స్మృతులు

మూలం, వచనం

మను ధర్మ శాస్త్రము

మను ధర్మ శాస్త్రము

మను స్మృతి

సవినయ వినతి

ధార్మిక గ్రంథాలకు నానాటికీ ఆదరణ పెరుగుతూన్న దృష్ట్యా, మా విశిష్ట ప్రచురణలలో భాగంగా ధర్మ సంబంధ గ్రంథాలను కొన్నిటినైనా ప్రచురించదలచాము. పురాతన ధర్మశాస్త్ర గ్రంథాలలోకెల్లా అత్యంత పురాతనమైనదీ, ఎంతో విశిష్టత గలిగినదీ అయిన మనుస్మృతిని ఎన్నుకొని, దీన్ని సరళసుందరమైన తెనుగు వ్యాఖ్యానంతో వెలువరించ సంకల్పించి, మాకు అత్యంత ఆప్తుw లు, సన్నిహితులు అయిన శ్రీ భాగవతుల సుబ్రహ్మణ్యంగారికి ఆ బాధ్యత అప్పగించాము.

శతాధిక గ్రంథ సంకలనకర్త, తాత్పర్యకర్త అయిన శ్రీ భాగవతుల వారి వ్యాఖ్యానంతో, నేటికి ఈ ముద్రణను సర్వాంగసుందరంగా మీకు అందజేయగలుగుతూన్నందుకు ఆనందిస్తున్నాం !

ఈ ప్రాచీన ధర్మశాస్త్ర గ్రంథాన్ని మేము ప్రచురణకు స్వీకరించడంలో గల ముఖ్యోద్దేశం - ఇంతవరకు వచ్చిన తాత్పర్యాలన్నీ గ్రాంధిక భాషలో ఉన్నందున, వ్యావహారిక శైలిలో వెలువరించాలని భావించడమే !

తాత్పర్యం చాలా సుబోధకంగా ఉండడానికి, అందరికీ తెలిసిన పదాలనే వాడవలసిందిగా మేము వ్యాఖ్యాతను కోరాం ! అవి అన్యభాషాపదాలైనప్పటికీ, మన భాషలో ఒదిగిపోయి భాషకే కొత్త అందాల్ని సంతరించిపెడుతున్నపుడు వాటిని పనిగట్టుకొని పక్కన పెట్టడం భావ్యం కాదు గదా !

సంకల్పం మాత్రమే మాది ! గుణదోష విచారణ, ఆదరణ విజ్ఞులైన మీ అందరిదీ !

–

ప్రచురణ కర్తలు

ఇదొక విశిష్టధర్మ క్రోడీకరణ నిధి

ధార్మిక గ్రంథాలను ఉన్నవివున్నట్లు మూలంలోంచి అనువదించ డమొక విధానమైతే, వ్యాఖ్యజోడించి సొగసులద్దడం కొందరి సొత్తు. ఇలా చేయడం వల్ల సమకాలీన ఆచార వ్యవహారాలు – ఆ కాలానికి ఆచరణలో వున్న పద్ధతులు మూలంతో పాటు గ్రంథస్థం అవుతాయి. ఇది ఒక 'మంచి'కి దారితీస్తే, మరోవైపు ప్రక్షిప్తాలకు (మూలంలో లేనివి) ఆస్కారం కల్పించినట్లవుతుందని విజ్ఞులు ఏనాడో సెలవిచ్చారు. ఇందులో నిజం లేకపోలేదు.

అంచనాకు అందని కాలం ఈ మనుస్మృతి గ్రంథానిది. కొన్ని వందల తరాలకు వివిధ మార్గాల ద్వారా అందుతూ వచ్చిన గ్రంథమిది. ఇదొక విశిష్ట ధర్మ క్రోడీకరణ నిధి. అయితే మనువు వేల ఏళ్లనాడే చెప్పిన ధర్మాలివి అని ఘంటాపథంగా చెప్పడానికి ఆధారాలు లేవు. కాలక్రమేణ ప్రక్షిప్తాలుగా కొన్ని చేరాయని చెప్పడానికీ తగిన దాఖలాలు లేవు. శ్లోకమే ప్రమాణం అనుకోవలసి వస్తే, అలవోకగా సంస్కృతంలో ఆయా ధర్మాలను శ్లోక రూపంలోనికి పరివర్తన చెందించిన పండితులూ మనకు చాలామందే వున్నారు.

ఈ దరిమిలా, ఇవన్నీ పరిగణనలోకి తీసుకుంటే – ఏనాడో కులూ భట్టు వ్యాఖ్య చేసిన మనుస్మృతి ప్రతినే ప్రమాణంగా గ్రహించవలసి వస్తుంది. అంతకు ముందు దీనికి వ్యాఖ్యానాలు వెలువరించిన వారు ఐదారురు ఉన్నారు. కానీ గౌతమ, యజ్ఞవల్క్య స్మృతులను ఉదాహరణముగా గ్రహించి తర్క, మీమాంస శాస్త్ర ప్రమాణములతో మేళవించి తనదైన బాణిలో కుల్లూకుడు చేసిన వ్యాఖ్యానం సహృదయైక వేద్యం అయినందున, ఆ బాణీని తెనుగు చేసిన విధమిది.

–

తాత్పర్య
కర్త

మనుస్మృతిలో ఏముంది...?

మనుధర్మశాస్త్రం కృతయుగం లోనూ, గౌతమస్మృతి త్రేతాయుగంలోనూ, శంఖలిఖితుల రచన ద్వాపరయుగంలోనూ ప్రామాణికం కాగా (ఈ) కలియుగంలో పారాశరస్మృతికే ప్రాధాన్యముంది. యుగధర్మాలను పరిగణించినట్లయితే మనుధర్మశాస్త్రం ఈ యుగానికి సందర్భించదని పై మాటలు నిరూపిస్తు న్నాయి. అయినా బ్రిటిష్ వాళ్ళు కూడా పౌరస్మృతి శిక్షాస్మృతుల రచనలో మనుస్మృతిని ఒక ఆధార గ్రంథంగా పరిగణించారు.

ఈ గ్రంథంలో పన్నెండు అధ్యాయాలున్నాయి. ప్రతి అధ్యాయం చివరా భృగు మహర్షి చెప్పిన మానవధర్మశాస్త్రమనే సంహితలో ఇన్నో అధ్యాయం సంపూర్ణమయిందని కనిపిస్తుంది. మనువు నేరుగా చెప్పింది కాదుగాని ఆయన బ్రహ్మదేవుడినుంచి మౌఖికంగా తెలుసుకొని మరీచి మొదలైన మహర్షులకు ఉపదేశించగా ఆ వివరాలను భృగువు చెప్పిన తీరున ఈ గ్రంథం రూపుకట్టింది.

మొదటి ఆరు అధ్యాయాల్లో కులాచారం వంటి వాటి ప్రస్తావన ఉండగా సప్తమాధ్యాయం పాలకుల విధులను, అష్టమం వ్యవహారపద్ధతులను, నవమం ఆస్తిపంపకం సంగతులను, దశమం ఆపద్ధర్మాలను, ఏకాదశం ప్రాయశ్చిత్తాదులను, చివరిది శుభాశుభ కర్మలను, తత్వాన్ని వివరిస్తుంది.

ఇందులోని విధిని షేధాలు వర్తమాన సమాజాలకు ఎంతవరకు వర్తిస్తాయో గ్రంథం చదివి తర్కించటం మంచిది. ధర్మ సూక్ష్మ నిర్ణయానికి ఎటువంటి పరిషత్తు (జ్యూరీ) పనికివస్తుందో చివరి అధ్యాయంలో చర్చించింది.

ఇప్పటి సమాజానికి, మనం రాజ్యాంగరీత్యా శాసనరీత్యా అనుసరిస్తున్న పౌర శిక్షాస్మృతులకుగాని ఈ గ్రంథ విషయాలు ప్రత్యక్షంగా ఉపయోగం ఏ మేరకు ఉన్నదీ విజులే నిర్ణయించాలి.

స్మృతులు అంటే .....?

వేదానికి 'శ్రుతి' అని పేరు. దీనికి అర్థం 'వినబడినది' అని. మహర్షులకు వేద శబ్దం వినబడింది. దీనికి కర్తలెవరూ లేరు. అందుకే వేదం అపౌరుషేయమన్నారు.

ఆ వేదాన్ని వినిన మహరులు, అందులో తెలుపబడిన విషయాలను గుర్తు పెట్టుకుని లోకానికి అందించారు. అందువలన వాటికి స్మృతులని పేరు. వాటిలో మన జీవనవిధానం ఎలా ఉండాలో, ఏమేమి ఆచరించాలో, ఏవి పనికిరావో తదితర వివరాలన్నీ ఉన్నాయి. అందువలన వాటికి ధర్మశాస్త్రాలని పేరు. అటువంటి స్మృతులు చాలా ఉన్నాయి. మనుస్మృతి, యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి, గౌతమ ధర్మస్మృతి, పరాశరస్మృతి, మొదలైనవన్నీ ఉన్నాయి.

ఇక్కడ ఒక ప్రధాన విషయాన్ని గ్రహించాలి. మనం సనాతన, వైదిక ధర్మానికి చెందినవారం. ధర్మమన్నది గడచిన, గడుస్తున్న, గడువబోయే మూడు కాలాలకు వర్తిస్తుంది. అదే విధంగా అన్ని దేశాలకు, అన్ని ప్రాంతాలకు వర్తిస్తుంది.

ఉదాహరణకు నిప్పుకు కాలడం ధర్మం. నిన్న, నేడు, రేపు నిప్పుకు కాలడమనే ధర్మమున్నది. అదెక్కడైనా కాలుతుంది. అలాంటిదే మనం అనుసరించే సనాతన ధర్మం. సనాతన మంటే పాతదన్న అర్థం కాదు. సనాతనమంటే, ఎంత పాతదో, అంత కొత్తదని అర్థం. అటువంటి ధర్మాన్ని దేశకాలాలకు అనుగుణంగా కొద్దిపాటి, మార్పులు చేర్పులతో ఎప్పటికప్పుడు సరిదిద్ది, సమాజ శ్రేయస్సును దృష్టిలో పెట్టుకుని నూతన స్మృతిని రూపొందిస్తుంటారు మహర్షులు. అందుకే అన్ని స్మృతులు వచ్చాయి. ఇవాళ సనాతన ధర్మాన్ని ఆచరించే మనలను కొందరు 'మనువాదులు' అని పిలుస్తున్నారు. కానీ, చిరకాలంగా మనం మనుస్మృతిని ప్రమాణంగా భావించాం! 'కలౌ పారాశర స్మృతిః', అనీ చెప్పారు. అందువల్ల ఈ కలియుగంలో అనుసరించవలసిన స్మృతి పరాశరస్మృతిగా గుర్తించారు.

అతి పురాతన మానవ ధర్మశాస్త్రం

మనుస్మృతి

భారత దేశంలో అనాదిగా అనుసరిస్తూ వస్తున్న ధర్మశాస్త్రం – మనుస్మృతి. దీనికే మానవ సంహిత అనే మరో పేరు కూడా ఉంది.

ఎవరీమనువు?

మనువు అనేది చాలా ప్రాచీనమైన పేరు. అతి సనాతనమైన ఋగ్వేదంలో కనిపిస్తుందిది. ఆది ధర్మశాస్త్ర కర్త మనువేనని మన విశ్వాసం. అయితే ఏ మనువు?' అనే ప్రశ్న ఉదయిస్తుంది. దీనికి కారణం – మనకు 14 మంది మనువులున్నారని పురాణాలు చెప్పడమే ! స్వాయంభువ, స్వారోచిషాది మన్వంతరాలు గడిచి ప్రస్తుతం మనం 7వ దైన వైవస్వతమన్వంతరంలో ఉన్నాం! కనుక మనువు కాలాన్ని లెక్కవేయడం మనకు సాధ్యం కానిది.

అయితే – చరిత్ర కారుల లెక్కల ప్రకారం ఈ స్మృతి గ్రంథం క్రీస్తుకు పూర్వం 5వ శతాబ్దిలో రాయబడింది.

ఋగ్వేదంలో ఉన్న 'మనువు' ప్రస్తావనను బట్టి ధర్మాలకు బాట వేసిన జాతిపితగా మనువును అభివ్యక్తీకరించాల్సి ఉంటుంది. చాలా సందర్భాల్లో మానవ జాతికి తండ్రిగా వర్ణించబడ్డాడీ మనువు. మనువు అంటే "వివాహం అనీ అర్థానిస్తున్నాయి నిఘంటువులు.

మనువు తన ఋషి 'అగ్ని'ని ప్రార్థించి, తాను తెలుసుకొన్న ధర్మాలను, ధర్మ సూక్ష్మాలను అగ్నిసాక్షిగానే మానవ జాతికి అందించాడు. వేదాంగాలలో ఒకటైన నిరుక్తం ప్రకారం మనువు (స్వాయంభువు) న్యాయవేత్త కూడా !

యాస్కునికి చాలా ముందునుంచే మనుధర్మశాస్త్రం ఉందని చరిత్రకారుల అభిప్రాయం. కాని ఆధునిక పండితులు మాక్స్ ముల్లర్ (జర్మనీ), వెబర్ వంటివారు

చెపుతున్న దాని ప్రకారం మానవధర్మశాస్త్రం అనేది ఇంకా అత్యంత సనాతనమైనదనీ - మనువు ఆ ధర్మశాస్త్ర సూత్రాలను క్రోడీకరించి సంకలనం చేశాడనీ విశ్వసిస్తున్నారు.

మనువులెందరు?

మనకు కృతయుగం, త్రేతాయుగం, ద్వాపరయుగం, కలియుగం అనే 4 యుగాలున్నాయి కదా! వీటిని మొత్తంగా చాతుర్యుగాలు అంటారు. మానుషకాలమానం ప్రకారం 36 లక్షల సంవత్సరాలైతే ఒక చాతుర్యుగం అవుతుంది. ఇటువంటి చాతుర్యుగాలు 71 జరిగితే అది ఒక మన్వంతరం. ఇటు వంటి మన్వంతరాలు 14 జరిగితే అది బ్రహ్మదేవునికి ఒక్కరోజుతో సమానం. పురాణాలలో వున్న ఈ లెక్క ప్రకారం – మనకున్న 14 మంది మనువుల పేర్లు ఇవీ :

1. స్వాయంభువ మనువు
2. స్వారోచిష మనువు
3. ఉత్తమ మనువు
4. తామస మనువు
5. రైవత మనువు
6. చాక్షుష మనువు
★7. వైవస్వత మనువు
8. సూర్యసావర్ణి మనువు
9. దక్షసావర్ణి మనువు
10. బ్రహ్మసావర్ణి మనువు
11. రుద్రసావర్ణి మనువు
12. ధర్మసావర్ణి మనువు
13. రౌచ్య మనువు
14. భౌమ్య మనువు

బ్రహ్మఆయుషు కాలం

ఒక బ్రహ్మరోజు అంటే ఒక (కల) కాలం అని మనవాళ్లు లెక్కవేశారు. ఆయన విశ్వసృష్టి చేసిన కాలం ఇది. ఆయన రాత్రికాలంలో ఈ మొత్తం సృష్టిని ఉపసంహరిస్తాడు. ఆ పై కొంతకాలం విశ్రమించి మరల సృష్టి చేస్తాడు. ఈ కాలనేమి క్రమంలో మరల మరల జరుగుతుండే సృష్టి స్థితి లయ కలాపం. ఆయన పగటికాలం వేయి మహాయుగాలు. ఇది 43,200 లక్షల సంవత్సరాలకు సమానం. రాత్రి కాలం కూడా అంతే. అంటే బ్రహ్మరోజు అనగా 86,400 లక్షల సంవత్సరాలని లెక్క తేలుతుంది. కల్పంలో 14 మన్వంతరాలుంటాయి. ఒక్కో మన్వంతరాన్ని ఒక్కో మనువు పాలిస్తాడు. ప్రతి మన్వంతరంలో ఒక్కో సృష్టి జరుగుతుంటుంది. ప్రస్తుతం 7వ వైవస్వత) మన్వంతరం 28వ మహాయుగం కలియుగంలో ప్రథమపాదం 5002వ సంవత్సరంలో మనం వున్నాం!

"మను ప్రస్తావన:

క్రీ.పూ. 3వ శతాబ్దినాటిదని చెప్పబడుతున్న యాజ్ఞవల్క్యస్మృతిలో మొట్టమొదట ఉదహరించబడినది - మనుస్మృతి. అలాగే క్రీ.పూ. (?) జైమిని సూత్రాలకు భాష్యం వ్రాసిన శబర స్వామి కూడ తన "పూర్వ మీమాంస'లో మనుస్మృతి లోని భాగాలను ఉదాహరించాడు. 'మీమాంస' శాస్త్ర బద్ధం చేసిన కుమారిలభట్టు కూడ మనువును ప్రస్తావించాడు.

★ ప్రస్తుతం మనం ఏడవదైన వైవస్వత మన్వంతరంలో ఉన్నాం !

మహాభారతం ఎక్కువగా మనువును పేర్కొంటున్నది. స్వాయంభువ మనువుకు చతుర్ముఖ బ్రహ్మద్వారా లక్షలాది ధర్మాలు అందగా, మనువు వాటిని గ్రంథస్థం చేశాడని విద్వద్వరేణ్యుల ఉవాచ.

మన సంస్కృత నాటక కర్తలు ('మృచ్ఛకటికం' రాసిన శూద్రకుడు; "రఘువంశం' రచించిన కాళిదాసు మొదలగువారు) మనుస్మృతి వల్ల ప్రభావితులైనట్లు పరిశోధకులు సోదాహరణంగా నిరూపించారు.

గౌతమస్మృతి, వశిష్ఠస్మృతి కూడ మనువును ఆదిధర్మశాస్త్ర కర్తగా స్మరించాయి. కౌటిల్యుడు 'అర్థశాస్త్ర' రచయితగా అందరికీ తెలుసు ! కాని, ఇందులోని ఆర్థిక శాస్త్ర అంశాలకు కొన్ని మూలాలు మనుస్మృతిలో మనకు కన్పిస్తాయి.

మనువు ప్రభావం:

ఋగ్వేదం మొత్తం మీద 31 సార్లు ప్రస్తావనకు వచ్చిన ఈ మనువును ఆధునిక కాలంలోనూ వివిధ దేశాల వారు అనుసరించడం మనకు గర్వకారణం.

మనువు మనవాడు. మనుస్మృతి మనది.

బ్రిటిష్ వారు పరిపాలనచేపట్టినపుడు - ఈ దేశధర్మానికి మనుస్మృతి అనుసరించారు. దీనికి కారణం.... అనాదిగా మనదేశంలోని మనుస్మృతికి రాజాదరణ ఉండటమే !

మనువు ప్రభావం మనదేశానికి పరిమితం కాలేదు. ఈ ప్రపంచంలో అన్ని ప్రాంతాలకు పాకింది. 'మనుసూత్రాలను' మన పొరుగుదేశమైన బర్మా గ్రహించింది. సిలోన్లోని ప్రసిద్ధమైన కులవంశం మనువు (రాజ) ధర్మాన్ని తరచుగా పేర్కొన్నది. ఇండోనేషియా న్యాయసూత్రాలను గ్రహించింది. చైనాలోను మనుస్మృతి

ఉంది. లండన్ లోని మ్యూజియంలో మను సూత్రాల ప్రస్తావన వుంది. బుద్ధునికి ముందే జపాన్ వెళ్ళిన ఆర్యులు మనుస్మృతి ఆచరణాత్మకం చేశారు. ఇరాన్ పై మనుస్మృతి ప్రభావం ఎక్కువగా ఉంది. మలయా, జావా దేశాల్లో 'లా' (LAW) మనుస్మృతి లోని న్యాయసూత్రాల పై ఆధారపడి ఉంది. సయామ్, బాలి ద్వీపాలు మనుస్మృతిలోని న్యాయవిభాగానికి ప్రాధాన్యమిచ్చాయి. పశ్చిమాసియాలోను - పశ్చిమ దేశాలలోను, మనుపూజతో పాటు ఆయన రచించిన మనుస్మృతి ప్రాచుర్యమందింది.

★ఆధారం : వాయుపురాణం, పద్మ పురాణాలు

ధర్మము అనగా...

ధర్మం ఎలా ఆచరించాలో తెలిపేది ధర్మశాస్త్రం. కాని, అసలు 'ధర్మము' అంటే...? ప్రతి మానవుడూ చేయవలసిన/ నడుచుకోవలసిన తీరుతెన్నులనే ధర్మము అంటారు. జైమిని మహర్షి నిర్వచనం ప్రకారం 'చోదనా లక్షణో ర్థో ధర్మః'. ఈ విధముగా చెయ్యాలి అని పురిగొల్పే విధిని ధర్మము అని శాస్త్రం చెపూన్నది కనుక, ఆయా వీధులను ఆచరించాలి.

ఏ ధర్మాన్నయితే ఆచరిస్తున్నామో, అట్లే అధర్మాన్ని ఆచరించకపోవడం కూడ ధర్మమే అవుతుంది. ఇలాంటి ధర్మాలకు మూలమైనది వేదము. అందుకే.....

వేదోధర్మమూలమ్....

అన్నారు విజ్ఞులు. వేదాలే ధర్మాన్ని బోధిస్తూండగా, ఇంక ఈ స్మృతులతో పనేమిటి? దీనికి వివరణ ఇవ్వాలంటే - వేదాలు సామాన్య ప్రజలకు అందుబాటులో లేకపోవడం ఒక కారణం కాగా, దేశకాలాదులనుబట్టి కొన్ని ఆచారాలు (వేదవిరుద్ధాలు కానివి) గ్రంథస్థం చేయాల్సిన అవసరం ఏర్పడటం రెండోది.

సామాన్యంగా అందరూ చేయవలసిన విధులు; కొందరు మాత్రమే పాటించవలసిన విధులు; విశేషించి సందర్భానుసారం ఆచరించదగిన విధులు అని 3 విధాలుగా ఉండే ఈ ధర్మాలను వర్ణధర్మములు, ఆశ్రమ ధర్మములు, వర్ణాశ్రమ ధర్మములు అనీ వర్గీకరించారు. ఉదాహరణకు సత్యం, శుచి, అహింస వంటివి అందరూ సామాన్యంగా ఆచరించవలసిన ధర్మాలు. ఒక బ్రహ్మచారి లేదా ఒక గృహస్తు విశేషంగా ఆచరించవలసివున్న ధర్మాలు విశేషధర్మాలు. కేవలం కొన్ని

జాతుల/వర్ణాల వారికి మాత్రమే పరిమితమైనవి వర్ణధర్మాలు (ఉదా: ఒక క్షత్రియుడో, ఒక వైశ్యుడో మాత్రమే ఆచరించదగినవి. ఇతర వర్ణాల వారికి వర్తించనివి.)

కులాచారాలు కొన్ని ఆయా కులాల పెద్దలు - ధర్మసూక్ష్మాలను బాగా ఆకళింపు చేసుకొని పరిషత్తుగా ఏర్పడి శ్రుతి (వేద) విరుద్ధం కానట్టి విధులను ఏర్పరచుకున్నారు. వీటిని 'సూత్రములు' అన్నారు. తరువాత వాటికంటే సులభగ్రాహ్యంగా ఉండాలని రూపొందించినవే 'స్మృతులు'. ఇవి ఋషి ప్రోక్తాలు.

భృగుమహర్షిద్వారా

వేద సమ్మతమైన విధులు గనుక, పరమ ప్రామాణికమైనవి ఇవి. సకలజనులహితాన్ని ఉద్దేశించి ఏర్పరచబడిన ఈ ఆచారాలను మనువు గ్రంథస్థం చేసి భృగు మహర్షికి ఉపదేశించి అందరికీ వ్యాప్తి చెందేలా చూడాలని ఆదేశించాడు. భృగు మహర్షి ద్వారా ఇతర మునులకు అందిన ఈ స్మృతి శాస్త్రం తరువాత, పారాశర్యస్మృతి, యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి వంటివి కొన్ని దేశకాలాచారాలను బట్టి వాడుకలోకి వచ్చాయి. ఈ మహర్షులు కూడా **మనువునే ఆది స్మృతి కర్తగా పేర్కొనడం చేత కొన్ని శ్లోకాలలో 'మనూక్తవాన్' అని కన్పిస్తుంది. వీటిని తదుపరి ఎత్తి రాసినందువల్ల - మనువు కాలానికున్న ఆచారాలు కొన్ని సమాజం నుంచి తప్పిపోయినందువల్ల (?) కాలక్రమేణ లభ్యమైన ప్రతులలో ఏది అసలు మనుస్మృతి ? ఏయే శ్లోకాలు ఇతర స్మృతుల్లోంచి వచ్చి చేరాయి ? అనేది అనుశీలించడం పెద్ద సమస్య అయిపోయింది.**

ఇలా ఇతర స్మృతగ్రంథాల్లోంచి వచ్చి చేరిన శ్లోకాలు (అవీ అనుసరణీయాలే అయినప్పటికీ) మనుస్మృతి గ్రంథాన్ని విపరీతంగా పెంచేశాయి.

ఆచార్యదయానంద సరస్వతి (1824 - 1887) వంటి శోకులు మనుస్మృతిని అధ్యయనం చేసి, రెండువందల ఏళ్లక్రితం నాటికే లభ్యమైన ప్రతులను శోధించి, కేవలం మనువు మాత్రమే చెప్పిన 1214 శ్లోకాలను కనుగొన్నారు.

శ్లోకంలో వాడిన ఛందోరీతుల దగ్గర్నుంచి పద ప్రయోగాలవరకు పరిశీలించి నిగ్గు తేల్చిన ఈ పన్నెండు నూర్ల శ్లోకాలకు అదనంగా మరో 1417 శ్లోకాలు (ప్రక్షిప్తాలు) చేరినట్లు మరి కొందరు విశ్లేషకులు అంటున్నారు. **శ్లోక సంఖ్య**

వివాదాస్పదంగానే ఉంది నేటికీ.

ఇదిలా ఉండగా, మనుస్మృతిని అందరికీ అర్థమయ్యేలా చెప్పాలని గీర్వాణ భాషలోనే వ్యాఖ్యానాలు వెలువరించిన వారు అనేకమంది. అందరిలోనికీ కుళ్లూకభట్టు వ్యాఖ్యయే సముచితంగా ఉంది. కాని, ఇతడు చతుశ్శాస్త్ర పండితుడైనందున (తర్క, మీమాంస, న్యాయ, వైశేషికాదులు) బాగా శోధించి గౌతమ, ఆశ్వలాయన గుహ్య సూత్రాలు - మరికొన్ని స్మృతులు ప్రమాణంగా గ్రహించి, స్వతంత్ర ధోరణిలో వ్యాఖ్య చేశాడు.

మూలాన్ని ప్రక్షిప్తాలతో సహా) బాగా మథించి, విశుద్ధ మనుస్మృతికోసం మేము శ్రమించాము. మా నిర్ణయంలో - మా పరిశీలనలో పొరపాట్లు దొర్లినట్లు సహృదయుల దృష్టికి వస్తే, ఆదరంతో వాటిని తెలిపిన ఎడల మలిముద్రణలో వారికి కృతజ్ఞతలర్పిస్తూ సవరించుకోడానికి మేము సదా సంసిద్ధులమని సహృదయ పూర్వకంగా మనవి చేస్తున్నాం !

మన మనుధర్మశాస్త్రం మీద ఆంగ్లేయులకూ మోజే!

నిజం! ప్రపంచభాషల్లోని ఉత్తమోత్తమైన (WORLD'S CLASSICS) గ్రంథాలను ఆంగ్లంలోకి అనువదించి ప్రచురించే బృహత్తర బాధ్యతను ఆక్స్ఫర్డ్ యూనివర్శిటీ ప్రెస్ తలకెత్తుకుంది. (కవర్ పేజీ చూడండి. ఇక్కడ ఇవ్వబడింది.)

'ది లా కోడ్ ఆఫ్ మను' (కోడ్ ఆఫ్ లా) - ఎ క్రిటికల్ ఎడిషన్ అండ్ ట్రాన్స్లేషన్ ఆఫ్ ది మానవ ధర్మశాస్త్ర అనే పొడవాటి పేరుతో ప్యాట్రిక్ ఓలివెల్లీ ఆక్స్ఫర్డ్ యూనివర్శిటీ ప్రెస్ కోసం అనువదించారు.

టెక్సాస్లో ఉన్న ఆస్టిన్ యూనివర్శిటీలో ప్రొఫెసర్ ఈయన. లిబరల్ ఆర్ట్స్ విభాగంలో ఉన్న సంస్కృత - భారతీయ మతాల శాఖాధిపతి అయిన ఈ ప్రొఫెసర్, సుమన్ ఓలివేల్లీ సహా - సంపాదకత్వంలో ఈ కృషిని వెలువరించారు.

ఇంతకుముందే ఆంగ్లంలోనే.1898లో సేక్రెడ్ బుక్స్ ఆఫ్ ది ఈస్ట్' సిరీస్గా మాక్స్ ముల్లర్ ఎడిట్ చేసిన మనుస్మృతి వచ్చింది. దీని కర్త జార్జెస్ బష్టర్. THE LAW CODE OF MANU (CODE OF LAW) A CRITICAL EDI TION AND TRANSLATION OF THE MANAVA-DHARMASASTRA

By Patrick Olivelle

Oxford University Press

మనుధర్మ శాస్త్రము - 1 - ప్రథమాధ్యాయము

శ్లో. మనమేకాగ్ర మాసీన మభిగమ్య మహర్షయః |
ప్రతి పూజ్య యథాన్యయ మిదం వచన మబ్రువన్ ||

ఒకానొక సమయంలో మహర్షులంతా ఏకాగ్రచిత్తంతో, నిశ్చలంగా ధ్యాన నిమగ్నుడై ఉన్న మనువును సమీపించి యథోచిత సత్కారం జరిపి ఇలా అన్నారు ...

శ్లో. భగవాన్ సర్వ వర్ణానాం యథావ దనుపూర్వశః |
అంతర ప్రభవాణాం చ ధర్మా న్నో వక్తు మర్హసి ||

"ఓ మహాత్మా ! బ్రహ్మ క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రులనే నాలుగు వర్ణాల వారికి సంబంధించినవీ; వీరి అనులోమ విలోమ సంబంధాల వల్ల ఏర్పడిన వర్ణాలకు చెందినట్టివీ అయిన ధర్మాలను మాకు కూలంకషంగా తెలియజేయవలసింది."

శ్లో. త్వం ఏకో హ్యస్య సర్వస్య విధానస్య స్వయంభువః |
అచింత్య స్యా ప్రమేయస్య కార్య తత్త్వార్థ విత్ప్రభో ||

ఓ మహర్షీ ! మానవుల చేత రచింపబడనిదీ (అపౌరుషేయం); తర్కమీమాంసాది విశేషశాస్త్రాల సహాయం లేకుండా తెలియగ రానిదీ; సూక్ష్మమైన అర్థాలు కలిగినదీ; ఎన్నెన్నో శాఖలుగా విస్తరించి ఉన్నది; 'ఈ ధర్మం పరిధి ఇంతే' అని నిర్ణయించ వీలు కానట్టిదీ అయిన ధర్మాలనూ వేదాలన్నిటిలో ప్రతిపాదితమైవున్న అగ్నిష్టోమాది యాగాలనూ - బ్రహ్మ స్వరూపాన్నీ తెలిసినవాడవునీవే !

శ్లో. సతైః పృష్టస్తథా సమ్యగమితౌజా మహాత్మభిః |
ప్రత్యువాచార్య తా నర్వా న్మహర్షం చ్ఛ్రూయతా మితి ||

ఉత్తములు, సంస్కార హృదయులు అయిన ఆ మహర్షులీవిధంగా ఆదర పూర్వకంగా అడగ్గా, ఆ మహరుల ప్రతిభా వ్యుత్పత్తులను ఎఱిగి వున్నవాడైన మనువు కూడ ప్రతి సత్కారం చేసి / ప్రత్యభివాదం చేసి; మహర్షులను తాను కూడ పూజించి "వినండి - చెబుతాను" అని పలికాడు.

జగత్ సృష్టి క్రమం

శ్లో|| ఆసీదిదం తమో భూత మప్రజ్ఞాత మ లక్షణం |

అప్రతర్క్య మవిజ్ఞేయం ప్రసుప్త మివ సర్వతః ||

ప్రళయకాలంలో ఈ ప్రపంచమంతా చీకటై ఉంది. బ్రహ్మలోనే అవ్యాకృతమై (లీనమై) ప్రకృతి వేటుపడక ఉన్న సమయమది. అది ఊహలకు అందనట్టిది. లక్షణ రహితమైనది. ప్రత్యక్ష ప్రమాణ గమ్యం కానిదీ.కనీసం శబ్దమయినా లేక గాఢాంధకారంలో నిద్రిస్తున్నట్లుగా ఉంది.

(★ ఇదం జగత్తమోభూతం తమసి స్థితంలీనమసీత్. తమశ్శబేన గుణవృత్త్యా ప్రకృతిర్నిర్దిశ్యతే! ప్రళయకాలే సూక్ష్మరూప తయా ప్రకృతే లీన మాసీదత్యర్థం తథా చ శ్రుతిః – 'తమ ఆసీత్తమసాగూఢమగ్రే' ఇతి ! ప్రకృతిరపి బ్రహ్మాత్మనా అవ్యాకృతా సీత్ ! సచ్ఛష్ణో బ్రహ్మావాచకః ! .... కుల్లూకభట్ట విరచిత సంస్కృత వ్యాఖ్య ఇది.)

శ్లో|| తతః స్వయంభూ రృగవా నవ్యక్తి వ్యంజయన్నిదం |

మహా భూతాది వృత్తేజాః ప్రాదురాసీ త్తమో నుదః ||

ఆ ప్రళయానంతరం, స్వయంభువుడై పరమాత్మ అవతరించాడు. యోగాభ్యాసం చేత తెలియదగిన వాడు, అనంతంగానూ - నిరంతరాయం గానూ సృష్టి చేయ సామర్థ్యం కలిగినవాడు అయిన పరమాత్మ తనంతట తాను ఉత్పన్నుడై ఈ పాంచభౌతిక జగత్ సృష్టిని బహిర్గత పరచేందుకు, ప్రకృతిని ప్రేరేపిస్తూ స్వయం వ్యక్తమయ్యాడు.

సమస్త వేద పురాణ ఇతిహాసాదుల చేత చెప్పబడిన ఈ పరమాత్మ బాహ్యేంద్రియాలకు కన్పించడు. మనవలె అవయవాలు లేనివాడు. సకల భూత (జీవ) రాశి తనయందే గలిగినవాడు. 'ఈ విధంగా ఉంటాడ'ని ఊహకు అందనివాడు. పరిపూర్ణ పరిశుద్ధాత్ములకు మాత్రమే కన్పించేవాడు. 'మహత్' రూపుడై ఆవిర్భవించాడు.

శ్లో|| సోఖి ధ్యాయ శరీరాత్స్వాతి సృక్షుర్వివిధాః ప్రజాః |

అప ఏవ స సర్జాదౌ తా సు బీజ మవా సృజత్ ||

అప్పుడా పరమాత్మ సకల జీవజాలాన్ని సృష్టించదలచాడు. ఆ తలంపు తనకు కలగగానే, 'జలము ఉత్పన్నమగును గాక' అని సంకల్పించాడు. ఆ నీటిలో స్వశక్తి రూపమైన బీజాన్ని ఉంచాడు.

బ్రహ్మ ఉత్పత్తి

శ్లో|| తదండ మభవన్హైమం సహస్రాంశు సమప్రభమ్ |
తస్మిన్ జజ్ఞే స్వయం బ్రహ్మ సర్వలోక పితామహః ||

ఆ బీజం, సూర్యునితో సమానమైన కాంతి గల్గిన అండంగా రూపుదిద్దుకుంది. ప్రారంభంలోనే "నేను హిరణ్యగర్భుడి నౌదుగాక" అని ఏ జీవి! నీ పరమేశ్వరోపాసన చేసిందో – ఆ లింగ శరీరం గల జీవం అందు ప్రవేశించి పరమాత్మ తనకు తానే సమస్తలోకాలకు కారణభూతుడైన చతుర్ముఖ బ్రహ్మగా జన్మించాడు.

శ్లో|| యత్తత్కారణ మవ్యక్తం నిత్యం సదసదాత్మకమ్ |
తద్విసృష్టస్స పురుషో లోకే బ్రహ్మేతి కీర్త్యతే ||

ఉత్పత్తి గల అన్ని టికీ కారణుడు, బాహ్యేంద్రియాలకు అగోచరుడు, ఉత్పత్తి నాశమూ లేనివాడు. నిత్యానిత్య వస్తురూపమున ఉన్నవాడు. నిత్య శాశ్వతుడు అయిన పరమాత్మ చేత సృజింపబడిన ఈ పురుషుడే లోకమున అంతటా 'బ్రహ్మ' అని వ్యవహరించబడుతూన్నాడు.

అతడీ సకల తిర్యక్ స్థావర – జంగమాత్మక భూత సృష్టికి నాంది పలికాడు.

శ్లో|| సర్వేషాం తు స నామాని కర్మాణి చ పృథక్ పృథక్ |
వేద శబేభ్య ఏ వాదౌ పృథక్ సంస్థాశ్చ నిర్మమే ||

ఆ పరమాత్మ హిరణ్యగరుని రూపంలో ఉన్నవాడై, తాను సృజించిన వాటన్నిటికీ వేదాల్లో చెప్పబడిన పేర్లనే తీరుగా ఏర్పరచి, అట్లే వాటికి కర్మలను, ఆయా లౌకిక వృత్తులనూ ఏర్పరచాడు.

శ్లో|| కర్మాత్మనాం చ దేవానాం సో సృజత్ప్రాణినాం ప్రభుః |
సాధ్యానాం చ గణం సూక్ష్మం యజ్ఞం చైవ సనాతనమ్ ||

ఆ పరమాత్మ, బ్రహ్మ ఆత్మలో ప్రవేశించినవాడై, కర్మాత్మలైన దేవతలను, ప్రాణి సమూహాలను, పాషాణాదులను, సూక్ష్మాలను, నిత్య యజ్ఞాలనూ సృజించాడు.

శ్లో|| అగ్ని వాయు రవిభ్యస్తు త్రయం బహు సనాతనమ్ |
దుదోహ యజ్ఞ సిద్ధ్యర్థ ఋగ్యజుస్సామ లక్షణమ్ ||

అంతేగాక, వేదముల చేత యజ్ఞాలు నెరవేర్చదగినవి కనుక – ఆ యజ్ఞాల నిమిత్తం

ఋగ్యజుస్సామములనబడే 3 వేదాలను అగ్ని వాయు సూర్యుల నుంచి గ్రహించాడు బ్రహ్మ.

శ్లో|| కాలం కాలవిభక్తీ శ్చ నక్షత్రాణి గ్రహాం స్తథా |
సరిత స్సాగరాన్ శైలాన్ సమాని విషమాణి చ ||
తపోవాచం రతీం చైవ కామం చ క్రోధమేవచ |
సృష్టిం ససర్జ చై వే మా స్రష్టు మిచ్ఛన్నిమాః ప్రజాః ||

ప్రజానీకాన్ని సృష్టించడంతో పాటు కాలగణనకు సులభసాధ్యాలనదగిన ఋతువులు - మాసాలు -అయనములు మొ|| కాల విభాగాన్ని; నక్షత్రాలను; సూర్యాది గ్రహసంపత్తినీ; నదుల్ని - సముద్రాన్ని - స్థలాన్ని - మిట్టపల్లాలను - తపస్సును - వాక్కును - శ్రద్ధను - క్రోధాన్ని - కామాన్ని కూడా సృజించాడు బ్రహ్మ.

ధర్మాలు, స్వభావాలు, వర్గాలు (జాతుల) సృష్టి

శ్లో|| కర్మాణాం చ వివేకార్థం ధర్మా ధర్మౌ వ్య వేచయత్ |
ద్వంద్వై రయోజయచ్చేమాం: సుఖదుఃఖాదిభిః ప్రజాః ||

యజ్ఞములు, దానం - జపం - హోమం మొ|| సత్కార్యాలు చేయాలనీ; బ్రహ్మహత్య - గో హత్య వంటి హేయ కార్యాలు చేయరాదనీ తెలియజేయడానికి ధర్మాధర్మాలను వేరు పరిచాడు. ఈ ప్రజల్ని సుఖ దుఃఖాలు - అనురాగ ద్వేషాలు - క్రోధ శాంతములు మొ॥ ద్వంద్వ స్వభావాలు కమ్ముకొనేలా చేశాడు. అనగా వీటికి ప్రతి స్పందించే స్వభావాలు ఏర్పరచాడన్నమాట !

శ్లో|| హింస్రా హింసే మృదు కూరే ధర్మాధర్మా నృతానృతే |
యద్యస్య సోదధాత్సర్గే తత్తస్య స్వయమా విశత్ ||

సృష్ట్యాది నుంచే హింసను - దయను - కర స్వభావాన్ని - మృదుత్వాన్ని - ధర్మాన్ని - అధర్మాన్ని - సత్యాన్ని - అసత్యాన్ని మొ|| స్వభావాలలో ఏయే జాతులకు ఏయే గుణాలు ఉంచాలో అవే ఆయా జాతులకు స్వభావ సిద్ధంగా ఏర్పడేలా చేశాడు. ప్రళయానికి పూర్వం ఏయే స్థితులేజాతికి ఉన్నవో అవే!

శ్లో. లోకానాం తు వివృద్ధ్యర్థం ముఖ బాహూరు పాదతః
బ్రాహ్మణం క్షత్రియం వైశ్యం శూద్రం. చ నిరవర్తయత్ ||

(వసంతం, గ్రీష్మాది ఋతువులు ఆయా ఋతు చిహ్నాలననుసరించి, వాటి కాలం రాగానే అవేలక్షణాతో ప్రవర్తిల్లుతున్నట్లే - బ్రహ్మ సృష్టిలో ముఖం నుంచి బ్రాహ్మణులు, బాహువుల నుంచి క్షత్రియులు, ఊరువుల నుంచి వైశ్యులు, పాదాల నుంచి శూద్రులు ఉత్పన్నమయ్యారు.)

ఈ నాలుగు వర్ణాల వారు భూలోకంలో తామరతంపరగా విస్తరించాలని బ్రహ్మసంకల్పం. అందుచేత...

శ్లో|| ద్విధా కృత్వాత్మనో దేహ మర్ధన పురుషో భవత్ |
అర్ధన నారీ తస్యాం స విరాజ మ సృజత్ప్రభుః ||

బ్రహ్మ తన దేహాన్ని రెండుగా విభజించుకొని, ఒక భాగంచేత పురుషుడుగా, మరో 2 భాగం చేత స్త్రీగా అయ్యాడు. అప్పుడా పురుషుడు ఆ స్త్రీ యందు (సంగమించి) విరాట్ ను సృజించాడు.

(స్త్రీ – పుంసంయోగోద్భవ జనితమైనదే మన సృష్టి. 'మను' సృష్టికీ ఇదే మూల యోగం.) శ్లో|| తపస్తప్త్వా సృజద్యం తు సస్వయం పురుషో విరాట్ |
తం మాం విత్తాస్య సర్వస్య స్రష్టారం ద్విజ సత్తమాః ||

"ఓ బ్రాహ్మణోత్తములారా! (మునీశ్వరులారా!) విరాట్ పురుషుడు దేనినైతే తపించి సృజించాడో, అనగా.. విరాణ్మూర్తి శ్రమించి ఎవర్ని సృజించదలచాడో ఆ ప్రజాపతిని-స్రష్టను-పరమేష్ఠి -విరించి-కమలాసనుడ్ని నేనే!" అని స్వయంభూశ్చతురాననుడు మునులతో పలికాడు.)

ఇక్కడ మనువు స్వయంభువు కనుక, సాక్షాత్ బ్రహ్మగా భావించాలి.

శ్లో|| అహం ప్రజాస్సి సృక్షు స్తు తపస్తప్త్వా సుదుశ్చరమ్ |
పతీన్ ప్రజానామ సృజం మహర్షి ణాదితో దశ ||

నేను ప్రజలను సృష్టించాలనే సంకల్పంతో, ఇతరులకు సాధ్యంకాని తపస్సు చేసి మొదట పదిమంది ప్రజాపతులను సృజించాను.

శ్లో|| మరీచి మత్ర్యంగిర సౌ పులస్త్యం పులహం క్రతుమ్ |
ప్రచేతసం వశిష్ఠం చ భృగుం నారద మేవచ ||

ఆ ప్రజాపతులు ఎవరెవరంటే?... మరీచి, అత్రి, అంగీరసుడు, పులస్త్యుడు,

పులహుడు, క్రతువు, ప్రచేతనుడు, వశిష్టుడు, నారదుడు, భృగువు.

శ్లో|| ఏతే మనంస్తు సప్తాన్యా నసృజన్ భూరితేజసః |
దేవాన్ దేవనివాసాం శ్చ మహరీం శ్చా మిరౌజసః ||

గొప్ప తేజస్సు కలిగిన మరీచ్యాదులు (పైన చెప్పబడిన పదిమంది ప్రజాపతులు) తమవలెనే తేజస్సు గలిగిన మనువులను - దేవతలను - దేవతలకు నివాసాలను - మరింత తేజస్సుగల మహరులను సృజించారు.

శ్లో|| యక్ష రక్షః పిశాచాం శ్చ గంధర్వాప్సరసో సురాన్ |
నాగాన్ సర్పాన్సు పర్ణాంశ్చ పితృణాం చ పృథగ్గణాన్ ||

యక్షజాతికి చెందిన కుబేరాదులను, రావణ బ్రహ్మ మొ|| రాక్షసులను, జలంలేనట్టి ప్రదేశాన నివాసం ఉండే పిశాచాదులను గంధర్వ జాతికి చెందిన చిత్రరధుడు మొదలగు వారిని, రంభాది అప్సరన లను, విరోచనుడు వెదలగు అసురులను, వాసుకి మొదలగు నాగజాతులను, సర్పాలను, గరుడుడు మొదలగుపక్షి జాతులను, పితృదేవతలను, తదితర గణాలను వీరే సృష్టించారు. (ఇది ఒక క్రమ పరిణామ గతి ప్రకారం జరిగిందని;? వీటి సృష్టికి ఈ మహర్షుల తరతరాల సంతతి కారణమని గ్రహించాలి.)

శ్లో|| విద్యుతో శనిమేఘాంశ్చ రోహితేంద్రధనూంషి చ,
ఉల్కానిరాతకేతూంశ్చ జ్యోతీంష్యుచ్చావచాని చ.
కిన్న రాన్వానరాన్మత్స్యావివిధాంశ్చ విహంగమాన్,
పశూన్మృగాన్మనుష్యాంశ్చ వ్యాళాంశ్చోభయతోదతః,
క్రిమికీటపతంగాంశ్చ యూకామక్షికమత్కుణమ్,
సర్వం చ దంశమశకం స్థావరం చ పృథగ్విధమ్.

ఉరుము, మెరుపులు, పిడుగులు, మేఘాలతో కూడిన ఆకాశాన్ని; పొడవాటి రోహితమనే నక్షత్రాన్ని; ఇతర నక్షత్రాలను; తోకచుక్కలను; ఇంద్రధనస్సును; ఉత్పా తాలను; మంటలు గల్గిన జ్యోతిస్సులను; ఆ రోదసి లోనే గ్రహాలను; కిన్నర, కింపురు ఆ షాదులను; వానరులను; నరులను; మత్స్యజాతులను; రకరకాల పక్షులను; పశుజాతులను; మృగాలను; పులివంటి అడవి జంతువులను; కీటకాలను;

క్రిమిజాతులను; ఈగలు –నల్లులు వంటి క్షుద్రక్రిములను; వృక్షాలను; పర్వతాలను ఈ మరీచ్యాది మహర్పులు సృజించారు.

శ్లో|| ఏవమేతై రిదం సర్వం మన్ని యోగాన్మహాత్మభిః ||

యథాకర్మ తపోయోగా త్సృష్టం స్థావరజంగమమ్ ||

యేషాం తు యాదృశం కర్మభూతానా మిహ కీర్తితమ్ |

తత్తథా వో ఖిధ్యాస్యామి క్రమయోగం చ జన్మని ||

నా ఆనతి ప్రకారం, ఆ మహరులు – వారి సంతతి ఆయా జీవుల కర్మాను సారంగా, ఈ కన్పిస్తూన్న స్థావర జంగమాత్మక ప్రపంచ సృష్టిగావించారు.
ఏయే భూతములకు (జీవరాశికి) ఈ సంసారమున ఏ కర్మ ఆచరణ యోగ్యమో, మున్ముందు వివరించబడుతుంది.

సృష్టిలోని జీవజాలం ఏవి ఎక్కడనుంచి ఉత్పన్నమవుతాయి?

శ్లో|| పశనశ్చ మృగాశ్చైవ వ్యాళాశోభయతో దతః |

రక్షాంసి చ పిశాచాశ్చ మనుష్యాశ్చ జరాయుజాః ||

పైన, క్రింద దంతములు ఉండే పశువులు, మృగాలు, కౄరమృగాలు, రాక్షసులు, పిశాచాలు, మనుషులు 'మావి' నుంచి పుట్టినవారు.

శ్లో|| అండజాః పక్షిస్సర్పా చక్రా మత్స్యాశ్చ కచ్ఛపాః |

యాని చై వంప్రకారిణి స్థలద్యోదకాని చ ||

పక్షులు, పాములు, తేళ్లు, చేపలు, తాబేళ్లు... మొ||నవి అండజములు. అనగా గ్రుడ్ల నుంచి ఉత్పన్నమయ్యేవి. ఇవి నీటిలో ఉండేవి కొన్ని. భూమ్మీద ఉండేవి కొన్ని.

శ్లో|| స్వేదజం దంశమశకం యూకామక్షికమత్కుణమ్ |

ఊష్మణశ్చోపజాయంతే యచ్చాన్యత్కించిదీదృశమ్ ||

ఈగలు, దోమలు, పేలు, నల్లులు, కొన్ని సూక్ష్మ కీటకాలు... వీటిలో ఏవేవి చేమట వల్ల (ఆవిరితో కూడిన ఉక్కపోతకు) పుడతాయో వాటిని స్వేదజములు అని వ్యవహరించాలి.

శ్లో|| ఉద్భిజ్జాస్థావరాస్సర్వే బీజకాండప్రరోహిణః |

ఓషధ్యః ఫలపాకాంతా బహుపుష్పఫలోపగాః ||

స్థావరములైనవి (వృక్షములు) అన్నీ భూమిని విత్తనాన్ని చీల్చుకొని పుడుతున్నాయి. ఇవి రెండు విధాలుగా ఉన్నాయి. కొన్ని విత్తనాల నుంచి పుడుతున్నాయి. కొన్ని కొమ్మలు నాటడం వల్ల వృక్షాలవుతున్నాయి. వీహదాన్యం మొ॥ పంటలు, పండటంతోనే నశించేవి. మరి కొన్ని చెట్లు ఏళ్ల తరబడి ఫలపుష్పాలు అందించేవి. (ఉద్భిజ్జా ఇతి | ఉద్భేదనముదిత్ భావేక్విప్ | తతో జాయంతే ఊర్ధ్వం బీజం భూమిం చ భిత్తే త్యుద్భిజ్జా వృక్షాః 1)

– కుల్లూక భట్ట విరచిత సంస్కృత వ్యాఖ్య

శ్లో|| అపుష్పా ఫలవంతో యే తే వనస్పతయః స్మృతాః |
పుష్పిణః ఫలినశ్చైవ వృక్షాస్తూభయతః స్మృతాః ||

పుష్పాలులేకుండానే, ఫలాలనిచ్చే చెట్లు వన స్పతులనబడతాయి. కొన్ని వృక్షాలు పుష్పించి, వలాలను ఇస్తున్నాయి. ఇవే వృక్షాలని వ్యవహారం. ఈ ప్రకారం ఉద్భిజ్జాలు ఓషధులు – వృక్షములు అని రెండు విధాలుగా ఉన్నాయి.

శ్లో|| గుచ్చగుల్మంతు వివిధం తథైవ తృణజాతయః |
బీజండరుహాణేలవ ప్రతానా వల్ల్య ఏవ చ ||

వేళ్ల మొదలునుంచీ తీగలు సాగినవి 'గుచ్ఛములు' అనీ; ఎక్కువ వ్రేళ్లు కలిగి దుబ్బుగా మొక్కలు పెరిగేవి 'పొదలు' లేక 'గుల్మములు' అనీ; ఇంకా దర్భ మొ|| గడ్డి జాతులనీ; సొర, బీర వంటివి 'ప్రతానము' లనీ; గుమ్మడి వంటివి 'వల్లులు' అనీ చెప్పబడ్డాయి. కొన్ని కొమ్మలు నాటగా పెరిగేవీ ఉన్నాయి.

శ్లో|| తమసా బహురూ పేణ వేష్టితాః కర్మ హేతునా |
అంతస్సంజ్ఞా భవంత్యేతే సుఖదుఃఖసమన్వితాః ||

ఈ స్థావరాలన్నీ రకరకాల కర్మలకు కారణమయిన తమోగుణంతో కూడుకున్నవై, అంతర్గతంగా చైతన్యాన్ని కలిగి ఉండడం చేత సుఖ దుఃఖాలకు నెలవై ఉన్నాయి.

శ్లో|| ఏతదంతాస్తు గతయో బ్రహ్మాద్యాస్సముదాహృతాః |
హోరేసీ భూత సంసారే నిత్యం సతతహాయిని ||

భయంకరమైనది, ఎప్పటికప్పుడు నశించేతత్వంగలది అయిన ఈ పాంచభౌతిక

సంసారంలో బ్రహ్మ మొదలుకొని పైజెప్పబడిన స్థావరముల వరకు మొత్తం అంతటినీ 'సృష్టి' అని నిర్వచించవలసి ఉంటుంది.

దిన ప్రళయకాలం

శ్లో|| ఏవం సర్వం సస్పృ ష్వేదం మాం చాచింత్యపరాక్రమః |
ఆత్మ న్యంతర్ధధే భూయః కాలం కాలేన పీడయ ||

ఈ ప్రకారం స్థావర జంగమ రూపమైన సమస్త వస్తువులను సృష్టించి, సాటిలేని ధీవిక్రమశాలి అయిన బ్రహ్మ నన్ను చూసి, ప్రళయ కాలానంతర సృష్టిని వివరించి, తనకు తానై అంతర్ధానమైనాడు. (ఇక ఈ సృష్టి అవిచ్ఛిన్నంగా నా ప్రత్యక్ష ప్రమేయం లేకున్నా జరుగు గాక! అని అంతరార్థం.)

శ్లో|| యదా స దేవో జాగర్తి తదేదం ష్టతే జగత్ |
యదా స్వపితి శాంతాత్మా తదా సర్వం నిమిలతి ||

ఎప్పుడా పరమాత్మ నిద్రచాలించునో, అప్పుడే జగత్ చైతన్యంతో తొణికిసలాడుతూ జీవ వ్యాపారములు నిర్వహించ గల సమర్థత కలిగినదిగా వుంటుంది. ఆతడెప్పుడు నిద్రించునో ఈ సర్వము 'లయం' అవుతుంది.

శ్లో|| తస్మిస్వపతి సు స్టేతు కర్మాత్మానశ్శరీరిణః |
స్వకర్మభ్యో నివర్తంతే మనశ్చ గ్లానీమృచ్ఛతి ||

ఆ ప్రజాపతి ఇచ్చారహితుడై నిద్రించేటపుడు కర్మస్వరూపం కల్గిన జీవులన్నీ కర్మలను చాలిస్తున్నాయి. మనస్సు కూడ తాను విశ్రాంతిని పొందుతోంది.

శ్లో|| యుగపత్తు ప్రలీయంతే యదో తస్మీ మహాత్మని |
తదాయం సర్వభూతాత్మా సుఖం స్వపితి నిర్వృతః ||

ఈ జీవులన్నీ ఏకకాలంలో మహాత్ముడైన పరమాత్మలో ఎప్పుడు లీనమవుతున్నాయో, అప్పుడా పరమాత్మ సైతం జాగ్రదావస్థ - చైతన్యావస్థ మొ||నవి విడిచి పెట్టి ప్రశాంతంగా నిద్రిస్తాడు. అంతటా దట్టమైన చీకట్లోవరించి ఉంటాయని అంతరార్థం.

శ్లో|| తమోయం తు సమాశ్రిత్య చిరం తిష్ఠతి సేంద్రియః |
న చ స్వం కురుతే కర్మ తదోత్క్రామతి మూర్తితిః ||

ఎప్పుడీ జీవుడు ఇంద్రియాదులతో కూడ జ్ఞాన లేమిని పొందుతాడో, (చైతన్య శూన్యుడవుతాడో) అప్పుడా జీవికి ప్రాణోత్క్రమణం జరిగిందంటాం! అనగా జీవుడు దేహం నుంచి తొలగిపోయాడన్నమాట !

దేహాంతర ప్రవేశం

శ్లో|| యదాణుమాత్రికో భూత్వా బీజం స్థాస్ను చరిష్ణు చ |
సమావిశతి సంసృష్టస్తదా మూర్తిం విముంచతి ||

సూక్ష్మాలైన పుర్యష్టకం గలవాడై జీవుడు, వృక్షాదులకు కారణమయిన స్థిరమైన బీజాన్నిగాని; లేక మనుష్యాదులకు కారణమైన జంగమాత్మక బీజాన్నిగాని ఎప్పుడు ప్రవేశించునో, స్థూల శరీరాన్ని అప్పుడు గ్రహిస్తాడు. అనగా దేహధారి కాగలడని అర్థం.

శ్లో|| ఏవం స జాగ్రత్స్వప్నాభ్యామిదం సర్వం చరాచరమ్ |
సంజీవయతి చాజసం ప్రమాపయతి చావ్యయః ||

నిత్యశాశ్వతుడైన ఆ బ్రహ్మ ఈ ప్రకారం జాగ్రత్ స్వప్నావస్థల చేత ఎల్లప్పుడు స్థావర జంగమాత్మకమైన ఈ భౌతిక ప్రపంచాన్ని సృష్టిస్తూ ఉంటాడు, నశింపజేస్తూంటాడు. ఇదొక చక్రభ్రమణం లాంటిది. పునరావృత్త మౌతూంటుంది.

శ్లో|| ఇదం శాస్త్రం కృత్వానీ మామేవ స్వయమాదితః |
విధ్వద్గ్రాహయామాస మరీచ్యాదీం స్త్వహం మునీ్న

(ఇప్పుడీ జీవులకు సంబంధించిన ధర్మశాస్త్రంలోనికి వచ్చేముందు, కొన్ని విశేషాలు తెలియవలసి వుంది.) బ్రహ్మ ఈ శాస్త్రాన్ని రూపొందించి, తానే నాకు విధి ప్రకారం స్వయంగా ఉపదేశించాడు. నేను మరీచ్యాది ప్రజాపతులకు అందరికీ వివరించాను.

శ్లో|| ఏతద్వోయం భృగుశ్శాస్త్రం శ్రావయిష్యత్య శేషతః |
ఏతద్ధిమత్తోధిజగే సర్వమేషోఖిలం మునిః ||

ఇప్పుడీ భృగు మహర్షి ఈ మానవధర్మశాస్త్రాన్ని అంతటినీ నావల్ల క్షుణ్ణంగా తెలుసుకున్నందున ఇతడు దీనినంతటినీ మీకు విన్పించగలడు. (అని భృగు మునీంద్రుని వైపు చూడగా...)

శ్లో|| తతస్తథా స తేనోక్తి మహర్షర్మనునా భృగుః |

తానబ్రవీదృషీకా సర్వార్ ప్రీతాత్మా శ్రూయతామితి ||

ఎదుట ఇంతమంది మహామునులున్నా, గురువు తననే చెప్పమని నియమించుట చేత, సంతుష్టాంతరంగుడైన భృగు మహర్షి వారందరినీ వినండి అని కోరాడు.

శ్లో|| స్వాయంభువస్యాస్య మనోః షడ్వంశ్యా మనవో పరే |
సృష్టవంతః ప్రజాః స్వాస్వా మహాత్మానో మహాజసః ||

మహాతేజో మూర్తులు, గొప్పహృదయం గలవారు అయిన స్వాయంభువ మనువు వంశజులు మరో ఆరుగురు, ఈ సృష్టి కార్యంలో నియమితులై, తమతమ వంశాలను అభివృద్ధి చేశారు.

శ్లో|| స్వారోచిష శోత్తమశ్చ తామసో రైవత స్తథా |
చాక్షుషశ్చ మహాతేజా వివస్వత్సుత ఏవ చ ||

ఆ ఆరుగురూ ఎవరెవరంటే........... స్వారోచిషుడు, ఉత్తముడు, తామసుడు, రైవతుడు, చాక్షుషుడు, గొప్ప తేజోశాలి అయిన వైవస్వతుడు.

శ్లో || స్వాయంభువాద్యా స్స పైతే మనవో భూరితేజసః |
స్వే స్వేంతరే సర్వమిదముత్పాద్యాయుశ్చరాచరం ||

మహత్తరమైన తపశ్శక్తి గల స్వయంభువు మొ|| ఈ ఏడుగురు మనువులు - తమ తమ అంతరంగాలలో నుంచి స్థావర జంగమాత్మక రూపమైన సృష్టిని చేసి ప్రజాపాలన చేశారు.

శ్లో|| యత్ ప్రాగ్ద్వాదశ సాహస్రముదితం దైవికం యుగమ్ |
తదేకసప్తతి గుణం మన్వంతర మిహోచ్యతే ||

పూర్వమే 12 వేల సంవత్సరాల ప్రమాణం గల (మనుష్యమానం ప్రకారం) చతుర్యుగాలున్నది ఒక దైవయుగంగా చెప్పబడి ఉంది. అట్టి దైవయుగాలు 71 అయితే ఒక మన్వంతరం అనబడుతుంది.

శ్లో|| మన్వంతరాణి సంఖ్యాని సర్గ సంహార ఏవ చ |
క్రీడ న్ని వైత త్కురుతే పరమేష్ఠి పునఃపునః ||

ఈ ప్రకారం సృష్టి ప్రళయాలు అనంతంగా ఉన్నందున మన్వంతరాలు కూడా అసంఖ్యాకంగా ఉన్నాయి. ఈ సృష్టిని బ్రహ్మ ఒక క్రీడా వినోదంగా మాటిమాటికీ

చేస్తూవుంటాడు.

యుగ ధర్మాలు

శ్లో|| చతుష్పాత్సకలో ధర్మః సత్యం చైవ కృతే యుగే |

నా ధర్మేణాగమః కశ్చిన్మనుష్యాన్ ప్రతివర్తతే ||

కృతయుగంలో ధర్మం పరిపూర్ణంగా ఉండి, నాలుగు పాదాల మీదను నడుస్తుంది. అలాగే సత్యం అన్ని విధాలా నిలిచి ఉంటుంది. అధర్మం అసలుండదు.

శ్లో|| ఇత రేష్వాగమా ధర్మః పాదశస్త్వవరోపితః |

చౌరికా నృత మాయాభిర్ధర్మశ్చా పైతి పాదశః ||

మిగిలిన మూడు యుగాల్లోను అధర్మం చేత విద్యా, ధనములను జనులు సంపాదించుట చేత ధర్మం ఒక్కోపాదం తగ్గుతూ రాగా - ఈ అధర్మార్జిత విత్త విద్యల చేత సత్యం, శాంతి, శౌచం కూడ తగ్గసాగాయి.

శ్లో|| అన్యే కృత యుగే ధర్మా ప్రేతాయాం ద్వాపరే పరే |

అన్యే కలియుగే నృణాం యుగ హోసానురూపత్ ||

కృతయుగంలోని ధర్మాలు వేరు. త్రేతాయుగంలో వీటికంటే భిన్నమైన ధర్మాలుంటాయి. కలియుగంలోని ధర్మాలు వీటిని పోలి ఉండవు. ఇలాగే యుగాల క్షీణతను బట్టి, ఆయా యుగాల ధర్మాలు వేర్వేరుగా ఉంటాయి.

శ్లో|| తపఃపరం కృతయుగే త్రేతాయాం జ్ఞాన ముచ్యతే |

ద్వాపరే యజ్ఞ మే వాహు ర్ధాన మేకం కలౌయుగే ||

ప్రధానంగా అన్ని ధర్మాలూ అన్ని యుగాల జనులకు ఉండవలసినవే అయినప్పటికీ, కృతయుగంలో మేలైనది తపస్సు. త్రేతాయుగంలో ఆత్మ జ్ఞానం, ద్వాపరంలో యజ్ఞం, కలియుగాన దానం ఉత్తమ ధర్మం.

శ్లో|| సర్వస్యాస్య తు సర్గ స్య గుప్త్యర్థం సమహాద్యుతిః |

ముఖ బాహూరు పజ్జానం పృథక్కర్మాణ కల్పయత్ ||

సమస్తజన సంరక్షణార్థం తేజో రూపుడైన బ్రహ్మ ముఖం నుంచి, భుజాల నుంచి, ఊరువుల నుంచి, పాదాల నుంచి జనించిన బ్రహ్మ క్షత్రియ వైశ్య శూద్రులకు ఇహపర సాధకములైన ధర్మాలను వేర్వేరుగా ఏర్పరచాడు.

వర్ణధర్మాలు

శ్లో|| అధ్యాపనం చాధ్యయనం యజనం యాజనం తథా |
దానం ప్రతిగ్రహం చైవ బ్రాహ్మణానా మకల్పయత్ ||

వేదాలను - శాస్త్రాలను చెప్పడం, శిష్యుల చేత అధ్యయనం చేయించడం, తాను వేద పఠనం చేయడం, యజ్ఞాలు చేయడం - చేయించడం, ఇతరులకు దానం ఇవ్వడం - తాను గ్రహించడం అనేషట్కర్మలు (6) బ్రాహ్మణులు ఆచరించదగినవి.

శ్లో|| ప్రజానాం రక్షణం దాన మిజ్యాధ్యయన మేవ చ |
విషయే ష్వప్రసక్తిశ్చ క్షత్రియస్య సమాసతః ||

ప్రజలను రక్షించడం, దానాలు - యజ్ఞాలు నిర్వర్తించడం. వేదాధ్యయనం, కామమును క్రమంగా అణచి ఉంచడం (ధన - స్త్రీ సంబంధమైన కోరికలు) క్షత్రియులు ముఖ్యంగా ఆచరించవలసి వున్నవి.

శ్లో|| పశూనాం రక్షణం దాన మిజ్యాధ్యయన మేవ చ |
వణిక్పథం కుసీదం చ వైశ్యస్య కృషి మేవ చ ||

గోవు మొదలగు పశువులను - యాగాలను రక్షించడం / చేయడం, దానం - వేదాధ్యయనం చేయడం, భూమి / జల మార్గాన వ్యాపారాలు, వడ్డీలకు ధనమిచ్చి వ్యాపారం చేయడం, వ్యవసాయం చేయడం వైశ్యులు చేయదగినవి.

శ్లో|| ఏక మేవ తు శూద్రస్య ప్రభుః కర్మ సమాదిశత్ |
ఏతేషా మేవ వర్ణానాం శుషామనసూయయా ||

శూద్రులకు విధించిన ధర్మం ఒకే ఒక్కటి ! అది - పై మూడు జాతుల వారికి ఆయా ఏధి విహిత కర్మలలో గుణ దోషాలెంచక శుశ్రూష చేయడమే!

బ్రాహ్మణ స్తుతి

శ్లో|| ఊర్ధ్వం నాభేర్యేధ్యతరః పురుషః పరికీర్తితః |
తస్మా న్మేధ్యతమం త్వస్య ముఖముక్తం స్వయంభువా ||

నాభి (బొడ్డు) కి క్రింద భాగం కంటే పై భాగం ఎంతో ఉత్తమము, పరిశుద్ధము కనుక, అందులోనూ ముఖం మరీ ఉత్తమమని బ్రహ్మచేత చెప్పబడింది.

శ్లో|| ఉత్తమాంగోద్భవా జ్జ్యేష్ఠ్యా ద్బ్రహ్మణశ్చైవ ధారణాత్ |

సర్వ స్యైవాస్య సర్గస్య ధర్మతో బ్రాహ్మణః ప్రభుః ||

శిరస్సును 'ఉత్తమాంగము' అన్నారు. అటువంటి శిరస్సునుంచి ఉద్భవించడం వల్ల – వేదాలను ధారణ చేయడం వల్ల క్షత్రియాది వర్ణాలకే ధర్మోపదేశాలు చేయగల అర్హత ఉన్న బ్రాహ్మణులే ధర్మానికి ప్రతినిధులు.

శ్లో|| తం హి స్వయంభూః స్వాదాస్యా త్తపస్తప్త్వాదితో సృజత్ |
హవ్యకవ్యాభివాహ్యాయ సర్వస్యాస్య చ గుప్తయే ||

కనుకనే – బ్రహ్మదేవుడు హవ్య కవ్యాలు చేసే నిమిత్తం తన ముఖం ద్వారా బ్రాహ్మణుల్ని సర్వజగద్రక్షణ కోసం తపస్సు చేసి తనకు మారుగా వార్ని ఇక్కడ (భూమీ్మద) ఉంచాడు.

శ్లో|| యస్యా స్యేన సదాశ్నంతి హవ్యాని త్రిదివౌకసః |
కవ్యాని చైవ పితరః కిం భూతమధికం తతః ||

ఈ బ్రాహ్మణుల వల్లనే వేల్పులకు హవ్యముల ద్వారా భోజనము, పితృదేవతలకు కవ్యముల ద్వారా పిండశ్రాద్ధ భోజనాదులు అందుతున్నాయి. ఇంతటి ఉత్తమ విధిని ఇంకెవరు నిర్వర్తించంగలరు.

శ్లో|| భూతానాం ప్రాణినః శ్రేష్ఠాః ప్రాణినాం బుద్ధిజీవినః |
బుద్ధిమత్సు నరాః శ్రేష్ఠా నరేషు బ్రాహ్మణాః స్మృతాః ||

పాంచభౌతికంగా రూపొందిన స్థావర జంగమ రాశులలో ప్రాణులు శ్రేష్ఠమైనవి. ఈ ప్రాణులలో బుద్ధిజీవనం గలవి ఉత్తమోత్తములు. బుద్ధిజీవనులలో మానవులు శ్రేష్ఠులు. ఈ మానవులలో బ్రాహ్మణులు అత్యంత ఉత్తములు. (ఇంకా సూక్ష్మంగా చెపూన్నాడు– తదుపరి శ్లోకంతో అన్వయం..)

శ్లో|| బ్రాహ్మణేషు చ విద్వాంసో విద్వత్సు కృతబుద్ధయః |
కృతబుద్ధిషు కర్తారః కర్తృషు బ్రహ్మవేదినః ||

ఇట్టి బ్రాహ్మణులలో జ్యోతిష్టోమాది యజ్ఞాలు చేయడానికి సాధికారత ఉన్నట్టి జ్ఞానులు ఉత్తమోత్తములు. ఈ జ్ఞానాన్ని అనుష్ఠానంలో / ఆచరణలో పెట్టగల బ్రాహ్మణులింకా శ్రేష్ఠులు. వీరికంటే బ్రహ్మవేత్తలు సర్వాధికులు.

శ్లో|| ఉత్పత్తి రేవ విప్రస్య మూర్తిర్ధర్మస్య శాశ్వతీ |

సహి ధర్మార్థముత్పన్నో బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే ||

బ్రాహ్మణుని జన్మమే ధర్మానికి శాశ్వతమైన / నిత్యమైన శరీరం. అనగా విప్రుడు ధర్మాచరణ నిమిత్తమే జన్మించినాడు. ఇట్టి ధర్మాచరణ చేతనే ఇతడు బ్రహ్మత్వం పొందగలడు. (ఈ ధర్మ మూర్తిని బ్రతికించే బాధ్యత ఇతర వర్ణాలది.)

శ్లో|| బ్రాహ్మణో జాయమానో హి పృథివ్యామధిజాయతే |
ఈశ్వరస్సర్వభూతానాం ధర్మకోశస్య గుప్తయే ||

బ్రాహ్మణునికి ఇంత ఆధిక్యం ఇవ్వడానికి కారణం - జన్మిస్తూనే బ్రాహ్మణుడు (పూర్వజన్మ సంస్కారంచేత) పుణ్యవశాన మేటిగా జన్మిస్తూన్నాడు. ధర్మ సమూహాన్ని సంరక్షించడానికి, బ్రహ్మతరపున ప్రతినిధి అతడు.

శ్లో|| సర్వం స్వం బ్రాహ్మణ స్యేదం యత్కించిజ్జగతీగతమ్ |
శ్రేష్ఠ్యనాభిజనేనేదం సర్వం వై బ్రాహ్మణోర్హతి ||

భూమి పైన గల సమస్తం బ్రాహ్మణునిదే ! బ్రహ్మ ముఖం నుంచి ఉత్తమ జన్మమందుట చేత, అందరి హితాన్ని (మేలును) కోరి ధర్మాధర్మములు తెలియజెప్పి సృష్టిలోని స్థితిని సరిగ్గా ఉంచడం చేత సకల ధనములు బ్రాహ్మణునికి ఇవ్వదగినవి.

శ్లో|| స్వమేవ బ్రాహ్మణో భుజే స్వం వస్తే స్వం దదాతి చ |
అనృశంస్యా బ్రాహ్మణస్య భుంజతే హీతరే జనాః ||

బ్రహ్మచేత దత్తం చేయబడిన తన ధనాన్నే తాను భుజంచుట / అనుభవించుట బ్రాహ్మణునికి గల అనుభవాత్మక అర్హత చాటి చెప్తోంది. బ్రాహ్మణుడి వల్లనే ఇతర వర్ణాలు సర్వస్వం అనుభవించగలుతున్నారు.

శ్లో|| తస్య కర్మవివేకార్థం శేషాణామనుపూర్వశః |
స్వాయంభువో మనుర్ధిమానిదం శాస్త్రమకల్పయత్ ||

యింతటి పవిత్రమూర్తి అయిన బ్రాహ్మణుని యొక్క - ఇతర వర్ణాలవారి యొక్క ధర్మాలను తెలియచెప్పు నిమిత్తమే జ్ఞానీ - స్వయంభువు అయిన మనువు ఈ ధర్మ శాస్త్రాన్ని రచించాడు.

ధర్మ శాస్త్ర ప్రస్తుతి - ఫలశ్రుతి

శ్లో|| విదుషా బ్రాహ్మణేనేద మధ్యేతవ్యం ప్రయత్నతః |

శిష్యేభ్యశ్చ ప్రవక్తవ్యం సమజ్ఞాన్యేన కేనచిత్ ||

ఈ శాస్త్రాన్ని ఏ బ్రాహ్మణుడు అధ్యయనం చేసి, దీని ఫలితాన్ని గ్రహించాలనుకుంటాడో అతడే ధర్మశాస్త్రాన్ని ప్రయత్న పూర్వకంగా చదవాలి. తన శిష్యులకు చెప్పాలి. ఇది కేవలం జిజ్ఞాసాపరులకు మాత్రమే ఉద్దేశించినది. అందరికీ చెప్పరాదు.

శ్లో|| ఇదం శాస్త్ర మధీయానో బ్రాహ్మణశ్శంసితవ్రతః |
మనోవాగ్దేహజైర్నిత్యకర్మదో షైర్న లిప్యతే ||

ఈ ధర్మశాస్త్రాన్ని అధ్యయనం చేయడానికైనా కఠిన నియమాలను అనుసరించాలి. ఆ ప్రకారం అధ్యయనం చేసే విప్రులకు మనస్సువల్ల వాక్కువల్ల, దేహంవల్ల ఎటువంటి పొరపాట్లు జరిగినా ఆ పాపాలు అంటవు.

శ్లో|| పునాతిపఙ్క్తిం వంశ్యాంశ్చ సప్తసప్తపరావరాన్ |
పృథివీమపి చైవేమాం కృత్స్నామేకోపి సో ర్హతి ||

ఈ ధర్మ శాస్త్రాన్ని ఎవరైతే అధ్యయనం చేస్తారో వారు గొప్ప పుణ్యపురుషులై ఉండటమేగాక, తమ పంక్తిన కూర్చొన్నవారిని కూడ పుణ్యవంతులుగా చేయగలరు. ఇటు ఏడు తరాలు - అటు ఏడు తరాల వార్ని కూడా పునీతులను చేయగలవాడితడు. ఇట్టి ధర్మమతి సమస్తభూమండలాన్నీ దానంగా స్వీకరించడానికి అర్హత ఉన్నవాడు.

శ్లో|| ఇదం స్వస్త్యయనం శ్రేష్ఠమిదం బుద్ధివివర్ధనమ్ |
ఇదం యశస్యమాయుష్యమిదం నిశ్రేయసం పరమ్ ||

ఈ ధర్మ శాస్త్రాధ్యయనం కోరిన కోరికలను తీరుస్తుంది. జపం - హోమం మొ|| దివ్య విషయాల్ని బోధించడం చేత పవిత్రమైనది కూడ. విధి, నిషేధాల్ని చెప్పడం చేత జ్ఞాన దాయకం. కీర్తి, ఆయువు, మోక్షాలను ప్రసాదిస్తుంది.

శ్లో|| అస్మిక ధర్మోఖిలేనోక్తో గుణదోషా చ కర్మణామ్ |
చతర్ణామపి వర్ణనామాచారశ్చైవ శాశ్వతః ||

ఈ ధర్మశాస్త్రంలో పరిపూర్ణంగా అన్ని ధర్మాలు వివరించబడ్డాయి. ఏది చేయాలో, ఏది చేయరాదో చెపూ ఆయా విధి ని షేధాలకు ఫలితాలు కూడా చెప్పబడ్డాయి.

చాతుర్వర్ణాలవారు ఆచరించదగిన ఆచారాలు స్పష్టంగానే పేర్కొనబడ్డాయి.

శ్లో|| ఆచారః పరమో ధర్మశ్రుత్యుక్తస్మార్త ఏవ చ |
తస్మాదస్మికసదా యుక్తోం స్యాదాత్మవాద్విజః ||

శ్రుతములు - స్మార్తములు అయిన ఆచారాలు ముఖ్యధర్మాలై ఉన్నందువల్ల, ప్రజల మేలు కోరి బ్రాహ్మణుడు ఆయా ఆచారాలు తాను పాటిస్తూనే ఇతరుల చేత పాటింపజేయ ప్రయత్నించాలి.

శ్లో|| ఆచారాద్విచ్చుతో విప్రోన వేదఫల మశ్నుతే |
ఆచారేణ తు సంయుక్తస్సంపూర్ణఫలభాగ్భవేత్ ||

ఈ శాస్త్రంలో చెప్పబడిన ఆచారాల నుంచి తప్పిన బ్రాహ్మణుడు అనాచారవంతునిగా పరిగణించబడటమేగాక వేదాధ్యయనం మొ|| వాటివల్ల కలిగే ఫలితాన్నీ పొందలేడు. ఆచారవంతుడు అయితే పై జెప్పిన ఫలితాలన్నింటికీ అర్హుడు.

శ్లో|| ఏవమాచారతో దృష్ట్వా ధర్మస్య మునయో గతిమ్ -
సర్వస్య తపసో మూల మాచారం జగృహుః పరమ్ ||

ఈ ప్రకారంగా ఆచారాలను అనుసరించి ధర్మము స్థితమై / స్థిరమై ఉండటం చేత అన్ని విధాల జపతపాది దివ్య కర్మలకు ఆచారమే ముఖ్యమని సనాతన మహర్షులు చెప్పారు.

శ్లో|| జగతశ్చ సముత్పత్తిం సంస్కారవిధిమేవ చ |
వ్రతచర్యోపచారం చ స్నా నస్య చ పరం విధిమ్ ||
దారాధిగమనం చైవ వివాహానాం చ లక్షణం |
మహాయజ్ఞ విధానం చ శ్రాద్ధకల్పం చ శాశ్వతమ్ ||
వృత్తీనాం లక్షణం చైవ స్నాతకస్య వ్రతాని చ |
భక్ష్యాభక్ష్యం నరచ శౌచం చ ద్రవ్యాణాం శుద్ధి మేవ చ ||
స్త్రీధర్మయోగం తాపస్యం మోక్షం సన్న్యాస మేవ చ |
రాజ్ఞశ్చ ధర్మ మశీలం కార్యాణాం చ వినిర్ణయమ్ ||

ఈ మానవ సంహితలో విషయక్రమాన్ని వివరించవలెనంటే (సంక్షిప్తంగా) జగదుత్పాదన - నాందీ క్రమం మొదటి అధ్యాయంలోను; వివిధ సంస్కారాలు, బ్రహచర్యాది వ్రతాలు, గుర్వభివాదం మొ|| ద్వితీయా ధ్యాయంలోను; స్నాతక వ్రతవిధానం, వివాహాది విషయాలు, వైశ్వదేవాది పంచమహాయజ్ఞాలు, శ్రాద్ధ సంబంధ విషయాలు మొ॥ తృతీయాధ్యాయం లోను; జీవనోపాయాలు, గృహస్థుని ఆచారాలు మొ|| నాలుగవ అధ్యాయంలోను; ఏవితినాలి - ఏవితినకూడదు, మరణకాల ఆశౌచం, స్త్రీ ధర్మాలు మొ! ఐదవ అధ్యాయంలోను; వానప్రస్థ/యతి/ సన్న్యాస ధర్మాలు ఆరో అధ్యాయంలోను; క్షత్రియులకు సంబంధించిన ధర్మాలన్నీ ఏడో అధ్యాయంలోను ఉన్నాయి.

శ్లో|| సాక్షిప్రశ్న విధానం చ ధర్మం స్త్రీపుంసయోరపి |
విభాగధర్మం ద్యూతం చ కంటకానాం చ శోధనమ్ ||
వైశ్యశూద్రోపచారం చ సంకీర్ణానాం చ సంభవమ్ |
ఆపద్ధర్మం చ వర్ణానాం ప్రాశ్చిత్తవిధీం తథా ||
సంసారగమనం చైవ త్రివిధం కర్మసంభవమ్ |
నిశ్రేయసం కర్మణాం చ గుణదోషపరీక్షణమ్ ||
దేశధర్మాక్ జాతిధర్మాణ కులధర్మాంశ్చ శాశ్వతా |
పాషండగణధర్మాంశ్చ శాస్త్రే స్మిన్నుకవా మనుః ||

సాక్షుల్ని ప్రశ్నించే పద్ధతి, వ్యవహార నిర్ణయం మొ|| న్యాయ సంబంధమైనవి ఎనిమిదో అధ్యాయంలోను; అర్థ -కామ సంబంధ ఆచారాలు, వైశ్య శూద్ర వర్ణాల ఆచారాలు తొమ్మిదో అధ్యాయంలోను; సంకీర్ణజాతులు వారి ధర్మాలు ఆపద్ధర్మాలు పదవ అధ్యాయంలోను; లోకంలో వివిధ వర్గాల వారికి అనుసరించదగిన ప్రాయశ్చిత్త విధానాలు, న్యాయ సమ్మతమైన ప్రాప్తి ధర్మాలు, దేశ - వర్ణ ధర్మాలు - కుల ధర్మాలు, వేదాన్ని ఒప్పుకోని షాండ జాతుల ధర్మవిచారము మొ|| పన్నెండవ అధ్యాయములోను చెప్పబడివున్నవి.

పైన చెప్పిన ఈ విషయాలతో చేరి వుండే సకల ధర్మాలు స్వాయంభువ మనువుచేత చెప్పబడ్డాయి.

శ్లో|| యథేదముక్తవాలు శాస్త్రం పురా పృష్టో మనుర్మయా |
తథేదం చయూయమప్యద్య మత్సకోశాన్ని బోధత ||

"ఓ మహర్షులారా ! నేను అడినప్పుడు, మనువు నాకు దీన్ని ఎలా ఉపదేశించాడో, అదేరీతిగా నేను మీకు ఉపదేశించనున్నాను. మనువు ఆజ్ఞచేత - మనువుపట్ల నాకు, గల గౌరవ భావంచేత నేను మీకు విన్పించబోవు ఈ ధర్మశాస్త్రాన్ని మీరు సావధాన చిత్తులై నా నుండి వినెదరు గాక !" అని.... తదుపరి చెప్పబోయే అంశాలకు, ముందుగా ఈ శ్లోకాన్ని చెప్పాడు) భృగు మునీంద్రుడు.

ఇతిమానవే ధర్మశాస్త్ర, భృగుప్రోక్తాయాం , సంహితాయా, ప్రథమోధ్యాయః ||

భృగువుచే చెప్పబడిన మానవ సంహిత అను మనుధర్మశాస్త్రంలో ప్రథమాధ్యాయం సమాప్తం.

మనుస్మృతిః

(మానవ సంహిత)

సవ్యాఖ్యాన ఆంధ్ర తాత్పర్య సహితము

మనుధర్మ శాస్త్రము - 2 – ద్వితీయాధ్యాయము

అత్యంత ఉత్కృష్టమైన, పరబ్రహ్మజ్ఞాన రూపమైన ధర్మము - దాని స్వభావమును తెలిపేముందు, ఆ బ్రహ్మజ్ఞానానికి అంగములనదగిన షోడశసంస్కారాల (16) స్వరూప ధర్మము వివరించడానికై - ధర్మాల సామాన్య లక్షణం మొదటగా చెప్పబడుతూన్నది.

శ్లో|| విద్వద్భిస్సేవితం సద్భిర్నిత్యమద్వేషరాగిభిః |
హృదయే నాభ్యనుజ్ఞాతో యో ధర్మస్తం నిబోధత ||

వేదాలను తెలిసినవారు, ధార్మికులు, అనురాగ - ద్వేషాలకు అతీతంగా ఉండగలవారు (ఇతర జాతులలో అధికంగా కన్పించే ఈ లక్షణాలు అరుదుగా నూటికో కోటికో ఒక్కరిలో గలవారు) అయిన బ్రాహ్మణుల చేత నిత్యం అనుష్ఠించబడేది - శ్రేయస్సాధనమైనది అయిన ధర్మ సూక్ష్మములు చెపుతాను -

వినండి !

శ్లో|| వేదోఖిలో ధర్మమూలం స్మృతిశీలే చ తద్విదామ్ |

ఆచారశ్చైవ సాధూనా మాత్మన స్తుష్టి రేవ చ ||

ధర్మానికి మూలాలు వేదాలలోనే ఉన్నాయని భృగువు ప్రస్తావన పూర్వకంగా చెప్పి, వీటిని మృదు స్వభావులైన బ్రాహ్మణులే ఎందుకు అనుష్ఠిస్తున్నారో కూడ చెప్పాడు ఆ మునీంద్రుడు.

శ్లో|| యః కశ్చిత్కస్యచి ద్ధర్మో మనునా పరికీర్తితః |

స సర్వోభిహితో వేదే సర్వజ్ఞానమయే హి సః ||

అట్టి వేదాలనుంచి ఉద్ధరించబడిన ధార్మికుల ఆచారాలే లోకానికి ప్రమాణం. కనుక – ఎవరికే యే ధర్మాలు మనువుచేత చెప్పబడ్డాయో అవన్నీ వేదంలోనే ఏనాడో ఉన్నట్టివని మొదట తెలియాలి. మనువు సర్వజ్ఞాన స్వరూపుడు గనుక, అతడు చెప్పినదంతా వేద ప్రామాణ్యమున్నదేనని గ్రహించాలి.

శ్లో|| సర్వం తు సమవేక్ష్యేదం నిఖిలం జ్ఞానచక్షుషా |

శ్రుతిప్రామాణ్యతో విద్వాల స్వధర్మే నివిశేత వై ||

వివేచనా శీలుడైనవాడు, ఈ ధర్మశాస్త్రాన్నంతటినీ తన జ్ఞాన నేత్రంచేతనే అవలోకించగలడు. ఇది వేద విహిత ఆచారాల క్రోడీ కరణ అని ఎవరు గ్రహిస్తారో, వారు స్వధర్మాచరణంలో నిష్ఠగా ఉండగలరు.

శ్లో|| శ్రుతిస్మృత్యుదితం ధర్మమనుతిష్ఠ హి మానవః |

ఇహ కీర్తిమవాప్నోతి ప్రేత్య చానుత్తమం సుఖమ్ ||

అట్టివారు శ్రుతులలోను స్మృతులలోను చెప్పబడిన ధర్మాన్ని అనుష్ఠిస్తూ ఇహలోకంలో సుఖాన్ని, పరలోకంలో మోక్షాన్ని పొందగలుగుతారు.

ఇట్లు గుణాధిక్యత చేతనే ఈ స్మృతి – శ్రుతులలోని ధర్మము ఆచరణదాయకమని చెప్పబడింది.

శ్లో|| శ్రుతిస్తు వేదో విశ్లేయా ధర్మశాస్త్రం తు వై స్మృతిః |

తే సర్వార్థేష్వమిమాం స్యే తాభ్యాం ధర్మో హి నిర్బభౌ ||

ఏవి శ్రుతులు ? ఏవి స్మృతులు ? అనే సందేహం నివృత్తి చేస్తున్నాను. వేదములనే

శ్రుతులు అంటారు. ధర్మశాస్త్రాలను స్మృతులు అంటారు. ఈ రెండింటిలోని అంశాలకు వితర్కం - కుతర్కం పనికిరాదు. ఈ రెండింటి వల్లనే మన ధర్మాలు ఎంతో వికసించి, వ్యాప్తమవుతున్నాయి.

శ్లో|| యోవమన్యేత తే మూలే హేతుశాస్త్రాశ్రయాద్ద్విజః |
స సాధుభిర్బహిష్కార్యో నాస్తికో వేదనందకః ||

ఏ బ్రాహ్మణుడు ప్రమాణదాయకమైన శ్రుతి-స్మృతులను హేతువాదం చేతనో, తర్కబుద్ధి చేతనో చర్చించినా - దూషించినా - అవమాన పరిచినా - పరోక్షంగా విమర్శించినా అటువంటి నాస్తికుని, వేదదూషణ పరుని జాతినుంచి బహిష్కరించాల్సి ఉంటుంది.

శ్లో|| వేదః స్మృతిః సదాచారః స్వస్య చ ప్రియమాత్మనం |
ఏతచ్చతుర్విధం ప్రాహుః సాక్షాద్ధర్మస్య లక్షణం ||

వేదం, స్మృతి, సదాచారం, తన మనస్సుకు ఇష్టాన్ని చేకూర్చేవి ఈ నాలుగూ ధర్మానికి గల ప్రత్యక్ష లక్షణాలుగా గుర్తించవలసిందని విజ్ఞుల ఉవాచ. (ఇందులో చివరిదైన మనఃప్రియమనే లక్షణం వేద సమ్మతమైనదై ఉండాలి.)

పరమ ప్రమాణం

శ్లో|| అర్థకామేష్వసక్తానాం కర్మజ్ఞానం విధీయతే |
ధర్మం జిజ్ఞాసమానానాం ప్రమాణం పరమం శ్రుతిః ||

ధనం మీద, స్త్రీలమీద కోరికలు పెంచుకోని వారికే ధర్మజ్ఞానం సిద్ధిస్తుంది. మిగిలిన వారికి ఫలితమివ్వదా ? అంటే..... శీఘ్రగతిన వీటిని అనుభవంలోకి తెచ్చుకోడానికి వీరికి గల జ్ఞానం తోడ్పడి, శ్రుతి ప్రమాణమౌతోంది.

శ్లో|| శ్రుతిద్వైధం తు యత్ర స్యాత్తత్ర ధర్మానుభౌ స్మృతే |
ఉభావపి హితే ధర్మౌ సమ్యగుక్తౌ మనీషిభిః ||

ఎక్కడ ఈ శ్రుతులకు పరస్పరం తేడా కనిపిస్తున్నదో, అక్కడ రెండు ధర్మాలూ చెప్పబడుతున్నాయి. విద్వాంసులయినవారు ఈ రెండింటినీ మథించి - మనః ప్రమాణాన్ని అనుసరించి ఆయా తావుల ధర్మాచరణ చేయగలరు.

శ్లో|| ఉదితే నదితే చైవ సమయాధ్యుషితే తథా |

సర్వదా వర్తతే యజ్ఞ ఇతీయం వైదికీ శ్రుతిః ||

కొన్ని ధర్మాలు అతిసూక్ష్మమైనవి. ఇది చెప్పబడినదా ? ఇది చెప్పబడినది ఆ అర్థంలో కాదా ? అని సంశయించక రెండు విధాలా ఆచరించడం శ్రేయోదాయకమే !

శ్లో|| నిషేకాదిశ్మశానాంతో మంత్రైర్యస్యోదితో విధిః |

తస్య శాస్త్రేఅధికారోస్మిన్ జేయో నాస్యస్య కస్యచిత్ ||

గర్భాధానం మొదలు శవయాత్ర (మరణం) వరకూ గల రకరకాల అనుష్టానాలు / కర్మాచరణ ఏ బ్రాహ్మణుడు తర్కాతీతంగా - వేదోక్తంగా గ్రహించి ఆచరిస్తాడో అట్టివానికే ఈ మనుస్మృతి చదివే అధికారం ఉంది. ఆచరణ విషయమై బ్రాహ్మణుని ద్వారానే ఇతర వర్గాలవారు వినవలసి ఉంది. చదవరాదు.

శ్లో|| సరస్వతీదీషద్వత్యోర్దేవనద్యోర్యదంతరమ్ |

తం దేవనిర్మితం దేశం బ్రహ్మావర్తం ప్రచక్షతే ||

సరస్వతి - దృషవతి అనే దేవనదుల మధ్య గల ప్రదేశాన్ని దేవనిర్మితం అని - దీనినే బ్రహ్మావర్తమనీ వ్యవహరిస్తున్నారు. కొందరు ఆర్యావర్త మంటున్నారు. 'ఆర్య' గౌరవ వాచకం. (కాని బ్రహ్మావర్తం, ఆర్యావర్తం ఒకటి కాదు.)

శ్లో|| తస్మిన్ దేశేయ ఆచారః పారంపర్యక్రమాగతః |

వర్ణానాం సాంతరాళానాం స సదాచార ఉచ్యతే ||

ఈ దేశంలో బ్రాహ్మణాది వర్ణాల వారికి - నానాజాతులతో నిండిన ఇతర వర్గాలకు వంశపారంపర్యంగా ఏదైనా ఆచారం వచ్చి ఉన్నట్లయితే, అది సదాచారమనే అనబడుతుంది.

శ్లో|| కురుక్షేత్రం చ మత్స్యాశ్చ పంచాలాశ్శూర సేనకాః |

ఏష బ్రహ్మర్షి దేశో వై బ్రహ్మావర్తాదనంతరః ||

కురుక్షేత్రం, మత్స్యదేశం, పాంచాలం, శూరసేనకం (శౌర సేనదేశం) అనే ఈ 4 దేశాలకు బ్రహ్మర్షిదేశం అని పేరు. ఇది బ్రహ్మావర్తాన్ని అనుసరించుకొని ఉన్నది.

శ్లో|| ఏతద్దేశ ప్రసూతస్య సకాశాదగ్రజన్మనః |

స్వం స్వం చరిత్రం శిక్షేరణ పృథివ్యాం సర్వమానవాః ||

ఈ దేశంలో పుట్టిన బ్రాహ్మణుల వల్లనే భూమిలోని మానవులందరూ, తమ-తమ వర్ణాచారాలను తెలుసుకోవలసి ఉంటుంది. ఈ విప్రులే విజ్ఞులని భావం.

శ్లో|| హిమవద్వంధ్యయోర్మధ్యం యత్ప్రాగ్వినశసనాదిపి |
ప్రత్యగేప ప్రయాగాచ్చ మధ్యదేశః ప్రకీర్తితః ||

ఉత్తర - దక్షిణ దిక్కుల యందు గల హిమాలయ, వింధ్య పర్వతాలు సరస్వతీనది అంతరించిన చోటుకు తూర్పున, ప్రయాగకు పశ్చిమం - వీటి నడుమగల దేశానికి మధ్య దేశం అని పేరు.

శ్లో|| ఆ సముద్రాత్తు వై పూర్వాదా సముద్రాత్తు పశ్చిమాత్ |
తయో రేవాంతరం గిర్యోరార్యావర్తం విదుర్బుధాః ||

తూర్పు సముద్రం ఒక సరిహద్దు - పశ్చిమ సముద్రం ఇంకొక సరిహద్దుగా గల ప్రదేశానికి ఆర్యావర్తం అని పేరు.

శ్లో|| కృష్ణసారస్తు చరతి మృగో యత్ర స్వభావతః |
సయో యజ్ఞ యో దేశో మేచ్ఛ దేశ స్వతః పరః ||

నల్లనిచారలు, తెల్లని చుక్కలు గల జింకలు ఎక్కడ పుట్టి, స్వాభావికంగా సంచరిస్తుంటాయో అది యజ్ఞాలకు అనువైన ప్రదేశంగా గుర్తించాలి. దీనికి అవతల ఉండేది మేచ్ఛ దేశం. కర్మ భూమిగా పరిగణింపతగనిది.

శ్లో|| ఏతాని ద్విజాతయో దేశాల సంశ్రయ్యే ప్రయత్నతః |
శూద్రస్తు యస్మికా కసిగా వా నీవనేద్వృత్తికర్శితః ||

బ్రాహ్మణులు ఇతర దేశాలలో ఉద్భవించినా, యజ్ఞభూమి కనుక అరణ్యభూమి కనుక, వారు ప్రయత్న పూర్వకంగా ఈ దేశానికి చేరాలి. కాని ఇతర వర్ణాలలో శూద్రులు జీవనం నిమిత్తం ఎక్కడికైనా వెళ్లి ఉండవచ్చు!

శ్లో|| ఏషా ధర్మస్య వో యోనిః సమానేన ప్రకీర్తితా |
సంభవశ్చాస్య సర్వస్య వర్ణధర్మాన్ని బోధత ||

ఈ జగత్తుకంతటికీ కారణమైన ధర్మ సంభవం గురించి సంగ్రహంగా చెప్పబడింది. ఇప్పుడు వర్ణధర్మాలు, ఆశ్రమధర్మాలు, వర్ణాశ్రమధర్మాలు, గుణ ధర్మాలు, నైమిత్తిక ధర్మాలు చెప్పనున్నాను. వినెదరుగాక! (ఇదంతయు భృగుమహర్షి చెపూన్నది.)

శ్లో|| వైదికైః కర్మభిః పుణ్యైర్ని షేకాదిర్ద్వి జన్మనామ్ |
కార్యశ్శరీర సంస్కారః పావనః ప్రేత్య చేహ చ ||

బ్రాహ్మణులకు నిషేకం మొ|| కర్మలు, ఈ లోకంలో దైహికసంబంధమైనవీ - పరలోక సంబంధమైన పితృకర్మలూ పవిత్రమైన మంత్రాలచేత చేయదగినవి. (వేదప్రమాణాన్ని అనుసరించి.)

శ్లో|| గార్భైవరో మై ర్జాతకర్మచోళమౌంజీనిబంధనైః |
బైజికం గార్భికం చైనో ద్విజానామపమృజ్యతే ||

ఏ పాపాలు ఏ పుణ్యాల వల్ల నశిస్తాయి? అనేదానికి సమాధానంగా - గర్భసంబంధ దోషాలు హోమాది క్రియలచేత; నిషిద్ధమైధునాది పాపాలు జాతకర్మ, చౌలం, ఉపనయనం చేత, మౌంజీబంధనం - బ్రహ్మచర్యాలచే మాతృగర్భవాసపు అపరిశుద్ధత తొలగిపోగలవు.

శ్లో|| స్వాధ్యాయేన వ్రతైరో మై స్త్రైవిద్యేనేజ్యయా సుతైః |
మహాయజ్ఞైశ్చ యజ్ఞైశ్చ బ్రాహ్మీయం క్రియతే తనుః ||

మనుస్మృతి నియమాలు, హోమాలు, వ్రతాలు, ఉపవాసాలు, త్రైవిద్యావ్రతం చేత; దేవ - ఋషి - పితృ తర్పణాలనే యాగాల చేత, పంచ మహాయజ్ఞాల చేత, పుత్రసంతానాన్ని కనడంచేత బ్రాహ్మణులకు ఈ దేహమే బ్రహ్మప్రాప్తికి యోగ్యమైనదిగా చేయబడుతోంది.

శ్లో|| ప్రాఙ్నాభివర్ధనాత్పుంసో జాతకర్మ విధీయతే |
మంత్రవత్ప్రాశనం చాస్య హిరణ్యమధుసర్పిషామ్ ||

నాభిచ్ఛేదానికి ముందు పురుషునకు జాతకర్మ చేయబడుతోంది. ఈ సమయంలో తేనె, నెయ్యి, బంగారంతో చేర్చి తమ గృహ్యసూత్రాలయందు చెప్పిన మంత్రాలతో శిశువుకు నాకించాలి.

శ్లో|| నామధేయం దశమ్యాం తు ద్వాదశ్యాం వాస్య కారయేత్ |
పుణ్యే తిథౌ ముహూర్తే వా నక్షత్రే వా గుణాన్వితే ||

పుట్టిన పదవరోజు గడిచాక - 11వ దినమునగాని, ఏదైనా ఇతర శ్రేష్ఠ దివసమునందుగాని సుముహూర్తాన మంచి నక్షత్రం గల రోజు చూచుకొని

జాతకర్మ చేయాలి. దీనినే 'బారసాల' అంటారు.

శ్లో || మంగళ్యం బ్రాహ్మణస్య స్యాత్ క్షత్రియస్య బలాన్వితమ్ |
వైశ్యస్య ధనసంయుక్తం శూద్రస్యతు జుగుప్సితమ్ ||

బ్రాహ్మణ శిశువునకు శుభవాచక నామధేయాన్ని ఉంచాలి. క్షత్రియునకు బలవాచకం, వైశ్యునికి ధనవాచకం తెలి పేదిగా ఉండాలి. శూద్ర వర్ణానికి వీటి పట్టింపులేదు. నిందిత వాచకమైనా సరే !

శ్లో|| శర్మవద్బ్రాహ్మణస్య స్యాద్రాజ్ఞో రక్షాసమన్వితమ్ |
వైశ్యస్య పుష్టి సంయుక్తం శూద్రస్య ప్రైష్య సంయుతమ్ ||

బ్రాహ్మణ నామము శర్మశబ్దయుక్తంగాను, క్షత్రియనామం వర్మతో కూడినది, వైశ్యుని నామము భూతి శబ్దంతో కూడినది (ధనవాచకాంతం), శూద్రునికి దాసశబ్దం తోను పేర్లు పెట్టాలి.

శ్లో|| స్త్రీణాం సుఖోద్యమక్రూరం విస్పష్టార్థం మనోహరమ్ |
మంగళ్యం దీర్ఘవర్ణాంత మాశీర్వాదాభిధానవత్ ||

ఓ స్త్రీ శిశువుల పేర్లు మంగళదాయకమై సులభంగా ఉచ్చరించడానికి వీలుకలిగినవై, మనోహరములై, ఆ గా కృరార్థ వాచకం కానట్టి దీరాచ్చు అంతమున గల పేర్లు పెట్టాలి. ఆశీదర్థకం గల పేర్లు (ఉదా : సుభద్రా దేవి) స్త్రీలకు మంగళాన్ని కలిగిస్తాయి. ఇటీవలి కాలంలో ఈ ఆచారాన్ని విస్మరిస్తున్నారు.)

శ్లో|| చతుర్థమాసికర్తవ్యం శిశోర్నిష్క్రమణం గృహాత్ |
షష్ఠే న్నప్రాశనం మాసి యద్వేష్టం మంగళం కులే ||

పురుష శిశువుకు 3 నెలల తర్వాత, నాల్గవ మాసమున సూర్యదర్శనం చేయించాలి. అనగా బైటకు తీసుకొని రావచ్చునని అర్థం ! ఆరోనెలలో అన్నప్రాశన చేయాలి. (అంత వరకు తల్లిపాలే శ్రేష్ఠమని ఇటీవల పరిశోధనలూ ఋజువు చేశాయి.) కులాచారం ప్రకారం కూడ ఈ విధులు శుభ తిథులలో జరిపించుకోవచ్చు.

శ్లో|| చూడాకర్మ ద్విజాతీనాం సర్వేషామేవ ధర్మతః |
ప్రథమే బ్దే తృతీయే వాకర్తవ్యం శ్రుతిచోదనాత్ ||

పుట్టు వెంట్రుకలు తీయించిన తదుపరి, చూడాకర్మ వంటివి బ్రాహ్మణులకు మొదటి

ఏడుగాని, మూడో ఏటగాని, వారి వంశాచారం ప్రకారం జరిపించుకోవచ్చు!

శ్లో|| గర్భాష్టమే ప్లే కుర్వీత బ్రాహ్మణస్యోపనాయనమ్ |
గర్భాదేకాదశే రాజ్ఞో గర్భాల్తు ద్వాదశే విశః ||

బ్రాహ్మణులకు ఏడోఏట, క్షత్రియులకు పదో ఏట, వైశ్యులకు పదకొండో ఏట ఉపనయన విధి (వోడుగు) జరిపించాలి. ఇది బ్రహ్మచర్యవ్రత దీక్షా విధికి ముఖ్యమైనది.

శ్లో|| బ్రహ్మవర్చసకామస్య కార్యం విప్రస్య పంచమే |
రాజ్ఞో బలార్థిన షష్ఠీ వైశ్య స్యేహార్థినో ష్టమే ||

బ్రహ్మవర్చస్సుకోరే విప్రునికి 5వ ఏట; చతురంగ బలాలను అపేక్షించే క్షత్రియునికి ఆరో ఏట; వ్యాపారలాభం కాంక్షించే వైశ్యునికి ఏడవేట ఉపనయనం చేయవచ్చు! (ఇది ప్రత్యామ్నాయం కూడ.)

శ్లో|| ఆ షోడాశా బ్రాహ్మణస్య సావిత్రీ నాతి వర్తతే |
ఆ ద్వా వింశోత్ క్షత్ర బంధ్రా చతుర్వింశ తేర్విశః ||

ఈ శ్లోకానికి పలువురు పలురకాలుగా వ్యాఖ్యానించి ఉన్నారు.

'ఉపనయనం జరిగినాటినుంచి' అని కొందరు; నిర్దేశించిన సంవత్సరం వరకు మాత్రమే అని కొందరు; అసలు ఉపనయనం జరిపించడానికి ఆ వయసు వరకూ పరిమితి అని కొందరు... చెప్పడం జరిగింది.

బ్రాహ్మణునకు 16 సం||లు; క్షత్రియులకు 22 లో సంవత్సరాలు, వైశ్యులకు 24 సంవత్సరాలు అని కూడా శ్లోక ప్రమాణం. పైన చెప్పబడిన రీతుల్లో ఎలా అన్వయించుకున్నా గాయత్రి ఈ సంఖ్యగల సంవత్సరాల వరకు నశించదు.

భోజన విధులు

శ్లో|| ఆయుష్యం ప్రాఙ్ముఖో భుంక్తే యశస్యం దక్షిణాముఖః |
శ్రీయం ప్రత్యఙ్ముఖో భుంక్తే ఋతం భుంక్తే హ్యుదఙ్ముఖః ||

దీర్ఘాయుష్యాన్ని కోరేవాళ్లు తూర్పు ముఖంగాను, కీర్తి ప్రతిష్ఠలను కోరేవారు దక్షిణాభిముఖంగాను, సంపదలను కోరేవారు పశ్చిమాభిముఖంగాను, మోక్షాన్ని కోరేవారు ఉత్తరాభిముఖంగాను కూర్చొని ఆహారాన్ని భుజించాలి. ఆయా కామ్య

ఫలితాలు ఈ విధంగా కూర్చొని భుజించిన వారి పరమౌతాయి.

శ్లో|| ఉపస్పృశ్య ద్విజో నిత్యమన్నమద్యాత్సమాహితః,
భుక్త్వాచోపస్ప శేత్సమ్యగద్భిః ఖాని చ సంస శత్.

ప్రతిరోజూ తన గురువుగారికి నివేదించి గాని, బ్రహ్మచారి భోజనం చేయకూడదు. నివేదించాక ఆచమనం చేసి తూర్పు ముఖంగా కూర్చొని, ఇతరాలోచనలు లేకుండా భుజించాలి. భోజనానంతరం కాళ్లు – చేతులు కడుక్కోవాలి.

అన్నాన్ని ఎలా తినాలి?

శ్లో|| పూజయోదశనం నిత్య మద్యాచ్చైతదకుత్సయ్య |
దృష్ట్వా హృషేత్రసీదే చ్చ ప్రతినందే చ్చ సర్వశః ||

అన్నాన్ని ధ్యానించాలి. నిందించకుండా భుజించాలి. ఎటువంటి కలవరపాటు చెందక నిర్మల మనస్కులై ఉండాలి. ఈ అన్నం మనకు ఎప్పుడూ లభించాలని స్తోత్రం చేయాలి.

అన్నం బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్. మన శరీరాన్ని పెంచి పోషించే అన్నం పరబ్రహ్మతో సమానం. కాబట్టి అత్యంత శ్రద్ధతోనూ, అన్నాన్ని గౌరవిస్తూనూ తినాలి తప్ప – అక్కర్లేదంటూ, తిట్టుకుంటూ, అన్నమ్మీద కోపగించి నిరాదరణతోనూ తిననే కూడదు.

అన్నం రావడానికి పంచభూతాలూ సహకరించాయి. నేల పండించింది. నీరు మొల కెత్తేలా చేసింది. సూర్యుని వేడిమి కంకి వచ్చేలా చేసింది. వాయువు ఎక్కువ తేమ కారణంగా పంట నాశనం కాకుండా చేసింది. ఆకాశం తగినంత వర్షాన్ని, భూమిని దున్నడానికీ, అసలు వర్షంలేకుండా చేసి పంటమీద ఉన్నప్పుడు రక్షించడానికి సహాయపడింది.

కనుకనే ఎల్లప్పుడూ అన్నాన్ని ధ్యానిస్తూ తినాలి. కారణాంతరాల వల్ల ఏదైనా కలవరపాటు కలిగినాగాని, బోజనం చేసేటపుడు వాటిని వదిలి పెట్టాలి. నిర్మలమైన మనస్సుతో భుజించాలి. 'ఇటువంటి అన్నం మనకు ఎల్లప్పుడు కలుగుగాక' అని స్తోత్రం చేస్తూ ఆ ఆహారాన్ని గ్రహించే వారికి భోజనానికి లోటుండదు.

శ్లో|| పూజితం హ్యశనం నిత్యం బలమూర్జం చ యచ్ఛతి ||

అపూజితం తు యద్భుక్తముభయం నాశయేదిదమ్ |

ఎవరైతే ఈ ప్రకారం స్తుతిస్తూ భోజనం చేస్తారో, వారి వల్ల గ్రహించబడిన ఆహారం బలాన్ని - వీర్యాన్ని ఇస్తుంది. స్తుతి లేకనే తీసుకోబడినట్టి అన్నం, బలవీర్యాల్నీ నశింపచేస్తుంది.

శ్లో|| నోచ్ఛిష్టం కస్య చిద్దద్యాన్నాద్యాచ్చైవ తథాంతరా,
న చైవాత్మశనం కుర్యా న్న చోచ్ఛిష్టః క్వచిద్వ్రజేత్.

ఎంగిలి చేసిన అన్నాన్ని ఎవరికీ పెట్టకూడదు. మధ్యాహ్న భోజనం - రాత్రి భోజనం నడుమ ఇతరత్రా ఏ ఆహార పదార్థాలను తీసుకోరాదు. (విదేశీయుల 'స్నాక్స్' తీసుకొనే ఆచారం దీనికి విరుద్ధం. అది మ్లేచ్ఛుల ఆహార విధానం.) మితిమీరి భుజించ కూడదు. ఎంగిలి చేత్తో ఆహారం వదిలి ఎన్నడూ లేవరాదు.

శ్లో|| అనారోగ్యమనాయుష్య మస్వర్యం చాతిభోజనమ్ |
అపుణ్యం లోకవిద్విష్టం తస్మాత్తత్పరివర్జయేత్ ||

అతి భోజనం అనారోగ్యదాయకం. అంతేకాదు ! ఆయుష్షును హరిస్తుంది. స్వర్గాది పుణ్యసముపార్జనమునకు విరోధి. పుణ్యకార్యాలకు అవరోధం కలిగించేది. లోకులచేత హేళనకు కారణమయ్యేది - అతి భోజనం అని తెలుసుకోవాలి.

శ్లో|| బ్రా హ్మేణ విప్రస్తీర్థేన నిత్య కాలమపః సశేత్ |
కాయత్రిదశికాభ్యాం వా న పిత్ర్యేణ కదాచన ||

బ్రహ్మతీర్థం / గంగాజలం ! జలం ఏదిలభిస్తే అది. దానితో ఆచమనం చేసి బ్రాహ్మణులు భుజించాలి. పితృదేవతల నిమిత్తం ఉంచే తీర్థంతో ఆచమనం చేయరాదు. దైవ తీర్థాన్నే వాడాలి. ఆచమన విధిని సరిగ్గా అనుసరించాలి.

శ్లో|| అంగుష్ఠమూలస్య తలే బ్రాహ్మం తీర్థం ప్రచక్షతే |
గాయమంగుళిమూలే గ్రే దైవం పిత్ర్యం తయారధః ||

ఇక్కడ - బొటన వ్రేలి యొక్క మధ్యభాగం బ్రహ్మతీర్థంగాను, చిటికెన వ్రేలి మొదటి భాగం, వ్రేలి కొనల యందు దైవతీర్థంగాను భావించాలి. తర్జని అంగుషాల మధ్యలో పితృతీర్థం.

శ్లో|| కేశాంతః షోడశే వరే బ్రాహ్మణస్య విధీయతే |

రాజన్య బంధో ర్ద్వ వింశే వైశ్యస్యద్వ్యధికేతతః ||

కేశాలను ఖండించుట (క్షోరకర్మ) బ్రాహ్మణులకు పుట్టిననాటినుంచి 16వ సంవత్సరమున, క్షత్రియులకు 22వ సంవత్సరమున, వైశ్యులకు 24వ సంవత్సరమున చేయవచ్చును. శూద్రజాతులకు ఈ నియమము లేదు వారెప్పుడైనా జుట్టు పెంచుకోవచ్చును. ఖండన చేసుకోవచ్చును.

శ్లో|| వైవాహికో విధిః స్త్రీణాం సంస్కారో వైదికస్మృతః |
పతి సేవా గురౌ వాసో గృహార్థాగ్ని పరిక్రియా ||

స్త్రీలకు వివాహమే ఉపనయనంతో సమానమైన కర్మగా చెప్పబడింది. వీరికి పతిసేవయే పరమ భాగ్యము. ఇదే గురుకుల వాసము. గృహకృత్యాలు నిర్వహించడమే అగ్నిహోత్రం.

శ్లో|| ఏష ప్రోక్తో ద్విజాతీనాఖోపనాయనికో విధిః |
ఉత్పత్తివ్యంజకః పుణ్యకర్మయోగం నిబోధత ||

బ్రాహ్మణులకు రెండో జన్మతో సమానమైనదై - పుణ్యదాయకమైనదైనట్టి ఉపనయన విధి ఇంతవరకు చెప్పబడింది. ఇప్పుడు వారికి ఇంకా ఉన్న అనుష్టానాది విధులు చెప్పబడుతున్నాయి.

శ్లో || ఉపనీయ గురుశిష్యం శిక్ష యేచ్ఛ్చే చమాదితః ||
ఆచారమగ్నికార్యం చ సంధ్యాపాసన మేవ చ ||

గురువు శిష్యునికి ఉపనయనం జరిగిన ప్రారంభమున మొదట్లో ఆచారం అంటే ఏమిటో, శుచి అంటే ఏమిటో, సాయంకాలం, ప్రాతఃకాలం అగ్ని హోత్రం ఎలా చెయ్యాలో, సంధ్యావందనం ఎలా చెయ్యాలో నేర్పాలి.

శ్లో|| అధ్యేష్యమాణస్త్వాచాంతో యథాశాస్త్రముదఙ్ముఖః |
బ్రహ్మాంజలికృతోధ్యాప్యో లఘువాసా జితేంద్రియః ||

గురువు వద్ద అధ్యయనానికి వెళ్లిన శిష్యుడు శాస్త్ర విధి ప్రకారం ఆచమనాన్ని చేసి, పరిశుద్ధ వస్త్రాన్ని ధరించి, ఇంద్రియాన్ని నిగ్రహించి, బ్రహ్మాంజలి చేసిన తరువాతనే గురువు ఆ శిష్యునికి వేదాధ్యయనం చేయించాలి.

అధ్యయన విధి

శ్లో|| బ్రహ్మారంధేవసానే చ పాదౌ గ్రాహ్యా గురోస్సదా |
సంహత్య హస్తావధ్యేయం స హి బ్రహ్మాంజలి స్మృతః ||

వేదాధ్యయనం ప్రారంభంలోను, అంతంలోను గురువుగారి పాదాలను తాకాలి. అధ్యయనం చేసేటపుడు చేతులు కట్టుకోవాలి. ఇట్లా చేతులు కట్టుకోవడం గౌరవ భావంతో కూడిన బ్రహ్మాంజలి.

శ్లో|| వ్యతస్తపాణీనా కార్యముపసంగ్రణం గురోః |
సవ్యేన సవ్యః స్పష్టవ్యో దక్షిణేన చ దక్షిణః ||

వ్యత్యాసం ఎలా ఉంటుందంటే - కుడి చేతితో గురువుగారి కుడిపాదాన్ని, ఎడమచేతితో గురువుగారి ఎడమ పాదాన్ని పట్టుకోవలసి వున్నది.

శ్లో|| అధ్యేష్యమాణం తు గరుర్నిత్యకాలమతంద్రితః |
అధీష్వ భో ఇతి బ్రూయాద్విరామో అస్త్వితి చారమేత్ ||

సోమరిపోతు అయినా, విద్యార్థి సరిగ్గా చదివేవాడైనా వేదాధ్యయనం చేయబోయే శిష్యుని "చదువుము ఓరీ" అని చెప్పి ప్రారంభించాలి. ముగించుటప్పుడు "ఈ రోజుకు చాలు ! నిలువు" అని చెప్పి ఆపుదల చేయాలి.

శ్లో|| బ్రహ్మణః ప్రణవం కుర్యాదాదావంతే చ సర్వదా |
స్రవత్యనోంకృతం పూర్వం పరస్తాచ్చ విశీర్యతే ||

వేదాధ్యయనం ప్రారంభించేటపుడు మొదట, చివర ఓంకారాన్ని ఉచ్చరించాలి. ప్రారంభంలో చేసే ఓంకారం వల్ల జ్ఞాపకశక్తి వృద్ధి పొందుతుంది. ముగింపులో చెప్పే ఓంకారం వల్ల చదివినది మనస్సులోన స్థిరపడిపోతుంది.

శ్లో|| ప్రాక్కూలా పర్యుపాసీనః పవిత్రైశ్చైవ పావితః |
ప్రాణాయామైః స్త్రిభిః పూత స్తత ఓంకారమర్హతి ||

తూర్పువైపు కొనలు సాగిన దర్భల పై కూర్చొని, రెండు చేతుల్లోను దర్భలుంచుకోవడం వల్ల పరిశుద్ధుడై మూడు ప్రాణాయామాలు ఆచరించి, తదుపరి వేదాధ్యయనం ఓంకారంతో ప్రారంభించాలి.

శ్లో|| అకారం చాప్యుకారం చ మకారం ప్రజాపతిః |
వేదత్రయా న్నిరదుహద్భూర్భువస్స్వరి తీతి చ ||

ఋగ్యజుస్సామములనే మూడు వేదాల నుంచి బ్రహ్మ వరుసగా అకార, ఉకార, మకారాలను; భూః భువస్వః అనే మూడింటిని క్రమంగా గ్రహించాడు.

శ్లో|| ఏకాక్షరం పరంబ్రహ్మ ప్రాణాయామాః పరంతపః |

సావిత్ర్యాస్తు పరం నాస్తి మౌనా త్సత్యం విశిష్యతే||

'ఓం' అను ఒక అక్షరమే బ్రహ్మము. ప్రాణాయామములే గొప్ప తపస్సు. గాయత్రిని మించిన మంత్రంలేదు. మౌనంగా ఉండే కంటే సత్యం చెప్పడం శ్రేష్ఠం.

శ్లో|| ఇంద్రియాణాం విచరతాం విషయే ష్వపహారిషు |

సంయమే యత్న మాతిషే ద్విద్వాన్ యం తేవ వాజినామ్ ||

సారథి గుర్రాలను ఎలా అదుపులో ఉంచుతాడో, అదే రీతిలో విద్వాంసుడు కూడ ఇంద్రియాది భోగ విషయాలలో తగుల్కొనకుండా వాటిని అదుపులో ఉంచి గుణవంతుడనిపించుకోవాలి.

శ్లో|| శ్రోత్రం త్వక్చకుషీ జిహ్వా నాసికా చైవ పంచమీ |

పాయూపస్థం హస్తపాదం వాక్ చైవ దశమీ స్మృతా ||

చెవులు, చర్మం, కళ్లు, నాలుక, ముక్కు....ఈ ఐదూ జ్ఞానేంద్రియాలు. అపాన మార్గం, యోని / మేఢ్రం (స్త్రీ, పురుష లైంగిక అవయవాలు) కాళ్లుచేతులు, వాక్ (మాట) ఈ ఐదూ కర్మేంద్రియాలు.

శ్లో|| బుద్ధీంద్రియాణి పంచైషాం శ్రాదీన్యను పూర్వశః |

కర్మేంద్రియాణి పంచైషాం పాయ్వాదీని ప్రచక్షతే ||

ఈ పది ఇంద్రియాలలోను చెవులు మొదలైనవి వినడం, కనడం, రుచిచూడడం వంటి జ్ఞానాన్ని కలిగి ఉండటం చేత వీటిని జ్ఞానేంద్రియాలనీ, పనులు చేయడం చేత పాయువు మొదలగునవి కర్మేంద్రియాలనీ అన్నారు.

శ్లో|| ఏకాదశం మనోజ్ఞేయం స్వగుణీ నోభ యాత్మకమ్ |

యస్మిన్ జితే జితావేతా భవతః పంచ గణా |

ఇక - పదకొండోది మనస్సు అనే ఇంద్రియం. ఇది ఆయా పనులను బట్టి జ్ఞానేంద్రియంగానూ, కర్మేంద్రియంగానూ కూడ వ్యవహరిస్తుంది. కనుక దీన్ని జయించినవాడు జ్ఞాన/కర్మ ఇంద్రియాల్ని రెండిట్నీ జయించిన వాడవుతున్నాడు.

శ్లో|| ఇంద్రియాణాం ప్రసంగేణ దోష మృచ్ఛత్య సంశయమ్ |
సన్నియమ్య తు తా న్యేవ తత సిద్ధిం నియచ్ఛతి ||

మనోధర్మం అనే 'సంకల్పం' చేతనే ఈ ఇంద్రియాలు తరచుగా ప్రవర్తిస్తుంటాయి కదా! ఇక ఇంద్రియనిగ్రహం దేనికీ? అనే ప్రశ్న వస్తుంది. ఈ 'నియంత్రణ' అనేదే లేకుంటే ఇహమున - పరమున కూడ కష్టం కలిగించే పాపం తగులుకొంటుంది. దీన్ని నివారించుకోడానికే ఇంద్రియ నిగ్రహం అవసరం.

శ్లో|| నజాతు కామః కామానా ముపభోగేన శామ్యతి |
హవిషా కృష్ణవర్మేవ భూయ ఏవాభి వర్ధతే ||

విషయాది సుఖాలు అనుభవించనివ్వకుండా ఇంద్రియాల్ని కట్టిపడేస్తే ఏంలాభం? ఈ ప్రశ్నకు సమాధానం ఇదీ....ఎంతకూ తృప్తి చెందడం అనేదే వీటికి లేదు. పైగా అగ్నికి నేయి దోహదం చేసినట్లు ఇంద్రియ సుఖాలు మరగిన కొద్దీ అవి ఇంకా - ఇంకా కావాలనిపిస్తాయి.

శ్లో|| శ్రుత్వా స్పృష్ట్వా చ దృష్ట్వా చభుక్త్వా ఘ్రాతాంచ యోనరః |
న హృష్యతి గ్లాయతి వా స విషైయో జితేంద్రియాః ||

అందువల్ల జితేంద్రియత్వం అవసరం. ఇదెలాటిదంటే....ఇంద్రియాదులు కలిగించే సుఖాలను (ఉదా: మంచి ఆహారాన్ని భుజించడం, మంచి వాసనలు పీల్చడం, పొగడ్తలు వినడం, పట్టువంటి మెత్తని సుఖానుభూతి కలిగించేవి ధరించడం) పొందినపుడు సంతోషంగాని - వీటికి భిన్నమైనవి తారస పడినపుడు విచారం గాని కలగకుండా ఉండగల్గుతారో... అది జితేం ద్రియత్వం అన్పించుకుంటుంది.

శ్లో|| ఇంద్రియాణాం తు సర్వేషాం యద్యేకం క్షరతీంద్రియమ్ |
తే నాస్య క్షరతి ప్రజ్ఞా దృతేః పాదాది వోదకమ్ ||

ఈ 5 ఇంద్రియాలలో ఏ ఒక్క ఇంద్రియం, దానిక్కావలసిన సుఖం కోసం వెంపర్లాడినా, అట్టివారి జ్ఞానం అంతా సూదిబెజ్జం వల్ల తోలు తిత్తిలోంచి నీరుకారినట్లే వృథాగా పోతుంది.

శ్లో|| వశే కృత్వేంద్రియగ్రామం సంయమ్యచ మనస్తథా |
సర్వాన్ సంసాధయే దర్థా నక్షిణ్వన్ యో గత స్తనుమ్||

కాబట్టి విద్వాంసుడు, జ్ఞాని అనేవాడు బహిరింద్రియాలన్నిటికీ పగ్గంవేసి తన అధీనంలో ఉంచుకొని గట్టిగా పట్టుకొని, దేహాన్ని యాతన పెట్టకుండా పుణ్యం, పురుషార్థం సాధించి తదుపరి ఆ దేహాన్ని మోహం లేకుండా వదిలేయగలగాలి. ఇది ఉత్తముని ధర్మం.

గాయత్రీ జపం

శ్లో|| పూర్వాం సంధ్యాం జపం స్త్రీ ప్లేత్సావిత్రీ మార్క దర్శనాత్ |
పశ్చిమాం తు సమాసీనః సమ్యగృక్ష విభావనాత్||

సూర్యుడు ఉదయించే వేళ – సూర్యోదయం అయ్యేంతవరకూ గాయత్రీ మంత్రాన్ని నిలబడి జపించాలి. సాయం సంధ్యవేళ నక్షత్రాలు కనిపించేంత వరకు సంధ్యోపాసన (గాయత్రీజపం) చెయ్యాలి.

శ్లో|| పూర్వాం సంధ్యాం జపం స్తిష్ఠ న్నైశ మేనో వ్యపోహతి |
పశ్చిమాం తు సమాసీనో మలం హంతి దివాకృతమ్||

బ్రాహ్మణుడు ఉదయపు వేళ నిలబడి (ప్రాతఃకాలపు) గాయత్రీ మంత్రజపం చేసినపుడు, రాత్రివేళ జరిగిన పాపాలు పోగొట్టుకొన్న వాడవుతున్నాడు. అట్లే సాయం సంధ్యవేళ చేసే గాయత్రీ జపంతో, దినమంతా తెలిసో – తెలియకో చేసిన పాపాలు పోగొట్టుకున్న వాడవుతున్నాడు.

శ్లో|| న తిష్ఠతి తు యః పూర్వాం నో పాస్తే యశ్చ పశ్చిమామ్ |
స శూద్ర వద్బహిష్కార్యః సర్వస్మాద్ద్విజ కర్మణః ||

ఉదయసంధ్య, సాయంసంధ్య కాలములలో ఎవరైతే గాయత్రిని అనుష్ఠించరో, శూద్రుడిని బహిష్కరించినట్లుగా అటువంటి వారిని బ్రాహ్మణ కర్మలన్నిటి నుంచి బహిష్కరించవలె.

శ్లో|| అపాం సమీపే నియతో నైత్యకం విధిమా స్థితః |
సావిత్రీ మప్యధీయోత గత్వారణ్యం సమాహితః ||

ఏకాంత ప్రదేశంలో గాయత్రీజపం శ్రేష్టం! అందుకుగాను, నదీతీరాన గాని, అరణ్య ప్రదేశంలోగాని ఇంద్రియముల పై పట్టుసాధించిన వారు, ఏకాగ్రచిత్తంతో 'ఓం భూర్భువస్సువః' అనే ప్రణవవ్యాహృతిత్రయముతో కూడిన గాయత్రీజపం చెయ్యాలి.

శ్లో|| యస్వాధ్యాయ మధీతే బ్దం విధినా నియతశ్శుచిః |
తస్య నిత్యం క్షరత్యేష పయో దధి ఘృతం మధు ||

ఈ ప్రకారం ఒక సంవత్సరకాలం జితేంద్రియత్వంతో కూడి గాయత్రిని అనుష్ఠించిన బ్రహ్మణునికి, ఆ నిత్యస్వాధ్యాయ మహిమచేత జీవనానికి అవసరమైన పాలు, పెరుగు, తేనె, నెయ్యి వంటి పంచామృతాలు లభిస్తాయి.

శ్లో|| అగ్నీంధనం భైక్షచర్యామధశ్శయ్యాం గురోరి తమ్ |
ఆ సమావర్త నాతుర్యాత్ కృతోపనయనో ద్విజః ||

ఉపనయనం జరిగిన బ్రాహ్మణుడు అగ్నిహోత్రం, మంచం/శయ్య వంటి ఎత్తయిన వాటిపై నిద్రించకుండుట, గురువునకు లాభంకల్గించే పనులు, భిక్షాటన వంటి విధులు నిర్వర్తిస్తూండాలి.

ఇవి కూడ ఆ బ్రహ్మచారికి పెళ్లి జరిగేంతవరకు మాత్రమే విధింపబడిన కృత్యములు.

శ్లో|| ఆచార్యపుత్రశుశ్రూషుర్జ్ఞానదో ధార్మికశ్శుచిః |
ఆప్తశ్శక్తార్థదస్సాధుస్వాధ్యాహ్యా దశ ధర్మతః ||

సాధారణంగా గురుదక్షిణ ఇచ్చి చదువుకోవాలనీ శాస్త్రం. అయితే -పది రకాలవారి విషయంలో దీనికి మినహాయింపు ఉంది. 1. పరిశుద్ధుడు 2. బంధువు 3. ధనికుడు 4. మేలు కోరువాడు 5. జ్ఞాతి 6. గురుపుత్రుడు 7. వినయంతో శుశ్రూష చేసేవాడు 8. తనకు ఇంకో విద్య నేర్పేవాడు 9. చెప్పినది వెంటనే గ్రహించేవాడు 10. జ్ఞాపకశక్తి పరుడు.

శ్లో|| నాపృష్టకస్యచిద్బ్రూయాన్న చాన్యాయేన పృచ్ఛతః |
జానన్నపి హి మేధావీ జడవల్లోక ఆచరేత్ ||

తనను ఎవరూ ఏదీ అడగకుండా, ఏదీ ఎవరికీ చెప్పకూడదు. అట్లే వినయం, భక్తి - శ్రద్ధలు లేకుండా (ఏదో మాటవరసకు అడిగినట్టు) అడిగిన వారికి కూడ ఏదీ చెప్పరాదు. బుద్ధిమంతుడైనవాడు, తానెంత తెలిసినవాడై ఉన్నప్పటికీ - ఇటువంటి వారి పట్ల మౌనంగా ఉండుటే ఉత్తమం.

శ్లో|| అధర్మేణ చ యః ప్రాహ యశ్చాధర్మేణ పృచ్ఛతి |
తయోరన్యతరః ప్రతి విద్వేషం వాధిగచ్ఛతి ||

ఎవరు అన్యాయంగా ప్రతి సమాధానం చెప్పినా, అన్యాయంగా ఎవరైనా ఎవరైనా అడిగినా రెండూ దోషాలే! కొన్ని సందర్భాలలో ఇటువంటి దోషాలకు పాల్పడిన వారిలో ఒకరికి మరణం సంభవించవచ్చు! లేదా విరోధమైనా ఏర్పడవచ్చు!

శ్లో|| ధర్మార్థౌ యత్ర నస్యాతాం శుశ్రూషా వాపి తద్విధా |
తత్ర విద్యా నవప్తవ్యా శుభం బీజమివోషరే ||

ఎవరికి ధర్మం, అర్థం (డబ్బు) రెండూ, వీటితో పాటు గురుశుశ్రూష బుద్ధి లేదో, వారికి విద్య చెప్పరాదు. అటువంటి వారికి చెప్పే విద్య చవుడు పర్రల్లో వేసిన విత్తనాల వలె వ్యర్థం అవుతుంది. అందువల్ల అటువంటివారికి చదువు చెప్పడం వృథా.

శ్లో|| విద్యయైవ సమం కామం మర్తవ్యం బ్రహ్మవాదినా |
ఆపద్యపి హి ఘోరాయాం న త్వేనామిరిణే వపేత్ ||

యోగ్యతగల శిష్యుడు లభించనపుడు వేదాధ్యయనం ఎంత గొప్పగా చేసిన అధ్యాపకుడైనా తాను ఆ విద్యతోనే మృతిచెందడం ఉత్తమం. అనగా – అతడితో ఆ విద్య అంత రించిపోయినా ఏమీ నష్టంలేదుగాని, అపాత్రునికి – విద్యనేర్పడం తగని పని.

శ్లో|| విద్యా బ్రాహ్మణమేత్యాహ శేవధి సే స్మి రక్ష మామ్ |
అసూయకాయ మాం మాదాస్తథా స్యాం వీర్యవత్తమా ||

విద్యాధిదేవత అయిన సరస్వతి ఒకప్పుడు ఈ విధంగా ఆక్రోశించిందట! ఏమని?..."ఓ వేదాధ్యాపకుడా! నేను నీకొక నిధిని! అసూయాగ్రస్తులకు – అపాత్రులకు నన్నిచ్చి అవమానపరచకు. దోషాలు లేనివారికి నన్ను ఇవ్వడం ద్వారా, నాలో తేజస్సు నిల్పిన వాడిపోతావు" అని.

శ్లో|| యమేవ తు శుచిం విద్యాన్ని యతం బ్రహ్మచారిణమ్ |
తస్మై మాం బ్రూహి విప్రాయ నిధిపాయాప్రమాదినే ||

అంతేకాదు! "పరిశుద్ధమైన హృదయంగలవాడికి, జితేంద్రియుడైనట్టి బ్రహ్మచారికి, నిధిని కాపాడే జాగ్రత్తపరుడైన శిష్యుడికి నన్ను ఒప్పచెప్పు!" అని కూడ అన్నదట! దీనిని బట్టి విద్యనేర్వగోరే వారికీ ఉత్తమ లక్షణాలుండాలని తేట తెల్లమవుతోంది

కదా!

శ్లో|| బ్రహ్మ యస్త్వననుజ్ఞాతమధీయానాదవాపు యాత్ |
న బ్రహ్మస్త్యసంయుక్తో నరకం ప్రతిపద్యతే ||

ఎవరైనా వేదాన్ని వల్లె వేస్తూండగా గాని, గురుదేవుల వద్ద నుంచి వేదాన్ని నేర్చుకుంటూ ఉండగా గాని - వారి యొక్క అనుమతి లేకుండా వేదాన్ని అభ్యసించినట్లయితే అట్టివారు 'వేదాహరణము' (వేదం దొంగిలించుట) అనే పాపాన్ని పొందినవారై నరకానికి వెళ్లగలరు.

శ్లో|| లౌకికం వైదికం వాపి తథాధ్యాత్మి కమేవ చ |
ఆదదీత యతోఽజ్ఞానం తం పూర్వమభివాదయేత్ ||

బ్రహ్మజ్ఞానం, వేదార్థ పరిజ్ఞానం, అర్థశాస్త్రం మొదలగునవి శాస్త్రముల జ్ఞానం తాము ఎవరివద్ద నుంచి నేర్చుకుంటారో అట్టివారు పది మంది మధ్యలో ఉండటం తటస్థించినా - ముందుగా ఆ గురుదేవునికే నమస్కరించాలి. ఈ గురువులు వేర్వేరుగా ఉంటే, మొదట బ్రహ్మజ్ఞానం నేర్పిన వారికే వందనం.

శ్లో|| సావిత్రీమాత్రసారోఽపి వరం విప్రస్సుయంత్రితః |
నాయంత్రి తస్త్రా వేదోఽపి సర్వాశీ సర్వవిక్రయీ ||

శాస్త్రాన్ని ఆచరించేవారికి (బ్రాహ్మణుడైతే) గాయత్రీమంత్రం వచ్చినా మేలే! అలా కాకుండా, శాస్త్రాన్ని పాటించక ధర్మ విరుద్ధంగా నడిచేవారు మూడు వేదాలూ సాంగ్ పాంగంగా అధ్యయనం చేసినా అతడు హీనుడే!

శ్లో|| శయ్యాసనే ధ్యాచరితే శ్రేయసా న సమావిశేత్ |
శయ్యాసనస్థశ్చైవైనం ప్రత్యుత్తాయాభివాదయేత్ ||

శిష్యుడు తాను ఆసనం మీదగాని, శయ్యమీదగాని కూర్చొని ఉండగా, యోగ్యుడైన గురుసమానుడు గాని - గురువుగారే గాని వచ్చినట్లయితే లేచి తానాతడిని గౌరవించి అభివాదం చేయాలి.

శ్లో|| ఊర్ధ్వం ప్రాణా హ్యుత్క్రమంతి యూనః స్థవిర ఆయతి |
ప్రత్యుత్థానాభివాదాభ్యాం పునస్తాగా ప్రతిపద్య తే ||

ఈ విధంగానే జ్ఞాన వృద్ధులు గాని - వయోవృద్ధులు గాని వచ్చినపుడు ఈ విధంగా

మన్నన చేయక పోవడం, పిన్నవానికి ఆయుక్షణం. కనుక - చిన్నవారు వృద్ధ ! గురువరేణ్యుల పట్ల గౌరవాదరాలు కలిగి మెలగాలని తాత్పర్యం.

శ్లో|| అభివాదనశీలస్య నిత్యం వృధోప సేవినః |

చత్వారి తస్య వర్ధంత ఆయుర్విద్యా యశో బలమ్ ||

ఈ ప్రకారం జ్ఞాన/వయో/గురు వృద్ధులు విచ్చేసినపుడు లేచి, వారికి అభివాదం సల్పి సముచిత రీతిన సత్కరించువారికి యశస్సు, ఆయుస్సు, బలం విద్య అనేవి ఎన్నడూ తరగక వృద్ధి చెందగలవు.

శ్లో|| అభివాదాత్పరం విప్రో జ్యాయాంసమభివాదయ్య |

అని నామాహమస్మీతి స్వం నామ పరికీర్తయేత్ ||

విప్రుడు తన కంటే పెద్దవారికి అభివాదంచేసి, అటు పైన 'అభివాదయే' అని చెప్పి, ఈ పేరుగల్గి - ఈ కులగోత్రాలు (గల్గిన నేను నమస్కరిస్తున్నాను అని పలకడం ద్వారా తన , కుల నామ గోత్రాలను కీర్తించేవాడవుతున్నాడు.

శ్లో|| నామధేయస్య యేకేచి దభివాదం న జానతే |

తాంణప్రాజోహ మితి బ్రూయాత్ స్త్రీయః సర్వాస్తథైవ చ ||

ఒక వేళ - ఈ అభివాదం యొక్క అర్థం తెలియక తెల్లముఖం వేసే అజ్ఞానులై ఉంటే, వారు విప్రులైనపుడు ప్రాజ్ఞుడు కేవలం తన పేరు చెప్పి వందనం చేయాలి. పెద్దవారైన స్త్రీలకు కూడ ఇదే పద్ధతి పాటించాలి. పేరు మాత్రమే చెప్పి నమస్కరిస్తే సరిపోతుంది.

శ్లో|| భో శ్శబ్దం కీర్తయేదంతే స్వస్య నామ్నాభివాదయే |

నామ్నాం స్వరూపభాహో హి భోభావ ఋషిభిఃస్మృతః ||

ఈ విధంగా వందనం చేసి, అభివాదం చేసేటపుడు, తన పేరు చివర 'భోః' అనే శబ్దం చేర్చి చెప్పాలి. ఇలా అనడం వల్ల అది నామ స్వరూపమని ఋషులచే చెప్పబడింది. ఉదాహరణకు 'విశ్వేశ్వర శర్మాహ మస్మిభోః' అని.

శ్లో|| ఆయుష్మాన్ భవ, సౌమ్యేతి వాచో విప్రో-భివాదయే |

అకారశ్చాస్య నామ్నోఅంతే వాచ్యః పూర్వాక్షరః పుతః ||

ఎవరైనా తనకు అభివాదం చేసినపుడు, ప్రత్యభివాదాన్ని ఆచరించే వారు

'ఆయుష్మాన్ భవ సౌమ్యా' అని దీవించాలి. తనకు అభివాదం చేసేవారి పేరు చివర అకారాంతం (ఉదా: మిత్రవింద) ఉంటే విసర్గం (ప్లుతం) చేర్చాలి. "ఆయుష్మాన్ భవ మిత్రవిందః" అనాలి. వైశ్య క్షత్రీయులకు ప్రత్యభివాదం విప్రుడు చెప్పినపుడు పట్టింపులేదు.

శ్లో|| యో న వేత్త్యభివాదస్య విప్ర ప్రత్యభివాదనమ్ |
నాభివాద్య స్స విదుషా యథా శూద్ర స్తథైవ సః ||

ప్రత్యభిమాదం ఎలా చెయ్యాలో ఏ బ్రాహ్మణులు డెరుగడో అట్టివారికి విద్వాంసుడైనా / పండితుడైనా ది విధి విహితంగా అభివాదాన్ని చేయ కూడదు. అటువంటివాడు శూద్రునితో సమానుడు.

శ్లో|| బ్రాహ్మణం కుశలం పృచ్ఛేత్ క్షత్ర బంధుమనామయమ్ |
వైశ్యం క్షేమం సమాగమ్య శూద్రమారోగ్యమేవ చ ||

ఎవరైనా తనకు అభివాదం చేసినపుడు, వారు చిన్నవాళ్లయినా పెద్ద 'అనామయమా?' అని; వైశ్యులైతే 'క్షేమమా?' అని; శూద్రులైతే 'ఆరోగ్యమా?' అని పలుకరించాలి.

యాగదీక్షలో ఉన్నవారిని....

శ్లో|| అవాచ్యో దీక్షితో నామ్నా యవీయాన యో భవేత్ |
భోభవత్పూర్వకం త్వేనమభిభాషేత ధర్మవిత్ ||

యాగదీక్షలో ఉన్నవారు చిన్నవారైనా, ధర్మం తెలిసినవారు. అట్టివారిని పేరుతో పిలువకూడదు. "భో దీక్షిత!" "భవానిదం" అని సంబోధించాలి. భోః, భవాన్ శబ్దాలు ఉపయోగించాలని అర్థం.

పరస్త్రీల నెలా పిలవాలి?

శ్లో|| పరపత్నీ తు యా స్త్రీ స్యాదసంబంధా చ యోనితః |
తాం బ్రూయాద్భవతీ త్యేవం సుభగే భగినీతి చ ||

తన సోదరి వర్గంలో చేరని ఇతర స్త్రీలను సుభగే అనీ, భగినీ అనీ పిలవాలి. ఈ మాటలకు ఓ అమ్మాయీ! అని, ఓ అక్కా అని అర్థం! అనగా పరస్త్రీలను సోదరీ సమానురాలిగా భావించి మన్నన చేయాలని శాస్త్రం.

కనిష్ఠ మాతుల వందన నిషేధం

శ్లో|| మాతులాంశ్చ పితృవ్యాంశ్చ శ్వశురాన్ఋత్విజో గురూ |
అసావహమితి బ్రూయాత్ ప్రత్యుత్థాయ యవీయసః ||

మేనమామలు, పినతండ్రులు, పిల్లనిచ్చిన మామ, ఋత్విజులు, గురువులు వస్తే – తాను వారికంటే చిన్నవాడైనపుడు తన పేరు మాత్రం ఉచ్చరించి, పిలిస్తే సరిపోతుంది. అభివాదం అవసరం లేదు.

పినతల్లి మొదలగువారు పూజ్యులు

శ్లో|| మాతృష్వ సా మాతులానీ శ్వశ్రూరపి పితృష్వసా |
సంపూజ్యా గురుపత్నీ వత్ సమాస్తా గురుభార్యయా ||

తన తల్లికి సోదరి, మేనమామకు భార్య (అత్త), మేనత్త, అత్తగారు...వీరు గురుపత్నులతో సమానులు. వీరిని ఆహ్వానించేటపుడు అభివాదం చేయ్యవలసిందని శాస్త్రం. (స్త్రీలకు మన్నన ఇవ్వడం విషయమై మనువుకు ఖచ్చితమైన అభిప్రాయాలున్నాయని దీని ద్వారా మనం గ్రహించవచ్చు!

శ్లో|| భ్రాతుర్భార్యోప సంగ్రాహ్యా సవర్ణామిహన్య హన్యపీ |
విప్రోష్య తూప సంగ్రాహ్యా జ్ఞాతి సంబంధి యోషితః ||

(తమకులంలోని పిల్లనే వివాహం చేసుకున్నప్పుడు) అన్నగారి భార్యకు ప్రతిరోజు పాదాభివందనం ఆచరించాలి. తండ్రివైపు, పినతండ్రివైపు, మేనమామలు, మామభార్య మొదలగువారు పెద్దవారైన స్త్రీలు వచ్చినపుడు (దేశాంతరం నుండి) ప్రతిరోజూ పాదాభివందనం అవసరంలేదు. మొదటి అభివాదం చాలు!

శ్లో|| పితుర్భగిన్యాం మాతుశ్చ జ్యాయస్యాం చస్వసర్యపీ |
మాతృవ ద్వృత్తి మా తిష్ఠ న్మాతా తాభ్యో గరీయసీ ||

తండ్రికి సోదరి, పెదతల్లి, అక్క.....ఈ ముగ్గురి విషయంలో తల్లియందు ఎంత గౌరవం ఇస్తున్నారో అంత గౌరవం చేయాలి. అందరికంటే తల్లి అత్యంత పూజ్యురాలు అని వేరుగా చెప్పనక్కర్లేదు కదా!

శ్లో|| దశాబ్దాఖ్యం పౌరసఖ్యం పంచాబ్దాఖ్యం కలాభృతామ్ |
త్ర్యబ్ద పూర్వం శ్రోత్రియాణాం స్వల్పే నా పి స్వయోనిషు ||

ఒక ఊరిలోనే ఉన్నప్పుడు, తనకంటే పదేళ్లు పెద్దవారైనప్పటికీ వారితో స్నేహం చేయవచ్చు! అట్లే సంగీత - నృత్యాది కళలలో ప్రజ్ఞగల వారితో కూడ మైత్రి నెఱపవచ్చు! అట్లే సంగీత - నృత్యాది కళలలో ప్రజ్ఞగల వారితో కూడ మైత్రి . నేఱపవచ్చు! వేదాధ్యయనపరుడు తనకంటే మూడేళ్లు పెద్దవాడైనా, జ్ఞాతులు తనకంటే పెద్ద అయినా స్నేహం అవశ్యం చేయాలి.

శ్లో|| బ్రాహ్మణం దశ వర్షం తు శతవర్షం తు భూ మిపమ్ |
పితాపుత్రో విజానీయా బ్రాహ్మణస్తు తయోః పితాః ||

ఒక వేళ క్షత్రియునికి వందేళ్లున్నప్పటికీ - బ్రాహ్మణునికి పదేళ్లున్నప్పటికీ వారి సంబంధం తండ్రీ కొడుకుల బంధం వంటిది. ఆ బ్రాహ్మణునికి ఆ క్షత్రియుడు పుత్రుడే అవుతాడు. ఇక్కడ వయస్సుకంటే పవిత్రత, సాక్షాత్ బ్రహ్మ శిరస్సు నుంచి ఉద్భవించిన వారైనందున కలిగిన ఉన్నతి బ్రాహ్మణుని పితృస్థానంలో నిలబెట్టాయని అర్థం.

శ్లో|| విత్తం బంధుర్వయః కర్మ విద్యా భవతి పంచమీ |
ఏ తాని మాన్య స్థానాని గరీయో యద్య దుత్తరమ్ ||

ఒకర్ని పూజించడానికి అర్హమైనవిగా భావించవలసి వున్న వాటిలో వయసు, చుట్టరికం, ధనం, విద్య, అనుష్టానాది ఆచారాలు ముఖ్యం. వరుస క్రమం ప్రకారం దేనికంటె ఏది ఎక్కువ ప్రాధాన్యం ఇవ్వాలో చెప్పాలంటే - ధనం అధమస్థానంలోను విద్య ప్రధమస్థానంలోను ఉంది. పైవన్నీ నడిమివి.

శ్లో|| పంచానాం త్రిషు వర్ణేషు భూయాంసి గుణవంతిచ |
యత్ర స్యు స్సో త్ర మానార్హ శూద్రోలి పీ దశమీంగతః ||

బ్రహ్మ, క్షత్రియ వైశ్యులలో ఈ ఐదు గుణాలూ ఉన్నవారు 'గుణాధికులు' అనబడతారు. వీరు అందరికంటే ఎక్కువగా మన్నించదగిన వారు. వయస్సుకంటె ధనం - బంధువర్గం అధికంగా గలవారు పూజ్యుడు. ఈ మూడింట్నీ కలిగివున్నవాడు కర్మిష్ఠి కంటే గౌరవించదగినవాడు ఈ మూడిటీతో పాటు కర్మిష్ఠికూడా అయితే విద్వాంసుని కంటే మాన్యుడు.

శ్లో|| చక్రిణో దశమీ స్థస్య రోగిగో భారిణః స్త్రియాః |

స్నాత కస్యచ రాజ్ఞశ్చ పంథా దేయో వరస్య చ ||

తొంభయ్యేళ్ల ముసలికి, రోగికి, బరువు మోసేవారికి, స్త్రీకి, వరునికి, స్నాతక వ్రతునికి, బండిఎక్కి వెళ్తున్నవానికి, రాజుకు ఎదురుగా నడిచి పోరాదు. అనగా... గౌరవ మర్యాదల ప్రకారం - దారిలో ఈ విధంగా ఎదురైన వారికి అడ్డం తొలగి, దారి ఇవ్వాలని శాస్త్రం.

ఆచార్య శబ్దానికి అర్థం

శ్లో|| ఉపనీయ తు యశ్శిష్యం వేదమధ్యాపయే ద్ద్విజః |
సకల్పం స రహస్యం చ తమాచారం ప్రచక్షతే ||

శిష్యునికి ఉపనయనం జరిపి, వేదాలు - కల్పసూత్రాలు - ఉపనిషత్లతో సహా ఏ బ్రాహ్మణుడైతే నేర్పుతాడో అతడు ఆచార్యుడనబడతాడు.

ఉపాధ్యాయుడంటే...?

శ్లో|| ఏకదేశం తు వేదస్య వేదాంగా న్యపి వాపునః |
యోధ్యాపయతి వృత్తర్థ ముపాధ్యాయస్స ఉచ్యతే||

వేదంలో కొంతభాగంగాని, జీవనం సాగించడానికి అనువైన పాండిత్యం (వేదాంగాది వ్యాకరణాది అంశాలు) నేర్పేవార్ని ఉపాధ్యాయుడనాలి.

గురువు ఎవరు?

శ్లో|| ని షేక్ దీని కర్మాణి యా కరోతి యధావిధి |
సంభావ యతి చాన్నేన స విప్రో గురు రుచ్యతే ||

గర్భాదానం మొదలగు జీవోత్పత్తి క్రియలను చేయించడం, అన్నం పెట్టి పోషించడం వంటి సత్కార్యాలు చేసేవారు గురువులనబడతారు.

ఋత్విజుడు

శ్లో|| అగ్న్యాధేయం పాక యజ్ఞా నగ్నిష్టోమాదికాన్ మఖాన్ |
యః కరోతి వృతో యస్య సతస్స్య ర్విగి హోచ్యతే ||

అగ్న్యాధేయం, అష్టకాది పాకయజ్ఞాలు, అగ్నిష్టోమాది యాగాలు ఎవరు, ఇతరుల ఇష్టానుసారంగా చేయిస్తారో వారిని ఋత్విక్ అనాలి. గురువు, ఉపాధ్యాయుడు, ఆచార్యుడు, ఋత్వికుడ్ని ఒకేగాట కట్టరాదు. ఎవరి విధులు వారికున్నాయి.

శ్లో|| య ఆవృణోత్య వితథం బ్రహ్మణా శ్రవణావుభౌ |
స మాతా సపితా జ్ఞెయస్తం నద్రుహ్యే త్కదాచన ||

వర్ణ స్వర స్వరూపం, సత్యం అయిన వేదాలను ఎవరు తన రెండు చెవులకు అమృతోపమానంగా ఉపదేశిస్తారో వారే తల్లి - తండ్రులు. వారికి ఎన్నడూ ద్రోహం చేయదగదు.

ఎవరికంటే ఎవరు అధికులు

శ్లో|| ఉపాధ్యాయాన్ దశాచార్య ఆచార్యాణాం శతంపితా |
సహస్రం తు పితౄన్మాతా గౌరవేణాతి రిచ్యతే ||

వందమంది ఉపాధ్యాయుల కంటే ఒక ఆచార్యుడు, వందమంది ఆచార్యులకంటే ఒక తండ్రి, వందమంది తండ్రులకంటే ఒక తల్లి గౌరవించవలసిన వారిలో అధికులు అని చెప్పబడింది.

తండ్రి కంటే శ్రేష్టుడు

శ్లో|| ఉత్పాదక బ్రహ్మదా ర్గరీయాన్ బ్రహ్మదః పితా |
బ్రహ్మ జన్మ హి విప్రస్య ప్రేత్య చేహ చ శాశ్వతమ్||

వేదాలను గ్రహించడానికి విప్రునికి ఉపనయన రూపమైన రెండో జన్మాన్ని ఎవరు ప్రసాదిస్తారో, ఆ ఆచార్యుడు తండ్రి కంటే శ్రేష్ఠుడు. బ్రహ్మజ్ఞానానికి సాధనమైన ఈ ఉపనయన విధి, ఇహపరాలు రెండింటికీ అత్యంత ముఖ్యము. శాశ్వతము.

శ్లో|| అల్పం వా బహు వా యస్య శ్రుతస్యోపకరోతి యః |
తమపీహ గురుం విద్యా ద్ఛ్రుతో పక్రియా యాతయా||

కొద్దిగా గానీ, ఎక్కువగాగాని వేదశాస్త్రాల ఉపదేశం నిమిత్తం ఏ ద్విజుడు సహకరిస్తాడో అతడిని గురు సమానునిగా భావించాలి. వేదోపకారకమైన కార్యాన్ని నిర్వర్తించినందువల్లనే అతడికా మర్యాద.

శ్లో|| బ్రాహ్మస్య జన్మనః కర్తా స్వధర్మస్య చ శాసితా |
బాల్కోపి విప్రో వృద్ధస్యపితా భవతి ధర్మతః ||

ఉపనయనాన్ని చేసినవారు, వేదార్థాన్ని వివరించినవారు, వయస్సులో చిన్నవారైనా, ఎంత పెద్దవారికీ తండ్రిగా వ్యవహరించడమే న్యాయం.

శ్లో|| అజ్ఞో భవతి వై బాలః పితాభవతి మంత్రదః |
అజ్ఞం హి బాల మిత్యాహుః పితే త్యేవ తు మంత్రదమ్ ||

జ్ఞాన శూన్యుడైనవాడు బాలుడే. మంత్రం - వేదం చెప్పేవాడే తండ్రి. తండ్రి కూడ వేదాన్ని అధ్యాపించవచ్చు!

వయసురీత్యా గాని, గడ్డం - మీసం - మొదలగునవి తెల్లబడటం వల్ల గాని, ధనం గొప్ప ది వల్లగాని, బంధుత్వ రీత్యా గానీ గౌరవం పొందలేరు, సాంగోపాంగంగా వేదాన్ని ఎవరు ఉపదేశిస్తారో వారే గొప్పవారని ఋషి వచనం.

శ్లో|| న హాయ నైర్నపలితై ర్న విత్తేన న బంధు భిః |
ఋషయ శ్చక్రిరే ధర్మం యో నూ చానస్సనో మహాన్ ||
విప్రాణాం జ్ఞానతో జ్యేష్ఠ్యం క్షత్రియాణాం తు వీర్యతః |
వైశ్యానాం ధాన్యధనత శూద్రోణామేవ జన్మతః ||

కాబట్టి విప్రులకు జ్ఞానం చేత, క్షత్రియులకు పౌరుషంచేత వైశ్యులకు ధనధాన్యాలచేత, శూద్రులకు వయస్సువల్ల గలిగిన అపార అనుభవం చేత (పెద్దవయసున అని అర్థం) ఉత్తమత్వం ప్రాప్తిస్తుంది.

శ్లో|| న తేన వృథో భవతి యే నాస్య పలితం శిరః |
యో వై యువా ష్య ధీమా నస్తం దేవాస్థవిరం విదుః ||

కేవలం తల నెరిసినంత మాత్రాన విప్రుడు వృదుడు కాడు. బాలురే అయినప్పటికీ వేదాధ్యయనాన్ని ఎవరైతే చేస్తారో వారు వృద్ధసమానులు. ఇక్కడ వృద్ధాప్యం జ్ఞానరీత్యా అని అర్థం!

శ్లో|| అహింస యైవ భూతానాం కార్యం శ్రేయోను శాసనమ్ |
వాక్చైవ మధురా శ్రవ్లా ప్రయోజ్యా ధర్మ మిచ్ఛతా ||

అధ్యాపనం ఎలా ఉండాలో ఇక్కడ వివరించబడింది..పద్ధతి తెలిసిన ఆచార్యుడు శిష్యులను కృరంగా దండించడు. మేలు కలిగించే విషయాలు నీతిదాయకమైనవి ఇంపైనవి దయతో విద్యార్థులకు బోధిస్తాడు. అట్టి ఆచార్యుడే ఉత్తమనీతి నేటిగినవాడు.

ఎటువంటి మాటలుపలుకరాదు?

శ్లో|| నారుంతు దస్స్యాదాన్తో పి న పరద్రోహ కర్మధీ |
యయాస్యో ద్విజతే వాచా నాలోక్యాం తా ముదీరయేత్||

ఇతరులు, తానూ నొచ్చుకొనేలా మాట్లాడకూడదు. ఇతరులకు ద్రోహాన్ని తల పెట్టే పనులు చేయరాదు. ఎటువంటి పలుకుల వల్ల ప్రజలు భీతిచెంది కలవరపాటుకు గురౌతారో అటువంటివి అనరాదు.

శ్లో|| సమ్మానా బ్రాహ్మణో నిత్యముద్విజేత విషాదివ |
అమృత స్యేవ చాకాంక్షే దవ మానస్య సర్వదా ||

ఇతరులెవరైనా తననుసమ్మానిస్తానంటే, సద్విపుద్రు నిజంగా విషంవలె భావించి భయపడాలి. అమృతాన్ని కోరినట్లు ఇతరుల వల్ల అవమానాలను కోరాలి. (అంటే - విమర్శలను ఆహ్వానించాలని అర్థం) ఇతరులు తనను విమర్శించినా ఓర్చుకోగలగాలి.

శ్లో|| సుఖం హ్యవ మత శ్మతే సుఖం చ ప్రతిబధ్యతే |
సుఖం చరతి లోకే సీ నవమం తా వినశ్యతీ ||

ఇతరుల అవమానాన్ని సహించగల ఓర్పు అలవడినపుడే, అట్టివారు సుఖంగా నిద్రిస్తారు. సుఖంగా నిద్రలేస్తారు. ఈ భూమ్మీద సుఖంగా సంచరిస్తారు. ఎదుటివారు అకారణంగా అవమానిస్తే వారు ఆ పాపం చేతనే నశిస్తారు.

శ్లో|| అనేన క్రమయోగేన సంస్కృతాత్మా ద్విజశ్శనైః |
గురౌ వసన్ సంచినుయా ద్బ్రహ్మాధి గమికం తపః ||

ఇపుడు చెప్పినరీతిగా ఏ బ్రాహ్మణుడు క్రమంగా మనోసంస్కారాన్ని పొందగలునో అటువంటి వాడు గురువు ఇంట నివశిస్తూ ఇంతవరకు చెప్పినవీ - ఇటు పై చెప్పబడేవీ నియమాలు అనుసరిస్తూ వేదాధ్యయనం చేయాలి.

శ్లో|| తపో విశేషై ర్విభై ర్వ్రతైశ్చ విధి చోదితైః|
వేదః కృత్స్నో అధి గంతవ్య స్సరహస్యో ద్వీజన్మనా||

ఆచారాలు - నియమాలు పాటిస్తూ, శాస్త్రోక్తంగా చెప్పబడినవి ఆచరిస్తూ మంత్ర బ్రాహ్మణ రూపమైన వేదాల్ని - ఉపనిషత్తులను అధ్యయనం చెయ్యా లి.

వేదాభ్యాసమే ముఖ్య తపస్సు

శ్లో|| వేదమేవ సదాభ్య స్తే త్తపస్తప్యన్ ద్విజోత్తమః |
వేదాభ్యాసోహి విప్రస్య తపః పరమ హోచ్యతే ||

ఒక తపస్సు ఆచరించేటపుడు ఎంత ఏకాగ్రత అవసరమో ఎంత నియమం నిష్ఠ అవసరమో వేదాధ్యయనానికీ అవి అంత అవసరం. అనగా బ్రాహ్మణునికి ఈలోకంలో వేదాభ్యాసమే ముఖ్యమైన తపస్సు.
సద్బ్రాహ్మణుని ముఖ్యలక్షణం ఇదేనని గ్రహించాలి.

బ్రాహ్మణుని త్రిజన్మలు.

శ్లో|| మాతురధి జననం ద్వితీయం మౌంజీ బంధనే |
తృతీయం యజ్ఞదీక్షాయాం ద్విజస్య శ్రుతి చోదనాత్ ||

బ్రాహ్మణునకు 3 జన్మములు. మాతృగర్భంలో నుంచి జనించేటపుడు మొదటి జన్మగా పరిగణిస్తారు. ఉపనయన విధి వల్ల ద్వితీయ జన్మం సిద్ధిస్తుంది. దీనితో 'ద్విజుడవు' తాడు. అనగా రెండు సార్లు జన్మించినవాడని అర్థం. ఇక – యజ్ఞం వల్ల తృతీయ జన్మడనబడతాడు.

శ్లో|| వేదప్రదానా దాచార్యం పితరం పరిచక్షతే |
నహాస్మిన్ యుజ్యతే కర్మ కించిదా మౌంజిబంధనాత్ ||

(వేదాన్ని తండ్రి తానే స్వయంగా కుమారునికి ఇవ్వడం ఒక విధానం) అలా కాకుండా ఆచార్యునివల్ల వేదాన్ని పొందడం వల్ల, ఆయననూ తండ్రిగా పరిగణించడం ఉంది. ఉపనయనం జరిగేంతవరకు శ్రౌత – స్మార్త కర్మలలో బ్రాహ్మణుడనబడడు.

శ్లో|| నిత్యం స్నాత్వా శుచిః కుర్యాదేవర్షి పితృతర్పణమ్
దేవతాభ్యర్చనం చైవ సమిదాధానమేవ చ ||

బ్రహ్మచారి ప్రతిరోజూ స్నానం చేసి పరిశుద్ధుడయి, దేవ – ఋషి పితృతర్పణాలను, ప్రతిమల రూపంలోగల ఈశ్వరారాధనను, సమిధాయజ్ఞాన్ని (అగ్నికార్యం) నిర్వర్తించాలి.

బ్రహ్మచారులకు నిషేధం

శ్లో|| వర్జయేన్మధుమాంసం చ గంధం మాల్యం రసాస్త్రీయ |

శుక్తాని యాని సర్వాణి ప్రాణినాం చైవ హింసనమ్ ||

తేనేను, మాంసాన్ని బ్రహ్మచారులు భక్షించరాదు. చందనాది సువాసన ద్రవ్యాల్ని వాడకూడదు. పూలు ధరించరాదు. స్వభావరీత్యా సువాసన గలిగిన, సుమధుర పదార్థాలు తినకూడదు. అట్లే పులియబెట్టినవీ పనికిరావు. ప్రాణిహింస చేయరాదు. స్త్రీలతో కలియరాదు.

శ్లో|| అభ్యంగమంజనం చాక్ష్లోరుపానచ్ఛత్రధారణమ్ |
కామం క్రోధం చ లోభం చ నర్తనం గీతవాదనమ్ ||

తలంటుకొని స్నానం, కళ్లకు కాటుక, పాదరక్షలు - గొడుగువంటివి ఉపయోగించడం చేయరాదు. స్త్రీసంగమం ని షేధం. (ఇది పై శ్లోకంలోనూ చెప్పబడింది.) క్రోధ లోభాలను వర్జించాలి. నాట్యం, వాయిద్యం, గానం వంటివి స్వయంగా చేయరాదు. వాటివల్ల ఆసక్తి తగదు. (కేవలం ఈ కళలలోనే నిష్ణాతులు కాదలచిన వారి విషయంలో చెప్పబడలేదు)

ఇవి కూడా నిషేధమే!

శ్లో|| ద్యూతం చ జనవాదం చ పరివాదం తథా నృతమ్|
స్త్రీణాం చ ప్రేక్షణాలంభ మవఘాతం పరస్య చ ||
శ్లో|| ఏకశ్శయీత సర్వత్ర న రేతః స్కందయేత్క్వచిత్ |
కామార్థీ స్కందయణరేతో హీనస్తి వ్రతమాత్మనః ||

జూదం ఆడటం, ఇతరులతో వృథాగా వాదులాడటం, ఇతరులను నిందించటం, అసత్యాలు చెప్పటం, స్త్రీల పట్ల కామాన్ని వ్యక్తంచేయడము, వారితో సంభాషణ, కౌగలింత, ఇతరులకు కీడు తల పెట్టడం ఇవి కూడ బ్రహ్మచారులకు ని షేధమే! ఒంటరిగా నిద్రించాలి. బ్రహ్మచారి కామి అయితే ప్రాయశ్చిత్తం తప్పదు.

శ్లో|| స్వప్నే సిక్త్వా బ్రహ్మచారీ ద్విజశ్శుక్రమమతః |
స్నా త్వార్కమర్చయిత్వాత్రి పునర్నిమిత్యృచంజపేత్ ||

కలలో ఏ స్త్రీనైనా ఊహించుకొని, ఆమెతో సంభోగించినట్లుగా భావన వల్ల రేతః స్కలనం జరిపినా అది కూడా తప్పే! అట్టి పాపపుపని జరిగినపుడు ఉదయాన్నే స్నానంచేసి, సూర్యోపాసన చేసి 'పునరామైత్రింద్రియం' అనే ఋక్ ను ముమ్మారు

పఠించాలి. 'ఇంద్రియం మళ్లీ నన్ను వీర్యవంతుని చేయుగాక' అని దీని అర్థం.

శ్లో|| ఉదకుంభం సుమనసో గోశకృన్మృత్తికాకుశా |

ఆహారేద్యావదర్ఘాని భైక్షం చాహరహశ్చరేత్ ||

నీటితో నింపిన కడవ, దేవపూజ కోసం పుష్పాలు, గోమయం (ఆవు పేడ) మృత్తిక, దర్భలు, గురువుగారి కోసం సమకూర్చాలి. బ్రహ్మచారికి ఉపనయనం నాడే చెప్పిన భిక్షాటన (అవసరమైతే) చేయవచ్చు! లేదా గురువుఇంట తినవచ్చు!

శ్లో|| హీనాన్న వస్త్రవేషస్స్యాత్సర్వదా గురుసన్నిధౌ |

ఉత్తి ఘోత్ప్రథమం చాస్య చరమం చైవ సంవిశేత్||

గురుదేవుల సన్నిధిన, గురువుగారికంటే హీనమైన ఆహారాన్ని (రసహీనమైనవి.........?) భుజించాలి. ఆహార్యం కూడా గురువుగారిని మించి పోరాడు. ఈ గురువుకంటే ముందే నిద్రలేవడం - గురువుగారు శయనించాక నిద్రించడం శిష్యులు అలవరచుకోవాలి.

శిష్యుని వర్తన

శ్లో|| ప్రతిశ్రవణనంభా షే శయానో న సమాచరేత్|

నాసీనో న చ భుంజానో నతిష్ఠన్న పరాఙ్ముఖః ||

శిష్యుని ప్రవర్తన ఇంకా విస్తరించి చెప్పబడుతున్నది. శిష్యుడు నిద్రిస్తూగాని, కూర్చొనిగాని, తింటూగాని, గురువుకు వ్యతిరేకంగా ప్రక్కకు తిరిగి నిర్లక్ష్యంగా ఉండుట తగదు. అట్లే ముచ్చట్లాడుతూ గాని, గురువుమాటకు ఎదురు మాట్లాడుటగాని చేయరాదు.

శ్లో|| అసీనస్య స్థితః కుర్యాదభిగ చ్ఛంస్తు తిష్ఠతః |

ప్రత్యుద్గమ్య త్వావ్రజతః పశ్చాద్ధావంస్తు ధావతః ||

గురువు కూర్చొని ఉండి ఆజ్ఞాపిస్తే శిష్యుడు తాను నిలబడాలి. గురువు నిలబడి ఆజ్ఞాపిస్తే, తాను ఆయన సమీపానికి వెళ్లాలి. గురువు నడుస్తూ ఆజ్ఞఇస్తే తాను పరుగిడి వెళ్లి ఆ చెప్పబడిన కార్యం నిర్వర్తించి లేదా బదులిచ్చి వినయంగా ఉండాలి.

శ్లో|| పరాఙ్ముఖస్యాభిముఖో దూరస్థ స్యైత్య చాంతికమ్ |

ప్రణమ్య తు శయానస్య నివేశే చైవ తిష్ఠతః ||

ఎటో తిరిగి వుండగా గురువు ఆజ్ఞాపిస్తే, తాను వారి సముఖానికి వెళ్లాలి. దగ్గరగా ఉండి ఆజ్ఞాపిస్తే నమస్కరించి ఆ పని చేయాలి. నిలబడి పరుండి ఆజ్ఞాపిస్తే దగ్గరగా వెళ్లి విషయమేమి ఉన్నది తెలుసుకోవాలి. వినయంచేతనే గురుదేవుని ఆకట్టుకోవాలి.

శ్లో|| నీచశయ్యాసనం చాస్య సర్వదా గురుసన్నిధౌ |
గురోస్తు చక్షుర్విషయే న యథేష్టాసనో భవేత్ ||

గురుదేవుని శయ్యకంటే, ఆసనం కంటే ఉన్నతమైన దానిని శిష్యుడెన్నడూ ఉపయోగించరాదు. అట్లే గురుదేవుడు తనకు కన్పిస్తూ వుండగా, తాను కాళ్లుచాచుకొని కూర్చోకూడదు.

గురుభక్తికివి నిదర్శనాలు

శ్లో|| నోదాహరేదస్య నామ పరోక్షమపి కేవలమ్ |
న చైవాస్యానుకుర్వీత గతిభాషిత చేష్టితమ్ ||

పరోక్షంలో అయినాసరే గురువు పేరు చెప్పకూడదు. మా గురువు గారనో – మా ఆచార్యుల వారనో సంభాషించాలి తప్ప సమక్షంలో కూడ ఆయన పేరు పలుకరాదు. గురుదేవుని అనుకరిస్తూ ఎగతాళి చేయకూడదు.

శ్లో|| గురోర్యత్ర పరీవాదో నిందావాపి ప్రవర్తతే |
కరౌ తత్రాపిధాతవ్యౌ గంతవ్యం వాతతో న్యతః ||

ఇతరులు తమ గురువుగారి పై అపనిందలు వేయడం, గురుదూషణ వినవలసి రావడం జరిగితే, శిష్యుడు అక్కడ ఉండటం తటస్థిస్తే వెంటనే అక్కడ నుంచి లేచి వెళ్లిపోవాలి. అలా వీలుకాని పక్షంలో చెవులు రెండూ మూసుకోవాలి.

గురువును అవమానిస్తే....

శ్లో|| పరీవాదా తరో భవతీ శ్వా వైభవతి నిందకః |
పరిభోక్తా క్రిమిర్భవతి కీటో భవతి మత్సరీ ||

తానే గురు నిందకు పాల్పడినా, గురువును అవమానించినా గాడిద, కుక్క వంటి నీచ జన్మలెత్తడం తథ్యం. గురుధనాన్ని అపహరిస్తే కీటకంగా, గురువును ద్వేషిస్తే క్రిమిగా జన్మించవలసివస్తుంది.

గురు శుశ్రూష

శ్లో|| దూరస్థో నార్చయే దేశం న క్రుద్ధో నాంతికే క్రియాః |
యానాసనస్థ శ్చైవైన మవరుహ్యాభివాదయేత్ ||

తాను అస్వసుడిగా ఉంటే తప్ప గురువునకు ఇతరులచే సేవ చేయించరాదు. గురువు కోపంగా ఉన్నా - స్త్రీ సమేతుడై ఉన్నా ఆ సమయంలో గురుపూజ అవివేకం. తాను బండిమీద వెళ్తూన్నా, ఆసనం మీద కూర్చొని ఉన్నా, గురువును దర్శిస్తే తక్షణం అవి దిగి, వారికి నమస్కరించాలి.

శ్లో|| ప్రతివాతే నువాతే చ నాసీత గురుణా సహ |
అసంశ్ర వే చైవ గురో ర్న కించి దపి కీర్తయేత్||

గాలి విపరీతంగా ఎదురు కొడుతూన్నపుడు, లేదా గాలి స్తంభించినపుడు గురువుగారితో సమానమైన ఆసనం మీద కూర్చోకూడదు. గురువు పరోక్షంలో వారి పై ఏవిధమైన వ్యాఖ్యలు చేయరాదు. అట్లే ఇతరులను గూర్చి గురుదేవుడాడిన మాటలు కూడ చెప్పకూడదు.

గురువుతో సమానంగా.....

శ్లో|| గోశ్వోష్టయానప్రాసాద ప్రస్త రేషు భయేషు చ |
అసీత గురుణా సార్థం శిలాఫలకనౌషు చ ||

ఎడ్లబండి, గుర్రబ్బండి, ఒంటె సవారీ, మేడ, బండ, చాప, రాయి, నావ, రాతిపలక.........వీటి మీద మాత్రం గురువుతో సమానంగా కూర్చోవచ్చు! వీటి విషయమై ఆక్షేపణ లేదు.

అభివాద విషయం

శ్లో|| గురో గురో సన్నిహితే గురువద్వృత్తి మాచరేత్ |
న చానిసృష్టో గురుణా స్వాఙగురూ నభివాదయేత్ ||

గురువుగారి గురువు వస్తే, తమ గురువుకు వందనమాచరించినట్లే వారికీ అభివాదం చేయాలి. కానీ గురుసన్నిధిన ఉండగా తన తండ్రులు మొదలగువారు వచ్చినా గురుదేవుని ఆజ్ఞ లేకుండా వారికీ అభివాదం చేయకూడదు.

శ్లో|| విద్యాగురు ష్వేతదేవ నిత్యావృత్తి సవయోనిషు |

ప్రతి షేధత్సు చాధర్మా నీ తం చోపశత్స్వపి ||

తమ ఆచార్యుడు కాని పక్షంలో - ఇతర ఉపాధ్యాయులు ఎదురైనా, బంధువర్గంలో పెద్దలైన పినతండ్రి - పెత్తండ్రి వంటి వారెదురయినా, మేలుకోరి హితం చెప్పేవారు - అధర్మాన్ని నివారించే పెద్దలు ఎదురైనా వారికీ అభివాదం చేయాలి.

శ్లో|| శ్రేయస్సు గురువద్వృత్తిం నిత్యమేవ సమాచరేత్ |
గురుపుత్రేషు చార్యేషు గురోశ్చైవ స్వబంధుషు ||

విద్యచేత, తపస్సుచేత గొప్పవారైన వారిపట్ల, తమ కంటే పెద్దవారైన గురుపుత్రుల పట్ల, గురువుగారి బంధువుల పట్ల, పితృదేవుని వైపు బంధువుల పట్ల - గురువుయందు తానెటువంటి విధేయత ప్రదర్శిస్తున్నాడో అదే రీతిన మెలగాలి,

వీరూ గురు సమానులే!

శ్లో|| బాలస్సమానజన్మా వా శిష్యో వా యజ్ఞకర్మణి |
అధ్యాపయకిగురుసుతో గురువన్మా నమర్హతి||

చిన్నవాడైనా, సరిఈడువాడైనా సాటి శిష్యుడు; వేదాన్ని అధ్యాపనం చేయించగల గురువు కొడు కు; యజ్ఞకర్మలో ఋత్విక్కు; యజ్ఞాన్ని చూడవచ్చిన వేదవిదుడు కూడా గురుసమానులే! .

శ్లో|| ఉత్సాదనం చ గాత్రాణాం స్నాపనోచ్ఛిష్టభోజనే |
న కుర్యా దురువుత్రస్య పాద యోశ్చావ సేచనమ్ ||

కాని, ఏయే శుశ్రూషలు చేయాలో - ఏవి చేయరాదో ఇక్కడ చెప్పబడింది. గురుపుత్రుని దేహానికి నలుగు పెట్టి స్నానం చేయించడం, అతడి ఎంగిలి తినడం, అతడి పాదాలు కడగడం... ఇవి పనికిరావు.

శ్లో|| గురువత్ప్రతిపూజ్యాః స్యు స్సవర్ణా గురుయోషితః |
అసవర్ణాస్తు సంపూజ్యాః ప్రత్యుత్తానాభివాదనైః||

బ్రాహ్మణ స్త్రీ గురుపత్నిగా ఉన్నప్పుడు మాత్రమే (సవర్ణ) గురువుతో సమానంగా పూజించాలి. గురువునకు ఇతర జాతుల భార్యలున్నట్లయితే, వారికి ఎదుర్కోలు, అభివాదం మాత్రమే సరిపోతుంది.

గురుపత్నికి సపర్యలు

శ్లో|| అభ్యంజను స్నానం చ గాత్రోత్పాదన మేవ చ |
గురుపత్న్యా న కార్యాణి కేశానాం చ ప్రసాధనం ||

గురుపత్నికి కూడ తలంటి స్నానం చేయించడం, వంటికి నలుగు పెట్టడం, తలదువ్వడం/ జడవేయడం...ఇవి నిషేధం.

గురుపత్ని 'యువ'తిగా ఉంటే....

శ్లో|| పరపత్నీ తు యువతి ర్నాభివాద్యేహ పాదయోః |
పూర్ణవింశతివరేణ గుణదోషౌ విజానతా ||

గురుపత్ని ఇరవయ్యేళ్లలోపు బాలాకుమారి/ యువావస్థలో ఉన్నది అయినపుడు, గుణదోషాలు తెలిసినట్టి శిష్యుడు, ఆమెకు పాదాభివందనం ఆచరించదగడు. వినయం చూపితే చాలు! గురుదేవునికి భార్య అయిన భాగ్యం వల్ల ఈ సమ్మానం అయినా ఆమెకి మాత్రమే!

స్త్రీల చిత్తము – స్వభావము

శ్లో|| స్వభావ ఏష నారీణాం నరాణా మిహ దూషణం |
అతోర్థాన్న ప్రమాద్యంతి ప్రమదా సు విపశ్చితః ||

పురుషుల్ని మోహింపజేసి, వారిని చేఅపడం స్త్రీలకి స్వభావసిద్ధంగా వచ్చిన లక్షణం. కనుక విద్వాంసులైనవారు స్త్రీల విషయమై ఏమరుపాటుగా ఉండకూడదు.

శ్లో|| అవిద్వాంసమలం లోకే విద్వాంస మపివా పునః |
ప్రమదా హ్యుత్పథం నేతుం కామ క్రోధవశాను గం ||

పురుషుడు ఎంత విద్వాంసుడైనా, చదువులేకున్నా స్త్రీల వలలో తగులు కోవడం చాలా సహజం. ఎందుకంటే – స్త్రీ రూపం, నడత మోహింపజేసే స్వభావాన్ని కలిగించేలా ఉండటమే! కామక్రోధాది అరిషడ్వర్గాల్ని జయించడం విద్వాంసులైనంతమాత్రాన – సాధ్యమా?...విద్యవల్ల ఏది మంచో – చేడో – దేని లక్షణమేదో తెలుస్తుంది. ఆచరణలోకి తెచ్చుకోడానికి చాలా సాధన అవసరం!

శ్లో|| మాత్రా స్వసా దుహిత్రా వాన వివిన్తో సనో భవేత్ |
బలవా నింద్రియగ్రామో విద్వాంస మపి కర్షతి ||

ఈ ఇంద్రియాలున్నాయే – ఇవి అపారమైన బలిమి గలవి. వీటిప్రేరణ వల్ల ఏ

పాపమైనా జరగొచ్చు! ఇవి చెడుదారికి మనిషిని లాగేయగలవు. కనుకనే – స్త్రీలున్న చోట...... వారు తల్లి అయినా, సోదరీమణులైనా, కూతుర్లయినాగాని ఏకాంతంలో వారితో కూర్చోరాదు.

శ్లో|| కామం తు గురు పత్నీనాం యువతీనాం యువా భువి |
విధివ ద్వందనం కుర్యాద సావహ మితి బ్రువన్||

తరుణ వయస్సులో ఉన్న శిష్యులు, లేబ్రాయపు జవరాలైన గురుభార్యకు వందన మాచరించ వలసివస్తే, వారి పాదాలంటకుండా పాదాల దగ్గర గల భూమిని తాకి శాస్త్రరీత్యా పేరు చెప్తూ అభివాదం చేస్తే చాలు!

బ్రహ్మచారి ఆంగికం

శ్లో|| ముండో వా జటిలో ఏ స్యా దథ వా స్యాచ్ఛిఖాజటః |
నైనం గ్రామేభి నిమోచే తూర్యో నాభ్యుదయాత్ క్వచిత్ ||

బ్రహ్మచారి నున్నని గుండు – పిలక గలవాడిగా అయినా ఉండవచ్చు! జటలు గల వాడిగా అయినా ఉండవచ్చు! శిఖలు లేకుండా కేవలం బోడి తలతో నైనా ఉండవచ్చు! బ్రహ్మచారి సూర్యోదయ సమయంలోను – సూర్యాస్తమయ సమయంలోను ఎప్పుడూ ఎక్కడా నిద్రించరాదు.

శ్లో || సూర్యేణ హ్యాభి నిర్ముక్తం శయానో అభ్యుదితశ్చయః |
ప్రాయశ్చిత్తమకుర్వాణో యుక్తః స్యా న్మహ తై న సా||

ఆ విధంగా సూర్యోదయ – సూర్యాస్తమయ సమయాల్లో మైమరపుచేత నిద్రించిన మహా పాతకం సంప్రాప్తిస్తుంది. దీనికి రోజంతా ఉపవాసం, గాయత్రీ జపం వంటి ప్రాయశ్చిత్త విధి చెప్పబడింది.

నిత్యానుష్టానం

శ్లో|| ఆచమ్య ప్రయతో నిత్య ముఖే సంధ్య సమాహితః |
శుచౌ దేశే జపజప్య ముపాసీత యథావిధి ||

బ్రహ్మచారి ఇతర చింతన లేవీ లేకుండా, రెండు సంధ్యాకాలాల్లోను పరిశుద్ధులై ఆచమనం చేసి, శాస్త్ర ప్రకారం గాయత్రిని అనుష్ఠించాలి.

శాస్త్రం ఒప్పుకొన్నపనులే చేయాలి

శ్లో|| యది స్త్రీ యద్యవరజః శ్రేయః కించి తమాచరేత్ |
తత్సర్వమాచరేద్యుక్తో యత్ర చాస్య రమే న్మనః ||

స్త్రీ అయినా, శూద్రులైనా ఒక మంచి పనిని దేనిని తల పెట్టినా బాగా ఆలోచించి చేయాలి. శాస్త్రం ఒప్పుకోని పనులు చేయకూడదు. ధర్మశాస్త్ర విరుద్ధంగా లేనట్టి సత్కార్యాలు ఏవైతే మనస్సును రంజింపచేస్తాయో అటువంటి పనులే చేయాలి.

శ్లో|| ధర్మార్థావచ్యతే శ్రేయః కామారౌ ధర్మ ఏవ చ |
అర్థ ఏవేహ వా శ్రేయ స్త్రీవర్గ ఇతి తు స్థితిః ||

ధర్మం, ధనం కామ హేతువులు కావడం చేత శ్రేష్ఠమైనవని చెబుతారు. అర్థం(డబ్బు) – కామం (స్త్రీ సుఖం) ఆనందాన్ని కల్గించడంచేత ఇవే ఉత్తమమైనవని కొందరు అంటారు. డబ్బే కామధర్మాలకు హేతువు గనుక ఇదే మేలు అని కొందరి భావం. ఐహిక సుఖాభిలాషులకు ఈ మూడూ ఉత్తమమనీ – ముముక్షువులకు మోక్షమే సదుపాయమని మనువు అభిప్రాయం .

శ్లో|| ఆచార్యో బ్రహ్మణో మూర్తిః పితా మూర్తిః ప్రజాపతేః |
మాతా పృథివ్యా మూర్తిస్తు భ్రాతా స్వో మూర్తిరాత్మనః ||

ఆచార్యుడు, తల్లిదండ్రులు, అన్న – ఈ ముగ్గుర్నీ నొప్పించకూడదు. వీరివల్ల తానెంత నొచ్చుకున్నప్పటికీ ఈ ముగ్గుర్నీ తిరస్కరింప తగదు. వీరిలోను ముఖ్యంగా విప్రుని అసలే తిరస్కరించరాదు. దీనికీ శ్లోకమే ప్రమాణము:-

శ్లో|| ఆచార్యశ్చ పితాచైవ మాతా భ్రాతా చ పూర్వజః |
నార్తేనాప్యవమంతవ్యా బ్రాహ్మణేన విశేషతః ||

ఎందుకంటే – ఆచార్యుడు పరమాత్మ స్వరూపుడు, తండ్రి సాక్షాత్ విధాత సమానుడు. తల్లి భూదేవతా సమానురాలు. అన్న ఆత్మస్వరూపుడు. ఈ విధంగా వీరంతా దేవతా రూపులు గనుక వీరిపట్ల వ్యతిరేకత కూడదు.

శ్లో|| యం మాతాపితరౌ క్లేశం సహేతే సంభవే నృణాం |
స తస్య నిష్కృతిశ్శక్యా కర్తుం వర్షశతై రపి||

పిల్లలు పుట్టాలని తల్లిదండ్రులు ఎంత కష్టపడతారో, వారి శ్రమ తీర్చడానికి నూరేళ్ళ కాలమైనా సరిపోదు. తల్లి నవమాసాలు మోసి, వేదన అనుభవించి పుట్టిన బిడ్డని

పెంచి పెద్దచేస్తుంది. పసివయసులో తండ్రి సంరక్షించి ఉపనయనం జరిపించి విద్యాబుద్ధులు చెప్పిస్తాడు. వీరి కష్టం ఎన్ని జన్మలెత్తినా తీర్చలేనిది.

శ్లో|| తయోర్నిత్యం ప్రియం కుర్యా దాచార్యస్య చ సర్వదా |
తే ష్వేవ త్రిష తు స్టేషు తప స్సర్వం సమాప్యతే ||

అటువంటి తల్లిదండ్రుల - గురువుల సంప్రీతికోసం ఏమైనా చెయ్యవలసిందే! వీరు సంతృప్తి చెందితే చాలు! అన్నిరకాల తపస్సుల వల్ల కలిగినంత ఫలం లభిస్తుంది. కనుకనే...

ఉత్తమ తపస్సు

శ్లో|| తేషాం త్రయాణాం శుశ్రూషా పరమం తప ఉచ్యతే |
స తైరభ్యననుజ్ఞాతో ధర్మమన్యం సమాచరేత్||

గురువు, మాతాపితరులను శుశ్రూషలచే మెప్పించడమే ఉత్తమమైన తపస్సు అని చెప్పబడింది. వీరి ముగ్గురి అనుమతి లేకుండా ఇతర కార్యాలేవీ....అవి పుణ్యదాయకమే అయినా చేయకూడదు. కనుక లోకత్రయ ప్రాప్తికి ఈ ముగ్గురే హేతువులని చెప్పడానికి ఈ క్రింది శ్లోకమే ప్రమాణము:-

శ్లో|| త ఏవ హిత్రయో లోకా స్తఏవ త్రయ ఆశ్రమా |
త ఏవ హి త్రయో వేదా స్త ఏవో కౌస్త్రయోగ్నమ ||

ఈ ముగ్గురే వేదాలు. వేదత్రయ ఫల ప్రాప్తికి కారణభూతులు. అందువల్ల వీరే బ్రహ్మచర్యాది ఆశ్రమములు. వీరే త్రేతాగ్నులు. యజ్ఞఫలదాతలును.

గురు, మాతాపితృత్రయ **విశేషం**

శ్లో|| పితాపై గార్హ పత్యో గ్ని ర్మాతాగ్ని రక్షిణం స్మృతః |
గురు రాహవనీ యస్తు సాగ్ని త్రేతా గరీయసీ ||

తండ్రి గార్హపత్యమనే అగ్ని. తల్లి దక్షిణాగ్ని. గురువు ఆహవనీయమనే అగ్ని... అని శ్రుతి. ఈ అగ్నిత్రయం ఎంతో శ్రేష్ఠమైనది.

శ్లో|| త్రిషప్రమాద్య న్నే తేషు త్రీన్ లోకాన్ విజయేధృహీ |
దీప్యమానః స్వవపుషా దేవ వద్దివి మోదతే ||

ఈ ముగ్గురి విషయమై ఏ బ్రహ్మచారి పొరపాటు పడక జాగ్రత్తగా మసలుకుంటాడో

అతడు అంతటా అందరికంటే ఉత్తమమైన వాడు. అటువంటి గృహస్థుడు కూడ మేటి అని చెప్పవచ్చు! దివ్యశరీరాన్ని పొంది, అంత్యమున దేవలోక నివాసికాగలడు.

శ్లో|| ఇమం లోకం మాతృభక్త్యా పితృభక్త్యా తు మధ్యమమ్ |
గురు శుశ్రూషయా త్వేవ బ్రహ్మలోకం సమశ్నుతే||

యోగ్యుడై వీరి సేవలో తరించువాడు మాతృభక్తిచే భూలోకసుఖాన్ని, పితృభక్తిచే అంతరిక్షాన్ని, గురుభక్తిచేత బ్రహ్మలోకాన్నే పొందుతున్నాడు.

దేన్నుంచి దేనిని పొందాలి?

శ్లో|| విషాదప్య మృతం గ్రాహ్యం, బాలాదపి సుభాషితమ్ |
అమిత్రా దపి సద్వృత్త మమేధ్యా దపి కాంచనమ్||

విషంలోంచి అయినా అమృతాన్ని పొందాలి. బాలుడైనవాడు ఒక మంచి మాట చెప్పినా గ్రహించాలి. సదాచారాన్ని శత్రువు నుంచి అయినా తెలుసుకోవాలి. అవేధ్యం (బాగా శోధించడం) ద్వారా బంగారం కనుక్కోవాలి. అట్లే...

శ్లో|| శ్రియో రత్నాన్యథో విద్యా ధర్మ శౌచం సుభాషితమ్ |
వివిధాని చ శిల్పాని సమాదేయాని సర్వతః ||

ఏస్థలంలో ఎక్కడ ఉన్నప్పటికీ, వీటిని గ్రహించడం తప్పుకాదంటుంది ధర్మశాస్త్రం. అవి ఏవి అనగా - స్త్రీ, రత్నాలు, విద్య, ధర్మం, సమ్మతి, సుభాషితం, వివిధ శిల్పాలు అనేవి.

శ్లో|| క్షేత్రం హిరణ్యం గా మశ్వం ఛత్రోపానహ మాసనమ్ |
ధాన్యం శాకం చ వాసాంసి గురవే ప్రీతి మా వత్||

భూమి, బంగారం, ఆవులు, గుర్రాలు, గొడుగు, పాదరక్షలు, ఆసనము, ధాన్యము, కూరగాయలు, వస్త్రాలు వీటిని గురువునకు ఇచ్చి సంప్రీతునిగా చేయవచ్చు!.

శ్లో|| ఏవం చరతి యే విప్రో బ్రహ్మచర్య మవిప్లుతః |
సగచ్ఛ త్యుత్తమం స్థానం న చేహ జాయతే పునః ||

ఇంతవరకు చెప్పబడినరీతిగా ఏ విప్రుడు ఏమరు పాటు లేక బ్రహ్మచర్యవ్రతాన్ని అవలంబిస్తాడో, అతడు ఉత్తమలోకాలను పొందగలడు. అతనికి పునర్జన్మము లేదు.

ఇతిమానవేధర్మశాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం ద్వితీయోధ్యాయః ||

భృగువుచే చెప్పబడిన మానవసంహిత అను మనుధర్మశాస్త్రంలో రెండవ అధ్యాయం సమాప్తం.

మనుస్మృతిః

(మానవ సంహిత)

సవ్యాఖ్యాన ఆంధ్ర తాత్పర్య సహితము

మనుధర్మ శాస్త్రము – 3 – తృతీయాధ్యాయము

శ్లో|| షట్ త్రింశదాబ్ది కం చర్యం గురౌత్రే వేదికం వ్రతమ్,
తదర్ధికం పాదికం వా గ్రహణాంతిక మేవ వా ||

ఈ బ్రహ్మచర్యవ్రతావలంబి మూడు వేదాలను సాంగోపాంగంగా అధ్యయనం చెయ్యడానికి – గురుకులంలో ముప్పయ్యారేళ్లు గాని, లేదా అందులోని సగం – అనగా 18 సంవత్సరాలు గాని, అందుకు కూడా వీలుకానపుడు అందులో సగం – అనగా 9 ఏళ్లు గాని బ్రహ్మచర్యవ్రతం అనుష్ఠించాలి.

శ్లో|| గురుణానుమతః స్నాత్వా సమావృత్తో యథావిధి |
ఉద్వహేత ద్విజో భార్యాం సవర్ణాం లక్షణాన్వితామ్ ||

గురువుగారి అనుజ్ఞ పొంది, విద్యాభ్యాసం పూర్తయిన తదుపరి, స్నాన సమావర్తన వ్రతం ఆచరించాలి. అటు పైన శుభలక్షణాలు గలది – స్వజాతియందు జన్మించినది అయిన కన్యను పెళ్లి చేసుకోవాలి.

శ్లో|| నోద్వ హేత్కపిలాం కన్యాం నాధికాంగీం సరోగిణీమ్ |
నాలోమికాం నాతిలోమాం నవాచాటాం న పింగళామ్ ||

కపిలవర్ణంలో ఉండే వెంట్రుకలు కలది, కొన్ని అవయవాలు మరీ పెద్దవిగా కలదీ, విడువని (దీ) రోగాలు కలదీ, రోమాలు ఎక్కువగానో – అసలు లేకుండానో ఉన్నదీ, కఠినమైన వాగ్తోరణి కలిగినదీ, పచ్చని రంగులో (పిల్లి) కళ్లు కలది అయిన కన్యను వివాహమాడకూడదు.

శ్లో|| నర్య వృక్ష నదీ నామ్నీం నాంత్య పర్వత నామికామ్ |
న పక్ష్య హి ప్రేష్య నామ్నీం న చ భీషణ నామికామ్ ||

నక్షత్రాలు, వృక్షాలు, నదులు పేర్లుగా గలది; హీనజాతి పర్వతాల పేర్లు గలది; పక్షుల,

పాముల పేర్లు గలది, దాస శబ్దం పేరులో ఉన్నది. భీకరమైన పేర్లు (తాటకి, శూర్పణఖ మొదలగువారు) గలది అయిన కన్యకను పెళ్లిచేసుకోరాదు.

శ్లో|| అవ్యంగాంగీం సౌమ్యనామ్నీం హంస వారణ గామినీం |
తనులోమ కేశ దశనాం మృద్వంగీ ముద్వ హేత్ స్త్రియమ్ ||

అంగలోపాలు లేనిదీ, చక్కని పేరున్నదీ, హంసలా - ఏనుగులా నడిచేదీ, పల్చని రోమాలు - కురులు - దంతాలు కలిగినదీ, కఠినమైన దేహం లేనిదీ అయిన కన్యను వివాహమాడాలి.

శ్లో|| యస్యాస్తు న భవే ద్భ్రాతా న విజ్ఞాయే త వా పితా |
నో ప యచ్ఛేత తాం ప్రాజ్ఞః పుత్రికా ధర్మశంకయా||

తోడబుట్టినవాడులేని కన్యను, తండ్రి ఎవరో తెలీని కన్యను, తల్లిమాత్రమే ఉండి - తండ్రిని గూర్చి సమాచారం సరిగ్గా చెప్పక దాటవేయడానికి యత్నించే కన్యను అధర్మశంక చేత వివాహానికి ఒప్పుకోనివాడే ప్రాజ్ఞుడు. ఇట్టి కన్యను పుత్రికగా భావించమన్నారు.

శ్లో|| సవర్ణా ద్విజాతీ నాం ప్రశస్తా దార కర్మణి |
కామతస్తు ప్రవృత్తినా మీమాస్స్యుః క్రమశోవరా ||

బ్రాహ్మణాది నాలుగు వర్ణాలవారు వివాహ విషయంలో, అదే ప్రధమమైనపుడు - స్వవర్ణంలోని పుట్టిన కన్యనే ప్రశస్తంగా ఎంచాలి. కామం అధికమై ఇతర వి. హాలు చేసుకున్నపుడు - ఇక్కడ చెప్పబడిన అనులోమ వివాహాలు ఒప్పుకోబడ్డాయి.

శ్లో|| శూద్రైవేదీ పతత్యత్ర రుతథ్య తనయస్యచ |
శౌనకస్య సుతోత్పత్త్యా తదపత్య తయా భృగోః ||

శూద్రస్త్రీని వివాహం చేసుకోవడం భ్రష్టత్వం అని అత్రి మహర్షి గౌతమ మహర్షి మతం. ఇది బ్రాహ్మణపరంగా చెప్పబడింది. శూద్ర స్త్రీ వలన పుత్రుని కనడం వల్ల రాజు పతితుడౌతాడని శౌనకమహర్షి మాట. శూద్ర కన్యకకు పుట్టడం ద్వారా వైశ్యుడు పాపి అని భృగుమహర్షి వాక్కు.

శ్లో|| న బ్రాహ్మణ క్షత్రియ యోగా పద్యపీ హితిష్ఠతోః |
కస్మిం శ్చిదపి వృత్తాంతే శూద్రా భార్యోపదిశ్యతే ||

ఎన్ని కష్టాలలో ఉన్నా సరే - గృహస్థాశ్రమాన్ని కోరే బ్రాహ్మణ క్షత్రియులు శూద్రకన్యను వివాహం చేసుకోవడం అనేది ఇతిహాసాలలో ఎక్కడా కానరాదు.

శ్లో|| హీన జాతి స్త్రియం మోహాదుద్వహం తో ద్విజాతయః |

కులాన్యే వ నయం త్యాశు స సంతానాని శూద్రతామ్ ||

మోహం చేత అయినా గాని, హీన జాతిలో పుట్టిన స్త్రీని వివాహము చేసుకొన్నట్లయితే, అట్టి ద్విజులు తమ సంతతిని - తమ కులాన్ని శూద్రత్వంగా మార్చుట జరిగిందని అర్థం. కనుక ఇది నింద్యం. విడువదగింది.

శ్లో|| శూద్రాం శయనమారోప్య బ్రాహ్మణో యాత్యధోగతీమ్|

జనయిత్వాసుతం తస్యాం బ్రాహ్మణ్యాదేవ హీయతే||

దీన్ని మనువు ఇంకా విస్తరించి చెప్తూన్నాడు. ఏ బ్రాహ్మణుడైనా శూద్ర స్త్రీతో శయనించి సంభోగం జరిపితే, అట్టివాడు అధోగతిని పొందుతున్నట్లే! ఆ శూద్రస్త్రీకి సంతానం కూడ కలిగించినట్లయితే, తన బ్రాహ్మణత్వాన్నే కోల్పోతున్నాడు.

శ్లో|| దైవత్ర్యాతిథేయాని తత్ప్రధానాని యస్య తు |

నాశ్నంతి పితృదేవాస్తన్న చ స్వర్గం స గచ్ఛతి||

అంతేకాదు తాను చేసే దైవసంబంధ కార్యాలను, పితృసంబంధ శ్రాద్ధాలను, అతిథి పూజలను శూద్రస్త్రీతో కలిసి (భార్యగా తన ప్రక్కన కూర్చో బెట్టుకుని) చేయించినట్లయితే ఆ హవ్యకవ్యాలేవీ దేవతలకు పితృదేవతలకు అంగీకారం కావు. ఆ బ్రాహ్మణునికీ నరకమే గతి.

శ్లో|| వృషలీ ఫేనపీతస్య నిశ్వాసోపహతస్య చ |

తస్యాం చైవ ప్రసూతస్య నిష్కృతిర్న విధీయతే||

ఇంకా కఠిన నియమమేమిటంటే - శూద్రస్త్రీ పెదవులను చుంబించినా, ఆ స్త్రీ యొక్క ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసలు సోకినా, శూద్రస్త్రీతో రమించి, ఆమెకు తనవల్ల సంతాన భాగ్యాన్ని ప్రసాదించినా అటువంటి విప్రుని పాపానికి ప్రాయశ్చిత్తమే లేదు.

శ్లో|| చతుర్ణామపి వర్ణానాం ప్రేత్య చేహ హితాహితా |

అష్టావిమాణసమా సేన స్త్రీవివాహాన్ని బోధత ||

చాతుర్వర్ణాలవారికీ వివాహ విషయంలో ఇహ - పరసాధకములైన కొన్ని వివాహ

భేదాలు ఇక్కడ చెప్పబడ్డాయి. ఈ 8 రకాల వివాహాలలోను కొన్ని హితకారకం. కొన్ని అంత హితకారకం కానివి.

8 రకాల వివాహాలు

శ్లో|| బ్రా హ్మో దైవ స్తథైవార్షః ప్రాజాపత్య స్తథాసురః |

గాంధర్వో రాక్షసశ్చైవ పై శాచశ్చాష్టమో ధమ ||

బ్రాహ్మము, దైవతము, ఆర్షము, ప్రాజాపత్యము, ఆసురము, గాంధర్వము, రాక్షసము, పైశాచికం అని ఎనిమిది రకాలుగా వివాహాన్ని వర్గీకరించారు. వీటిలో అధమాధమమైనది – చివరిదైన పైశాచికం.

శ్లో|| యో యస్య ధర్మ్యో వర్ణస్య గుణదోషా చ యస్య షో |

తద్వస్సర్వం ప్రవక్ష్యామి ప్రసవే చ గుణగుణాన్ ||

ఏ వర్ణం వారికి ఏది శాస్త్రీయమైనదో, ఎవరికి ఏ రీతి వివాహం వల్ల ఏయే గుణదోషాలుంటాయో, ఆయా వివాహాల వల్ల పుట్టే సంతతి గుణాలేమిటో విశదంగా మీకు తెలియజేస్తాను.

ధర్మశాస్త్రం ఒప్పుకొన్న విధంగా...

శ్లో|| షడానుపూర్వ్యా విప్రస్య క్షేత్రస్య చతురోవరా |

విట్ఛూద్రయోస్తు తానేవ విద్యాద్ధర్మ్యాన్న రాక్షసాన్||

పైన ఇవ్వబడిన వరుస ప్రకారం – బ్రాహ్మణునికి మొదటి 6రకాల వివాహాలు, క్షత్రియునికీ చివరి 4 రకాల వివాహాలు, వైశ్యశూద్రులకు రాక్షసం/ పైశాచికం మినహా మిగిలిన 7 రకాలు ధర్మశాస్త్రం అంగీకరించిందని తెలియాలి.

శ్లో|| చతురో బ్రాహ్మణస్యాద్యాల ప్రశస్తాల కవయో విదు |

రాక్షసం క్షత్రియ స్యైకమాసురం వైశ్య శూద్రయోః ||

బ్రాహ్మ దైవత, ఆర్ష ప్రాజాపత్యాలనే 4 రకాల వివాహాలను మాత్రమే విప్రుల విషయమై అంగీకార యోగ్యంగా పరిగణించాలని; క్షత్రియునకు వీటిని మినహాయించి రాక్షసం, వైశ్య – శూద్రులకు ఆసురం మేలని పరిగణించాలని ఒక మతం – (అభిప్రాయం) ఉన్నది.

శ్లో|| పంచానాం తు త్రయో ధర్మ్యా ద్వా వధర్మ్యౌ స్మృతావిహ |

పైశాచశ్చాసురశ్చైవ నకర్తవ్యో కదాచన ||

ధర్మసూక్ష్మం ఇంకా ఏం చెప్తూన్నదంటే - ప్రాజాపత్యం మొదలు చివరి 5 బ్రాహ్మణులకు నిషేధం కాని బ్రాహ్మదైవత ఆర్షములు మూడూ ధర్మశాస్త్ర సమ్మతమైనవి. ఆసుర - పైశాచికాలు క్షత్రియుల విషయంలో ధర్మశాస్త్రం అంగీకరించడం లేదు.

శ్లో|| పృథక్ పృథగ్వా మిశ్రా వా వివాహౌ పూర్వచోదితా |
గాంధర్వో రాక్షసశ్చైవ ధర్మ్యౌ క్షేత్రస్య తెస్మృతే ||

అయితే - ఇతిహాసాది, పురాణాలు శోధించినపుడు, గాంధర్వ - రాక్షస వివాహాలు వేరువేరుగా గాని, రెండూగాని క్షత్రియుల విషయంలో సమ్మతమై ఉన్నాయి. (ఉదా: శకుంతలా దుష్యంతులు)

శ్లో|| ఆచ్ఛాద్య చార్చయిత్వా చ ప్రతిశీలవతే స్వయమ్ |
ఆహూయ దానం కన్యాయా బ్రా హ్మో ధర్మః ప్రకీరర్తితః ||

బ్రాహ్మ వివాహం అంటే – "వేదాధ్యయన పరుడైన, ఆచారవంతుడైన ఒక బ్రహ్మచారిని తనకు తానుగా రప్పించి, కన్యను అతనికి కట్టబెట్టి, మర్యాదలు జరిపించి అతనికి కట్టబెట్టే వివిధ కానుకలను కూడ వివాహవేళ ఇవ్వడం" అని అర్థం.

శ్లో|| యజ్ఞే తు వితతే సమ్యగృత్విజే కర్మ కుర్వతే |
అలంకృత్య సుతాదానం దైవం ధర్మం ప్రచక్షతే||

జ్యోతిష్టోమం మొదలగు యజ్ఞాలు తన ఆధ్వర్యంలో జరిపించే ఋత్విక్కునకు సాలంకృతంగా కన్యనుదానం చెయ్యడాన్ని 'దైవిక వివాహం' అనాలి. దైవికముగా జరిపిన వివాహం (తనకు తానై జరిగినది) అనే అర్థంలో కాదు.

శ్లో|| ఏకం గోమిథునం ద్వే వా వరాదాదాయ ధర్మత |
కన్యాప్రదానం విధివదార్షో ధర్మస్య ఉచ్యతే ||

యాగాలు మొదలైనవి సిద్ధించడానికి గాని, తమ కన్యకు ఇవ్వడానికిగాని వరుని దగ్గర్నుంచి ఒక ఆవు - ఒక ఎద్దును లేదా రెండు ఎద్దులను శుల్కంగా గ్రహించి శాస్త్రప్రకారం ఆ వరునికి కన్యను సమర్పించడం ఆర్షవివాహధర్మం. (కొంతకాలానికి

ఇది కన్యాశుల్కంగా ధనరూపేణ పరిణమించింది)

శ్లో|| సహైభౌ చరతాం ధర్మ మితి వాచానుభాష్య చ |
కన్యాప్రదాన మభ్యర్య ప్రాజాపత్యో విధిః స్మృతః||

మీరిద్దరూ కలసి ధర్మాన్ని ఆచరించవలసిందని చెప్పి, కన్యతల్లిదండ్రులు వరుని పూజించి పిల్లనివ్వడం ప్రాజాపత్య వివాహమనబడుతుంది.

శ్లో|| జ్ఞాతిభ్యో ద్రవిణం దత్వా కన్యాయై చైవ శక్తితః |
కన్యాప్రదానం స్వాచ్ఛంద్యాదాసురో ధర్మ ఉచ్యతే ||

జాతులకు - కన్యకు ఇవ్వవలసిన డబ్బు ఇచ్చి, తన ఇష్టప్రకారం పెళ్లిచేసుకోవడాన్ని ఆసురవివాహం అంటారు. (అత్తగారి లాంచనాలు - ఆడపడచు కట్నాలు అంటూ గత అర్ధశతాబ్దంగా బ్రాహ్మణులలో ఇలా సొమ్ము ముట్టజెప్పడం ఒక ఆచారంగా మారింది)

శ్లో|| ఇచ్ఛయాన్యోన్యనం యోగః కన్యాయాశ్చ వరస్య చ |
గాంధర్వస్సు తు విశ్లేయో మైథున్య కామసంభవః ||

స్త్రీ పురుషులు ఒకర్నొకరు ఇష్టపడి, ఒకరిపట్ల ఒకరు అనురాగం కంటే మైథునానికీ - ప్రేమాభిమానాల కంటే కాముకత్వానికీ అధిక ప్రాధాన్యత ఇవ్వడం చేత ఏర్పడినబంధం. ఒక విధంగా చెప్పాలంటే - ఇది కామసంబంధమైనదనడమే సమంజసం.

శ్లో|| హత్వా ఛిత్వా చ భిత్వా చ క్రోశంతీం రుదతీం గృహాత్ |
ప్రసహ్య కన్యాహరణం రాక్షసో విధిరుచ్యతే ||

కన్య తనను పరిపూర్ణంగా ఇష్టపడి కేవలం తననే కోరుకొన్నప్పుడు - వరుడు కన్యబంధువులను నరికి/చంపి అయినా సరే! (వారి అంగీకారం ఎలాగూ ఉండదు కనుక) బంధునాశనానికై వగచినప్పటికీ వధువును బలవంతంగా ఎత్తుకొచ్చి వివాహం చేసుకోవడం రాక్షసమనబడుతుంది.

శ్లో|| సుప్తాం మత్తాం ప్రమత్తం వార హెూ యత్రీపగచ్ఛతి |
స పాపిష్టో వివాహానాం పైశాచశ్చాష్టమోధమః ||

నిద్రిస్తూన్న కన్యను లేదా మత్తుచేత ఒళ్లు తెలియక ఉన్న ఏమరుపాటుగా ఉన్న

దానిని బలాత్కారంగా ఏకాంతంలో క్రీడించి, వినోదించడం పైశాచికం. ఇది అథమాథమం, బలత్కారసమం.

కన్యాధార బ్రాహ్మణులకు శ్రేష్ఠం

శ్లో|| అద్భి రేవ ద్విజాగ్ర్యాణాం కన్యాదానం విశిష్యతే |
సర్వం శృణుత తం విప్రాః సర్వం కీర్తయతో మమ||

జలధారా పూర్వకంగా కన్యాదానం చేయడం బ్రాహ్మణులకు ఉత్తమం. క్షత్రియాదులకు ఈ నియమం లేదు. వధూవరుల పరస్పరాంగీకారం, వారి తల్లిదండ్రుల సమ్మతి ఉంటే సరిపోతుంది.

భృగోవాచ:

శ్లో|| యో య స్యైషాం వివాహానాం మనునా కీర్తితో గుణః |
సర్వం శృణుత తం విప్రాఃసర్వం కీర్తయతో మమ ||

ఓ మహర్షి సత్తములారా! ద్విజోత్తములారా! ఏయే వివాహాలకు ఏయే ఫలితాలు సిద్ధిస్తాయో - ఆయా గుణములను దోషములను మనువు చెప్పిన చొప్పున వివరిస్తాను. ఆలకించండి! అన్నాడు భృగుమహర్షి.

శ్లో|| దశ పూర్వాకా పర్యా వంశానాత్మానం చేకవింశకమ్
బ్రాహ్మీపుత్రస్సుకృతకృన్మోచయే దేనసః పితౄ ||

బ్రాహ్మ వివాహం వల్ల జన్మించిన పుత్రుడు పుణ్యవంతుడు. అతడు తన ముందు పదితరాల వారిని - వెనుకటి పది తరాల వారిని తనతో కలిపి 21 తరాల్ని తరింప జేస్తారు. అనగా పితృదేవతలను పాపకూపం నుంచి కాపాడి రక్షిస్తాడని భావం.

శ్లో|| దైవోఢజస్సుతశ్చైవ సప్త సప్త పరావరా |
ఆర్షాఢజస్సుతస్త్రీంగ్రీషట్ షట్ కాయోఢజస్సుతః ||

దైవవివాహం వల్ల జన్మించిన పుత్రుడు ఏడేడు - మొత్తం పధ్నాలుగు తరాల వారిని; ఆర్షవివాహసంజాతుడు ముందు - వెనుక మూడు తరాలవారిని మొత్తం ఏడు తరాల వారిని, ప్రాజాపత్యం వల్ల జన్మించినవాడు ముందు - వెనుక మొత్తం 13 తరాల వారిని ఉద్ధరిస్తాడు.

శ్లో|| బ్రాహ్మదిషు వివా హేషు చతుర్వేదానుపూర్వశః |

బ్రహ్మవర్చస్వినః పుత్రా జాయంతే శిష్టసమ్మతా ||

బ్రాహ్మం, దైవికం, ఆర్షం, ప్రాజాపత్యం అనే 4 రకాల వివాహాల వల్ల జన్మించిన పుత్రులు వేదాధ్యయన సంపత్తి వల్ల తేజోవంతులుగా వుంటారు. మరియు..

శ్లో|| రూపసత్త్వగుణీ పేతా ధనవంతో యశస్వినః |
పర్యాప్తభోగా ధర్మిష్టా జీవంతి చ శతం సమాః ||

శిష్టులకు ఇష్టులుగా, రూపం - బలం - గుణం - ధనంచేత ప్రకాశించే వారిగా, కీర్తి ప్రతిష్ఠలార్జించి భోగభాగ్యాలు అనుభవించే వారిగా ఉంటారు. వీరి ఆయుర్దాయం కూడా అధికమే! నిండు నూరేళ్లు జీవించగలరు.

శ్లో|| ఇతరేషు తు శిష్టేషు నృశంసానృతవాదిన |
జాయంతే దుర్వివాహేషు బ్రహ్మధర్మద్విషస్సు తా ||

ఇక - ఇతర అసురాది వివాహాల వల్ల జన్మించిన పుత్రులు అసత్యవాదులై, దేవ బ్రాహ్మణ విరోధులై, యజ్ఞ దాన తపో ధర్మ విరోధులై సంచరిస్తారు.

శ్లో|| అనిందితైః స్త్రీవివా హైరనింద్యా భవతి ప్రజా |
నిందితైర్నిందితా నృణాం తస్మాన్నింద్యావివర్జయేత్ ||

ఒక్క మాటలో చెప్పాలంటే - నిందారము కాని స్త్రీల వల్ల; ఉత్తమగుణ సంజాతలైన స్త్రీల వల్ల సత్సంతానం పొందడం, నిందకు గురికాదగ్గ గుణహీన స్త్రీల వల్ల దుర్గుణ సంతానం జనిస్తుంది.

శ్లో|| పాణిగ్రహణసంస్కారః సవర్ణసూపదిశ్యతే |
అసవర్ణాస్వయం జేయో విధి రుద్వాహ కర్మణి ||

తమ కులానికే చెందిన కులాంగనలను వివాహం చేసుకొంటే ఆపస్తంబుడు మొదలగువారు రచించిన గృహ్యసూత్రాలు చెప్పిన రీతిగా సంస్కారాలు జరిపించుకొంటూ సుఖంగా ఉండాలి. అసవర్ణ స్త్రీలను వివాహమాడినట్లయితే, ఇప్పుడు చెప్పబోయే రీతిని అనురించాలి.

శ్లో|| శరః క్షత్రియయా గ్రాహ్యః ప్రచోదో వైశ్య కన్యయా |
వసనస్య దశాగ్రాహ్యే శూద్రమోత్కృష్ట వేదనే ||

క్షత్రియకన్య బ్రాహ్మణుని వలచి వరించినపుడు, బ్రాహ్మణునిచే పట్టుకోబడిన ఒక

బాణపు కొనను ఆమె పట్టుకోవాల్సి ఉంటుంది. బ్రాహ్మణ – క్షత్రియులు వైశ్యకన్యను పెళ్లాడాలంటే వారిచేత ధరించబడిన మునుకోల (కర్ర) పట్టుకోవాలి. శూద్ర కన్య విషయంలో పై మూడు జాతులవారు ధరించిన పై పంచె కొంగు పట్టుకొంటే చాలు!

భార్యాసంగమానికి అనుకూల సమయం

శ్లో|| ఋతు కాలాభి గామీ స్యాత్స్వదార నిరతస్సదా |

చతుర్భిరిత రై స్సార్థ మహోభిస్సద్విగరి తైః ||

స్త్రీలకు స్వాభావికంగా పదహారు రోజులవరకు ఋతుకాలం. అందులో మొదటి నాలుగురోజులు సజ్జనులైనవారు విడిచివేస్తారు.

శ్లో|| తా సామాద్యాశ్చత ప్రస్తు నిందితైకాదశీ చ యా |

త్రయోదశీ చ శేషాస్తు ప్రశస్తా దశ రాత్రయః||

ఆ ఋతుదినాలలో మొదటి నాలుగింటి తో పాటు పదకొండు, పదమూడు రాత్రులు నిందితాలు. మిగిలిన 10 రాత్రులు ప్రశస్తం.

శ్లో|| యుగ్మా సుపుత్రో జాయంతే స్త్రియోయుగ్మాసు రాత్రిషు |

తస్మాదుగ్మా సుపుత్రార్థ సంవిశేదార్తవే స్త్రియం ||

పైన చెప్పిన పది రాత్రులలో భార్యతో సంగమించినపుడు – సుపుత్రార్థి అయినవాడు ఆరు – ఎనిమిది వంటి సరిసంఖ్య గల రాత్రులలో భార్యను సుఖింపచేయాలి. బేసి రాత్రులలో భార్యను కూడినపుడు పుత్రికా సంతాన ప్రాప్తి.

శ్లో|| నింద్యాస్వష్టాను చాన్యాసు స్త్రియో రాత్రిషు వర్జయ |

బ్రహ్మచార్యేవ భవతి యత్ర తత్రాశ్రమే వసన్||

ఇంతకు ముందు చెప్పిన 4 నిషిద్ధదినాలు, అట్లే 11వరాత్రి, 13వరాత్రి, మరియు ఆమావాస్య, పూర్ణిమగల రాత్రులను మినహాయించి భార్యతో సంగమించేవాడు గృహస్థాశ్రమంలో ఉన్నా బ్రహ్మచారిగానే పరిగణించ బడతాడు.

శ్లో|| న కన్యాయాః పితా విద్వార్ గృహ్ణీయాచ్ఛుల్క మణ్వపి |

గృష్ణంఇచ్ఛుల్కం హి లోభేన స్యాన్నరో పత్యక్రయీ ||

వధువు తండ్రి వరునిదగ్గర నుంచి కొంచెమైనా ఓలి (కన్యాశుల్కం) పుచ్చుకోకుండా

ఉండటమే వివేకమనిపించుకుంటుంది. ధనలోభంచేత అతడో విధంగా చేసినా, ఆ తండ్రి తన బిడ్డను అమ్ముకొన్నట్లే అవుతుంది. (దీన్ని బట్టి కన్యాశుల్కాన్ని మనువు ఏనాడో నిషేధించాడని స్పష్టంగా అనవచ్చు!)

శ్లో|| స్త్రీధనాని తు యే మోహాదుపజీవంతి బాంధవాః |
నారీయానాని వస్త్రం వా తే పాపా యాంత్యధోగతిం ||

కన్యకు వివాహసమయంలో వచ్చే కట్నకానుకలు, ధనకనక వస్తువాహన రూపేణ ఏవి వున్నప్పటికీ వాటిని కన్య తరపువారు (చంటములు), తల్లిదండ్రులే అయినా గానీ తాము ఉపయోగించుకో జూస్తే, వారికి అధోగతి తప్పదు.

శ్లో|| ఆరే గోమీథునం శుల్కం కేచిద్రాహోర్మృషైవ తత్ |
అల్పోల ప్యేవం మహా వాపి విక్రయస్తావదేవ సః ||

ఆర్ష వివాహం ప్రకారం గోమిథునాన్ని (ఒక ఎద్దు – ఒక ఆవును) ఓలిగా పుచ్చుకోవచ్చునని కొందరిమతం. కానీ అది శాస్త్రం అనిపించుకోదు. ఓలి కొద్దిగా పుచ్చుకున్నా, అది విక్రయ సమానమే అవుతుందని భావం. (ఈ శ్లోకం ప్రక్షిప్తమని పరిశీలకుల భావన)

శ్లో|| యాసాం నాదదతే శుల్కం జ్ఞాతయో నస విక్రయః |
అర్హణం తత్కుమారీణామానృశంస్యం చ కేవలమ్ ||

వివాహవేళ ఏ స్త్రీకి అయినా 'ఓలి' గా బంధువులుగానీ – తల్లిదండ్రులు గానీ ఏదీ తీసుకోరాదు. కన్యకకు వచ్చే కట్నకానుకలు కూడా తీసుకోరాదు. (మనువు ఈ ధర్మశాస్త్రం రాసేటపుడే మనుషుల బుద్ధుల్ని అంచనా వేసి రాశాడా? లేక రాయబడిన 'కాలంలో, జరిగేదాన్ని ఖండించాడా? అనేది తేలలేదు.)

శ్లో|| పిత్రృభిర్భ్రాతృభిశ్చైతాః పతిభిర్దేవరైస్తథా |
పూజ్యా భూషయితవ్యాశ్చ బహుకల్యాణమిప్సుభిః ||

వివాహ సమయంలో వరుడిచ్చిన ధనాదులను కన్యకే వదిలి వేయడమే గాకుండా, ఇతర సమయాలలో ఈ కూడ ఆ కన్య తల్లిదండ్రులు, తోబుట్టువులు, వారి భర్తలు ఆ స్త్రీని భోజనాదుల చేత – వస్త్రాభరణాలు చేత సంతృప్తిపరచడం మేలయిన విధి.

శ్లో|| యత్ర నార్యస్తు పూజ్యంతే రమంతే తత్ర దేవతాః |

యత్రైతాస్తు న పూజ్యంతే సర్వాస్తత్రాఫలాః క్రియాః ||

ఎక్కడ స్త్రీలు గౌరవించబడతారో, అక్కడ దేవతలు దయామృతాన్ని వర్షించి గౌరవించి వారిని చల్లగా చూస్తారు. ఎక్కడ స్త్రీలు హింసించబడతారో అక్కడ కరువుతో సహా దేశానికి మహోపద్రవాలు వచ్చిపడి సర్వనాశన మొందుతారు. కొందరీ శ్లోకానికి తాత్పర్యం ఇచ్చేటపుడు 'దేశానికి' అని గాక 'కులానికి' అని ముడి పెట్టి అర్థం ఇచ్చారు. మాతృస్వామ్యవ్యవస్థగల కాలంనాటి రచన ఇది.)

శ్లో|| శోచంతి జామయో యత్ర వినశ్యత్యాశ తత్కులమ్ |

నశోచంతి తు యత్రైతా వర్ధతే తద్ధి సర్వదా ||

తమ వారిచేత, తమ బంధువర్గం వారిచేత స్త్రీలు ఎక్కడ పూజింప బడతారో, అక్కడ ధనధాన్య సస్య సమృద్ధి అధికం. ఎక్కడ పై వారందరి నిరాదరణకు స్త్రీలు గురౌతారో అక్కడ సత్వర వినాశనం తప్పదు. (దక్షయజ్ఞగాథ ఉదాహరణ)

శ్లో|| జామయో యాని గేహాని శపంత్య ప్రతిపూజితాః |

తాని కృత్యాహతానీవ వినశ్యంతి నమంతతః ||

కన్యకు తోడబుట్టిన వారిచేత పూజాదులు, గౌరవమర్యాదలు జరగనపుడు ఆ స్త్రీ వారిని శపిస్తే, అట్టివారికి కలిగేది సర్వనాశనమే. దీని విషయమై కులముతో నిమిత్తములేదు.

శ్లో|| తస్మాదేతాస్సదా పూజ్యా భూషణాచ్ఛాదనాశనైః |

భూతికామైర్నరైర్నితం సత్కారేషూతవేషు చ ||

కనుక – ఐశ్వర్యాన్నీ, అభివృద్ధి నీ కోరేవారు ఉత్సవాల/సంబరాల సమయంలోను – వివాహాది శుభకార్యాలలోను తమతోబుట్టువులలో అట్టివారు లేకుంటే ముఖ్యంగా స్త్రీలను వస్త్రాభరణాదుల చేత సత్కరించాలి.

భర్తకూడా పాటించాలి.

శ్లో|| సంతుష్టో భార్యయా భర్తా భర్త్రా భార్యా తథైవ చ |

యస్మిన్నేవ కులే నిత్యం కల్యాణం తత్ర వైధ్రువమ్ ||

భర్తకూడ తన భార్యను అన్నివిధాలా మన్నించాలి. అట్లే ఆ భార్య సైతం భర్తకు చేదోడు వాదోడుగా ఉండాలి. వీరివురూ అన్యోన్యంగా సంప్రీతులై ఉండేచోట లక్ష్మి

తాండవిస్తుంది. పరస్పరానురాగాన్ని - మైత్రీభావాన్నీ దంపతులు పాటించి తీరాలని మనువు శాసనం. దీన్నింకా ఇలా విస్తరించి చెపుతున్నాడు మనువు.

శ్లో|| యది హి స్త్రీ న రోచేత పుమాంసం న ప్రయోదయేత్ |

అప్రమోదాత్పువః పుంసః ప్రజనం న ప్రవర్తతే ||

ఏ ముదితను ఆమె భర్త వస్త్రాభరణ భూషణాదులచేత సంతృప్తిపరచడో, అట్టి స్త్రీకి భర్త పై అనురాగం జనించదు. ఆ వనిత ఆ పురుషుని రమింపజేయదు. రతిసుఖానికి దూరమైనందున ఆ దంపతులకు సంతానమూ జనించదు.

శ్లో|| స్త్రీయాంతు రోచమానాయాం సర్వం తద్రోచతే కులమ్ |

తస్యాం త్వరోచమాసోయాం సర్వమేవ న రోచతే||

ఏ కులంలో కాంత భర్త చేత వస్త్రాభరణాది భూషితురాలై వెలుగొందు తూంటుందో ఆ కులం ప్రకాశిస్తుంది. కులకాంత కాంతిహీనంగా ఉంటే ఆ అతివ వల్ల కులమేల్లా చెడవచ్చు!

శ్లో|| కువివా హైః క్రియాలో పై ర్వేదానధ్యయనేన చ |

కులాన్యకుల తాం యాంతి బ్రాహ్మణాతిక్రమేణ చ ||

తమ - తమ కులాల్లోని కాంతలను గాక, ఆసురము మొదలగు నిషిద్ధ వివాహాల చేత, జాతకర్మాది సంస్కారాలకు ప్రాధాన్యత ఇవ్వక పోవడంచేత వేదాధ్యయనాలు లేక పోవడం చేత, బ్రాహ్మణాదరణ లేమిచేత సత్కులములన్నీ హీనస్థితిని పొందగల ప్రమాదమున్నది.

శ్లో|| శిల్పేన వ్యవహారేణ శూద్రాపత్యైశ్చ కేవలైః |

గోభిరశ్వైశ్చ యానైశ్చ కృష్యా రాజోప సేవయా ||

అయాజ్యహాజనైశ్చైవ నాస్తిక్యేన చ కర్మణాం |

కులాన్యాశు వినశ్యంతి యాని హీనాని మంత్రతః||

(ఈ శ్లోకం ఒక విధంగా భవిష్యద్దర్శనంగానో - భావితరాలవారికి హెచ్చరికగానో మనుప్రోక్తమైనా అయివుండాలి. లేదా ప్రక్షిప్తమైనా - అయి ఉండాలి.) చిత్రలేఖన, శిల్ప, కావ్య రచనాది కళల చేత, ద్రవ్యసంపాదనేచ్ఛ చేత, శూద్రసంపర్కం చేత, గోవులు, గుర్రాలు మొదలగు వ్యాపారాలచేత, సేవకవృత్తి చేత, రాజోద్యోగాలచేత,

యజ్ఞం చేయడానికి అర్హత లేని వారిచే యజ్ఞాలు చేయించడం చేత, నైష్ఠిక కర్మల పట్ల నిర్లక్ష్యం చేత సత్కులాలు నశిస్తాయి. వేదాధ్యయనం లేనందున, అదే ప్రధానమైన కులం నశిస్తుంది.

శ్లో|| మంత్రతస్తు సమృద్ధిని కులాస్యల్పధనాన్యపీ |
కులసంఖ్యాం చ గచ్ఛంతి కర్షంతి చ మహద్యశః ||

వేద ధర్మ ప్రకాశం చేత వెలుగొందవలసిన కులాలు, ఆ వెలుగుచేతనే కీర్తి ప్రతిష్టలు పొందగలగాలి. ధనంవల్ల వాటికి కీర్తి లభించదు. బ్రాహ్మణులకు వేద వేదాంగాదుల వల్ల కీర్తి కలగాలని మనువు ఉద్బోధ.

శ్లో|| వైవాహికే గ్నౌ కుర్వీత గృహ్యం కర్మ యథావిధి |
పంచయజ్ఞవిధానం చ పంక్తిం చాన్వాహికీం గృహీ||

గృహస్థుడైన తర్వాత, మనిషి సాయంకాలం - ప్రాతఃకాలం విధిగా ఉపాసించ వలసిన దేవతలను పూజించాలి. ప్రతిరోజూ పాకయజ్ఞం (వంట) జరగాలి. వైశ్వదేవం మొదలగు పంచయజ్ఞాలు చేయాలి.

శ్లో|| పంచ సూనా గృహస్థస్య చుల్లి పేషణ్యవస్కరః |
కండనీ చోదకుంభశ్చ బధ్యతే యాస్తు వాహయ ||

గృహస్తు ఐదు వస్తువులు వాడటం ద్వారా, కన్పించీ - కన్పించని జీవజాలానికి తెలిసో - తెలియకో హాని కల్గించి పాపం పొందుతున్నాడు. ఆ ఐదూ ఇవి: 1. చేట 2. సన్నికల్లు 3. రోలు 4. రోకలి 5. నీళ్లకుండ. రోలు– రోకలి గాక ఇల్లు అలికే గుడ్డ కూడా దీనిలో చేర్చారు.

శ్లో|| తాసాం క్రమేణ సర్వాసాం నిష్కృత్యర్థం మహర్షిభిః |
పంచకప్తా మహాయజ్ఞాః ప్రత్యహం గృహమేధినాం ||

ఈ ఐదురకాలుగా జీవజాలానికి జరిగే హానివల్ల కలిగే పాపాన్ని పోగొట్టుకోడానికే గృహస్థు తప్పని సరిగా 5 రకాల యజ్ఞాలను చేయాలని మహర్షులు విధించారు.

పంచమహాయజ్ఞాలు

శ్లో|| అధ్యాపనం బ్రహ్మయజ్ఞః పితృయజ్ఞస్తు తర్పణం |
హెూమో దైవో బలిర్భౌతో నృయజ్ఞో అతిథిపూజనమ్||

వేదాలను చదవడం, వేదాలు అధ్యయనం చేయించడం; బ్రహ్మ యజ్ఞం; పితృదేవతలకు తర్పణాలు విడిచి ఆచరించే పితృయజ్ఞం; అగ్నిలో హోమం చే సే దై వయజ్ఞం అనే వైశ్వయుజ్ఞం; భూతబలి; అతిథి పూజ అనే మనుష్యయజ్ఞం.

శ్లో|| పంచైత్యా యో మహాయజ్ఞాలో న హాపయతి శక్తితః |

స గృ హేపి వసన్నిత్యం సూనాదో షేర్న లిప్యతే ||

ఎవరైతే ఈ 5 యజ్ఞాలను ఎన్నడూ విడవకుండా యథాశక్తిగా ఆచరిస్తారో, అతడు ఇంట్లోనే ఉన్నా పంచమహాపాతకాలేవీ అతన్ని అంటవు. ఇలా జరి పేవారికి ఇల్లు కదలక్కరలేని సుఖజీవితం – అదీ పాపరహితమైనది కలుగుతుందని భావం.)

శ్లో|| దేవతాతిథిభృత్యానాం పితృణామాత్తనశ్చయ |

న నిర్వపతి పంచానాముచ్ఛ్వసన్న స జీవతి ||

దేవతలకు, చిన్న ప్రాణులకు, అతిథులకు, పితృదేవతలకు ఏ గృహస్తుడు ఆహారాన్ని ఇచ్చి తనను తాను రక్షించుకోలేడో అట్టివాడు జీవన్మృతుడే! జీవించి ఉన్నా మరణించిన వానితో సమానుడు.

శ్లో|| అహుతం చ హుతం చైవ తథా ప్రహుతమేవ చ |

బ్రాహ్యం హతం ప్రాశితం చ పంచ యజ్ఞాల ప్రచక్షతే ||

పంచ మహాయజ్ఞాలు 5. ఇవి: 1. ఆహుతం 2. హుతం 3. ప్రహుతం 4. బ్రాహ్మ్యహుతం 5. ప్రాశితం. వీటి వివరణ క్రింద ఇవ్వబడింది.. (తదుపరి శ్లోకంతో అన్వయం)

గృహస్థాశ్రమంలో ఉన్నవాడు ఈ కారణం చేతనే శ్రేష్ఠుడనబడుతున్నాడు. అతడు అన్నపానాదులొసగి ప్రతిరోజు వారిని పోషిస్తున్నాడు. వేదాధ్యయనం చేయిస్తూ జీవించే బ్రాహ్మణ గృహస్థు వీరందరికంటే (శ్రేషులలోనే) ఉత్తముడు.

శ్లో|| స సంధర్యః ప్రయత్నేన స్వర్గ మక్షయ మిచ్ఛతా,

సుఖం చే హేచ్ఛతా నిత్యం యో ధార్యో దుర్బలేంద్రియైః ||

ఇహలోకంలో స్త్రీ సౌఖ్యం, రుచికరమైన భోజనం తదితర భోగాలనూ – పరలోకంలో నాశంలేని స్వర్గసుఖం కోరే గృహస్థు తన ఆశ్రమధర్మాలను చక్కగా నిర్వర్తించాలి. జితేంద్రియులై వర్ణాశ్రమ ధర్మాలను కాపాడాలి.

శ్లో|| ఋషయః పితరో దేవా భూతాన్యతిథయస్తథా |
అశానతే కుటుంబిభ్య సేభ్యః కార్యం విజానతా ||

దేవతలు, పితృదేవతలు, ఋషులు, సకల ప్రాణులు (భూతములు) అతిథులు... వీరంతా గృహస్థునే ఆశ్రయించడం జరుగుతుంది. కనుక ఆయా ఆశ్రమస్థులకు/ ఇవ్వదగిన వారికి అవి ఇవ్వవలసిందే!

శ్లో|| స్వాధ్యా యేనార్చయేతరీ హేమైర్దేవాల యథావిధి |
పితృ శ్రాద్ధేశ్చ ననన్నైర్భూ తాని బలికర్మణా||

ఆ విధానం ఈ రీతిగా ఉంటుంది. వేదాధ్యయనం చేత ఋషులను, హోమాలచేత దేవతలను, శ్రాద్ధములచేత పితృదేవతలను, అన్నంచేత అతిధులను, బలిఆహారం ఇవ్వడం ద్వారా ప్రాణులను శాస్త్రోక్తంగా సంతృప్తి పరిచినట్లే! కనుక ఈరీతిని ఆచరించాలి.

శ్లో|| కుర్యాదహరహః శ్రాద్ధమన్నో ద్యేశోదకేన వా |
ప్రయోమూలఫలైర్వాపి పితృభ్యః ప్రీతిమావహః ||
శ్లో|| జపో హుతో హుతో హూమః ప్రహుతో భౌతికో బలి |
బ్రాహ్మ్యం హుతం ద్విజాగ్ర్యారా ప్రాశితం పితృతర్పణమ్ ||

ఆహుతం అంటే జపం. హుతం అనగా అగ్నిహోత్రంలో చెయ్యబడే హోమం. ప్రహుతమంటే అల్పప్రాణుల సంరక్షణార్ధం చేసే భూత తృప్తి, బ్రాహ్మ్యహుతం అంటే బ్రాహ్మణ అతిథిపూజ. ప్రాగితం పితృ తర్పణమని భావం.

శ్లో|| స్వాధ్యాయే నిత్యయుక్తస్స్యాత్ దైవే చైవేహ కర్మణి |
దైవే కర్మణి యుక్తా హి బిభర్తీదం చరాచరమ్.

ధనలేమి వల్ల నిత్యం అతిథికి అన్నమిడే అవకాశంలేని బ్రాహ్మణుడు వేదాధ్యయనం మీద శ్రద్ధ కలిగి ఉండాలి. అగ్నిహోత్రాన్ని దైవపూజకు విడువనపుడు - వాటిని శ్రద్ధగా ఆచరించునపుడు, అతడు తనకు తెలీకుండానే ఈ ప్రపంచాన్ని పోషించే వాడౌతున్నాడు.

జనపోషణలో పరోక్ష కారకుడు విప్రుడే!

శ్లో|| అగ్నౌ ప్రాప్తాహుతి స్సమ్యగాదిత్యముపతిష్ఠతే,

ఆదిత్యాజ్జాయతే వృష్టి ర్వృషేరన్నం తతః ప్రజాః.

అగ్నిలో చక్కగా వ్రేల్చబడిన హోమం సూర్యుని చేరుతుంది. దానివల్ల వర్షం కురుస్తుంది. ఈ ప్రకారం పరోక్షంగా యజ్ఞకర్మ చేత వర్షం కురిపించి, పంటలు పండించడంలో బ్రాహ్మణుడు కారకుడవుతున్నాడు. ఆవిధంగా ఈ ప్రపంచాన్ని పోషిస్తున్న వాడౌతున్నాడు.

శ్లో|| యథా వాయుం సమాశ్రిత్య వర్తంతే సర్వజంతవః,
తథా గృహస్థమా శ్రిత్య వర్తంతే సర్వ ఆశ్రమాః.

ప్రాణవాయువును పీల్చుకొని సకలప్రాణులు (జీవజాలం) జీవించినట్లే, గృహస్థుడిని ఆశ్రయించి మిగిలిన ఆశ్రమస్తులు (బ్రహ్మచారులు, యతులు, సన్యాసులు మొదలగువారు) జీవిస్తారు.

శ్లో|| యస్మాత్త్రయోప్యాశ్రమిణో జ్ఞానేనాన్నేన చాన్వహమ్,
గృహ ధేనైవ ధార్యంతే తస్మాజ్యేష్టాశ్రమో గృహీ.

ఇదే విధంగా సకలభూతతృప్తికై బ్రాహ్మణుడు బలిహరణమనేకర్మను ఆచరిస్తూ బ్రహ్మతేజంతో వెలుగుతూ సరైన దిశగా పరమాత్మ బ్రహ్మ స్వరూపంతో భాసించుచున్నాడు.

శ్లో || కృత్వైతద్బలికర్మేవ మతిథిం పూర్వమాశయేత్ |
భిక్షాం చ భిక్షవే దద్యాద్విధివద్బ్రహ్మచారిణే ||

ఈ బలికర్మ అయిన పిమ్మట గృహస్థు అతిధికి భోజనం పెట్టాలి. ఆశ్రమవాసి సన్యాసికి తదుపరి ఆహారమివ్వాలి. అటు పైన బ్రహ్మచారికి ఒక్క కబళమైనా ఇవ్వాలి. శక్తి ఉంటే హెచ్చుగా భిక్ష పెట్టవచ్చు!

శ్లో|| యత్పుణ్యఫలమాప్నోతి గాం దత్వా విధివద్గురో |
తత్పుణ్య ఫలమాప్నోతి భిక్షాం దద్యాద్ద్విజో గృహీ ||.

శాస్త్రోక్తంగా గోదానం వల్ల ఎంత పుణ్యం లభిస్తుందో, అంతపుణ్యం గృహస్థాశ్రమధర్మాన్ని పాటించే విప్రుడు భిక్ష వేయడం ద్వారా పొందవచ్చు!

శ్లో|| భిక్షామప్యుదపాత్రం వా సత్కృత్య విధిపూర్వకమ్ |
వేదతత్త్వార్థవిదుషే బ్రాహ్మణాయోపపాదయేత్||

వేదవిదుడైన అట్టి బ్రహ్మచారికి భిక్ష వేసేంత శక్తి చాలనపుడు, అతడ్ని అర్చించి శక్త్యానుసారం శాకమో, ఫలమో చివరికి మంచినీళ్లో ఇవ్వాలి.

శ్లో|| నశ్యంతి హవ్యకవ్యాని నరాణామవిజానతామ్ |
భస్మీభూతేషు విప్రేషు సాహోర్దాత్తాని దాతృభిః ||

ఏ కారణం వలన గానీ, వేదవిదుడైన బ్రహ్మచారిని అర్చించడానికి తగిన అవకాశం లేక (మోహం వల్ల అంతటి సద్విజుని కనుగొనలేక) పోతే, దొరికిన అపాత్రుడినే పూజిస్తే అతడికిచ్చే హవ్యకవ్యాలు నిష్ప్రయోజనం.

శ్లో|| విద్యాతపస్సమృద్ధేషు హుతం విప్రముఖాగ్నిష |
నిస్తారయతి దుర్గాచ్ఛ మహతశ్చైవ కిల్బిషాత్ ||

బ్రహ్మ వర్చస్సు గల బ్రాహ్మణునికి దేవతల/ పితృదేవతల నిమిత్తం ఇచ్చే దానాలు ఫలిస్తాయి. అగ్ని ద్వారా ప్రేల్చబడిన హవ్యకవ్యాలకున్నంత శక్తి పితృదేవతల ప్రీతికోసం అన్నాదులచేత కానీ, ఉదకదానంచేత కానీ, పాలు - దుంపలు - ఫలాలచేత కానీ గృహస్థుడు నిత్యశ్రాద్ధం ఆచరించాలి.

శ్లో|| ఏక మప్యాశయే ద్విప్రం పిత్రర్థే పాంచయజ్ఞికే |
న చైవాత్రాశ యేత్కంచిద్వైశ్వదేవం ప్రతి ద్విజమ్||

పంచయజ్ఞాలలో ఒకటైన పితృయజ్ఞం కోసం (రోజూ ఒక్క బ్రాహ్మణుని కోసమైనా) భోజనం పెట్టాలి. భూతయజ్ఞం అనబడే వైశ్వదేవం ద్వారా చిన్నచిన్న ప్రాణులకు ఆహారాన్ని సమకూర్చాలి. (ఉదా:- చీమలకు పంచదార వేయడం, బియ్యపుపిండి మొదలగునవి)

శ్లో|| వైశ్వదేవస్య సిద్ధస్య గృహ్యే గ్నౌ విధిపూర్వకమ్|
ఆభ్యః కుర్యాద్దేవతా భ్యో బ్రాహ్మణక్ష హోమ మన్వహమ్||

వైశ్వదేవం నిమిత్తం సిద్ధం చేయబడిన ఆహారం, గృహాగ్ని హోమం మొదలగునవి ప్రతిరోజూ చేయాలి. దేవతల కోసం - అతిధులకోసం ఇంట్లో నిరంతరం అగ్నికి స్థానం కల్పించాలి అని అర్ధం.

శ్లో|| శునాం చ పతితానాం చ శ్వపచాం పాపరోగిణామ్ |
వాయసానాం కృమీణాం చ శనకైర్నిర్వ పేర్భువి||

'శ్వభ్యః స్వాహా' అని కుక్కలకు, పతితులకు, చండాలులకు, కుష్టు మొదలగు దీర్ఘరోగులకు, కాకులకు, ఇతరేతర కీటకాలకు దుమ్ము - ధూళి సోకని ప్రాంతంలో ఆహారాన్ని ఉంచాలి.

శ్లో|| ఏవం యస్సర్వభూతాని బ్రాహ్మణో నిత్యమర్చతి |
స గచ్ఛతి పరం స్థానం తేజోమూర్తిః పథర్జునా ||

అతిథి అనగా.....

శో|| ఏక రాత్రం తు నివసన్నతిథి ర్బ్రహ్మణః స్మృతః|
అనిత్యం హి స్థితో యస్మాత్త స్మా దథిరుచ్యతే||

ఇతరుల ఇళ్లలో ఒక్కరాత్రి మాత్రమే వసించే బ్రాహ్మణుని అతిథి అనాలి. అతడొక్క తిథికాలమైనా ఒక ఇంట స్థిరంగా ఉండడు కనుక అతడు అతిథి అనబడతాడు.

అతిథికానివాడు

శ్లో|| నైక గ్రామీణ మతిథిం విప్రం సాంగతికం తథా |
ఉపస్థితం గృహే విద్యాద్భార్యా యత్రాగ్నయోపివా||

ఒక గ్రామంలో అంటూ నివశించక ఉండేవాడు, వింతమాటల చేష్టలచేత కాలం పుచ్చేవాడు, భార్యలేనివాడు, అగ్నిహోత్రాది నిష్ఠలేనివాడు, సోమరి, వైశ్వదేవసమయానికి తన ఇంటికొచ్చేవాడు అతిథి అనుటకుతగడు అట్టివారు పరాన్నజీవులే!

పరాన్నజీవుల పాపఫలితం

శ్లో|| ఉపాసతే యే గృహస్థాః పరపాక మబుద్ధయః |
తేన తే ప్రేత్య పశుతాం వ్రజం త్యన్నాది దాయినామ్||

అటువంటి పరాన్న భుక్కులకు, బుద్ధిహీనత చేత - సోమరితనం చేత ఏ గృహస్తులు నిత్యం పరాన్నం కోరుతూంటారో అటువంటి వారికి పాపం తగిలి, మృతిచెందిన అనంతరం కలిగే జన్మ పశుజన్మ. అది కూడా ఆయా అన్నదాతల గృహాలలోనే సంభవిస్తుంది.

శ్లో|| అప్రణోద్యో తిథి సాయం సూర్యోఢో గృహమేధినా |
కాలే ప్రాప్తస్వ కాలే వా నాస్యా నశ్నన్ గృ హేవ సేత్||

సూర్యాస్తమయానంతరం వచ్చే అతిథిని గృహస్థుడు వెళ్లిపోనివ్వరాదు. భోజన సమయానికి గాని - భోజన వేళ అతిక్రమించి వచ్చినాగాని అతిథిని కలిగిన ఈ దానాల వల్ల వ్యాధులు, శత్రుభయం, పాపాలను నివారించుకోవచ్చు.

శ్లో|| సంప్రాప్తాయ త్వతిథయే ప్రదద్యాదాసనోదకే |
అన్నం చైవ యథాశక్తి సత్కృత్య విధి పూర్వకం ||

తనకు తానై గృహానికైనా వేంచేసిన అతిథికి ఆసనం, పాద్యం అర్ఘ్యం మొదలగు షోడశోపచారాలను చేసి, శాస్త్రోక్తంగా అర్చించడం భోజన మివ్వడం సదాచారం.

శ్లో|| శిలానప్యుంఛతో నిత్యం పంచాగ్నినపి జుహ్వతః |
సరిం సుకృతమాదత్తే బ్రాహ్మణోనర్చితో వస

పొలమున రాలు గింజలు ఏరి తెచ్చి వాటితో దేహయాత్ర నిర్వర్తిస్తున్నా, పంచాగ్నుల మధ్య నిల్చి,తపస్సు చేసేవారైనా తమ ఇంటికేతెంచిన అతిధిని సత్కరించకపోతే, ఆతపస్సు వల్ల కలిగిన పుణ్యము సైతం హరించుకు పోతుంది.

శ్లో|| తృణాని భూమిరుదకం వాక్ చతుర్థి సూనృతా|
ఏతాన్యపి సతాం గేహే నోచ్ఛిద్యంతే కదాచన ||

అతిథికి భోజనం సమకూర్చేందుకు శక్తి లేనపుడు పరుండడానికి గడ్డిపోచలనైనా, అలసటతీర్చుకోడానికి కాస్త చోటునైనా కల్పించవచ్చు! కాళ్ళు చేతులు కడుక్కోడానికి, దప్పిక తీర్చుకోడానికి మంచి నీళ్లయినా ఇవ్వవచ్చు! చక్కగా మార్గాయాసాన్ని పోగొట్టే చల్లని పలుకులతో సేద తీర్చవచ్చు! సజ్జనులైన వారింట వీటికి కొదువేమీ ఉండదు కదా!

బ్రాహ్మణుని ఇంట క్షత్రియ వైశ్య శూద్రులు అతిధులు కారు. అట్లే (భోజనం వేళ కొచ్చినప్పటికీ) స్నేహితులు, బంధువులు, తనతో పాటే అక్కడే నివసించువారు అతిథులు కారు. గురుదేవులు ఎప్పుడూ అందరికంటే అధికులే గనుక, వారికి జరిపే సత్కారం అతిథి పూజకాదు.

క్షత్రియునకు ఉత్కృష్టుడైన బ్రాహ్మణుడు అతిథి అవుతాడు. సజాతీయుడైన క్షత్రియుడు కూడ అతిథి అవుతాడు. వైశ్య శూద్రాదులు అతిధులు కారు. వైశ్యునకు ద్విజుడు అతిథి. శూద్రుడు అతిథి కాడు.

ధర్మసూక్ష్మం ప్రకారం....

శ్లో|| యదిత్వతిధి ధర్మేణ క్షత్రియో గృహమావ్రజేత్ |
భుక్తవత్సుచ విప్రేషు కామం త మపి భోజయేత్ ||

అతిధి ధర్మం ప్రకారం - క్షత్రియునింటికి బ్రాహ్మణ, క్షత్రియులు ఇద్దరూ వస్తే బ్రాహ్మణ భోజనానంతరం క్షత్రియునికి భోజనం జరగాలి.

శ్లో|| వైశ్య శూద్రా వపి ప్రాప్తౌ కుటుంబే తిథి ధర్మిణే |
భోజయే త్సహ భృత్యైస్తౌ వా నృశంస్యం ప్రయోజయన్||

బ్రాహ్మణుని ఇంటికి వైశ్య శూద్రులు భోజనం వేళకు, బాటసారులై వచ్చినపుడు అతిథులుగానే భావించి, వారికి తన ఇంట సేవకులతో పాటు వడ్డించాలి.

శ్లో|| ఇతరానపి సఖ్యాదీన్ సంప్రీత్యా గృహమాగతాన్ |
సత్కృత్యాన్నం యథాశక్తి భోజయే దవిచార యన్ |

స్నేహితులు మొదలగువారు తన ఇంటికి (భోజన వేళకు) వస్తే వారికి కూడ మర్యాదచేసి భోజనాదులు సమకూర్చాలి.

శ్లో|| సువాసినీం కుమారీ శ్చ రోగిణో గర్భిణీ స్త్రియః |
అతిథి భ్యో గ్ర ఏవైతాన్ బోజయే దవిచారయన్ ||

పోనివ్వరాదు. అతిథికి తప్పక భోజనం పెట్టాలి. ఆ విధంగా అతిథి సత్కారపు మర్యాద తెలియని గృహస్థునింట ఉండకూడదు.

శ్లో|| న వై స్వయం త దశ్నీ యా దతిథిం యన్న భోజయేత్ |
ధన్యం యశస్య మాయుష్యం స్వర్యం చాతిథి పూజనమ్ ||

అతిధికి పెట్టని పాలు, పెరుగు మొదలగునవి తాను కూడా భుజించరాదు. అన్ని విధాలా అతిథిని సంతృప్తుని చేయాలి. (భోజన విషయమై) అట్లు అతిథిపూజ చేయడం ధనం, కీర్తి, ఆయువులను పెంపొందించి, అంత్యమున స్వర్గాన్ని ప్రసాదిస్తుంది కనుక, అతిథిపూజ చేయగల్గడం ఒక భాగ్యంగా భావించాలి.

శ్లో|| ఆసనా వసథా శయ్యా మనువ్రజ్యో ముపాసనమ్ ||
ఉత్తమే ఘోత్తమం కుర్యాద్దీనే హీనం సమే సమ మ్ ||

అతిథి విషయంలో వేసే ఆసనం, ఇచ్చే విడిది ఇల్లు, చూపించే మంచం, వెళ్లేప్పుడు కొంత దూరం వెంబడించడం, మర్యాదలు - సపర్యలు ఇలాంటివన్నీ గొప్పవారికి విద్వాంసులకు గొప్పగాను; తక్కువవారికి తక్కువగాను; తమతో సమానులకు సమంగాను అమర్చాలి. అనగా స్థాయి నెఱిగి ప్రవర్తించాలని అర్థం.

ఏ వర్ణం వారికి ఎవరెవరు అతిథులు?

శ్లో|| న బ్రాహ్మణ స్య త్వతిథి గృన్ హే రాజన్య ఉచ్యతే |
వైశ్య శూద్రో సఖా చైవ జ్ఞాతయో గురురేవచ ||

శ్లో|| పితౄణాం మాసికం శ్రాద్ధం అన్వాహారకం విదుర్బుధాః |
తచ్చామి షేణ కర్తవ్యం ప్రశస్తేన ప్రయత్నతః ||

పితృదేవతా ప్రీత్యర్థం నెలనెలా చేసే మాసికశ్రాద్ధాన్ని అన్వాహార్యకం అంటారు. దీనిని చేయబోవువారు ప్రశస్తమైన మాంసము సంపాదించి, దానితో ప్రయత్నపూర్వకంగా నిర్వర్తించాలి.

(ఈ ధర్మశాస్త్రం అమలులో ఉన్న యుగములలో బ్రాహ్మణ శ్రాద్ధములలో కూడ మాంస వినియోగం జరిగేది. తదుపరి - మనుస్మృతి ఆచరించని నేటి కలికాలంలో మాంసానికి బదులు 'మాషం' (మినుములు) చేరింది. శ్రీ 'కలౌపరాశర స్మృతిః' అన్నారు కదా! ఈ తేడా చూపడానికే ఇక్కడిది ప్రస్తావించడం జరిగింది.)

శ్రాద్ధభోజనానికి అర్హులు

శ్లో|| తత్రయే భోజనీయాస్సు రేచపల్వ్యా ద్విజోత్తమాః |
యా వంతశ్చైవ యై శ్చాన్నైస్తాన్ ప్రవక్ష్యామ్య శేషతః ||

ఆ అనాహార్యశ్రాద్ధములో ఎవరు భోజనానికి అర్హులో - ఎవరు భుజింపదగని వారో, అట్లే భోజనానికి ఏయే పదార్థాలు అర్హమైనవో - ఏవి కావో అవన్నీ మీకు సవిస్తరంగా విన్పిస్తాను.

శ్లో|| ద్వౌదైవే పితృకార్యే త్రీ నేకైక ముభయ త్ర వా |
భోజయే త్సు సమృద్ధో ఒ పి న ప్రసజ్జేత విస్తరే ||

ఈ శ్రాద్ధమున దేవతాస్థానంలో ఇద్దరు బ్రాహ్మణులు, పితృదేవతా స్థానంలో ముగ్గురు బ్రాహ్మణులు ఉండవచ్చు!

లేదా.....దేవతాస్థానంలోను, పితృదేవత స్థానంలోను ఒక్కొక్కరు బ్రాహ్మణులనైనా నియమించవచ్చు!

బాగా ధనవంతులై, పదిమందికైనా భోజనం పెట్టగలసామర్థ్యం ఉన్నదని చెప్పి నియమిత సంఖ్య కంటే ఎక్కువ మందిని ఈ శ్రాద్ధ భోజనానికి నిమంత్రించి దీనిని అన్నసంతర్పణగా మార్చరాదు.

ముత్తయిదువులు, క్రొత్త పెళ్లికూతుర్లు, రోగంచేత బాధపడేవారు, గర్భిణీ స్త్రీలు...... వీరందరికీ అతిథిపూజకంటే ముందుగానే నిస్సందేహంగా వడ్డించవచ్చు!

శ్లో|| భుక్తవత్స్వథ విప్రేషు స్వేషు భృత్యేషుచైవ హి |

భుంజీయతాం తతః పశ్చాదవశిష్టం తు దంపతీ||

విప్రులు, అతిథులు,భృత్యులు భోజనం చేసినతరువాత, మిగిలిన దానిని గృహస్థుడు – అతని భార్య భుజించాలి.

శ్లో|| అఘం స కేవలం భుంక్తే యః పచత్యాత్మకారణాత్ |

యజ్ఞ శిష్టాశనం హ్యే తత్సతా మన్నం విధీయతే||

ఎవరైతే కేవలం తమ నిమిత్తం మాత్రమే అన్నం వండి భుజించి, దేవతాది. అతిథులకు భోజనమిడరో వారు పాపాన్ని భూజిస్తున్నట్లే లెక్క. కనుక గృహస్థు పంచయజ్ఞాల అనంతరం (పై చెప్పబడిన అందర్నీ) తృప్తులను గావించడం జరిగిందని స్పష్టం చేసుకుని మిగిలిన అన్నమే భుజించుట ఉత్తమమని విజ్ఞుల ఉవాచ.

బలిహరణము

శ్లో|| సాయం త్వన్నస్య స్థిపస్య పత్యమంత్రం బలింహరేత్ |

వైశ్వదేవం హి నామ్నై త త్సాయం ప్రాతర్విధీయతే ||

సాయంకాల సమయంలో పశ్వాదులకు, గృహస్థురాలు వండిన అన్నం పెట్టాలి. దీనికి అమంత్రక బలిహరణం అని పేరు. ఇది సాయం సంధ్యాసమయంలో చేయబడే వైశ్వదేవం అని చెపుతారు.

శ్రాద్ధవిధులు

శ్లో|| పితృయజ్ఞం తు నిర్వర్త్య విప్రశ్చంద్రక్షయే గ్నిమాన్ |

పిండా న్వాహార్యకం శ్రాద్ధం కుర్యా దాసాను మాసికమ్ ||

అమావాస్య నాడు పితృయజ్ఞం నెరవేర్చి, అటు పైన నెలనెలా ఆచరించ వలసిన 'పిండా స్వాహార్యకం' అనే శ్రాద్ధంచేయాలి. (బ్రాహ్మణులు మాత్రమే)

వేదాధ్యయనం చేసిన బ్రాహ్మణుని మాత్రమే అని చెప్పడానిక్కారణం - ధర్మాధర్మ వివేక జ్ఞానం గలవాడనే అర్థంలో చెప్పబడినట్లుగా గ్రహించి, అట్టివారిని బాగా పరిశీలించి తెలుసుకొని అతిథిగా నియమించాలి.

శ్లో|| భ్రాతుర్మృతస్య భార్యాయాం యో నురజ్యేత కామతః |

ధర్మేణాపి నియుక్తాయాం సజ్ఞే దీధిషూపతిః ||

ఈప్రకారం పంక్తియోగ్యుడైతే మంచిదే! అట్లుకాకుండా - పంక్తిబాహ్యులు కొందరుంటారు. వారిని కూడా బాగా పరీక్షిస్తేకాని తెలియదు. ఉదాహరణకు - చనిపోయిన సోదరుని భార్యయందు కామంగలవాడు అగ్రేదిధిషుడు.

శ్లో|| పరదారేషు జాయేతే ద్వౌ సుతౌ కుండగోళకే |

పత్యౌ జీవతి కుండః స్యాన్మృతే భర్తరి గోళక ||

అలాగే -భర్త జీవించి ఉండగానే, తాను పరపురుషుని పై మరుల్గొనగా (ఇష్టపడగా) పుట్టినవాడు కుండుడు. ఆ భర్త మరణానంతరం పరపురుషునితో కూడి సంతానం కంటే అతడు గోళకుడు.

శ్లో|| తౌ తు జాతౌ పర క్షేత్రే ప్రాణినే ప్రేత్య చేహ చ |

దత్తాని హవ్యకవ్యాని నాశయేతే ప్రదాయినామ్||

వీరంతా పితృశ్రాద్ధాదుల విషయంలో పనికిరానివారే! వేదాధ్యయన పరులైనంత మాత్రాన సరిపోదు. జన్మసంస్కారం - ప్రవర్తన ఇత్యాదులను కూడ పరిగణించాలి. ఇటువంటి వారికి ఇవ్వబడిన హవ్యకవ్యాలు దాతలకు ఇహపరాలలో పుణ్యాన్ని నశింపచేస్తాయి.

శ్లో|| అపాంక్త్యో యావతః పా భుంజానా ననుపశ్యతి |

తావతాం న ఫలం ప్రేత్య దాతా ప్రాప్నోతి బాలిశః ||

కనుక - అపాంకేయుని (పంక్తిలో అనర్హుడిని) కూర్చోబెట్టరాదు. వారి సహపంక్తిన కూర్చొని ఎందరు సజ్జనులు భుజిస్తారో, ఆ భోజనం వల్ల దాతకు (కర్తకు) కలిగే

ఫలితం అంతా ఈ పంక్తి బాహ్యుడొక్కడు పోగొట్టగలడు.

శ్లో|| వీక్ష్యాంధో నవతేః కాణః షష్టః శ్విత్రీ శతస్యతు |
పాపరోగీ సహస్రస్య దాతు ర్నాశయతే ఫలమ్||

శ్లో|| సత్క్రియాం దేశకాలౌ చ శౌచం బ్రాహ్మణసంపదః |
పంచైతాన్విస్తరో హంతి తస్మాన్నే హేత విస్తరమ్||

ఎందుకంటే - గుణవంతులైన బ్రాహ్మణులను సంపాదించడం, దక్షిణలివ్వడం, బ్రాహ్మణ సత్కారక్రియ, అపరాహ్ణకాల విధి, కర్త- భోక్తలకు గల ఆచారం అనే ఈ అంశాలు బ్రాహ్మణ నిమంత్రణంలో ప్రధానం గనుక, ఇవి మాసికశ్రాద్ధం పై ప్రభావం చూపరాదు. జనాధిక్యత వల్ల ఇవి చెడతాయి.

శ్లో|| ప్రథితా ప్రేతకృత్యైషా పిత్ర్యం నామ విధుక్షయే |
తస్మికయుక్త స్యైతి నిత్యం ప్రేతకృత్యైవ లౌకికీ||

అమావాస్య తిథి యందు పితృదేవతలను గూర్చి చేయబడే ఈ కార్యము చాలా ప్రసిద్ధి. ఈ పితృకార్యములందు శ్రద్ధాళువుగా ఉన్న బ్రాహ్మణులకు సుపుత్రులు, ధన ధాన్యాది విస్తరణ మొదలైన సకల శుభాలు కలుగుతాయి.

శ్లో|| శ్రోత్రియాయైవ దేయాని హవ్యకవ్యాని దాతృభిః |
అర త్తమాయ విప్రాయ తస్మై దత్తం మహాఫలమ్||

కర్త అనగా చేసేవాడు, నిర్వహించేవాడు. దేవతలకు ఇవ్వబడే హవ్యములైనా - పితృదేవతలకివ్వబడే కవ్యములైనా వేదాధ్యయన పరునికే ఇవ్వాలి. కనుకనే అధిక ఫలితాలు కలగాలని వేదవిదుని ఇటువంటి కార్యాలలో నియంత్రించమని కోరతారు.

శ్లో|| ఏకైకమపి విద్వాంసం దైవే పిత్ర్యేచ భోజయేత్ |
పుష్కలం ఫలమాప్నోతి నామంత్రజ్ఞా బహూనపి ||

దైవ సంబంధ పూజల్లోను, పితృదేవతార్చనలలోను ఒక్కొక్క విద్వాంసుడు (విప్రుడు) అయినా భోజనం చేయడం ఉత్తమం. కనుక అటువంటి వారిని నియంత్రించడం పరిపూర్ణ ఫలదాయకం. విద్వత్తులేని షెక్కుమంది బ్రాహ్మణులు భుజించినా ఫలితం లేదు.

శ్లో|| దూరాదేవ పరీక్షేత బ్రాహ్మణం వేదపారగమ్ |
తీర్థం తద్ధవ్యక వ్యానాం ప్రదానే సో-తిథిః స్మఋుతః ||

పుత్రుడు. వీరికి భోజనం పెట్టడం ఇహ - పరలోక ఫలితం కలిగించదు. వీరికి పెట్టే ఈ శ్రాద్ధభోజనం నిష్ఫలం.

శ్లో|| ఇతరేషు త్వపాక్ష్యేషు యథోద్ది ష్టేషసాధుషు |
మేదో సృజ్మాంసమజ్జాస్థి వదంత్యన్నం మనీషిణః||

అపాంకేయులైన వారికి, ఇతరులకు, (పైన చెప్పబడినట్టివారు మాత్రమే గాక) చోరులకు మొదలగువారికి పెట్టే శ్రాద్ధ భోజనం కూడ నిష్ఫలం. పైగా - జన్మాంతరంలో కర్తకు నీచజన్మప్రాప్తిస్తుంది.

పంక్తి పావనులైన వారివల్ల...

శ్లో|| అపాక్షోపహతా పక్కి పావ్యతే యైర్విజోత్తమైః |
తాన్ని బోధత కార్త్నేన ద్విజార్గ్య పక్షిపావనా||

పంక్తిబాహ్యుల విషయాన్ని ప్రక్కన బెట్టి, ఇప్పుడు పంక్తిపావనులన దగ్గ వారిని - బ్రాహ్మణోత్తములను గురించి చెప్తాను. వినండి!

శ్రోత్రియ వంశోద్భవులు మేలు

శ్లో|| అగ్రోస్సర్వేషు వేదేషు సర్వప్రవచనేషు చ |
శ్రోత్రియాన్వయజాశ్చైవ విజేయాః పక్షిపావనాః ||

వేదాలన్నిటినీ చక్కగా అధ్యయనం చేసినవారు, షడంగములు తెలిసినవారు, శ్రోత్రియ వంశములలో జన్మించినవారు పంక్తి పావను లనబడతారు. ఇంకా.....

శ్లో|| త్రిణాచికేతః పంచాగ్ని స్త్రీసువర్ణషడంగవిత్ |
బ్రహ్మదేయాత్మ సంతానో జ్యేష్ఠసామగ ఏవ చ ||

అధ్వర్యులు, పంచాగ్నిహోత్రులు, ఋగ్వేదం తెలిసినవారు, శిక్షాది వేదాంగాలు తెలిసినవారు, బ్రాహ్మవివాహం చేసుకున్నందున ఆ స్త్రీకి జన్మించిన పుత్రుడు, జ్యేష్ఠ సామగానం తెలిసినవారు కూడా మేలు.

ఇంకా - గుడ్డివాడు, కంటికి కాయగాచినవాడు, తెల్లకుష్టురోగి, క్షయరోగి మొదలగువారు కూడ పంక్తిభోజనానికి అనర్హులు. వీరు వరుసగా 9-60-100 -

1000 మందికి భోజనం పెట్టడం వల్ల కలిగే ఫలితాన్ని చెడగొడతారు.

శూద్రపురోహితుడయినా....

శ్లో|| యావతస్సంను శే దంగై ర్బ్రాహ్మణ్యా శూద్రయాజక |
తావతాం న భవేద్దాతుః ఫలం దానస్య పౌర్తికమ్||

శూద్రులకు పురోహితుడైన వాడు కూడ శ్రాద్ధభోక్తగా పనికిరాడని శాస్త్రం. కర్తకు/ దాతకు ఫలితాన్ని పోగొట్టడంలో ఇతడి పాత్ర కూడ పెద్దదే! ఎంతమంది బ్రాహ్మణులు పంక్తి భోజనం చేసినా, వారివల్ల కర్తకు కలిగే ఫలితాన్ని రానివ్వడితడు.

శ్లో|| వేదవిచ్చాపి విప్రోస్య లోభాత్కృత్వా ప్రతిగ్రహమ్ |
వినాశం వ్రజతి క్షిప్రమామపాత్రమివాంభసి||

ఎంతటివేదవేత్త అయిన విప్రుడైనాగాని, ఈ శూద్ర పురోహితుని వద్ద ఆశ కొద్దీ దానంగాని గ్రహించినట్లయితే కాలనిమంటి కుండ నీట్లో కరిగినట్టు కరిగి, చెడతాడు.

శ్లో|| సోమవిక్రయిణీ విష్టా బిషజే పూయశోణితమ్ |
నష్టం దేవలకే దత్తమప్రతిష్ఠం తు వార్ధుషౌ||

సోమ(కల్లు) విక్రయం వంటి అబ్రాహ్మణ కృత్యాలు చేసే బ్రాహ్మణులకు గాని దానాదులు ఇస్తే, జన్మాంతరంలో దాత/కర్త ఊరపందిగాను జన్మిస్తాడు. వైద్యవృత్తిలో ఉన్న విప్రునికి దానం చేస్తే కీటకజన్మ ప్రాప్తి. గుడిపూజారికీ, వడ్డీలమీద జీవించేవారికీ ఇచ్చేదానం నిష్ఫలం. శ్రాద్ధవేళ వీరిని పిలవరాదు.

శ్లో|| యత్తు వాణిజకే దత్తం నేహ నాముత్ర తద్భవేత్ |
భస్మనీవ హుతం హవ్యం తథా పౌనర్భవే ద్విజే||

శ్రాద్ధ భోజనానికి పిలువదగనివారిలో - వీరు కూడా చేరతారు. వర్తకం మీద జీవించే బ్రాహ్మణుడు, ద్వితీయ వివాహం వల్ల జన్మించిన దాని

శ్లో|| ఆమంత్రతస్తు యః శ్రాద్ధే వృషల్యా నహ మోదతే |
దాతుర్య దుష్కృతం కించిత్త త్సర్వం ప్రతిపద్యతే||

శ్రాద్ధభోజనానికి వస్తానని ఒప్పుకొన్న బ్రాహ్మణుడు శూద్రస్త్రీతో రతిక్రియలో పాల్గొంటే, కర్త వల్ల జరిగే పాపాలు అన్నీ ఆ నీమంత్రితునికే చెందుతాయి తప్ప

కర్తకు ఇంచుకైనా పాపమంటదు.

శ్లో|| అక్రోధనా శ్శౌచ పరాస్సతతం బ్రహ్మ చారిణః |
న్యస్త శస్త్రా మహాభాగాః పితర పూర్వదేవతా ||

పితృదేవతలంటేనే క్రోధము లేనివారు. ఆచారవంతులు. బాగా వేదాధ్యయనం చేసినవారు, జితేంద్రియులు, శస్త్రాస్త్రములు ధరించని వారు, కరుణామయులు, బ్రహ్మచర్య వ్రతావలంబనులు. ఈ అష్టవిధ సద్గుణ రూపులైన అనాది దేవతలు గనుక వీరిని అర్చించే కర్త - భోక్త లిరువురూ కూడ క్రోధరాహిత్యంతో ఉండాలి.

పితృదేవతా ఉత్పత్తి - పేర్లు

శ్లో|| మనోరి రణ్య గర్భస్య యే మరీచ్యాదయః సుతాః |
తేషా మృషీణాం సర్వేషాం పుత్రాః పితృగణా స్మృతాః ||
విరాట్సుతోః సోమసదః సాధ్యానాం పితర స్మృతాః |
అగ్ని ష్వాత్రాశ్చ దేవానాం మారీచా లోక విశ్రుతాః ||
దైత్య దానవయక్షాణాం గంధర్వోరగ రక్షసామ్ |
సుపర్ణ కిన్నరాణాం చ స్మృతా బర్హిషదోత్రిజాః ||
సోమపా నామ విప్రాణాం క్షత్రియాణాం హవిర్భుజం |
వైశ్యనా మాజ్యపా నామ శూద్రాణాం తు సుకాలిన ||

హిరణ్య గర్భుని పుత్రుడైన మనువుకు మరీచి మహర్షి మొ|| ఏ పుత్రులున్నారో వారి పుత్రులు అంతా పితృగణాలు అనబడతారు. మనుపుత్రులు మన పితరులు. విప్రులకు సోమపులు అనేవారు, క్షత్రియులకు హవిర్భుజులు అనేవారు, వైశ్యులకు ఆజ్యపులు అనేవారు, శూద్రులకు సుకాలు అనేవారు పితరులు. వీరు ఎవరెవరి పుత్రులో చెపుతాను.

శ్లో|| వేదార్థవిత్ర వక్తా చ బ్రహ్మచారీ సహస్రదః |
శతాయుశ్చైన విజ్ఞియా బ్రాహ్మణాః పఙ్క్తిపావనాః ||

వేదార్థములు తెలిసినవారు, వేదార్థప్రవచనం చేసేవారు, బ్రహ్మచర్య వ్రతాన్ని అనుష్టించేవారు, వేయిగోవులను దానం చేసిన కీర్తిగలవారు, శతాయుష్కుడు, శ్రోత్రియుడు కూడ పంక్తి పావనులే!

శ్లో|| పూర్వేద్యు రపరేద్యుర్వా శ్రాద్ధకర్మణ్యుపస్థితే |
నిమంత్రయేత త్ర్యవరా సమ్యగ్విప్రాణ యథోదితా||

శ్రాద్ధ దినానికి రెండు రోజులు ముందుగాగాని, రేపుశ్రాద్ధమనగా ఈరోజున గానీ పైన చెప్పిన సలక్షణయుత విప్రులను ముగ్గురికి తక్కువగాకుండా నియంత్రించాలి.

శ్రాద్ధభోక్తలకు, కర్తలకు నియమములు

శ్లో|| నిమంత్రితో ద్విజః పిత్ర్యే నియతాత్మా భవేత్సదా |
నచ ఛందాం స్యధీయీత యస్య శ్రాద్ధం చతద్భవేత్||

శ్రాద్ధము కోసమై నియంత్రించబడిన బ్రాహ్మణుడు శ్రాద్ధము చేయువాడు ఇద్దరూ కూడ శ్రాద్ధం రోజున పూర్తిగా జితేంద్రియులై ఉండాలి. కేవలం గాయత్రీ జపం తప్ప ఆ రోజున ఇతర వేదభాగాల అధ్యయనం పనికిరాదు.

శ్లో|| నిమంత్రితాన్ హి పితర ఉపతిష్ఠంతి తాన్ ద్విజాన్ |
వాయువ చ్చాను గచ్ఛంతి తథాసీనా నుపాసతే ||

నిమంత్రితులైన విప్రులను పితృదేవతలు సమీపిస్తారు. అంతేకాదు! వాయువువలె వెంబడిస్తారు. వారు కూర్చుంటే తాము కూడా కూర్చుంటారు. కనుక నియమిత శ్రాద్ధభోక్తలు పరిశుద్ధులై ఉండాలి.

శ్లో|| కేతితస్తు యథాన్యాయం హవ్య కవ్యే ద్విజోత్తమః |
కథం చిదప్యతి క్రామన్ పాపస్సూకరతాం వ్రజేత్ ||

హవ్య కవ్యాలలో నిమంత్రితులై ఉండి, శ్రాద్ధ సమయానికి ఏ కారణం చేత నైనా రాకపోతే అతడు ఊరపందిగా జన్మిస్తాడు.

శ్లో|| దేవకార్యాద్ద్వి జాతీనాం పితృకారయం విశిష్యతే,
దైవం హి పితృకార్యస్య పూర్వమాప్యాయనం స్మృతమ్||

బ్రాహ్మణులకు దేవతల కార్యముకంటే పితృకార్యము ముఖ్యము. దైవ కార్యం, పితృకార్యం కంటే ముందే చేయదగింది. తృప్తినిచ్చేది. కాని దేవకార్యం పితృకార్యానికి అంగము వంటిది. కనుక దీనినే ముందుగా చెయ్యాలి.

శ్లో|| తేషా మారక్షభూతం పూర్వం నియోజయేత్ |
రక్షాంసి హి విలుంపంతి శ్రాద్ధమారక్షవర్జితమ్||

కాపుదల లేని ఇట్టి శ్రాద్ధాన్ని రాక్షసులు పాడుచేయకుండా ఉండేందుడ్డాను పితరులకు రక్షణ రూపమైన (విశ్వేదేవ రూపమున) ఒక బ్రాహ్మణుని ముందుగా నియమించాలి.

శ్లో|| దైవాద్యంతం తదీ హేతీ పిత్రాద్యంతం న త ద్భవేత్ |

పిత్రాద్యంతం త్వీహమానః క్షిప్రం నశ్యతి నాన్వయః ||

పితృశ్రాద్ధానికి ముందు - వెనుక దేవతలుండాలి. పితరులకు ఒక బ్రాహ్మణుడు. శ్రాద్ధ సంరక్షణకు విష్ణురూపంలో ఒక బ్రాహ్మణుడు ఉండాలి. విశ్వేదేవ స్థానం లేకుండా, విష్ణువులేకుండా పితరుల్ని ఆవాహన చెయ్యకూడదు.

శ్లో|| శుచిం దేవం వివిక్తం చ గోమయేనోపలేపయేత్ |

దక్షిణాప్రవణం చైవ ప్రయత్నేనోపపాదయేత్ ||

పరిశుద్ధము, జనసంచారము లేనిచోట శ్రాద్ధకర్త గోమయంతో అలికించాలి. ఆ ప్రదేశానికి దక్షిణం వైపు వాటం ఉండేలా ఏర్పరచాలి.

శ్లో|| అవకాశేషు చోక్షేషు నదీతీరేషు చైవ హి |

వివిక్తేషు చ తుష్యంతి దత్తైన పితరస్సదా||

స్వభావరీత్యా పరిశుద్ధమైన అరణ్యాలు మొదలగు ప్రదేశాలు, ఏకాంతస్థలాలు, పుణ్యనదీతీరాలు మొదలగుచోట్ల పెట్టే శ్రాద్ధాలు పితరులకు తృప్తి కలిగిస్తాయి.

శ్లో|| సోమపాస్తు క వేః పుత్రా హవిష్మంతోంగీరస్సుతాః |

పులస్త్యస్యాజ్యసాః పుత్రా వసిష్టవ్య సుకాలినః ||

సోమపులు శుక్రుని పుత్రులు. హవిష్మంతులు అంగీరసుని సుతులు, ఆజ్యపులు పులస్త్యుని పుత్రులు, సుకాలులు వశిష్టుని పుత్రులు.

వీరందరూ విప్రులకు పితరులు

శ్లో|| అగ్నిదగ్ధాదస్థా కావ్యాల బర్హి షదస్తథా ||

అగ్నిష్వాత్తాంశ్చ సౌమ్యాంశ్చ విప్రాణా మేవ నిశేత్||

అగ్నిదగులు, అనగ్ని దగ్గులు, కావ్యులు, బర్హిషదులు, అగ్ని ష్వాత్తులు, సౌమ్యులు అనేవారు బ్రాహ్మణ పితరులు అని తెలియాలి.

శ్లో|| య ఏతే తు గణా ముఖ్యాః పితౄణాం పరికీర్తి తాః |

తేషామపీహ విజ్ఞేయం పుత్ర పౌత్ర మనంతకమ్ ||

ఇక్కడ - పితృగణాలలో ఎవరు ముఖ్యులని పేర్కొనబడ్డారో వారికందరికీ ఇక్కడ ప్రపంచంలో ఉండేవారు పుత్రపౌత్రులని - పరంపరాభివృద్ధి నందిన వారని తెలియాలి.

శ్లో|| ఋషిభ్యః పితరో జాతాః పితృభ్యో దేవదానవాః |
దేవేభ్యసుత్ర జగత్సర్వం చరం స్థాణ్వనుపూర్వశః||

అది ఏవిధంగా అంటే - ఋషుల వల్ల పితరులు, వారివల్ల దేవదానవులు, దేవతలవల్ల స్థావర జంగమరూప ప్రపంచం ఉద్భవించింది.

పార్వణ శ్రాద్ధ నియమము

శ్లో|| రాజతై ర్భాజనై రేషా మధోవా రాజతాన్వితై |
వార్యపిశ్రద్ధయా దత్తమక్షయా యోపకల్పతే||

నీమంత్రితులైన బ్రాహ్మణులకు వెండి పళ్లేలలో గాని, వెండి కలిసిన ఇతర లోహ పాత్రలలో విస్తర్లు వేసిగాని భోజనం పెట్టాలి. ఏదైనా సరే! దీనికి శక్తి లేకున్నా శ్రద్ధతో మంచినీరిచ్చినా పితృదేవతలకు తృప్తే!

స్నాతకుడు, బ్రహ్మచారి, భార్యలేనివాడు....వీరికి అగ్నిహోత్రం ఉండదు కనుక, వీరికి కుడిహస్తమునందే పై మూడు ఆహుతులను ఇవ్వాలి. అగ్నిహోత్రుడే ద్విజుడని వేదవిదులు చెపుతున్నారు.

శ్లో|| అక్రీధన్యా సుప్రసాదాల వదంత్యేతాపురాతనా|
లోకస్యాప్యాయనే యుకాణ శ్రాద్ధదేవా ద్విజోత్తమాన్ ||

శ్రాద్ధంలో నియమితులైన విప్రులు క్రోధరహితులు, దయామయులు, ప్రాచీనులు అయి లోకానికి మేలు చేసే తలపుగల వారై ఉంటారు గనుక వారి హస్తంలోనే అగ్నికార్యం చేస్తే అది హోమ సమానమై పుణ్యఫలప్రదం కాగలదు.

శ్లో|| అవసవ్యమగ్నౌ కీత్వాసర్వమావృత్య విక్రమమమ్ |
అవసవ్యేన హస్తేన నిర్వ పేదుదకం భువి ||

అగ్నిలో అగ్నౌకరణ హోమానుష్టాన క్రమం అంతా దక్షిణ భాగాన ఆచరించి, దక్షిణ(కుడి) హస్తంతో పిండప్రదాన స్థలంలో దర్భలు పరిచిన స్థలంలో నువ్వులు -

నీళ్లు విడవాలి.

శ్లో|| త్రీంస్తు తస్మాద్ధవిశ్శేషాత్పిండాల కృత్వాసమాహితః |
ఔదకేనైవ విధినా నిర్వ పేద్దక్షిణాముఖః ||

హోమావశిష్టమైన అన్నాన్నుంచి 3 పిండాలు తీసుకుని, దక్షిణ ముఖంగా కర్త కూర్చొని తిల - జలములు ఉంచిన స్థలంలో ఆ పిండాలనుంచి, వాటిపై మళ్లీ తిలలు – ఉదకం జల్లాలి.

శ్లో|| న్యుష్య పిండాం స్తతస్తాంస్తు ప్రయతో విధిపూర్వకమ్ |
తేషు దర్భేషు తం హస్తం విమృజ్యాల్లేపభాగినామ్ ||

తమ తమ గృహ్యసూత్రాలప్రకారం శ్రద్ధగా ఆ పిండాలనుంచి, ఆ పిండాలున్న చోట అంటుకుని వున్న మెతుకులను, చేతికి అంటుకుని ఉన్న మెతుకులను తీసి లేపభాక్కులైన, పిత్రులకు సమర్పించాలి. (ఇదంతా శ్రాద్ధపురోహితుని ఆధ్వర్యంలో జరిగే క్రియ. 'అనుక్తం అన్యతో గ్రాహ్యమ్')

శ్లో|| ఆసనేషూపర్ ఇస్తేషు బర్హిష్మత్సు పృథక్పృథక్ |
ఉపస్పృష్టోదకా సమ్యగ్విత్రింస్తానుపవేశ్ యేత్ ||

వేర్వేరుగా వేసినట్లుగా రెండు ప్రదేశాలలో అలికి, ఉత్తరకొనలుగల దర్భలు రెండు, దక్షిణపు కొనలుగల దర్భలు మూడు పరిచి, నియమిత బ్రాహ్మణులు స్నానాలు – ఆచమనం చేసి రాగా వారిని ఆ దర్భాసనాల మీద కూర్చో పెట్టాలి.

బ్రాహ్మణార్చన

శ్లో || ఉపవేశ్య తు తూ విప్రానాసనేష్వజుగుప్సి తా |
గంధమాల్యైసురభిభిరర్చ యేద్దేవపూర్వకమ్ ||

ఆ విధంగా దర్భా సనాల పై వారు కూర్చున్నాక, వారు పూజారులవుతారు. అప్పుడు వారిని సువాసన గల పుష్పాలతో దేవతాపూర్వకంగా అర్చించాలి.

అగ్నికార్యం

శ్లో|| తేషాముదకమనీయ సపవిత్రాం స్తీలానపి |
అగ్నౌకుర్యాదనుజ్ఞాతో బ్రాహ్మణో బ్రాహ్మణెస్సహ||

పవిత్రమైన దర్భలతో కూడిన అర్ఘోదకం ఇచ్చి, తమ – తమ గృహ్యసూత్రాలలో

తెలుపబడిన రీతిగా వారిని ప్రార్థించి, వారి వల్ల అనుజ్ఞను పొంది, ఈ చెప్పబోయే దేవతలకు అగ్నియందు హోమాన్ని వ్రేల్చాలి.

దేవతాతృప్తికి....

శ్లో|| అగ్నేసోమయామాభ్యాం స కృత్వా ప్యాయనమాదితః|
హవిద్దానేన విధివత్పశ్చాత్సంతర్పయేత్పతూన్ ||

అగ్నిదేవునికి, సోమునికి, యమునికి ముందుగా ప్రీతికలిగేలా హోమం చెయ్యాలి. అటు పైన పితృదేవతలకు హోమం.

బ్రహ్మచారికి అగ్నిహోత్రం లేదు.

శ్లో|| అగ్న్యభావేతు విప్రస్య పాణావేవోపపాదయేత్ |
యో హ్యగ్నిస్స ద్విజో విప్తైర్మం త్రదర్శిభిరుచ్యతే||

తాత ఉండగా తండ్రి గతిస్తే – అప్పుడు తండ్రిని, ముత్తాతను, వారి తండ్రిని (పితుఃప్రపితామహుని) బ్రాహ్మణులయందు ఆవాహనం చేసి శ్రాద్ధాన్ని చెయ్యాల్సి ఉంటుంది.

శ్లో|| పితామహెూ వా తచ్ఛ్రాద్ధం భుంజీతేత్యబ్రవీన్మనుః |
కామం వా సమనుజ్ఞాతః స్వయమేవ సమాచరేత్ ||

జీవించివున్న పితామహుని అనుజ్ఞప్రకారం, పితామహుని అతని స్థానంలోనే ఉంచి, పితృ-ప్రపితామహుల స్థానాలకు విప్రులను ఆవాహనం చేసి శ్రాద్ధం నిర్వర్తించవచ్చునని మనుప్రోక్తం.

శ్లో|| ప్రతస్థ్ర మపి దౌహిత్రం శ్రాధేయత్నేన భోజయేత్ |
కుతపం చాసనం దద్యాత్తిలైశ్చ వికిరేన్మహీమ్||

బ్రహ్మచారి అయినను, కూతురి కొడుకును శ్రాద్ధమునందు శ్రద్ధతో భుజింప చేయాలి. కంబళిని ఆసనంగా పరవాలి. శ్రాద్ధ భూమి పై నువ్వులు చల్లాలి.

శ్లో|| స్వాధ్యాయం శ్రావయేత్పిత్యే ధర్మ శాస్త్రాణి చైవహి |
ఆఖ్యానా నీతి హాసాంశ్చ పురాణాని ఖిలాని చ ||

శ్రాద్ధ భోజన కాలమున ధర్మశాస్త్రాలను, పురాణాలను గూర్చిన ప్రశంస – ప్రస్తావన సూచితము. ఉపాఖ్యానాలు – ఇతిహాసాలు – పురుష సూక్త – శ్రీ సూక్తాలు

వినిపించవచ్చు! సౌపర్ణం – మైత్రావరుణం – త్రిసుపర్ణం వినిపించవచ్చు!

శ్లో|| త్రీణి శ్రాద్ధే పవిత్రాణి దౌహిత్రాః కుతపస్తిలాః' |
త్రీణి చిత్ర ప్రశంసంతి శౌచమక్రోధ మత్వరామ్||

మనుమడు (కూతురి కొడుకు), మధ్యాహ్నవేళ, నువ్వులు...ఈ మూడూ పరిశుద్ధములైనవి. పరిశుద్ధంగా ఉండటం, క్రోధం లేకపోవడము, సావకాశంగా ఉండటం అనే ఈ 3 లక్షణాలు పితరులకు ఇష్టం.

శ్లో|| యద్వేష్టితశిరా భుంక్తే, యద్భుంకే దక్షిణాముఖః |
సోపానతశ్చ యద్భుంక్తే తద్వై రక్షాంసి భుంజతే ||
శ్లో|| ఆచమ్యోదకురావృత్య త్రి రాయమ్య శనైరసూ |
షడృతూంశ్చ నమస్కుర్యా త్పిత నేవ చ మంత్రవిత్||

ఉత్తర ముఖుడై కర్త మూడుసార్లు ఆచమించి, మూడుసార్లు ప్రాణాయామం చేసి వసంతము మొదలగు ఆరు రుతువులకు, తదుపరి పితృదేవతలకు నమస్కరించాలి. (ఈ శ్రాద్ధవిధి మనూక్తం కాదని, శ్రాద్ధకర్మ అపరం చేయించే పురోహితుల వల్ల చేరిందని ఒక వాదం ఉంది.)

శ్లో|| ఉదకం నినయెచ్ఛేషం శనైః పిండాంతికే పునః |
అవజిఘేచ్చ తాల పిండాఁ యథా న్యుపో సమాహితః||

పిండదానమునందు ఉంచిన నీటిశేషం ఒక దొన్నెలోనికి తీసుకొని, పిండాలకు చేరువగా అపసవ్యంగా 3 సార్లు తిప్పాలి. తర్వాత సావధానంగా వరుసగా ఆ 3 పిండాలను కొంచెం ఎత్తి ఆఘ్రాణించి తదుపరి ఆమెతుకుల్ని కిందకు పారేయాలి.

శ్లో|| పిండేభ్య స్వలికాం మాత్రం సమాదాయానుపూర్వశః |
తానేవ విప్రానాసీనా విధివత్పూర్వమాశయేత్||

ఆ పిండాలనుంచి క్రమంగా కొంచెం కొంచెం తీసి, చిమ శ్రీతులయిన బ్రాహ్మణులు కూర్చున్న పాత్రములు/ విస్తర్లలో వారు భుజించేలా ఉంచాలి. పితృస్థానంలో కూర్చున్న విప్రునికి. పితరుని ఉద్దేశించిన పిండ శేషాన్ని ఉంచాలి.

శ్లో|| ద్రియమాణే తు పితర పూర్వేషామేవ నిర్వ పేత్ |
విప్ర వద్వాపీతం శ్రాద్ధే స్వకం పీతరమాశయేత్||

తండ్రి ఉన్నప్పుడూ, కేవలం తల్లికే శ్రాద్ధం పెట్టవలసివస్తే, అప్పుడు పితామహుడు (తాత) మొదలగు ముగ్గురు పితరులకు పిండదానాలు చేయాలి. లేదా జీవించివున్న తండ్రిస్థానాన ఒక బ్రాహ్మణునికి భోజనం పెట్టాలి. (పిండంతో పనిలేదు)

శ్లో|| పితా యస్య తు వృత్తస్స్యాక్జీవేచ్చాపి పితామహః |
పితుస్స నామ సంకీర్త్య కీర్తయేత్ప్రపితామహమ్||

భోక్తలు తలకు పాగా మొదలగునవి ధరించకూడదు. దక్షిణాభిముఖు లయి భుజించకూడదు. పాదుకలు ధరించినా పనికిరాదు. ఇలా చేస్తే పితృదేవతలకు బదులు రాక్షసులకు చెందుతుందా శ్రాద్ధం.

శ్లో|| చాండాలశ్చ వరాహశ్చ కుక్కుట శ్వా తథైవ చ |
రజస్వలా చ షండశ్చ నే క్షేరేన్నశ్నతో ద్విజాన్ ||

చండాలులు, పంది, కోడి, కుక్క, రజస్వల, నపుంసకుడు...వీరు శ్రాద్ధభోక్తలకు కన్పించరాదు. కనుక వీరిని ఆ దరిదాపుల్లోకి రానివ్వరాదు.

శ్లో|| హోమే ప్రదానే భోజ్యేచ యదేభి రభివీక్ష్యతే |
దైవే కర్మణి పిత్ర్యే వాతద్గచ్ఛత్య యథాతథమ్||

హోమం, దానం, బ్రాహ్మణభోజనం మొదలగు సమయాల్లోను, దేవకార్యాల్లోను, అమావాస్య, పౌర్ణమిల్లోను, శ్రాద్ధాది పితృకార్యాల్లోను పైన చెప్పబడిన చండాలాదులు కంటబడితే కార్యం చెడుతుంది.

శ్లో|| బ్రాహ్మణం భిక్షుకం వాపి భోజనార్థ ముపస్థితమ్ |
బ్రాహ్మణై రభ్యను జ్ఞాతః శక్తితః ప్రతి పూజయేత్||

శ్రాద్ధ సమయంలో వచ్చిన అతిథికీ, సన్న్యాసికి, భోజనం నిమిత్తం వచ్చిన ఇతర బ్రాహ్మణులకు శ్రాద్ధ భోక్తల అనుజ్ఞతో యథాశక్తిగా భోజనాలు పెట్టి సత్కరించవచ్చు!

శ్లో|| ఉచ్ఛేషణం భూమి తత మజిహ్మాస్యా శఠశ్యచ |
దాస వర్గస్య తత్పృత్యై భాగధేయం ప్రచక్షతే ||

భూమ్మీద పడిపోయినా, బాగా అన్నం మిగిలిపోయినా, దాన్ని వృధాగా పారేయకుండా ఇంట్లో పనిచేసే దాసదాసీ వర్గాలకు పంచేయాలి.

శ్లో|| అసపిండ క్రియా కర్మ ద్విజాతే స్సంస్థితస్యతు |

అదైవం భోజయే చ్ఛ్రాద్ధం పిండ మేకం తు నిర్వ పేత్||

మృతుడైన ద్విజునికి సపిండీ కరణం వరకు విశ్వేదేవ బ్రాహ్మణుడు లేకున్నా, ఒక్క బ్రాహ్మణునే నియమించి శ్రాద్ధ భోజనం పెట్టి ఒక పిండాన్నే పితృనుద్దేశించి ఉంచాలి.

శ్లో|| సహపిండ క్రియా యాం తు కృతాయామస్య ధర్మతః |

అసమై వా వృతా కార్యం పిండ నిర్వపణం సుతైః ||

ఏకోద్దిష్ట విధానంలో శ్రాద్ధం జరిపినపుడు, ఆ పితృదేవతకు సపిండీకరణం జరిగిన తర్వాత కుమారులు ఈ పార్వణ విధాన రీత్యానే విశ్వేదేవ పూర్వకంగాను, విష్ణ్వంతంగాను శ్రాద్ధం జరిపి, మూడు పిండాలను వేయాలి.

శ్లో|| పిండ నిర్వహణం కేచి తరస్తా దేవ కుర్వతే |

వయో భి ఖాదయం త్యన్యే ప్రక్షిపం త్య న పునా ||

కొందరు, భోక్తలు భుజించిన తర్వాత పిండప్రదానం చేస్తారు. అంతేగాక అగ్నియందు, నీటిలో ఉంచక కొందరు కాకులు మొదలగు పక్షులకు పెడతారు (ముఖ్యంగా బ్రాహ్మణులలోని ఆరామద్రావిడ శాఖలో ఈ రీతిగా జరిపిస్తారు)

శ్లో|| ప్రక్షాళ్య హస్తవా చమ్య జ్ఞాతిప్రాయః ప్రకల్పయేత్|

జ్ఞాతిభ్య స్సత్కృతం దత్వా బాంధవానపి భోజయేత్||

తరువాత కర్త హస్తప్రక్షాళనం - ఆచమనం చేసి జ్ఞాతులకు అందరికీ పూజపూర్వకంగా భోజనం జరిపించాకనే బంధువులకు అన్నం పెట్టాలి.

శ్లో|| తతో గృహ బలిం కుర్యా దితి ధర్మో వ్యవస్థితః |

ఉచ్ఛేషణం తు తత్తి ష్ఠే ద్యాన ద్విప్రా విసర్జితాః ||

భోక్తలైన బ్రాహ్మణుల నందరినీ పంపే వరకు ఆ ఉచ్ఛిష్టం అలాగే ఉంచి, వారు లేచాక ఆ ప్రదేశాన్ని శుద్ధి చేయాలి. శ్రాద్ధకర్మ పూర్తయిన పిదప వైశ్వదేవం, బలిహోమం, నిత్యశ్రాద్ధం, అతిథిభోజనం జరపాలి.

ఇతర తిథులఫలములు

శ్లో|| యుక్షు కుర్వదినగ్రేషు సర్వాన్ కామాణ సమశ్నుతే |

అయుక్షు తు పిత్ఱు సర్వా ప్రాజాం ప్రాపోనోతి పుష్కలాం ||

సరితిథులలో, సరినక్షత్రాలైన భరణి రోహిణి మొదలగు వాటియందు శ్రాద్ధం చేస్తే కర్తకు సకల మనోరథాలు సిద్ధిస్తాయి. బేసితిథులైన పాడ్యమి అశ్విని వంటి బేసినక్షత్రాలు అయితే ధనం, విద్య, సంతతి పొందగలడు.

అపరాహమే ఉత్తమం

శ్లో|| యథా చైవాపరః పక్షః పూర్వపక్షాద్విశిష్యతే |
తథా శ్రాద్ధస్య పూర్వాహ్లోదపదా హెూ విశష్యతే ||

పితృక్రియల విషయంలో కృష్ణ పక్షం, శుక్లపక్షం కంటే ఎంతో ఉత్తమమైనది. అలాగే ఉదయంవేళకంటే సూర్యుడు నడినెత్తిన ప్రకాశించే అపరాహ్ణ వేళ ఉత్తమం.

శ్లో|| ప్రాచీనావీతినా సమ్యగపసవ్యమతంద్రిణా |
పిత్ర్యమానిధనాత్కార్యం విధివద్దర్భ పాణినా ||

కుడిభుజంమీద జంధ్యం వేసుకుని, శ్రద్ధాభక్తులతో దర్భలు దాల్చి, అపసవ్యరీతిలో పితృతీర్థాలలో శాస్త్రం చెప్పబడిన విధంగా మృతి చెందిన దినం నుంచి కర్మలన్నిటిని పూర్తయ్యేదాకా నిర్వర్తించాలి.

శ్లో|| రాత్రే శ్రాద్ధం న కుర్వీత రాక్షసి కీర్తితా హీ సా |
సంధ్య యోరు భయోశ్చైవ సూర్యేచే వాచికోదితే||

రాత్రిపూట శ్రాద్ధం నిషిద్ధం. రాత్రికే రాక్షసి అని నామాంతరం. అలాగే ప్రాతఃసంధ్యవేళ, సాయం సంధ్యవేళకూడా చేయకూడదు. అట్లా అని సూర్యోదయం కాగానే శ్రాద్ధక్రియ మొదలెట్టరాదు.

శ్లో|| అనేన విధినా శ్రాద్ధం ప్రారబ్దస్యేహ నిర్వ పేత్ |
హేమంత గ్రీష్మ వర్షాను పాందయజ్ఞకమన్వహమ్ ||

ఈ ప్రకారం సంవత్సరంలోని హేమంత గ్రీష్మ వర్షఋతువులలో మూడు సార్లయినా శ్రాద్ధం జరపాలి. దేశ కాల మాన పరిస్థితులు గాని అనుకూలించి నట్లయితే సూర్యుడు కుంభ, వృషభ, కన్యారాశులలో ఉన్నప్పుడు ఒక్క బ్రాహ్మణునికైనా భోజనం పెట్టాలి.

శ్లో|| న పైతృయజ్ఞియో హెమో లౌకికే అగ్నౌ విధీయతే |
న దర్శేన వినా శ్రాద్ధమాహితా గ్నేర్ద్విజన్మనః ||

పితృయజ్ఞం సంబంధ హోమాన్ని శ్రాత స్మార్త సంబంధ లౌకికాగ్నిలో చేయకూడదు. అగ్నిలేనివాడు విప్రహస్తంలో చేయవచ్చు!ఆహితాగ్ని అయినవాడు కృష్ణపక్షం - అమావాస్య తప్ప ఇతర రోజులలో మాస శ్రాద్ధం చేయరాదు.

పితరులు తరించే మార్గం

శ్లో|| యదేవ తర్పయత్యద్భిః పితృకా స్నాత్వాద్విజోత్తమః |
తే నైవ కృత్స్నమాప్నోతి పితృయజ్ఞక్రియాఫలమ్||

ఎక్కడ ద్విజోత్తముడు స్నానమైన తర్వాత నీటితో , ప్రతిరోజూ తర్పణాలు విడుస్తాడో, దానిచేతనే పితరులంతా తృప్తినొందగలరు. కర్తకు కూడ పితృయజ్ఞం జరిపిన ఫలం సంపూర్ణంగా అందుతుంది.

శ్లో|| వసూక్పదంతి పితౄ రుద్రాంశ్చైవ పితామహా |
ప్రపితామహాం స్తథాదిత్యా శ్రుతిరేషా సనాతనీ ||

సూర్యరుద్రవసువులే పితృదేవతలనే శ్రుతి ఒకటి ఉంది. కనుకనే పితరులను వసురూపులుగా, పితామహులను రుద్రరూపులుగా, ప్రపితామహులను ఆదిత్యరూపులుగా ధ్యానించాలి. ఎవరీ ప్రకారం భావించి శ్రద్ధతో పితరులను అర్చిస్తారో, వారికీ వసు రుద్రాదులు సంప్రీతులవుతారు.

శ్లో|| నిగసాశీ భవేన్నిత్యం నిత్యం వా మృతభోజన |
విఘసో భుక్తశేషం తు యజ్ఞ శేషం తథా మృతమ్||

బ్రాహ్మణుడేల్లప్పుడూ అమృతాన్ని భుజించేవాడుగా ఉండాలి. అతిథి భుక్తశేషమును నిఘసం అంటారు. ఇది అమృతోపమానం. యజ్ఞశిష్టం పురోడాశం నిజంగా అమృతమే. దీర్ఘాయుర్దాయకం. కనుకనే శ్రాద్ధంలో విప్రులు భుజించిన అనంతరం కర్త భోంచేయాలంటారు.

శ్లో|| ఏతదోవ భిహితం సర్వం విధానం పాంచయజ్ఞికమ్ |
ద్విజాతిముఖ్యవృత్తీనాం విధానం శ్రూయతామితి ||

"ఓ మహరులారా! ఈ పంచయజ్ఞ సంబంధ విధానం మీకు నా వల్ల తెలిసినది కద! ఇక వృత్తులలో ముఖ్యుడైనవాడు బ్రాహ్మణుడు కనుక అతని ఆచార, విచార, వ్యవహారములన్నీ వివరిస్తాను" అన్నాడు భృగువు.

(ఈ అధ్యాయంలో కూడ అధికభాగం విప్రాచారాల, శ్రాద్ధక్రియ నిర్వర్తించే విధానం అధికం (ఎక్కువ చేసి) చెప్పబడింది. మానవధర్మశాస్త్రంలో కేవలం బ్రాహ్మణాచారాలు సదాచారాలే అవుగాక! ఇందులో మనువుకు అనంతర కాలంలో మానవులలో చోటు చేసుకున్న ఆచారాలు కూడా కన్పిస్తున్నాయి. కనుక - దీనిలో అధికభాగం ప్రక్షిప్తమని, శ్రాద్ధకర్మకాండ వంటివి దీనిలో బలవంతంగా చొరబడ్డాయని విజ్ఞుల ఊహ.)

ఇతి మానవే ధర్మశాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం తృతీయోధ్యాయః ||

భృగువుచే చెప్పబడిన మానవసంహిత అను మనుధర్మశాస్త్రంలో మూడో అధ్యాయం సమాప్తం

మనుస్మృతిః

(మానవ సంహిత)

సవ్యాఖ్యాన ఆంధ్ర తాత్పర్య సహితము

మనుధర్మ శాస్త్రము - 4 - చతుర్థాధ్యాయము

శ్లో|| చతుర్థమాయుషో భాగముషి త్వాద్యం గురా విహ |
ద్వితీయమాయుషో భాగం కృతదారో గృహే వసేత్||

బ్రాహ్మణులు తమ ఆయుః ప్రమాణ కాలపరిమితిలో 4వ భాగమును, కుల ప్రకాశమానమైన వేదాధ్యయనం మొదలగునవి చేయడానికి గురుకుల వాసంలో గడపాలి. ద్వితీయభాగంలో ...అనగా పాతికేళ్లు పైబడిన తదుపరి గృహస్థాశ్రమాన్ని అవలంబించి గృహంలో గడపాలి.

శ్లో|| అదో హేణేవ భూతానా మల్పద్రో హేణ వా పునః |
యా వృత్తి స్థాం సమాస్థాయ విప్రో జీవేదనా పది||

ఎటువంటి ఆపదలు లేనపుడు విప్రులు జీవహింస / ఇతర భూతములకు ద్రోహము తల పెట్టరాదు. అలా జరగనపుడు కొద్దిపాటి ఆపదలొచ్చినప్పటికీ ఏ వృత్తివల్ల జీవిక

నడుస్తుందో ఆ వృత్తినే ఎంచుకోవాలి.

శ్లో|| యాత్రా మాత్ర ప్రసిద్ధ్యర్థం స్వైః కర్మభి గరితైః |
అక్లేశేన శరీరస్య కుర్వీ త ధన సంచయమ్||

ఆపదలు లేనపుడు సుఖాపేక్ష లేక జీవిక గడుపుకోడానికి నిందితములు కాని స్వకర్మలను అవలంబించవచ్చు! అతిగా దేహాన్ని అలసి పోనివ్వక ద్రవ్యసంపద ఆర్జించాలి.

శ్లో|| ఋతామృతాభ్యాం జీవేత్తు మృతేన ప్రమృతేన వా |
సత్యానృతా భ్యా మపివా స శ్వవృత్త్యా కదా చన ||

ఆపదలేవీ లేనపుడు ఋతము, అమృతం, మృతం, ప్రమృతం, సత్యం అనృతం అనేవాటి వల్ల బ్రాహ్మణులు తమ జీవితం గడపాలి. కాని కుక్కలాగ ఎవరికొలువో చేస్తూ జీవించరాదు.

శ్లో|| ఋత ముంచ శిలం జ్ఞేయం అమృతం స్యా దయాచితమ్|
మృతం తు యాచితం భైక్షం ప్రమృతం కరణం స్మృతమ్||

ఉంఛం, శిలం, అయాచితం, యాచితం, సేద్యం అనేవి వరుసగా పైచెప్పబడిన ఋతాదులకు అన్వయించాలి. వీటిలో చివరివైన సత్యం, అనృతం అనేవి వర్తకం, వడ్డీ పై జీవించడం అనేవిగా గుర్తించాలి.

శ్లో|| నలోక వృత్తం వరేత వృత్తి హేతోః కథంచన |
అజిహ్మామ శఠాం శుద్ధాం జీవేద్బ్రాహ్మణ జీవికామ్ ||

బ్రాహ్మణుడు జీవిక నిమిత్తం పరుషమైన/ ఇచ్చకపు మాటలు మాట్లాడటం, హాస్యాలాడటం వంటి లోకరీతులను అవలంబించరాదు. దంభపు పలుకులు - అసత్యాలు చెప్పరాదు. వర్తకం వంటివి చేయరాదు.

శ్లో|| సంతోష మూలం హిసుఖం దుఃఖమూలం విపర్యయః |

సంతోషం వల్ల దుఃఖం లేకపోవడం, సంతృప్తిరాహిత్యం వల్ల దుఃఖం సహజమే!

శ్లో|| అతోన్య తమయా వృత్త్యా జీవంస్తు స్నాతకోద్విజాః |
స్వర్గాయుష్య యశస్యాని వ్రతానీ మాని ధారయేత్||

కనుక - ఇంతకుముందు పేర్కొనబడిన వృత్తులలో తగిన వృత్తి వల్ల (తప్పనిసరి

స్థితిలో జీవిస్తూ బ్రాహ్మణగేస్తు, ఈ క్రింది వ్రతములు అనుష్ఠించాలి.

శ్లో|| వేదోదితం స్వకం కర్మ నిత్యం కుర్యాదతం ద్రితః

తద్ధి కుర్వ యధాశక్తి ప్రాప్రోతి పరమాం గతిమ్ ||

వేదాలలో చెప్పబడిన కర్మలన్నీ బ్రాహ్మణులు ఆచరించాలి. ఏమరు పాటులేకుండా వాటిని ఆచరించడం (స్వకర్మానుష్టానం) వల్ల ఉత్తమగతులు పొందగలడతడు. శక్తిమేరకు ఆచరించమని అర్థం.

శ్లో|| నే హేతార్థారి ప్రసంగేన నవిరుద్ధేన కర్మణా |

న విద్యమా నేస్వతేషు నార్త్యామపి యతస్తతః||

పాటలు పాడటం, నృత్యం చేయడం అనే వాటివల్ల ధనం సంపాదించ రాదు. అట్లే యాగాలు చేయించరాని వారిచేత యాగాలు చేయించి ధనం పొందరాదు. పతితులు - భ్రష్టులచేతినుంచి దానం గ్రహించరాదు.

శ్లో|| ఇంద్రియార్థేషు సర్వేషు న ప్రసజ్యేత కామతః |

అతిప్రసక్తిం చైతేషాం మనసా సన్నివర్తయేత్||

మోహం వహించి సకల ఇంద్రియాది విషయాల మీద ఆసక్తి ప్రదర్శించకూడదు. ఇంద్రియభోగాలు అభిలషించేవాడు పతన మార్గంలోకి లాగబడి, ఎటువంటి ఘోరాలు చేయడానికైనా వెనుదీయడు.

శ్లో|| సర్వాణ పరిత్యజే దర్థాల స్వాధ్యాయస్య విరోధినః |

యథా తథా ధ్యాపయంస్తు సా హ్యస్య కృతకృత్యతా||

వేదాధ్యయనానికి అవరోధంగా ఉండే సకలమైనవాటినీ పరిత్యజించాలి. వేదాధ్యయనం - వేదాధ్యాపనం అనేవి రెండే ఈ బ్రాహ్మణ జన్మకు సార్ధకత కలిగించేవి.

కులానికి తగిన వేషం ముఖ్యం

శ్లో|| వయసః, కర్మణోర్థస్య శ్రుతస్యాభిజనస్య చ |

వేషవాగ్బుద్ధిసారూప్యమాచరణ విచరేదిహ||

తన కులానికి తగిన వేషం, యజ్ఞం మొదలగు కఽ కార్యాచరణ, తనకు గల సంపద, తన వయస్సుకు తగ్గ వాక్సుద్ధి కుశలతతో కూడిన సత్ప్రవర్తన చేత బ్రాహ్మణుడు

సంచరించాలి.

శ్లో|| బుద్ధివృద్ధిక రాజ్యాశు ధన్యాని చ హితాని చ |

నిత్యం శాస్త్రాణ్య క్షేత నిగమాంశ్చైవ వైదికా||

వేదానికి మరింత వన్నె తెచ్చేదీ - బుద్ధిని వృద్ధిచేసేవీ అయిన స్మృతి పురాణ తర్క వ్యాకరణ మీమాంసాది శాస్త్రాలను - ధనాన్ని కలిగించే బార్హస్పత్యాశనాది శాస్త్రాలను - ప్రజోపయోగ కారకములైన జ్యోతిష వైద్యాది శాస్త్రాలను - వేదార్థాన్ని ప్రస్ఫుటపరిచే నిగమాది గ్రంథాలను అనుదినం పఠించాలి.

శ్లో|| యథా యథా హి పురుషః శాస్త్రం సమధిగచ్ఛతి |

తథా తథా విజానాతి విజ్ఞానం చాస్య రోచతే||

బ్రాహ్మణులలో పురుషోత్తముడనదగినవాడు ఎంతగా శాస్త్రం అభివృద్ధి పరచుకోగలిగితే అంత మంచిది. అందుకు అతడు విస్తారంగా చదవాలి.

శ్లో|| ఋషి యజ్ఞం దేవయజ్ఞం భూతయజ్ఞం చ సర్వదా |

నృయజ్ఞం పితృయజ్ఞం చ యథాశక్తి న హాపయేత్ ||

బ్రాహ్మణ గృహసు ఋషి, దేవ, భూత, పితృ, నృయజ్ఞాలనే పంచయజ్ఞాలను నిర్వర్తించాలి. వీటన్నిట్నీ శక్తి కొద్దీ ఆచరించాలి. అనగా ఇవి వరుసగా తర్పణం, దేవతార్చన, వైశ్వదేవం, పితృదేవతలకుపిండం, అతిథికి భోజనం అనేటటువంటివి.

శ్లో|| ఏతానేకే మహాయజ్ఞాలా యిష్ట శాస్త్రవిదో జనాః |

అనీ హమానాస్సతతమింద్రి యే ష్వేవ జుహ్వతి||

యజ్ఞ శాస్త్ర కోవిదులైనవారు, కొందరు ఈ పంచయజ్ఞాలను విడివిడిగా ఆచరించక, వీటియందు ఆ పేక్ష వహించక తమ ఐదుజ్ఞానేంద్రియాలలోనే వీటిని హోమం చేస్తారు. ఇదొక సాంకేతిక ప్రక్రియ.

శ్లో || వాచ్యేకే జుహ్వతి ప్రాణం ప్రాణే వాచం చ సర్వదా |

వాచి ప్రాణే చ పశ్యంతో యజ్ఞ నిర్వృత్తిమక్ష యామ్ ||

మరికొందరు యజ్ఞఫలితాన్ని వాక్కుయందు ప్రాణములందు తరగక ఉన్నాయని తలచి, వాక్కుయందు ప్రాణాన్ని - ప్రాణంలో వాక్కుని అణుచుకొని యజ్ఞఫలితాన్ని పొందుతారు.

శ్లో || జ్ఞానేనై వాపరే విప్రా యజంత్యేతైర్మ ఖైస్సదా |
జ్ఞానమూలాం క్రియాయేషాం పశ్యంతో జ్ఞానచక్షుషా ||

బ్రహ్మజ్ఞానులైన కొందరు పెద్దలు బ్రహ్మజ్ఞాన నేత్రాలచేతనే సమస్త క్రియల ఫలితం కలుగుతుందని గ్రహించి ఆ జ్ఞానాన్ని పరిపూర్ణశ్రద్ధతో అధ్యయనం చేస్తారు. ఎవరేం చేసినా ద్విజత్వం నిలుపుటకొరకే!

శ్లో|| అగ్ని హెూత్రం చ జుహుయాదాద్యంతే ద్యునినొస్సదా |
దర్శేన చార్ధమాసాంతే పౌర్ణమా సేన చైవ హి||

సాయంకాలమునందు - ప్రాతఃకాలం యందు ద్విజుడన్నవాడు అగ్ని హోత్రం చేయాలి. కృష్ణ పక్షార్ధ మాసం దర్శకర్మచేత - శుక్ల పక్షార్ధ మాసాన ఇష్టి కర్మచేత యజ్ఞం చేయాలి. (ఇవీ గురుముఖతః తెల్సుకోదగ్గవి)

శ్లో|| సస్యాంతే నవస స్యేష్ట్యా తథ ర్తుంతే ద్విజోధ్వరై |
పశనా త్వయనస్యాదౌ సమాంతే సౌమికైర్మఖైః ||

పాతధాన్యం పూర్తి అవుతుండగా - కొత్తధాన్యం వచ్చేలోగానే ఆశ్రయ జేష్టియాగాన్ని ఆచరించాలి. ఋతువుల అంతమందు చాతుర్మాసేష్టి అనే యాగం, దక్షిణాయన - ఉత్తరాయణముల ప్రారంభంలో పశువధ రూప యజ్ఞం, చాంద్రమానరీత్యా సంవత్సరాంతాన అగ్నిష్టోమయాగం చేయాలి.

ఆహితాగ్నుల విషయము

శ్లో|| నానిష్ట్వా నవస స్యేష్ట్యా పశునా చాగ్నిమార్ ద్విజః |
నవాన్నమద్యాన్మాంసం వా దీర్ఘమాయుర్జిజీవిషు ||

ఆ హితాగ్ని అయిన బ్రాహ్మణుడు దీర్ఘకాలం జీవించాలని కోరుకుంటే, కొత్తధాన్యం రాగానే ఆగ్రయణేష్టి చెయ్యకుండా ఆ కొత్త ధాన్యం భుజించ కూడదు. పశువధేష్టిచేయక మాంసభక్షణ చేయరాదు. (దీనిని బట్టి ఒకనాటి బ్రాహ్మణుడు మాంసం తినేవాడని అర్థం అవుతున్నది)

శ్లో|| నవేనొనర్చితా హ్యస్య పశుహత్యేన చాగ్నయ |
ప్రాణా నేవాత్తు మిచ్ఛంతి నవాన్నామీషగర్ధినః |

ఆగ్రయణేష్టి, పశువధేష్టి చేయనందువల్ల ఆ ఆహితాగ్ని ఇంట్లోని త్రేతాగ్నులు.

కొత్తధాన్యపు అన్నమునందు - మాంసము నందు కోరికచేత, ఆ యజమాని ప్రాణాలను హరించివేస్తాయట!

శ్లో|| ఆసనాశనశయ్యాభిరదిర్మూలఫలేన వా |
నాస్య కశ్చిద్వ సేథే హే శక్తితో నర్చితోతిథి ||

ఆహితాగ్ని అయినవాడింటికి అతిథివస్తే, ఆసనం, శయ్య, భోజనం ఏర్పాటుచేసి తీరాలి. కనీసం కందమూల ఫలాల తోనైనా తృప్తి నొందించాలి. అలా జరగని పక్షంలో ఆ ఇంట అతిథి క్షణమైనా నిలువరాదు.

శ్లో|| పాషండినో వికర్మస్థాగా బైడాల ప్రతికాల శఠా |
హైతుకాల బకవృత్తీంశ్చ వాఙ్మాత్రేణాపి నార్చయేత్||

అతిథి విచ్చే సేకాలం (ఆయా సమయాలలో) వేదబాహ్యులైన వారు, శాక్య భిక్షువులు, గణికాదులు, శాస్త్ర విరుద్ధక్రియలాచరించేవారు, నటనతో ఆచారవంతులైన వారి మాదిరి ఆకట్టుకో జూ సేవారు, శాస్త్ర - వేద విరుద్ధ తర్కముచే సేవారు అతిథి సత్కారానికి అనర్హులు. అటువంటి వారిని లెక్కచేయరాదు.

శ్లో|| వేదవిద్యావ్రతస్నాత్యా శ్రోత్రియ్యా గృహమేధినః |
పూజయేష్ఠవ్యకవ్యేన విపరీతాంశ్చ వర్ణయేత్||

విద్యాస్నాతకుడు, ప్రతస్నాతకుడు, విద్యావ్రత స్నాతకుడు అనే మూడు రకాలైన శ్రోత్రియ బ్రాహ్మణులను గృహస్థు హవ్యకవ్యాలలో పూజించాలి.

వేదములు, వ్రతములు బాగా తెలిసినవారని, ధర్మశాస్త్రప్రవర్తకులని, అధ్యాపనము మొదలగు బ్రాహ్మణాచార శ్రేష్ఠులని ఈ మూడు రకాల వారికి హవ్యకృలు ఇవ్వమన్నారు.

శ్లో|| శక్తి తోపచమానేభ్యో దాతవ్యం గృహమేధివా |
సంవిభాగశ్చ భూతేభ్యః కర్తవ్యో నుపరోధతః ||

వంట చేయకనే భోజనం సంపాదించే బ్రహ్మచారి, సన్యాసి మొదలగు వారికీ, వారి ఉదర పోషణ నిమిత్తం గృహస్తే శక్తివంచన లేకుండా భిక్షం ఇవ్వాలి. అట్లే వృక్షాలు మొదలగు వాటికి నీరుపోయడం వల్ల తృప్తి పరచాలి.

ఎవరెవరి వద్ద నుంచి ధనం గ్రహించవచ్చు?

శ్లో|| రాజతో ధనమన్విచ్ఛేత్సంసీదకస్నాతకః క్షుధా |

యాజ్యంతేవాసినోర్వాపి స త్వన్యత ఇతి స్థితి ||

స్వకర్మ నిరతుడు - వేదాధ్యయన పరుడు అయిన గృహస్థు తానే అన్నవస్త్రాలకు కటకటపడుతూన్నప్పుడు ధనం గ్రహించవలసి వస్తే క్షత్రియజాతిలో పుట్టినరాజు దగ్గర నుంచి గాని, తనచేత యాగం చేయించుకున్న వారి వద్దనుంచి గాని, శిష్యుడైన వాని నుంచి గాని ధనాన్ని తీసుకోవచ్చు! అంతేగాని ఇతరులను అడగరాదు. వీరివల్ల కానప్పుడు సాటి ద్విజుల నుంచి పొందదగును. అదీ అసాధ్యమైనపుడే చివరగా పరుల్ని అడగాలి.

శ్లో|| న సీదే త్స్నాతకో విప్రః క్షుధా శక్తః కథంచన |

న జీర్ణమలవద్వాసా భవేచ్ఛవిభవే సతి||

విద్యాస్నాతకుడు - విప్రుడు అయినవాడు వేదవిద్యాది యోగ్యతలుండీ, దానం తీసుకోగలిగీ మొదట చెప్పబడిన రాజు మొదలగు వారు అందుబాటులో ఉన్నప్పుడు ఆకలికి చిక్కిపోరాదు. జీర్ణవస్త్రధారణ చేయరాదు.

బ్రాహ్మణుని విధి

శ్లో|| క్ ప్తకేశ నఖశ్మశ్రు ర్ధాంతశుక్లాంబరశ్శుచిః |

స్వాధ్యాయే చైవ యుక్తస్యా న్నిత్యమాత్మహి తేషు చ ||

విహితకాలరీత్యా బ్రాహ్మణుడు వెంట్రుకలు, గోళ్లు, మీసములు క్షౌరము చేయించుకుంటూ, తపోదీక్ష వల్ల కలిగే కష్టాలను ఓర్చుకుంటూ, తెల్లని వస్త్రాలు ధరిస్తూ వేదాధ్యయనం - ఔషధ సేవలచేత దేహాన్ని పోషిస్తుండాలి.

శ్లో|| వైణవీం ధారయేద్యష్టిం సోదకం చ కమండలుమ్|

యజ్ఞోపవీతం వేదం చ శుభే చౌక్మే చ కుండలే ||

చేతియందు వెదురు కర్ర, నీటితో నింపబడిన కమండలం, జందెం, పవిత్రం అనే దర్భముడి ఉంగరం, బంగారు కుండలాలు ధరించాలి.

సూర్యుని ఎప్పుడెప్పుడు చూడరాదు?

శ్లో|| నేక్షేతోద్యంతమాదిత్యం నాస్తం యంతం కదాచన |

నోపసృష్టం న వారిస్థం న మధ్యం నభసో గతమ్||

ఉదయిస్తూండగాను, అస్తమిస్తూండగాను, మిట్టమధ్యాహ్నంవేళ నడినెత్తికి వచ్చి ఉన్నప్పుడును, రాహువు మొదలగు గ్రహములచే పీడితులై ఉండగా గ్రహణ సమయాల్లోను సూర్యుని చూడరాదు.

ఇంకా ఏవేవి నిషిద్ధాలు?

శ్లో|| న లంఘయేద్వత్సతంత్రీం న ప్రధావేచ్చ వర్షతి|

న చోదకే నిరీక్షేత స్వం రూపమితి ధారణా ||

దూడను కట్టిన త్రాటిని దాటకూడదు. మేఘాలు వర్షిస్తూవున్నప్పుడు పరుగు తీయరాదు. నీటిలో ప్రతిఫలించిన తన నీడను తానే చూసుకోరాదు. అనగా నీటిని అద్దంవలె ఉపయోగించరాదు.

ప్రదక్షిణ చేస్తూ వెళ్లవలసినవి

శ్లో|| మృదం గాం దైవతం విప్రం ఘృతం మధు చతుష్పథమ్ |

ప్రదక్షిణాని కుర్వీత ప్రజ్ఞాతాంశ్చ వనస్పతీ ||

ప్రయాణం చేసేటప్పుడు గోవులను, మిట్టగా వున్న మట్టి దిబ్బను, (అస్పష్టరూపురేఖలు కలిగి ఉన్నప్పటికీ) దేవతా శిలలను, బ్రాహ్మణులను, నేతికుండ, తేనెకుండ, నాలుగుదార్లు కలిసేచోట ఉండే మర్రి/ రావి వంటి మహావృక్షాలను ప్రదక్షిణం చేసుకుంటూ వెళ్లాలి కాని, నిర్లక్ష్యంగా పోకూడదు.

శ్లో|| నోపగచ్ఛేత్ప్రమత్తోపి స్త్రీయమార్తవదర్శనే |

సమానశయనే చైవ న శయీత తయా సహ ||

ఎంతగా కామంచేత పీడించబడుతూన్నప్పటికీ, స్వంతభార్యే అయినా బహిష్టయిన స్త్రీని సంగమించకూడదు. అంతేకాదు... అట్టి స్త్రీతో ఒకేమంచం మీద పరుండినా దోషమే!

బహిష్టస్త్రీ సంగమదోషం

శ్లో|| రజసాభిప్లుతాం గౌరీం సరస్య హ్యుపగచ్ఛతః|

ప్రజ్ఞా తేజో బలం చక్షురాయుశ్చైవ ప్రహీయతే||

ముట్టుతో ఉన్న దానిని ఎవరైతే సంగమిస్తారో, అట్టివారి యొక్క బుద్ధి, వీర్యం,

బలం, దృష్టి, ఆయుస్సు, తేజస్సు నశిస్తున్నాయి.

కామాన్ని నియంత్రిస్తే లాభం

శ్లో|| తాం వివర్జయత స్తస్య రజసా సమభిద్రుతామ్ |
ప్రజ్ఞా తేజో బలం చక్షురాయుశ్చైవ ప్రవర్ధతే ||

ఇటువంటి స్త్రీని పొందక, కామాన్ని అదుపులో ఉంచుకొన్న వారికి బుద్ధి, వీర్యం, బలం, దృష్టి, ఆయువు, తేజం వృద్ధి అవుతాయి.

మరికొన్ని నిషేధాలు

శ్లో|| నాశ్నీ యాద్భార్యయా సార్ధం నైనామీక్షేత చాశ్నతీమ్|
క్షువతీం జృంభమాణాం వా స చాసీనాం యథాసుఖమ్ ||

భార్యే అయినా సరే – ఇద్దరూ ఒకేపాత్రలో ఒకేసారిగా తినకూడదు. భార్య భోజనం చేస్తుండగా గాని, తుమ్ముతుండగాగాని, ఆవులిస్తుండగా గాని, కాళ్లు జాచుకొని కూర్చోగాగాని భర్తచూడరాదు.

శ్లో|| నాంజయంతీం స్వకే నేత్రే న చాభ్యక్తామనావృతామ్ |
న పశ్యేత్ ప్రసవంతీం చ తేజస్కామో ద్విజోత్తమః ||

ఇంకా...కళ్లకు కాటుక అద్దుకొంట్నప్పుడు, తలంటుస్నానంచేస్తున్నపుడు, పైటలేకుండా ఉన్నప్పుడు, ప్రసవిస్తూ ఉన్నప్పుడు తన భార్యనే అయినా తేజోకామి అయిన భర్త చూడకూడదు. (వీటిలో కొన్ని కామాన్ని, కొన్ని వైరాగ్యాన్ని కలిగిస్తాయి.)

శ్లో|| నాన్నమద్యాదేక వాసా న నగ్నస్నానమాచరేత్ |
న మూత్రం పథి కుర్వీత న భస్మని న గోవ్రజే ||

గృహస్థుడు ఎన్నడూ ఒకేఒక్క బట్టతో భోజనానికి కూర్చోరాదు. భుజం మీద కండువా/ తుండు ఉండితీరాలి. నగ్నంగా స్నానంచేయకూడదు. నడిచే దారిలో గాని, ఆవులమంద ఉండే ప్రదేశంలో గాని, బూడిదలోగాని మలమూత్ర విసర్జన చేయకూడదు.

శ్లో|| న ఫాలకృష్ట న జలే న చిత్యాం న చ పర్వతే |
న జీర్ణ దేవాయతనే న వల్మీ కే శదాచన ||

నాగలితో దున్నిన నేల, నీరు, అగ్నిహోత్రం కోసం ఇటుకలు పరచబడి ఉన్న

ప్రదేశం, పర్వతాలు, పెద్ద పెద్దపుట్టలు, పాడుబడి ఏకాంత ప్రదేశాలలో నిర్జనసంచార స్థలాలలో ఉన్న దేవళాలలో సైతం మలమూత్రవిసర్జన కూడదు.

శ్లో|| న ససతేషు గరేషు న గచ్ఛన్నాపి చ స్థితః |
న నదీతీరమాసాద్య న చ పర్వతమస్తకే ||

జంతువులు నివశించే కలుగులు, బొరియలు మొదలగు వానిలోగాని నడుస్తూగానీ, నిలబడిగాని, పరుగులిడుతూ గాని, నదీ తీరాలందుగానీ మలమూత్ర విసర్జన నిషేధము.

ఇంకా వీటినీ గమనించాలి.

శ్లో|| వాయ్వగ్నివిప్రానాదిత్యమపః పశ్యంస్తథైవ గాః |
న కదాచన కుర్వీత విణ్మూత్రస్య విసర్జనమ్ ||

వాయువు అధికంగా వీస్తుండగా దానికెదురుగా గాని; సూర్యునికి, అగ్నికి, బ్రాహ్మణునికి ఎదురుగా గాని; లేదా వీరిని చూస్తూ గాని; నీటిని , గోవులను చూస్తూ గాని మలమూత్రాలు విసర్జించకూడదు.

మలమూత్ర విసర్జన విధి

శ్లో|| తిరస్కృత్యోచ్చ రీత్కాష్ఠలోష్టపత్రతృణాదినా |
నియమ్యప్రయతో వాచం సంవీతాంగోవగుంఠితః ||

కొయ్య, గడ్డి, ఆకులు, మంటి పెళ్లలు మొదలగు రద్దుపదార్థాలు నేల పై వేసి, మౌనంగా తలవంచుకొని, తలపై ముసుగు ధరించి మరీ మల మూత్రాలు విసర్జించాలి.

ముఖం ఏ దిశగా ఉంచాలి?

శ్లో|| మూత్రోచ్చారసముత్సర్గం దివా కుర్యాదుదఙ్ముఖః |
దక్షిణాభిముఖో రాత్రౌ సంధ్యయోశ్చ యథా దివా ||

మలమూత్రాదులు విసర్జించేటపుడు ముఖాన్ని ఏ దిక్కుగా ఉంచాలన్నదీ ధర్మశాస్త్రం నిర్దేశించింది. పగటిపూట ఉత్తరదిక్కుకు, రాత్రి దక్షిణదిక్కుకు, సంధ్యవేళ కూడ ఉత్తరం దిక్కుగా ముఖం పెట్టి కూర్చోవాలి.

శ్లో|| ఛాయాయామంధకారే వా రాత్రావహని వా ద్విజః |

యథాసుఖముఖః కుర్యాత్ప్రాణాబాధ భయేషు చ ||

కొన్నిటియందు విధిగా నిషేధం ఎందుకు పాటించాలంటే, అందుకు కారణం చెప్పబడుతోంది. అగ్నికి – సూర్యునికి – చంద్రునికి – నీటి ఉనికి – బ్రాహ్మణ – గో – వాయువులకు ఎదుట మలమూత్రాదుల విసర్జన ప్రజ్ఞను నశింపచేస్తుంది. దీనికీ శ్లోకమే ప్రమాణం –

శ్లో|| ప్రత్యగ్నిం ప్రతిసూర్యం చ ప్రతి సోమేదకద్విజా |

ప్రతి గాం ప్రతి పాతం చ ప్రజ్ఞా నశ్యతి మేహతః||

కనుకనే – నిషేధాలు విధించారు. అయినప్పటికీ...

రాత్రులయందును, చీకటిలోను, పగలైనపుడు నీడగా ఉండే ప్రదేశాల్లోను, మంచుకమ్మి ఉన్నప్పుడును, కూరజంతువులు – దొంగలు తరుముకొని వచ్చేటపుడు అపద్ధర్మంగా వీటికి సడలింపు ఉంది.

శ్లో|| నాగ్నిం ముఖేనోపధ మేన్నగ్నాం నేక్షేత చ శ్రియమ్ |

నామేధ్యం ప్రక్షి పేదదౌ న చ పాదౌ ప్రతాపయేత్||

నిప్పును నోటితో ఎప్పుడూ ఊదరాదు. విసనకర్రతోనో – గొట్టం ఊదడం ద్వారా వచ్చే గాలితోనో ప్రజ్వలింప చేయాలి. ఒంటిమీద నూలు పోగైనాలేని స్త్రీని ఆ స్థితిలో చూడరాదు. మానవ మలమూత్రాలను తెలిసి గాని – తెలీకగాని అగ్నిలో వేయరాదు. అగ్నికి ఎదురుగా కాళ్లు ఉంచరాదు.

శ్లో|| అధస్తాన్నో పదధ్యాచ్చ నచైనమభిలంఘయేత్ |

నచైనం పాదతః కుర్యాన్న ప్రాణాధ మాచరేత్ ||

మంచం క్రింద కుంపటి వంటివి వెచ్చదనం కోసం పెట్టరాదు. అగ్నిని దాటి వెళ్లకూడదు. నిద్రించేటపుడు కాళ్లవైపు నిప్పు ఉండ కుండా జాగ్రత్తపడాలి. ఇతరులకు ప్రాణహానిని, హింసను కలిగించే పనులెన్నడూ చేయరాదు.

సంధ్య వేళ చేయదగనివి

శ్లో|| నాశ్నీయాత్సంధివేలాయాం న చ్ఛేన్నాపి సంపిణేత్ |

నచైవ ప్రతిభేద్భూమిం నాత్మనోపహ రేత్రజమ్ ||

సంధ్యా కాలమున భుజించ రాదు. సంధ్య వేళ గ్రామాంతరానికి వెళ్లరాదు. సంధ్యా

సమయంలో నిద్రించడం పాపం. (కొందరు నిద్రపోకుండా పరుండ వచ్చునంటారు. కాని అది కూడా నిషేధమే!)
నేలమీద ఊరకే గీతలు గీయరాదు. జడలో తాను ధరించిన పూలదండను తానే తీసేయరాదు. ఇతరుల సహాయం తీసుకోవాలి.

శ్లో|| నాపు మూత్రం పురీషం వా ష్ఠీవనం వా సముత్సృజేత్ |
అమేధ్యలిప్తమన్యద్వా లోహితం వా విషాణి వా ||

నీటియందు ఉమ్మివేయడం గాని, మూత్రపురీషాదులు విసర్జించడం గాని, చేయకూడదు. రక్తంగాని, విషపదార్థాలుగాని, మైలవస్త్రాలు గాని ఉంచి/ చిరకాలం వదిలేయరాదు.

శ్లో|| నైకస్స్వ పేచ్ఛూన్యగేహే శయాగుం న ప్రబోధయేత్ |
నోదక్యయా భిభా మేత యజ్ఞ గచ్ఛేన్న చావృతః ||

పాడుబడిన ఇళ్లలో ఒంటరిగాగాని, కాపురంగాని ఉండరాదు. ధనం లోను విద్యలోను తనకంటే అధికుడైనవాడు నిద్రిస్తూంటే అతడ్ని నిద్రలేపకూడదు. బహిష్టు అయిన దానితో మాట్లాడరాదు. యాగానికి పిలుపులేక వెళ్లకూడదు.

కుడిచేతికి లోపల ఉత్తరీయం ఉండాల్సిన సమయాలు

శ్లో|| అగ్న్యగారే గవాం గోష్టి బ్రాహ్మణానాం చ సన్నిధౌ |
స్వాధ్యాయే భోజనే చైవ దక్షిణం పాణిముద్ధరేత్||

యజ్ఞము జరుగు ప్రదేశం, పశువుల శాల, బ్రాహ్మణుల సన్నిధి వేదాధ్యయనం జరిగే ప్రదేశం, భోజనాల వేళ...కుడిచేతిని ఉత్తరీయానికి వెలుపల ఉండేలా చూసుకోవాలి.

చూసీ చూడనట్లుండవలసినవి

శ్లో|| న వారయేద్గాం ధయంతీం న చాచక్షీత కస్యచిత్|
న దివీంద్రాయుధం దృష్ట్వా కస్య చిద్దర్శయేద్బుధః ||

కొన్నిటిని చూసీ చూడనట్లుగా వదిలేయాలి. నీరు త్రాగుతూన్న ఆవును, పాలుకుడుచుచున్న దూడను చూడకూడదు. పాలు తాగుతున్న దూడను నివారించకూడదు. ఇతరుల దూడలు పాలుకుడుచు చున్నపుడు వారికి

చెప్పకూడదు.
నిషేధము.

శ్లో|| నాధార్మికే వసేద్గామే న వ్యాధిబహులే భృశమ్ |
నైక ప్రపద్యేతాధ్వానం న చిరం పర్వతే వసేత్||

ధార్మికతలోపించిన గ్రామంలోను వ్యాధులు మిక్కుటంగా ఉండే గ్రామంలోను నివశించరాదు. దారిలోన ఒంటరిగా నడవరాదు. కొండల పైన అధిక సమయము గడపరాదు.

శ్లో|| న శూద్రరాజ్యే నివ సేన్నాధార్మికజనావృతే |
న పాషండిగణాక్రాంతే నోపసృ షేఖంత్యజైర్నృభిః ||

శూద్రుడు రాజ్యం చేసే చోట ఉండరాదు. ధర్మపరులైన వారు ఒక్కరిద్దరే గల గ్రామంలో నివశించరాదు. వేదబాహ్యులు, పాషండులు, చండాలురు, కపటవేషధారులు అధికంగా ఉండే గ్రామంలో నివాసం పనికిరాదు.

భోజనాది నియమాలు

శ్లో|| న భుంజీతోద్ధృత స్నేహం నాతిసాహిత్యమాచరేత్ |
నాతిప్ర గే నాతిసాయం న సాయం ప్రాతరాశితః||

నూనెను వత్తేసిన (గానుగ పట్టేసిన) పిదప మిగిలిన తెలకపిండి తినకూడదు. పీక మొయ్యా తిండి పనికిరాదు. బాగా ప్రాతఃకాలం వేళగాని -అసుర సంధ్యవేళకాని తినరాదు. ఉదయంగాని, మధ్యాహ్నంగాని కడుపారా భుజిస్తే రాత్రికి పస్తే మంచిది.

శ్లో|| న కుర్వీత వృథా చేష్టాం న వార్యంజలీనా పిబేత్ |
నోత్సంగే భక్షయేద్భక్ష్యాన్ని జాతు స్యాత్కుతూహలీ||

ఇహపరాలలో దేనికీ ప్రయోజనం చేకూర్చని పనులు చేయరాదు. దోసిలితో నీటిని త్రాగకూడదు. తొడమీద ఉంచుకొని ఎటువంటి భక్ష్యపదార్థములను తినకూడదు. ఉపయోగించని విషయాలను గురించి తెలుసుకోరాదు.

శ్లో|| న నృత్యేదథవా గాయేన్న వారిత్రాణి వాదయేత్ |
నాస్ఫోటయేన్నచ క్ష్వేడేన్న చ రక్త విరావయేత్||

శాస్త్రవిరుద్ధంగా నృత్యం చేయదగదు. గానం చేయరాదు. వాయిద్యాలను

వాయింపరాదు. ఎంత మైత్రి ఉన్నప్పటికీ, భుజం పై తట్టకూడదు. (స్త్రీల విషయమై ఇది ఇంకా నిషేధం) పండ్లు కన్పించేలా దగ్గరాదు. వివిధ జంతువుల అరుపులను అనుకరించరాదు.

పగిలినవి పనికిరావు

శ్లో|| న పాదౌ ధావయేతాం స్యే కదాచిదపి భాజనే|
స భిన్నభాండే భుంజీత న భావప్రతిదూషితే ||

కంచుపాత్రలోని నీటితో కాళ్లు కడుక్కోరాదు. పగిలినవి, మనస్సుకు ఇంపుగాలేనివీ అయిన పాత్రలలో భుజించకూడదు. అటువంటి పాత్రలు వంటకు సైతం వాడకూడదు.

ఇతరులు వాడినవి

శ్లో|| ఉపానహౌ చ వాసశ్చ ధృతమన్యైర్న ధారయేత్ |
ఉపవీతమలంకారం స్రజం కరకే మేవ చ ||

ఇతరులు ఉపయోగించిన పాదరక్షలు/ పాంకోళ్లు వాడకూడదు. వస్త్రములు కూడా అంతే! ఇంకా ఇతరులు వాడినవీ, తమ ఉపయోగానికి వర్తించనివీ మరికొన్ని ఉన్నాయి. అవి: యజ్ఞోపవీతం, ఆభరణాలు, పూలదండలు, కమండలం మొదలగునవి.

బండ్లలో ప్రయాణం గురించి

శ్లో || నావినీతైర్వ్రజేద్ధుర్యైర్న చ క్షుద్వ్యాధిపీడితైః|
న భిన్నశృంగాక్షిఖురైర్న వాలధివిరూపితైః ||

తుంటరివీ, కొమ్ములు విరిగినవీ, గ్రుడ్డివీ, తోకల్లేనివీ, గిట్టలు బాగా చీలక ఉన్నవీ, ఆకలి రోగం గలవీ అయిన ఎద్దులను పూన్చి అట్టిబండిలో ఎన్నడూ ప్రయాణించదగదు.

శ్రేష్ఠమైన బండ్లు

శ్లో|| వినీతైస్తు ప్ర జేన్నిత్యమాశుగైర్లక్షణాన్వితైః |
వర్ణరూపోపసంపన్నైః ప్రచోదేనాతుదూ భృశమ్ ||

మచ్చిక అయినవి, వేగంగా నడిచేవి, శుభలక్షణాలు కలిగినవి మంచి వన్నె, చక్కని

రూపంగలవి అయిన ఎద్దులను కట్టిన బండిమీద, (ములుగర్ర/ కొరడా అతిగా అదిలించక) ఎక్కవచ్చు!

శ్లో|| బాలాతపః ప్రేతధూమో వర్జ్యం భిన్నం తథాసనమ్ |
న ఛ్ఛింద్యాన్నఖలోమాని దంతైర్నోత్పాటయేన్నఖా ||

లేత ఎండ కాస్తున్నపుడు, అందులో కూర్చోరాదు. పగిలిన పీట/చెక్క ఆసనంగా వాడరాదు. శవధూమం తగలకుండా చూసుకోవాలి. గోళ్లను - రోమాలను తెంపరాదు. దంతాలతో కొరికి గోళ్లను తీయరాదు.

శ్లో|| న మృల్లోష్టం చ మృద్నీయాన్న ఛ్ఛింద్యాత్కరజైస్తృణం |
న కర్మనిష్ఫలం కుర్యాన్ని యత్యామసుఖోదయమ్||

అకారణగా మంటి పెల్లల్ని చిదుపకూడదు. గోళ్లతో గడ్డిని త్రుంచకూడదు. ప్రయోజనం లేని పనేదీ చేయరాదు. చివరికి కష్టాలు కలిగించే పనులను కూడా, (యోచించినపుడు) విడవాలి.

శ్లో|| లోష్టమర్దీ తృణచ్ఛేదీ నఖఖాదీ చ ఓ నరః |
స వినాశం వ్రజత్యాశు సూచకో శుచిరేవ చ ||

పైన చెప్పబడిన అకారణ వృథా పనులు చేసేవాడు; ఇతరుల పై కొండెములు చెప్పువాడు, నిందలు వేసేవాడు; బాహ్యాంతర ఆచార శుద్ధి లేనివాడు త్వరగా నాశనమౌతారు.

చేయదగని కృత్యములు

శ్లో|| న విగర్హ్య కథాం కుర్యాద్బహిర్మాల్యం న ధారయేత్ |
గవాం చ యానం పృ షేన సర్వథైవ విగరి తమ్||

లౌకిక విషయాలుగాని, శాస్త్ర విషయాలను గాని తనకే తెలిసినట్లు చెప్పరాదు. జుట్టునే కప్పెట్టేంత వెగటుగా పూలదండలు ధరించకూడదు. బండ్లకు అలంకరించవచ్చు! గోవు పై స్వారీ నిషేధం.

శ్లో|| అద్వారేణ చ నాతీయాద్గ్రామం వా వేశ్మ వా వృతమ్|
రాత్రే చ వృక్షమూలాని దూరతః పరివర్జయేత్||

నలువైపులా ప్రహరీ గాని, ప్రాకారంగానే ఉన్నట్లయితే - అట్టి ఇంట్లోగాని,

గ్రామంలోగాని గోడలెక్కి ప్రవేశించరాదు. రాత్రిపూట చెట్టుకింద ఉండరాదు.

పాచికలాట కూడదు

శ్లో|| నా క్షైః క్రీడోత్క దాచిత్తు స్వయం చోపానహౌ హరేత్|
శయనర్ధ న భుంజీత న పాణిర్గం న చాసనే ||

వేడుక కోసమైనా పాచికలాట ఆడరాదు. కాలిచెప్పులను చేత్తో పుచ్చుకొని నడవకూడదు. పాన్పు పై కూర్చొని తినకూడదు. అట్లే ఆసనం మీద కూర్చొని కూడా భుజించరాదు. చేతిలో ముద్దని కొద్దికొద్దిగా తినరాదు.

శ్లో || సర్వం చ తిలసంబంద్ధం నాద్యాద సమితే రనౌ |
న చ నగ్నశ్శయీతేహన చోచ్ఛిష్టః క్వచిద్వ్రజేత్||

సూర్యుడస్తమించాక నువ్వులు చేర్చిన పదార్థాలు తినరాదు. నగ్నదేహంతో నిద్రపోరాదు. మొలవరకు గోచీ అయినా ధరించి నిద్రించాలి. ఎంగిలి చెయ్యి కడగక, అక్కడ్నుంచి లేవరాదు. బైటకు పోరాదు.

శ్లో|| ఆర్ధపాద స్తు భుంజీత నార్ధపాదస్తు సంవిశేత్|
ఆర్ధపాదస్తు భుంజానో దీర్ఘమాయురవాప్నుయాత్ ||

కాళ్లు కడుక్కోనిదే భోజనానికి కూర్చోరాదు. తడి కాళ్లతో శయనించరాదు. కానీ, కాళ్లు కడుక్కొని పాదాల తడి ఆరేలోగా భుజించేవారికి దీర్ఘాయువు కలుగుతుందని శాస్త్రం.

శ్లో|| అచక్షుర్విషయం దుర్గం న ప్రపద్యేత కరి చిత్ |
న విణ్మూత్రముదీ క్షేత న బాహుభ్యాం నదీం తరేత్ ||

దట్టమైన చీకట్లతో నిండిన కీకారణ్యాలలోనికి ఎన్నడూ జోరబడకూడదు. అట్టి అరణ్యాలలో మూత్రపురీషాదులువిడవరాదు. బాహువులతో ఈది నదిని దాటకూడదు. (ఆవలి ఒడ్డుకు చేరడానికి నావను ఉపయోగించాలని సూచన.)

శ్లో|| అధితిష్ఠెన్న కేశాఽస్తు న భస్మాస్థిక పాలికొః |
న కార్పాసాస్థిన తుషాలా దీర్ఘమాయుర్జిజీవిషుః ||

ఎక్కువకాలం బ్రతకాలనుకొనేవారు వెంట్రుకలు, ఊక, ఎముకలు, బూడిద, చిల్ల పెంకులు, దూది, పుర్రెలు....వీటిమీద పొరపాటుగానయినా నివశించరాదు. (అనగా

– ఇవి ఉన్న ప్రదేశాల్లో కూడ ఉండరాదని అర్థం)

శ్లో|| న సంవ సేచ్చ పతితైర్న చాండాలైర్నపుల్కసై |
న మూర్ఖైర్నావలి ప్తైశ్చ నాంత్యైర్నాంత్యావసాయిభిః ||

చండాలురు, భ్రషులు, మూరులు, ధనంచేత మదించిన వారు, బానిసజాతులు, చాకళ్లు మొదలగు వారితోను; చండాలునికి బోయదానివల్ల పుట్టిన సంతానముతోను కొద్దికాలమైనా ఒకచోట నిలువరాదు.

శ్లో|| న శూద్రాయ మతిం దద్యాన్నో చ్ఛిష్టం న హవిష్కృతమ్|
న చాస్యోపదిశేద్ధర్మం న చాస్య వ్రతమాదిశేత్||

ఇహపరసాధకమైన అర్థశాస్త్రం శూద్రునికి బోధించరాదు. తనకు శిష్యునిగా ఉండని శూద్రునికి ఉచ్ఛిష్టాన్నం పెట్టరాదు. విశ్శేషం కూడా శూద్రునికి పెట్టకూడదు. సాటి బ్రాహ్మణుని దగ్గర ఉంచుకోక ధర్మము వ్రతము వంటివి బోధించరాదు.

శ్లో|| యో హ్యస్య ధర్మమాచష్ట యశ్చైవాదిశతి వ్రతమ్ |
సో సంవృతం నామ తమః సహ తేనైష మజ్జతి||

శూద్రునికి ధర్మోపదేశం చేసినా, వ్రతాలు వంటివి ఉపదేశించినా, ఆ బ్రాహ్మణుడు అసంవృతం అనే పేరుగల చిక్కని చీకటి నరకంలో పడగలడు. అందుండి అతన్ని ఉద్ధరించడం కష్టసాధ్యము. అది చొరరాని నరకం.

శ్లో|| న సంహతాభ్యాం పాణిభ్యాం కండూయేదాత్మ నశ్శిరః |
న స్పృశేచ్చైతదుచ్ఛిష్టో న చ స్నాయాద్వినా తతః ||

రెండు చేతులూ జోడించి తలగోక్కోకూడదు. భోజనం అయ్యాక చేతులు – కాళ్లు కడుక్కోకుండా ఎడమచేత్తో నైనా శిరస్సును తాకరాదు. రోగాలచేత బాధపడేటపుడు తప్ప, శిరస్సును విడిచి కంఠం వరకు మాత్రం స్నానం చేయరాదు.

శ్లో|| కేశగ్రహాల ప్రహారాంశ్చ శిరస్యేతాః విసర్జయేత్|
శిరస్నాతశ్చ తైలేన నాంగం కించిదపి స్పృశేత్ ||

కోపం అధికమైనాగాని, జుట్టు పట్టుకొని తలవంచి తల పైన కొట్టకూడదు. తలకు నూనె అంటి స్నానం చేశాక, మళ్లీ ఆరోజే కొంచెమైనా తైలాన్ని దేహానికి పూసుకోరాదు.

శ్లో|| న రాజ్ఞః ప్రతిగృహ్ణీయాదరాజన్యప్రసూతితః |
సూనాచక్రధ్వజవతాం వేశ్యేనైవ చ జీవతామ్ ||

శుద్ధ క్షత్రియవంశంలో జన్మించని రాజు వల్ల దానం అందుకోరాదు. జంతుహింస చేత జీవించేవాడి దగ్గర, నువ్వులు మొదలగునవి గానుగ పట్టి తైలం తీసేవాడిదగ్గర, మద్యం విక్రయించే వాడి దగ్గర, పడుపు వృత్తి చేత జీవించేవారిని ఆశ్రయించుకు బతికే వారి దగ్గర దానం పట్టరాదు.

శ్లో|| దశసూనానమం చక్రం దశచక్రసమో ధ్వజః |
దశధ్వజసమో వేశో దశవేశనమో నృపః ||

గానుగాడేచోటు అంటే - పది వధ్యస్థానాలు ఉండే ప్రదేశంతో సమానము. మద్యవిక్రయస్థలం అంటే - ఇటువంటి 10గానుగల చోటుతో సమానం. పదికలు అంగళ్ల సాటి ఒక సానివాడ. పది బోగం వాడలతో సమానం - క్షత్రియుని కొలువు.

శ్లో|| దశసూనాసహస్రాణి యో వాహయతి సౌనిక |
తేన తుల్యః స్మృతో రాజా ఘోర స్తవ్య ప్రతిగ్రహః||

పదివేల జంతువుల్ని తెగనరికే కటికవానితో సమానుడు ఒక క్షత్రియుడు. ఇందువల్లనే రాజు దగ్గర్నుంచి దానాలు పుచ్చుకోడానికి (ఎవరో తెగించినవారు తప్ప) అందరూ సాహసించరు.

శ్లో|| యో రాజ్ఞః ప్రతిగృహ్ణోతి లుబ్ధస్యోచ్ఛాస్త్రవ ర్తినః |
స పర్యాయేణ యాతీమాన్నర కానేక వింశతిమ్||

లోభివాడు, శాస్త్రమర్యాదను అతిక్రమించినవాడు అయిన రాజు దగ్గర్నుంచి ఎవరైతే దానం తీసుకుంటారో, అతడు ఈ క్రింద చెప్పబడినట్టి 21 రకాల నరకములను పొందుతాడు.

21 రకాల నరకములు

శ్లో|| తామి గ్రామంధతామిస్రం మహారౌరవరౌరవా |
నరకం కాలసూరతం చ మహానరమేవ చ||
సంజీవనం మహావీచిం తపనం సంప్రతాపనమ్ |
సంఘాతం చసకాకోలం కుడ్మలం పూతమృత్తికమ్ ||

లోహశంకుసృజీషం చ పంథానం శాల్మలీం నదీమ్||
అసిపత్రవనం చైవ లోహదారకమేవ చ ||

ఆ ఇరవయ్యొక్క నరకాలు ఇవి: 1. తమిస్రం 2. అంధతమిస్రం 3. మహారౌరవం 4. కాలసూత్రం 5. మహానరకం 6. సంజీవనము 7. మహావీచి 8. తపనము 9. సంప్రతాపనం 10. సంఘాతం 11. కాకోలం 12. కుడ్మలం 13. పూతిమృత్తికం 14. లోహశంకువు 15. ఋజీషం 16. పంధ్యాము 17. శాల్మలి 18. రౌరవం 19. అసిపత్రవనం 20. వైతరణీనది 21. లోహదారకం.

శ్లో|| ఏతద్విదంతో విద్వాంసో బ్రాహ్మణా బ్రహ్మవాదినః |
న రాజ్ఞః ప్రతిగృహ్ణంతి ప్రేత శ్రేయోఽభిలాంక్షిణః ||

విద్వాంసులు, బ్రహ్మవేత్తలు రాజువల్ల దానం పొందడం ద్వారా కలిగే నరకాల గురించి బాగా తెలిసిన వారైనందువల్ల, జన్మాంతాన అట్టి నరకాలలోపడటం ఇష్టంలేక దానం తీసుకోరు.

శ్లో|| బ్రా హ్మీ ముహూర్తే బుధ్యేత ధర్మార్గె చానుచింతయేత్ |
కాయక్లేశాంశ్చ తన్మూలా వేదతత్వార్థమేవ చ ||

రాత్రి యొక్క చివరి భాగాన్ని బ్రాహ్మీముహూర్తం అంటారు. అటువంటి బ్రాహ్మీముహూర్తంలో లేచి ధర్మము - అర్థం అనే వాటిని గురించితప్పక చింతించాలి. వేదతత్వార్థాలు కూడా చింతన చేయాలి.

శ్లో|| ఉత్థాయావశ్యకం కృత్వా కృతశౌచస్సమాహితః|
పూర్వాం సంధ్యాం జపం స్త్రీ ఘోత్స్వకాలే చావరాం చిరమ్||

అటు తర్వాత ఉషః కాలంలో పాన్పు మీద నుంచి లేచి, కాలకృత్యాలను తీర్చుకొని, పరిశుద్ధుడై, వేరే ఆలోచనలు చేయక ప్రాతస్సంధ్యావందనం ఆచరించి, జపం చేయాలి. ఇట్లే సాయంసంధ్యానుష్ఠానాన్ని నెరవేర్చాలి. గాయత్రీ జపం తప్పక చేయాలి.

శ్లో|| ఋషయో దీర్ఘ సంధ్య త్వాద్దీర్ఘ మాయురవాప్నుయుః |
ప్రజ్ఞాం యశశ్చ కీర్తిం చ బ్రహ్మవర్చసమేవ చ||

ఋషులు దీర్ఘకాలం సంధ్యావందనం ఆచరించడం వలననే చిరకాలం జీవించారు.

బుద్ధిని కీర్తిని పొందారు. కనుక ఆయురారోగ్యధీయశస్సు వర్చస్సులను కోరే విప్రులు ఉదయసాయం సంధ్యలందు తప్పక సంధ్యావందనం ఆచరించాలి.

ఉపాకర్మ

శ్లో|| శ్రావణ్యాం ప్రొష్ఠపద్యాం వాప్యుపాకృత్య యథావిధి |
యుక్తశ్ఛందాస్యధీయీత మాసాల విప్రో ర్ధపంచమా ||

శ్రావణపూర్ణిమనాడు గాని, భాద్రపద పున్నానికి గాని, తమతమ ఇంటి ఆచారాన్ని అనుసరించి, ఉపాకర్మ జరిపించాలి. పట్టుదలగా నాలుగున్నర నెలల కాలం అధ్యయనం చేయాలి.

శ్లో|| పుష్యేతు ఛందసాం కుర్యాద్బహిరుత్సర్జనం ద్విజః |
మాఘశుక్లస్య వా ప్రాప్తీ పూర్వా ప్లే ప్రథమేహని||

ఈ నాలుగున్నర నెలలు పూర్తయిన తర్వాత, పుష్యమాస శుక్లపక్షం లేదా మాఘశుక్ల పక్షం పాడ్యమిరోజున ఊరివెలుపలకు వెళ్లి తమ ఇంటి ఆచారాల ప్రకారం ఉత్సర్జనం అనే కర్మ ఆచరించాలి.

ఉత్సర్జనానంతరం......

శ్లో|| యథాశాస్త్రం తు కృత్వైవముత్సర్గం ఛందసాం బహి |
విరమేత్పక్షిణీం రాత్రిం తదేవైకమహర్నిశమ్ ||

ఈ ప్రకారం ఉత్సర్జనం జరిగించిన పిమ్మట తొంభై ఘడియల కాలం గాని, ఒక రోజుగాని, మూడురోజులపాటు గాని వేదాధ్యయనం నిలిపి ఉంచాలీ.

శ్లో|| అత ఊర్ధ్వం తు ఛందాంసి శుక్లేషు నియతః పఠేత్ |
వేదాంగాని చంసర్వాణి కృష్ణపక్షేషు సంపఠేత్||

ఉత్సర్జాధ్యాయం తర్వాత శుక్లపక్షాలలో మంత్రబ్రాహ్మణరూపమయిన వేదాలను నియమంతో పఠించాలి. కృష్ణపక్షాలలో వేదాంగాలైన శిక్ష, వ్యాకరణం మొదలగునవి పఠించాలి.

అనధ్యాయాలు

శ్లో|| నావిస్పష్టమధీయోత న శూద్రజనసన్నిధౌ |
న నిశాంతే పరిశ్రాంతో బ్రహ్మాధీత్య పునః స్వ పేత్||

స్వరము, వర్ణములు వీని భేదము తెలియకుండా వేదాన్ని అధ్యయనం చేయరాదు. అట్లే శూద్రులు చేరువలో ఉండగా వేదాలను చదవరాదు. రాత్రి వేకువఝామున లేచి వేదాధ్యయనం అయిందనిపించి, అలసటచేత తిరిగి పరుండి నిద్రించరాదు.

శ్లో|| యథోదితేన విధినా నిత్యం ఛందస్కృతం పఠేత్ |

బ్రహ్మ ఛందస్కృతం చైవ ద్విజో యుక్తో హ్యసాపది ||

విధిప్రకారం ప్రతిరోజు గాయత్ర్యాది ఛందస్సులతో కూడిన మంత్రము మాత్రము పఠించాలి. కర్మాదులు సంభవించినపుడు శాస్త్రోక్త విధానంలో బ్రాహ్మణ మంత్రములు పఠించవచ్చు!

శ్లో|| ఇమాన్ని త్యమనధ్యా యానధీయానో వివర్జయేత్ |

అధ్యాపనం చ కుర్వాణః శిష్యాణాం విధిపూర్వకన్ ||

వేదాల్ని చెప్పే గురువుగాని - వేదాలను అధ్యయనం చేసే శిష్యుడు గాని, ఈ దిగువ చెప్పబడిన అనధ్యాయాలలో వేదాధ్యయనాన్ని విడిచి పెట్టవలసి ఉంటుంది.

శ్లో|| కర్ణశ్రవేనిలే రాత్రి దివా పాంసుసమూహమే |

ఏతా వర్షాస్వనధ్యాయ వధ్యాయః ప్రచక్షతే||

వర్షాకాలంలో రాత్రిపూట చెవులకు ఝుమ్మనే చప్పుడు కల్గించే ఈదురు గాలులు వీచినపుడు; పగటిపూట విస్తారంగా దుమ్ముకమ్ముకొని ఉన్నప్పుడు ఆ పూటకిక అనధ్యాయమే! వేదపాఠం ఉండదు.

శ్లో|| విద్యుత్ స్తన్తవరేషు మహెల్కానాం చ సంప్లవే |

ఆకాలిక మనధ్యాయయమే తేషు మనురబ్రవీత్||

వర్షఋుతువులో మెరుపులు, ఉరుములు, వాన ఒక్కుమ్మడిగా సంఘటిల్లినపుడు; అక్కడక్కడ తోకచుక్కలు పడినప్పుడు; ఆ విధంగా సంభవించినది మొదలు మర్నాడు అదేవేళ వరకు అనధ్యాయమే!

ఆ రోజున వేదం అధ్యాపనంగాని, అధ్యయనంగాని ఉండవు. అట్లే... (తదుపరి శ్లోకంలో అన్వయం)

శ్లో|| ఏతాంస్త్వభ్యుదితా విద్యాద్యదా ప్రాదుష్కృతాగ్నిషు |

తదా విద్యాదనధ్యాయమనృతా చాభ్రదర్శనే ||

హోమం మొదలగునవి జరగవలసి ఉన్న సంధ్యవేళ – పైనచెప్పబడిన వర్షఋతు సంరంభం (ఉరుములు, మెరుపులు వగైరా) కనిపించినపుడు కేవలం వర్షాకాలంలో మాత్రమే అనధ్యాయం. ఇతర ఋతువుల్లో లేదు. ఇతర ఋతువులలో అగ్నికార్యం ప్రారంభించేటపుడు మేఘాడంబరం ఉంటే అనధ్యాయం.

శ్లో|| నిర్వాతే భూమిచలనే జ్యోతిషాం చోపసర్జనే |
ఏతానాకాలికా విద్యాదనధ్యాయానృతావపి||

వర్షఋతువు కానప్పటికీ – పిడుగులు పడటం, భూకంపాలు సంభ వించడం, నక్షత్రాలు రాలడం వంటివి జరిగినా, ఇతర ఉత్పాతాలు కనబడినా మరునాడు ఆ వేళవరకు అనధ్యాయం.

శ్లో|| ప్రాదుష్కృతేష్వగ్నిషు తు విద్యుత్ స్తనితనిస్వనే |
సజ్యోతిస్స్యాదనధ్యాయః శేషే రాత్రి యథా దివా ||

హోమం నిమిత్తం అగ్నిహోత్రాలు జ్వలింపచేస్తూండగా ప్రాతఃసంధ్యగాని – సాయం సంధ్యగాని ఉరుములు మెరుపులు కనిపిస్తే వెలుగు ఉన్నంత వరకు అనధ్యాయం. రాత్రిక్కూడా వరం – మేఘాడంబరం ఉంటే రోజు మొత్తం అనధ్యాయం.

శ్లో|| నిత్యానధ్యాయ ఏవ స్యాద్గ్రామేషు నగరేషు చ |
ధర్మనైపుణ్య కామానాం పూతిగందే చ సర్వదా ||

నైపుణ్యం ఉండీ, ధర్మాన్ని ఆచరించాలన్న పట్టుదల గల శిష్యునికి ధర్మనైపుణ్య కాముడు' అని పేరు. అటువంటి శిష్యునికి ఆ ఊరిలో ఏ కారణంగా నైనా దుర్గంధం వ్యాపించి ఉంటే, అది తగ్గేవరకు అనధ్యాయం. వేదాధ్యయనమున విద్యకే ప్రాముఖ్యమిచ్చే శిష్యునకు విద్యా నైపుణ్య కాముడు అని పేరు. వారికి ఇది వర్తించదు.

శ్లో|| అంతర్గతశవే గ్రామే వృషలస్య చ సన్నిధాః |
అనధ్యాయో రుద్యమానే సమవాయే జన్యస్య చ ||

గురుకులమునకు చేరువగా ఉన్న గ్రామంలో గాని; గురుకులం ఉన్న గ్రామంలోగాని శవం ఉన్నప్పుడు; అధార్మికులు దాపునకు వచ్చినపుడు, జనులు సామూహికరోదనం చేస్తున్నపుడు శిష్యులకు అనధ్యాయం.

శ్లో|| ఉదకే మధ్య రాత్రే చ విణ్మూత్రస్య విసర్జనే |
ఉచ్ఛిష్టః శ్రాద్ధభుక్చైవ మనసా పి న చింతయేత్ ||

నీటిమధ్యలో ఉన్నప్పుడు, అర్ధరాత్రి వేళ, మలమూత్రాలు విడిచేటప్పుడు, ఎవరైనా శ్రాద్ధభోక్తగా నియంత్రణం చేసినపుడు, ఎంగిలిచేత్తో ఉండగా మనసులోనైనా వేదాన్ని స్మరించరాదు. రాత్రిపూట నాలుగు గుహూర్తకాలము వేదాధ్యయనానికి నిషేధం.

శ్లో|| ప్రతిగృహ్య ద్విజో విద్వానేకోద్దిష్టస్య కేతనమ్ |
త్ర్యహం న కీర్తయేద్బ్రహ్మ రాక్షో రా హ్వోశ్చ సూతకే.

ఏకోద్దిష్ట శ్రాద్ధ నిమంత్రణం చేసినపుడు, నియంత్రణ దినం మొదలు మూడు రోజులు; తమదేశపు ఏలికకు పుత్రోదయం జరిగినపుడు మూడు రోజులు, సూర్య - చంద్రగ్రహణములలో మూడు రోజులు అనధ్యాయము.

శ్లో|| యావదేకానుదిష్టస్య గంధో లేపశ్చ తిష్ఠతి|
విప్రస్య విదుషో దేహే తవద్బ్రహ్మ న కీర్తయేత్||

ఏకోద్దిష్ట శ్రాద్ధమునందు నిమంత్రణం చేసినవాని దేహంలో కుంకుమాది విలేపనాల గంధం ఎంతవరకు అంటుకొని ఉంటుందో అంతవరకు విద్వాంసుడైన విప్రుడు వేదపఠనం చేయకూడదు.

శ్లో|| శయానః ప్రౌడపాదశ్చ కృత్వా చైవావసర్గికామ్ |
నాధీయోతామిషం జగ్ధ్వ సూతకొన్నాధ్యమేవ చ ||

శయ్య (పడక) మీద పరుండి గాని, ఎత్తుగా గలపీఠం పై కూర్చొని కాళ్లు చాచుకొని గాని, నడుముకు - మోకాళ్లకు బట్టకట్టుకొని గాని, మాంసం భుజించిగాని వేదం చదవరాదు.

శ్లో|| నీహారే బాణశబ్దే చ సంధ్యయో రేవ చోభయోః|
అమావాస్యాచతుర్దశ్యో పౌర్ణమస్యష్టకాసు చ ||

మంచుకమ్మినప్పుడు, బాణధ్వని వినిపించినపుడు, సాయంకాలం - ప్రాతఃకాలాలలోను, అమావాస్య చతుర్దశి తిథుల్లోను వేదాధ్యయనం చేయరాదు.

శ్లో|| అమావాస్యా గురుం హంతి శిష్యం హంతి చతుర్దశీ |

బ్రహ్మాష్టకాపౌర్ణమాసౌ తస్మాత్తైః పరివర్జయేత్||

అమావాస్యనాడు వేదం చదివితే అది గురువును చంపుతుంది. చతుర్దశినాటి వేదపఠనం శిష్యునికి దెబ్బ. అష్టమి - పూర్ణిమ రోజుల్లో (వీటిప్రభావంచేత) వేదం తనకు తానే నశిస్తుంది. కనుకనే నిషేధించారు. ఇంకా....

శ్లో|| పాంసువర్షే దిశాం దాహే గోమాయువిరుతే తథా |
శ్వఖరోష్ట్రే చ రువతి పఙ్క్తౌ చ న పఠేద్విజ ||

దుమ్ము వరం(ప్రభంజనాల తాకిడికి) కురిసినపుడు, దిక్కుల్లో మంటలు కన్పించినపుడు, నక్కలు అతిగా ఊళవేసినపుడు, కుక్కలు - గాడిదలు. అదే పనిగా రోదిస్తూన్నప్పుడు (ఇవన్నీ ఏదో ఒక ఉత్పాతానికి సూచన), ఎక్కువ మంది జనసమూహం ఉన్నప్పుడు వేదం చదవరాదు.

శ్లో|| నాధీయీత శ్మశానాంతే గ్రామాంతే గోవ్రజే పివా |
వసిత్వా మైథునం వాసః శ్రాద్ధకం ప్రతిగృహ్యా చ.

శ్మశానానికి చేరువగాను, ఏదో ఒక గ్రామానికి సమీపంలోను (ఆరుబయట) గురుకులం కాని ప్రదేశాల్లోను, పశువులశాలలోను, స్త్రీతోరమించి వున్నప్పటి వస్త్రం ధరించి, శ్రాద్ధాన్నం భుజించి వేదం చదువరాదు.

శ్లో|| ప్రాణి వా యదివారి ప్రాణి యత్కించిచ్ఛ్రైర్ధికం భవేత్ |
తదాలభ్యావ్యవధ్యాః పాణ్యాహ్యే హి ద్విజఃస్మృతః ||

తాను దానంగా పుచ్చుకొన్న వాటిలో ప్రాణంగల గోవులు - గుర్రాలు గాని, అచేతనమైన వస్తువులు వస్త్రం మొదలగునవి ఉన్నట్లయితే ఆ రోజుకు ఇక వేదపఠనం కూడదు. బ్రాహ్మణునకు హస్తమే నోరు అని ప్రతీతి. అదీ కారణం.

శ్లో|| చోరైరుపప్లుతే గ్రామే సంభ్రమే చాగ్ని కారితే |
ఆకాలిక మనధ్యాం విద్యాత్సర్వాద్భుతేషుచ ||

దొంగల బెడద అధికంగా ఉండి, ఊల్లో కలకలం పుట్టినపుడు; అగ్ని ప్రమాదం సంభవించి గ్రామం ఆపదలో పడినపుడు; విపరీతాలు - వింతలు ఊల్లో బయలుదేరినపుడు మర్నాడు ఆ వేళదాకా అనధ్యాయం.

శ్లో|| ఉపాకర్మణి చోత్సర్గే త్రిరాత్రం క్షేపణం స్మృతమ్|

అష్టకాసు త్వ హెరాత్రమృత్వంతాసు చ రాత్రిషు||

ఆషాఢ - శ్రావణ మాసాలలో ఉపాకర్మ జరిగిన తర్వాత, పుష్య - మాఘాలలో ఉత్సర్జన వ్రతం ఆచరించినపుడు మూడు రోజులు అనధ్యాయము. అలాగే ఆశ్వయుజంలో పౌర్ణమికి తదుపరి మూడు రోజులు, కృష్ణాష్టమి రాత్రి - పగలు, చైత్ర - ఆషాఢ - ఆశ్వీజ - పుష్యమాసాల సంక్రమణములలో రాత్రిపూట అనధ్యాయం.

శ్లో|| నాధీయీతాశ్వమారూఢ న వృక్షం న చ హస్తినమ్ |
న నావం నఖరం నోష్టం నేరిణస్తో న యానగః ||

చెట్లమీదకాని, గుర్రంమీదగాని, ఏనుగు మీదగాని, గాడిదమీదకాని ఒంటిమీద కాని కూర్చొని వేదం పఠించరాదు. చౌడునేలమీద కూర్చొని వేదం చదవకూడదు. నావ మీద ఎక్కినపుడు, బండిమీద ఎక్కినపుడు వేదపఠనం కూడదు.

శ్లో|| న వివాదే న కలహే న సేనాయాం న సంగరే |
న భుక్త మాత్రే నాజీర్ణేన వమిత్వా న సూతకే ||

వాగ్వాదం జరుగుతూండగా, కర్రలతో కొట్టుకొంటూండగా, దరిదాపులలో సేనలు వంటివి ఉండగా, యుద్ధం జరుగుతూండగా, భోజనం చేసినవెంటనే, పులిత్రేపులు - వాంతులు వస్తున్నప్పుడు, సూతకం సంభవించినపుడు వేదాధ్యయనం పనికిరాదు.

శ్లో|| అతిథిం చాననుజ్ఞాప్య మారుతే వాతి వా భృశం |
రుధిరే చ స్రుతే గాత్రాచ్ఛస్త్రేన చ పరీక్షతే||

అతిథి ఉండగా, అతని అనుజ్ఞ లేకుండా వేదం చదవదగదు. గాలి విస్తారంగా వీస్తుండగా వేదం చదవరాదు. కత్తిగాయం తగిలినా - రక్తం కారుతూన్నా వేదాధ్యయనం కూడదు.

శ్లో|| సామధ్వనావృగ్యజుషీ నాధీయోత కదాచన |
వేదస్యాధీత్య వాప్యంతమారణ్యకమధీత్య చ ||

సామవేదగానం వినిపిస్తుండగా, ఋగ్యజుర్వేదాలు చదవకూడదు. వేదాన్నంతటినీ అధ్యయనం చేశాక - ఆరణ్యకం అనే వేదభాగాన్ని చదివిన తర్వాత ఆనాటికి ఇక

వేదాధ్యయనం లేనట్లే!

సామవేదం సంగతి

శ్లో|| ఋగ్వేదో దేవదైనత్యో యజుర్వేదస్తు మానుషః |

సామవేదః స్మృతః పిత్ర్య స్తస్మాత్తస్యాశుచిర్ధ్వని ||

సామవేదధ్వని అంత ప్రశస్తం కానిది. దీనిక్కారణం – పితృదేవతలు దైవతంగాగలది ఈ వేదం. దేవతలది ఋగ్వేదం. మానవులది యజుర్వేదం. పితృదేవతా సంబంధి కావడంచేత దీనిని అంత శ్రేష్ఠంగా పరిగణించలేదు.

ప్రణవాదులలో...

శ్లో|| ఏతద్విదంతో విద్వాంసస్త్రయోనిష్కర్షమన్వహమ్ |

క్రమతః పూర్వమభ్యస్య పశ్చాద్వేదమధీయతే ||

ప్రతిరోజూ చేసే బ్రహ్మయజ్ఞంలో ఋగ్యజుస్సామసారమైనట్టి ప్రణవ వ్యాహృతి సావిత్ర్యలను క్రమంగా అధ్యయనం చేశాకనే విద్వాంసులు వేదాలను అధ్యయనం చేస్తారు. ప్రణవం(ఓంకారం) పఠించేటపుడు వేదాదులకు అనధ్యాయమని చెప్పబడింది.

శ్లో|| పశుమండూకమార్జోరశ్వసర్పకులాఖుభిః |

అంతరాగమనే విద్యాదనధ్యాయమహర్నిశమ్ ||

పశువులు, కప్పలు, పిల్లి, కుక్క, పాము, ముంగిస, ఎలుక ఇవి వేదాధ్యయనం జరుగుతూండగా గురుశిష్యుల నడుమ కు వస్తూంటే, ఆరోజుకు ఇక అనధ్యాయమే!

శుద్ధిలోపించినపుడు...

శ్లో|| ద్వావేవ వరయేన్ని త్యమసధ్యాయా ప్రయత్నతః|

స్వాధ్యాయభూమిం చాశుద్ధామాత్మానం చాశుచిం ద్విజః ||

విద్యానైపుణ్యాన్ని కోరే శిష్యుడు, వేదాధ్యయన ప్రదేశం అమేధ్యాదులు (అశుద్ధములు) మొదలగువాటి చేత ఆవరించబడినపుడు, నిషిద్ధమైనవి కన్పించినపుడు మాత్రమే అనధ్యాయం ఆచరించాలి.

సాధారణమైన విధులు

శ్లో|| అమావాస్యామష్టమీం చ పౌర్ణమాసిం చతుర్దశీమ్ |
బ్రహ్మచారీ భవేన్నిత్యమప్యతౌ స్నాతకో ద్విజః ||

అమావాస్య, పౌర్ణమి, అష్టమి, చతుర్ధశి తిథులలో స్వభార్య అయినప్పటికీ – ఋతుస్నాతగా ఉన్నప్పటికీ, వేదాధ్యయన వరుడై న వాడు ఆమెతో సంగమించకూడదు. ఈ తిథులు విడిచి పెట్టాలి.

భోజనానంతర స్నానం నిషిద్ధం

శ్లో|| న స్నామాచరేద్భుక్త్వా నాతురో న మహానిశి |
న వాసోభిస్సహాజస్రం నావితే జలాశయే ||

రోజువారీ చేసే స్నానం భోజనం ముగించాక చెయ్యకూడదు. అతడు రోగి అయినా గానీ, భోజనానంతర స్నానం నిషిద్ధం. చాలా వస్త్రాలు ధరించి కూడ స్నానం చేయరాదు. తెలీని జలాశయాలు, మొసళ్లున్న జలాలలో స్నానం నిషిద్ధం.

శ్లో|| దేవతానాం గురో రాజ్ఞః స్నాతకాచార్యయో స్తథా |
నాక్రామేత్కామతశ్ఛాయాం బభ్రుణ్ దీక్షితస్య చ ||

శిల్పాది రూపమైన దేవతలు, తల్లి, తండ్రి, గురువు, ఆచార్యుడు, రాజు, విద్యావ్రతస్నాత కుడు, యజ్ఞదీక్షను పూనివున్నవాడు, చండాలుడు మొదలగువారి నీడ దాటడం గాని, బుద్ధిపూర్వకంగా తొక్కడం గాని నిషిద్ధం. (దేవతా శిల్పాలు కుడ్యాల పై ఉన్నపుడు దోషం లేదని శాస్త్రం)

శ్లో|| మధ్యందినేర్ధరాత్రే చశ్రాద్ధం భుక్త్వా చ సామిషమ్ |
సంధ్యయో రుభయో శ్చైవ న సేవేత చతుష్పథమ్||

మిట్టమధ్యాహ్నవేళ, అర్ధరాత్రి, మాంసంతో కూడ శ్రాద్ధ భోజనం చేశాక అక్కడ, ప్రాతః – సాయంకాల ఉభయ సంధ్యల్లోను, నాలుగు రహదార్లు కలిసే కూడలిలోను ఎక్కువ సేపు గడపకూడదు.

శ్లో|| ఉద్వర్తనమస్నానం విణ్మూత్రే రక్తమేవ చ |
శ్లేష్మనిష్ఠ్యూతవాంతాని నాధితి ష్ఠోత్తు కామతః ||

నూరి పెట్టిన విప్పపిండి, స్నానం చేసిన నీళ్లు, మలమూత్రాలు, రక్తం, కఫం, వాంతి, నమిలిఉమ్మేసిన తాంబూలాలు తెలిసి తొక్కరాదు. తెలీకతొక్కినపుడు జలాదులచే

శుద్ధి చేసుకోవాలి.

శ్లో|| వైరిణం నోప సేవేత సహాయం చైవ వైరిణః |
అధార్మికం తస్కరం చ పరస్యైవ చ యోషితమ్ ||

శత్రువును - శత్రువుకు సహాయం చేసేవాడిని, అధర్మపరుడిని, దొంగను, పరభార్యను కోలువరాదు. స్వప్రయోజనాన్ని ఆశించి ఈపనిచేసినప్పటికీ - అవి నింద్యమైనవే! కీడు కలిగించేవే!

శ్లో|| నహీదృశమనాయుష్యం లోకే కిం చన విద్యతే |
యాదృశం పురుష స్యేహ పరదారోప సేవనమ్ ||

పురుషునికి పరభార్యను కొలవడం అనేది ఎంత ఆయుక్షణమే చెప్పనలవి కాదు. ఆయువును హరించడంలో దీనికంటే మించినది వేరొకటి లేదు.

శ్లో|| క్షత్రియం చైవ సర్పం చ బ్రాహ్మణం చ బ్రహుశ్రుతమ్|
నావమన్యేత వై భూష్ణుః కృశానపి కదాచన ||

చేతిలో కాసులేనివాడైనప్పటికీ, ఎన్నో విషయాలు తెలిసి వున్న బ్రాహ్మణుని, పామును, క్షత్రియుని అవమానించరాదు. ధన - ధాన్య - పశుసమృద్ధిని కోరేవాడు వీరి విషయమై చాలా జాగరూకుడై మెలగాల్సి వుంటుది.

శ్లో|| ఏ త్రయం హి పురుషం నిర్ద పేదవమానితమ్ |
తస్మాదేతత్రయం నిత్యం నావమన్యేత బుద్ధిమాన్ ||

తమను అవమానపరిచిన వారిని ఈ ముగ్గురూ దహిస్తారు. వీరికి గల స్వబుద్ధికుశలత, వీరిచేత అంత పనీ చేయించగలదు. కనుక వీరిని అవమానించరాదు.

శ్లో|| నాత్మానమవమన్యేత పూర్వాభి రసమృద్ధిభిః |
ఆమృత్యోః శ్రియ మన్విచ్ఛేన్నైనాం మన్యేత దుర్లభామ్||

తనకు ఒకానొకప్పుడు వ్యాపారాదుల వల్ల నష్టం సంభవించినప్పటికీ, ద్రవ్యమంతా పోయినా ఆత్మన్యూనత కూడదు. తిరిగి సంపాదించడానికి ప్రయత్నించాలి. దుర్లభమని నిందించుకోరాదు.

శ్లో|| సత్యం బ్రూయాత్రియం బ్రూయా న్న బ్రూయాత్సత్య మప్రియమ్ |

ప్రియం చ నానృతం బ్రూయా దేష ధర్మసనాతనః ||

విన్నది విన్నట్లు, చూసింది చూసినట్లు చెప్పడం సత్యం. అటువంటి పలుకులే పలకాలి. ఎదుటివానికి ఆనందం కలిగేలా చెప్పడం ఇచ్చకం. కాని సత్యానికి దూరంగా ఉన్నా ప్రియం కలిగించేటపుడు చెప్పడం తప్పుకాదు. సత్యమే అయినా అప్రియం పలకరాదు. ఇది సనాతన ధర్మం.

శ్లో|| భద్రం భద్ర మితి బ్రూయా ద్భద్రమిత్యేవ వా వదేత్ |

శుష్క వైరం వివాదం చ న కుర్యా తేన చిత్యహ ||

అమంగళమైనప్పటికీ ప్రశస్తము, పుణ్యం మొదలైన పదాలతో భద్రం - భద్రం అని చెప్పాలి గాని, పగచేత వృథాగా వాదులాటకు దిగకూడదు.

శ్లో|| నాతికల్యం నాతిసాయుం నాతిమధ్యం దినే స్థితే |

నాజ్ఞాతేన సమం గచ్ఛే న్నైకో న వృషలైస్సహ ||

మరీ వేకువఝామున గానీ, ప్రదోషసమయంలోగానీ, పగలు రెండు ఝాములవేళప్పుడు గానీ, పాపులతో గానీ, కులశీలాదులు తెలీని కొత్తవారితో గానీ ఎన్నడూ పయనించ కూడదు. అకారణముగా నైనా హాని కలిగించే గుణం వీటికి/ వీరికి ఉంది.

శ్లో|| హీనాంగానతిరిక్తాంగాన్ విద్యాహీనా వయోధికా |

మాపద్రవ్యపహీనాంశ్చ జాతీహీనాంశ్చ నాక్షి పేత్||

అంగహీనులనుగానీ - అధికమైన అంగాలు గలవారిని గాని - వయసు మీరిన వారిని గాని, రూపం - ధనం లేని వార్ని గాని, జాతిహీనులనుగాని ఎన్నడూ వేళాకోళం చెయ్యరాదు.

శ్లో|| న స్ప శేత్పాణినోచ్ఛిష్టో విప్రో గోబ్రాహ్మణానలా |

న చాపి పశ్యేదశుచి స్సుస్థో జ్యోతిర్గణా దివి ||

భోజనం ముగించాక లేదా మలమూత్రాలు వదిలాక చేతులు పరిశుభ్రపరచుకోకుండా సాటివారిని గాని, గోవులను - బ్రాహ్మణులనుగాని తాకరాదు. అపరిశుద్ధుడై సూర్యచంద్రాదులను చూడరాదు.

శ్లో|| స్పృష్టిదితా నశుచి ర్నిత్య మద్భిః ప్రాణానుపసశేత్|

గాత్రాణి చైవ సర్వాణి నాభిం ప్రాణీత లేన తు ||

విప్రుడొకవేళ ఆవిధంగా చేసినట్లయితే, ఆచమనం చేసి ఈ క్రింద చెప్పబడిన నిష్కృతి ఆచరించాలి.

చేతిలో నీళ్లు పోసుకొని ప్రాణాపానాదులను, కళ్లు మొదలగు ఇంద్రి యాలను, శిరస్సును, భుజాలను, బొడ్డును, మోకాళ్లను – పాదాల్ని తాకాలి.

శ్లో|| అనాతురః స్వాని ఖాని న స్పృ దనిమిత్తతః |

రోమాణి చ రహస్యాని సర్వాణ్యేన వివర్జయేత్||

తాను రోగంచేత బాధపడని వాడైతే, ఏ కారణం చేతనైనా తన ఇంద్రియాలను తాకరాదు. రహస్యస్థలాలలో ఉండే రోమాలను సైతం తాకకూడదు.

శ్లో|| మంగళాచార యుక్తానాం నిత్యం చ ప్రయతాత్మనామ్|

జపతాం జుహ్వతాం చైవ వినిపాతో న విద్యతే||

మంగళాచారాలతో ఉండేవారికి, నిత్యం పరిశుభ్రంగా ఉండేవారికి, జపం – హోమం మొదలగు వాటి పై శ్రద్ధ గలవారికీ ఎన్నడయినాగాని, మనుషుల వల్లనో – దైవాలవల్లనో ఉపద్రవం కలుగదు.

శ్లో|| మంగళాచారయుక్తస్స్యాత్ ప్రయతాత్మా జితేంద్రియ |

జు పేచ్చ జుహుయాచ్చైవ నిత్యమగ్నిమతంద్రితః ||

మంగళ హేతువైన గోరోచనం మొదలగు ద్రవ్యాలు, గురు సేవ వంటి సదాచారాలు సద్రాహ్మణుడు కలిగి ఉండాలి. పరిశుద్ధ హృదయం, జితేంద్రియత్వం, గాయత్రీజపం, అగ్నిహోత్రం ఇవీ బ్రాహ్మణ్య చిహ్నాలు.

శ్లో|| వేదమేవాభ్యనే న్నిత్యం యథాకాల మతంద్రితః |

తం హ్యస్యాహుః పరం ధర్మ మపధర్మోన్య ఉచ్యతే ||

నిత్యకృత్యాలైన తరువాత, శ్రేయస్సును పొందగోరే బ్రాహ్మణుడు అనాయాసంగా ప్రణవం, గాయత్రి పఠించాలి. ఇదియే బ్రాహ్మణోత్తములకు ముఖ్యధర్మం. మిగిలినవంతా అంత ప్రాధాన్యత గలవి కానేకావు.

అనంత సుఖదాయకం

శ్లో|| వేదాభ్యా సేన సతతం శోచేన తపసైవ చ |

అదో హేణ చ భూతానాం జాతిం స్మరతి పౌర్వికీమ్ ||
పౌర్మికీం సంస్మరణ జాతిం బ్రహ్మైవాభ్యసతే పునః |
బ్రహ్మాభ్యా సేన చాజస్ర మనంతం సుఖమశ్నుతే ||

ఆచారం, తపస్సు, భూతదయ, ద్రోహచింతన లేకపోవడం, నిత్య వేదాధ్యయనం, జన్మాంతరాలున్నాయని గ్రహించి – సుఖదుఃఖాల్ని జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొని – పరమాత్మనే చింతిస్తూ బ్రాహ్మణుడు ఎడతెగని బ్రహ్మసాక్షాత్కారం చేత అనంత సుఖాన్ని పొందుతూన్నాడు.

శ్లో|| పావిత్రా శాంతి హెూమాంశ్చ కుర్యాత్సర్వసు నిత్యశః |
పితౄంశ్చైవాష్టకొస్వరేన్నిత్యమన్వష్ట కొసు చ ||

పర్వములలో సావిత్రీ దేవతాకములయిన హోమములను, అనిష్టనివృత్తిని చేయగల శాంతి హోమాలను విప్రుడు తప్పక చేయాలి. ఆగ్రహాయణికి ఆవల మూడు కృష్ణాష్టములలో అష్టకాలనే శ్రాద్ధాలచేత – అన్వష్టకాశ్రాద్ధాల చేత పితృదేవతల్ని అర్చించాలి.

శ్లో|| దూరాదావసథాన్మూత్రం దూరాత్పాదోవ సేచనమ్ |
ఉచ్ఛిష్టాన్నం ని షేకం చ దూరాదేవ సమాచరేత్ ||

ఇంటికి నైర్రృతిభాగంలో బాణం విడిచినంత దూరంలో మూత్రం – పురీషం ఉచ్ఛిష్టం – రేతస్సు మొదలగునవి విడవడం; పాదప్రక్షాళన నైరృతిలో చేయడం ఉత్తమం.

శ్లో|| మైత్రం ప్రసాధనం స్నానం దంతధావనమంజనమ్ |
పూర్వాహ్ణే ఏవ కుర్వీత దేవతానాం చ పూజనమ్ ||

ఉదయంనుంచీ మధ్యాహ్నం లోపుగానే నిర్వర్తించి తీరాల్సిన విధులు కొన్ని ఉన్నాయి. అవి:– మలవిసర్జన, దేహాలంకారం, స్నానం, దంతధావనం, దేవతార్చన, కాటుక పెట్టుకోవడం మొదలగునవి.

శ్లో|| దైవతాన్యభిగచ్ఛేత్తు ధార్మికాంశ్చ ద్విజోత్తమా |
ఈశ్వరం చైవ రక్షార్థం గురూనేవ చ పర్వసు ||

అమావాస్యాది పర్వాలలో రాతిరూపంలో ఉండే దేవతల్ని, ధర్మపరులైన

బ్రాహ్మణోత్తముల్ని, రక్షణ నిమిత్తం రాజును, తల్లిదండ్రులు మొదలగు పెద్దవారిని చూసే నిమిత్తం తామే బయలుదేరివెళ్లాలి.

శ్లో|| అభివాదయే ద్వృద్ధాంశ్చ దద్యాచ్చైవాసనం స్వకమ్ |
కృతాంజలిరుపాసీత గచ్ఛతః పృష్ఠతో్వ యాత్||

ఇంటికొొచ్చిన పెద్దలకు నమస్కరించాలి. అవకాశం ఉంటే ఆసనం చూపించడమో, తానే లేచి తన ఆసనాన్ని వారికివ్వడమో చేసి చేతులు జోడించి వారి దాపున కూర్చోవాలి. వారి వెనుకనే వినయం చేత సంచరించాలి.

శ్లో|| శ్రుతిస్మృత్యుదితం సమ్యఙ్ని బద్ధం స్వేషు కర్మసు |
ధర్మమూలం నిషేవేత సదాచారమతంద్రితః ||

వేదస్మృతులలో లేస్సగా చెప్పబడినదీ – స్వకర్మలను అధ్యయనముగా చెప్పబడినదీ, ధర్మాలకు కారణమైన ఆచారములుగా చెప్పబడినవీ సోమరి తనం లేకుండా అనుష్ఠించాలి.

శ్లో|| ఆచారాల్లభతే హ్యాయు రాచారాదీప్సితాః ప్రజాః |
ఆచారా ధనమక్షయ్య మాచారో హంత్యలక్షణం||

ఆచారాల వల్ల వేదోక్తమైన దీర్ఘాయువులభిస్తుంది. దీనివలననే కోరిన సంతానం కలుగుతుంది. ఆచారం వల్లనే తరగని ధనం లభిస్తుంది. ఆచారం వల్లనే అశుభాలన్నీ రూపుమాసిపోగలవు.

శ్లో|| దురాచారో స్త్రీ పురుషో లోకే భవతి నిందితః|
దుఃఖభాగీ చ సతతం వ్యాధితో అల్పాయు రేవ చ ||

ఇక దురాచారుడైన వాడి స్థితిని చెప్తూన్నాడు...
ఇటువంటి దురాచారిలోకనిందకు పాత్రుడు, తరగని దుఃఖాలనుభ వించేవాడు, అల్పాయుష్కుడు, రోగి అవుతాడు, అందుకే సదాచారాలను అవలంబించాలని విజ్ఞులంటారు.

శ్లో|| సర్వలక్షణహీనోపి యస్సదాచారవా న్నరః |
శ్రద్దధానోఽనసూయుశ్చ శతం వరాణి జీవతి ||

సర్వశుభలక్షణాలు లేకపోయినప్పటికీ, ఎవరు సదాచార సంపన్నులో – ఎవరు

శ్రద్ధగలవారో, అసూయ ఈర్ష్య క్రోధం మొదలగు దుర్లక్షణాలు లేనివారో అట్టివారికి ఆయుర్దాయం నిండు నూరేళ్లు అనడం అతిశయోక్తి కాదు.

శ్లో|| యద్యత్పరవశం కర్మ తత్తద్యత్నేన వర్జయేత్ |
యద్యదాత్మవశం తు స్యాత్తత్తత్సే వేత యత్నతః||

ఏ యే పనులు, ఇతరులను ప్రార్థించడంచేత సాధించుకోవలసివస్తుందో వాటిని వీలైనంతవరకు విడిచి పెట్టాలి. తన స్వశక్తి పై ఆధారపడిచేయగలిగిన వాటినే, ప్రయత్నించి సాధించాలి.

శ్లో|| సర్వం పరవశం దుఃఖం సర్వమాత్మ వశం సుఖమ్|
ఏత ద్విద్యా త్సమా సేన లక్షణం సుఖదుఃఖయోః ||

పారవశ్యాన్ని కలిగించేవన్నీ దుఃఖకరమైనవే! స్వవశమైనది మాత్రమే సుఖకరం. సుఖదుఃఖాలకు ముఖ్యకారణం ఇదే నని సంక్షిప్తంగా తెలియవలసి ఉన్నది.

శ్లో|| యత్కర్మ కుర్వతో స్య స్యాత్పరితోషో నరాత్మనా |
తత్ర యత్నేన కుర్వీత విపరీతం తు వర్జయేత్||

ఏ పని చేసేటపుడు మనస్సుకు ఆహ్లాదం కలుగుతుందో, అటువంటి పనిని, నిషిద్ధంకాని దానిని ప్రయత్నంతో ఆచరించాలి.

శ్లో|| ఆచార్యం చ ప్రవక్తారం పితరం మా తరం గురుమ్|
న హింస్యాద్రాహ్మణా గోశ్చ సర్వాంశ్చైవ తపస్వినః ||

ఉపనయనం చేయించి - వేదాభ్యాసం ప్రారంభించే ఆచార్యుని, వేదాలకు భాష్యాలు చెప్పేవారిని, తల్లిని, తండ్రిని, కొద్ది - గొప్పో చదువు చెప్పే గురువుని, సాటి బ్రాహ్మణుని, గోవుని అకార్యాలచేత నొప్పించరాదు.

శ్లో || నాస్తిక్యం వేదనిందాం చ దేవతానాం చ కుత్సనమ్|
ద్వేషం దంభం చ మౌనం చ క్రోధం తైక్ష్ణ్యం చ వర్జయేత్ ||

నాస్తికత్వబుద్ధిని విడనాడాలి. వేదాలను - దేవతలను నిందించకూడదు. ద్వేషం - క్రోధం - దంభం - కరుకుదనం వీటిని వదలాలి.

శ్లో|| పరస్య దండం నోద్యచ్ఛేత్రుద్ధో నైనం నిపాతయేత్|
అన్యత్ర పుత్రోచ్ఛిష్యాద్వా శిష్యర్థం తాడయేత్తు తె ||

ఎవర్నీ కర్రతో కొట్టడంగాని - కొట్టడానికి కర్ర పైకెత్తడం గాని కూడదు. ఏదైనాస్వజనం (కొడుకు, శిష్యుడు, భార్య, సేవకుడు) నేరాలు చేసినాగాని, ఆ నేరానికి దగినట్లు వారిని త్రాటితోనో, బెత్తంతోనో, వెదురుకర్రతోనో దండించాలిగాని, మిగిలిన సమయాల్లో కర్రవాడరాదు.

శ్లో|| బ్రాహ్మణాయావగూర్యైవ ద్విజాతి ర్వధకామ్యయా |
శతం వర్షాణి తామిస్రే నరకే పరివర్తతే ||

సాటి బ్రాహ్మణుడిని వధించాలనో - దండించాలనో ప్రయత్నించి కర్రనో, కత్తినో పైకెత్తినాగాని తామిస్రమనే నరకలోకంలో వందేళ్లపాటు నానాక్లేశాలు అనుభవించాలి.

శ్లో|| తాడయిత్వా తృణేనాపి సంరంభా న్మతిపూర్వకమ్ |
ఏకవింశతమా జాతీః పాపయోనిషు జాయతే||

కోపంచేత ఏవర్ణం వారైనా బ్రాహ్మణుని, గడ్డిపరక తీసుకొని బెదిరించినా ఇరవైయొక్క జన్మలు నీచయోనులలో పుట్టవలసి వుంటుంది.

శ్లో || అయుధ్యమానస్యోత్పాద్య బ్రాహ్మణస్యాసృగంగతః |
దుఃఖం చ మహదాప్నోతి ప్రేత్యాప్రాజ్ఞతయా నరః||

తనమీద యుద్ధానికి సిద్ధపడని బ్రాహ్మణుని ఏకారణంచేతనయినా రక్తం కారేలా గాయం చేసేవాడు నరకంలో పడేయాతనలు ఇన్నిన్ని అని చెప్పబడనివి.

శ్లో|| శోణితం యావతః పాంసూన్ సంగృహ్ణాత్ మహీతలాత్ |
తావతో బ్దానముత్రాన్యై శోణితోత్పాదకోద్యతే||

ఈ విధంగా రక్తం కారేలా బ్రాహ్మణుని కొట్టినట్టయితే, ఆ రక్తం భూమ్మీద ఎన్ని ఇసుకరేణువుల్ని తడుపుతుందో అంతకాలం ఆ గాయాలు చేసినవాడిని నరకంలో నక్కలు పీక్కుతింటాయి.

శ్లో|| న కదాచిద్ద్విజే తస్మా ద్విద్వానవగు రేదపి |
న తాడయే తృణేనాక్షి న గాత్రాత్స్రావయేదసృక్ ||

అందుచేతనే - బ్రాహ్మణుని బాధించినందువల్ల ఎన్నెన్ని నరకాల పాలబడ - వలసివస్తుందో తెలిసిన విద్వాంసులు బ్రాహ్మణులను తృణంతో నైనా అదల్చడానికి

వెనుదీస్తారు. ఇక రక్తంకారేలా కొట్టడానికెలా సాహసిస్తారు?

శ్లో|| అధార్మికో నరో యో హి యస్య చాప్యనృతం ధనమ్|

హింసారతశ్చ యో నిత్యం నేహాసౌ సుఖమేధతే ||

శాస్త్ర నిషిద్ధాలైన పరస్త్రీ సంగమం వంటివి, తప్పుడు సాక్ష్యాలచేత జీవనం గడపడం, లంచగొండితనం, పరహింసా వినోదం... ఇవన్నీ చేసినా, కొన్నిచేసినా ఇహపరాలు రెండింటికీ అట్టివారు చెడతారు.

శ్లో|| న సీదన్నపి ధర్మేషు మనో ధర్మే నివేశయేత్ |

అధార్మికాణాం పాపానా మాశు పశ్య విపర్యయమ్ ||

స్వధర్మం నిర్వర్తించడం ద్వారా, తాను లేమిచేత బాధలు అనుభవిస్తూన్నా పాపాత్ములకు తాత్కాలికంగా సుఖం – పరలోకంలో కష్టం కలిగించే అధర్మకార్యాల పట్ల విద్వాంసులు ఆసక్తి చూపరు.

శ్లో|| నాధర్మశ్చరితో లోకే సద్యః ఫలతి గౌరివ |

శనైరావర్తమానస్తు కర్తుర్మూలాని కృంతతి||

శుభాశుభకర్మలు ఆయా నిర్ణీత కాలం తర్వాతనే పండటంజరుగుతుంది. పశువు వెంటనే పాలిచ్చినట్లుగా తక్షణం ఫలించవు. అధర్మానికి కొంతకాలానికి వినాశం తథ్యం!

శ్లో|| యది నాత్మని పుత్రేషు న చేత్పుత్రేషు నప్తృషు|

నత్వేవ తు కృతో ధర్మకర్తుర్భవతి నిష్ఫల||

అధర్మం తనకు హాని కలిగించకపోయినప్పటికీ – తన పుత్ర – పౌత్ర – ప్రపౌత్రుల తరాలలోనైనా దాని ఫలితాన్ని అది చూపిస్తూందేగాని వృథాగా పోదు. ఒకరి పాపానికి ఇంకొకరికేలా ఫలితం? అని ప్రశ్నించవద్దు. శాస్త్ర విషయాలు అంతే!

శ్లో|| అధర్మేణైధతే తావత్తతో భద్రాణి పశ్యతి |

తతస్సపత్నాన్ జయతి సమూలస్తు వినశ్యతి ||

ఎంతవరకు అధర్మం వల్ల జరిగే పాపం పరిపక్వం కాదో అంతవరకు ఆ పాపం చేసేవానికి తాత్కాలికంగా భోగభాగ్యాలు అనుభవించే స్థితి ఉండొచ్చు! శత్రు జయం కూడ కలుగవచ్చు! కానీ, పాప ఫలితం అంటూ ఒకసారి అనుభవంలోకి

వచ్చాక, అంతా వినాశమే!

శ్లో|| సత్యధర్మావృత్తేషు శౌచే చైవారమేత్సదా |
శిష్యాంశ్చ శిష్యాద్ధర్మేణ వాగ్బాహూదరసంయతః ||

సత్యం, స్వధర్మం, సదాచారం, శౌచం అనే విషయాల పట్ల సదా శ్రద్ధకలిగి ఉండాలి. దీనికి తగినట్లు వర్తించని తన స్వజనాన్ని తాను దండించి అయినా ధర్మం నిలపాలి. వాక్, చేతలు, ఆహారం.....ఈ మూడిటి మీద అదుపు సాధించాలి.

శ్లో|| పరిత్యజేదర్థకామౌ యౌ స్యాతాం ధర్మవర్జితే |
ధర్మం చాప్యసుఖోదర్కం లోకవిక్రుష్టమేవచ ||
న పాణిపాదచపలో న నేత్ర చపలో నృజుః |
న స్యాద్వాక్చపలశ్చైవన పరద్రోహకర్మధీః||

అర్థకామాలలో ఏవి ధర్మవిరుద్ధాలో అవి ఆచరించకూడదు. ముసు ముందు దుఃఖాన్ని కలిగించేది ధర్మంగా తాత్కాలికంగా తోచినా దానిని అవలంబించకూడదు.

అట్లే లోకనిందకు గురయ్యే ధర్మకార్యాలు చేపట్టరాదు. పనికిరాని వస్తువులు సమకూర్చుకోవడం, వృథాగా తిరగడం, పరస్త్రీ దర్శనం, జననింద, కపటం అనేవి 5 రకాల చాపల్యాలు. వీటిని విడవాలి.

శ్లో|| యేనాస్య పితరో యాతా యేన యాతాః పితామహా |
తేన యాయాత్సతాం మార్గం తేన గచ్ఛన్న రిష్యతే ||

ఏ ధర్మంచేత పితరులు తరించేలా ప్రవర్తించారో - ఏ ధర్మం అనుష్టించి తాతలు గొప్పవారైనారో అదే మనకు అనుసరణీయం కావాలి. సద్ధర్మాచరణ ఎటువంటి లోపాలను కలుగనివ్వదు.

శ్లో|| ఋత్విక్పురోహితాచార్యైర్మాతులాతిథిసంశ్రితైః |
బాలవృద్ధాతురైర్వై ద్యైర్జ్ఞాతిసంబాంధవైః ||

ఋత్విక్కులు, శాంతి చేయించే పురోహితులు, ఆచార్యులు, మేన మామలు, అతిథులు, భృత్యులు, బాలురు, వృద్ధులు, బావమరుదులు, తల్లి పక్షపు బంధువులు - ఇంకా....

శ్లో|| మాతాపితృభ్యాం జామీభిర్భ్రాలౌ పుత్రేణ భార్యయా |
దుహిత్రా దాసవర్గేణ వివాదం న సమాచారేత్||

తల్లిదండ్రులు, తోబుట్టువులు, కోడళ్లు మొదలగు స్త్రీలు, అన్నదమ్ములు, కొడుకులు, భార్య, కూతురు, సేవక సేవికా జనం మొదలగు వారెవ్వరితోను వివాదపడకూడదు. సాటివారు, ఇరుగుపొరుగులతో సైతం సఖ్యంగా ఉండాలి.

శ్లో|| ఏతైర్వివాదాల సంత్యజ్య సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే |
ఏభిర్జతైశ్చ జయతి సర్వాన్ లోకానిమాన్ గృహీ ||

గృహస్థునికి వీళ్లెవరితోనూ వివాదం లేనట్లయితే బ్రహ్మలోకప్రాప్తి తథ్యం! అతడు అజ్ఞాతమైన సకల పాపాల్నుంచీ విడుదలవుతాడు. వీరిలో ఏ నేరాలున్నా వెనకేసుకొచ్చేయడం కాక, దండించి తగుదారిన పెట్టి తరించే వారికి ఈ క్రింద చెప్పబడిన లోకాలు ప్రాప్తిస్తాయి.

శ్లో|| ఆచార్యో బ్రహ్మలోకేశః ప్రాజాపత్యే పితా ప్రభు |
అతిథి స్త్వింద్రాలోకేశో దేవలోకస్య చర్త్విజః||

ఆచార్యునితో తగువు పడని వాడికి బ్రహ్మలోకప్రాప్తి. తండ్రితో వివాదంలేని తనయునికి ప్రాజాపత్యలోకం కలుగుతుంది. అతిథితో వివాదపడని వానికి ఇంద్రలోకం ప్రాప్తిస్తాయి.

శ్లో|| జామ ప్సరసాం లోకే వైశ్వదేవస్య బాంధవాః |
సంబంధినో హ్యాపాం లోకే పృథివ్యాం మాతృమాతులౌ||

తోబుట్టువులు - కోడళ్లను అనురాగంతో ఆదరిస్తే అప్సరోలోకాలు, తల్లి వంక బంధువర్గాన్ని ఆదరించే వారికి విశ్వేదేవతల లోకాలు, వియ్యపుచుట్టాలు - బావమరదులతో ఘర్షణ పడని వారికి వరుణలోకం, మేనమామతో జగడంలేకుంటే తిరిగిభూలోకప్రాప్తి.

శ్లో|| ఆకాశశాస్తు విజేయా బావృద్ధకృశాశురాః |
భ్రాతా జ్యేష్ఠస్సమః పిత్రాభార్యా పుత్రః స్వకా తనుః ||

బాలురు, వృద్ధులు, ధనహీనులు, రోగులతో వివాద పడని వారికి అంతరిక్షాది లోకాలు కలుగుతాయి. తండ్రితో సమానుడని అన్నకు ప్రతీతి. అతడు

ప్రజాపతిలోకాలను కలిగిస్తాడు. భార్యాపుత్రులు తనదేహాలే కనుక వారితో వివాద పడటమేల?

శ్లో|| ఛాయా స్వా దాసవర్గశ్చ దుహితా కృపణం పరమ్ |

తస్మాదే తెరదిక్షిప్తః స హేతాసంజ్వరస్సదా ||

దాసదాసీ జనాలు తమకు నీడవంటివారు. కూతురెంతో కనికరంతో చూడదగినది. కనుక – వీళ్లు ఒకానొక సందర్భంలో తనను దూషించినా వీరితో వివాద పడరాదు.

శ్లో|| ప్రతిగ్రహసమర్థోపి ప్రసంగం తత్ర వర్జయేత్ |

ప్రతిగ్రహేణ హ్యస్యాశు బ్రాహ్మం తేజః ప్రశామ్యతి |

గృహస్థునికి విద్య – వేదం వంటివాటివల్ల దానం పుచ్చుకోగల సామర్థ్యం ఉంటుంది. అర్హత ఉంటుంది. కాని దానం మళ్లీ మళ్లీ అందుకోవాలనే ఆశ తగదు. దానం వల్ల తేజం నశిస్తుంది. జీవికకు మించిన దానం తీసుకోరాదు.

శ్లో|| న ద్రవ్యాణామభిజ్ఞాయ విధిం ధర్మ్యం ప్రతిగ్ర హే |

ప్రాజ్ఞః ప్రతిగ్రహం కుర్యావసీదన్నపి క్షుధా||

తీసుకోదలచిన దానాల విషయమై ధర్మశాస్త్రం ఏయే విషయాలను అంగీకరించిందో, అటువంటి దానాలనే తీసుకోవలసి వుంటుంది గాని, ఆకలిబాధ కోర్వలేక గ్రహించదగని వస్తువుల నైనా గ్రహించదగని వారి నుంచి అందుకోరాదు.

శ్లో|| హిరణ్యం భూమిమశ్వం గామన్నం వాసస్తిలాగా ఘృతమ్|

ప్రతిగృహ్ణన్న విద్వాంస్తు భర్తీభవతి దారువత్ ||

అన్నం, బంగారం, భూమి, గుర్రం, గోవు, వస్త్రం, తిలలు, నెయ్యి వీటిని విద్యా విహీనుడు గ్రహించి నట్లయితే ఎండుగడ్డిలాగ భస్మమైపోగలడు.

శ్లో|| హిరణ్యమాయురన్నం చ భూర్గాశ్చాప్యోషత స్తనుమ్|

అశ్వశ్చక్షు స్త్వచం వాసో ఘృతం తేజస్తిలాః ప్రజా ||

ద్రవ్యం, బంగారం దానంగా పుచ్చుకోవడం ఆయుషును హరిస్తాయి. అన్నం, భూమి, గోవు వీనిని దానంగా పుచ్చుకొంటే అవి దేహాన్ని హరిస్తాయి.

గుర్రాన్ని దానంగా పుచ్చుకోవడం నేత్ర దృష్టికి విఘాతం. వస్త్రాలు చర్మకాంతిని, నెయ్యితేజస్సును, తిలలు సంతానాన్ని హరిస్తాయి.

శ్లో|| అతపా స్వనధీయానః ప్రతిగ్రహరుచిర్ద్విజః |
అంభస్యశ్మప్లవేనేవ సహతేనైవ మజ్జతి||

తపస్సు - విద్యలేని విప్రుడు కేవలం దానాదుల యందే ఆశ కలిగివున్నట్లయితే, రాతిఓడ నెక్కి నదిని దాటాలని ప్రయత్నంచే సేవాడిలాగ ఆ ఓడతో కూడ నీట పడి కొట్టుకుపోతాడు. అట్లే - దాత - ప్రతిగ్రహీత ఇద్దరూ నరకంలో పడతారు.

శ్లో|| తస్మానవిద్వారా బిభియాద్యస్మా తస్మాత్ప్రతిగ్రహాత్ |
స్వల్పకే నావ్యవిద్వారా హి పంకే గౌరవ సీదతి ||

కనుక మూర్ఖుడు, హీనద్రవ్యాల్ని పొందడం వల్ల కలిగే పాపాన్ని పోగొట్టుకోలేక, బురదలో పశువు కూలిన చందంగా నరకంలో కూలతాడు. కనుక - యుక్తాయుక్తత నెఱిగి గాని దానం గ్రహించరాదు.

శ్లో|| న వార్యపి ప్రయచ్ఛేత్తు బైడాలవ్రతికే ద్విజే |
న బకవ్రతికే విప్రే నోవేదవిది ధర్మవిత్||

ధర్మవేత్త అయినవాడు, పిల్లిలా - కొంగలా దానం కోసం కాచుక్కూర్చునే వారికీ - వేదాన్ని అధ్యయనం చేయని వారికీ దానం ఇవ్వరాదు.

శ్లో|| త్రిష ప్యేతేషు దత్తం హి విధినోప్యర్జితం ధనమ్ |
దాతుర్భవత్యనర్థాయ పరత్రాదాతురేవ చ||

వేదశూన్యునికి, పిల్లి - కొంగ బుదులున్నవారికి ఇవ్వబడే దానం న్యాయార్జితమే అయినప్పటికీ 'అపాత్రత' అనే అనర్హత వల్ల పుచ్చుకొనేవాడికీ - అజ్ఞానంచేత ఇచ్చేవాడికీ చేటు.

శ్లో|| యథా ప్లవే నౌపలేన నిమజ్జత్యుద కే తర |
తథా నిమజ్జతో ధస్తాదజ్ఞే దాతృప్రతీచ్ఛకౌ ||

కనుకనే మరో మారు ఈ విషయమై మనువు గట్టిగా హెచ్చరించాడు - అది వృథా కాగలదని.

శ్లో|| ధర్మధ్వజీ సదా లుబ్ధశ్ఛాద్మికో లోకదంభక |
బైడాలప్రతికో జేయో హింస్ర స్సర్వాభిసంధకః ||

ఎవడైతే ధర్మాన్ని ప్రజలసమక్షంలోనే ఆచరించి, తానూ - తన వారిద్వారా

ఇతరులకు ప్రచారం చేస్తుంటాడో అట్టివాడు పిల్లిలాంటివాడు. కపటవర్తన, లోకవంచన, హింస, ఇతరుల్ని ఆక్షేపించే గుణం ఇలాంటి వారిలో అధికం - పిల్లికూడ తరచు ఎలుకలు మొదలగునవి భక్షించి, అపుడపుడు పెద్ద ధ్యాన నిష్ఠలో ఉన్న దానిలా కళ్లు మూసుకుంటుంది.

శ్లో|| అధోదృష్టిష్కృతికః స్వార్థపాధనతత్పరః |
శతో మిథ్యావినీతశ్చ బకవ్రతచరో ద్విజః||

తన వినయాన్ని మాటిమాటికీ ప్రదర్శిస్తూ, వీలైతే కిందనే కూర్చుంటూ, ఇతరులు చూడనపుడు స్వంతకార్యాలు చక్కబెట్టుకొనేవాడు కొంగలాంటి వాడు. కొంగ తరచుగా చేపల్ని చంపడంలోగల ఆసక్తిచేత ఒంటికాలిమీద జపం చేస్తున్నట్లుగా నటిస్తూంటుంది.

శ్లో|| యే బకప్రతినో విప్రాయే చ మార్జారలింగినః |
తే పతంత్యంధ తామిసే తే నగ పా పేన కర్మసి ||

ఎవరీ పిల్లి, కొంగ వంటి వర్తనం గలవారో, అటువంటి వారు దానాలు పట్టడం ద్వారా అంధతామిస్రమనే నరకంలో కూలుతున్నారు.

ప్రతాలున్నాయి అని పాపాలు చేయాలా?

శ్లో|| న ధర్మస్యాపదేశేన పాపం కృత్వా వ్రతం చరేత్ |
ప్రతేన పాపం ప్రచ్ఛాద్య కుర్వ స్త్రీ శూద్రదంభనమ్ ||

ఏవైనా పాపాలు చేసినా, వాటిని పోగొట్టగల ప్రతాలున్నాయన్చెప్పి పాపాలు చేయకూడదు. ప్రతానుష్టానంచేత పాపం కప్పిపుచ్చి స్త్రీలు - శూద్రులు మొదలగువారికై ధర్మాచరణ చేస్తున్నట్లు చెప్పుకోరాదు.

శో|| ప్రేత్యేహ చేదృశా విప్రాగర్హ్యంతే బ్రహ్మావాదిభిః|
ఛద్మనాచరితం యచ్చ వ్రతం రక్షాంసి గచ్ఛతి ||

ఇటువంటి కపట వర్తనులను, బ్రహ్మావాదులయినవారు ఇహపరములు రెండింటా నిందిస్తారు. కాపట్యంతో చేసే ఏ వ్రతమైనా అది రాక్షసులకు చెందుతుందే తప్ప, ఏ ఉద్దేశంతో దేవతలకు అందాలని చేస్తారో, అది నెరవేరదు.

శ్లో|| అలింగీ లింగివే షేణ యో వృత్తిముపజీవతి |

స లింగనాం హరత్యేన స్తిర్యగ్యోనౌ చ జాయతే||

తాను గృహస్థుడే అయినా బ్రహ్మచారిగా వేషంవేసి భిక్షమెత్తి జీవనం గడుపుతాడో, అతడు తనకు తెలీకుండానే ఇతర బ్రహ్మచారుల పాపాలను తన తలకెత్తుకుంటూన్న వాడౌతున్నాడు. మృతి చెంది పశ్వాది నీచ యోనుల్లో జన్మిస్తున్నాడు.

శ్లో|| పరకీయనిపానేషు న స్నాయాచ్చ కదాచన |
నిపానకర్తుస్స్నా త్వా తు దుష్కృతాంశేన లిప్యతే||

ఇతరులు త్రవ్వించిన కొలనుల్లో స్నానం పనికిరానిది. దానివల్ల ఆ స్నానఫలం తటాకాల్ని తవ్వించిన వారికి వెళ్లిపోగలదు. పైగా అతడిపాపం స్నానం చేసినవాడికి వస్తుంది. తప్పని సరైనపుడు, ఆ తటాకంలోంచి ఐదు దోసెళ్ల మట్టి బైటకు తీసి పారేసి చెయ్యొచ్చు!

శ్లో|| యానశయ్యా సనాద్య స్సకూపోద్యానగృహాణి చ |
అదత్తాన్యుపభుంజాన ఏనసస్స్యాత్తురీయభాక్ ||

ఇతరులచే ఇవ్వబడని పాన్పు, వాహనం, పీఠం, బావి, ఉద్యానవనం, ఇల్లు, ఎవరైతే ఉపయోగిస్తారో వాటి సొంతదారుల పాపంలోంచి 4వ భాగాన్ని ఉపయోగించేవారు పొందుతారు.

శ్లో|| నదీషు దేవఖాతేషు తటాకేషు సరస్సు చ |
స్నానం సమాచరేన్నిత్యం గర్భ ప్రవణేషు చ ||

నదుల్లోను, దేవతలు తవ్విన పుష్కరిణుల్లోను, కొలనులలోను, సెలఏళ్లలోను స్నానమాచరించవచ్చు!

శ్లో|| యమా సే వేత సతతం న నిత్యం నియమాల బుధ |
యమానతత్యకుర్వాణో నియమాకా కేవలాం భజ ||

యమములను – నియమములను సేవించేవాడే బుద్ధిమంతుడు. బ్రహ్మచర్యము, దయ, ఓర్పు, సత్యం, పాపాలు చేయకుండుట, అహింస, దొంగతనం చెయ్యకుండుట, ప్రియహిత వచనభూషణం. ఇంద్రియనిగ్రహం ఇవి యమములు. నియమాలనగా స్నానం, మౌనం, ఉపవాసం, యాగం, వేదాభ్యాసం, శుచిశుభ్రతలు,

గురుసేవ మొదలగునవి. కనుక యమముల తర్వాతనే నియమములను ఆచరించాలి.

శ్లో|| నాశ్రోత్రియతతే యజ్ఞే గ్రామయాజికృతే తథా |
స్త్రీయా క్లీబేన చ హుతే భుంజీత బ్రాహ్మణః క్వచిత్ ||

శోత్రియుడు చెయ్యని యాగంలోను, సామూహికయాగాలలోను, గ్రామపురోహితునిచే చేయించబడే యాగాలలోను, స్త్రీలు, నపుంసకులు హోమసహితంగా చేసే యాగాలలోను సత్బ్రాహ్మణుడు భుజించరాదు.

శ్లో|| అశ్లోకమేతత్సాధూనాం యత్ర జుహ్వత్యమీ హవిః |
ప్రతీపమేతద్దేవానాం తస్మాత్తర్పరివర్జయేత్||

పైన చెప్పబడిన వారిచేత జరుపబడిన యాగాలు వాటిలోని హవిస్సు సద్విప్రునికి అలక్ష్మీకరం. అవి దేవతలు సైతం గ్రహించరు. కనుక ఆయాగాలలో భుజించడం నిషిద్ధం

శ్లో|| మత్తక్రుద్ధాతురాణాం చ న భుంజీర్య కదాచన |
కేవకీటావపన్నం చ పదా స్పష్టం చ కామతః ||

పాన మత్తులు, ఉన్మత్తులు, క్రోధం గలవారు, రోగులు మొదలగువారిచేత వండబడినది - వెంట్రుకలు, పేలు మొదలగు వాటితో కూడింది. కాలితో తన్నబడింది అయిన అన్నం భుజించరాదు.

శ్లో|| భ్రూణఘ్నా వేక్షితం చైవ సంస్పష్టం చాప్యుదక్యయా |
పతత్రీణావలీఢం చ శునా సంస్పృష్టమేవ చ||

శిశుహత్య - గోహత్యవంటి ఘోరపాతకాలు చేసిన వాళ్లచేత చూడబడింది, రజస్వల అయిన స్త్రీకి పెట్టగా మిగిలింది, కాకి - కుక్క మొదలగు వాటి ముక్కుతో తాకబడినది అయిన అన్నం భుజించరాదు.

ఇంకా-ఇవీ నిషిదాన్నాలే!

శ్లో|| గవా చిన్న ముపఘ్రాతం ఘుష్టాన్నం చ విశేషతః |
గణాన్నం గణికాన్నం చ విదుషాం చ జుగుప్సితమ్ ||

గోవుచేత వాసన చూడబడిందయినా — 'భోజనానికి వచ్చేవారు రావచ్చు' నంటూ

గట్టిగా ప్రకటించి ఆకుల్లో పెట్టి ఇచ్చే అన్నాన్ని కూడ తినరాదు. పదిమంది కలసి వండిన అన్నముకూడ నిషేధమే! పెద్దలచే నిందితమైనది, వేశ్యలచే వండబడినది పనికిరాదు.

శ్లో|| స్తేనగాయనయోశ్చాన్నం తక్ష్ణో వార్ధుషికస్య చ |
దీక్షితస్య కదర్యస్య బద్ధస్య నిగడస్య చ ||

దొంగ, సంగీతజ్ఞుడు, వడ్లవాడు, వడ్డీజీవనం చేయువాడు, యజ్ఞదీక్షితునికై చేయబడిన అన్నం, కృపలేనివాని చేతి అన్నం, బంధితుడై శిక్ష అనుభవించిన వానిచేతి అన్నం తినరాదు.

శ్లో|| అభిశ స్తస్య షండస్య పుంశ్చల్యా దాంభికస్య చ |
శుక్తం పర్యుషితం చైవ శూద్రస్యోచ్ఛిష్టమేవ చ||

పాతకుడని పేరొందిన వాడు, నపుంసకుడు, రంకులాడి, దొంభికుడు మొదలగువారి చేతిఅన్నం, పులిసిన పాలు, చల్దన్నం, శూద్రాన్నం, ఇతరులు భుజించగా మిగిలిన అన్నం విడిచేయాలి గాని తినరాదు.

శ్లో|| చికిత్సకస్య మృగయోః క్రూరస్యోచ్ఛిష్టభోజినః |
ఉగ్రాన్నం సూతికాన్నం చ పర్యాచాంతమనిర్దశమ్||

వైద్యవృత్తిలో ఉన్నవాడు, బోయవాడు, ఎంగిళ్లుతినే వాడు, ఉగ్రమైన పనులు చేసేవాడు, సూతికాన్నం ఇవి తినరాదు. పంక్తి భోజనాలలో ఒక్కడు లేచిపోయినా, అప్పటికీ ఆచమించి మిగిలినవారు కూర్చొన్నా వారెవ్వరూ భోజనం చేయరాదు.

శ్లో|| అనర్చితం వృథామాంసమవీరాయాశ్చ యోషితః|
ద్విషదన్నం నగర్యన్నం పతితాన్నమవక్షుతమ్||

అమర్యాదతో వడ్డించబడే అన్నం, దేవతాదుల్ని ఉద్దేశించి వండని మాంసం, భర్త - బిడ్డలు లేనిది వండిన అన్నం, శత్రువులు పెట్టే అన్నం, భ్రష్టునిచేతి అన్నం, పైగా దుమ్ముపడిన అన్నం.. ఇవన్నీ వర్జింపదగినవి.

శ్లో|| పిశునాగృతినోశ్చాన్నం క్రతువిక్రయిణ స్తథా |
శైలూషతున్న వాయాన్నం కృతఘ్న స్యాన్న మేవ చ ||

చాటుగా ఇతరుల్ని దూషించేవారి చేతి అన్నం, తప్పుడు సాక్ష్యాలు చెప్పేవారి చేతి

అన్నం, యజ్ఞఫలితాన్ని ఇతరులకు అమ్ముకొనే వారి అన్నం, నట్టువాంగం నెరపేవాడి చేతి అన్నం, కుట్రలు పన్నే వారిచేతి అన్నం, చేసిన మేలు మరచిన వాని అన్నం.. ఇవీ తినదగినవి కావు.

శ్లో|| కర్మారస్య నిషాదస్య రంగావతరకస్య చ |

సువర్ణకరుర్వైణస్య శస్త్ర విక్రయిణస్తథా ||

లోహపు పనిచేసేవారు - బోయవారు - రంగుల అద్దకం వేసేవారు - బంగారం పనిచేసే కంసాలి వారు - వెదుళ్ల పనివారు - ఆయుధాలు అమ్మేవారు .వీరి చేతి అన్నం కూడా తినకూడదని విజ్ఞులంటారు.

శ్లో|| శ్వవతాం శౌండికానాం చ చేలనిర్ణజకస్య చ |

రజకస్య నృశంసస్య యస్య చోపపతిర్గృహే ||

వేటనిమిత్తమే కుక్కలు పెంచేవారు, మద్యం అమ్మేవారు, బట్టలు ఉతికేవారు, వస్త్రాలకు రంగులే సేవారు, దయాహీనులు, ఇంట్లోనే పరపురుషుని ఉంచుకున్న స్త్రీలు....వీరిచేతి అన్నం తినరాదు.

శ్లో|| మృష్యంతి యే చోపపతిం స్త్రీజితానాం చ సర్వశః |

అనిర్దేశం చ ప్రేతాన్న మతుష్టికరమేవ చ ||

ఇలాంటి అన్నాలు భక్షించడంలో కలిగే దోషాలు చెప్పబడుతున్నాయి. జారునితో కులికే స్త్రీ చేతి అన్నం స్త్రీలకు వశుడైన వానిచేతి అన్నం మనస్సుకు ఇంపితం కాదు. ఇవి దుష్టాన్నాలనబడతాయి.

శ్లో|| రాజాన్నం తేజ ఆదత్తే శూద్రాన్నం బ్రహ్మవర్చసమ్|

ఆయుస్సువర్ణకారాన్నం యశశ్చర్మావక ర్తిన ||

రాజులు పెట్టే భోజనం తేజస్సును హరిస్తుంది. శూద్రులు చేసిన అన్నం బ్రహ్మవర్చస్సును లాగేస్తుంది. బంగారపు పనివాని అన్నం దీర్ఘాయువును నశింపచేస్తుంది. చెప్పులు కుట్టేవాని అన్నం కీర్తిని నాశనం చేస్తుంది.

శ్లో|| కారుకాన్నం ప్రజాం హంతి బలం నిర్ణజకస్య చ |

గణాన్నం గణికాన్నం చ లోకేభ్యః పరికృంతతి||

శిల్పులచేతి అన్నం సంతతిని, చాకలివాని అన్నం బలాన్ని, వేశ్యలచేతి అన్నం, ఏగైనా

సంఘంవల్ల పెట్టబడే అన్నం స్వర్గాదిపుణ్యలోకాలు కలగకుండా అడ్డుకుంటుంది.

శ్లో|| పూయం చికిత్సకస్యాన్నం పుంశ్చర్యాత్వన్నమింద్రియమ్ |

విష్టా వార్ధుషికస్యాన్నం శస్త్ర విక్రయిణో మలమ్||

వైద్యుల వల్ల కలిగే భోజనం - చీము తినడంతో సమానం, పదిమందితో తిరిగి సంగమించే దానివల్ల కలిగే అన్నం వీర్యం తినడంతో సమానం. వడ్డీ వ్యాపారి అన్నం మలంతో సమానం.

శ్లో|| య ఏభ్యోన్యే త్వభోజ్యాన్నా క్రమశః పరికీర్తితాః |

తేషాం త్వగస్థిరోమణి వదంత్యన్నం మనీషిణః ||

ఇక్కడ చెప్పబడిన వారేగాక, ఇతర కుల/వృత్తులలో ఉన్నవారిచేతి అన్నం ఎముకలు, చర్మం, రోమాలు భక్షించడంతో సమానం.

శ్లో|| భుక్త్వాతోన్యతమస్యాన్న మమత్యా క్షపణం త్ర్యహమ్ |

మత్యాభుక్త్వా చరేత్కృచ్ఛ్రం రేతో విణ్మూత్రమేవ చ||

కనుక, ఇక్కడ చెప్పబడిన వారిచేతి అన్నాలు తెలీక వరుసగా మూడు రోజులు భుజించడం జరిగితే, మూడురోజులు ఉపవాసం చేయాలి. తెలిసిభుజిస్తే కృచ్ఛాలు పరిహారంగా ఆచరించాలి. రేతస్సువంటి వాటితో సమానమైనవి భుజిస్తే ప్రాయశ్చిత్తం ఆచరించాలి.

శ్లో|| నాద్యాచ్ఛూద్రస్య పక్వాన్నం విద్వానశ్రాద్ధినో ద్విజః |

ఆదదీతామమేవాహ్మాదవృత్తివేక రాత్రికమ్ ||

పక్వం చేసినప్పటికీ - శ్రాద్ధాదీ పంచయజ్ఞవిధి ఆచరించని శూద్రాన్నం భుజించరాదు. మరీ వేరే గతిలేనపుడు ఒక్కపూటకు సరిపోయే బియ్యం , శాకపాకాలు పచ్చివి తీసుకొని తాను స్వయంగా శుద్ధిచేసుకునివండుకోవచ్చు!

శ్లో|| శ్రోత్రియస్య కదర్యస్య వదాన్యస్య చ వారు షేః |

మీమాంసిత్వోభయం దేవాస్సమమన్న మకల్పయన్ ||

దాత అయినప్పటికీ - వడ్డీ వ్యాపారి చేతి అన్నం; లోభి అయినప్పటికీ వేదాధ్యయన విప్రుని చేతి అన్నం....వీటిలో ఏది మేలు? అని చర్చచేసి, చివరికి రెండూ సమానమైనవే అని దేవతలు నిర్ధారించారు.

శ్లో|| తా ప్రజాపతిరా హైత్య మా కృధ్వం విషమం సమమ్ |
శ్రద్ధాపూతం వదాన్యస్య హతమశ్రద్ధయేతరత్||

అప్పుడు - బ్రహ్మ, వారి దగ్గరకొచ్చి “విషమైనదానిని, సరిసమానంగా ఎంచకండి. శ్రద్ధచేత దాత అయినపుడు వడ్డీ వ్యాపారి అన్నమే మేలు. బ్రాహ్మణుడు శ్రద్ధలేని లోభి అయి వేదాధ్యయన పరుడైనా అతడి చేతి అన్నం దూష్యమే” నని నిర్ధారింపజేశాడు.

శ్లో|| శ్రద్ధయేష్టం చ పూర్తం చ నిత్యం కుర్యాదతంద్రితః |
శ్రద్ధాకృతే హ్యక్షయే తే భవతః స్వాగతైర్ధనైః||

యజ్ఞములు మొదలగు కర్మలు వేదవిదుడు ఏవేవి లో - లోనచేస్తాడో; కొలనులు, తోటలు వేయించుటవంటివి బైటకు కన్పించేలా దాత శ్రద్ధచేత చేసినపుడు, అవి యజ్ఞాలకంటే మిన్న అయినవి. పుణ్యదాయకం.

శ్లో|| దానధర్మం నిషేవేత నిత్యమైష్టిక పౌర్తికమ్ |
పరితు షేన భావేన పాత్రమాసాద్య శ క్తితః||

సంతృప్తి చెందిన హృదయంతో, పాత్రునికిచ్చే దానం, శక్తిమేరకు ఆచరించినా యజ్ఞఫలితాన్నివ్వగలదు. ప్రజోపయోగకార్యాలు చేయించడం కూడా ఇట్టిదే!

శ్లో|| యత్కించిదపి దాతవ్యం యాచితేనోనసూయయా |
ఉత్పత్స్యతే హి తత్పాత్రం యత్తారయతి సర్వతః ||

ఒకడేదైనా యాచిస్తే ద్వేషంలేక దానిని తాను ఇవ్వగల్గితే ఇవ్వాలి. దానశీలుడైనవాడు తెప్పించి మరీ ఇస్తాడు. పాత్రుడు అడిగినపుడు, దాత ఇస్తే అది అతడ్ని నరకం నుంచి ఉద్ధరిస్తుంది.

దీపదాన మహత్యం

శ్లో|| వారిదస్తృప్తిమాప్నోతి సుఖమక్షయ్యమన్నదః|
తిలప్రదః ప్రజామిద్ధాం దీపదశ్చక్షురుత్తమమ్||

నీటిని దానం చేయడం వల్ల, పరలోకమున తనకు తృప్తి కలుగుతుంది. అన్నదానం చేస్తే తరుగని సుఖసౌఖ్యాలు ఒనగూడుతాయి. నువ్వులు దానంచేయడం వల్ల కోరిన సంతానం కలుగుతుంది. దీపదానం చేస్తే మేలైన దృష్టి లభిస్తుంది.

శ్లో|| భూమిదో భూమిమాప్నోతి దీర్ఘమాయుర్హి రణ్యద |
గృహదో ఒగ్ర్యాణి వేశ్మాని రూప్యదో రూసముత్తమమ్||

భూదాన ఫలితంగా భూమి లభిస్తుంది. బంగారం దానం చేస్తే దీర్ఘాయుషు కలుగుతుంది. గృహాన్ని దానం చేసేవారికి చక్కని గృహవసతులు సిద్ధిస్తాయి. వెండిని దానం చేస్తే మంచి రూపం వస్తుంది.

శ్లో|| వాసోదశ్చంద్రసాలోక్య మశ్వీసాలోక్య మశ్వదః |
అనడుద్దః శ్రీయంతుష్టాం గోదో బ్రధ్నష్య విష్టపమ్||

వస్త్రదానం వల్ల చంద్రలోక సాయుజ్యం కలుగుతుంది. గుర్రాలను దానంచేస్తే అశ్వినీ దేవతల లోకం, ఎద్దుల్ని దానంచేస్తే సంపద, గోదానం వల్ల సూర్యలోక ప్రాప్తి తథ్యం.

శ్లో|| యానశయ్యప్రదో భార్యామైశ్వర్యమభయప్రదః |
ధాన్యదశ్శాశ్వతం సౌఖ్యం బ్రహ్మదో బ్రహ్మసార్షితాం ||

పాన్పును - పల్లకిని దానం చేస్తే చక్కని భార్య లభిస్తుంది. ఎవరికైనా అభయ ప్రదానం చేస్తే అధికారం కలుగుతుంది. వడ్లు - యవలు మినుములు, మొదలగు ధాన్యాలు దానంచేస్తే, వేదాన్ని దానం చేస్తే శాశ్వతబ్రహ్మలోకం ప్రాప్తి.

దాన మహిమ

శ్లో|| సర్వేషామేవ దానానాం బ్రహ్మదానం విశిష్యతే |
వార్యన్నగోమహీవాస స్త్రీలకాంచనసరిషామ్ ||

ఇంకా ఇతరేతర వస్తువుల దానం యొక్క మహిమను చెప్తున్నాడు.. ఉదకం, అన్నం, గోవులు, భూమి, వస్త్రాలు, నువ్వులు, బంగారం, నెయ్యి ఈ దానాలన్నిటికంటే వేదాధ్యాపనం - దాని ధర్మాలు, అర్థాలు బోధించడం ఎంతో శ్రేష్ఠం. సాంగవేదాధ్యాపనం చేయించడం గొప్ప దానం.

శ్లో|| యేన యేన తు భావేన యద్యద్దానం ప్రయచ్ఛతి |
తత్తత్తేనైన భావేన ప్రాప్నోతి ప్రతిపూజితః ||

తన వాంఛాఫల సిద్ధి కోసం ఏయే మానవులు ఏయే దానాలను చేస్తున్నారో (అనగా... స్వర్గమో - మోక్షమో కోరి) తదుపరి జన్మలో ఆయా ఫలితాలు పొందుతున్నారు.

శ్లో|| యో ఒర్చితం ప్రతిగృహ్ణాతి దదాత్యర్చితమేవ చ |
తావుభౌ గచ్ఛతస్స్వర్గం నరకం తు విపర్యయే ||

పూజ సహితంగా ఎవరు దానాదులుచేస్తారో - పూజపూర్వకంగా ఎవరు దానాదులు తీసుకుంటారో వారిద్దరూ స్వర్గలోకవాసానికి అర్హులవుతున్నారు. కనుక పూజలేని దానం నిరర్ధకం.

శ్లో|| న విస్మయేత తపసా పదేదిష్ట్వా చ నానృతమ్|
నార్తో ఒప్యపవదేద్విప్రాన్న దత్వా పరికీర్తయేత్||

తాను ఎంతో తపస్సు చేసినందుకుగాను ఎట్టి వారైనా గర్వపడరాదు. యాగాది సత్కృత్యాలు చేసి కూడా అసత్యాలు పలుకరాదు. విప్రులను దూషించరాదు. చేసిన దానం గురించి చెప్పుకోరాదు.

శ్లో|| యజ్ఞోన్న తేన క్షరతి తపః క్షరతి విస్మయాత్ |
ఆయుర్విప్రాపవాదేన దానం చ పరికీర్తనాత్||

అబద్ధాలాడటం చేత యజ్ఞఫలితం నశిస్తుంది. గర్వంచేత తపఃఫలితం క్షీణిస్తుంది. విప్రుల్ని దూషిస్తే అయుక్షణం. ఇతరులకి వెల్లడి చేస్తే దానఫలితం పోతుంది.

శ్లో|| ధర్మం శనైస్సంచినుయాద్వల్మీకమివ పుత్తికాః |
పరలోకసహాయార్థం సర్వభూతాన్యపీడ ||

సమస్త భూతజాలం పట్ల కరుణ కలిగి, (చీమలబారు ఒక పుట్ట పెట్టి, అందులోకి అన్నీ సమకూర్చి పెట్టుకున్నట్టుగా) ధర్మాన్ని కొంచెం కొంచెంగా చేర్చి పెట్టుకోవాలి.

శ్లో|| నాముత్ర హి సహాయార్థం పితా మాతా చ తిష్ఠతః|
న పుత్రదారా న జ్ఞాతి ర్ధర్మస్తిష్ఠతి కేవల ||

పరలోకంలో మనకు సహాయపడటానికి తల్లిదండ్రులురారు. భార్యా పుత్రాదులు రారు. దాయాదులు అంతకంటే దరిచేరరు. ధర్మమొక్కటే తనకు తోడుగా వచ్చేది. కనుక - కడుపున పుట్టిన బిడ్డల కంటే ధర్మాన్ని అధికంగా ఎంచాలి.

శ్లో|| ఏకః ప్రజాయతే జంతురేక ఏవ ప్రలీయతే |
ఏకో నుభుజే నుకృతమేక ఏవ చ దుష్కృతమ్||

జీవి తాను ఒంటరిగానే పుట్టి, ఒంటరిగానే పరలోకానికి వెళ్లిపోతుంది.

సుకృతంగాని - పాపంగాని ఒంటరిగానే అనుభవిస్తుంది. కనుక జన్మనిచ్చిన తల్లిదండ్రులకంటె ధర్మానికే అధికప్రాముఖ్య మివ్వాలి.

శ్లో|| మృతం శరీర ముత్సృజ్య కాష్ఠలోష్టసమం క్షితా|
విముఖా బాంధవా యాంతి ధర్మ స్తమనుగచ్ఛతి ||

ప్రాణి మృతి చెందడం తోనే, వాని బంధువులు కట్టెలు పేర్చి, మట్టితో సమానమైన పార్థివ దేహాన్ని మంట పెట్టి మరలిపోతున్నారు. కాని, అతడు చేసిన ధర్మాన్నేమీ చేయలేనందున అదొక్కటే అతడ్ని అనుసరిస్తున్నది.

శ్లో|| తస్మాద్ధర్మం సహాయార్థం నిత్యం సంచినుయాచ్ఛనైః |
ధర్మేణ హి సహాయేన తమస్తరతి దు స్తరమ్ ||

ఈ ప్రకారం 'చేసిన ధర్మమే చేడని పదార్థము' అని తెలిసి, దీనిచేతనే ఎంతటి అంధకారాన్నయినా ఛేదించవచ్చునని గ్రహించాలి. ధర్మాచరణకు సన్నద్ధుడు కావాలి.

శ్లో|| ధర్మప్రధానం పురుషం తపసా హతకిల్బిషమ్ |
పరలోకం నయత్యాశు భాస్వంతం ఖశరీరిణమ్ ||

ముఖ్యంగా ధర్మాచరణే ప్రధానమని తలచాలి. బుద్ధి పూర్వకంగా (లేక - అజ్ఞాన వశాన) ఏదైనా పాపం చేస్తే అందుకు నిష్కృతి క్రియలు చెప్పబడ్డాయి. కనుక వాటిద్వారా పాపం పోగొట్టుకొని ఉత్తమలోక ప్రాప్తికోసం ధర్మాచరణ చేయాలి.

శ్లో|| ఉత్తమ్రుత్తమైర్నిత్యం సంబంధానాచరేత్సహ |
నినీషుః కులముత్కర్ష మడమానధమాం స్త్యజేత్||

తమ కులానికి, తన జన్మవల్ల గొప్పదనాన్ని తీసుకు రాదలచు కున్నవాడెన్నడూ అధములతో సాంగత్యం చేయడు. గొప్ప వారితోనే సంబంధబాంధవ్యాలు కొనసాగిస్తాడు. కనీసం సాటివారినైనా దరిచేరతాడు.

శ్లో|| ఉత్తమనుత్తమాల గచ్ఛ. హీనా హీనాం శ్చ వర్జయ |
బ్రాహ్మణః శ్రేష్ఠతామేతి ప్రత్యవాయేన శూద్రతామ్||

ఉత్తమోత్తములతో చెలిమి చేయడం - వారితో సంబంధానుబంధాలు కలిగి ఉండడం వల్ల విప్రునికి శ్రేష్ఠత్వం లభిస్తుంది. నీచసాంగత్యం చేత శూద్రత్వం

ప్రాప్తిస్తుంది.

శ్లో || దృఢకోరీ మృదుర్దాంతః క్రూరాచారైరసంవస |
అహింసో దమదానాభ్యాం జయేత్స్వర్గం తథావ్రతః ||

ప్రారంభించిన పనిని మధ్యలో వదిలెయ్యక తుదముట్టించే వారు, మృదుస్వభావి, సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వాలలో ఒకే రీతిగా మెలగగలిగేవారు, పరహింసారహితులు, కౄర స్వభావుల సాంగత్యం లేనివారు, దాన గుణ వంతులు, జితేంద్రియులు స్వర్గాన్ని పొందుతున్నారు.

శ్లో|| ఏధోదకం మూలఫల మన్నమభ్యుదితం చ యత్ |
పర్వతః ప్రతిగృహ్లీయాన్మధ్వథాభయదక్షిణామ్||

కట్టెలు, నీరు, దుంపలు, పండ్లు, ద్రవ్య (ధన) సంబంధ నాణెములు తేనె... ఇవన్నీ అడగకుండానే లభించాయి కదా అని ఎవరిస్తే వారి దగ్గర్నుంచి తీసుకోరాదు. ఛండాల, భ్రష్ట, వేశ్యల నుంచి అసలు గ్రహించరాదు.

శ్లో|| అహృతాభ్యుద్యతాం భిక్షాం పురస్తాదప్రచోదితామ్ |
మేనే ప్రజాపతిర్గ్రాహ్యామపి దుష్కృతకర్మణః ||

ఇవ్వదలచిన చోటుకు స్వయంగా తీసుకొచ్చి, దానం పుచ్చుకొనేవాని ఎదుట ఉంచినది. ఫలానా వస్తువు ఇస్తానని ముందే ఒప్పందం చేసుకోనిది, నిషిద్ధవ్యక్తులయినా బంగారం వంటి వాట్ని ఇవ్వచూపినా అంగీకరించడానికి ఇష్టపడనిదీ – మేలయినదానం.

శ్లో|| నాశ్నంతి పితర స్తస్య దశవర్షాణి పంచ చ |
న చ హవ్యం వహత్యగ్నిర్యస్తామహ్యవమన్యతే ||

నిషిద్ధవ్యక్తుల చేతి దానాన్ని ఎవరైతే తిరస్కరిస్తారో, అట్టి వారొనర్చే కవ్యములను, పితృదేవతలు తిరస్కరించరు. అట్లుగాక దీనికి విరుద్ధంగా ప్రవర్తిస్తే అగ్నిహోత్రుడైనా హవ్యాలను గైకొనడు.

శ్లో|| శయ్యాం గృహాణ కుశాన్గంధానపః పుష్పం మణీగ్గధి |
ధానా మత్స్యాగా పయో మాంసం శాకం చైవ న నిదేత్||

పానుపు, ఇల్లు, దర్భలు, గంధం, కర్పూరం, నీరు, పుష్పాలు, మణులు, పెరుగు,

ఒరుగులు, చేపలు, పాలు, నంజుళ్లు, శాకాదులు, ఎవరైనా వీటిని బలవంతంగా ఇస్తామని చెప్పినా వద్దనకూడదు.

శ్లో|| గురుషు త్వభ్యతీతేషు వినా వా తైర్గృహే వస |
ఆత్మనో వృత్తిమన్విచ్ఛగా గృహ్ణాయాత్సాధుతస్సదా ||

తల్లిదండ్రులు మొదలగు పెద్దలు గతించాక గాని, వారు జీవించి ఉన్నాగానీ, వారితో పాటు కలిసి ఉండక తాము వేసే ఇంట ఉన్నా తన జీవిత సాఫల్యం చెందించుకోగోరువాడు సాధువుల వద్దనుంచే దానం పుచ్చుకోవాలి.

శ్లో|| ఆర్ధికః కులమిత్రం చ గోపాలో దాసనాపితా |
ఏతే శూద్రేషు భోజ్యాన్నా యశ్చాత్మానం నివేదయేత్ ||

తన భూమిని సాగుచేసే వాడు, స్వకులంలో స్నేహితుడు, తన పశువులను మేపేవాడు, తన నౌకరు, తనకు క్షురకర్మ మాత్రం చేసే మంగలి, తన సర్వస్వాన్నీ అర్పించేవాడు వీరంతా స్వజనం అనబడతారు. కనుక, వీరి చేతి అన్నం తినవచ్చు! అని ఈ శ్లోకం చెప్పుచున్నది.

శ్లో|| యాదృశో స్య భవేదాత్మా యాదృశం చ చికీర్షితమ్|
యథా చోపచరేదేనం తథాత్మానం నివేదయేత్||

కులశీలములచేత, ఆ శూద్రుని స్వభావం ఎలాంటిదో తెలుసుకోవాలి. ఏ ఉద్దేశ్యంతో అతడు తనకు భోజనం పెట్టదల్చుకున్నదీ విచారించాలి. త్రికరణ శుద్ధిగా తనను సేవించడానికే అని తెలిస్తేనే అంగీకరించాలి.

శ్లో|| యో న్యథాసంత మాత్మానమన్యథా సత్సు భాషతే |
స పాపకృత్తమో లోకే స్తేన ఆత్మాహారకః ||

ఎవరైనా సరే! తమ అసలు స్వభావాన్ని దాచి, పైకి కపటంతో నటిస్తున్నట్లు తోచినపుడు, వాడు లోకంలోని పాపవృత్తులలో మేటి అని, గొప్ప గొంగ అని అర్ధం చేసుకోవాలి.

శ్లో|| వాచ్యర్థా నియతాస్సర్వే వాఙ్మలా వాగ్వినిస్సృతాః |
తాం తు యః స్తేనయేద్వాచం స సర్వస్తేయకృన్నరః||

వాక్కుయందే అన్ని విషయాలు నిలబడి ఉన్నాయి. శబ్దాలన్నీ వాగధీ నాలే! వాక్కుల

నుంచే శబ్దాలు వెలువడుతున్నాయి. కనుక అటువంటి మాటల్ని మార్చేస్తూండేవాడు, మనని ఏమార్చ జూ సేచోరుడని గ్రహించాలి.

శ్లో|| మహర్షి పితృదేవానాం గత్వా నృణ్యం యథావిధి |

పుత్రే సర్వం సమాసజ్య వసేన్మాధ్యస్థమాశ్రితః ||

గృహస్థు వేదాధ్యయనం చేత ఋషిఋణాన్ని, పుత్రసంతానం పొందడం ద్వారా పితృఋణాన్ని, యజ్ఞాలచేత దేవతాఋణాన్ని తీర్చుకున్నాకనే - గృహ భారాన్ని పుత్రుని పై ఉంచాలి.

మనుస్మృతిః

(మానవ సంహిత)

సవ్యాఖ్యాన ఆంధ్ర తాత్పర్య సహితము

మనుధర్మ శాస్త్రము - 5 - ఐదవ అధ్యాయము

శ్లో|| శ్రుత్వైతానృషయో ధర్మాన్స్నాతకస్య యథోదితాన్|
ఇదమూచుర్మ హాత్మానమనల ప్రభవం భృగుమ్ ||

యథాప్రకారంగా భృగువుచే చెప్పబడిన స్నాతకుని ధర్మాలను విన్నాక, ఋషులందరూ, అగ్నిపుత్రుడు - మహాత్ముడు అయిన భృగుమహర్షిని చూసి ఇలా అడిగారు.

శ్లో|| ఏవం యథో క్తం విప్రాణాం స్వధర్మమనుతిష్ఠతామ్ |
కథం మృత్యుః ప్రభవతి వేదశాస్త్రవిదాం ప్రభో ||

"మహాత్మా! మాకొక్క సందేహం కలిగినది. ఈ రీతిగా శాస్త్రాల్లో చెప్పబడివున్నట్టి సకలధర్మాలను అనుష్ఠించే బ్రాహ్మణునికి - వేదపారంగుడైన వానికి మృత్యువు సంభవిస్తుందా? అది సాధ్యమా? ఎలా?" అని అడిగారు.

శ్లో|| స తానువాచ ధర్మాత్మా మహర్షి మానవో భృగు |
శ్రూయతాం యేన దోషేణ మృత్యుర్వి జిఘాంసతి||

అందుకు భృగుమహర్షి చిర్నవ్వుతో ఇలా అన్నాడు.. "మీకు కలిగిన సందేహం సమంజసమైనదే! మృత్యువెంతటి వానినీ ఉపేక్షించదు. ఎంత జాగరూకునికైనా ఏదో దోషం మృత్యువుచేత కాటు వేయిస్తుంది! అటువంటి దోషాలను కొన్నిటిని వివరిస్తాను" అంటూ ప్రారంభించాడు.

శ్లో|| అనభ్యా సేన వేదానామా చారస్య చ వర్జనాత్ |
ఆలస్యాదన్నదోషాచ్చ మృత్యుర్విప్రాణ జిఘాంసతి||

వేదాభ్యాసం చేయక పోవడంచేత, ఆచారం లేకపోవడంచేత, శక్తి - అవకా శం ఉన్నా చేయవలసిన విధుల పట్ల ఉత్సాహం లేకపోవడంచేత, ఆహార వస్తువులలోని

దోషగుణాలచేత విప్రులకూ మృత్యువు తప్పక కలుగుతుంది. ఆహార వస్తుదోషాలు పలువిధాలు. కనుక కొన్నిట్ని నిషేధించారు.

శ్లో|| లశునం గృంజనం చైవ పలాండుం కవని చ |

అభక్ష్యాణి ద్విజాతీనామమేధ్య ప్రబవాణి చ ||

ఉల్లిపాయలు, వెల్లుల్లిపాయ, గోంగూర, అట్లే అమేధ్య స్థలాలలో పుట్టిన పదార్థాలు, ద్విజాతిసస్యాలు, కూరలు బ్రాహ్మణులు భుజించకుండుట మేలు అని చెప్పబడినది.

శ్లో|| లోహితావృక్షనిర్యాసావశ్చనప్రభవాం స్తథా |

శేలుం గవ్యం చ పీయూషం ప్రత్నేన వివర్జయేత్||

చెట్టుకు కత్తిగాటు పెడితే, ఎర్రగా స్రవించే పాలు; లేక చెట్టునుంచి పుట్టే జిగురులు (ఉదా: ఇంగువ) ; మునగకాయ, పశుజాతులు ఈనినపుడు మొదట ఇవ్వబడే ముర్రుపాలు వీటిని ఎంత రుచిగా ఉన్నప్పటికీ ప్రయత్నంతో విడిచి పెట్టాలి.

శ్లో|| వృథాకృసరసంయావం పాయసాపూపమేవ చ |

అనుపాకృతమాంసాని దేవాన్నాని హవీంషి చ||

దేవతానైవేద్యం కోసం తన కోసం సిద్ధంచేసుకొనే నువ్వుల పొడి ని షేధం. అట్లే .. యాగంలో మంత్రహీనంగా వధింపబడిన మేకమాంసం, వడలు మొదలగునవి భక్ష్యాలు, దేవతలకు నివేదింపబడని అన్నం, పాలు మరగించి దానికి బెల్లం గోధుమపిండి చేర్చివండే ఒక ఆహారం, హోమం నిమిత్తం సిద్ధంచేసినా హోమం చెయ్యకుండానే ఉపయోగించే హవిస్సులు భక్షించరాదు.

శ్లో|| అనిర్దశాయాగో క్షీరమౌష్ట్రమైకశఫం తథా |

ఈకం సంధినీక్షీరం వివత్సాయాశ్చ గోః పయః ||

ఈనిన నాటి నుంచి కనీసం పది రోజులైనా గడవకముందే తీసే ఆవుపాలు, అట్లే ఒంటె, గొర్రె, బర్రె, మేక, గుర్రాల పాలు గాని, దూడ లేని ఆవుపాలుగాని, చూలుతో ఉన్న ఆవు పాలు గాని త్రాగరాదు.

త్రాగకూడని ఇతర క్షీరాలు

శ్లో|| ఆరణ్యానాం చ సర్వేషాం మృగాణాం మాహిషం వినా |

స్త్రీ క్షీరం చైవ వర్జ్యాని సర్వశుక్తాని చైవ హి||

బర్రెపాలు తప్ప ఇతర అరణ్య పశువుల, మృగాలకు చెందిన క్షీరాన్ని గాని, స్వభార్య అయినప్పటికీ స్త్రీ చనుబాలుగాని, పులియబెట్టిన పాలు గాని త్రాగరాదు.

శ్లో|| దధి భక్ష్యం చుష్తేషు సర్వం చ దధిసంభవమ్ |

యాని చైనాభిషయంతే పుష్పమూలఫలైశ్శుభైః ||

కాని.... పులియ బెట్టిన వస్తువులలో పెరుగు, పెరుగు నుంచి తయారైన మజ్జిగ, మైకం కలిగించే పుష్పాల, దుంపల, పండ్లకు నీరు చేర్చి / మరిగించి పులియ బెట్టిన ఆసవములనే పానీయాలు పుచ్చుకోవచ్చు.

శ్లో|| క్రవాదా శకునీకసర్వాంస్తథా గ్రామనివాసినః |

అనిర్ధిష్టాంశ్చైకశఫాంష్టిట్టిభం చ వివర్జయేత్ ||

పచ్చి మాంసాన్ని భక్షించే గ్రద్దలు మొదలగు పక్షులను భక్షించరాదు. గ్రామాల్లో శాంతి పతాకాలుగా విడిచిన పావురాలను తినరాదు. ఒంటి గిట్టలు ఉండే ఖరము మొదలగు వాని మాంసం నిషేదం. టిట్టిభ పక్షులను కూడా వేటాడి భుజించరాదు. అట్లే...

శ్లో|| కలవింకం ప్లవం హంసం చక్రాంగం గ్రామకుక్కుటమ్ |

సారసం రజ్జువాలం చ దాత్యూహం శుక శారికే||

తినకూడని ఇతర పక్షిజాతులలో ఊరపిచ్చుకలు, కాకులు, హంసలు, చక్రవాకపక్షి, సారసపక్షి, తాటితో కపక్షి, భరతపక్షి, చిలుక, గోరువంక చేరివున్నాయి. గ్రామంలో ఎవరిచేతా పెంచబడనట్టికోడిని కూడ తినరాదు.

శ్లో|| ప్రతుద్వా జాలపాదాంశ్చ కోయష్టినఖవిష్కి రా |

నిమజ్జతశ్చ మత్స్యాదాల సౌనం వల్లూర మేవ చ ||

ముక్కుతో పొడిచి ఆహారం గ్రహించే బెగ్గురు పక్షి, వలవంటి పాదాలు గల జంతువులను, గుడ్డి కొంగలను, డేగమొదలగు పక్షులను, వధ్యస్థానమున పడి ఉండే మాంసాన్నీ, నీట్లో మునిగి చేపల్ని వేటాడే పక్షులను తినరాదు. కానికి పెంచబడేకోడి విషయలో నిషేధం లేదు.

శ్లో|| బకం చైవ బలాకాం చ కాకోలం ఖంజరీటకమ్ |

మత్స్యాదాకా విడ్వరాహాంశ్చ మత్స్యామేవ చ సర్వశః ||

కొంగజాతులు ఏవైనాగాని, కాకిజాతులుకూడ నిషేధం. కాటుకపిట్టలు, చేపల్ని భక్షించే పక్షి/జంతుజాతులు తినకూడని వాటిలోనే చేరివున్నాయి.
మొసళ్లు, పందులు, కొన్ని విధాల చేపలు తినదగనివి.

శ్లో|| యో యస్య మాంసమశ్నాతి తన్మాంసాద ఉచ్యతే |
మత్స్యాదస్సర్వమాంసాద స్తస్మాత్మత్స్యాలా వివర్జయేత్||

దేని మాంసాన్ని ఏది తింటుందో, అది దాని మాంసాన్నీ తింటుంది. చేపను తినేవాడు మాత్రం సకలమాంసాలను భక్షించేవాడిగా పరిగణించబడతాడు. ఈ కారణంచేత చేపల్ని తినకూడదని విజ్ఞులంటారు.

శ్లో|| పాఠీనరోహితావాద్యౌ నియుక్తౌ మవ్యకవ్యయో |
రాజీవాల సింహతుండాంశ్చ సశల్కాంశ్చైవ సర్వశః ||

భక్షించదగిన మత్స్యజాతులు కొన్ని:- ఎర్రమీను, కొరమీను, గుంపులుగా సంచరించే చేపలు, ముండ్లచేపలు సింహపుముఖంగల చేపలు, వీటిని హవ్యకవ్యాలకు నియంత్రితులైన బ్రాహ్మణులు భుజించవచ్చు. కర్తకు నిషేధం.

శ్లో|| న భక్షయేదేకచరానజ్ఞాతాంశ్చ మృగద్విజా |
భక్ష్యేష్వపి సముద్దష్టాల సర్వా పంచనఖాం స్తథా ||

ఒంటరిగా సంచరించే మృగాలను తినరాదు. సామాన్య భక్ష్యములుగా చేర్చినప్పటికీ – పేర్లు తెలీని జంతువులను, పక్షులను తినకూడదు.
ఐదుగోళ్లు ఉండే వానరాదిజాతుల మాంసాన్ని తినరాదు.

శ్లో|| శ్వావిధం శల్యకం గోధాం ఖడ్గకూర్మశశాంస్తథా |
భక్ష్యాల పంచనఖేష్వాహురనుప్రాంశ్చైకతోదతః||

కాని, ఐదుగోళ్లుగల జంతువులన్నీ నిషేధం కాదు.
ఏదుపంది, ముళ్లపంది, ఉడుము, ఖడ్గమృగం, తాబేలు, కుందేలు వీటిని తినవచ్చును.
ఒంటిపలువరుస కలిగిన మృగజాతులలో ఒంటెమాంసం తప్ప ఇతర జాతుల విషయంలో నిషేధం లేదు. అట్లని ఆపద్వేళ తిన్నా దోషం కాదు.

శ్లో|| ఛత్రాకం విడ్వరాహం చ లశునం గ్రామకుక్కుటమ్ |

పలాండుం గృంజనం చైవ మత్యాజగ్ధా పతేద్ద్విజః ||

గోంగూర, ఊరపంది, వెల్లుల్లి, కొన్ని గ్రామకోడిజాతులు, నీరుల్లి, ఎర్రుల్లి మొదలగునవి బుద్ధిపూర్వకంగా బ్రాహ్మణుడు భక్షించడం వల్ల భ్రష్టుడవుతున్నాడు.

ఇలా చేస్తే, ప్రాయశ్చిత్తం

శ్లో|| అమత్యైతాని షడ్జగ్ధా కృచ్ఛం సాంతపనం చరేత్ |
యతిచాంద్రాయణం వాపి శే షేషూపవనేదహ ||

అజ్ఞానం చేత ద్విజుడు గాని వీటిని భక్షించినట్లయితే, ఇట్టి అభక్ష్య భక్షణానికి గాను ప్రాయశ్చిత్తవిధి నిర్దేశింపబడి ఉన్నది అది ఆచరించాలి.

తెలియక వీటిని భక్షించినట్లయితే - సాంతపనం అనే కృచ్ఛాన్ని గాని, యతి చాంద్రాయణ వ్రతాన్ని గాని ఆచరించాలి. మిగతా ఇంగువ వంటివి తింటే ఒకరోజు ఉపవాసం ప్రాయశ్చిత్తం.

శ్లో|| సంవత్సర స్యైకమపీ చరేత్కృచ్ఛం ద్విజోత్తమః |
అజ్ఞాతభుక్తశుద్ధ్యర్థం జ్ఞాతస్య తు విశేషతః||

తెలిక ఏదైనా భక్షించదగని వస్తువును భక్షిస్తే ఒక్కో సంవత్సరానికి ప్రాయశ్చిత్త కృచ్ఛాలు ఒక్కొక్కటైనా చేయాలి. తెలిసికూడా వీటిని తింటే విశేష ప్రాయశ్చిత్తాలు ఆచరించాలి. తదుపరి అధ్యాయములలో అవి చూడవచ్చును.

శ్లో|| యజ్ఞార్థం బ్రాహ్మణేర్వధ్యాః ప్రశస్తా మృగపక్షిణః |
భృత్యానాం చైవ వృత్త్యర్థమగస్త్యో హ్యాచరత్పురా||

బ్రాహ్మణులు యజ్ఞాల నిమిత్తం, తమ మీద ఆధారపడిన వారి పోషణ నిమిత్తం శాస్త్రాదులలో చెప్పబడిన మృగాలను - పక్షులను వధించ వచ్చు! అగస్త్యముని తన తల్లిదండ్రుల పోషణకోసం మునుపు ఇలాగే చేశాడు గదా!

శ్లో|| బభూవురి పురోడాశాభక్ష్యాణాం మృగపక్షిణామ్ |
పురాణేష్వపి యజ్ఞేషు బ్రహ్మక్షత్రసవేషు చ ||

తొలినాళ్లలో ప్రాచీన ఋషులొనర్చిన యాగాలలోను బ్రహ్మక్షత్రియులు చేసే యాగాలలోను భక్షింపదగిన మృగ - పక్షి మాంసాలే హవిస్సులుగా ఉండేవి గనుక, యాగం నిమిత్తం జంతుహింస శాస్త్ర సమ్మతమే!

శ్లో|| యత్కించిత్స్నే హసంయుక్తం భక్ష్యం భోజ్యమగర్హి తమ్|
తత్పర్యుషితమవ్యాద్యం హవిశ్శేషం చ యద్భవేత్||

తైలం, ఘృతంతో జతపరచబడి; వేరే విధమైన దుర్గంధాదులు లేకపోతే అది ఎక్కువకాలం నిలువ ఉంచినా (పర్యుషితం) దాన్ని తినవచ్చును. అట్లే ఆ ప్రకారం నిల్వచేసిన తైలం, నెయ్యి మొదలగునవి చేర్చి హవిశ్శేషం భక్షించవచ్చు!

శ్లో|| చిరస్థితమపి త్వాద్యమన్నేహోక్తం ద్విజాతిభిః యువగోధూమజం సర్వం పయసశ్చైవ విక్రియాః ||

యవ ధాన్యం, గోధుమలు మొదలైన వాటితో చేసిన పదార్థం చిరకాలం ఉంచినా – దానికి తైల ఘృతాదులు చేర్చకున్నా అవి భక్షించవచ్చును. పాలలో నుంచి తీయబడిన పెరుగు, మజ్జిగ, నెయ్యి మొదలగు వాటిని పర్యుషితాలుగా ఉంచినా బ్రాహ్మణులు భక్షించవచ్చు!

శ్లో|| ఏతదుర్తం ద్విజాతీనాం భక్ష్యాభక్ష్యమశేషతః |
మాంసస్యాతః ప్రవక్ష్యామి విధిం భక్షణవర్జనే ||

బ్రాహ్మణులు తినదగినవీ – తినకూడనివీ ఇంతవరకు చెప్పాను కదా! ఇక మాంసాలలో ఏవి తినవలసినవో – ఏవి తినకూడనివో చెపుతాను – వినండి!

మాంసాలలో భక్ష్య, వరములు

శ్లో|| ప్రోక్షితం భక్షయేన్మాంసం బ్రాహ్మణానాం చ కామ్యయా |
యథావిధి నియక్తస్తు ప్రాణానామేవ చాత్యయే||

మంత్రజలంచేత సంప్రోక్షించబడి, యజ్ఞంలో వ్రేల్వబడిన అన్ని రకాల మాంసాల శేషం తినవచ్చు! శ్రాద్ధాదులలో నిమంత్రితులైనపుడు మాంసభక్షణకై విప్రులు ఒక్కసారి తనను ప్రార్ధన తో పిల్చినపుడు – ఇతర ఆహారాలేవీ అందుబాటులో లేనపుడు మాంసం భక్షించవచ్చు!

శ్లో|| ప్రాణస్యాన్నమిదం సర్వం ప్రజాపతిరకల్పయత్ |
స్థావరం జంగమం చైవ సర్వంప్రాణస్య భోజనమ్||

ఇప్పుడు ఇటు పైన చెప్పబోయే దెల్ల బ్రహ్మ, జీవునికి భక్షణార్హమైన మాంసంగా ఏర్పరచాడు. ఈ స్థావర జంగమాలన్నీ నరునికి ఆహారాలే!

శ్లో|| చరణామన్నమచరా దంష్ట్రిణామస్యదంష్ట్రిణః |
అహస్తాశ్చ సహస్తానాం శూరాణాం చైవ భీరవః ||

ఒకచోటి నుంచి ఇంకో చోటకు తిరుగాడేవానికి, ఒకచోటనే స్థిరంగా ఉండే (అచర) పదార్థాలు, కోరలుగల జీవులకు కోరలు లేనివి, చేతులు గల వాటికి చేతులు లేనివి, బలమైన వాటికి బలహీనమైనవి ఆహారంగా కల్పించబడ్డాయి.

శ్లో|| నార్తా దుష్యత్యదన్నాద్యా ప్రాణినోహన్యహన్యపీ!
ధాత్రైవ సృష్టా హ్యాద్యాశ్చ ప్రాణినోత్తార ఏవచ ||

ప్రతిరోజూ ఏదైతే భక్షించదగినదై ఉంటుందో, అదే తినేవారికి (ఉదా: అన్నం, శాకములు మొ||) అది తినడం వల్ల దోషం కలగదు. 'ఇది మీరు తినదగినది. వీటినివి భక్షించాలి' అని బ్రహ్మచేత నిర్దేశించబడిన వాటికి ఏ దోషం సంభవించదు.

శ్లో|| యజ్ఞాయ జగ్ధిర్మాంస స్యే త్యేష దైవో విధిః స్మృతః |
అతో అన్యధాప్రవృత్తిస్తు రాక్షసో విధిరుచ్యతే ||

యజ్ఞం కోసం పశువులను హింసించినా, అది జీవహింస అన్పించుకోదు. హోమం చేసిన ఆ హవిశ్శేషం మాంసమైనప్పటికీ అది దైవ విధానమే! తన ఉదర పోషణ నిమిత్తం జంతువధకు పాల్పడటం రాక్షస విధానం.

శ్లో|| క్రీత్వా స్వయం వాప్యుత్పాద్య పరోపకృతమేవవా |
దేవాః పితౄశ్చార్చఇత్వాఖాదɾ మాంసం న దుష్యతి ||

కొన్నది, లేదా తానే సమకూర్చుకున్నది, ఇతరుల చేత తెప్పించినది అయినట్టి మాంసాన్ని దేవతలకు, పితరులకు సమర్పించగా ఆ మిగిలినది తాను భక్షించినపుడు ఎట్టివానికీ మాంసభక్షణ వల్ల పాపమంటుకోదు.

శ్లో|| నియుక్తస్తుయథాన్యాయం యోమాంసం నాత్తిమానవః |
స ప్రేత్య పశుతాం యాతి సంభవానేకవింశతిం ||

శాస్త్ర విధానం ప్రకారం శ్రాద్ధ మధుపర్కములతో నియమితుడయిన ద్విజుడు పశుమాంసం విధిగా తినితీరాలి. అట్లు ఆ ద్విజోత్తముడు మాంసభక్షణ చేయకుంటే, 21 జన్మములు పశువుగా పుడతాడు.

శ్లో|| నాద్యాదవిధినా మాంసం విధిజ్ఞా నాపది ద్విజః |
జగ్ధాహ్యవిధినా మాంసం ప్రేత్య తైరద్యతే వశః ||

మాంసభక్షణ విధిని తెలిసిన విప్రునికి, శాస్త్ర ప్రకారం దేవతలకు - పితృదేవతలకు ఇవ్వడం తెలుస్తుంది. ఆపత్సమయాలలో తప్ప ఈప్రకారం చేయక దాన్ని భక్షించడు. అలా జరుగనపుడు, ఏ పశుమాంసం తాను తింటే, జన్మాంతరంలో అతడా పశువుకే ఆహారం.

శ్లో|| న తాదృశం భవత్యేనో మృగహంతుర్ధనార్థినః |
యాదృశం భవతి ప్రేత్య వృధా మాంసాని ఖాదతః ||

వేదమంత్రపూర్వకంగా పశువధ జరిగితే, దానిని బ్రాహ్మణుడన్న వాడెవ్వడూ భుజించకూడదు. యాగాదులలో దీనికి గల ప్రాముఖ్యతను బట్టి సంప్రోక్షణచేత సంస్కారం పొందిన మాంసం తినవచ్చు! దీనికీ శ్లోకమే ప్రమాణం :-

శ్లో|| అసంస్కృతో పశూర్ మంత్రి ర్నాద్యాద్విప్రః కదాచన |
మంత్రిస్తు సంస్కృతానద్యాచ్ఛాశ్వతం విధి మాస్థితః ||

కనుకనే పైన చెప్పబడిన "నతాదృశం...' శ్లోకంలో దేవతలకు పితరులకు సమర్పించక కేవలం తన కోసమే మాంసం భుజించేవానికి వృత్తిచేత మృగాల్ని వేటాడే బోయవానికెంత పాపమో అంతపాపం కల్గుతుంది అని చెప్పబడింది.

శ్లో|| కుర్యాద్ఘృతపశుం సంగే కుర్యాత్పిష్టపశుం తథా |
నిత్వేవ తు వృథా హంతుం పశుమిచ్ఛేత్క దాచన ||

పశు భక్షణమునందు ఆసక్తి కలగడం మానవ జిహ్వకు సహజం. దీనిలో అసహజమేదీ లేదు. యజ్ఞాదులు లేకుండా ఇట్టి ఆసక్తి జనిస్తే నేతిని - పిండిని చేర్చి కృతిని చేసి భక్షించాలి గాని వ్యర్థంగా జంతుహింస చేయరాదు.

శ్లో|| యాంతి పశురోమాణి తావత్కృత్వో హ మారణమ్|
వృథాపశుఘ్నః ప్రాప్నోతి ప్రేత్యజన్మనిజన్మని||

యజ్ఞాల కోసం గాక, వ్యర్థంగా పశుహింస చేసేవాడు మృతి చెందాక జన్మజన్మకూ పశువుగానే పుడతాడు - తాను హింసించిన పశువు దేహం పై ఎన్ని రోమాలుంటే అన్ని మార్లు పశుజన్మనే పొందుతాడు.

శ్లో|| యజ్ఞార్థం పశవస్సృష్టాః స్వయమేవ స్వయంభువా |
యజ్ఞోస్య భూత్యై సర్వస్య తస్మాద్యజ్ఞేవదోవధ ||

బ్రహ్మ సహజంగానే యజ్ఞం కోసమే కొన్ని రకాల పశువులను సృజించాడు. ఈ జగత్ యొక్క సంక్షేమంకోసమే యజ్ఞాలున్నాయి. అందువల్ల యజ్ఞాలలో పశువధ నింద్యము కాదు.

ఉత్తమ జన్మకు సాధనం

శ్లో|| ఓషధ్యః పశవో వృక్షాస్తిర్యంచః పక్షిణ స్తథా |
యజ్ఞార్థం నిధనం ప్రాప్తాః ప్రాప్నువంత్యుత్సృతీః పునః ||

వడ్లు, యవలు మొదలగు ధాన్యాలు, పశువులు, వృక్షాలు, తాబేళ్లు మొదలగు కొన్ని జాతుల పక్షులు యజ్ఞం నిమిత్తం నశించినా, అవి పవిత్ర కార్యానికి తోడ్పడటంచేత ఉత్తమజన్మపొందుతున్నాయి.

శ్లో|| మధుపర్కే చ యజ్ఞే చ పితృదైవతకర్మణి |
అత్రైవ పశవో హింసా నాన్యత్రైత్య బ్రవీన్మనుః ||

మధుపర్కము, జ్యోతిష్టోమాది యజ్ఞము, పితరులను ఉద్దేశించి చేసే శ్రాద్ధం, దైవపూజాదికాలు యందు మాత్రమే పశుహింస చేయాలి తప్ప, మిగిలినపుడు పశువధ నిషేధము.

శ్లో|| ఏష్వర్థేషు పశూల హింస వేదతత్త్వార్థవిద్విజః |
ఆత్మానం చ పశమాంశ్చైవ గమయత్యుత్తమాం గతిమ్||

ఈ పైన చెప్పిన అవసరాలయందు మాత్రమే పశువధ జరిగినపుడు - వధించిన వారికీ, వధింపబడిన వాటికీ ఉత్తమగతులు కలుగుతాయని వేదవిదుల ఉవాచ.

శ్లో|| గృహే గురావరణ్యే వా నివసన్నాత్మవ్యాద్విజః |
నా వేదవిహితాం హింసామాపద్యపి సమాచరేత్||

గృహస్థాశ్రమంలోగాని, బ్రహ్మచర్యంలో ఉండగా గాని, వానప్రస్థాశ్రమంలో గాని, బ్రాహ్మణుడు ఆపదలో ఉన్నప్పటికీ అశాస్త్రీయమైన హింసకు పాల్పడరాదు. అది సత్ స్వభావం కాదు.

శ్లో|| యా వేదవిహితా హింసా నియతా స్మింశ్చరాచరే |

అహింసామేవ తాం విద్యాద్వేదాద్ధర్మో హి నిర్మ ||

అయితే...వేదవిహితమైన పశువధ హింస కాదా? కానేకాదు! స్థావర జంగమాత్మకమైన ఈ ప్రపంచంలో సమతుల్యస్థితి నెలకొల్పేనిమిత్తమే, బ్రహ్మచే నిర్దేశించబడిన ఈ హింస, అహింస అనబడుతోంది.

శ్లో|| యో హింసకాని భూతాని హినస్త్యాత్మసుఖేచ్ఛయా |
స జీవంశ్చ మృతశ్చైవ న క్వచిత్సుఖమేధతే ||

ఎవ్వరికీ ఏ హానినీ తల పెట్టని లేడివంటి వాటిని, తనసుఖం తన ఆహారం నిమిత్తం ఎవరైతే హింసిస్తారో అట్టివారు జీవించివున్నా మృతి చెందినవారితో సమానులే! వారి పాపానికి నిష్కృతి లేదు.

శ్లో|| యో బంధనవధక్లేశ్యా ప్రాణినాం న చికీర్షతి |
స సర్వస్య హితప్రేప్సుః సుఖముత్యంతమశ్నుతే||

జంతువులను కట్టి ఉంచుట, జంతువుల్ని మచ్చిక చేయుట, వాటిని వధించుట ఎవరైతే చేయరో అట్టివారు సకల భూతహితులు. వారెన్నటికీ తరగని ఆనందంతో సుఖాలు పొంది, అంత్యమున మోక్షంపొందుతారు.

శ్లో|| యద్ధ్యాయతి యత్కురుతే ధృతిం బధ్నాతి యత్ర చ |
తదవాప్నోత్యయత్నేన యో హినస్తి న కించన||

దోమలవంటి చిన్న క్రిమికీటకాదులకైనా హాని తల పెట్టనొల్లని వారికి శ్రేయస్సు అగణితంగా లభిస్తుంది. వారికి సకల శుభాలు పిలిస్తే పలుకుతాయి.

శ్లో|| నాకృత్వా ప్రాణినాం హింసాంమాంసముత్పద్యతే క్వచిత్|
స చ ప్రాణివధస్స్వర్గ్య స్తస్మా న్మాంసం వివర్జయేత్||

ప్రాణి హింస చేయక మాంసం ఎలా లభిస్తుంది ? మరి ప్రాణీ హింస అంటే స్వర్గప్రదం కాదు కదా ! కనుక శాస్త్ర విధిని దాటి మాంస భక్షణకై ప్రయత్నించరాదు.

శ్లో|| సమత్పత్తిం చ మాంసస్య వధబంధౌ చ దేహినామ్ |
ప్రసూక్ష్య నివర్తీత సర్వమాంసస్య భక్షణాత్ ||

తర్క మీమాంసాది శాస్త్రాలను బట్టి ప్రశ్నలు పుడతాయి. అవి అనుమానం, వెంటనే దానికి నివృత్తి అనే రెండు విధాలుగా చెప్పబడ్డాయి.

ప్రాణులకు బంధముచేతనే ఉత్పత్తి జరిగి, అదే మాంసానికి కారణమవుతున్నప్పుడు, శాస్త్ర విధి చెప్పినప్పటికీ మాంసాన్ని వదలవచ్చును. కాని శాస్త్ర విహితముకాదు గనుక, మాంసాన్ని ఆత్మార్థం వదలమని చెప్పడం దేనికీ?

శ్లో|| న భక్షయతి యో మాంసం విధిం హిత్వా పిశాచవత్ |

స లోకే ప్రియతాం యాతి వ్యాధిభిశ్చ న పీడ్యతే||

దయ్యం వలెనో - పిశాచం వలెనో తినకుండా ఎవరైతే మాంస భక్షణ మానేస్తారో, అట్టివారు లోకంలో ఉన్న సమస్త భూతములకు హితులై, రోగాదులకు దూరంగా ఉంటారు. కనుక నియమంలేక చేసే మాంసభక్షణం వల్ల మనిషి ఆపదల పాలౌతాడని కొన్ని పరిమితులు ఏర్పరచారు.

శ్లో|| అనుమంతా విశసితో నిహంతా క్రయవిక్రయీ |

సంస్కరా చోపహర్తా చ ఖాదకశ్చేతి ఘాతుకాః ||

జీవ హింసకు సమ్మతించేవారు, జీవాలను చంపేవారు, వాటి అవయవ ఛదనం చేసేవారు, జీవాల మాంసం విక్రయంచేవారు, అవి కొనువారు, వంటచేసేవారు, ఆ మాంసం వడ్డించేవారు, చివరగా మాంసభక్షణ చేసేవారు అంతా ఘాతుకులనబడతారు.

శ్లో|| స్వమాంసం పరమాం సేన యో వర్ధయితుమిచ్ఛతి |

అనభ్యర్చ పిత్బృణ దేవాం స్తతో అన్యో నా స్త్యపుణ్యకృత్ ||

ఎవరు యజ్ఞాలు చేయక, దేవతలను - శ్రాద్ధాదులచే పితరులను తృప్తిపరచక ఇతరప్రాణుల మాంసం చేత తన మాంసాన్ని పెంచుకో జూస్తాడో అట్టివానికంటె నీచుడు ఇంకొక డెవరూ ఉండడు.

కనుక, విధివిహితం కానట్టి మాంసభక్షణ విడనాడుట పుణ్యమే!

శ్లో|| వరే వరే శ్వమేధేన యో యజేత శతం సమాః |

మాంసాని చ న ఖాదేద్యసతయోః పుణ్యఫలం సమమ్||

ఎవరు నూరేళ్లు ప్రతిఏటా అశ్వమేధ యాగం చేస్తారో, అటువంటి వారికి ఎంత పుణ్యం లభించగలదో అంతపుణ్యం మాంసభక్షణ చెయ్యని వారికి కలుగుతుంది.

శ్లో|| ఫలమూలాశనై ర్మేధ్యైర్మున్యనాం చ భోజనైః |

న తత్ఫలమవాప్నోతి యన్మాంసపరివర్జనాత్||

కందమూలాలు, ఫలాలు భక్షించడం వల్ల, మునులు భుజించే నీవార ధాన్యం మొదలగునవి భుజించడం వల్ల ఎంతఫలితం లభిస్తుందో అంతకంటే ఎక్కువ ఫలితం మాంసభక్షణాన్ని విడనాడటం వల్ల పొందవచ్చు! ముని భోజనం కన్నా, మాంసరహిత భోజనం శ్రేష్ఠం. పుణ్యదాయకం.

శ్లో|| మాంసభక్షయిత్వా ముత్ర యస్య మాంసమిహాద్మ్యహం |

ఏతన్మాంసస్య మాంసత్వం ప్రవదంతి మనీషిణః ||

మాంస శబ్దానికి పండితులు చెప్పే వ్యుత్పత్తి అర్థం ఇదీ:- మాం=నన్ను+, స=అది. దీన్ని విస్తరించి చెప్పాలంటే – "ఈ లోకంలో నేను దేని మాంసం తింటానో, పరలోకంలో అది నన్ను (నామాంసం) తింటుంది" అని.

శ్లో|| న మాంసభక్షణే దోషోన మద్యే న చ మైథునే |

ప్రవృత్తిరీషా భూతానాం నివృత్తిస్తు నుహాఫలా||

ఈ మాంసభక్షణ మొదలగునవి, మైథున క్రియ మొదలగునవి, మద్యపానం మొదలగునవి ప్రవృత్తిరీత్యా జీవులన్నిటికీ సర్వసాధారణమైనవే! కానీ, ప్రయత్నంచేత వాటి పట్ల మక్కువ వదులుకోవడం విశేషఫలదాయకం.

అశౌచనిధి

శ్లో|| ప్రేతశుద్ధిం ప్రవక్ష్యామి ద్రవ్యశుద్ధింతథైవ చ |

చతుర్ణామపి వర్ణానాం యథావదనుపూర్వశః ||

ఇప్పుడు బ్రాహ్మణాదీ చాతుర్వర్ణాలవారికి మృతాశౌచము - అది ఎన్ని రోజులు - శుద్ధి ఎప్పుడు మొదలగు విషయాలు చెప్తున్నాను...

శ్లో|| దంతజాతేనుజాతే చ కృతచూడే చ సంస్థితే |

అశుద్ధా బంధవాస్సు ర్వే సూతకే చ తథోచ్యతే||

శుద్ధి గురించి తెలియాలంటే ముందు 'అశుచి' గురించి తెలియాలి కదా! దంతాలు మొలిచిన పసిబిడ్డ మొదలు చౌలం (శిఖ పెట్టుట), ఉపనయనం జరిగిన వారి వరకూ ఎవరు మృతి చెందినా సపిండులకు - సమానోదకులకు ఆశౌచం ఉంది. సూతకంలోనూ వారికి అలాగే వక్ష్యమాణ విశేషవిధుల్లో చెప్పినట్లుగా ఆశౌచం

ఉంది.

శ్లో|| దశాహం శావమాచం సపిండేషు విధీయతే |
అర్వాక్ సంచయనాదస్థాం త్ర్యహమేకాహమేవ చ ||

బ్రాహ్మణుల్లో సపిండులకు మృతి సంబంధ ఆశౌచం 10 రోజులు. వేదాధ్యయనం, పరిశుద్ధాచారాలు వంటి సుగుణాలను బట్టి కొందరికి అస్థిసంచయం అయ్యేంతవరకు (4 లేదా 3 రోజులు) ఆశౌచం ఉండగలదు. అగ్నిహోత్రాది ఆచారాలు గల శిష్యునికి ఒక్కరోజే ఆశౌచం. కేవల వేదాధ్యయన సంపన్నునికి మూడు రోజులు. ఇవేవీ లేనపుడే 10 రోజులు.

సాంపిండ్య లక్షణం

శ్లో|| సపిండతో తు పురుషే సప్తమే వినివర్తతే |
సమానోదకభావస్తు జన్మనామ్నోరవేదనే ||

ఎవరైనా మృతిచెందినపుడు, అతనితో కలసి ఏడుతరాలవారి వరకు సపిండత్వం ఉంటుంది. తండ్రి - తాత - ముత్తాతలు పిండభాగులు. ముత్తాత యొక్క పితృ - పితామహ - ప్రపితామహులు పిండలేపభాగులు. కనుక - మృతుడు గాక అతనికి పూర్వం 6 తరాలవారు (పెద్దలు) సపిండులు. ఫలానా పేరు గలవారు, వారిపుత్రులు అని పేర్లు తెలిసేంతవరకు సమానోదకత్వం వర్తిస్తుంది. పేర్లు తెలియకుంటే అదీ నివర్తిస్తుంది.

శ్లో|| యథేదం శావమాశౌచం సపిండేషు విధీయతే |
జననే పేలవమేవ స్యాన్ని పుణాం శుద్ధిమిచ్ఛతామ్ ||

సపిండులకు ఈ మృతాశౌచం ఎట్లా 10రోజులపాటు ఉంటుందో అట్లే స్మార్త శ్రౌత కర్మారతగలవారికీ జాతాశౌచ మృతాశౌచం నుంచి శుద్ధిని కోరే వారందరికీ ఉంటుంది.

శ్లో|| సర్వేషాం శావమాశౌచం మాతాపిత్రోస్తు సూతకమ్ |
సూతకం మాతురేవ స్యాదుపస్పృశ్య పితా శుచిః ||

మరణవశాన తాకగూడని ఆశౌచం అనే విధి జ్ఞాతులకు దాయాదులకు అందరికీ (సపిండులకు) సమానమే! జాతా శౌచం అటువంటిది కాదు. జననం వల్ల తల్లికి 10

రోజులు మైల. తండ్రికి మాత్రం శిశువును తాకిన తదుపరి స్నానంతో శుద్ధి.

శ్లో|| నిరస్య తు పుమాకశుక్రముపస్నృశ్యేవ శుద్ధ్యతి |
బైజికాదభిసంబంధాదనురుంధ్యాదఘం త్ర్యహమ్||

కామము చేత పురుషుడు రేతస్సు/ వీర్యం కార్చితే, అది స్నానం వల్ల పరిశుద్ధం కాగలదు. కాని ఇతరుల భార్యల యందు గాని ఆ రేతస్సును విడిచితే, అతడికి 3 రోజులు ఆశౌచం. (మృతసంబంధ ఆశౌచవిషయం చెప్తూ, మధ్యలో ఈ కామ సంబంధాశౌచం గురించి మనువు చెప్పలేదని - ఇది ప్రక్షిప్తమనీ కొందరంటారు)

శ్లో|| అహ్నా చై కేన రాత్ర్యా చ త్రిరాత్రైరేవ చ త్రిభిః |
శవస్పృశో విశుద్ధ్యంతి త్ర్యహాదుదకదాయినః ||

సపిండులు దశాహాశౌచం చేత పరిశుద్ధులవుతారు. అట్లే ప్రేమ - మమకారాలచేత శవాన్ని తాకినవారు, సమీపబంధువులు ఆ ఇంటనే ఉంటే, వారికీ 10 వ నాటితో శుద్ధి. సమానోదకులు మాత్రం 3 రోజులతోనే శుద్ధులవుతారు.

శ్లో|| గురోః ప్రేతస్య శిష్యస్తు పితృమేధం సమాచరూ |
ప్రేతపరైస్సమం తత్ర దశరాత్రేణ శుద్ధ్యతి ||

గురువు మరణిస్తే, ఆతనికి అగ్నిసంస్కారం చేసిన శిష్యప్రముఖుడు కూడ గురువు యొక్క దాయాదులతో పాటు పదిరోజులు ఆశౌచం పాటించి, పిదప స్నానం చేత శుద్ధుడవుతాడు.

శ్లో|| రాత్రిభిర్మాసతుల్యాభిర్గర్భస్రావే విశుద్ధ్యతి |
రజస్యుపరతే సాధ్వీ స్నానేన స్త్రీ రజస్వలా ||

3వ నెలలోగా స్త్రీకి గర్భస్రావమైతే మైలలేదు. ఆశౌచవిధులేవీ పాటించనక్కరలేదు. తదుపరి ఎన్ని నేలల గర్భం పోతే అన్నిరోజులాశౌచం. ఈ జాతా శాచ సంపీడులకు లేదు. రజస్వల ఐన స్త్రీకి ఐదోరోజు స్నానం నుంచి శుద్ధి. నాల్గవ నాటి స్నానం కొన్ని సందర్భాలకు పనికిరాదు. (ఉదా: పూజ మొ||)

శ్లో|| నృణామకృతచూడానాం విశుద్ధికైశికీ స్మృతా |
నిర్వృ త్తచూడకానాం తు త్రిరాత్రా చ్ఛుద్ధి రిష్యతే||

చూడాకర్మ కానట్టి శిశువు మరణిస్తే సపిండులు ఒక రాత్రి పగలు మాత్రం ఆశౌచం

పాటించాలి. చౌలం అయినపుడు సపిండులకు మూడురోజులు ఆశౌచం.

రెండేళ్లయినా నిండని శిశువైతే.....

శ్లో|| ఊనద్విపార్షికం ప్రేతం నిదధ్యుర్బాంధవా బహి |
అలంకృత్య శుచౌ భూమావస్థిసంచయానా దృతే ||

చౌలం/ చూడాకర్మ కానట్టి రెండేళ్లయినా నిండని శిశువు మృతిచెందినట్లైతే ఆ శిశువును అలంకరించి, గ్రామం వెలుపల గల పరిశుద్ధ భూమిలో అస్తిసంచయనం లేదా పూడ్చి పెట్టడం జరగాలి.

అంతేగాక....(తదుపరి శ్లోకంతో అన్వయం)

శ్లో|| నాస్య కార్యో అగ్నిసంస్కారో న చ కొర్యోదకక్రియా |
అరణ్యే కాష్ఠ వ త్యక్త్వా క్ష పేయుస్త్ర్యహమేవ చ ||

రెండేళ్లయినా నిండని బాలునికి దహనాది క్రియలు (అగ్నిసంస్కారం) అవసరం లేదు. ఉదకదానం తిలతర్పణాదులూ ఉండవు. అడవిలోని కట్టెను పారవేసిన చందంగా, గోతిలోనికి పూడ్చి మూడు రోజులు ఆశౌచం పాటిస్తే సరిపోతుంది.

శ్లో|| నా త్రివర్షస్య కర్తవ్యా బాంధవైరుదక క్రియా |
జాతదంతస్య వా కురుర్నాన్ని వాషి కృతే సతి||

మూడేళ్ల బాలుడైనపుడూ తండ్రి - సపిండులు ఉదకదానం చేయ నక్కరలేదు. నామకరణం జరిగి - దంతాలు వచ్చి వున్నట్లయితే ఆ శిశుప్రీతికై ఉదకదానం చేయవచ్చు! చేయకున్నా దోషం ఉండదు.

శ్లో|| సబ్రహ్మచారిణ్యే కాహమతీతే క్షణం స్మృతం |
జన్మన్యేకోదకానాం తు త్రి రాత్రాచ్ఛుద్ధిరిష్యతే ||

తనతో కూడా వేదాధ్యయనం చేసినవాడు మృతి చెందినపుడు ఏకరాత్రం ఆశౌచం. పుత్రుడు జన్మించినపుడు సోదరులకు మూడు రోజులు వరకు ఆశౌచం ఉంటుంది.

శ్లో|| స్త్రీణామసంస్కృతానాం తు త్ర్యహాచ్ఛుధ్యంతి బాంధవాః |
యథో కేనైవ కల్పేన శుధ్యంతి తు సనాభియః ||

ఒక కన్యకను ఒకరికి ఇస్తానని వాగ్దానంచేశాక, ఆ కన్య గాని మరణిస్తే, ఆకన్య ఎవరికైతే వాగ్దత్తం చేయబడిందో వారు - వారి దాయాదులు కూడ మూడు

రోజులు ఆశౌచం పాటించాలి. ఆ పిల్ల తల్లిదండ్రులకు కూడ మూడు రోజులు ఆశౌచం ఉంటుంది.

శ్లో|| అక్షారలవణాన్నాస్స్యు ర్నిమజేయుశ్చ తేంత్ర్యహమ్ |
మాంసాశనం చ నాశ్నీయుః శయీరంశ్చ పృధక్షితా||

చౌడు ఉప్పులేని ఆహారం (చప్పిడికూడు) మాత్రమే ఆ మూడు రోజుల (ఆశౌచదినాల) పాటు ఆరగించాలి. నదులలో స్నానాలు చేయాలి. సీసంగమం ని షేధం. నేలమీద ఒంటరిగా పరుండాలి. (కేవలం వాగ్దత్తం జరిగితేనే ఇంత తంతు ఉందా? అని ఆశ్చర్యడనక్కర్లేదు.)

శ్లో|| సన్నిధావేష వై కలపవాశౌచస్య కీర్తితః |
అసన్నిధావయం షైయో విధిస్సంబంధిబాంధవై ||

ఇక - మృతి చెందినవారు తమకు చేరువగానే ఉంటే, ముందు చెప్పబడిన ఆశౌచవిధులన్నీ పాటించాలి. గ్రామాంతరాన ఉంటే సపిండులు - సమానోదకులు ఇక చెప్పబోయే రీతి పాటించాలి.

శ్లో|| విగతం తు విదేశస్థం శృణుయాద్యో హ్యనిర్ధశమ్|
యచ్ఛేషం దశరాత్రస్య తావదేవాశుచిర్భవేత్||

దేశాంతరాలలో వున్నవారికి సంబంధించిన జనన మరణాలను పదిరోజులు గడిచేలోగా విన్నపక్షంలో - (ఆ దశాహంలో విన్ననాటికి) ఎన్నిరోజులు మిగిలి ఉంటే అన్ని రోజులే ఆశౌచం పట్టాలి.)

శ్లో|| అతిక్రాతే దశా హే చ త్రిరాత్ర మశుచిర్భవేత్ |
సంవత్స రేష్యతీతే తు స్ప ష్వైవాపో విశుద్ధ్యతి||

మృతునికి సంబంధించిన విషయం పదిరాత్రులు గడిచాక తెలిస్తే - సపిండ సమానోదకులు మూడురోజులు ఆశౌచం ఉండాలి. సంవత్సరం తర్వాత గాని తెలిస్తే, కేవలం స్నానం వల్లనే శుద్ధి కలుగుతుంది.

శ్లో|| నిర్ధశం జ్ఞాతిమరణం శ్రుత్వాపుత్రస్య జన్మనః |
సవాసా జలమాపుత్య శుద్ధో భవతి మానవః ||

దశాహం గడిచాక దాయాదుల మరణం విన్నా - లేక జనన విషయాన్ని విన్నా

సచేలస్నానం చేస్తే చాలు!

శ్లో|| బాలే దేశాంతర స్టే చ పృథక్ పిండే చ సంస్థితే |
సవాసా జలమాపుత్య సద్యవేవ విశుద్ధ్యతి||

దేశాంతరంలో ఉన్న చౌల సంస్కారం కానట్టి బాలుడు మృతి చెందినపుడు; మూడు రాత్రులు ఆశౌచం (దాయాదులు) పట్టదగిన సమానోదకులు మరణించినపుడు సచేలస్నానం చేత శుద్ధి కలుగుతుంది.

శ్లో|| అంతర్దశా హే స్యాతాం చేత్పునర్మరణజన్మనీ |
తావత్స్యాదశుచిర్విక్రో యావ త త్స్యాదనిర్ధశం||

పదిరోజుల్లో గానే తిరిగి ఇంకొకరెవరి జనన - మరణాదుల ఆశౌచం సంభవించినా - (దీనిలో అది కలిసిపోవడంచేత) మొదటి ఆశౌచం ప్రకారం 10రోజులు ఉంటే సరిపోతుంది.

శ్లో|| త్రిరాత్రమహురాశౌచమాచార్యే సంస్థితే సతి |
తస్య పుత్రే చ పత్యాం చ దివారాత్రమితి స్థితి ||

గురువు మృతి చెందితే, శిష్యునికి 3 రాత్రుల పర్యంతము ఆశౌచం. ఆచార్యుని పుత్రుడు భార్య మొదలగువారు మృతిచెందితే, ఒక రాత్రి ఒక పగలు ఆశౌచం అని శాస్త్ర విధి.

శ్లో|| శ్రోత్రియే తూపసంపన్నే త్రిరాత్రమశుచిర్భవేత్|
మాతులే పక్షిణీం రాత్రిం శిష్యర్విగ్బాంధవేషు చ ||

వేదశాస్త్రాధ్యయన సంపన్నుడైన శ్రోత్రియునికి దగ్గరివాడుగా మెలగివాడు మృతిచెందితే మేనమామ, ఋత్విక్, శిష్యులు, బంధువు మృతిచెందినట్లయితే ఒక రాత్రి, ఒక పగటితో కూడిన రాత్రి (ప్రక్షిణి) ఆశౌచం.

శ్లో|| ప్రే తే రాజని సజ్యోతిర్యస్య స్యాద్విసయే స్థితః |
అశ్రోత్రియే త్వహః కృత్స్నమనూచానే తథా గురౌ||

బ్రాహ్మణాది వర్ణాలు నివాసం ఉన్న రాజ్యంలో, ఆ రాజు మృతిచెందితే... అది పగటి కాలంలో సంభవిస్తే సూర్యాస్తమయం వరకు, రాత్రి గాని అయినపుడు చుక్కల వెలుగు ఉన్నంత వరకు ఆశౌచం పాటించాలి, శ్రోత్రియుడు ఎవడైనా తనింట

మరణిస్తే మూడురోజులు ఆశౌచం. సాంగ వేదాధ్యాయి కానివాడు, కొద్దీ - గొప్పో చదువుచెప్పినవాడు అయితే ఒక్కరోజు ఆశౌచం.

శ్లో || శుద్ధ్యేద్విప్రో దశా హేన ద్వాదశా హేన భూమిపః |
వైశ్యఃపంచదశా హేన శూద్రో మా సేన శుద్ధ్యతి ||

ఉపనయనం జరిగిన సపిండుడు మృతిచెందితే బ్రాహ్మణునికి పదిరోజులు ఆశౌచం. క్షత్రియుడైతే పన్నెండురోజులు - వైశ్యునికైతే పది హేను రోజులు - శూద్రునికైతే నెలరోజులు ఆశౌచం పాటించాల్సి ఉంటుంది.

శ్లో|| న వర్ధయేదఘూహాని ప్రత్యూ హెన్నాగ్నిషు క్రియాః |
న చ తత్కర్మ కుర్వాణస్సనాభ్యోతిప్యశుచిర్భవేత్||

ఆశౌచ దినాలను అకారణంగా అధికం పాటించరాదు. అగ్నిహోత్రాది క్రియలకు భంగం కలిగించరాదనే ఈనియమం పెట్టారు. పుత్రులు మొదలగువారు ఆ అగ్నిహోత్రాది క్రియలు నిర్వర్తిస్తూ వుండొచ్చు! తండ్రికి ఆశౌచం కలిగిన అన్ని సందర్భాలలోను - పుత్రాదులకు అగ్ని హోత్రాధికారం ఇవ్వబడింది. దానికి లోపం రానివ్వకూడదు.

శ్లో|| దివాకీర్తిముదక్యాంచ పతితం సూతికాం తథా |
శవం తత్స్పృష్టినం చైవ స్పృష్ట్వా స్నానేన శుద్ధ్యతి||

కేవలం స్నానం చేయడం చేతనే, ఈక్రింది వారిని తాకినపుడు పరిశుద్ధత కలుగుతుంది. వారెవరెవరనగా - భ్రష్టుడు, మంగలి, రజస్వల, పురిటింటిలో ఉన్నది, శవం, శవాన్ని తాకినవారు.

శ్లో|| ఆచమ్య ప్రయతో నిత్యం జపేదశుచిదర్శనే |
సౌరాన్మంత్రాల యథోత్సాహం పావమానీశ్చ శ క్తితః ||

అపరిశుద్ధ వస్తువులను చూచినపుడు స్నానం - ఆచమనం చేసి పరిశుద్ధులై దేవతార్చన చేసుకోవచ్చు! తమ శక్తి కొలదీ సౌరమంత్రాలను, పావనదాయకమైన ఋక్కులను జపించవచ్చు!

శ్లో|| నారం స్పృష్ట్వాస్థి సన్నేహం స్నాత్వా విప్రో విశుద్ధతి |
అచమ్యేవ తు నిస్నేహం గామాలభ్యార్క మిక్ష్య వా ||

జిడ్డు కలిగిన మనిషి యొక్క ఎముకను తాకినట్లయితే స్నానంచేత పరిశుద్ధి. ఎండిన ఎముక అయితే - ఆచమనం చేసి గోవుని స్పృశిస్తే చాలు! లేదా సూర్యుని చూసినా ఆ దోషం పోతుంది.

శ్లో|| ఆదష్టి నోదకం కుర్యాదా వ్రతస్య సమాపనాత్ |
సమాప్తై తూదకం కృత్వా త్రిరాత్రే ణైవ శుద్ధ్యతి||

బ్రహ్మచర్యం మొదలగు దీక్షలలో ఉన్నవారు -ఆ దీక్ష ముగిసేంత వరకు దాయాదులు అయినపుడు ఆశౌచం పాటించనక్కర్లేదు. స్వంత తల్లిదండ్రులైతే పాటించాలి. దీక్షముగిశాక దాయాదుల నిమిత్తం ఉదకదానం చేయాలి. తల్లిదండ్రులు - గురువు అయినపుడు యధావిధిగ ఉదకదానం - ఆశౌచం పాటించి తిరిగి దీక్ష వహించాలి.

శ్లో|| వృధాసంకరజాతానాం ప్రవ్రజాసు చ తిష్ఠతామ్|
ఆత్మనస్త్యాగినాం చైవ నివర్తోదకప్రియా||

స్వధర్మాలను తరచు వదిలినవారు; ఉత్తమవంశస్త్రీలకు నీచులవల్ల పుట్టినవారు (సంకరులు) వేద బాహ్యమైన వస్త్రాలను ధరించి తిరిగేవారు, విషంచేత - ఉరిచేత బలవన్మరణం పొందినవారు ఉదకదానాదులకు అనరులు.

శ్లో|| పాషండమాశ్రి తానాం చ చరంతీనాం చ కామతః |
గర్భభ ర్తృద్రుహాం చైవ సురాపీనాం చ యోషితామ్ ||

వేదంలో లేని క్రియలు ఆచరించేవారు, విచ్చలవిడిగా ఎక్కువ మందితో రమించే స్త్రీలు, వ్యభిచారమే వృత్తిగా పెట్టుకున్నవారు, గర్భస్రావాలకు పాల్పడుతూ, రతిసుఖాసక్తలైన స్త్రీలు, భర్తకు ద్రోహంచేస్తూ పాపాలు చేసే స్త్రీలు, మద్యపానాసక్తులు, ద్విజాతిస్త్రీలకు ఉత్తరక్రియలైనా చేయదగదు.

శ్లో|| ఆచార్యం స్వముపాధ్యాయం పితరం మాతరం గురుమ్ |
నిర్హృత్యతు వ్రతీ ప్రేతాల న వ్రతేన వియుజ్యతే||

తనకు ఉపనయనం చేసి వేదం పూర్తిగా చెప్పిన ఆచార్యుని కొద్దో గొప్పో వేద వేదాంగాలు తనచేత అధ్యయనం చేయించిన ఉపాధ్యాయుని; గురువును; మాతాపితరులను సంస్కరించిన పక్షంలో వారికి వ్రతలోపం కలుగదు. మిగిలిన

వారిని సంస్కరింపజూస్తే ప్రతహాని తథ్యం.

ఏ శవం - ఏ దిక్కుగా?

శ్లో|| దక్షిణేన మృత శూద్రం పురద్వారేణ నిర్హ రేత్ |
పశ్చిమోత్తరపూర్వేస్తు యథాయోగం ద్విజన్మనః ||

పట్టణం/ గ్రామంలోనుంచి ఏయే జాతుల శవాలను ఏ దీక్కుగా శ్మశానానికి తీసుకెళ్లాలో వివరించబడింది. బ్రాహ్మణశవాన్ని తూర్పుదిశగా, క్షత్రియ శవాన్ని ఉత్తరదిశగా, వైశ్య శవాన్ని పశ్చిమదిశగా, శూద్ర శవాన్ని దక్షిణదిశగా తీసుకువెళ్లాలి.

శ్లో|| స రాజ్ఞామఘదోషో స్తి ప్రతినాం న చ సత్రిణాం |
ఐంద్రం స్థానముపాసీనా బ్రహ్మభూత హితే సదా||

ఇంద్రపదవితో తుల్యమైన క్షత్రియాదులు బ్రహ్మస్వరూపులు గనుక, వారి మృతి వల్ల ఆశౌచదోషం కలుగదు. అట్లే - పట్టాభిషిక్తులైన రాజులు, బ్రహ్మచర్యం - యాగం పాటించేవారికి ఆ యావ్యక్తుల సపిండుల మరణం వల్ల ఆశౌచ దోషం సంభవించదు.

శ్లో|| రాజ్ఞో మాహాత్మికే స్థానే సద్యశౌచం విధీయతే |
ప్రజానాం పరిరక్షార్తమాసనం చాత్ర కారణమ్||

రాజ్యపదవి అనేది ఉండటం వల్ల - అది సర్వాధిపత్యం కావడం వల్ల రాజు న్యాయవిచారణ, క్షామం మొదలగు ఉపద్రవాల వల్ల బాధితులకు అన్నదానం, శాంతిదాయక హోమాలు నిర్వర్తింపవలసి ఉండటమే! అట్లే - సర్వంసహా అధికారాలున్న ఇతర జాతిపాలకులకూ ఆశౌచం అంటదు.

శ్లో|| డింబాహవహతానాం చ విద్యుతా పార్థివేన చ |
గోబ్రాహ్మణస్య చైవార్గే యస్య చేచ్ఛతి పార్థివః ||

రాజు యుద్ధరంగాన లేనపుడు మృతిచెందినా, పిడుగుపాటు వల్ల మృతిచెందినా, గో - బ్రాహ్మణ హితార్థం ఏ దుర్మార్గుడిని వధించ వలసివచ్చినా... రాజుకు ఆశౌచంలేదు. ఏ పురోహితులు తాము స్వకార్యం నిమిత్తం పరిశుద్ధి కోరుతున్నారో వారికి వెంటనే ఆశౌచం తీరిపోతుంది.

శ్లో|| సోమాగ్న్యర్కా నిలేంద్రాణాం విత్తాప్పత్యోర్యమస్య చ |
అష్టానాం లోకపాలానాం వపుర్ధారయతే నృపః ||

అష్టదిక్పాలకులైన అగ్ని, సూర్యుడు, వాయువు, చంద్రుడు, కుబేరుడు, ఇంద్రుడు, యముడు, వరుణుల అంశాలను రాజు పొంది, వాటిని ధరిస్తున్నాడు.

శ్లో|| లోకేశాధిష్ఠితో రాజా నాస్యాశౌచం విధీయతే |
శాచాశౌచం హి మర్త్యానాం లోకేశప్రభవాప్యయమ్||

రాజు లోకేశుల అంశలతో కూడినవాడు కావడం చేత అతనికి ఆశౌచం లేదు. రాజులవల్ల ఇతరులకు శుచి - అశుచి అనేవి కల్గుతున్నాయి. వీటివల్ల కూడ ఉత్పత్తి కారకుడు. ఆశౌచశూన్యుడు.

శ్లో|| ఉద్యతైరాహవే శస్త్రైః క్షత్రధర్మహతస్య చ |
సద్యస్సంతిష్ఠతే యజ్ఞ స్తథా శౌచ మితి స్థితి||

రాజధర్మయుక్తాలైన యుద్ధం మొదలగువాటిలో ప్రయోగించబడిన శస్త్రాలచేత వధించబడినవానికి ఆశౌచం వెంటనే తొలగిపోతుంది. అతనికి జ్యోతిష్టోమాది యాగాల వల్ల కలిగేటంత పుణ్యం కలుగుతుంది. కనుకనే రాజులు రణభూమిలో మరణాన్ని ఆశిస్తారు.

శ్లో|| విప్రశ్శుద్ధ్యతపస్స్పృష్ట్వా క్షత్రియో వాహనాయుధమ్|
వైశ్యః ప్రచోదం రశ్మికవా యష్టిం శూద్రః కృతక్రియః ||

ఆశౌచం ముగింపులో శ్రాద్ధాదికృత్యాలు చేసినవాడై బ్రాహ్మణుడు నీటిని తాకి పరిశుద్ధుడవుతాడు. అదే రాజైతే వాహనాల్ని ఆయుధాల్ని తాకాలి. వైశ్యుడు ములుకోల - పగ్గాలు తాకాలి. శూద్రుడు కర్ర పట్టుకుంటే చాలు!

శ్లో|| ఏతద్వో ఖిహితం శౌచం సపిండేషు ద్విజోత్తమాః |
అసపిండేషు సర్వేషు ప్రేతశుద్ధిం నిబోధతః ||

ద్విజ ఋషీశ్వరులారా! సపిండుల విషయమై శౌచక్రియలు తెలిపి వున్నాను కనుక - ఇప్పుడు అసపిండుల విషయమై శుద్ధి ఏవిధముగా జరపవలసినదీ వివరిస్తాను.

శ్లో|| అసపిండం ద్విజం ప్రేతం విప్రో నిర్హృత్య బంధువత్ |
విశుద్ధ్యతి త్రిరాత్రేణ మాతురాప్తాంశ్చ బాంధవాన్||

బ్రాహ్మణుడు సపిండుడుగాని విప్రశవాన్ని బంధువు వలెనే సంస్కరించి, తల్లితో పాటు జన్మించిన పినతల్లి మొదలగువారికి సంస్కారం గావించి మూడురోజులలో పరిశుద్ధుడవుతాడు.

శ్లో|| యద్యన్నమత్తి తేషాం తు దశా హేనైవ శుద్ధ్యతి |
అనదన్నన్నమ హ్నైవ న చేత్తస్మిక గృహేవ సేత్ ||

శవసంస్కారానికి వెళ్లినవాడు (బంధువైనా, కాకున్నా), మృతిచెందిన వారి ఇంట భుజిస్తే, వారి దాయాదులతో పాటు 10 రాత్రులు ఆశౌచం పాటించాలి. అలాకాకుండా, ఆ ఇంట ఉండక - ఆశౌచం పాటించాల్సి వస్తే 3 రోజులు ఆశౌచం ఉంటుంది.

కేవలం శ్మశానం వరకు వెళ్తే....

శ్లో|| అనుగయ్యేచ్ఛయా ప్రేతం జ్ఞాతిమజ్ఞాతిమేవ |
స్నాత్వా సచేతః స్పృష్ట్వాగ్నిం ఘృతం ప్రాశ్య విశుధ్యతి||

జ్ఞాతులు గానీ, అజ్ఞాతులుగానీ ఆ ప్రేతంమీద అనురాగం చేత శ్మశానానికి వెళితే, వారు సచేలస్నానం చేసి అగ్నిని తాకి, కొద్దిగ నేతిని ఆచమనం చేస్తే చాలు! పరిశుద్ధులవుతారు.

శ్లో|| న విప్రం స్వేషు తిష్ఠత్సు మృతం శూద్రేణ నాయయేత్ |
అస్వర్గ్యా హ్యాహుతిస్సా స్యాచ్ఛూద్రసంస్పర్శదూషితా||

బంధువులు అందుబాటులో ఉన్నప్పుడు బ్రాహ్మణుని శవం శూద్రులచేత మోయించకూడదు. అది మృతునికి ఉత్తమలోకాలను కగించదు.

శ్లో|| జ్ఞానం తపోఽగ్నిరాచారో మృ న్మనోవార్యుపాంజనమ్ |
వాయుః కర్మార్క కాలౌ చ శుద్ధేః కరణీ దేహినామ్||

జ్ఞానం, తపస్సు, అగ్ని, ఆచారం, మట్టి, మనస్సు, నీరు, పైపూతపూయడం, గాలి, కర్మ, కాలం, సూర్యుడు ఇవన్నీ ప్రాణులకు శుద్ధి కలిగించగలవు.

ద్రవ్యశౌచం ఉత్తమం

శ్లో|| సర్వేషామేవ శౌచామర్థశౌచం పరం స్మృతమ్ |
యోధేశుచి ర స శుచి ర్న మృద్వారశుచిశ్శుచి||

శౌచములన్నిటిలో ద్రవ్యశౌచం మేలయినది. అనగా - అన్యాయముచేత ఒకరిసొమ్మును గైకొనకుండా ఉండటం. ఎవరీ అర్ధశౌచం పాటిస్తారో వారే పరిశుద్ధులు. నీటిచేత ఇతరశుదులచేత మనిషి ఎంత శుచి పొందినా, అర్థశాచం లేనపుడతడు అశుచియే!

శ్లో|| క్షాంత్యా శుద్ధ్యంతి వాద్వాంసో దానేనాకొర్యకారిణః|
ప్రచ్ఛన్న పాపా జపేనిన తపసా వేదవిత్తమాః ||

విద్వాంసులు తాము చేయు కార్యాలచేత, అకార్యకరణంచేసే వారు దానాలచేత, రహస్యపాపాలు చేసేవారు మంత్రజపంచేత, వేదవేత్తలలో ఉత్తములు తపస్సుచేత పరిశుద్ధులవుతారు.

శ్లో|| మృత్తొయైశ్శుద్యతే శోధ్యం నదీ వేగేన శుద్ధ్యతి |
రజసా స్త్రీ మనోదుష్టా సన్న్యా సేన ద్విజోత్తమః ||

తోమ దగిన పాత్రలు మట్టిచేత, నీటిచేత పరిశుద్ధమవుతాయి. పారుతూ ఉండడంచేత నదిశుద్ధమైనది. పరపురుషుని వాంఛించడం, అతనితో రమించడం వంటివి చేసే స్త్రీ రజోదర్శనం (బహిష్టగుటచే) పరిశుద్ధు రాలవుతుంది.
అన్నిటికంటే మేలైన సంన్యాసముచేత బ్రాహ్మణోత్తముడు పరిశుద్ధత పొందుతూన్నాడు.

శ్లో|| అద్భిర్గోత్రాణి శుద్ధ్యంతి మనస్సత్యేన శుద్ధ్యతి |
విద్యాతపోభ్యాం భూతాత్మా బుద్ధిర్జ్ఞానేన శుద్ధ్యతి||

చెమట మొదలగువాటిచేత మురికిగా ఉండే అవయవాలు నీటితో కడగడం చేత, నిషిద్ధచింతన కల మనస్సు సత్యవాక్కుల చేత, సూక్ష్మదేహం జీవాత్మ - బ్రహ్మజ్ఞానం, తపస్సులచేత, విపరీత బుద్ధులు మనో నిశ్చయ జ్ఞానం చేత శుద్ధమవుతాయి.

శ్లో|| ఏష శౌచస్య వః ప్రోక్తః శారీరస్య వినిర్ణయః |
నానావిధానాం ద్రవ్యాణాం శుద్దేశ్శృణుత నిర్ణయమ్ ||

"ఇంతవరకు రకరకాల శౌచములు (శుద్ధి క్రియలు) వివరంగా మీకు చెప్పబడ్డాయి. ఇప్పుడు నానావిధ లోహాలు - ద్రవ్యాలు వస్తువులు ఏవిధంగా పరిశుద్ధతను పొందేదీ క్రమ ప్రకారంగా వినిపిస్తాను. ఆలకించండి" అన్నాడు భృగువు.

ద్రవ్యశౌచం ఉత్తమం

శ్లో|| తైజసానాం మణీనాం చ సర్వస్యాత్మమయస్య చ |
భస్మనాద్భిర్మృదా చైవ శుద్ధిరుక్తా మనీషిభిః ||

బంగారం, పచ్చలు, రత్నాలు, రాతిరూపాన ఉండే విలువైన రాళ్లన్నిటికీ నీటిచేత/ మంటిచేత/ బూడిదచేత శుద్ధి కలుగుతుంది. ఎంగిలి అయినా/ నేతిజిడ్డు తగిలినా బూడిదతో తోమి శుద్ధి చేయాలి. కొన్నిట్నీ మట్టితో తోమాలి. నీటితో పరిశుభ్రంగా కడగాలని పెద్దలు చెప్పారు.

శ్లో|| నిర్లేపం కోఞ్చనం భాండమది రేవ విశుద్ధ్యతి |
అబ్జమశ్మమయం చైవ రాజతం చానుపస్కృతమ్||

జిడ్డు అంటని బంగారు పాత్రలు, నీటపుట్టిన శంఖం – ముత్యం మొదలైనవి, గీతలు – తీర్చిదిద్దిన నగిషీ చెక్కడపు పనితనం లేని వెండిపాత్రలు నీటితో కడిగి శుద్ధి చేస్తే చాలు! బంగారానికి – వెండికి అగ్ని – నీరు సంయోగం వల్ల ప్రకాశిస్తాయి గనుక, వాటిని అగ్ని – జలాలతో పరిశుద్ధం చెయ్యాలనడానికి ఈ శ్లోకం ప్రమాణం:

శ్లో|| అపామగ్నేశ్చ సంయోగాధేమ రూప్యం చ నిర్బభౌ|
తస్మాత్తయోస్స్వయోన్యైవ నిర్ణికో గుణవ త్తర: ||

ఇక – రాగి, ఇత్తడి, తుత్తునాగం, కంచు, ఇనుము వంటి ఇతర లోహపాత్రల శుద్ధికి పులుపు, గోమయం, బూడిద వంటివి వాడాలని ఈ క్రింది శ్లోకం చెపుతోంది.

శ్లో|| తామ్రాయఃకాంస్యరైత్యానాం త్రపుణస్సీసకస్య చ|
శౌచం యథార్హం కర్తవ్యం క్షారా మోదక వారిభిః||

ఇనుము పాత్రలు నీటిచేతను, కంచుపాత్రలు బూడిదచేతను, ఇత్తడి – రాగి వంటివి పులుపుచేతను కంచు బూడిదచేతను, మట్టి పాత్రలు తిరిగికాల్చుటచేత (అగ్నిచే) పరిశుద్ధమవుతాయి.

శ్లో|| ద్రవ్యాణాం చైవ సర్వేషాం శుద్ధిరుత్పవనం స్మృతం|
ప్రోక్షణం సంహతానాం చ దారవాణాం చ తక్షణమ్||

నేతిని, నూనెను కాకులు వంటివి ముట్టుకొన్నచో, వాటిలో ఒక దర్భపుల్ల

ఉంచి, అందులోంచి రెండు చుక్కలు తీసి బైట పారవేస్తే శుద్ధి అవుతాయి. శయ్యా-తలదిండు వంటివి కుక్కలచే తాకబడినపుడు నీరు సంప్రోక్షించి ఎండలో వేయాలి. కొయ్యసామాగ్రి అపరిశుద్ధమైనపుడు, అక్కడికీ ఆ భాగాన్ని చిత్రిక పట్టించడం (చెక్కించడం) ద్వారా శుద్ధిచేయాలి.

శ్లో|| మార్జనం యజ్ఞ పాత్రాణాం పాణినా యజ్ఞకర్మణి|
చమసానాం గ్రహాణాం చ శుద్ధిః ప్రక్షాళనేన తు||

చమషము అనే యజ్ఞపాత్రలను, గ్రహణ పాత్రలను, మిగిలిన యజ్ఞపాత్ర సామాగ్రిని మొదట చేతితో శుభ్రంగా తుడిచి,ఆపిమ్మట నీటితో కడగాలి. (అనంతరం పట్టువస్త్రంతో తుడిచి జాగ్రత్త చేయవలసి ఉంటుందని కొందరి మతం)

శ్లో|| చరూణాం సుక్స్రువాణాం చ శుద్ధిరు ష్ణేన వారిగా |
స్ప్యశూర్పశకటానాం చ ముసలోలూఖలస్య చ||

యజ్ఞవేళ ఉపయోగించే చరువులు, స్రుక్ - స్రువములు మొదలగునవి జిడ్డుగా ఉన్నప్పుడు సలసల కాగే మంచినీటితో కడిగి శుభ్రం చేయాలి. ఇట్లే యజ్ఞార్థం ఉపయోగించే యూపస్తంభం, చేట, బండి, రోలు - రోకలి వంటి వస్తువులన్నీ నీటిచేతనే శుద్ధి చేయాలి.

శ్లో|| అద్భిస్తు ప్రోక్షణం శౌచం బహూనాం ధాన్యవాససాం|
ప్రక్షాళనేన త్వల్పానామద్భిశౌచం విధీయతే||

తాను మోయలేని బరువైన ధాన్యం మూటలు మొదలగునవి చండాలాదులచేత తెప్పించినపుడు - వస్త్రాలను చాకలీ మొదలగువారు శుద్ధి చేసి తెచ్చినపుడు, పసుపు కొద్దిగా కలిపిన జలం సంప్రోక్షించడంతో అవి పరిశుద్ధమవుతాయి. తానే మోసితెచ్చినవి కేవలం నీటిని చిలకరిస్తే చాలు|

శ్లో|| చేలవచ్చర్మణాం శుద్ధిర్వైదలానాం తథైవ చ|
శాకమూలఫలానాం చ ధాన్యవచ్ఛుద్ధిరిష్యతే||

కృష్ణాజినము (జింకచర్మం), పులితోలు మొదలగు విశిష్టజంతుచర్మాలు, వెదురుతో అల్లిన తడికలు నిత్య శుద్ధములు. వీటిని నీటితో తడిపిశుద్ధి చేస్తే చాలు| శాకములు, దుంపలు, పండ్లు మొదలగునవి, ధాన్యం గింజదినుసులు కూడా జలం

సంప్రోక్షించి శుద్ధిచేస్తే సరిపోతుంది.

శ్లో|| కౌశేయావిక యోరూ షైః కుతపానామరిష్టకైః |
శ్రీఫలైరంశుపట్టానాం క్షౌమాణాం గౌరసరషైః||

పట్టు పురుగుల దారంతో నేయబడిన పట్టు బట్టలు, గొర్రెబొచ్చు వంటివాటితో నేయబడిన కంబళ్లు చౌటిమట్టితో శుభ్రంచేయాలి. నేపాళదేశపు కంబళ్లు వేపవిత్తులచేత, కాశ్మీర దేశపు శాలువలు మారేడు ఫలాలచేత, వెలిపట్టును తెల్లావాలుచేత శుద్ధి చేయాలి.

శ్లో|| క్షౌమవచ్ఛంఖశృంగాణామస్థిదంతమయస్య చ|
శుద్ధిర్విజానతా కార్యా గోమూత్రేణోద కేన వా||

శంఖం, దంతం, జింకకొమ్ము మొదలగువాటిని కూడ వెలిపట్టువలె తెల్లఆవాల పొడితో గాని - గోమూత్రంతో గాని శుభ్రంచేసి, ఆపైన నీటితో బాగా కడగాలి.

చండాలురు తాకినవి

శ్లో|| ప్రోక్షణా తృణకాష్ఠం చ పలాలం చైవ శుద్ధ్యతి|
మార్జనోపాంజనై ర్వేక్ష పునఃపాకేన మృన్మయం||

చండాలురు మొదలగు వారిచేత తాకబడిన తృణములు - వంటచెరకు, పుల్లలు మొదలగునవి జలసంప్రోక్షణ చేత పరిశుద్ధమవుతాయి. నీటితో కడగడం - సున్నము పూయడం - అలకడం మొదలగు వాటిచేత ఇళ్లు పరిశుద్ధ మవుతాయి.

శ్లో|| మద్యైర్మూత్రైః పురీ షైర్వా ష్ఠేవనైః పూయశోణితైః|
సంస్పృష్టం నైవ శుద్ధ్యత పునః పాకేన మృన్మయమ్||

మద్యం, మూత్రం, మలం, తుమ్ముదల్ల పడే తుంపర, చీము, రక్తం వంటి వాటివల్ల అపరిశుద్ధమైనవి ఎంతకాల్చినా వాటిదోషం పోదుగనుక పారవేయడమొక్కటే మార్గం.

శ్లో|| సంమార్జనోపాంజనేన సేకేనోల్లేఖనేన చ|
గవాం చ పరివా సేన భూమిశ్శుద్ధ్యతి పంచభిః||

చీపురుతో ఊడ్చడం, గోమయంచేత అలకడం, గోమూత్రం చల్లడం,

పైపొరవరకు మట్టిని త్రవ్వి ఆవలపారవేయడం, ఒక రాత్రంతా పశువులను అక్కడ కట్టేసి ఉంచడం అనే ఈ 5 పనులచేత భూశుద్ధి జరుగుతుంది.

శ్లో|| పక్షిజగ్ధం గవాఘ్రాతమవధూతమవక్షుతం|
దూషితం కేశకీటైశ్చ మృత్రక్షే పేణ శుద్ధ్యతి||

పక్షులు ఎంగిలి చేసినవి, పశువులచే వాసన చూడబడినవి, కాల్తో ఎగరగొట్టబడినవి, తుమ్ము తుంపర్లు విస్తారంగా పడినవి, వెంట్రుకలు - పురుగులు కనబడినవి అయిన కొద్దిపాటి అన్నం కూడా మంటీని త్రవ్వి అందులో పారబోయాలి.

శ్లో|| యావన్నా పైత్య మేధ్యాక్త్రాద్ధంధో లేపశ్చ తత్కృతః|
తావన్మృ ద్వారి చాదేయం సర్వాసు ద్రవ్యశుద్ధిష||

కొన్ని వస్తువులకు అమేధ్యం తగిలి ఎంతకూ ఆకంపుగానీ పోనపుడు, మట్టి - నీరు కలిపి బురద మాదిరిగా పులిమి బాగా తోమాలి. రాపిడివల్ల వాసన పోయిందని రూఢమైన తదుపరి, తిరిగి నీటిని ధారగా పోస్తూ బాగా కడిగి, నీడన ఎండించాలి. (ఆరబెట్టాలి)

శ్లో|| త్రీణి దేవాః పవిత్రాణి బ్రాహ్మణానామకల్పయ|
అదృష్టమద్భిర్నిర్ణిక్తం యచ్చ వాచా ప్రశస్యతే||

దోషాలేవీ ఉన్నట్లుగా చెప్పబడని పదార్థాలు; నీటిచేత పరిశుభ్రపరచిన పదార్థాలు; "ఇది చాలా శుద్ధి అయినది' అని విప్రుని చేత ధృవ పరచబడిన పదార్థాలు ఈ మూడురకాలు పరిశుద్ధమైనవే అని దేవతలూ అంగీకరిస్తారు.

శ్లో|| అపశ్శుద్ధా భూమిగతా వైతృష్ణ్యం యాను గోర్భవేత్|
అవ్యాప్త శ్చేదమేధ్యేన గంధవర్ణరసాన్వితా||

వర్షం కురియడం వల్ల నేల పై పడినవి; పశువులు దప్పిక తీర్చుకుని వెళ్లి పోయాక ఆ నీరు; అమేధ్యం గానట్టి రస - వర్ణ - గంధాదులతో కూడిన జలాలు పరిశుద్ధములే|

ఇంకా ఇవీ పరిశుద్ధమే|

శ్లో|| నిత్యం శుద్ధః కారుహస్తః పణ్యం యచ్చ ప్రసారితమ్|

బ్రహ్మచారిగతం భైక్షం నిత్యం మేధ్యమితి స్థితిః||

దేవతల పూజనిమిత్తం - పువ్వులు కట్టేవాని చేతిలో ఉండే పత్రి, పూలు మొదలగునవి, అన్నం మినహా అంగడిలో విక్రయం నిమిత్తము ఉంచే ధాన్యశాకాదులు, బ్రహ్మచారి చేతిలో ఉన్న బిక్షాన్నము ఇవి నిత్యపరిశుద్ధమైనవి.

స్త్రీముఖం నిత్యపరిశుద్ధం

శ్లో|| నిత్యమాసం శుచి స్త్రీణాం శకుని: ఫలపాతనే|

ప్రస్రవే చ శుచిర్వత్స: శ్వా మృగగ్రహణే శుచిః||

స్త్రీయొక్క వదనము నిత్యపరిశుద్ధం, శుభం, పాలు చేసేటప్పుడు, దూడ పాలుతాగుతూంటే - పాలు కారుతూండగా ఉన్న దూడ నోరు పరిశుద్ధం. పక్షులు ముక్కుతో పొడిచి - పొడిచి క్రిందకు తోసిన ఫలాలు కూడ శుచి ఐనవే| వేటాడేటప్పుడు వేట కుక్కల నోరు పరిశుద్ధము.

శ్లో|| శ్వభిర్హ తస్య యన్మాంసం శుచి తన్మనురబ్రవీత్|

క్రవ్యాద్భిశ్చ హతస్యాన్యైశ్చండాలా ద్యైశ్చ దస్యుభిః||

కనుక వేటకుక్కలచేత వేటాడబడిన మాంసం పరిశుద్ధమైనదని మనువు వచించాడు. అలాగే పచ్చిమాంసం తినే పులిమొదలగు మృగాలచేత చంపబడిన మృగమాంసం, వృత్తి చేత వేటగాడు తెచ్చే మాంసం శుద్ధమే|

శ్లో|| ఊర్ధ్వం నాభేర్యాని ఖానితాని మేధ్యాని సర్వశః|

యాన్యధస్తాన్యమేధ్యాని దేహా చ్చైవ మలాశ్చ్యుతాః||

బొడ్డుకు పైనగల అన్ని ఇంద్రియాల రంధ్రాలు (ఉదా: కన్ను, ముక్కు, చెవులు, నోరు) పరిశుద్ధమైనవి. బొడ్డుకు దిగువ భాగాన గల అవయవాలు, ఇంద్రియరంధ్రాలు అపరిశుద్ధాలు. అట్లే దేహంలోపలి క్రియలచేత జనించే మలములన్నీ అపరిశుద్ధాలు. వాటిని తాకినపుడు నీటితో కడుక్కోవాలి.

శ్లో|| మక్షికా విప్రుషశ్ఛాయా గౌరశ్వ సూర్యరశ్మయః|

రజో భూర్వాయురగ్నిశ్చ సర్వే మేధ్యా వినిర్ది శేత్||

అమేధ్యం తాకే ఈగలు అపరిశుద్ధాలు. తాకరానిదాని నీడ గోవు, గుర్రం, సూర్యకిరణాలు, భూమి, ధూళి, అగ్ని ఇవి తాకినా, నోటి తుంపరలు సోకినా వాటిని

అపవిత్రముగా భావించరాదు.

విసర్జకావయవాల శుభ్రత

శ్లో|| విణ్మూత్రోత్సర్గశుద్ధ్యర్థం మృద్వార్యాదేయమర్థవత్|
దైహికానాం మలానాం చ శుద్ధిషు ద్వాదవస్వపి||

మలమూత్రాలు విసర్జించే అవయవాలకు అంటుకొన్న మలం, దుర్గంధం మొదలగునవి మట్టితో - నీటితో ఆ దుర్వాసనలు పోయేంతవరకు కడగాలి. శారీరకంగా వెలువడేవి 12 రకాల అశుద్ధస్రావాలు. వీటి కంపుపోయేవరకు శుద్ధి చేయడమొక్కటే మార్గం.

శ్లో|| వసా శుక్ర మసృఙ్మజ్జమూత్రవిట్కర్ణవిణ్ణఖాః|
శ్లేష్మా శుదూషికా స్వేదో ద్వాదశైతే నృణాం మలాః||

మూత్రం, మలం, చెమట, రేతస్సు, రక్తం, కొవ్వు, గులిమి, చీమిడి(కఫం), గోళ్లమురికి, కన్నీరు, కంటిపుసి, దేహంలోని చెడునీరు అనే 12 రకాల విసర్జకాలున్నాయి.

శ్లో|| ఏకా లింగే గుద్ తిస్ర స్తథైకత్ర కరేదశః|
ఉభయోస్సప్త దాతవ్యా మృదం శుద్ధిమభీప్సతా||

మలమూత్రాలు విడిచేటపుడు లింగాన్ని ఒక పర్యాయం, (కుడి చేత్తో ఎన్నడూ కడగరాదు) ఎడంచేతితో గుదస్థానాన్ని మూడు పర్యాయాలు, ఎడమచేతిని పదిసార్లు, అటు పైన రెండు చేతులునూ ఏడుసార్లు కడగాలి.

బ్రహ్మచారులు మొదలగు వారికి.....

శ్లో|| ఏతచ్ఛౌచం గృహస్థానాం ద్విగుణం బ్రహ్మచారిణామ్|
త్రిగుణం స్యాద్వనస్థానం యతీనాం తు చతుర్గుణమ్||

ఇంతవరకు చెప్పబడిన శౌచవిధి గృహస్తుల నిమిత్తం చెప్పబడింది. బ్రహ్మచారులైతే దీనికి రెండింతలుగాను - వానప్రస్థులకైతే మూడు రెట్లు గాను - సంన్యాసులకు గాను నాలుగింతలు ఈ శౌచవిధి ఉంటుంది.

శ్లో|| కృత్వా మూత్రం పురీషం వా ఖాన్యాచాంత ఉపస్పృశేత్ |
వేదమధ్యేష్యమాణశ్చ అన్నమశ్నం శ్చ సర్వదా ||

మూత్రపురీషాదులు విడి చేటపుడు పైజెప్పిన రీతిగా శుద్ధిపరచుకొని, వేదాధ్యయనానికి వెళ్లేటపుడు గాని - ఆహారం భుజించేటప్పుడు గాని మూడు పర్యాయాలు ఆచమనం చెయ్యాలి. బాహ్యేంద్రియాలనెల్ల నీటితో తాకాలి.

శ్లో|| త్రిరాచమేదపః పూర్వం ద్విః ప్రమృణ్యాత్తతో ముఖమ్|
శారీరం శౌచమిచ్ఛగా హీ స్త్రీ శూద్రస్తు సకృత్సకృత్||

దేహశుద్ధిని కోరేబ్రాహ్మణుడు నీటిని ముమ్మారు ఆచమించాలి. తదుపరి నీటితో రెండు మార్లు నోటిని తుడవాలి. స్త్రీలకు శూద్రులకు ఒక్కమారే ఆచమనం చెప్పబడింది.

శ్లో|| శూద్రాణాం మాసికం కార్యం వపనం న్యాయవర్తినామ్|
వైశ్యవచ్ఛౌచకల్పశ్చ ద్విజోచ్ఛిష్టం చ భోజనమ్||

శాస్త్ర ప్రకారం ద్విజులకు శుశ్రూష చేసే శూద్రులు నెలకోపర్యాయమైనా క్షౌరం చేయించుకోవాలి. వైశ్యులతో సమానంగా జాతాశౌచమృతా శౌచవిధులు ఆచరించాలి. బ్రాహ్మణుల ఎంగిలి శూద్రులకు తప్పు కాదు.

శ్లో|| నోచ్ఛిష్టం కుర్వతే ముఖ్యా విప్రుషోంగే పతంతి యాః|
న శ్మశ్రూణి గతాన్యాస్యం న దంతాంతరధిష్ఠితమ్||

ఎంగిలి లేనివి ఏవేవో పెద్దలచేత నిర్ధారించబడినది. అవి:- నోట్లోకి చొచ్చుకువెళ్లిన మీసం వెంట్రుకలు, పండ్లసందులలో ఇరుక్కున్న మెతుకుల తునకలు. నోటివెంట వెలువడే తుంపరలు.

ఆచమనవిషయం

శ్లో|| స్పృశంతి బిందవః పాదౌ య ఆచామయతః పరాన్|
భౌమికై స్తే సమాజ్ఞెయా న తైరప్ర యతో భవేత్||

ఇతరులు ఆచమనం చేస్తూన్నప్పుడు, పొరపాటుగాగాని విసురుచేతగాని ఆ నీటిబిందువులు ఎదుటివారి పై చిందినా, పాదాలపై పడినా, 'అవి భూమిలోకి వెళ్లిపోయేవే' అని భావించాలి. అపరిశుద్ధతగా భావించరాదు.

శ్లో|| ఉచ్ఛిష్టన తు సంస్పృష్టో ద్రవ్యహస్తః కథంచన|
అనిధాయైవ తద్ద్రవ్యమాచాంతశ్శుచితామియాత్||

మన దేహం మీద ఉండే వస్త్రాలు - వస్తువులు - ఆభరణాదులు అవి అట్లే ఉండగా చేతికున్న ఎంగిలి వాటికి తగిలినపుడు వాటిని కింద పారేయనక్కరలేదు. చేతిని మణికట్టువరకు నీటితో కడిగి, ఒక మారు ఆచమనం చేస్తే అవీ - తానూ కూడా పరిశుద్ధులే|

శ్లో|| వాంతో విరిక్తః స్నాత్వా తు ఘృతప్రాశనమాచరేత్|
ఆచామేదేవ భుక్త్వాన్నం స్నానం మైథునినః స్మృతమ్||

వాంతిగాని, విరేచనంగాని అయిన సందర్భాలలో స్నానంచేయడం, నేతిని కొద్దిగా ఆచమనం చేయడం విధి. అన్నం తిన్నాక ఇవి సంఘటిల్లినపుడు ఆచమనం చేస్తే సరిపోతుంది. ఋతుమతి అయిన స్త్రీని సంభోగిస్తే స్నానం చేయడం ద్వారా పరిశుద్ధులవుతారు.

శ్లో|| సుప్త్వా క్షుత్వా చ భుక్త్వా చ నిష్ఠీ వ్యోక్త్వానృతాని చ |
పీత్వాఽ పోఽధ్యేష్యమాణశ్చ ఆచామేత్ప్రయతోఽపీ స||

నిద్రించిగాని, తుమ్మినగాని, భోజనం చేసిగాని, చీమిడివంటివి కారి ఉమ్మివేశాక గాని, వృథా మాటలాడాక గాని, దాహం పుచ్చుకున్నాక గాని, వేదాధ్యయనానికి వెళ్తూ గాని పరిశుద్ధుడై వున్నప్పటికీ ఆచమనం చేయాలి

శ్లో|| ఏష శౌచవిధిః కృత్స్నో ద్రవ్యశుద్ధిస్తథైవ చ|
ఉక్తో వస్సర్వవర్ణానాం స్త్రీణాం ధర్మాన్ని బోధత||

సమస్త వర్ణాల వారికి చెందిన ఆశౌచం ఎట్లా తొలగించుకోవాలో చెప్పబడింది. (ఇందు విస్మరించినవి పండితులనడిగి తెల్సుకోవాలి.) ఇప్పుడు స్త్రీ, పతివ్రతా, భార్యల ధర్మాలు చెపుతాను. ఆలకించండి.

స్త్రీ ధర్మాలు

శ్లో|| బాలయ వా యువత్యా వా వృద్ధయా వాపి యోషితా|
న స్వాతంత్ర్యేణ కర్తవ్యం కించిత్కార్యం గృహేష్వపి ||

బాలిక అయినా, నవయవ్వనవతి ఐనా యువతి అయినా, ముసలిదే అయినా ఆడుది స్వతంత్రించి ఇంటియందు ఏ కార్యాన్నీ చేయరాదు.(నస్త్రీ స్వాతంత్ర్యమర్హసి' వంటి నానుడులు ఏర్పడటానికి కారణం మనుస్మృతే నని విజ్ఞుల

ఉవాచ.కాని నేడు స్త్రీలు అన్నిరంగాలా ముందంజ వేస్తుండడం చూస్తున్నాం.)

శ్లో|| బాల్యే పితుర్వశే తిష్ఠేత్పాణిగ్రాహస్య యౌవనే|
పుత్రాణాం భర్తరి ప్రేతే న భజేత్ స్త్రీ స్వతంత్ర తామ్||

బాల్యంలో స్త్రీ తండ్రి చెప్పుచేతలలోను, యవ్వనంలో భర్త అధీనంలోను, భర్తమరణానంతరం పుత్రులమాట పాటించడంలోను గడపాలని - స్వేచ్ఛగా ఉండరాదని మనుశాసనం.

శ్లో || పిత్రా భర్త్రా సుతై ర్వాపి నేచ్ఛే ద్విరహమాత్మనః|
ఏషాం హి విరహేణ స్త్రీ గర్హ్యే కుర్యాదుభే కులే||

స్త్రీ తన తండ్రిని, భర్తను, కొడుకులను ఎన్నడూ ఎడబాసి వుండగోరరాదు. అట్లు వీరికి దూరంగా మసలాలని కాంక్షిస్తే - మాతాపితరుల వంశాలు రెండింటికీ చెడ్డ పేరు వస్తుంది.

భార్యవిధులు

శ్లో|| సదా ప్రహృష్టయా భావ్యం గృహకార్యేషు దక్షయా|
సుసంస్కృతోపస్కరయా వ్యయే చాముక్తహస్తయా||

భర్తకు తన పట్ల ఇష్టం ఉన్నా - లేకున్నా భార్య చిర్నవ్వుతో ఉండటం, ఇంటి పనులలో నేర్పరి తనాన్ని కలిగి ఉండటం, గృహసామాగ్రినంతటిని పదిలంగా అమర్చడం, పొదుపరితనాన్ని కలిగి ఉండాలి.

భార్యపై అధికారం

శ్లో|| య స్మై దద్యాత్పితా త్వేనాం భ్రాతా వాఽనుమతే పితు: |
తం శుశ్రూషేత జీవంతం సంస్థితం చ న లంఘయేత్||

వివాహసమయంలో స్త్రీలకు శాంతికోసం చెప్పే మంత్రాన్ని పఠించడం - ప్రజాపతిని ఉద్దేశించి చేసే హోమం అనేవి మంగళప్రదమైనవి. కనుక ఎప్పుడైతే కన్య ఒకరికి వాగ్దత్తం చేయబడినదో ఆ క్షణం నుంచే ఆమెపై భర్తకు అధికారం కల్గుతుంది. అన్ని విధాలా ఆమె అతడికి జీవితాంతం పరిచర్య చేయడాన్ని అతిక్రమించరాదు.

శ్లో|| మంగళార్థం స్వస్త్యయనం యజ్ఞశ్చాసాం ప్రజాపతేః|

ప్రయుజ్యతే వివా హేడు ప్రదానం స్వాన్యుకోరణమ్||

స్త్రీలకు వివాహ సమయంలో మంగళార్ధం చెప్పే మంత్రాల్లోనే ఈ విషయాలు స్పష్టం. భర్త మరణించినా భార్య ఇంకొకర్ని వివాహమాడరాదు. పరపురుషునితో కూడరాదు. శ్రాద్ధతర్పణాదుల యందు అనాసక్తితో ఉండి భర్తకు అధోగతి కలిగించరాదు .

శ్లో|| అనృతావృతుకాలే చ మంత్రసంస్కారకృత్పతిః|
సుఖస్య నిత్యం దా తేహ పరలోకే చ యోషితః||

ఒక కన్యను వివాహం చేసుకొన్న వాడు (ఆమెభర్త) ఆమెకు అన్ని విధాలా సుఖాన్ని కల్పించువాడవుతున్నాడు. సంగమసుఖంతో సహా సర్వసౌఖ్యాలను కలిగించడమేగాక, పరలోక సాధనమైన పతి ఆదరణకు సాటిరాగలదేదీ లేదు కదా|

శ్లో|| విశీలః కోమవృత్తే వా గుణై ర్వా పరివర్జితః |
ఉపచర్యః స్త్రియా సాధాజ్య సతతం దేవవత్పతిః||

భర్త సదాచార శూన్యుడైనా, ఇంకో స్త్రీపట్ల అనురాగం ప్రదర్శించేవాడైనా, విద్యాది సుగుణాలు లేకపోయినా భార్య భర్తను నిరాదరణ చేయకూడదు. భర్తను దేవునిలా పూజించడం పతివ్రతాధర్మం.

శ్లో|| నాస్తి స్త్రీణాం పృథగ్యజ్ఞో న వ్రతం నాప్యుపోషితమ్|
పతిం శుశ్రూషతే యేన తేన స్వర్గే మహీయతే||

పురుషుడు ఒక భార్యతో కాకుంటే, వేరే ఇంకొక భార్యతో యజ్ఞాదిక్రియలు నెరవేర్చుకోగలడు. కాని స్త్రీకి భర్తని విడిస్తే మరొకరితో యజ్ఞంలేదు. భర్త అనుమతిలేనిదే ఏ వ్రతమూ లేదు. ఉపవాసం లేదు. భర్తకు చేసే శుశ్రూష చేతనే భార్యకు స్వర్గలోకార్హత కల్గుతుంది.

శ్లో|| పాణిగ్రాహస్య సాధ్వీ స్త్రీ జీవతో వా మృతస్య వా|
పతిలోకమభీప్సంతీ నాచరత్కించిద ప్రియమ్||

బతికున్నా - భర్త మృతి చెందినా అతని భావాల నెఱిగివున్న భార్య అతని ఇష్టప్రకారం నడచుకోవడం ఉత్తమం. అందుకు విరుద్ధంగా ఎటువంటి పని తల

పెట్టరాదు. మృతిచెందినా భర్తకు ఇష్టంలేనిపని చేస్తే ఆమె పరపురుషునితో రమించినంత ఒట్టు.

శ్లో|| కామం తు క్షపయేద్దేహం పుష్పమూఫలై శ్శుభైః|
న తునామాపి గృహ్ణీయాత్ పత్యో ప్రేతే పరస్య తు||

భర్త మరణించాక, పతివ్రత అయిన స్త్రీ శుద్ధ కందమూల ఫలాదులు భక్షిస్తూ, దేహాన్ని కృశింపచేసుకోవడం ద్వారా ఆ భర్త సన్నిధినే నిరంతరం కాంక్షిస్తున్నట్లు| లేకున్నచో పరపురుషుని స్మరించినట్లే.

పతివ్రతాలక్షణం

శ్లో|| అసీతామరణాత్ క్షాంతో నియతి బ్రహ్మచారిణీ |
యో ధర్మ ఏకపత్నీనాం కాక్షంతీ తమనుత్తమమ్||

పతివ్రత అయిన స్త్రీ లక్షణాన్ని మరింత విస్పష్టంగా ఇంకా వివరిస్తూన్నాడు. భర్త గతించాక భార్య ఓర్పు - నియమాలు కలదై, తన భర్తకెటువంటి వ్రతాలు ముఖ్యమో వాటిని అవలంబించినదై, మద్యమాంసాలను - సంభోగాన్ని కోరనిదై, మరణ పర్యంతం సుశీలగా గడపాలి. పుత్రుని కనాలన్న కాంక్ష (తీరనపుడైనా) పరపురుషుని కూడరాదు.

శ్లో|| అనేకాని సహస్రాణి కుమారబ్రహ్మచారిణాం|
దివం గతాని విప్రాణామకృత్వా కులసంతతిమ్||

భార్యగాని, భర్తగాని తమకు సంతతి లేదని ఖేదపడరాదు. బాల్యంలోనే బ్రహ్మచర్యవ్రత దీక్షావలంబకులైన సనక - వాలఖిల్యాదుల బ్రాహ్మణ సంతతి రాహిత్యం జగద్విదితం. కాని వారు పుణ్యలోకాలు పొందిన వారే కదా| పుత్రుని కనడం పుణ్యలోక ప్రాప్తికే ఐనా, దీనికీ ప్రత్యామ్నాయాలు న్నాయి.

శ్లో || మృతే భర్తరి సాధ్వీ స్త్రీ బ్రహ్మచర్యే వ్యవస్థితా|
స్వర్గం గచ్ఛత్య పుత్రాపి యథా త్రీ బ్రహ్మచారిణః||

కాబట్టి - పుత్రులను పుట్టించి పున్నామనరకం నుంచి రక్షణ పొందాలనే కోరికతో మాత్రమే తాను పరపురుషునితో (భర్త మృతిచెందడమన్నది జరిగాక) రమించానని నెపం వేస్తే అది అధోగతిపాలవుతుంది.

శ్లో|| అపత్యలోభాద్యతు స్త్రీ భర్తారమతివర్తతే|
సేహ నిందామవాప్నోతి పతిలోకాచ్చ హీయతే||

ఏ స్త్రీ అయినా, తనకు పుత్రుడు కలగాలనే ఆశతోనే నిజంగా (తాను తరుణ వయస్కురాలై ఉండగా భర్త చనిపోతే) వేరే పురుషునితో సంగమిస్తే, ఆ స్త్రీ ఇహలోకాన నిందలకు గురౌతుంది. పుణ్యలోక ప్రాప్తి కలగదు.

శ్లో|| నాన్యోత్పన్నా ప్రజాసీహ నచాప్యన్యపరిగ్ర హే|
న ద్వితీయశ్చ సాధ్వీనాం క్వచిద్భర్తో పదిశ్యతే||

భర్తవల్ల కాక వేరొక పురుషుని వల్ల పుట్టిన సంతానం, ఆ స్త్రీకి సక్రమసంతానం కాదు. అట్లే తన భార్యయందుగాక పరస్త్రీయందు సంతతి పుట్టించే పురుషుడు ఆ సంతానాన్ని తన సంతానంగా చెప్పరాదు. కనుక - పతివ్రతలైన స్త్రీలకు ద్వితీయ వివాహం అప్రసిద్ధం.

శ్లో|| పతిం హిత్వావకృష్టం స్వముత్కృష్టం యా నిషేవతే|
నింద్యైవ సా భవేల్లోకే పరపూర్వేతి చోచ్యతే||

తన భర్తలోని అవగుణాలను ఏవగించుకుంటూ, ఏ స్త్రీ అతనికంటే గుణాధిక్యుని భర్తగా పొందినప్పటికీ ఆమె లోకమున నిందితురాలే అవుతోంది. ఒకసారి వివాహమై ఉన్నదానికి మళ్లీ పెళ్లి? అని లోకులు నిందిస్తారు.

శ్లో|| వ్యభిచారాత్తు భర్తుః స్త్రీలోకే ప్రాప్నోతి నింద్యతామ్|
సృగాయోనిం ప్రాప్నోతి పాపరోగైశ్చ పీడ్యతే||

ఈ విధంగా పరపురుషునితో రమించే స్త్రీ ఈ లోకంలోనే నిందలకు గురౌతుంది. ఆమె మృతి చెంది నక్కగా పుట్టడమే గాక కుష్ఠు మొదలగు దీర్ఘరోగాల పాలబడుతోంది.

శ్లో|| పతిం యా నోభిచరతి మనోవాగ్ధహసంయతా|
సా భర్తృలోకమాప్నోతి సద్భిస్సాధ్వీతి చోచ్యతే||

త్రికరణ శుద్ధిగా ఏ స్త్రీ పరపురుషుని కోరదో, ఆ స్త్రీ పైలోకాలలో కూడా, ఆ భర్తనే పొందుతున్నది. అట్టి ఉదాత్త చరితురాలై పతివ్రత అని లోకంలో పేరుతెచ్చుకుంటుంది.

పరమున కూడా పాతివ్రత్యం

శ్లో|| అనేన నారీవృత్తేన మనోవాగ్ధహసంయతా|
ఇహాగ్ర్యం కీర్తిమాప్నోతి పతిలోకం పరత్ర చ||

స్త్రీధర్మమైన ఈ రీతులెల్ల చక్కగా తెలిసినదై, మనో వాక్కాయములచేత పరపురుషుని కోరనిది ఏ స్త్రీ అయితే ఉన్నదో - ఆమె ఈ లోకంలో కీర్తి పొందడమేగాక - పరలోకంలోనూ తన పాతివ్రత్యం చేత భర్తనే చేరి సుఖిస్తుంది.

శ్లో|| ఏవంవృత్తాం సవర్ణాం క్రీం ద్విజాతిః పూర్వమారిణీమ్|
దాహయేదగ్ని హెూత్రేణ యజ్ఞపాత్రైశ్చ ధర్మవిత్||

ఇటువంటి మంచి నడవడిక కలిగిన పత్నిగాని, తనకంటే ముందుగా మృతి చెందినట్లయితే, ఆమె భర్త శ్రాత స్మార్తాగ్నుల తోను, యజ్ఞ పాత్రికలతోను ఆమెను దహించాలి.

శ్లో|| భార్యాయై పూర్వమారణ్యే దత్వా గ్నీనంత్యకర్మణి|
పునర్దారక్రీయాం కుర్యాత్పునరాధానమేవ చ||

అట్టి అంత్యక్రియలలో (ఆహవనీయ, గార్హ్వపత్య, దక్షిణాగ్నులు) మూడు అగ్నులను ఇచ్చి, ఆమె వల్ల తనకు పుత్రులున్నా - లేకున్నా మరో స్త్రీని వివాహం చేసుకొని, ఆయా అగ్నులను తిరిగి ఏర్పరచుకోవాలి.

శ్లో|| అనేన విధినా నిత్యం పంచ యజ్ఞాన్న హాపయేత్|
ద్వితీయమాయుషో భాగం కృతధారో గృహే వసేత్||

విప్రుడు పంచయజ్ఞాలను విడువక, తన ఆయుషులోని ద్వితీయార్ధభాగం గృహస్థాశ్రమాన్ని ఆ వివాహంతో గడపాలి.

ఇతి మానవేధర్మశాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం పంచమాఽధ్యాయః.

భృగువుచే చెప్పబడిన మానవసంహిత అను మనుధర్మశాస్త్రంలో ఐదవ అధ్యాయం సమాప్తం.

మనుస్మృతిః

(మానవ సంహిత)

సవ్యాఖ్యాన ఆంధ్ర తాత్పర్య సహితము

మనుధర్మ శాస్త్రము - 6 – ఆరవ అధ్యాయము

శ్లో|| ఏవం గృహాశ్ర మే స్థిత్వా విధివత్స్నాతకో ద్విజః|
వనే వసేత్తు నియతో యథావద్విజితేంద్రియః||

విద్యావ్రత స్నాతకుడైన బ్రాహ్మణుడు ఈ విధంగా గృహస్థాశ్రమాన్ని గడిపి, నియమాలన్నీ తెలుసుకొన్న తర్వాత, శాస్త్ర విధి ప్రకారం జితేంద్రియుడై ఏదైనా ఒక తోటలో వానప్రస్థాశ్రమ స్వీకారం చేయాలి. అరణ్య శ్రేష్ఠమని కొందరు.

శ్లో|| గృహస్థస్తు యదా పశ్యేద్వలీపలితమాత్మనః|
అపత్య స్యైవ చాపత్యం తదారణ్యం సమాశ్రయేత్||

గృహస్థాశ్రమంలో ఉండగా ఎప్పుడైతే తల నెటిసిపోతుందో, ముఖం పై ముడతలు కనిపిస్తాయో, తనకు పుట్టిన పుత్రునికి పుత్రుడు జన్మించడాన్ని కూడ చూడడం అయ్యాక గృహస్థాశ్రమానికి స్వస్తి చెప్పి, వానప్రస్థాశ్రమంలోకి మారడానికి అరణ్యం/ వనం చేరుకోవాలి.

శ్లో|| సంత్యజ్య గ్రామ్యమాహారం సర్వం చైవ పరిచ్ఛదమ్|
పుత్రేషు భార్యాం నిక్షిష్య వనం గచ్ఛేత్స హైవ వా||

ఊల్లో దొరికే శాకపాకాది ఆహారాలు అన్నీ వదలి, అడవిలో లభ్యమయ్యే కందమూలఫలాలను ఆహారంగా తీసుకోవాలి. దాసదాసీ జనాలను దూరంగా ఉంచాలి. భార్యను పుత్రుల అధీనంలో వదలడం లేదా ఆమె కూడ ఇష్టపడితే వానప్రస్థం ధర్మాలు బోధించి వెంటతీసుకెళ్లడం చేయాలి.

శ్లో|| అగ్ని హోత్రం సమాదాయ గృహ్యం చాగ్నిపరిచ్ఛదమ్|
గ్రామాదరణ్యం నిస్సృత్య నివసేన్నియతేంద్రియః||

ఇంట్లో ఉన్న అగ్నిని - అగ్నిహోత్రానికి కావలసిన ఉపకరణాలను పుచ్చుకొని గ్రామం నుంచి రాజ్యం నుంచి వనానికి వెళ్లిపోవాలి. అక్కడ ఇంద్రియాలను అదుపులో ఉంచుకొని జీవనం సాగించాలి.

ఋషులవలె జీవించాలి

శ్లో || మున్యన్నైర్వివిధైర్మేధ్యై శ్శాకమూలఫలేన వా|
ఏతానేవ మహాయజ్ఞాన్నిర్వపేద్విధిపూర్వకమ్||

మునులు భుజించే ఆహారపదార్థాలను (కందమూలములు, శాకములు మొ) అరణ్యంలోనే వనంలోనే లభించే ఫలాలను, నీవార ధాన్యాన్ని గృహస్థాశ్రమంలో ఉన్నప్పుడు పంచమహాయజ్ఞాలు ఆచరించినట్లుగానే ఆచరిస్తూ, (అతిథి భుజించాక) భుజించాలి.

శ్లో|| వసీత చర్మ చీరం వా సాయం స్నాయాత్రగే తథా|
జటాశ్చ బిభృయాన్నిత్యం శ్మశ్రులోమనఖాని చ||

పట్టుబట్టలు, చీనీ చీనాంబరాలు పనికిరావు. నారచీరలు ధరించాలి. ప్రాతఃకాలం - సంధ్యా కాలములలో వీధిగా స్నానమాచరించాలి. జటాజూటం పెరిగినా క్షౌరం పనికి రాదు. రోమములను నియంత్రించక భరించాలి.

తాను భుజించేవే అతిథికీ....

శ్లో|| యద్భక్ష్యం స్యాత్తతో దద్యా ద్బలిం భిక్షాం చశక్తితః|
అమ్మూలఫలభిక్షాభిరర్చయేదాశ్రమాగతా||

తానే యే పదార్థాలు భుజిస్తాడో ఆ పదార్థాలనే భూతబలికి, వైశ్వదేవమునకు, నిత్యశ్రాద్ధమునకు ఉపయోగించాలి. అట్లే తన ఆశ్రమానికి

వచ్చినవారికి జలము, కందమూలములు, పండ్లు మొదలగునవి ఇచ్చి సత్కరించాలి.

శ్లో|| స్వాధ్యాయే నిత్యయుక్తస్స్యాద్దాంతో మైత్రసమాహితః |
దాతా నిత్యమనాదాతా సర్వభూతానుకంపకః||

వేదాధ్యయనమునందు ఎల్లప్పుడూ ఆసక్తిగలవాడై ఉండటం, ఎండ - వాన, - చలి మొదలగు ప్రకృతి సహజములకు ఓర్చుకోగలగటం, సదా మనస్సును వశపరచుకొని ఉండటం, అందరకూ మేలును మాత్రమే తల పెట్టడం, ఇతరులనుంచి ఏదీ పుచ్చుకోకపోవడం, అన్నిప్రాణుల పట్ల దయకల్గి ఉండటం వానప్రస్థంలో ప్రధానంగా ఆచరించాలి.

శ్లో|| వైతానికం చ జుహుయా దగ్ని హెూత్రం యథావిధి|
దర్శమస్కందయ3 సర్వ పౌర్ణమాసం చ యోగతః||

'వితానము' అనగా గౌరవ త్యాగ్నిని ఆహవనీయుదక్షిణాగ్ని కుండములలోనికి చేర్చడం అని శాస్త్ర ప్రమాణం. అక్కడ ఉండే అగ్నికే వైతానికం అని పేరు. ఆ అగ్నిని శ్రౌత స్మార్త దర్శ పూర్ణమాసాలను ఆయా కాలాలలో విడవకుండా శాస్త్ర ప్రకారం అనుష్ఠించాలి.

శ్లో|| ఋక్షేష్ట్యాగ్రయణం చైవ చాతుర్మాస్యాని చాహరేత్|
తురాయణం చక్రమశో దాక్షస్యాయనమేవ చ||

నక్షత్రేష్టిని, ఆగ్రయణేష్టిని (కొత్తపంటల కాలమందు జరి పేది) చాతుర్మాస్యాదివ్రతాలను, ఉత్తరాయణ - దక్షిణాయణ కాలాల్లో చేసే శ్రౌతకర్మలను వరసప్రకారం ఆచరించాలి.

శ్లో|| వాసంత శారదైర్మేథ్యైర్మున్యన్నైః స్వయమాహృతై: |
పురోడా శాంశ్చరూంశ్చైవ విధివన్ని ర్వ పేతృథక్||

వసంత ఋతువు, శరదృతువులలో ఫలించేవి - పరిశుద్ధమైనవి తామే స్వయంగా తెచ్చినవీ అయిన ముని సమ్మతమైన ఆహారధాన్యాలచేత పురోడాశం - చరువులను వేర్వేరుగా శాస్త్ర ప్రకారం చేయాలి .

శ్లో|| దేవతాభ్యస్తు తద్హుత్వా వన్యం మేధ్యతరం హవిః|
శేషమాత్మని యుంజీత లవణం చ స్వయంకృతమ్||

ఆ వనాలలో లభించే నీవార ధాన్యం మొదలగు వానిచే చేయబడినవి. యాగాలకు తగినవీ అయిన పురోడాశం, చరువులు, హవిస్సులను దేవతలకి సమర్పించి, ఆ హవిశ్శేషం తాను ఉపయోగించుకోవాలి. తనకు తానే తయారుచేసుకున్న చౌటి ఉప్పు ఉపయోగించాలి.

శ్లో|| స్థలజోదకశాకాని పుష్పమూలఫలాని చ|
మేధ్యవృక్షోద్భ వాన్యద్యాత్స్నేహాంశ్చ ఫలసంభవాన్||

మెట్టభూములలో పండే పండ్లు, ఆకుకూరలు, పూచే పుష్పాలు, దుంపలు, యజ్ఞసంబంధ వృక్షాలకు చెందిన ఫలాలు, గారచెట్టువంటి వాటి నుంచి తీసిన తైలాలు నిత్యం దేహయాత్ర సాగించడానికి ఉపయోగించుకోవాలి.

శ్లో|| వర్జయేన్మధు మాంసం చ భౌమాని కవకాని చ|
భూస్తృణం శిగ్రుకం చైవ శ్లేష్మాతక ఫలాని చ||

తేనెటీగల వల్ల సేకరించబడే తేనెను, మాంసాన్ని, భూమికి పైభాగాన ఫలించే సస్య - శాకాదులను, గోంగూర, మునగకూర, మునగకాడలు, అన్నిరకాల విర్గికాయలు వంటివి పూర్తిగా వాడటం మానేయాలి.

ఇంకా.....విసర్జించవలసి వున్నవి చెప్పబడుతున్నాయి...

శ్లో|| త్యజేదాశ్వయుజే మాసి మున్యన్నం పూర్వసంచితమ్|
జీర్ణానీ చైవ వాసాంసి శాకమూలఫలాని చ||

ప్రతిఏటా ఆశ్వీజ మాసానికి ముందు చేర్చి పెట్టుకున్నటువంటి ఋషులు భుజించే నీవార ధాన్యం మొదలగునవి, జీర్ణమైన వస్త్రాలు, ముందురోజు వాడక వదిలేసిన కూరలు, దుంపలు, పండ్లు...వీటిని పూర్తిగా వదిలి పెట్టాలి.

శ్లో|| న ఫాలకృష్టమశ్నీ యాదుత్సృష్ట మపి కేనచిత్|
న గ్రామజాతాన్యార్తోపి మూలాని చ ఫలాని చ||

వానప్రస్థాశ్రమంలో ఉన్నవారు, నాగలితో దున్నగా పండినట్టి ధాన్యాలు ఏవీ భుజించరాదు. అడవిలో/వనంలో ఉండగా రోగపీడితుడైనప్పటికీ ఊల్లో లభించే ఫలాలను గాని - దుంపలను గాని వాడరాదు

అగ్నిపకాహారం కూడదు

శ్లో|| అగ్నిపక్వాశనో వా స్యాత్కాలపక్వభుగేవ వా|
అశ్మకుట్టీ భవేద్వాపి దంతో లూఖలికో ఒపివా||

అగ్ని ప్రక్వం చేయబడిన (వండబడిన) ఆహారం పనికిరాదు. కాలానికంటే ముందే పండిన పండ్లు (అనగా - కృత్రిమ పద్ధతుల ద్వారా పండవేసిగాని/ మగ్గబెట్టికాని) భుజించకూడదు. తమకు తామే పండిన ఫలాలు తినాలి. రోలు - రోకలి వంటివి ఉపయోగించ కూడదు. తమ దంతాలతో తాము నమిలి తినగలిగిన ఆహారాన్ని మాత్రమే భుజించాలి.

శ్లో|| సద్యఃప్రక్షాళకో వా స్యాన్మాససంచయికోఽపి వా|
షణ్మాసనిచయో వో స్యాత్సమానిచయ ఏవ వా||

ఏరోజుకు సరిపోయే నీవారధాన్యం ఆరోజేగాని, ఒక నెలకాలంవరకు సరిపోయే ధాన్యాన్ని గాని, ఋతుధర్మం ప్రకారం కొన్ని కాలాలలో సేకరణ కష్టం అవుతుంది గనుక ఆర్నెల్ల కాలానికి సరిపోయే ధాన్యం కాని దాచి ఉంచవచ్చు| కొత్తపంట వచ్చాక పాతవి వాడరాదు.

శ్లో|| సక్తం చాన్నం సమశ్నీయా ప్దివా వాఽ హృత్య శ క్రితః |
చతుర్థకాలికో వా స్యాత్స్యాద్వాప్యమకాలికః||

శక్తి కొద్దీ ఆహారాన్ని పైన చెప్పిన వాటి ప్రకారం తెచ్చుకోవాలి. ప్రదోషకాలంలోగాని, లేక పగటిపూట నాల్గవ ఝాము కాలమున గాని లేదా ఒకరోజు ఉపవాసం చేసిగాని, (మరునాటి సాయంకాలంవరకు) ఓపికను బట్టి మూడురోజు లుపవసించిగాని భోజనం చేయాలి. క్రమంగా మనస్సును వైరాగ్యం వైపు మళ్లించడానికే ఇన్ని నియమాలు పెట్టారు.

శ్లో|| చాంద్రాయణవిధానైర్వా శుక్లేకృష్ణే చ వర్తయేత్|
పక్షాంతయోర్వాప్యశ్నీ యాద్యవాగూం క్వథితాం సకృత్||

చాంద్రాయణ విధానాల చేత, కృష్ణపక్షంలో ఒక్కొక్క పిండం (ముద్ద) తగ్గించాలి. శుక్ల పక్షాంతమున గాని, కృష్ణ పక్షాంతమున గాని ఒక్కసారి మాత్రం కాచిన గంజి త్రాగవచ్చు| ప్రాతఃకాలంలో అయినా- సాయం సంధ్యానంతరం గాని, రెండుపూటలా గాని పుచ్చుకోవచ్చు|

శ్లో|| పుష్పమూలఫలైర్వాపి కేవలైర్వర్తయేత్సదో|
కొలపకై స్స్వయం శీరైఖానసమతే స్థితః||

వానప్రస్థాశ్రమంలో ఉండేవారు దాచిన / నిల్వఉంచిన/ కొద్దిగా పాడైన ఫలములు భుజించరాదు. చెట్లనుంచి రాలినవి, వాటికి అవే పండినవి, తమంత తామై ఎండినవి అయిన ఫలాలు - దుంపలు తింటూ కాలం గడపాలి. ధర్మశాస్త్ర గ్రంథాలు అందుబాటునందుంచుకొని దైవ భక్తిపరత్వం కలిగి ధర్మాలు ఆచరిస్తూండాలి.

అంతా కటికనేలపైనే....

శ్లో|| భూమౌ విపరివ త్రేత తి ఫేదా ప్రపదైర్దినమ్|
స్థానాసనాభ్యాం విహరేత్సవనేషూపయన్నపః||

ఆవశ్యకాలైన స్నాన భోజనాది సమయాల్లో తప్ప, మిగిలిన వేళల్లో కటిక నేల పైనే మసలాలి. నిలబడటం, కూర్చోవటం, శయనించడం, అన్నీ, కఠిన నియమాలే అయినప్పటికీ ఆచరించాలి. రోజుకు మూడు సార్లు (ఉదయం, మధ్యాహ్నం, సాయంత్రం) స్నానం చెప్పబడినది వీరికి.

తపో విధానం :

శ్లో|| గ్రీష్మే పంచతపాస్తు స్యాద్వర్షాస్వభావకాశిక: |
ఆర్ధవాసాస్తు హేమంతే క్రమశో వర్ధయం స్తపః||

తపస్సును పెంచడానికి వేసవికాలంలో నాలుగువైపులా అగ్నిహోత్రాన్ని ఉంచి, వర్షాకాలంలో ఆరుబయట వానలకు తడుస్తూ, చలికాలంలో తడి వస్త్రాలతో కూడి తపస్సు ఆచరించాలి.

దేహాన్ని కృశింపజేయడం

శ్లో|| ఉపస్పృశంస్త్రిషవణం పితౄ దేవాంశ్చ తర్పయేత్ |
తపశ్చరంశ్చోగ్రతరం శోషయేద్దేహమాత్మనః||

ప్రాణమాత్రావశిష్టంగా దేహాన్ని నిలుపుకోవడం కోసం ఇంకా అవలంబించదగిన కఠిన నియమాలున్నాయి. ముప్పూటలా స్నానంతో పాటు దేవ - ఋషి - పితృ తర్పణాలు విస్మరించరాదు. పక్షోపవాసాలు - మాసోప వాసాలను

ఆచరించడం మరువరాదు. దేహాన్ని కృశింపచేయడమే లక్ష్యం.

శ్లో|| అగ్నీంశ్చాత్మని వైతాజా సమారోప్య యథావిధి|
అనగ్నిరనికేతస్స్యా న్మునిర్మూలఫలాశనః||

ఇంతకాలం నానావిధాలుగా సంరక్షించుకుని మమకారం పెంచుకున్న ఈ దేహాన్ని కృశింపజేయడం అంత సులభసాధ్యమేమీ కాదు. కనుక క్రమంగా అభ్యసించాలి. మౌనవ్రతంతో ప్రారంభించి క్రమంగా ఇతర (ఉపవాసాది) వ్రతాలు మొదలు పెట్టాలి. ఆశ్రమాలలో నివాసానికి బదులు చెట్లకింద ఉండాలి.

శ్లో|| అప్రయత్నస్సుఖార్థేషు బ్రహ్మచారీ ధరాశయః|
శరణేష్వమమశ్చైవ వృక్షమూలని కేతనః||

స్త్రీ సంపర్కాన్ని (భార్య ఉన్నాసరే) వదిలి పెట్టి, జితేంద్రియత్వాన్ని అలవర్చుకొని, సుఖవిషయప్రయత్నాలు విరమించి, నివాసం - భోజనం - నిద్ర మొదలగు వాటిపట్ల మమకారం/ పట్టింపులేనివాడై చెట్ల మొదళ్లవద్దనే ఉండగలగాలి.

శ్లో|| తాపసే ష్వేవ విప్రేషు యాత్రికం భైక్షమాహరేత్|
గృహమేధిషు చాన్యేషు ద్విజేషు వనవాసిషు||

క్షత్రియుడు, వైశ్యుడు ఈ గృహస్థాశ్రమాన్ని స్వీకరిస్తే, తాపసోత్తములైన బ్రాహ్మణుల వద్దనుంచి మాత్రమే తమ జీవికకు ఉపయోగపడే ఆహారాన్ని భిక్షగా గ్రహించాలి. (ధాన్యాదులు లభించనపుడు) అట్టివారు లభించని తావులలో మాత్రం స్వజాతివారి నుంచి భిక్షగైకొనవచ్చు|

శ్లో|| గ్రామాదాహృత్య వాశ్నీయాదష్టా గ్రాసాల వనే వసూ|
ప్రతిగృహ్య పుటేనైవే పాణినా సకలేన వా||

ఆ ప్రకారం తమ వర్ణం వారైనా వానప్రస్థులై కనిపించినపుడు ఒక చిల్ల పెంకులోనో, ఆకులోనో, చివరికి దోసిటిలోనైనా ఎనిమిది కబళాల (ముద్దల) ఆహారాన్ని సమీప గ్రామంలోని ఉత్తముల నుంచి భిక్షగా తీసుకోవచ్చు| ఈ పరిమాణం మించరాదు.

శ్లో|| ఏతాశ్చాన్యాశ్చ సేవేత దీక్షా విప్రో వనే వస్వ|

వివిధాశ్చా పనిషదీరాత్మ సంసిద్ధయే ప్రతీః||

వానప్రస్థాశ్రమ నియమములు కఠినతరములని భావించరాదు. జీవితంలో అంత్యదశయందైనా మమకారం వీడని వారికి ముక్తిరమ్మంటే రాదు కదా|

పరలోక సాధనకవసరమైన అన్ని ఏర్పాట్లను చేసుకోడానికిది మంచి తరుణం. బ్రహ్మజ్ఞానం పొందడానికి ధార్మికత అవలంబించాలి.

ఉపనిషద్వాక్యమననం

శ్లో|| ఋషిభిర్బ్రహ్మణేశ్చైవ గృహ స్థిరేవ సేవితాః|
విద్యాతపోవివృద్ధ్యర్థం శరీరస్య చ శుద్ధయే||

ఉపనిషత్ లలో చెప్పబడిన బ్రహ్మప్రతిపాదకములైన వాక్యాలన్నిట్నీ పలుమార్లు పరబ్రహ్మప్రాప్తికై మననం చేస్తూ, వాటి అర్థాలను తెలుసుకొంటూ ఆచరిస్తుండాలి. ఎందుకంటే – అద్వైత జ్ఞానం అభివృద్ధి చెందడానికి (తానువేరు – బ్రహ్మంవేరుకాక, తానే బ్రహ్మం అనేమాట) పూర్వం వారు ఇలా మననం చేసేవారు.

శ్లో|| అపరాజితాం వా స్థాయ ప్రజేద్దిశమజిహ్మగ:|
ఆ నిపాతాచ్ఛరీరస్య యుక్తో వార్యనిలాశనః||

చికిత్సలకు లొంగని వ్యాధులు ఏవైనా అంకురిస్తే, ఈశాన్య దిక్కుకు అభిముఖంగా వెళ్లగలిగినంత దూరం సాగిపోతూ, (ఇక త్వరలో తన దేహయాత్ర ముగియనున్నదని గ్రహించి) నిరాహారుడై శరీరం భూ పతనం చెందేవరకు మహాప్రస్థానం కొనసాగించాలి.

శ్లో|| ఆసాం మహర్షి చర్యాణాం త్యక్త్వాన్యతమయా తనుమ్|
వీతశోకభయో విప్రో బ్రహ్మలోకే మహీయతే||

ఈ పైన చెప్పబడిన యావత్ చర్యలలో క్రమంగా ఒక్కొక్క దానిచేత దేహాభిమానాన్ని పరిత్యజిస్తూ, చివరిదైన మహాప్రస్థానం (సాగిపోవడం) రోగరహితులయిన వారుకూడా చేయవచ్చును.

శ్లో|| వనేషు తు విహృత్యైవం తృతీయం భాగమాయుషః|
చతుర్థమాయుషో భాగం త్యక్త్వా సంగాన్పరివ్రజేత్||

ఈవిధంగా తన ఆయువులలోని మూడో భాగాన్ని వానప్రస్థాశ్రమంలో గడిపి, అప్పటికీ ఆయువుఉంటే పరిపూర్ణ సంన్యాసాశ్రమస్వీకారం చేయాలి.100 సంవత్సరాలు ఆయుఃప్రమాణమని శాస్త్రము.

బ్రహ్మపదం పొందటానికి...

శ్లో|| ఆశ్రమాదాశ్రమం గత్వా హుత హేమో జితేంద్రియః|

భిక్షాబలిపరిశ్రాంత ప్రవ్రజ ప్రేత్య వర్ధతే||

ఒక ఆశ్రమవ్యవస్థ నుంచి మరో ఆశ్రమవ్యవస్థ లోనికి మారడానికి, శక్తిమేరకు కృషి చేయాలి. గృహస్థాశ్రమమే బాగున్నదని కడదాకా దానిలోనే ఉండిపోరాదు. అట్లే - కష్టతరంగా తోచుచున్నదని సంన్యాసాశ్రమాన్ని కోరకుండా ఉండరాదు. పరలోక సౌఖ్యానికి కూడా ఈ దేహం ఉన్నప్పుడే బాటలు వేసుకోగలవాడే బ్రహ్మజ్ఞాని.

శ్లో|| ఋణాని త్రీణ్యపాకృత్య మనో మోక్షే నివేశయేత్|

అనపాకృత్య మోక్షం తు సేవమానో ప్రజత్యధ:||

మూడురకాల ఋణాలుంటాయి. దేవ ఋణం, ఋషి ఋణం పితరుల ఋణం. వీటిని తీర్చాకనే మనస్సును మోక్షమార్గంలోనికి మళ్లించాలి. ఈ మూడు తీర్చక సన్యాసం స్వీకరించినవాడు నరకాన్నే పొందుతున్నాడు.

3 ఋణాల వివరణ

శ్లో|| అధీత్య విధివద్వేదాన్ పుత్రాంశ్పో త్పాద్య ధర్మతః|

ఇష్ట్వా చ శక్తితో యజ్ఞైర్మనో మోక్షే నివేశయేత్||

విధిప్రకారం వేదాలను అధ్యయనం చేయడం; విశేష పర్వదినాలు - వ్రతాలలో సంగమేచ్ఛతో భార్యతో రమించడం వంటి నిషిద్ధ కృత్యాలకు పాల్పడక, సన్మార్గవర్తనుడై పుత్రులను కనడం; శక్తికొద్దీ జ్యోతిష్టోమాది యాగ ములు నిర్వర్తించాలి. అటు పైననే సన్యాసం వైపు మరలాలి. బాధ్యతలను విస్మరించి సన్యాసాశ్రమ స్వీకారం చేయకూడదు.

శ్లో|| అనధీత్య ద్విజో వేదాననుత్పాద్య తథా సుత|

అనిష్టా చైవ యజ్ఞైశ్చ మోక్షమిచ్ఛగా వ్రజత్యథ||

వేదాలను అధ్యయనం చేయకపోవడం, ధర్మబద్ధంకాని వేళలలో నిజభార్యయందు పుత్రోత్పత్తి చేయడం, యజ్ఞయాగాదులను చేయకపోవడం అబ్రాహ్మణ కృత్యములు. ఇట్టివారికి నరకమే గతి.

శ్లో|| ప్రాజాపత్యాం నిరూ ప్యేష్టిం సర్వవేదసదక్షిణామ్|
ఆత్మన్యగ్నీర్ సమారోప్య బ్రాహ్మణః ప్రవ్రజేధ్గృహాత్||

యజుర్వేద సంబంధమైన ఉపాఖ్యానాలలో చెప్పిన సమస్తం దక్షిణగా ఇవ్వబడి బ్రహ్మదేవతాకమైన ఇష్టిని (సర్వస్యత్యాగాన్ని) ముగించిన తదుపరి, అక్కడే అగ్నులను తనలో చేర్చుకొని, అటు పైన విప్రుడు సంన్యాసాశ్రమ స్వీకారాన్ని చేయాలి.

శ్లో|| యో దత్వా సర్వభూతేభ్యః ప్రవ్రజత్యభయం గృహాత్|
తస్య తేజోమయా లోకా భవంతి బ్రహ్మవాదినః||

ప్రాణిహింస తల పెట్టక, సృష్టిలోని సకల భూతములు తన వంటివే అని తలచి గృహస్థాశ్రమాన్నుంచి సంన్యాసాశ్రమంలోనికి ఎవరైతే మరలుతూన్నారో; బ్రహ్మప్రతిపాదకములయిన ఉపనిషత్తులయందు ఎవరికి శ్రద్ధ ఉన్నదో అట్టి వారి తేజస్సు చేతనే బ్రహ్మలోకంలో వెలుగులు తేజరిల్లుతున్నాయి.

శ్లో|| యస్మాదణ్వపి భూతానాం ద్విజానోత్పద్యతే భయమ్|
తస్య దేహాద్విముక్తస్య భయం నాస్తి కుతశ్చన||

ఏ ద్విజుని వల్ల సకలభూతాలకు కొంచెమైనా భీతికలుగదో అటువంటి వాని దేహ విముక్తి పుణ్యదాయం. వానివల్ల ఏ ప్రాణికీ ఆపద వస్తుందన్న భయం లేదు. ఏ ప్రాణివల్లా ఆతనికీ ఆపద ఉండదు.

శ్లో|| అగార్ధభినిష్క్రాంతః పవిత్రోపతితో మునిః|
సముపోఢేషు కామేషు నిరపేక్షఃపరివ్రజేత్||

సంన్యాసాశ్రమ స్వీకారం నిమిత్తం ఇల్లువదలి బయల్వెడలిన వారికి పరిశుద్ధ వస్తువులైన దండం, కమండలం తప్పనిసరిగా ఉండాలి. ఇతరులు ఎంత సుఖదాయకమైన వస్తువాహనాలు సమకూర్చినప్పటికీ వాని పట్ల మమకారం చూపరాదు. సంన్యాసికి వీటి పై మోజు తగదని ధర్మశాస్త్రాలు ఘోషిస్తున్నాయి

శ్లో|| ఏక ఏవ చరేన్నిత్యం సిద్ధ్యర్థమసహాయవా|
సిద్ధిమేకస్య సంపశ్యన్న జహాతి న హీయతే||

మోక్షసిద్ధి కోసం ఒంటరిగానే తపించాలి తప్ప, తోడు కోరరాదు. మోక్షప్రాప్తికి ఈనిబంధన మరింత ముఖ్యం. ఒంటరిగా ప్రయత్నించుట... అనగా అన్నిటినీ విడుచుట. దీనివల్ల మొదట ఆయా వస్తుసంచయం వల్ల కలిగే సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వాలనుంచి విడువ బడతాడు. తద్వారా వాటిపట్ల మమకారాన్ని వదలుకోగలవాడవుతాడని అర్థం.

శ్లో|| అనగ్నిరని కేతస్స్యాద్గ్రామమన్నార్థమాశ్రయేత్|
ఉపేక్షకో సంకుసుకో మునిర్భావసమాహితః||

లౌకికమైన అగ్నులు లేనివాడై, గృహస్థాశ్రమాన్ని వీడినవాడై ఒంటరియై, స్థిరచిత్తుడై, దేహమునకు రుగ్మతలు సోకి బాధిస్తున్నా లక్ష్య పెట్టనివాడై, బ్రహ్మమును గూర్చి మాత్రమే చింతిస్తూ ముని వృత్తిని అవలంబించ ప్రారంభించిన వాడు ఇక మరలరాదు. భిక్షకుతప్ప తిరిగి ఊళ్ళోకి పోరాదు.

శ్లో|| కపాలం వృక్షమూలాని కుచేలమసహాయతా|
సమతా చైవ సర్వస్మి న్నేతన్ముక్తస్య లక్షణమ్||

భిక్షకోసం మట్టిమూకుడు గాని, చెట్లవేర్లతో తయారైన/ఆకులతో తయారైన దొన్నెగాని, కపాలపు చిప్పగాని ఉపయోగించాలి. మాన సంరక్షణార్థం కౌపీనంగా చెట్ల ఆకులుగాని, నారవ స్త్రంగా ధరించాలి. బ్రహ్మమును అన్నిటా దర్శించే సమత్వబుద్ధి ఉండాలి.

శ్లో|| నాభినందేత మరణం నాభినందేత జీవితమ్|
కాల మేవ ప్రతీక్షేత నిర్దేశం భృతకో యథా ||

తిరిగి జన్మించాలన్న కోరిక గాని (ఇష్టమైన జన్మకోసం), మరణం త్వరగా సంఘటిల్లాలని గాని కోరుకోకూడదు. తనకు తానుగా కాలం తీరినపుడు వచ్చే, మరణం కోసం నిరీక్షిస్తూ గడపాలి. అది కూలివాడు కూలికోసం నిరీక్షించడంతో పోల్చబడినది.

శ్లో|| దృష్టిపూతం న్య సేత్పాదం వస్త్రపూతం జలం పిబేత్|

సత్యపూతాం వద్వాచం మనఃపూతాం సమాచరేత్||

పరిశీలించి పరిశుద్ధమయిన స్థలంమీదనే కాలు ఎత్తి మరీ అడుగు వేయాలి. బట్టతో వడగట్టబడిన నీటినే త్రాగాలి. సత్యము - శుద్ధము అయిన వాక్కులే పలకాలి. మనస్సులో నైనా దుష్టసంకల్పాలుండకూడదు.

శ్లో|| అతి వాదాం స్తితి క్షేత నావమన్యేత కంచన|
న చేమం దేహమాశ్రిత్య వైరం కుర్వీత కేనచిత్||

ఇతరులెవరో మనను నిందించారని ఆవేశపడరాదు. ఓర్పు అవసరం. మనం ఇతరులను నిందించక జాగ్రత్తవహించాలి. కేవలం దేహానికి మాత్రమే వర్తించే ఈ వైరం మనవల్ల ఇతరులకు కలగరాదు.

శ్లో|| క్రుధ్యంతం న ప్రతిక్రుధ్యేదాక్రుష్టః కుశలం వదేత్|
సప్తద్వారావతీర్ణాం చ న వాచమనృతాం వదేత్||

తనపై ఇతరులు కోపం పూనినప్పటికీ - తాను వారి మీద క్రోధం పెంచుకోరాదు. ఇతరులు పరుష వాక్యాలు ప్రయోగించినా తిరిగి వారిని మనం తిట్టరాదు. దుష్టవాక్యాలను తెలిసి పలుకరాదు. ఉపనిషత్ ప్రమాణం ప్రకారం మంచి మాటలే నిరంతరం మాట్లాడుతూండాలి.

శ్లో|| అధ్యాత్మరతి రాసీనో నిరపేక్షో నిరామిషః|
ఆత్మనైవ సహాయేన సుఖ్యార్థి విచరేదిహ||

పరమాత్మను గురించిన బ్రహ్మధ్యానమున నిరంతరం ఆసక్తుడయి ఉండి, యోగాసనాదులలో శ్రద్ధ గలవాడై, కమండలం - దండం వంటి వాటిపై కూడ ఎక్కువ మక్కువ పెంచుకోక, మోక్షసుఖాన్నే అపేక్షితుడై ఈ జగత్న సంచరించాలి.

శ్లో|| న చోత్పాతనిమిత్తాభ్యాం న నక్షత్రాంగవిద్యయా|
నానుశాసనవాదాభ్యాం భిక్షాం లిప్సేత కర్హి చిత్||

విప్రుడు భిక్షాటనం చేసేటపుడు వివిధ జనోపకారకమైన జనాసక్తి దాయకమైన విషయాలు వల్లించరాదు. (ఉదా:- కన్ను అదరడం, బల్లి శకునం మొదలగు జ్యోతిష్యాలు చెపుతాననిగాని; నీతి వాక్యాలు శాస్త్రార్థాలు విడమరచి చెప్పడానికి గాని ప్రయత్నిస్తూ భిక్షపొందకూడదు.

శ్లో|| న తాప సైర్ద్విష్మణైర్వా వయోభిరపి వా శ్వభిః |
అకీర్ణం భిక్షుకైర్వాన్యైరగారముపసంప్రజేత్||

తాపసులు, కొద్దిపాటి భిక్షచేత కడుపు నింపుకొనేవారైనా బ్రహ్మచారులు గుంపులుగా భిక్షాటనకు వచ్చినా, అదే సమయమున ఆహారం కోసం కుక్కలు - కాకులు వంటివి ఆ ఇంట చేరితే వీరెవ్వరూ అక్కడ భిక్ష ప్రయత్నించరాదు.

శ్లో|| క్లిప్తకేశ నఖశ్మశ్రుః పాత్రీ దండీ కుసుంభవా|
విచరేన్నియతో నిత్యం సర్వభూతాన్యపీడయ్య||

దండం - కమండలం దాల్చినవారు, ముండితశిరస్కులై మీసాలుంచక, నిత్యసంచారులై ఏ ప్రాణినీ బాధించక మెలగాలి గాని, భోజనవసతి గ్రామంలో బాగా ఉన్నదని అక్కడే ఉండిపోరాదు.

శ్లో|| అతైజసాని పాత్రాణి తస్య స్యుర్నిర్వణాని చ|
తేషామద్భిః స్మృతం శౌచం చమసానామవధ్వరే||

వెండి, బంగారం వంటి లోహాలతో చేసినవి - రంధ్రాలు లేనట్టివి అయిన పాత్రలనే భిక్షకు ఉపయోగించాలి గాని, ఇతర లోహాలు వాడరాదు. యజ్ఞపాత్రలను శుద్ధి చేసినట్లే, వీటినీ తోమి, కడిగి శుభ్రం చేయాలి.

శ్లో|| అలాబుం దారుపాత్రం చ మృన్మయం వైదళం తథా|
ఏతాని యతిపాత్రాణి మనుస్స్వాయంభువో బ్రవీత్||

'యతి' అనబడే విశిష్టసంన్యాసికి పాత్రలుగా ఉపయోగపడే వాటిలో సొరకాయడప్ప, మట్టిమూకుడు, వెదురు గొట్టం, కొయ్య తొలచి చేసిన సహజపాత్రలు ఉండాలి.

శ్లో|| ఏకకాలం చరేద్భైక్షం న ప్రసజ్జేత విస్తరే|
భైక్షే ప్రసక్తే హి యతిర్విషయేష్వపి సజ్జతి||

యతి దినమునకు ఒక్కపూట మాత్రమే భిక్షాటనం చేయాలి. అది కూడ రెండు పూటలకు సరిపోయేంతగా ఉండాలని కోరుకోకూడదు. ఇలాచేస్తే ప్రధాన ధాతువులు దేహంమీద విజయాన్ని సాధించడమే గాక, యతులను సైతం స్త్రీసుఖం మొదలగు వాటి వైపు లాగేస్తాయి.

శ్లో|| విధూమే సన్నముసలే వ్యంగారే భుక్తవజ్జనే|
వృత్తే శ రావసంపాతే భిక్షాం నిత్యం యతిశ్చరేత్||

వంట పూర్తయి, పొగ ఆరిపోయినది, రోకలినప్పుడు తగ్గినది, నిప్పు ఆర్పేసి ఉన్నట్టి ఇళ్లకు మాత్రమే గృహస్థుతోపాటు ఆ ఇంటివారంతా భుజించాక యతి భిక్షకు వెళ్లాలి.

శ్లో|| అలాభే విషాదీ స్యాల్లాభే చైవ న హర్షయేత్|
ప్రాణయాత్రిక మాత్రస్యాన్మాత్రాసంగాద్వినిర్గతః||

భిక్ష దొరకలేదని విచారం పనికిరాదు. దొరికిందని పొంగిపోరాదు. అదొక దేహనిమిత్త మాత్ర కృత్యమని - ప్రాణసంరక్షణకై ఆహారం అని తెలిసి మెలగాలి. ఏది రుచిగా ఉన్నది? ఏది అంతహితవుగా లేదు అనే విమర్శ చేయకూడదు.

శ్లో|| అభిపూజితలాభాంస్తు జుగు పేతైవ సర్వశః|
అభిపూజితలాభైశ్చ యతిర్ముకోఽపి బధ్యతే||

తనను సత్కరించి మరీ ఇచ్చే భిక్షాదులను యతులు పుచ్చుకోరాదు. ఆ విధంగా తనను గౌరవించి ఇచ్చే భిక్షవల్ల, సత్కరించిన వారి వాత్సల్యం చేత ముక్తిమార్గాన్ని అపేక్షించే యతికూడ బదులు వాత్సల్యం చూపించి, తిరిగి బంధితుడు కాగలడు.

శ్లో|| అల్పాన్నాభ్యవహారేణ రహస్థానాసనేన చ|
ప్రియమాణాని విషయైరింద్రియాణి నివర్తయేత్||

అల్పంగా ఆహారం గ్రహించడం, అన్ని జీవులపట్లా మైత్రీభావంతో మెలగడం, ఎవరిపట్ల ద్వేషం లేకపోవడం, దేనినీ హింసించకపోవడం సంన్యాసి లక్షణాలు కావాలి.

శ్లో|| ఇంద్రియాణాం నిరోధేన రాగద్వేషక్షయేన చ|
అహింసయా చ భూతానామమృతత్వాయ కల్పతే||

నిషిద్ధమైన పనులు చేయడం - విహితమైన కృత్యాలు ఆచరించడం వల్ల కలిగే నీచ జన్మప్రాప్తి, నరకం, యమలోకంలో పడే బాధలు మొదలగునవి

తలచుకొని యోగి అనువాడు, వాటికి దూరంగా ధ్యానం పై మనసు నిల్పాలి.

శ్లో|| అవేక్షేత గతీర్నృ కర్మదోషసముద్భవాః|
నిరయే చైవ పతనం యాతనాశ్చ యమక్షయే||

శ్రుతులలో చెప్పబడినట్లుగా, అవిహిత కృత్యాలు చేసేవారికీ నరకబాధలు (ఖడ్గాలతో చిత్రవధ వంటివి) తప్పవని యోగులు నిరంతరం చింతన చేస్తుండాలి.

శ్లో|| విప్రయోగం ప్రియైశ్చైవ సంయోగం చ తథాఽప్రియైః |
జరయా చాభిభవనం వ్యాధిభి శ్చోపపీడనమ్||

అట్లే - ఇష్టులైన పుత్రాదులు మొదలగువారి ఎడబాటును, ఇష్టులు కాని వారితో కలిసి మెలగవలసి రావడం, వార్ధక్యపు బాధలను, రోగబాధలను (ఇహలోకపు కష్టాల్ని) గూర్చి చింతించాలి.

శ్లో|| దేహాదుత్క్రమణం చాస్మాత్పునర్గర్భేచ సంభవమ్|
యోనికోటిసహస్ర చ సృపాశ్చాస్యాంతరాత్మనః||

ఈ దేహంనుంచి జీవుడు నిష్క్రమించడం, రోగాలబారిన పడిన దేహం పడే యాతన, తిరిగి గర్భవాసాన ఉండి జన్మించడం, నీచయోనులలో పుట్టవలసిరావడం వంటి వాటి గురించి ఒక్కసారైనా ఆలోచించాలి.

శ్లో|| అధర్మప్రభవం చైవ దుఃఖయోగం శరీరిణామ్|
ధర్మార్థప్రభవం చైవ సుఖసంయోగమక్షయమ్||

జీవాత్మలకు అధర్మం వల్ల జనించే దుఃఖ సంబంధం అయినవీ ధర్మం వల్ల కలిగే, బ్రహ్మసాక్షాత్కారం చేత కలిగే మోక్షసాధనకు ఉపకరించేవీ ఎప్పటికప్పుడు ఆలోచనలో పడుతూండాలి.

శ్లో|| సూక్ష్మతాం చాన్వవేక్షేత యోగేన పరమాత్మనః |
దేహేషు చ సముత్పత్తిముత్తమేష్వధమేషు చ ||

విషయసుఖాలనుంచి చిత్తాన్ని మరలించ లేకపోవడం వల్ల కలిగే అధమలోకాల ప్రాప్తి గురించి, పశ్వాది నీచ జన్మాలప్రాప్తిగురించి ఈ రీతిగా అప్పుడప్పుడైనా ఆలోచించేవాడికి సన్మార్గవర్తనం మీద ఒకనాటికి కాకున్నా ఒక నాటికైనా ధ్యాస కుదురుతుంది.

శ్లో|| దూషితోఽపి చ రేద్ధర్మం యత్ర తత్రాశ్ర మే రతః|
సమస్సర్వేషు భూతేషు న లింగం ధర్మకారణమ్||

ఏ ఆశ్రమవాసం చేస్తున్నా, (బ్రహ్మచర్య, గృహస్థాదులు) దానికి విరుద్ధమైన ఆచారాలు అనుసరించరాదు. ఆ ఆశ్రమపు చిహ్నాలైన దాన ధర్మాదులు ఆచరించాలి. కేవలం బాహ్యంగా ధరించే చిహ్నాలు గాకుండా, విహిత కృత్యాలాచరించడమే ధర్మసాధనం.

శ్లో|| ఫలం కతకవృక్షస్య యద్యప్యంబుప్రసాదకమ్|
న నామగ్రహణాదేవ తస్య వారి ప్రసీదతి||

చిల్లగింజ నీటిలోంచి మలినాలను వేరు చేస్తుంది. కేవలం దాని పేరు చెప్పినంత మాత్రాన నీటిలోంచి మురికి తొలగదు కదా! దాన్ని అరగదీసి నీటిలో కలపాలి. అట్లే ధర్మాలు తెలిస్తే చాలదు. ఆచరించాలి.

శ్లో|| సంరక్షణార్థం జంతూనాం రాత్రవహని వా సదా|
శరీరస్యాత్యయే చైవ సమీక్ష్య వసుధాం చరేత్||

సమస్త జంతువుల ప్రాణ సంరక్షణార్థం రాత్రిగానీ - పగలు గానీ అన్ని వేళలా తన దేహానికి కష్టం కలిగినప్పటికీ భూమ్మీద చూసుకుంటూ అడుగులు వేయాలి. దీనివల్ల చిన్న కీటకాదులు కూడ మనకాళ్లకింద నలిగి పోకుండా రక్షించబడతాయి.

శ్లో|| అహ్నా రాత్ర్యా చ యా జంతూణ హినస్త్యజ్ఞానతో యతిని|
తేషాం స్నాత్వా విశుద్ధ్యర్థం ప్రాణాయామాల షడాచరేత్||

యతి ఒకప్పుడు రాత్రి అయినా - పగలు అయినా అజ్ఞానం చేత జంతువులను హింసించడం జరిగితే, ఆ దోష పరిహారం నిమిత్తం అతడు ఆరు ప్రాణాయామాలు ఆచరించాల్సి ఉంటుంది.

అదే ఉత్తమ తపస్సు

శ్లో|| ప్రాణాయామా బ్రాహ్మణస్య త్రయోఽపీ విధివత్కృతాః|
వ్యాహృతిప్రణవైర్యుక్తా విజ్ఞేయం పరమం తపః||

వ్యాహృతి - ప్రణవములతో కూడ శాస్త్ర ప్రకారం బ్రాహ్మణుడు మూడు

ప్రాణాయామాలైనా చేయాలి. అదే అతనికి ఉత్తమమైన తపస్సు అని తెలియాలి.

శ్లో|| దహ్యంతే ధ్మాయమానానాం ధాతూనాం హి యథా మలాః|
తథేంద్రియాణాం దహ్యంతే దోషాః ప్రాణస్య నిగ్రహాత్||

లోహాలను ఒక మూసలో పోసి ఉంచి ఊదితే, వాటిలోని మలినాలు ఎలా పోతాయో - మనస్సులోని రాగద్వేషాలు, ఇంద్రియాది విషయాలకు లొంగడం మొదలగు దోషాలు ప్రాణాయామంచేత పోతాయి.

శ్లో|| ప్రాణాయామైర్ద్ హేహ్తోషాల ధారణాభిశ్చ కిల్బిషమ్|
ప్రత్యాహారేణ సంసర్గా ధ్యానేనానీశ్వరాల గుణాలో||

కనుక యతి అనేవాడు ప్రాణాయామాది ప్రక్రియలచేత, అనురాగాది దోషాలు దహించుకుంటున్నాడు. కోరిన చోట పరబ్రహ్మను ధ్యానించడం వల్ల పాపాల్ని తొలగించుకుంటున్నాడు. విషయాసక్తినుంచి ఇంద్రియాదులను మరల్చడం వల్ల విషయసంబంధము నివారించుకుంటూన్నాడు, "అహంబ్రహ్మాస్మి' అని తలచుటచేత దుర్గుణాలు వదిలేస్తున్నాడు.

శ్లో|| ఉచ్చావచేషు భూతేషు దుష్షైకాయామకృతాత్మభిః|
ధ్యానయోగేన సంపశ్యేద్ధతిమస్యాంతరాత్మనః||

ఉత్కృష్టమైన దేవ యోనులలోగాని, నీచాలైన పశ్వాదియోనులలో గాని ఈ జీవుడెప్పుడు ఏ విధంగా ప్రవేశిస్తాడనేది మూడులకు తెలీదు. ధ్యానయోగం వల్ల యతి దానిని సాధించగలడు.

శ్లో|| సమ్యగ్దర్శనసంపన్నః కర్మభిర్న నిబధ్యతే|
దర్శనేన విహీనస్తు సంసారం ప్రతిపద్యతే||

జ్ఞానంతో కూడినవాడు పుణ్యపాపాలచేత కట్టుబడడు. అటువంటి జ్ఞానం లేనివాడే జననమరణరూపమైన సంసారంలో పడుతూంటాడు.

బ్రహ్మలోకప్రాప్తికే తపస్సు చేయడం

శ్లో|| అహింసయేంద్రియాసంగైర్వైదికై శ్చైవ కర్మభిః|
తపసశ్చరణేశ్చోగ్రైస్సాధయంతీహ తత్పదమ్||

నిషిద్ధమైన హింసను వదులుట చేత, విషయభోగాలలో ఇంద్రియాలను

తగుల్కొనివ్వక పోవుటచేత, వేదోక్తమైన నిత్యకర్మలు అనుష్ఠించుట చేత, ఉగ్రతపస్సులాచరించడం చేతనే బ్రహ్మలోక ప్రాప్తి.

శ్లో|| అస్థిస్థూణం స్నాయుయుతం మాంసశోణితలేపనమ్|

చర్మావనద్ధం దుర్గంధి పూర్ణం మూత్రపురీషయోః||

జలాశోకసమావిష్టం రోగాయతనమాతురమ్|

రజస్వలమనిత్యం చ భూతావాసమిమం త్యజేత్||

దేహం ఎలాంటిదో మనకు తెలిసిందే! ఎముకలు, కీళ్లు, నరములు కలిగినది, మాంసంచేత - రక్తంచేత కప్పబడినది, చర్మంచేత కట్టబడినది, దుర్గంధభూయిష్టమైన మూత్రపురీషాదులు గలది, వృద్ధాప్యం, రోగాలు, బాధలు, ఆకలిదప్పులు వీటిచేతను శీతోష్ణాల చేతను బాధలు పడేది, నశించే స్వభావం గలది అయినట్టి ఈ దేహాన్ని; దీనితోపాటు గేహాన్ని (గృహం) ప్రతివారూ ఏదోనాటికి విడవాల్సిందే!

శ్లో|| నదీకూలం యథా వృక్షో వృక్షం వా శకునిర్యథా|

తథా త్యజన్నిమం దేహం కృచ్ఛ్రాద్గ్రాహాద్విముచ్యతే||

చెట్టు, తనపాటు (పతనం) ఎరుగక ఏటిగట్టును ఎట్లా వదులుతున్నదో - ఎటు వీడిపోతున్నదో అదేరీతిగా మానవుడు కర్మాధీనమై ఉన్న దేహం తననేటు పడదోస్తుందో ఎరుగజాలడు. పక్షి తన గూటిని స్వేచ్ఛగా వదిలిపెడుతుంది. జ్ఞానవంతుడైన వాడు ఈ దేహాన్ని దాని ఇచ్ఛకు వదలి, సంసారమనే మొసలిపట్టునుంచి తప్పుకోవచ్చు|

శ్లో|| ప్రి యేషు స్వేషు సుకృతమప్రియేషు చ దష్కృతమ్|

విసృజ్య ధ్యానయోగేన బ్రహ్మేభ్యేతి సనాతనమ్||

బ్రహ్మవేత్త అయినవాడు తనకు ఇష్టులైన వారిపట్ల తన పుణ్యాన్ని - తనకు అప్రియంచేసిన వారి పట్ల తన పాపాన్ని వదిలిపెట్టి ధ్యాన నిష్ఠగలవాడై బ్రహ్మైక్యం చెందుతూన్నాడు.

శ్లో|| యదా భావేన భవతి సర్వభావేపు నిస్పృహః|

తదా సుఖమవాప్నోతి ప్రేత్య చేహ చ శాశ్వతమ్||

తన మనసులో సమస్త వస్తువుల మీదా ఎప్పుడు వ్యామోహం లేనివాడౌతున్నాడో, అతడే మోక్షసాధన దిశగా పయనిస్తాడు.

శ్లో|| అనేన విధినా సర్వాంస్త్యక్త్వా సంగ్యా శనైశ్శనై:|
సర్వద్వంద్వఇనిర్ముక్తో బ్రహ్మణ్యేవావతిష్ఠతే||

పుత్ర, క్షేత్ర, కళత్రాదుల పై మమకారాన్ని కట్టి పెట్టి వారి సాంగత్యాన్ని వీడి, మానావమానాలనే ద్వంద్వాలను వీడి, ఇంతకు ముందు చెప్పిన జ్ఞాన కర్మానుష్టానాల వల్ల పునరావృత్త రహితమైన మోక్షాన్ని పొందగలడు.

శ్లో|| ధ్యానికం సర్వమే వైతద్యదేతదభిశబ్దితమ్|
న హ్యనధ్యాత్మవిత్కశ్చిత్ క్రియాఫలముపాశ్నుతే||

"ఆత్మవత్ సర్వభూతాని", "అహమాత్మాబ్రహ్మ' అనే భావం అలవర్చు కొన్నవానికి తప్ప (అనగా - తననుతానే పరమాత్మ అయిన బ్రహ్మముగా తెలుసుకొనుట) పైన చెప్పబడినవి వదలడం సాధ్యం కాదు. అది సాధ్యపడనిదే మోక్షము పొందజాలరు.

శ్లో|| అధియజ్ఞం జపేదాధిదైవిక మేవ చ |
ఆధ్యాత్మికం చ సతతం వేదాంతాభిహితం చ యత్||

యజ్ఞాలను గురించి, దేవతల గురించి, జీవాత్మగురించి, వేదాలలో ప్రతిపాదింప బడిన వేదాంతాన్ని నిత్యం మననం చేస్తూ ఉండాలి. వేదాంత వాక్యసారం ఒంటబట్టించుకోవాలి.

శ్లో|| ఇదం శరణమజ్ఞానా మిద మేవ విజానతామ్|
ఇదమన్విచ్ఛతాం స్వర్గమిదమానంత్యమిచ్ఛతామ్||

ఈ వేద రూపమైన అర్థం అందరికీ బోధపడదు. బ్రహ్మము, తత్ పదానికి అర్థం అనే జ్ఞానం లేనపుడు జీవన్మరణ చక్రమే శరణ్యం. స్వర్గంకోరేవారికి సత్కార్యాచరణమే శరణం. వేదార్ధజ్ఞానం గల వారికిదే మోక్షం.

శ్లో|| అనేన క్రమయోగేన పరివ్రజతి యో ద్విజః|
న వీధూయేహ పాప్మానం పరం బ్రహ్మాధిగచ్ఛతి||

ఈ ప్రకారం ఎవరు సంన్యాసాశ్రమాన్ని గడపగలుగుతారో, అట్టివారీ

లోకమున పాపాలను వీడి శాశ్వత పరబ్రహ్మైక్యము నొందగలరు.

శ్లో|| ఏష ధర్మోఽనుశిష్టో వో యతీనాం నియతాత్మనాం|
వేదసన్న్యాసికానాం తు కర్మయోగం నిబోధత||

జితేంద్రియులు 4 తెరగులు. కుటీచర, బహూదక, హంస, పరమహంస అనే విధాలుగా ఉంటారు. ఈ 4 రకాలవారికి కర్మయోగము వేదవిహితమైన కర్మాచరణమే అదే చెప్పబడినది.

శ్లో|| బ్రహ్మచారీ గృహస్థశ్చ వానప్రస్థ యతి స్తథా|
ఏతే గృహస్థప్రభవాశ్చ త్వారః పృథగాశ్రమాః||

బ్రహ్మచారి, గృహస్థు, వానప్రస్థుడు, సంన్యాసి అని 4రకాల ఆశ్రమములు మానవజాతిని మోక్షగాములుగా చేసే సముద్ధరణ కృషిలో భాగాలే|

శ్లో|| సర్వేఽపి క్ర మతస్యేతే యథశాస్త్ర ని షేవితాః|
యథోక్తకారిణం విప్రం సయంతి పరమాం గతిమ్||

ఈ నాలుగింటా శాస్త్రం చెప్పిన చొప్పున నడుచుకొన్నప్పుడు, అందులో ఏ ఒక్కటైనా, రెండైనా, మూడైనా మానవులకు 'మోక్షప్రాప్తి' అనే ఉత్తమగతిని కలిగిస్తాయి.

ఏది ఉత్తమ ఆశ్రమం?

శ్లో|| సర్వేసామపి చైతేషాం వేదస్మృతివిధానతః|
గృహస్థ ఉచ్యతే శ్రేష్ఠః స త్రినేత్యా బిభర్తి హి||

ఈ నాలుగింట గృహస్థాశ్రమమే ఉత్తమమైనదని మరొక్కమారీ శ్లోకంలో నొక్కి వక్కాణించబడింది. ఇతడేగదా మిగిలిన మూడురకాల ఆశ్రమములను పోషిస్తున్నాడు. స్మృతుల సారం కూడ ఇదే|

శ్లో|| యథా నదీనదాస్సర్వే సాగరే యాంతి సంస్థితామ్|
తథైవా శ్రమిణస్సర్వే గృహస్థ యాంతి సంస్థితిమ్||

నదులన్నీ, నదాలన్నీ చివరికి సముద్రాన్ని చేరినట్లుగా మిగిలిన ఆశ్రమముల వారందరూ గృహస్థాశ్రమం నందు ఉన్నవారినే చేరుతున్నారు. వారి పైనే ఆధారపడుతున్నారు.

శ్లో|| చతుర్భిరపి చైవైతైర్నిత్యమా శ్రమిభిర్ద్విజైః|
దశలక్షణకో ధర్మః సేవితవ్యః ప్రయత్నతః||

ఈ నాలుగాశ్రమాలలో దేనియందున్నా, ఈ క్రింద చెప్పబడే 10సాధారణ ధర్మాలనూ అందరూ ఆచరించాలి. అవి:- (తదుపరి శ్లోకంతో అన్వయం)

శ్లో|| ధృతిః క్షమా దమోఽస్త్యం శోచనీంద్రియని గ్రహః|
ధీర్విద్యా సత్యమక్రోధో దశకం ధర్మలక్షణమ్||

సంతోషం, అపకారికి ఉపకారం, దేనికీ చలించకుండుట, ఇతరుల వస్తువు లను ఆశించకుండుట, వివిధ శౌచక్రియలు చెప్పబడినవి గనుక - వాటివల్ల పరిశుభ్రంగా ఉండుట, ఇంద్రియాది విషయలోలత్వాన్ని క్రమంగా జయించుట, శాస్త్ర - ధర్మసూక్ష్మాలనెఱిగి ఆచరించుట, ఆత్మజ్ఞానం, సత్యం, కోపం లేకుండుట అనే ఈ 10 ధర్మాలు ఆచరించదగినవి.

శ్లో|| దశ లక్షణాని ధర్మస్య యే విప్రాస్సమధీయతే|
అధీత్య చానువర్తంతే తే యాంతి పరమాం గతిమ్||

ఎవరీ 10 ధర్మాల నెఱిగి అనువర్తిస్తూన్నారో వారు ఉత్తమగతిని పొందగలరు.

శ్లో|| దశలక్షణకం ధర్మమనుతిష్ట సమాహితః|
వేదాంతం విధివచ్ఛ్రుత్వా సవ్య సేదనృణో ద్విజ||

ద్విజుడు ఈ చెప్పబడిన 10 లక్షణాలను ధర్మాలుగా అనుష్ఠిస్తూ, వేదాంతం - ఉపనిషత్తుల అర్థాలను గురువు దగ్గర్నుంచి గృహస్థాశ్రమదశలో నేర్చుకుని, మూడు రకాల ఋణాలను తీర్చుకోవాలి.

శ్లో|| సన్న్యస్య సర్వకర్మాణి కర్మదోషానపానుదన్|
నియతో వేదమభ్యస్య పుత్రైశ్వర్యే సుఖం వసేత్||

అంత్యదశయందు మానవుడు అన్యచింతమాని, అగ్నిహోత్రాది కర్మలున్ను విడిచి, అజ్ఞాన వశాన జరిగిన పాపాలను పోగొట్టుకోడానికి ప్రాణాయామాలు చేస్తూ, పుత్రునింట అతని కలిమిచేత జీవికను వెళ్లబీయాలి. ఇది కుటీచరుని ధర్మము.

శ్లో|| ఏవం సన్నస్య కర్మాణి స్వకార్యపరమోఽస్పృహః|
సన్న్యాసే నాపహత్యైనః ప్రాప్నోతి పరమాం గతిమ్||

ఇక్కడ నివశిస్తూన్నా, జీవనచింతమాని - ఆత్మసాక్షాత్కారమే ముఖ్యమని భావించి ఉపనిషదాది వేదాంత విషయముల పై సదా మనసులగ్నంచేస్తూ, బ్రహ్మసాక్షాత్కారంచే మోక్షాన్ని పొందాలి.

శ్లో|| ఏష వోఽభిహితో ధర్మో బ్రాహ్మణస్య చతుర్విధ: |
పుణ్యోఽక్షయఫల: ప్రేత్య రాజ్ఞాం ధర్మం నిబోధత||

మునులారా| బ్రాహ్మణునికి సంబంధించిన 4 ఆశ్రమముల ధర్మములను చెప్పాను. ఇటు పైన రాజధర్మములు తెలుపుతాను వినండి|

ఇతి మానవేధర్మశాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాంసంహితాయాం షష్ఠోఽధ్యాయః.

భృగువుచే చెప్పబడిన నూనతసంహిత అను మనుధర్మశాస్త్రంలో ఆరవ అధ్యాయం సమాప్తం.

మనుస్మృతిః

(మానవ సంహిత)

సవ్యాఖ్యాన ఆంధ్ర తాత్పర్య సహితము

మనుధర్మ శాస్త్రము – 7 - ఏడవ అధ్యాయము

శ్లో|| రాజధర్మా ప్రవక్ష్యామి యథావృత్తే భవేన్నృపః|
సంభవశ్చ యథా తస్య సిద్ధిశ్చ పరమా యథా||

భృగుమహర్షి మునులతో ఇలా అన్నాడు..... "మునులారా| రాజు అనేవాడు ఎటువంటి ధర్మాలను అనుసరించాలో - ఎటువంటి ప్రవర్తన కలిగి ఉండాలో - వాటిని వివరిస్తాను

శ్లో|| బ్రహ్మం ప్రాప్తేన సంస్కారం క్షత్రియేణ యథావిధి|
సర్వస్యాస్య యథాన్యాయం కర్తవ్యం పరిరక్షణమ్||

శాస్త్ర విధి రీత్యా ఉపనయన సంస్కారం' పొందినట్టి క్షత్రియుడు తన దేశమునందున్న సకలప్రజలయొక్క సంరక్షణను న్యాయం తప్పకుండా చేయవలసి వుంటుంది.

శ్లో|| అరాజకే హి లోకేఒస్మికా సర్వతో విద్రుతే భయాత్|
రక్షార్థమస్య సర్వస్య రోజానమసృజత్ప్రభు: ||
ఇంద్రానిలయమార్కోణా మగ్నేశ్చ వరుణస్య చ|
చంద్రవి త్తేశ శ్చైవ మాత్రానిర్హృత్య శాశ్వతీ||

రాజులు లేని జగత్తు, బలవంతులైన వారి వల్ల ప్రజలకు భీతిని కల్గిస్తూండగా - బ్రహ్మదేవుడు అటువంటి జగాన్ని కాపాడ్డానికి ఇంద్రాగ్నియమ నిరృతి వరుణ వాయు కుబేరైశాన్యాది అష్టదిక్పాలకులను నియమించాడు.

శ్లో|| యస్మాదేషాం సురేంద్రాణాం మాత్రాభ్యో నిర్మితో నృపః |
తస్మాదభిభవత్యేష సర్వభూతాని తేజసా||

ఏ కారణం చేత రాజు దేవతా శ్రేష్ఠుల అంశాల చేత సృజించబడ్డాడో, ఆ కారణంచేతనే అతడు తన వెలుగుచేత ఇతర ప్రాణులకెల్ల మేటిగా ఉన్నాడు.

శ్లో|| తపత్యాదిత్యవచ్చైష చక్షంషీ చ మనాంసి చ|
న చైనం భువి శక్నోతి కశ్చి దప్యభివీక్షితుమ్||

తనను చూడవలెనన్న వారి చూపులను - మనస్సులను సూర్యుని వలెనే దహించువాడు రాజు. అనగా దుర్నిరీక్షుడని చెప్పబడినది. తేరిపారజూడ శక్యము కానివాడు అని అర్థం.

శ్లో|| సోఽగ్నిర్భవతి వాయుశ్చ స్సోర్కస్సోమస్సధర్మరాట్|
స కుబేరస వరుణస్స మ హేంద్రః ప్రభావతః||

పైన చెప్పబడిన అష్టదిక్పాలుర అంశ వల్ల అతడే ఆయా దిక్పాలుర రూపధారి అని చెప్పవచ్చు|
అందుచేత.........(తదుపరి శ్లోకంతో అన్వయం)

శ్లో|| బాలోఽపి నావమంతవ్యో మనుష్య ఇతి భూమిపః|
మహతీ దేవతా హ్యేషా నరరూపేణ తిష్ఠతి||

బాలుడైనప్పటికీ రాజును మానవ మాత్రుడని ఎంచరాదు. గొప్ప దైవతమే మానుష రూపమున రాజుగా అవతరించినట్లు ఎఱుగవలయును.

శ్లో|| ఏకమేవ దహత్యగ్నిర్నరం దురుపసర్పిణమ్|
కులం దహతి రాజాగ్నిః సపశుద్రవ్యసంచయమ్||

'రాజు అగ్నిలాంటి వాడని తెలీక ఎవడైతే దగ్గరకు చేరతాడో వాడు అన్నివిధాలా చెడతాడు. అగ్ని అయితే కేవలం తనను దరిచేరిన వారినే దహిస్తాడు. కాని రాజు దరిచేరే వారి పశుధన ధాన్య బంధుసమూహంతో సహా సర్వం

హరిస్తాడు.

శ్లో|| కార్యం సోఽవేక్ష్య శక్తిం చ దేశకాలౌ చ తత్త్వతః|
కురుతే ధర్మసిద్ధ్యర్థం విశ్వరూపం పునః పునః||

జరగవలసిన పనిని బట్టి రాజు దేశకాలాల కనుగుణంగా, తనశక్తిమేరకు రకరకాల రూపాలు ధరిస్తాడు. శక్తిలేనపుడే ఇతరుల ధాటిని ఒప్పుకొంటాడు. అయినప్పటికీ శక్తిసంపాదించుకోవడంలో కృతకృత్యుడై ఎప్పటికైనా అవతలి వారి పై (తన ఓర్పును పరీక్షించిన వారి పై) ప్రతీకారం తీర్చుకుంటాడు. సందర్భాన్ని బట్టి మారిపోగల ఇట్టి గుణమున్న రాజు తనకు మిత్రుడని పొంగిపోరాదు.

శ్లో|| యస్య ప్రసాద్ పద్మా శ్రీర్విజయశ్చ పరాక్రమే|
మృత్యుశ్చ వసతి క్రోధే సర్వతజోమయో హి సః||

ఎవరి అనుగ్రహం చేత గొప్ప సంపద, ఎవరి చల్లని చూపు సోకినపుడు విజయం కలుగుతాయో అట్టి క్షత్రియునే సకల తేజస్స్వరూపుడనాలి. కనుక - కలిమి కోరేవాడు, బలిమికోరేవాడు రాజుతో చెలిమి చేస్తాడు. జీవనం కోరేవాడెన్నడు రాజుతో విరోధపడరాదు. సూర్యచంద్రాదుల శక్తి ఉన్నవాడు కనుక ఆశ్రయించదగ్గవాడు.

శ్లో|| తం యస్తు ద్వేష్టసమ్మోహాత్సవినశ్యత్యసంశయమ్|
తస్య హ్యాశు వినాశాయ రాజా ప్రకురేతే మనః||

అటువంటి రాజును అజ్ఞానం చేత ఎవరైనా విరోధ భావంతో చూస్తే, అతడు తప్పక నశిస్తాడు. ఎందుకంటే...రాజు తనతో విభేదించిన వానిని రూపు మాపనిదే నిద్రపోడు. అతడి అంతు చూడ్డానికే ప్రయత్నిస్తాడు.

శ్లో|| తస్మాద్ధర్మం యమి ష్టేషు సంవ్యవ సేన్నరాధిపః|
అనిష్టం చాప్యనిషేషు తం ధర్మం స విచాలయేత్||

కనుకనే, రాజు తనకు కావలసినదేది శాస్త్ర సమ్మతమో, ఏది ఇష్టమో, ఏది శాస్త్రానికి విరుద్ధమో అనేదాన్ని విచారించి నిర్ణయిస్తాడు. అనిష్టంగా ఉన్నవి నియమానుసారంగానే ఉన్నా అనవసరంగా గ్రహించడు.

శ్లో|| తస్యార్థే సర్వభూతానాం గోప్తారం ధర్మమాత్మజమ్|

బ్రహ్మతేజోమయం దండమసృజత్పూర్వమీశ్వరః||

రాజు కార్యసాఫల్యత కోసం బ్రహ్మసృష్టించిన వాటిలో సకల ప్రాణి సంరక్షక రవ పుత్రుని ధర్ముడనే వాడిని - బ్రహ్మతే జన్వరరావ వె న న్యాయము(దండము) అనే దానినీ ముఖ్యంగా పరిగణించాలి.

శ్లో|| తస్య సర్వాణి భూతాని స్థావరాణి చరాణి చ|
భయాదోగాయ కల్పంతే స్వధర్మాన్న చలంతి చ||

ఆ దండమనే దాని భయంవల్లనే నీతి కలిగి సకల భూతములు భోగాలనుభవిస్తున్నాయి. అంతేగాక తమకు విహితమైన స్వధర్మాలనుంచి "తొలగకుండా ఉన్నాయి.

శ్లో|| తం దేశకాలౌ శక్తిం చ విద్యాం చావేక్ష్య తత్త్వతః|
యథార్హ తస్సంప్రణయేన్న రేష్వన్యాయవర్తిషు||

రాజు, ఆ దండము యొక్క శక్తినీ, దేశకాలాదులనీ, ఏయే దోషాలకు యే దండనలు విధించాలో శాస్త్రం ప్రకారం వాటినీ విచారించి; అపరాధులైన వారిపట్ల మాత్రమే దానిని ప్రయోగించాలి.

శ్లో|| స రాజా పురుషో దండగ నే శాసితో చ సః|
చతుర్ణామాశ్రమాణాం చ ధర్మస్య ప్రతిభూః స్మృతః||

ఆ దండములో రాజబలం ఉన్నందువల్ల అదే గొప్పది. మిగిలిన వారంతా దానికి లోబడి ఉండవలసినందువల్ల ఆ దండమే పురుషుడు. దానిచేతనే అన్నికార్యాలు నేరవేరడంచేత అదే నేత శాసిస్తూన్నందున శాసనకర్త అని ఋషులు పలుకుతున్నారు.

శ్లో|| దండశ్శాస్తి ప్రజాస్సర్వా దండ ఏకాభిరోతి|
దండస్సు ప్తేషు జాగర్తి దండం ధర్మం విదుర్బుధాః||

రాజదండమే జనులందరికీ ఆజ్ఞ ఇస్తోంది. అదే అందర్నీ సంరక్షిస్తోంది. రక్షకులు (మానవ మాత్రులు గనుక) నిద్రిస్తూన్నా దండమే (న్యాయమే) మేల్కొని ఉండి కావలికాస్తోంది. అదే ధర్మహేతువగుట చేత దానినే ధర్మమని పెద్దలు అంటారు.

శ్లో|| సమీక్ష్య న ధృత స్సమ్యక్ సర్వారంజయతి ప్రజాః|
అసమీక్ష్య ప్రణీతస్తు వినాశయతి సర్వతః||

శాస్త్రం చేత చక్కగా శోధించి, అపరాధానుగుణంగా శిక్షింపబడి అది ప్రజలను రంజింపచేయుట చేత రాజదండము శ్రద్ధగా కాపాడబడాల్సి ఉంది.

శ్లో|| స్వే స్వే ధర్మే నివిష్టానాం సర్వేషా మనుపూర్వశః|
వర్ణానాం ఆశ్రమాణాం చ రాజా సృష్టాభి రక్షితా||

తమ తమ ధర్మాలందు గల గట్టి పట్టుదల చేత, చాతుర్వర్ణాలను బ్రహ్మచర్యాద్యాశ్రమాలను రక్షించడానికే బ్రహ్మదేవుడు రాజును సృజించాడు.

శ్లో|| తేన యద్యత్సభృత్యేన కర్తవ్యం రక్షతాప్రజాః|
తత్తద్వోఽహం ప్రవక్ష్యామి యథావదనుపూర్వశః||

అటువంటి ప్రజాసంరక్షకుడైన రాజు తన పరివార సమేతంగా నడుచుకోవలసిన విధులన్నీ వరుసగా మీకు చెపుతాను వినేదరు గాక|

శ్లో|| బ్రాహ్మణాన్ పర్యుపాసీత ప్రాతరుత్థాయ పార్థివః|
విద్య వృద్ధాన్ విదుష స్త్రీ ప్లేతే తేషాం చ శాసనే||

రాజు ఉదయాన్నే లేచి, ఋగ్యజుస్సామాలనే మూడు వేదాలను సాంగంగా చదువుకున్న విద్వాంసులైన బ్రాహ్మణులను కొలవాలి. వారి ఆనతి మేరకే సంచరించాలి.

శ్లో|| వృద్ధాంశ్చ నిత్యం సేవేత విప్రాన్ వేద విదశ్శుచీన్|
వృద్ధ సేవీ హీ సతతం రక్షోభి రపి పూజ్యతే||

వయస్సు చేత - తపస్సు చేత పెద్ద వారైనట్టి, వేదాలను సాంగోపాంగంగా ఎఱిగినట్టి, బాహ్యాంతర పరిశుద్ధులైనట్టి వారిని రాజు సేవించాలి. అట్టి విప్రులను పూజించేవాడు రాక్షసులకే పూజ్యుడైనపుడు మానవుల సంగతి చెప్పనేల?

శ్లో|| తేభ్యోఽ ధిగచ్ఛేద్వినయం వినీతాతాపి నిత్యశః|
వినీతాత్మా హి నృపతిర్న వినశ్యతి కరి చిత్||

సహజ బుద్ధిచేత అర్థశాస్త్రం మొదలగు వాటియందుండే జ్ఞానంచేత శిక్షితు డైనప్పటికీ, రాజు ధర్మశాస్త్ర కోవిదులైన విప్రపండితుల నుంచి నీతి

నేర్చుకోవాలి. ఇది లౌకిక జ్ఞాన దాయకమైనవి. అనుభవంచేత సంపాదింపబడినది. అన్నీ శాస్త్రమే చెప్పదు కదా!

శ్లో|| బహవోఽవినయాన్నష్టా రాజానస్సపరిచ్ఛదాః|
వనస్థా అపి రాజ్యాని వినయాత్రతి పేదిరే||

ఎంతో మంది ప్రభువులకు గొప్ప ఖజానా, గజబలం, ఆశ్విక బలం ఉన్నప్పటికీ పండితుల అనుభవసారం అందక నశించారు. కొందరు రాజులు అడవుల్లో ఉన్నప్పటికీ, విద్వాంసుల సాహచర్యం వల్ల తిరిగి రాజ్యాలు పొందారు.

శ్లో|| వేనో వినష్టోఽవినయాన్న హుషశ్చైవ పార్థివః|
సుదాసో యావనశ్చైవ సముఖో నిమిరేవ చ||

అవిధేయత అనే అవగుణంచేతనే కదా - వేనుడు, నహుషుడు, సుధా సుడు, సుముఖుడు, నిమి అనేవారు పతనమయ్యారు. వీరిలో చాలామంది పెద్దల మాటలను పెడచెవిన పెట్టిన వారే|

శ్లో|| పృథుస్తు వినయాద్రాజ్యం ప్రాప్తవాల మనురేవ చ|
కుబేరశ్చ ధనైశ్వర్యం బ్రాహ్మణ్యం చైవ గాధిజః||

పృథు చక్రవర్తి, మనువు పెద్దల మాటవిని రాజ్యాలను పొందినవారే| కుబేరుడు ధనాధిపుడైనదీ - రాజర్షి విశ్వామిత్రుడు బ్రహ్మర్షిగా మారినదీ శ్రేష్ఠుల శుశ్రూషచేతనే|

శ్లో|| త్రైవిద్యేభ్యస్త్రయీం విద్యాం దండనీతిం చ శాశ్వతీమ్|
అన్వీక్షికీం చాత్మవిద్యాం వార్తారంభాంశ్చ లోకతః||

వేదాలు మూడూ తెలిసివున్న వారి నుంచి ఋగ్యజుస్సామాలనే వేదాలను, నిత్యావసరమైన దండనీతిని, తర్కశాస్త్రాన్ని, బ్రహ్మవిద్యని నేర్వడం సుఖదుః ఖాలలో ఒకేరీతిగా ఉండటం, కృషి - వాణిజ్యం మొదలగు విషయాలను ఆయా విషయ పరిజ్ఞానం గలవారి వద్ద నుంచి నేర్వడం రాజు అలవర్చుకోవాలి.

శ్లో|| ఇంద్రియాణాం జయే యోగం సమాతి ష్టేద్దివానిశమ్|
జితేంద్రియో హి శక్నోతి వశ స్థాపయితుం ప్రజాః||

పగలయినా - రాత్రయినా జితేంద్రియునిగా ఉండటానికే రాజు ప్రయ

త్పించాలి. ఇంద్రియ నిగ్రహం కలవాడే ప్రజలను తన వశంలో ఉంచుకోగలడు కదా!

శ్లో|| దశ కామసముత్థాని తథాఽష్టా క్రోధజాని చ|
వ్యసనాని దురంతాని ప్రయత్నేన వివర్జయేత్||

కామం వల్ల జనించిన పది దుర్లక్షణాలను, క్రోధం వల్ల ఉత్పన్నమయిన ఎనిమిది దుర్లక్షణాలను, చివరికి పతనస్థాయికి తెచ్చే అన్ని వ్యసనాలను రాజు దూరం చేసుకోవాలి.

శ్లో|| కామజేషు ప్రసక్తో హి వ్యసనేషు మహీపతిః|
వియుజ్య తేర్థధర్మాభ్యాం క్రోధజేష్వాత్మనైవ తు||

కామం వల్ల ప్రవర్తిల్లిన నృపాలుడు అర్ధ(ధన) కామములను రెండిట్నీ కోల్పోతున్నాడు. క్రోధ జనితమైన వ్యసనాలతో తగుల్కొనేవాడు చివరికి తన దేహానికే చేటు తెచ్చుకుంటూన్నాడు.

శ్లో|| మృగయాక్షా దివాస్వప్నః పరివాదః స్త్రియో మదః |
తౌరత్రికం వృథాట్యా చ కామజో దశకో గణః||

కోరిక (కామం) నుంచి జనించిన పది వ్యసన లక్షణాలూ ఇవి: 1. వేట 2. వాదం 3. పగటి నిద్ర 4. పరనింద 5. స్త్రీలతో కూడటం 6. మద్యపానం వల్ల కలిగే శ్రీ మత్తు 7. నృత్యాభిలాష 8. నంగీతాభిలాష 9. లో వృథాసంచారం 10. అకారణంగా ఇతరుల్ని శిక్షించడం. మ న

శ్లో|| పైశూన్యం సాహసం ద్రోహ ఈర్ష్యాఽసూయార్థ దూషణమ్|
వాగ్దండజం చ పారుష్యం క్రోధజోఽపి గణేష్టకః||

కొండెములు చెప్పడం, సజ్జనులను అణచజూడటv, ఎటం వహించి చంపడం, ఇతరుల సద్గుణాలను ఓర్వలేకపోవడం, ఇతరుల ధనాన్ని బలవంతంగా లాక్కోవడం, ఇవ్వవలసిన వాటిని ఇవ్వకపోవడం, వాకౌరుష్యం, దండించడంలో కాఠిన్యం ఇవి కోపం వల్ల కలిగే వ్యసన లక్షణాలు.

శ్లో|| ద్వయోర ప్యేత యోర్మూలం యం సర్వే కవయో విదు:|
తం యత్నేన జయే ల్లోభం తవేతావ్ర గణా||

ఈ రెండు లక్షణ సమూహాలకు కారణమేమిటి? అని యోచించినపుడు

లోభగుణమేనని పెద్దలు చెపుతారు. దానిని రాజువిడిచి తీరాలి. దాని జన్యములైన ఈ లక్షణాలు అప్పుడే అంతరిస్తాయి.

శ్లో|| పాన మక్షాః స్త్రియశ్చైవ మృగయా చ యథాక్రమమ్|
ఏతత్కష్టతమం విద్యాచ్చతుష్కం కామజే గణే||

కామం వల్ల జనించిన పది లక్షణాలలో వేట, మద్యపానం, జూదం, స్త్రీ సంభోగవాంఛ ఇవి విడుచుటకు వీలుకానివి కనుక దుఃఖదాయకములని చెప్పబడ్డాయి.

మంత్రిలక్షణము.

శ్లో|| మౌలాన్ శాస్త్ర విద శ్శూరాన్ లబ్ధ లక్షాన్ కులోద్భవాన్|
సచివాన్ సప్త చాష్టావా ప్రకుర్వీత పరీక్షితాన్||

వంశపారంపర్యంగా వచ్చినవారిని, శాస్త్రం తెలిసినవారిని, శూరులను, ఆయుధ ప్రయోగ నిపుణులను, మంచి వంశంలో పుట్టిన వారిని ఏడుగురినో, ఎనిమిది మందినో పరీక్షించి మంత్రులుగా ఏర్పరచుకోవాలి.

శ్లో|| అపీయత్సుకరం కర్మ తదప్యే కేన దుష్కరమ్|
విశేషతోఽ సహాయేన కిం తు రాజ్యం మహోదయమ్||

తరచు ఒకే పనిచేయాలంటే ఎంతో కష్టం. అటువంటిది రాజ్యపాలనం ఒంటరిగా చేయ వీలవుతుందా ?

శ్లో|| వైస్సార్ధం చింతయేన్నిత్యం సామాన్యం సంధి విగ్రహమ్|
స్థానం సముదయం గుపిం లబ్ధ ప్రశమ సా నిచ||

కనుక – రాజు మంత్రుల దగ్గర దాచరాని సాధారణ విషయాల మొదలు సంధి – విగ్రహము, ద్రవ్య, పుర, రాష్ట్ర వ్యవహారాలు, ధాన్యం – బంగారం మొదలగు దొరికే స్థలాలు, సంరక్షణం, దొరికిన ధనం సదుపయోగం చేయడం వంటి ముఖ్య విషయాల వరకు మంత్రులతో ఆలోచించాలి.

శ్లో|| దూతం చైవ ప్రకుర్వీత సర్వశాస్త్ర విశారదమ్|
ఇంగితాకార చేష్టజ్ఞం శుచించక్షం కులోద్గతమ్||

ఐహికాముష్మిక శాస్త్రాల నెల్ల తెలిసినవాడు, ఇతరుల మనసెరిగి

మాటలాడే స్వభావం – ఆకారం గలవాడు, హస్త సంజ్ఞలు వంటివి తెలిసున్నవాడు, పరిశుద్ధ చరితుడు నేర్పరి ఐన వాడ్ని దూతగా నియమించాలి.

శ్లో|| అనురక్త శ్శుచిర్దక్షః స్మృతిమాన్ దేశకాలవిత్|
వపుష్మాన్ వీత భీర్వాగ్మీ దూతో రాజ్ఞః ప్రవస్యతే||

ప్రజలపట్ల అనురాగం గలవాడు, స్త్రీల విషయంలో – ధన విషయములో పరిశుద్ధుడు, జ్ఞప్తిగలవాడు, నైపుణ్యంగలవాడు, దేశకాలాదుల జ్ఞానం గలవాడు, నిర్భయుడు, రూపసి, భాషలలో నేర్పరి ఐన దూతను రాజు తన సమక్షంలో ఉంచుకోవాలి.

శ్లో|| అమాత్యే దండ ఆయతో దండే వైనయికీ క్రియా|
నృపతో కోశ రాషే చ దూతే సంధివిపర్యయా||
దూత ఏవహి సంధత్తే భినత్యేవ చ సంహతోన్|
దూత స్త త్కురుతే కర్మ భిద్యంతే యేన వా నవా||

ఎవరెవరి వల్ల ఏవేవీ లొంగి సంచరించాలో చెపుతూ, దూత సంధికీ – యుద్ధానికీ ప్రతినిధి అన్నాడు మనువు. ఇవి దూతకు లొంగి వున్నవి. దూతవల్లనే సంధీ సంభవించవచ్చు| యుద్ధమూ జరగవచ్చు| ఏపనిని మధ్యవర్తులు చేయగలరో దూత అది చేయగలడు.

శ్లో|| స విద్యాదస్య కృత్యేషు నిగూఢంగిత చేష్టితైః|
ఆకార మింగితం చేష్టాం భృత్యేషు చ చికీర్షితమ్||

శత్రురాజు వద్దకు వెళ్లేదూత, రకరకాల (గూఢచర్య) వేషాలతో ఆ రాజ్యం – రాజు మనోభిప్రాయం, చర్యలు, రాజ సేవకుల రీతులు అన్నీ గ్రహించాలి.

రాజు ఎక్కడ నివశించాలి?

శ్లో|| జాంగలం సస్య సంపన్నం ఆర్యప్రాయ మనానిలమ్|
రమ్య మాసత సామంతం స్వాజీవ్యం దేశమావ సేత్||

కొద్దిగా నీటి గడ్డి గల ప్రదేశం; బహుధాన్య సమృద్ధి నిచ్చే పొలములు, ఎక్కువమంది వర్తకులు ఉండే ప్రదేశం; రోగాలు – ఉపద్రవాలకు చోటివ్వని ప్రదేశం; పుష్పఫలభరిత వృక్షాలతో ఇంపుకల్గించు ప్రదేశం, జనులను కృషి – వాణిజ్యం

వంటి జీవనోపాధి కలిగించే ప్రదేశం రాజు నివశించడానికి అనువైనది. సమీపంలో అడవి ఉండడం కూడా మంచిది.

రాజధాని లక్షణం

శ్లో|| సర్వేణ తు ప్రయత్నేన గిరిదుర్గం సమాశ్రయేత్|
ఏషాం హి బాహు గుణ్యేన గిరి దుర్గం విశిష్యతే||

పైన చెప్పబడినటువంటి చోట కోట నిర్మించుకుని రాజు నివశిస్తే, అది రాజధాని అనబడుతుంది. కాని, ఇట్టి కోటలన్నిట్లో గిరి దుర్గం (కొండమీద కోట) శ్రేష్ఠమైనది. అదీ శత్రుదుర్భేద్యకంగా ఉండాలి.

రాజగృహ లక్షణం

శ్లో|| తస్య మధ్యే సుపర్యాప్తం కారయేద్గృహ మాత్మనః|
గుప్తం సర్వర్తుకం శుభ్రం జల వృక్ష సమన్వితమ్||

ఆ దుర్గానికి మధ్యలో వేర్వేరుగాస్త్రీల గృహాలు, దేవతాగృహం, ఆయుధాగారాలు, వంటశాలలు, మొదలగునవి విశాలంగా ఏర్పరచబడాలి. కోటప్రాకారాలతో అలరారుతూ, అగడ్త కలదై వివిధ ఫలవృక్షభరితమై, నీటి వసతి కలిగినదై చెట్లు చుట్టూ ఉంటూ మధ్యలో రాజగృహం ఉండేలా నిర్మించబడాలి.

శ్లో|| పురోహితం చ కుర్వీత వృణుయాదేవ చ ర్త్విజ|
తేఽస్య గృహ్యాణి కర్మాణి కుర్యుర్వైతానికాని చ||

అధర్వణ వేదం తెలిసిన పురోహితుని నియమించాలి. యజ్ఞాదికాలు చేయించడానికి ఋత్విజులను నియమించాలి. యజ్ఞాలు, శ్రౌత కర్మలు, గృహ్యాకార్యాలు వీరి అధీనంలో ఉంచాలి.

శ్లో|| యజేత రాజా క్రతుభిర్వివిధై రాప్తదక్షిణై: |
ధర్మార్థం చైవ విప్రేభ్యో దద్యాద్భోగా ధనాని చ||

లోభం ప్రదర్శించకుండా యధేష్టంగా దక్షిణలిస్తూ రాజు వారిచేత యజ్ఞాలు చేయించాలి. వారికి దక్షిణగానే గాక సమ్మాన పురస్సరంగా రాజు గృహాలు, భూమి, శయ్య, బంగారం, వెండి, భూషణాలు వంటివి బహూకరిస్తూండాలి.

శ్లో|| సాంవత్సరికమాశపై రాష్ట్రాదాహారయేద్బలిమ|
స్యాచ్ఛామ్నాయావరో లోకే వరేత పిత్రువన్నృషు||

తగిన మంత్రుల్ని నియమించి ఏడాదికి రాబట్టవలసిన పన్నులను రాబట్టాలి. పన్నులు వసూలు చేయడంలో శాస్త్ర విధిని అతిక్రమించకూడదు. తండ్రివలె వాత్సల్యబుద్ధితో మెలగుతూనే పన్నులు వసూలు చేయించాలి.

అధికారుల నియామకం

శ్లో|| అధ్యక్షాE వివిధాE కుర్యాత్తత్ర తత్ర విపశ్చితః |
తేఽస్య సర్వాణ్యవేక్షీరన్నృణాం కార్యాణి కుర్వతామ్ ||

ఏనుగులు, గుర్రాలు, రథాలు, కాల్బలం అనే చతురంగ బలాలై అధికారులను - ఆయా అంశాలలో నిపుణులైన వారినే నియమించాలి. వారా స్థలాలలో సరిగ్గా పని చేస్తున్నదీ - లేనిదీ చూసే పాలనా సామర్థ్యం రాజుకు అవసరం.

శ్లో|| ఆవృత్తానాం గురుకులాద్విప్రాణాం పూజకో భవేత్|
నృపాణామక్షయో హ్యేషనిధి ర్బ్రా హ్మోఽభిధీయతే||

గురుకులంలో వేదాధ్యయనాన్ని సాగించి వచ్చిన బ్రాహ్మణ బ్రహ్మచారులను యోగ్యత నెఱిగి సమ్మానించాలి. ఈ విధమైన సత్కారం వల్ల, ఆ విప్రుల ఆశీర్వచనాలు రాజుకు తరగని పెన్నిధులై నిలిచి ఎల్లపుడూ కాపాడుతూంటాయి.

శ్లో|| న తం స్తేనా న చామిత్రా హరంతి న చ నశ్యతి|
తస్మాద్రాజ్ఞా నిధాతవ్యో బ్రాహ్మణేష్వక్షయో నిధి:||

ఈప్రకారం బ్రాహ్మణుల యందు రాజు ఉంచిన పుణ్యమనే నిధి దొంగలు అపహరించరు. శత్రువులకు వశం కాదు. దానికై అది తరగదు. కనుక రాజు ఎన్నటికీ తరగని ధనధాన్యరూపమైన నిధిని బ్రాహ్మణుల అధీనంలో ఉంచాలి. అనగా బ్రాహ్మణులను సత్కరించి ఇవ్వాలని అర్థం|.

శ్లో|| న స్కందతే న వ్యధతే న వినశ్యతి కర్హి చిత్|
వరిష్ఠమగ్ని హోత్రేభ్యో బ్రాహ్మణస్య ముఖే హుతమ్||

అగ్నిలో వేల్చబడిన హవిస్సు అగ్నిలో పడక జారి పోవచ్చును.

క్రిందపడవచ్చు| నలిగిపోవచ్చు! ఎండిపోవచ్చు! బ్రాహ్మణుని ముఖమునందు వ్రేల్చబడిన హవిస్సు తొలగిపోదు. క్రిందపడదు. చెడిపోదు. ఎండిపోదు. కనుక - అగ్నిలో పడవేయుటకంటే బ్రాహ్మణునికి ఇవ్వడం మేలు!

శ్లో|| సమమబ్రాహ్మణే దానం ద్విగుణం బ్రాహ్మణబ్రువే|
ప్రాధీతే శతసాహస్ర మనంతరం వేదపారగే ||

బ్రాహ్మణేతరునికి ఇచ్చేదానం సరికి సరైన ఫలితం కలిగిస్తుంది. బ్రాహ్మణుని కిచ్చిన దానం రెండింతలు ఫలితాన్నిస్తుంది. వేదాధ్యయన సంపన్నుడైన విప్రునికి ఇచ్చేదానం లక్షరెట్లు ఫలితదాయకం. చతుర్వేదపారం గునికి ఇచ్చినదానం అంతులేని ఫలితమిస్తుంది.

శ్లో|| పాత్రస్య హి విశేషేణ శ్రద్ధధానతయైవ చ |
అల్పం వా బహు వా ప్రేత్య దొనస్యావాప్యతే ఫలమ్||

దానం పుచ్చుకొనే బ్రాహ్మణుని విద్య, తపస్సు, జీవిక వీట్నిబట్టి - దాతకు గల శ్రద్ధను బట్టి దానం కొద్దీ - గొప్పో అయినా పరలోకంలో ఫలితమిస్తుంది.

యుద్ధ ధర్మాలు

శ్లో|| స మోత్తమాధమై రాజా త్వాహూతః పాలయ్య ప్రజాః|
న నివర్త సంగ్రామాత్ క్షాత్రధర్మమనుస్మరన్ ||

తనతో సమానుడైనా, అధికుడైనా, నీచుడైనా సరే! యుద్ధానికి పిలిచి నట్లయితే రాజు క్షత్రియధర్మాన్ననుసరించి వెఱవకుండా యుద్ధానికి వెళ్లాలి. భీతి చేత అక్కడ నుంచి వెనుతిరగరాదు.

శ్లో|| సంగ్రామేష్వనివర్తిత్వం ప్రజానాం చైవ పాలనమ్|
శుశ్రూషా బ్రాహ్మణానాం చ రాజ్ఞాం శ్రేయస్కరం పరమ్||

ఎందుకంటే - యుద్ధం నుంచి మరలకపోవడం, ప్రజలను పరిపాలిం చడం, బ్రాహ్మణులకు శుశ్రూష చేయడం అనేవి రాజులకు మిక్కిలి శ్రేయస్కరమైనవి. (ప్రధానమైన యుద్ధధర్మాలు ఇలా ఉంటాయి...)

శ్లో|| ఆహవేషు మిథఒన్యోన్యం జిఘాంసంతో మహీక్షితః|
యుధ్యమానోః పరం శక్త్యా స్వర్గం యాంత్యపరాఙ్ముఖాః||

రాజులు యుద్ధంలో ఒకర్నొకరు జయింపకోరినవారై తమ శక్తివంచన లేకుండా రణోత్సాహం ప్రదర్శించాలి. అట్లా ఉత్సహించి యుద్ధం చేస్తుండగా, రణభూమిలో మరణిస్తే స్వర్గమే!

శ్లో|| న కూటైరాయుధైర న్యాద్యుద్ధ్యమానో రణే రిపూ|
న కర్ణిభి ర్నాపి దిడ్డే ర్నాగ్నిజ్వలితతేజనైః||

యుద్ధంలో కొన్ని నీతులు - రీతులు పాటించాలి. పైకి కట్టెవలెనే కన్పింపచేస్తూ లోపల ఆయుధం దాచి శత్రువును కొట్టరాదు. కర్ణములు గల ఆయుధంతో చంపరాదు. అగ్నిలో ప్రజ్వలింపచేసినదీ - విషం పూసినదీ అయిన బాణాలను ప్రయోగించరాదు.

శ్లో|| న చ హన్యాత్ స్థలారూఢాఽన క్లీబం న కృతాంజలిమ్|
నాముక్త కేశం నాసీనం న తవాస్మీతి వాదినమ్||

తాను రథంమీద నిలిచి, రథశూన్యుడై నేలనున్న వానిని ఏ ఆయుధంతోను కొట్టరాదు. యుద్ధంలో నపుంసకుని చంపరాదు. యద్ధం జరుగుతూండగా గాని - విరామవేళలో గాని తనను శరణన్న వారిని చంపరాదు. తల విరబోసుకున్న వాడిని, కూర్చొని ఉన్నవాడిని, పాదాక్రాంతుని చంపకూడదు.

శ్లో|| న సుప్తం న విసన్నాహం న నగ్నం న నిరాయుధమ్|
నాయుధ్యమానం పశ్యంతం న వరేణ సమాగతమ్||

నిద్రించేవాడిని, యుద్ధప్రయత్నంలో లేని వాడిని, వస్త్ర హీనుడిని, ఆయుధహీనుడిని, తనతో యుద్ధం చేయని వానిని, కేవలం యుద్ధం చూసేవాడిని, ఇతరులతో యుద్ధం చేస్తూ ఆ లక్ష్యంలో ఉండేవాడిని చాటుగా నైనా చంపకూడదు.

శ్లో|| నాయుధవ్యసనప్రాప్తం నా ర్తం నాతపరీక్షతమ్|
న భీతం స పరావృత్తం సతాం ధర్మమనుస్మరన్||

ఆయుధాలు కోల్పోయినా - విరిగిపోయినా తెల్లబోయి నిల్చిన వానిని, విపరీతంగా భయపడినవానిని, దెబ్బలచేత బాగా నొచ్చి వున్న వానిని, వెనుకకు మరలడానికి సిద్ధమై వెన్నుచూపిన వానిని చంపడం శిష్టక్షత్రియధర్మం అన్పించుకోదు.

శ్లో|| యస్తు భీతః పరావృత్త: సంగ్రామే హన్యతే పరైః|
భర్తుర్యద్దుష్కృతం కించిత్తత్సర్వం ప్రతిపద్యతే||

ఈ విధంగా వెన్నుచూపి యుద్ధరంగాన్నుంచి నిష్క్రమిస్తూన్న వారిని ఎవరైనా చంపితే, తమ ప్రభువుచేత చేయబడిన పాపాలన్నీ ఆ సైనికుడు (చంపినవాడు) పొందుతాడు. శిష్టక్షత్రియుడీ పనిచేయనే చేయడు.

శ్లో|| యచ్చాస్య సుకృతం కించిదముత్రార్థముపార్జితమ్|
భర్తా తత్సర్వ మాదత్తే పరావృత్త హతస్యతు||

ఈవిధంగా కుటిలంగా చంపబడిన వాడు (ఎంతపాపి అయినప్పటికీ) చంపినవానీ పుణ్యం ఏ కొంచెం ఉన్నా దాన్ని హరించి వేయగలడు. అనగా, - చంపినవాని పుణ్యం చంపబడినవాని పరమౌతుంది.

శ్లో|| మ్రియమాణోఽప్యాదదీత న రాజా శ్రోత్రియాత్కరమ్|
న చ క్షుధాస్య సంసీదేచ్ఛోత్రియో విషయే వసన్||

వేదాధ్యయన పరుడైన శ్రోత్రియుని దగ్గర్నుంచి రాజు కప్పం తీసుకోకూడదు. అట్లే అతని ఏలుబడిలో ఎక్కడా ఎన్నడూ శ్రోత్రియుడు అన్నానికి అలమటించకూడదు.

శ్లో|| యస్య రాజస్తు విషయే శ్రోత్రియ స్సీదతి క్షుధా|
తస్యాపీ తత్క్షుథా రాష్ట్ర మచిరోణైవ సీదతి||

ఏ రాజు రాజ్యంలో శ్రోత్రియుడు ఆకలిచేత నకనకలాడుతాడో అట్టిరాజు దేశంలో జనులు కరువు బారిన పడి, ఆకలికి చిక్కిపోతారు.

శ్లో|| సంరక్ష్యమాణో రాజ్ఞాయం కురుతే ధర్మమన్వహమ్|
తే నాయుర్వర్ధతే రాజ్ఞా ద్రవిణం రాష్ట్ర మే వచ||

కనుక రాజు శ్రోత్రియుని శాస్త్రజ్ఞానం, వర్తనలోని శుచి - శుభ్రత లెరిగి అతనికి న్యాయం తప్పని వృత్తిని కలిగించాలి. ఆ విధంగా రాజు చేత కాపాడబడే శ్రోత్రియుడు ధర్మం తప్పక జీవిస్తాడు. అది ఆ రాజు యొక్క ఆయువును, సంపదను, రాజ్యాన్ని వృద్ధి పొందిస్తుంది. బ్రాహ్మణుని అనైతిక వర్తనకు రాజు పరోక్షంగానైనా కారకుడు కారాదు.

శ్లో|| తీక్షణశ్చైవ మృదుశ్చ సాత్కార్యం వీక్ష్యమహీపతిః|
తీక్షశ్చైవ మృదుశ్చైవ రాజా భవతి సమ్మత:||

రాజు తన కార్యావసరాన్ని బట్టి కఠినుడిగాను, మృదువుగానూ కూడా మారగలగాలి. సందర్భానుసారం ఇలా మారగల ప్రభువునే ప్రజలు ప్రస్తుతిస్తారు.

శ్లో|| అమాత్యముఖ్యం ధర్మజ్ఞం ప్రాజ్ఞం దాంతం కులోద్గతమ్|
స్థాపయేదాసనే తస్మిన్ ఖిన్నః కార్యేక్షణే నృణామ్||

తానే స్వయంగా రాచకార్యనిర్వహణలో శ్రమ పడుతూన్న సందర్భాలలో, వివేకి – ధర్మజ్ఞుడైన మంత్రిని అందుకు నియమించాలి.

శ్లో|| ఏవం సర్వం విధాయేద మితిక ర్తవ్యమాత్మనః|
యు కశ్చైవా వాప్రమత్తశ్చ పరిరక్షేదిమాః ప్రజాః||

ఈ ప్రకారంగా నిర్వర్తించవలసిన కార్యాల విషయంలో ఎటువంటి ఏమరుపాటులేక పట్టుదలతో ప్రజాసంరక్షణం చేసే ప్రభువే ప్రజారంజకుడనబడతాడు.

శ్లో|| విక్రోశంత్యో యస్య రాష్ట్రార్ధియంతే దస్యుభిః ప్రజాః|
సంపశ్యత స్సభృత్యస్య మృతస్స న తు జీవతి||

ఏ రాజ్యంలో రాజు, మంత్రి, భటవర్గం అదుపులో ఉంచలేక చెలరేగి పోయే దొంగల దాడికి ప్రజల్ని బలిపెడతారో, ఆ ప్రభువు బ్రతికుండీ చచ్చిన వానితో సమానుడే|

శ్లో|| క్షత్రియస్య పరో ధర్మః ప్రజానామేవ పాలనమ్|
నిర్దిష్టపలభోక్తా హీ రాజ ధర్మేణ యుజ్యతే||

ఏది ఎలా ఉన్నప్పటికీ ప్రజాసంరక్షణమే రాజులకు ముఖ్యకార్యము. శాస్త్రాలలో చెప్పబడిన రీతులన్నీ వినియోగించి రాజు ధర్మబద్ధంగా ప్రజాక్షేమాన్ని నిలపాలి.

శ్లో|| ఉత్థాయ పశ్చిమే యామే కృతశాచస్సమాహితః|
హుతాగ్నిర్బ్రహ్మణాంశ్చార్య ప్రవిశేత్స శుభాం సభామ్||

(ఇంతకుముందే చెప్పబడిన రీతిగా) ప్రభాతవేళ సూర్యోదయాత్పూర్వమే

లేచిన రాజు ఆయా కృత్యాలాచరించాక అలంకృత సభాభవనాన అందరి సందర్శనార్థం ప్రవేశించాలి.

శ్లో|| తత్ర స్థితః ప్రజా స్సర్వాః ప్రతినంద్య విసర్జయేత్|
విసృజ్య చ ప్రజాస్సర్వా మంత్ర యేత్సహ మంత్రిభిః||

అక్కడ నుండి రాచకార్యనిర్వహణలో నిమగ్నుడై ఉండాలి. తనను దర్శింపవచ్చిన వివిధ స్థాయి వ్యక్తులతో సంభాషించి, సముచిత రీతి నిర్ణయాలు తీసుకొని, వారిని పంపాక మంత్రులతో మంతనాలు సాగించాలి.

శ్లో|| గిరివృష్టం సమారుహ్య ప్రాసాదం వా ర హెూ గతః|
అరణ్యే నిశ్శలాకే వా ముత్రయేదవిభావితః ||

మారువేషాలలో సంచరించడం; పర్వత శిఖర మేకిగాని, మేడమీద విహరిస్తూగాని, నిర్జనారణ్యం నుంచి గాని శత్రువులను ఒక కంట కని పెట్టడం; కార్యానుకూలతకై శ్రమించడం; పరిపాలన నిమిత్తమై ద్రవ్య సేకరణ: ఆపదలను తొలగించుకొనే ఉపాయాలు వెతకడం అనే ఈ 5 విధాల యోచనలతోనే రాజు గడపాలి.

శ్లో|| యస్య మంత్రం న జానంతి సమాగమ్య పృథగ్జనా? |
న కృత్స్నాం పృథివీం భుజే కోశహీనోఽపి పార్థివః||

రాజు చేసే కృత్యాలు - మంతనాలు ఎంతో గోప్యంగా ఉండవలసినవి. అవి ప్రజలెరుగరాదు. అటువంటి ప్రభువుకు ఖజానా తరిగినప్పటికీ, పరిపాలనకేమీ చేటు – లోటు ఉండదు.

శ్లో|| జడమూకాంధబధిరాం సైర్యగ్యోనాల వయోధికా|
స్త్రీమ్లేచ్ఛవ్యాధితవ్యంగాన్మర్తికాలేఽపసారయేత్||

జడులు, మూగవారు, గుడ్డివారు, చెవిటివారు మొదలగువారిని; ముదు సలులు, స్త్రీలు, మ్లేచ్ఛులు, రోగులు, అంగహీనులు మొదలగువారిని; చిలుకలు - గోరువంకలు మొదలగు పలుకులు తెలిసిన పక్షులను మంత్రాలోచన సమయంలో పారద్రోలాలి.

శ్లో|| భిందంత్యవమతా మంత్రం తైర్యగోనాస్తథైవ చ|

స్త్రీయశ్చైవ విశేషణ తస్మాత్తత్రాదృతో భవేత్||

వీరంతా పూర్వజన్మ కర్మ వశాన హీన జన్మలెత్తి అధార్మికులై - అవమానాలు పడుతూన్నందున రహస్యాలోచనలు వెల్లడిస్తారు. చిలుకలు, స్త్రీలు కూడ విన్నమాటలు విన్నట్లుగా అనకూడని చోట అనేస్తే ప్రమాదం. కనుకనే మంత్రాంగం జరిపే సమయంలో వీరిని వీటిని దరిచేరనివ్వరాదు.

శ్లో|| ఆయత్యాం గుణ దోషజ్ఞ స్తదాత్వే క్షిప్రనిశ్చయః|
అతీతే కార్యశేషజ్ఞ శ్శత్రు భిర్నాభి భూయతే||

రాబోయే పనులలో నష్టాలు తెలిసినవాడు, అప్పటికే చేపట్టిన పనులలో గట్టి పట్టుదల ఉన్నవాడు, జరిగిపోయిన పనులలో లాభనష్టాలు తెలిసినవాడు అయిన రాజు శత్రువులకు అంత తేలిగ్గా లొంగడు. అనుభవజ్ఞానం అపారం గదా|

శ్లో|| యద్దైనం నాభిసంద ధ్యుర్మిత్రో దాసీన శత్రవః|
తథా సర్వం సం విద ధ్యా దేషసామాసికో నయః||

మిత్రులు, శత్రులు, మధ్యస్థులు తనను ఎవరు ఎలాగైతే బాధించరో ఆ విధంగా రాజు సర్వకార్యాలను నిర్వర్తించాలి. ఇదే ప్రధానరాజనీతి.

శ్లో|| సామ్నా దానేన భేదేన సమ సై రథవా పృథక్|
విజేతుం ప్రయతే తారీన్న యుద్ధేన కదాచన||

ప్రీతి పూర్వకమైన మాటలు సామమనే ఉపాయం. అవతలి వ్యక్తి స్థాయిని బట్టి కొద్దో గొప్పో ధనకనకవస్తువాహనాలు ఎరవేసేలా చూడటం దానమనే ఉపాయం. ఎదుటివారి బలహీనతలను బట్టి ఇతరులకూ - వారికీ జగడం పెట్టడం భేదోపాయం. అన్నివేళలా యుద్ధమనే ఉపాయం చేతనే శత్రువును లొంగదీయాలను కోవడం అవివేకం.

శ్లో| అనిత్యో విజయో యస్మాద్దృశ్యతే యుధ్యమానయో:|
పరాజయశ్చ సంగ్రామే తస్మాద్యుద్ధం వివర్జయేత్||

ఏ ఇద్దరు రాజులకైనా యుద్ధం సంఘటిల్లినపుడు జయాపజయాలనిత్యం అక్కడ ఎవర్ని వరిస్తాయో? కనుక యుద్ధమే అన్నిటికీ అంతిమ పరిష్కారం కాదు. కానక్కర్లేదు కూడా!

శ్లో|| ప్రమాణాని చ కుర్వీత తేషాం ధర్మాన్ యథోదితాన్|
రత్నైశ్చ పూజయే దేనం ప్రధాన పురుషై స్సహ||

రాజులకు న్యాయం తప్పని ఏయే ఆచారాలు శాస్త్రం చెప్పాయో వాటినే ప్రతి క్షత్రియుడూ ప్రమాణంగా పాటించాలి. ఈ విధంగా పాటిస్తూ అభిషిక్తుడైన రాజు, మంత్రులు మొదలగు వారితో కొలువుకూటానికి అరుడు. రత్నాది విలువైన వస్తు బహుమానాలకు అతడే అరుడు.

శ్లో|| ఆ దానమప్రియకరం దానం చ ప్రియాకారకమ్|
అభీప్సి తానా మర్ధనాం కాలే యుక్తం ప్రక్రస్యతే||

ఇతరులు కోరిన వస్తువులను రాజు గ్రహించరాదు. వారు కోరినట్టి వస్తువులు ఇవ్వగలగాలి. కాని సమయాన్ని బట్టి ఇవ్వడం - పుచ్చుకోవడం యుక్తమే| అందువల్ల రాజుకు ఆయా సమయాల్లో అవి ఇచ్చి రాజును పూజించాలి.

శ్లో|| సర్వం కర్మేద మాయత్తం విధానే దైవమానుషే|
తయోర్దివ మచింత్యం తు మానుషే విద్యతే క్రియా||

ఏయే పనులుచేయవలసి ఉన్నవో, అవన్నీ గతజన్మలో సంపాదించబడిన పుణ్యపాపరూపమయిన గ్రహచారం అనే కర్మకు అధీనములై ఉన్నాయి. వాటిలో దైవలీల యోచించినా మనకర్థం కాదు. కాని మానవప్రయత్నం మానరాదు.

శ్లో|| ఆపదర్థం ధనం రక్షే ద్దారన్ రక్షేధనైరపి|
ఆత్మానం సతతం రక్షేద్దారై రపి ధనైరపి||

ఆపదలు పోగొట్టుకోడానికై ధనాన్ని కాపాడుకోవాలి. ధనం కాపాడు కోలేకపోయినా అంతఃపురస్త్రీలను కాపాడుకోవాలి. ద్రవ్యాన్ని, భార్యను కూడా కాపాడుకోలేకపోయినా తనను తాను రక్షించుకోవాలి.

శ్లో|| ఉపేతార ము పేయం చ సర్వోపాయాం శ్చ కృత్స్నశః|
ఏతత్రయం సమాశ్రిత్య ప్రయతేతార్థసిద్ధయే||

దేనికైనా ప్రయత్న పడునట్టివాడు, అతడెవరయినా గానీ...పొందతగిన దానిని అన్ని ఉపాయాలచేత పొందడానికే ప్రయత్నించాలి.

అంతఃపురానికి వెళ్లు వేళ...

శ్లో|| ఏవం సర్వమిదం రాజా సహ సమ్మంత్ర్య మంత్రిభిః|
వ్యాయామ్యాపుత్య మధ్యా హ్నే భోక్తుమంతఃపురం విశేత్||

వివిధ విషయాల మీద మంత్రులతో మంతనాలు సాగించాక అటుపిమ్మట కొంత సేపు ఆయుధాభ్యాసం చేత దేహశ్రమచేసి, మధ్యాహ్న స్నానం - అనుష్టానం కోసం అంతఃపురంలోనికి వెళ్లాలి.

శ్లో|| తత్రాత్మభూతైః కాలజ్ఞరహార్యైః పరిచారకైః|
సుపరీక్షితమన్నాద్య మద్యాన్మంత్రైర్విషాప హైః ||

అక్కడ స్నానాదికాలు అయ్యాక, భోజనకాలాన్ని సరిగ్గా తెలిసినవారు, తనతో సమానులు, పరులమాటలకు లొంగని వారు అయిన సాటి సుక్షత్రియ మిత్రులు (ఉంటే) వారితోను కలసి భోజనం చేయాలి. అది వంటవాళ్లచేత పరీక్షించబడిన ఆహారమై, విషహర మంత్రాలచేత అభిమంత్రితమై ఉండాలి.

శ్లో|| విష్ణ రగదైశ్చాస్య సర్వద్రవ్యాణి యోజయేత్|
విషఘ్నాని చ రత్నాని నియతో ధారయేత్సదా||

సమస్త భోజన పదార్థాలలోను విషహరమైన ఔషధాలను చేర్చాలి. కొన్ని రత్నాలు విషానికి విరుగుడుగా పనిచేస్తాయి. అవి ధరించాలి.

శ్లో|| పరీక్షితాః స్త్రియ శ్చైనం వ్యజనోదకధూపనైః|
వేషాభరణసంశుద్ధాః స చేయుస్సుసమాహితాః||

విషంపూసిన ఆయుధాలు వంటివి, అంతఃపుర స్త్రీలను లోబరుచుకొని పరరాజ్యగూఢచారులు ప్రయోగించవచ్చు! అందువల్ల అటువంటివి పరీక్షించాకనే, తనకు శుశ్రూష చేయుపరిచారకులను, వింజామరలు వీయుట వంటి సేవలకు అనుమతించాలి.

శ్లో|| ఏవం ప్రయత్నం కుర్వీత యానశయ్యాసనాశనే|
స్నానే ప్రసాధనే చైవ సర్వాలంకార కేషు చ||

ఒక్కటేమిటి?...పాన్పులు, ఆసనాలు, భోజనం, స్నానం, సకల అలంకారాలు, కావలివారు అన్నిటినీ/అందర్నీ ఆంతరంగిక భటులచే పరీక్షచేయించాలి. ఇది నిత్యకృత్యం.

శ్లో|| భుక్త వాక్ విహరేచ్చైవ సీభి రంతఃపురే సహ|
విహృత్య తు యథాకాలం పునః కార్యాణి చింతయేత్||

ఈవిధంగా భోజనం ముగించాక అంతఃపురస్త్రీలతో కొంత సేపు విహరించి, పగటిపూట ఎనిమిదో భాగం (దాదాపు సాయంవేళ) తిరిగి రాచకార్య మగ్నుడవాలి.

శ్లో|| అలంకృతశ్చ సంపశ్యేదాయుధీయం పునర్జనమ్|
వాహనాని చ సర్వాణి శస్త్రాణ్యాభరణాని చ||

అటు పైన చక్కగా అలంకారాలు ధరించి, ఆయుధజీవులైన యోధులను - సమస్త వాహనాది బలాలను - శస్త్రాలను ఆభరణాలను పరీక్ష చేయాలి.

శ్లో|| సంధ్యాం చోపాస్య శృణుయా దంతర్వేశ్మని శస్త్ర భృత్|
రహస్యాఖ్యాయినాం చైవ ప్రణిధీనాం చ చేష్టితమ్||

సంధ్యావందనం ఆచరించి, అంతఃపురంలోనే తాను శస్త్రధారియై, ఇతరప్రాంతాలకు పంపిన గూఢచారులు నివేదించే వర్తమానాలను వినాలి. గూఢచారుల నివేదనలకుగాను.....

శ్లో|| గత్వా కక్షాంతరం త్వన్యత్సమనుజ్ఞాప్య తం జనమ్|
ప్రవిశేద్భోజనార్థం చ స్త్రీవృతో ఓంతఃపురం పునః||

అక్కడనుంచి మరో మందిరానికి వెళ్లి, గూఢచారుల్ని పంపించి వేశాకనే అక్కడ నుంచి రాత్రిభోజనానికి వెళ్లాలి.

శ్లో|| తత్ర బుక్త్వాపునః కించిత్తూర్యఘా షైః ప్రహర్షితః|
సంవిత్తు యథాకాలముత్తి ప్లేచ్చ గతక్లమః||

అంతఃపురంలో భోజనానంతరం కొంత సేపు నృత్యగీతవాయిద్యాలవల్ల వినోదం పొంది, బడలిక మరచి నిద్రించాలి.

రాత్రి ఆవిధంగా శ్రమదీర్చుకుని కడపటి యామమున నిద్రించాక, తిరిగి పూర్వము చెప్పిన చొప్పున రాత్రి చివరిరమున నిద్రలేచి మర్నాటి నిత్యకృత్యాలు ఆచరించాలి.

శ్లో|| ఏతద్విధానమతి పేదరోగః పృథివీపతిః|

అస్వస్థస్సర్వ మేతత్తు భృత్యేషు వినియోజయేత్||

ఆరోగ్యవంతుడైన రాజు ఈ ప్రకారం ప్రజాసంరక్షణ మొదలగు కార్యకలాపములు నిర్వర్తించాలి. తనకు అస్వస్థతగా ఉంటేనే పైన చెప్పబడిన పాలనాకృత్యములలో మంత్రులలో మేటివారిని నియోగించాలి.

ఇతి మానవధర్మశాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం సప్తమోఽధ్యాయః.

భృగువుచే చెప్పబడిన తూనతసంహిత అను మనుధర్మశాస్త్రంలో ఏడవ అధ్యాయం సమాప్తం.

మనుస్మృతి

(మానవ సంహిత)
సవ్యాఖ్యాన ఆంధ్ర తాత్పర్య సహితము

మనుధర్మ శాస్త్రము – 8 - ఎనిమిదవ

అధ్యాయము

శ్లో|| వ్యవహారాల దిద్యక్షుస్తు బ్రాహ్మణెస్సహ పార్థివః|
మంత్రజ్ఞైర్మంత్రిభిశ్చైవ వినీతః ప్రవిశేత్సభామ్||

ప్రభువైనవాడు, వివాదాలను పరిశీలింప గోరువాడయి ఆలోచనా దక్షులైన మంత్రులతో - బ్రాహ్మణులతో కూడి, అణకువతో కూడిన దర్పంతో సభాభవనంలో ప్రవేశించాలి.

వివిధ వ్యవహారాలు

శ్లో|| తత్రా సీనః స్థితో వాపి పాణిముద్యమ్య దక్షిణమ్|
వినీతవేషాభరణః పశ్యేతా ర్యాణి కార్యిణామ్||

సభలో వివిధ వ్యవహారాలు తీర్చవలసిన పని వత్తిడి అధికంగా ఉన్నప్పుడు సావధానంగా కూర్చోవాలి. స్వల్పకార్యనిర్వహణకే అయితే నిలబడవచ్చు! కుడిచేతిని ఎత్తి, సాధారణ వేషభూషణాదులచే తాను కూడ సామాన్యులలో ఒకడన్నట్లుగా మెలగి తనవద్దకు వ్యవహారాల తీర్పు నిమిత్తం వచ్చే వారి అభియోగాలను విచారించాలి.

శ్లో|| ప్రత్యహం దేశదృష్టైశ్చ శాస్త్రదృష్టైశ్చ హేతుభిః|

అష్టాదశపు మార్గేషు నిబద్ధాని పృథక్పృథక్ ||

18 రకాలుగా ఉండే ఈ వ్యవహార జ్ఞానంలో నిపుణులైన వారు, నీతిశాస్త్రం చెప్పినట్టి సాక్షిద్రవ్యాది హేతువులచేత - దేశము, జాతి, కులం వీటిచేత ఏయే అభియోగాలను ఏవిధంగా విచారణ చేస్తే న్యాయం జరుగుతుందో తన సమక్షంలో వాద - ప్రతివాదులను ప్రవేశింపజేయాలి.

శ్లో|| తేషామాద్యమృణాదానం నిక్షేపోఽస్వామివిక్రమః|
సంభూయ చ సముత్థానం దత్తస్యానపకర్మ చ||
వేతన స్యైవ చౌదానం సంవిదశ్చ వ్యతిక్రమః|
క్రయవిక్రయానుశయో వివాదః స్వామిపాలయోః||
సీమావివాదధర్మశ్చ పారు ష్యే దండవాచికే|
స్తేయం చ సాహసం చైవ స్త్రీసంగ్రహణమేవ చ||
స్త్రీపుంధర్మో విభాగశ్చ ద్యూతమాహ్వయ ఏవ చ|
పదావ్యష్టాదశైతాని వ్యవహారస్థితా విహ||

ఆ 18 రకాలూ ఇవీ: 1. అప్పుతీసుకోవడం 2. ఇతరులకధనం దాచి పెట్టడం 3. తన స్వంతం కానిది విక్రయించడం 4. ఉమ్మడిగా నిర్వర్తించే వ్యాపారాదులు 5. ఇవ్వనిదే తీసుకోవడం 6. కూలివారికీ కూలెగవేత 7. ఒప్పుదలలు ఉల్లంఘించడం 8. క్రయవిక్రయాల తగువులు 9. ఊరి/ పొలాల పొలిమేరల వివాదాలు 10. మోసం చేత ధనం అపహరించడం 11. బలాత్కరించి ధనం లాక్కోవడం 12. స్త్రీ పరపురుషుని పొందడం 13. స్త్రీ పురుషుల వివాదాలు 14. తల్లిదండ్రుల ఆస్తిపంపకాలు 15. జూదములు - పందెములు 16. చౌర్యం 17. తిట్టుట 18. కొట్టుట ఇవి వర్ణాలనుబట్టి, లింగభేదాన్ని బట్టి విచారించి తీర్పులు చెప్పాలి.

శ్లో|| ఏషు స్థానేషు భూయిష్ఠం వివాదం చరతాం నృణామ్|
ధర్మం శాశ్వతమా శ్రిత్య కుర్యాత్కార్యవినిర్ణయమ్||

ఈ వివాదాల్లో అప్పు తీసుకోవడం మొదలగు వ్యవహారాల్లో అభియోగం చేసేవారు తరచు తిరుగుతూంటారు కనుక వారి నిత్యధర్మములను బట్టి విచారణ

చేయాలి.

విద్వాంసుని నియామకం

శ్లో|| యదా స్వయం న కుర్యాత్తు నృపతిః కార్యదర్శనమ్|
తదా నియుంజ్యాద్విద్వాంసం బ్రాహ్మణం కార్యదర్శనే||

రాజు ఇతర ముఖ్య కార్యములలో నిమగ్నుడై ఉన్నప్పుడు గాని, రోగాలబారిన పడి విశ్రాంతి తీసుకొంటూన్నప్పుడుగాని, యుద్ధసంరంభంలో ఉన్నప్పుడు గాని, తనకు తానే స్వయంగా ఇట్టి వ్యవహారాలు పర్యవేక్షించే అవకాశం లోపించినపుడు గాని, ఈ న్యాయవిచారణవ్యవహారాలపై విద్వాంసుడైన ఒక బ్రాహ్మణుని నియమించాలి.

శ్లో|| సోఽస్య కార్యాణి సంపశ్యేత్స్య రేవ త్రిభిర్వృతః|
సభామేవ ప్రవిశ్యాస్త్య మాసీనః స్థిత ఏవ వా||

ఆ బ్రాహ్మణుడు, మరి ముగ్గురు పండితోత్తములను సభ్యులుగా చేసుకొని సభాభవనమున ప్రవేశించి, రాజుకు ప్రతినిధిగా కూర్చోనిగాని, నిలిచిగాని విచారణ చేయాలి. రాజు కూర్చొనే ఆసనం పై కూర్చోరాదు. అటూ ఇటూ పచార్లు చేస్తూ పర్యవేక్షించరాదు.

శ్లో|| యస్మిన్ దేశే నిషేదంతి విప్రా వేదవిదస్త్రయః|
రాజ్ఞా చాధికృతో విద్యా బ్రహ్మణస్తాం సభాం విదు: ||

ఏ సభలోన ఋగ్యజుస్సామ వేదాలు సాంగోపాంగంగా తెలిసిన ముగ్గురు బ్రాహ్మణులు, రాజుచేత నిర్ణయింపబడిన విద్వాంసుడు ఉంటారో – ఆ నలుగురూ ఉండే విచారణ సభసాక్షాత్ చతుర్ముఖుడైన బ్రహ్మసభకు సాటి అని విజ్ఞులు చెపుతారు.

శ్లో|| ధర్మో విద్ధస్త్వధర్మేణ సభాం యత్రోపతిష్ఠతే|
శల్యం చాస్య న కృంతంతి నిద్ధాస్తత్ర సభాసదః||

ఏచోట ధర్మానికి గండిపడి, వీరి సమక్షమున తీర్పు కోసం వస్తుందో, అక్కడ సభ్యులు అధర్మానికి పాల్పడితే, ధర్మబద్ధమైన న్యాయం జరగదు. కనుక – విచారణలో ఎన్నో అంశాలను పరిగణనలోకి తీసుకోవాల్సి ఉంటుంది.

శ్లో|| సభాం వా న ప్రవేష్టవ్యంవక్తవ్యం వా సమంజసమ్|
అబ్రువ విబ్రువన్ వాపి నరో భవతి కిల్బిషీ||

సామాన్య సభ అని తెలిసికూడా, వ్యవహారాల తీర్పులకోసం మాత్రం ఆ సభలో ప్రవేశించరాదు. అలా ప్రవేశించినా ఏదైనా సంశయం వల్ల సభ్యులు ప్రశ్నిస్తే సత్యమే చెప్పాలి. అలాగాక మౌనంగా ఉన్నా, అబద్ధాలు పలికినా, అతడు పాపం చేసినవాడే అవుతున్నాడు.

శ్లో|| యత్ర ధర్మో హ్యధర్మేణ సత్యం యత్రానృతేన చ|
హన్యతే ప్రేక్షమాణానాం హతా స్తత్ర సభాసద: ||

ధర్మ విచారణ సభలో సభ్యులు చూస్తుండగానే ధర్మం అధర్మంచేత, సత్యం అసత్యంచేత, న్యాయం అన్యాయం చేత, హతమైపోతుందో, అక్కడ సభ్యులు ఆ పాపాన్ని పంచుకొన్న వారై నాశనం పొందుతారు.

ధర్మో రక్షతి రక్షితః

శ్లో|| ధర్మ ఏవ హతో హంతి ధర్మో రక్షతి రక్షితః|
తస్మాద్ధర్మో న హంతవ్యో మా నో ధర్మో హతోऽవధీత్||

ధర్మోరక్షతి రక్షితః' అనే సుప్రసిద్ధ వాక్యం ఈ మనుస్మృతిలోనిదే ఇక్కడ అదే వివరించబడినది. ధర్మాన్ని కాపాడండి. అది మిమ్ములను కాపాడుతుంది అని ఈ సూక్తికి అర్థం.

ధర్మం హాని పొందితే, మనం హాని పొందుతాం! కనుక ధర్మాన్ని ఎన్నడూ నశింపచేయకూడదు. ధర్మానికి కీడుమూడి, అది మనకు కీడు కలిగించకుండు గాక!

శ్లో|| వృషో హి భగవాన్ ధర్మ స్తస్య యః కురుతే హ్యలమ్|
వృషలం తం విదుర్దేవా స్తస్మాద్ధర్మం న లోపయేత్||

సంపూజ్యమైనది ధర్మము. కోర్కెలనన్నిటినీ వర్షించుచున్నందున వృష మని చెప్పబడింది. అట్టి వృషమును ఎవడైతే అడ్డుకుంటూంటాడో అతడే వృషలుడు (శూద్రుడు). కనుక-జాతిశూద్రుని కన్న కర్మశూద్రుడు ప్రమాదకారి.

శ్లో|| ఏక ఏవ సుహృద్ధర్మో నిధనేऽప్యనుయాతి యః|

శరీరేణ సమం నాశం సర్వమన్యద్ధి గచ్ఛతి||

ధర్మమనేదే ముఖ్యమైన స్నేహితుడు. ఎందుకంటే - మన మరణా నంతరం అదొక్కటే మనలను మిత్రునిగా వెంబడిస్తుంది. మిగిలినవన్నీ మన దేహంతోనే నాశనం పొందుతున్నాయి కదా!

ఎవరెవరి భాగం ఎంతెంత?

శ్లో|| పాదోఽధర్మస్య కర్తారం పాదస్సాక్షిణమృచ్ఛతి|
పాద స్సభానర స్సర్వాః పాదో రాజాన మృచ్ఛతి ||

నాలుగు పాదాలఅధర్మంలో ఒక భాగం అన్యాయం అధర్మం చేసినవాడికి, ఒక భాగ సాక్షికి, ఒక భాగం సభ్యులకు, మరొక భాగం రాజుకు చేరుతుంది. కనుక అభియోగం చేసేవాడికి న్యాయం జరిగిందో - అన్యాయం జరిగిందో విధిగా విచారించి తీరాలి.

శ్లో|| రాజా భవతనేనాస్తు ముచ్యంతే చ సభాసదః|
ఏనో గచ్ఛతి కర్తారం నిందారో యత్ర నింద్యతే||

ఏ సభలోనైతే నేరగాళ్లు కని పెట్టబడి దండించబడతారో, ఆ సభలో రాజుకు పాపం అంటదు. వారి బృందానికి/ సభ్యులకూ అంటదు. చేసిన వాడినే పాపం వెంటదగులుతుంది.

శ్లో|| జాతీమాత్రోపజీవీ వా కామం స్యాద్బ్రాహ్మణబ్రువః|
ధర్మప్రవక్తా నృపతే ర్నతు శూద్రఃకథంచన||

కొన్ని తావులలో ధర్మశాస్త్రం బాగా అధ్యయనం చేసినట్టి విద్వాంసుడు లభించక పోవచ్చు! అప్పుడు కేవలం జాతి బ్రాహ్మణునైనా వ్యవహార పరిశీలకునిగా రాజు నియమించాలి. అలాకాక పోయినపుడు మేలుజాతి క్షత్రియుని గాని - వైశ్యునిగాని ఆస్థానంలో ఉంచవచ్చు! శూద్రుని మాత్రం నియమించరాదు. పరాధీనతచేత కానీ, తన ఇష్టపూర్వకంగా గాని శూద్రుని ఆస్థానంలో నియమించతగదు.

శ్లో|| యస్య శూద్రస్తు కురుతే రాజ్ఞౌ ధర్మవివేచనమ్|
తస్య సీదతి తద్రాష్ట్రం పంకే గౌరవ పశ్యతః ||

ఏ రాజ్యంలో ధర్మ వివేచన చేయుస్థానంలో శూద్రుడుంటాడో ఆరాజ్యం, రాజు చూస్తుండగానే అడుసులో/ ఊబిలో దిగబడి పోయిన గోవులా నాశనమవుతుంది.

శ్లో|| యద్రాష్ట్రం శూద్రభూయిష్ఠం నాస్తికాక్రాంతమద్విజమ్|
వినశ్యత్యాశ తత్కృత్స్నం దుర్భిక్షవ్యాధిపీడితమ్||

ఎవరిరాజ్యం శూద్రులచేత నిండిపోయి ఉంటుందో, దేవుడు లేడని వాదించే నాస్తికులతో పరివేష్టితమై ఉంటుందో, ద్విజులు లేకుండా శోభాహీనంగా ఉంటుందో, ఆరాజు రాజ్యమంతా క్షామంచేత, రోగాలచేత కొట్టుమిట్టాడుతూ త్వరలోనే నశిస్తుంది.

శ్లో|| ధర్మాసనమధిష్ఠాయ సంవీతాంగ స్సమాహితః|
ప్రణమ్య లోకపాలేభ్యః కార్యదర్శనమారభే||

ధర్మపాలకుడు ధర్మపరిశీలనానికై ఏర్పడ్డ ఆసనం పై కూర్చొని - దేహాన్ని కప్పుకొని - పరాకు ప్రదర్శించక, లోకపాలునికి నమస్కరించి, కార్యపరిశీలన ఆరంభించాలి.

శ్లో|| అర్థానర్థావుభౌ బుద్ధ్వా ధర్మాధర్మౌ చ కేవలౌ|
వర్ణక్రమేణ సర్వాణి పశ్యేత్కార్యాణి కార్మిణమ్||

ప్రజారక్షణమేదో - ప్రజలకు చేటు తెచ్చేదేదో తెలిసి, ఐహిక ప్రయోజనం - ఆముష్మిక ప్రయోజనం తెలిసి, వాటికి విరోధం రాకుండా, వాది - ప్రతివాదుల కార్యాలను పూర్తిగా విచారించాలి. వివిధ వర్ణాలకు చెందిన అభియోగాలుంటే, ముందుగా బ్రాహ్మణులకు చెందిన వ్యవహారాలు పూర్తిచేయాలి.

శ్లో|| విద్వాంసు బ్రాహ్మణో దృష్ట్వా పూర్వోప నిహితం నిధిమ్|
అశేషతోఽప్యా దదీత సర్వస్యాధిపతిరి సః||

పూర్వీకులెవ్వరిచేతనైనా ఉంచబడిన నిధి నిక్షేపాలను బ్రాహ్మణుడు కనుగొన్నట్లయితే, అందులో రాజుకేమి భాగంగా ఇవ్వనక్కర్లేదు. ఆ నిధి పూర్తిగా అతని స్వంతమే!

శ్లో|| యం తు పశ్యే న్నిధిం రాజా పురాణం నిహితం క్షితా|

తస్మాద్విజేభ్యో దత్వార్థ మర్థం కోశేప్రవేశయేత్||

స్వంత దారులంటూ ఎవరూలేని నిధిని రాజు తానే స్వయంగా కనుగొన్నట్లయితే, ఆ నిధిలో సగం బ్రాహ్మణులకు సత్కారాలక్రింద ఇచ్చి, మిగిలిన సగభాగాన్ని ఖజానాకు తరలించాలి.

శ్లో|| నిధీనాం తు పురాణానాం ధాతూనా మేవ చక్షితా|
అర్ధభాగ్రక్షణా ద్రొజా భూమే రధిపతిరి సః||

ఎప్పటికాలం నాటివో ఎరుగనివి - తమవికానివి - బ్రాహ్మణులవీ కానివి అయిన బంగారం మొదలగునవి ఎవరికి దొరికినా ఆయా నిధులలో అర్ధభాగం రాజుకు చెందుతాయి. ఎందుకంటే సకల భూమికీ ఆతడేకదా కాపుదల - భూపతి అన్పించుకున్నవాడు రాజే కదా!

శ్లో|| జాతీజానపదాల ధర్మాF శ్రేణీధర్మాంశ్చ ధర్మవిత్|
సమీక్ష్య కులధర్మాంశ్చ స్వధర్మం ప్రతిపాదయేత్||

ధర్మవేత్త అయిన రాజు బ్రాహ్మణాది సమస్త జాతిధర్మాలు దేశధర్మాలు వర్తకులు మొదలగు వారి ధర్మాలు - కులవృత్తి పనివారల ధర్మాలు విశేషంగా పరిశీలించి ఆయా వ్యవహారములలో వారికి వర్ణములరీత్యా అన్యాయం జరగకుండా కాపాడాలి.

శ్లో|| స్వాని కర్మాణి కుర్వాణా దూరే సంతోఽపీ మానవాః|
ప్రియా భవంతి లోకస్య స్వే స్వే కర్మణ్యవస్థితాః||

తమకై ఏర్పరచబడి ఏనాడో నిర్ణయమై ఉన్న కులధర్మాల్ని అనుష్ఠించేవారు - నిత్య నైమిత్తిక ధర్మాలు పాటించేవారు తమకు దరిదాపులలో ఉన్నప్పుడే కదా| ధర్మనిర్ణయం చక్కగా జరిగిందని లోకుల ప్రశంసలు అందుకుంటారు. కనుక విద్వాంసుల్ని నియమించాలి.

శ్లో|| నోత్పాదయేత్స్వయం కార్యం రోజా నాప్యన్యపూరుషః|
న చ ప్రాపితమన్యేన గ్ర సేదర్థం కథంచన||

రాజుకానీ - రాజుచేత నియమితుడైన వ్యవహారవేత్త కానీ తనంత తానై ధనము మొదలగు వాని లోభం చేత వివాదం కల్పించకూడదు. లేదా ఆధనానికి

ఆశపడి వాది – ప్రతివాది చెప్పు అభియోగాలను ఉపేక్షించరాదు.

శ్లో|| యధా నయత్యసృక్పతైర్మృగస్య మృగయుః పదమ్|

నయే త్తథానుమానేన ధర్మస్య నృపతిఃపదమ్||

వేటగాడు తన చేత బాణం కొట్టబడి, ఎక్కడో దాగిన మృగం యొక్క ఉనికిపట్టును దాని రక్తపు చారికలు ఆనవాలుగా వెతికి పట్టుకొనేరీతిగా, విచారణలో ప్రశ్నించి, మథించి అసలు నేర వైఖరి కని పెట్టాలి.

శ్లో|| సత్యమర్థం చ సంపశ్యేదాత్మానమథ సాక్షిణః|

దేశం రూపం చ కాలం చ వ్యవహారవిధౌ స్థితః||

వ్యవహారాల్ని తీర్చవలసినవారు ఫలితం కోసంకాక, సత్యశోధన దిశగా శ్రమించాలి. మొదట ఆ వ్యవహారాన్ని ఏ కోణం నుంచి ప్రశ్నల వర్షం కురిపించడానికి అనువుగా ఉంటుందో కని పెట్టాలి. అది ఎటువంటి వ్యవహారం కోవలోకి వస్తుందో, సాక్షులసత్యవాదిత్వమెంతవరకు ఉందో కూడ కనుగొనాలి.

శ్లో|| సద్భి రాచరితం యత్స్యా ధార్మికైశ్చ ద్విజాతిభిః|

తద్దేశకులజాతీనా మవిరుద్ధం ప్రకల్పయేత్||

ధర్మ నిర్దేశకులైన బ్రాహ్మణులచేత – సజ్జనులచేత ఏ కార్యమెట్లు పరిష్కరించబడినదో (అంతకు ముందు అటువంటి వివాదాల విషయమై తీర్పేలా జరిగిందో) దానికి విరుద్ధంగా లేని విధంగా ప్రభువు అనేవాడు ఆ వ్యవహారాన్ని తాను పరిష్కరించాలి.

ఋణాల విషయ సంబంధి

శ్లో|| అధమర్ణార్థసిద్ధ్యర్థము త్తమర్ణెన చోదితః|

దాపయేద్ధనిక స్యార్థమధమర్ణాద్విభావితమ్||

అప్పు ఇచ్చినవాడు, అప్పుతీసుకున్న వానిమీద రాజుదగ్గర ఫిర్యాదు చేసినప్పుడు, అతని వద్ద గల ఋణపత్రము మొదలగునవి పరిశీలించి అందలి నిబంధనలెంజిగి, ఈ క్రింద చెప్పబడినట్లుగా అప్పు తీసుకున్న వానీ నుంచి ధనాన్ని రాబట్టి ఋణదాతకిప్పించాలి.

శ్లో|| ర్యైర్యైలుపాయైరర్థం స్వం ప్రాప్నుయాదు తమర్ణికః |

ఙై సైరుపాయై స్సంగృహ్యా దాపయే దధమల్లికమ్||

ఋణగ్రహీత నుంచి ధనాన్ని రాబట్టడానికి ఈ ఉపాయాలలో ఏదో ఒకటి ప్రయోగించి, అప్పు ఇచ్చినవానికి సొమ్ము తిరిగి అందేలా చూడడంలో కృతకృత్యులు కావాలి.

ఆ ఉపాయములు ఇవీ!

శ్లో|| ధర్మేణ వ్యవహారేణ ఛలేనాచరితేన చ|
ప్రయుక్తం సాధయేదర్థం పంచమేన బలేన చ||

ధర్మమార్గాన్ని అవలంబించడం (అనగా..మంచి మాటలతో బంధువుల/హితులచేత చెప్పించడం), తాను సౌమ్యంగా చెప్పిచూడటం, ప్రారంభంలో జరగాలి. అప్పటికీ అతడు వినని వాడైతే, అతని పశువులను భార్యాబిడ్డలను నిర్బంధిస్తామని బెదిరించాలి. చివరగా వారిని దండించడానిక్కూడా వెనుకాడకపోవడం వంటి చర్యలచేత ధనాన్ని ఋణగ్రహీత నుంచి రాబట్టి, ఋణదాతకు అందేలా చూడాలి.

సాక్షుల తీరుతెన్నులు

శ్లో|| యా దృశాదనిభిః కార్యా వ్యవహారేషు సాక్షిణవి|
తాదృశాన్ సంప్రవక్ష్యామి యథా వాచ్యమృతం చతై: ||

ఉత్తమ వర్ణస్తులు తమ వ్యవహారాలలో ఎటువంటి వారిని సాక్షులుగా నియమించాలో – వారెలాసాక్ష్యాలు చెప్పాలో వాటిని చెప్పుచున్నాను. వినండి|

శ్లో|| గృహిణః పుతినో మౌలాఃక్షత్ర విట్ఛూద్ర యోనయః|
అర్యుక్తా స్సాక్ష్య మర్హంతి న యే కేచి దనాపది||

ఆలుబిడ్డలున్న వారైనట్టి స్వదేశంలో గల క్షత్రియులు – వైశ్యులు – విప్రులు కోరినమీదట వచ్చినవారై సాక్ష్యం చెప్పదగినవారు. ఆపత్సమయాల్లో వచ్చి సాక్ష్యం చెప్పేవారే తప్ప, మిగిలిన వేళల్లో వారు సాక్షులు కారు. (అనగా – వృత్తి సాక్షులు కారు)

శ్లో|| ఆప్తా స్సర్వేషు వర్ధేషు కార్యాః కార్యేషు సాక్షిణః|
సర్వధర్మ విదోఽలుబ్ధ విపరీతాంస్తు వర్జయేత్||

అన్ని వర్ణాలలోను నిజంగా తమకెవరు తేలసినవారలో లోభంలేనివారలో సాక్ష్యానికి

రావలసి ఉంటుంది. మిగిలిన వారిని సాక్షులుగా ఉంచతగదు.

శ్లో|| నార్ధ సంబంధినో నాప్తా న సహాయాన వైరిణః|

న దృష్ట దోషాః కర్తవ్యాన వ్యాధారా న దూషితాః||

డబ్బు సంబంధం గలవారు, మిత్రులు, విరోధులు, రోగపీడితులు, పాతకులు, తప్పు సాక్ష్యమిచ్చేవారు, సహాయంచేసేవారు సాక్షులుగా ఉండదగరు.

శ్లో|| న సాక్షే నృపతిః కార్యోన కొరుక కుశీలనో|

న శ్రోత్రియో న లింగప్తా న సంగేభ్యో వినిర్గత: ||

రాజును సాక్షిగా ఉంచరాదు. అట్లే వంటపనివారు, నాట్యమేళాల వారు తమతమ పనుల్లో నిమగ్నమై ఉంటారు గనుక వారు కూడ పనికిరారు. బ్రహ్మచారి, సంన్యాసి తమ కృత్యములలో ఆసక్తులై ఉంటారు గనుక సాక్షిగా ఉండదగని వారు.

శ్లో|| నా న్యధీనో న వక్తన్యో న దస్యుర్న వికర్మకృత్|

న వృద్ధే న శిశుర్నైకో నాంత్యో న వికలేంద్రియ: ||

ఆగర్భదాసుని గానీ, కృరకార్యాలుచేసే దొంగనుగాని, నిషిద్ధమైన పనులు చేసేవారిని గాని, వృద్ధులను - బాలురను- ఒంటరివారిని - చండాలాదులను, చాంచల్యం గలవారినీ సాక్షులుగా ఉంచరాదు.

శ్లో|| శ్రియా ష్య సంభవే కార్యం బాలేన స్థవిరేణ వా|

శిష్యేన బంధునా వాపీ దాసేన భృతకే నవా ||

ఇంటిలోపలగాని, వెలుపలగానీ చౌర్యసంబంధమైనవి చూసినవారిలో స్త్రీలు, పిల్లలు, వృద్ధులు, బంధువులు, కూలివాడు, సేవకుడు సాక్షులుగా ఉండదగినవారు.

శ్లో|| బాలవృద్ధాతురాణాం చ సాక్షేషు వదతాం మృషా|

జానీయా ద స్థిరాం వాచ ముత్సిక్త మనసాం తధా||

అయితే - వీరి సాక్ష్యం నిలకడగా ఉండదు కనుక వీరిని విచారించేటపుడు జాగ్రత్తగా కని పెట్టాలి.

శ్లో|| సాహసేషు చ సర్వేసు స్త్రీయ సంగ్రహణేషుచ|

వాగ్గాండ యోశ్చ పారు ష్యే న పరీక్షేత సాక్షిణః||

గృహదహనం వంటి సాహస కార్యాలలోను, దొంగతనం – పరస్త్రీగ్రహణం, తిట్టడం – కొట్టడం వంటి నేరాల్లోను సాక్షులను విచారించరు.

శ్లో|| స్వభావే నైవ యద్బ్రూయాస్తద్గ్రాహ్యం వ్యావహారికమ్|

అతోయదన్య ద్విబ్రూయుర్ధర్మార్థం తదపార్థకమ్||

భయం, మొహమాటం వంటివేమీ లేక స్వాభావికంగా సాక్షులేమి పలుకుతారో వ్యవహార నిర్ణయానికై అదే గ్రహించాల్సింది. కారణాంతరాల చేత ఇతరత్రా వారేం చెప్పినా గ్రహించరాదు.

శ్లో|| సత్యం సాక్ష్యే బ్రువన్ సాక్షీ లోకానా ప్నోతి పుష్కలాన్|

ఇహ చాను త్తమాం కీర్తిం వాగేషా బ్రహ్మపూజితా||

సాక్ష్యం విషయంలో సాక్షిసత్యం పలికితే పుణ్యలోకాలకు వెళ్తాడు. అంతేగాక ఇహలోకంలో ఎక్కువ కీర్తి పొందుతాడు. ఎందుకంటే సత్యవాక్కు సాక్షాత్ బ్రహ్మదేవుని చేతనే పూజింపబడినది కదా!

శ్లో|| సాక్ష్యఽనృతం వద్వ పాశైర్బధ్యతే వారుణైరశమ్|

వివశశ్శతమాజాతీ స్తస్మాత్సాక్ష్యంవదేదృతమ్||

సాక్ష్యం చెప్పేవాడు అబద్ధాలాడితే. వాడు కరుణపాశాలచేత గట్టిగా లాగబడిన వాడై, జలోదర రోగపీడితుడై, ఇతరుల వశవర్తియై నూరు జన్మాలు నానాయాతనాపడతాడు. కనుక సాక్షి ఎప్పుడూ సత్యమే చెప్పాలి.

శ్లో|| సత్యేన పూయతే సాక్షీ ధర్మస్సత్యేన వర్ధితే|

తస్మాత్సత్యం హి వక్తవ్యం సర్వవర్ణేషు సాక్షిభిః||

సత్యం చెప్పడం ద్వారా సాక్షి జన్మాంతర కృత పాపం నుంచి కూడా విముక్తుడవుతున్నాడు. సత్యంపలికితే అతని పుణ్యం ఇంకా వృద్ధి చెందుతుంది. కనుక వివిధ సాక్షులు (వర్ణభేదంలేక) సత్యమే చెప్పాలి.

శ్లో|| ఆత్మైవ హ్యాత్మనస్సాక్షి గతిరాత్మా తథాత్మనః |

మూవమంస్థాః స్వమాత్మానం నృణాం సాక్షిణముత్తమమ్||

శుభాశుభకర్మ ప్రతిష్టఅయిన ఆత్మయే హృదయసాక్షి, తన ఆత్మకు

సమాధానం చెప్పుకోగల వాడే సత్యవాక్కుపలకగలడు. అటువంటి ఆత్మను అసత్యంతో అపవిత్రపరచడం, అవమానించడం ఏల?

శ్లో|| మన్యంతే వై పాపకృతో న కశ్చిత్పశ్యతీతి నః|
తాంస్తు దేవాః ప్రపశ్యంతి స్వ స్యైవాంతరపుంరుషః ||

పాపం చేసేవారు తమను ఎవరూ చూడటంలేదని భావిస్తారు. కాని అంతరాత్మ దేవతలు చూస్తుంటారు. కంటికి కనిపించలేదని వీరి ఉనికి కాదనగలమా? ',

శ్లో|| ద్యౌర్భూమిరాపో హృదయం చంద్రార్కాగ్నియమానిలాః|
రాత్రిస్సంధ్యే చ ధర్మశ్చ వృత్తజాస్సర్వదేహినామ్||

ఆ దేవతలు ఎవరెవరంటే..... భూమ్యాకాశాది పంచభూతాలు, జీవాత్మ సూర్యచంద్రులు, సాయం సంధ్య - ఉదయసంధ్యలు, రాత్రి అష్టదిక్ పాలకులు... వీరంతా సర్వప్రాణి చరిత్రకు సాక్షులు అయినందున, విషయం ఆగమ ప్రసిద్ధం కనుక ఇక్కడ ప్రస్తావించబడినదని గ్రహించాలి.

శ్లో|| దేవబ్రాహ్మణసాన్ని ధ్యే సాక్ష్యం వృచ్ఛేదృతం ద్విజారో|
ఉదఙ్ముఖాప్రాఙ్ముఖాన్వా పూర్వాహ్నే వై శుచిశ్శుచీక్ ||

ధర్మ పరీక్షకుడు తాను పరిశుద్ధుడై, దేవబ్రాహ్మణ సమక్షంలో సాక్షులను తూర్పు ముఖంగా గాని - ఉత్తరముఖంగాగని నిలబెట్టి మధ్యాహ్నం లోపుగానే వారిని విచారించాలి

సాక్ష్యం ఎవరెవర్ని ఎలా అడగాలి?

శ్లో|| బ్రహీతి బ్రాహ్మణం పృచ్ఛేత్సత్యం బ్రూహీతి పార్థివమ్|
గోబీజకాంచైర్వైశ్యం శూద్రం సర్వైస్తు పాతకై:||

ఆ విధంగా నిలబెట్టిన సాక్షులలో బ్రాహ్మణులుంటే 'చెప్పు' అనీ; క్షత్రియులుంటే "సత్యంపలుకు" అనీ; వైశ్యుడుంటే" అబద్ధాలాడితే గో, సువర్ణ, బీజహరణ పాతకం నీకు సంభవిస్తుంది" అనీ; శూద్రుడైతే "కల్లలాడితే నానాపాపాలూ నీకు అంటుతాయి" అనీ చెప్పాక సాక్ష్యం అడగాలి.

శ్లో|| బ్రహ్మఘ్నా యే స్మృతా లోకా యే చ స్త్రీబాలఘాతికః|

మిత్రద్రుహః కృతఘ్నస్య తే తే సుర్రువతో మృషా||

అసత్యం వల్ల బ్రహ్మహత్య, స్త్రీ - భ్రూణ - శిశుహత్య మొదలగువి చేసిన మేలు మరిచే కృతఘ్నునికిఏయే నరకాలు కలుగుతాయో అవి నీకు తప్పవని చెప్పి సాక్షిని ఆ పైన అడగాలి.

శ్లో|| జన్మప్రభృతి యత్కించిత్పుణ్యం భద్ర త్వయా కృతమ్|
తత్తే సర్వం శునో గచ్ఛేద్యది బ్రూయాస్తమన్యథా||

ఓ శుభాచారుడా| జన్మించింది మొదలు ఏ పుణ్యాలు చేసి వున్నావో కల్లలాడితే అవి కాస్తా కరిగిపోగలవు. ఆపుణ్యం కాస్తా నీకుక్కలకు చేరుతుంది.

శ్లో|| నగ్నోముండో కపాలేన భిక్షార్థీ క్షుత్పిపాసితః|
ఆంధ్ర శ్శత్రుకులం గచ్ఛేద్యస్సాక్ష్య మనృతం వేదేత్||

ఎవరు తప్పుడు సాక్ష్యాలు చెప్తే, వారు దిగంబరులై, ముండిత శిరస్కులై భిక్షార్థులై శత్రుకులానికి పోతారు.

శ్లో|| అవాక్చిరా స్త మస్కంధే కల్బిషీ నరకం వ్రజేత్|
యః ప్రశ్నం వీతథం బ్రూయాత్పృష్టస్సన్ స్సన్ ధర్మనిశ్చయమ్||

ధర్మం నిర్ణయించే నిమిత్తం ఏ ధర్మజ్ఞాని చేత ప్రశ్నలడగబడినపుడు ఎవరైతే కల్లలాడుతున్నారో వారు మహా పాపియై తలక్రిందులై మహాంధకారమనే నరకంలో పడుతున్నారు.

శ్లో|| అప్సుభూమి వదిత్యాహుః స్త్రీణాం భోగేచ మైధునే|
అజ్జేషు చైవ రత్నేషు సర్వేష్వశ్మ మయేషుచ||

గుంతలు, బావులు మొదలగు వాని నీటిని తీసుకోవడం. స్త్రీ సంభోగం, శంఖాలు - ముత్యాలు - వజ్ర వైడూర్యాది రత్నాల విషయంలో అబద్ధాలాడినా, భూమి విషయమైనా ప్రాణి హింస పాపం అంటుతుంది.

శ్లో|| కామినీషు వివా హేషు గవాం భక్ష్యేతథం ధనే|
బ్రాహ్మణాభ్యుప పత్తౌ చ శపథేనాస్తి పాతకమ్||

స్త్రీల విషయమై ఆడే అబద్ధాలలోను, పెళ్లికై చెప్పే అబద్ధాలలోను, గోవులకు గడ్డి నిమిత్తం - అగ్నిహోత్రానికి సమిధలు కోసం బ్రాహ్మణ సంరక్షణ కోసం ఏవైనా

అబద్ధాలాడినా పాపం అంటదు.

శ్లో|| దశ స్థానాని దండస్య మనుస్స్వాయంభువోఽబ్రవీత్|
త్రిషు వర్ణేషు యాని స్యు రక్షతో బ్రాహ్మణో వ్రజేత్||

దండించే విషయమై దేహం మీద 10 స్థానాలను మనువు చెప్పాడు. బ్రాహ్మణునికి మాత్రం శరీరం మీద ఎలాంటి గాయం కలిగించక అతన్ని దేశబహిష్కృతుని చేస్తే చాలునన్నాడు.

ఆపది దండన స్థానాలు ఇవీ....

శ్లో|| ఉపస్థ ముదరం జిహ్వా హ స్తే పాదే చ పంచమమ్|
చక్షుర్నాసా చ కర్ణా చ ధనం దేహ స్తథైవ చ||

ఉపస్థ (స్త్రీలకు యోని/పురుషులకు లింగము) కడుపు, నాలుక, చేతులు, కాళ్లు, కన్ను, ముక్కు, చెవి, (వృథ విషయమై) మొత్తం శరీరం, ధనంఇవి తక్కువ నేరానికి స్వల్పదండనం పెద్దనేరానికి అధికదండనం పడడం అనాదిగా ఉన్నదే|

శ్లో|| అనుబంధం పరిజ్ఞాయ దేశ కాలౌచ తత్త్వతః|
సారాపరాధే చాలోక్య దండం దండ్యేషు పాతయేత్||

మాటిమాటికీ చేసిన తప్పునే చేస్తే అదీ బుద్ధిపూర్వకంగా చేస్తే శిక్షించాలి. ఇంకా దేశ, కాలాలు, రాత్రింబవళ్లు, దేహ ధనబలాలు, నేరంయొక్క లాఘువ తీవ్రతలు కూడ పరిగణించిన గాని శిక్షించకూడదు.

శ్లో|| అధర్మదండనం లోకే యశోఘ్నం కీర్తినాశనమ్|
అస్వర్గ్యం చ పరత్రాపి తస్మాత్తత్పరివర్జయేత్||

ఎక్కడైనా లోకంలో న్యాయంగా లేని దండన విధిస్తే, అది ఇహలోకంలో కీర్తినీ - పరలోకంలో లభించవలసిన సుఖాన్నీ నాశనం చేస్తుంది. ఇతర ధర్మాల వల్ల కలిగే పుణ్యాలనూ నశింపచేస్తుంది.

శ్లో|| అదండ్యా దండయాన్రాజా దండ్యాంశ్చై వాప్యదండయ|
అయశో మహదాప్నోతి నరకం చైవ గచ్ఛతి||

లోభ - క్రోధాలు పూని ఏ రాజైనా దండకారులు కాని వారిని దండించినా, స్నేహ - మమకారాలచేత దండించదగిన వారిని విడిచి పెట్టినా ఆ రాజు గొప్ప

అపకీర్తిపాలౌతాడు.

శ్లో|| వాగ్గండం ప్రథమం కుర్వాద్ధిగండం తదనంతరమ్|
తృతీయం ధనదండం తు వధదండమతః పరమ్||

నేరం మొదటిసారి అయినపుడు, ఇతరత్రా అతడు గుణవంతుడైనపుడు "ఈ పాడుపని మళ్లీ చేయకు' అని ప్రథమ తప్పు కింద హెచ్చరించి విడిచి పెట్టాలి. తిరిగివాడు అదే అకార్యాన్ని కొనసాగిస్తే, వాడ్ని పదిమందిచేతా తిరస్కరింపజేయాలి. ఇంకా అలాగే ఉంటే అపరాధరుసుము, చివరగా మాత్రమే దేహ దండనకు ఆదేశించాలి.

శ్లో|| వధేనాపి యదా త్వేతాన్ని గ్రహీతుం న శక్నుయాత్|
తదైషు సర్వమ ప్యేతత్ ప్ర యుంజీత చతుష్టయమ్||

అయితే, రాజు అంగచ్ఛేదాది దండనకు కూడ వీర్ని దారికి తీసుకురాలేక పోతే ఏకకాలంలో పై నాలుగు రీతులూ ప్రయోగించాలి.

శ్లో|| మత్తో న్మ త్తా రా ద్యధీనై ర్బాలేన స్థవిరేణ వా|
ఆ సంబంధ కృత శ్చైవ వ్యవహారో న సిద్ధ్యతి||

ఏదైనా ఆర్థిక సంబంధ వ్యవహారాలు మత్తుడు {త్రాగి ఉన్నవాడు) ఉన్మత్తుడు (పిచ్చివాడు) రోగి, బాలుడు, వృద్ధుడు, ఆధనాదులకు ఏమీ చెందనివాడు చేసినపుడు అవి చెల్లవు. వీరు ఆర్థిక లావాదేవీలు జరిపినా, అవి వ్యాజ్యానికి నిలవవు అని అర్థం.

శ్లో|| సత్యాన భాషా భవతి యద్యపిస్యాత్ ప్రతిష్ఠితా|
బహిశ్చే ద్భాష్యతే ధర్మమన్నియతా ద్వ్యావ హారికాత్||

నియమంగా ఉన్న ఒక పద్ధతికిగాని, వ్యవహార సంబంధమైన ధర్మాని కిగాని విరుద్ధంగా ఏదైనా పత్రం రాసుకుంటే అవి చెల్లదు. వాడుకో లేని ప్రకారం రాసినవాటికి – ధర్మదూరమైన వాటికి విలువలేదు. అందులో రాసిన రీతిగా నెరవేర్చనక్కర్లేదు. తగాదాకు నిలవదు.

శ్లో|| యోగాధమనవి క్రీతం యోగదానప్రతిగ్రహమ్|
యత్ర వాప్యుపధిం పశ్యే తత్సర్వం వినివర్తయేత్||

మోసం చేత చేయబడే క్రయ - విక్రయాలు, కొలతలు, దానాలు, (ఇచ్చి పుచ్చుకోడాలు రెండూ) ఏవైనా ఎక్కడ ఏ రీతిగా మోసం కన్పించినా అవీ చెల్లుబాటుకావు మోసగానికి వ్యవహారాల్లో ఓటమి ఖాయం.

శ్లో|| గ్రహీతా యది నష్టః స్యాత్కుటుంబార్థకృతో వ్యయః|
దాతవ్యం బాంధవై స్తత్స్యాత్ ప్రవిభ క్తైరపి స్వతః||

అప్పు తీసుకున్నవాడు చచ్చినపుడు, ఆ ఋణము పంచుకోబడిన లేదా అవిభక్తంగా ఉన్న కుటుంబానికి వ్యయం చేయబడి ఉంటే, దానిని తత్సంబంధీకులైన దాయాదులంతా కలసి చెల్లువేయాలి. ఋణ గ్రహీత మరణించినా, ఋణం మరణించదు.

శ్లో|| కుటుంబార్థేఽధ్యధీనోఽపి వ్యవహారం యమాచరేత్|
స్వదేశే వా విదేశే వా తం జ్యాయాన్ని విచాలయేత్||

తన కుటుంబ పోషణ నిమిత్తం సేవకుడు చేసే అప్పులను అతని యజమాని స్వదేశాన ఉన్నా - పరదేశాన ఉన్నా తీర్చవలసి ఉంటుంది.

శ్లో|| బలాద్దత్తం బలాద్భుక్తం బలాద్యచ్చాపి లేఖితమ్|
సర్వా నేతాజాబలకృతానకృతాన్మనుర బ్రవీత్||

ఏదైనా ఒక వ్యవహారం ధన/శక్తి/బల/సామూహిక ఒత్తిడి వంటి వాటిచేత బలవంతంగా చేయబడి, అది విచారణ కొచ్చినపుడు, ఆ విషయం విచారణలో తేలితే, ఆ వ్యవహారం మొత్తం కొట్టి వేయబడుతుంది.

శ్లో|| త్రయః పరార్థే క్లిశ్యంతి సాక్షిణః ప్రతిభూః కులమ్|
చత్వారస్తూపచీయంతే విప్ర లిఢ్యో వణిజ్ నృపః||

సాక్షులుగాని, మధ్యవర్తులుగా ఉండడానికి అంగీకరించిన వారు గాని, జామీను ఇచ్చిన వారుగాని వీరు ముగ్గురికీ గొప్ప కష్టాలుంటాయి. కనుక పై విధంగా ఎవర్నీ బలవంతంగా ఇరికించరాదు. అట్లే ఒక్కొక్కరొక్కక్క విధంగా ధనం సంపాదించుకోగల అవకాశం ఉంది. కనుక - వారికి వారి వృత్తుల యందు ఆశ కల్పించి వివాదం సృష్టించరాదు.

శ్లో|| అనా దేయం నాదదీత పరిక్షీణోపి పార్థివః|

న చాదేయం సమృద్ధోపి సూక్ష్మమప్యర్థముత్సృ క్షేత్||

ఎంత ధనహీనుడైనప్పటికీ సుక్షత్రియుడు గ్రహించకూడని ధనానికై చేయి చాచరాదు. ఇక అతడెంత ధనికుడైనప్పటికీ తీసుకోదగిన ధనాన్ని ఆవగింజంతైనా వదలరాదు.

శ్లో|| అనాదేయస్య చాదానాదాదేయస్య చ వర్జనాత్|
దౌర్బల్యం ఖ్యాప్యతే రాజ్ఞః స ప్రేత్యేహ చ నశ్యతి||

ఈ విధంగా రాజు తీసుకోరానిది తీసుకున్నా, తప్పక తీసుకోదగినది విడిచినా జనులు ఆ రాజును అసమర్థుడని ముద్రవేస్తారు. అదీగాక - అతడు రాజధర్మం తప్పడంచేత ఈ లోకంలో కీర్తినీ - పరలోక స్వర్గసౌఖ్యాలను చేజారవిడిచిన వాడే కాగలడు.

శ్లో|| స్వాదనాద్వర్ణ సంసర్గాద్దుర్బలానాం చ రక్షణాత్|
బలం సంజాయతే రాజ్ఞః న ప్రేత్యేహ చ వర్ధతే||

న్యాయధనాన్ని రాబట్టుకోడం చేత, వర్ణంకర్యాదిదోషాలను కట్టుదిట్టంగా నివారించడం చేత, బలహీనులని బలవంతులబారి నుంచి రక్షించడం చేత రాజు ప్రజారంజకుడని ఖ్యాతి పొందగలడు. ఇహపర సౌఖ్యాల నందగలడు.

సమబుద్ధి కలిగి ఉండాలి

శ్లో|| తస్మాద్యమ ఇవ స్వామీ స్వయం హిత్వా ప్రియాప్రియే|
వ రేత యామ్యయా వృత్త్యా జీతక్రోధో జితేంద్రియః||

అందువల్ల ప్రభువన్నవాడు యముని వలె కోపాన్ని అణచుకొని, యింద్రియాదులను గెలిచి, యిష్టాయిష్టాలకతీతంగా సమబుద్ధిని కలిగి ఉండాలి.

శ్లో|| యస్త్వ ధర్మేణ కార్యాణి మోహాతుర్యాన్నరాధిపః|
అచింత్తం దురాత్మానం వశే కుర్వంతి శత్రవః||

ఏ రాజు లోభ మోహాలచేత అధర్మపూరితంగా వ్యవహారాలు తీరుస్తాడో, ధర్మవిరుద్ధమైన తీర్పులకు పాల్పడతాడో అట్టిరాజు పట్ల ప్రజలు విముఖులై ఉంటారు గనుక, అది శత్రువుల చేతికి సులభంగా వశమౌతుంది.

శ్లో|| కులజే వృత్త సంపన్నే ధర్మజ్ఞ సత్యవాదిని|

మహాపక్షే ధనిన్యార్యే విక్షేపం నిక్షి పేద్బుధః||

మంచి కులంలో పుట్టినవాడు, సదాచారుడు, ధర్మాన్నెరిగినవాడు, సత్యవాది, పరిజనులు – పుత్రులు అధికంగా ఉన్నవాడు, ధనికుడు, కపటస్వభావం లేనివాడు అయిన వాని దగ్గర తప్ప మరెవ్వరివద్దా వస్తువులను కుదవబెట్టడం/ జాగ్రత్త పర్చమని ఇవ్వడం గాని చేయరాదు.

శ్లో|| స్వయమే వ తు యోదద్యా న్మృత స్య ప్రత్యనంతరే|
న సరాజ్ఞా నియోక్తవ్యో న నిక్షేపు శ్చ బంధుభి ||

దాచినవాడు మృతి చెందితే, దాన్ని పదిలపరచినవాడు వాని పుత్రాదులకా సొమ్ము/నిధి/ వస్తువు అప్పగించాలి. అలా ఇచ్చేటపుడు, రాజుగాని – వారసులుగాని "ఇంకేదో దాచి ఉంటాడని' అనుమానించరాదు.

శ్లో|| ఋత్విగ్యది వృతో యజ్ఞే స్వకర్మ పరిహాపయేత్|
తస్య కర్మానురూపేణ దేయోఽఖంశ కర్తృభిః||

నిర్ణీతకాలం యజ్ఞం చేయించడం నిమిత్తం ఒక ఋత్విక్కు ఒప్పుకొనికొంత కార్యం నిర్వర్తించాక, అసాధారణ పరిస్థితులలో (అనారోగ్యము మొ॥) పూర్తిగా చేయలేక మధ్యలో వదిలేస్తే అతనికి అంతవరకు చేసిన క్రియకు దక్షిణ ఇవ్వక అమర్యాద చేయరాదు.

శ్లో|| దక్షిణాసు చ దత్తాసు స్వకర్మ పరిహాపయ్య|
కృత్స్నమే లభేతాంశ మన్యేనైవ చ కారయేత్||

కొన్ని సందర్భాలలో దక్షిణలిచ్చే సమయంవరకూ క్రియ కొనసాగించి, మహదాశీర్వచన వేళ వ్యాధులు మొదలగువాని వల్ల ఋత్విక్కు ఆ కొద్ది కర్మ పూర్తిచేయలేకపోయినా, మిగిలిన ఋత్విక్కులతో ఆలోచించి అతనికి పూర్తి దక్షిణ ఇప్పించాలి.

శ్లో|| యస్మి కర్మణీ యాస్తు స్యురుక్తాః ప్రత్యంగదక్షిణాః|
స ఏవ తా ఆదదీత భజేరణ సర్వ ఏవవా||

కొన్ని యజ్ఞాలలో ఒక్కొక్క అంగము (కర్మ విభాగం) నకు ఎవరికే రీతి సంభావనలు ముట్టజెప్పవలసి ఉందో అవి వారికే చెందాలా? లేక వాటిని అందరూ

విభజించి తీసుకోవాలా? అనేది ప్రశ్న.

శ్లో|| రథం హరేత చాధ్వర్యుర్ఋత్విహ్మాధానే చ వాజినమ్|
హోతా వాపి హరేదశ్వ ముద్గాతా చాపనఃక్ర యే||

అయినపుడు - దీనికీ సిద్ధాంతము వర్తిస్తుంది. కొన్ని శాఖలవారికి ఆధానమునందు అధ్వర్యునకు రథం, బ్రహ్మకు వేగంగల అశ్వం, హోతకు సాధారణ అశ్వం, ఉద్గాతకు సోమక్రయం మోసే బండి దక్షిణగా విధించబడింది. ఆ ఏర్పాటును బట్టి వారు అవే తీసుకోవాలి.

శ్లో|| సర్వేషామర్ధినో ముఖ్యా స్తదర్ధే నార్ధనోఽపరే|
తృతీయిన సృతీయాంశా శ్చతుర్థాంశాశ్చ పాదినః||

కొన్ని యాగాల్లో నూరు గోవుల దక్షిణ లేదా నూరు సువర్ణాల దక్షిణ అని ఉండవచ్చు! సాధారణంగా యాగాలకు వచ్చే 16 మందిఋత్విక్కులలో హోత, అధ్వర్యువు, బ్రహ్మ ఉద్గాత అనే నలుగురూ మొత్తం దక్షిణలో 48 సంఖ్యకు హక్కుదార్లు. ఇది మొత్తంలో దాదాపు సగం. మిగిలినది 52సంఖ్య. తదుపరి నలుగురు మైత్రావరుణాదులు. వీరు హోతాదుల దక్షిణలో సగానికి అర్హులు. అనగా 24సంఖ్య. ఇప్పుడు 52 నుంచి 24 మినహాయించగా 28 మిగిలింది. తదుపరి నలుగురు మూడోవంతుకు (అనగా 48లో మూడవవంతు16) అర్హులు. చివరి నలుగురూ మిగిలినది 12 సంఖ్య తీసుకోవాలి.

శ్లో|| సంభూయ స్వాని కర్మాణి కుర్వద్భిరిహ మానవై: |
అనేన విధియోగేన కర్తవ్యాంశప్రకల్పనా||

ఎక్కువమంది చేరి ఇల్లుకట్టడాల వంటివి చేస్తున్నప్పుడు ఈ ఋత్విక్కుల పంపకాన్ని ఆదర్శంగా తీసుకొని ప్రధానరూపకర్త, వాస్తవ రూపనిర్మితి నిపుణుడు, ద్వితీయశ్రేణి సహకారులు, పై ఇద్దరికీ అన్నిటా సహకరించే సాధారణ శ్రేణి ఈ ప్రకారంగా పంచుకోవాలి.

శ్లో|| ధర్మార్థం యేన దత్తం స్యాత్క స్మైవిద్యాచతే ధనమ్|
పశ్చాచ్చ న తథా తత్స్యా న్నదేయం తస్య తద్భవేత్||

ధర్మకార్యాలనిమిత్తం (యాగాలు మొ) ఎవరైనా ధనాన్ని కావాలని కోరితే

వారికి ఆధనం ఇచ్చినా - ఇస్తానని వాగ్దానం చేసినా, అతడా కార్యం నెరవేర్చనపుడు ఆ ధనం తిరిగి స్వాధీనం చేసుకోవచ్చు| వాగ్దానం చేసినది ఇవ్వనవసరం లేదు.

శ్లో|| యది సంసాధయే త్తత్తు దర్పా ల్లోభేన వా పునః|
రాజా దాప్యస్సువర్ణం స్యా త్తస్య స్తేయస్య నిష్కృతి: ||

ఈ ప్రకారం ధర్మకార్యంనిమిత్తం యాచించి సంపాదించినది అతడు పేరాశచేత లేదా అహంకారం చేత తిరిగి ఇవ్వకపోవడం, వాగ్దానం చేసినది కూడ ఇమ్మని బలవంతం చేయడం జరిగితే చోరునికి విధించినట్టి దండన రాజు అతనికి వర్తింపచేయాలి.

శ్లో|| దత్త స్యైషోదితా ధర్మ్యా యథావ దనపక్రియా|
అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి వేతనస్యానపక్రియామ్||

ఇవ్వబడినది తిరిగి ఇవ్వనపుడు అనుసరించవలసిన పద్ధతులు చెప్పబడ్డాయి. ఇక వేతనం, కూలి మొదలగునవి ఇవ్వక త్రిప్పిస్తూన్నపుడు చేయవలసిన రీతి ఇది..

శ్లో|| భృతో నార్తో న కుర్యాద్యో దర్పాత్కర్మ యథోదితమ్|
స దండ్యః కృష్ణలాన్యష్టా న దేయం చాస్య వేతనమ్||

సేవకుడు ఒక పనికి ఒప్పుకొన్నాడనుకొందాము. కాని, అతనికి దేహంలో బలం చాలదు - స్వస్థత లోపిస్తుంది. ఇవన్నీ సాకులుగా చూపవచ్చు! లేదా అహంకారం చేత కావచ్చు! వాడా పనిని చేయడు. వీటిని రాజు విచారించి, వాటికి జరిమానా విధించడమేగాక, ఒప్పుకున్న కూలిని ఇవ్వనక్కర్లేకుండా కట్టడిచేయాలి.

శ్లో|| ఆర్తస్తు కుర్యాత్సుస్థస్సయథాభాషితమాదితః|
న దీర్ఘస్యాపి కాలస్య తల్లభేతైవ వేతనమ్||

నిజంగానే ఆ సేవకుడు రోగపీడితుడైతే, ఆరోగ్యం చక్కబడ్డాక ఆ పని పూర్తిచేసి తనకివ్వవలసిన కూలి తీసుకోవచ్చు!

శ్లో|| యథోక్షమార్తస్సుస్థో వా యస్తత్కర్మ న కారయేత్|
న తస్య వేతనం దేయ మల్పోన్యపి కర్మణః||

కొందరికీ దేహంలోని అనారోగ్యం ఎంతకాలానికీ తీరకపోవచ్చు!

యజమానిని మోసగించాలని లేకపోవచ్చు! అపుడు అతడే ఇతరులను మాట్లాడి ఆ పని నిర్వర్తించేలా చూడాలి. చేసిన పనిలో కొద్దిగా కొరత ఏర్పడినా కూలి ఇవ్వరాదు. పూర్తిగా పనిజరిగాక ఇవ్వడానికి త్రిప్పరాదు.

శ్లో|| ఏష ధర్మోఽఖిలేనోక్తి వేతనాదాన క ర్మణః|
అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి ధర్మం సమయభేదినమ్||

మునీంద్రులారా| కూలికి - వేతనానికి పనులు ఒప్పుకొన్న వారి విషయంలో ఆచరించవలసిన ధర్మాలతో సహా న్యాయంగా అవలంబించవలసినరీతి చెప్పడమైంది. ఇప్పుడు పని చేస్తామని చెప్పి చెయ్యని వారికి దండన రీతులు చెప్పబడతాయి.

శ్లో|| యో గ్రామదేశసంఘానాం కృత్వా సత్యేన సంవిదమ్|
విసంవదే న్నరో లోభా త్తం రాష్ట్రాద్విప్రవాసయేత్||

సామూహికంగా కొందరు ఒక జట్టుగా ఏర్పడి, ఈ కార్యము మనవల్ల తీరవలసి ఉన్నది అని ప్రమాణ పూర్వకంగా సంకల్పించుకొని, స్వచ్ఛందంగా నిర్వర్తిస్తుండగా, అందులో ఒకరో కొందరో పనిని ఎగొట్టి కుంటిసాకులు చెప్పే సందర్భాలలో రాజు అట్టి వారిని దేశాన్నుంచి బహిష్కరించాలి. సోమరుల వల్ల ఏదీ సవ్యంగా సాగదు.

శ్లో|| నిగృహ్య దాపయేచ్చైనం సమయవ్యభిచారిణమ్|
చతుస్సువర్ణాః షణ్నిష్కాగా శతమానం చ రాజతమ్||

ఇటువంటి వారి వల్ల మిగిలిన వారి పని చెడుతుంది. కనుక, రాజు "ఏర్పాటుకు విరుద్ధంగా నడిచే వారిని' పట్టి తెప్పించడమేగాక విచారించి, వారి ఒప్పుదల కార్యాన్ని బట్టి, వారికి అందే వేతనాన్ని బట్టి వివిధ విలువలలో జరిమానా కూడా విధించవచ్చు|

శ్లో|| ఏతద్దండవిధిం కుర్యాద్ధార్మికః పృథివీపతీ|
గ్రామాజాతిసమూ ఘోష సమయవ్యభిచారిణామ్||

ధార్మికుడైన రాజు, బ్రాహ్మణులయందు, సంఘములయందు, గ్రామాదులయందు కట్టుబాటులు మీరిన వారికి, ఆయా కార్యములను బట్టి

అపరాధరుసుము విధించవచ్చు|

క్రయ – విక్రయాల విషయము

శ్లో|| క్రీత్వా విక్రీయ వా కించి ద్యస్యేహానుశయో భవేత్|
సోఽంతర్దశాహాత్తద్ద్రవ్యం దద్యాచ్చే విదదీత వా||

క్రయవిక్రయాలను గురించి న్యాయమార్గం ఇది... ఏ వస్తువునైనా సరే! కొన్నవాడుగాని – అమ్మినవాడుగాని తాము మోసపో యామని భావించిన పక్షంలో, ఆ వస్తువును పదిరోజులలోపల కొన్నవాడు తిరిగి ఇచ్చేస్తే, అమ్మినవాడు పుచ్చుకోవాలి. అమ్మినవాడు కోరినా కొన్నవాడు తిరిగిచ్చేయాలి.

శ్లో|| పరేణ తు దశాహస్య న దద్యాన్నాపి దాపయేత్|
ఆదదానో దదద్చైవ రాజా దండ్యశ్శతాని షట్ ||

పదిరోజుల తర్వాత కొన్నవాడు ఆ వస్తువును తీసుకోవలసిందిగా విక్రేతను నిర్బంధించరాదు. అట్లే తాను అమ్మినది తెచ్చివ్వమని అమ్మినవాడు కొన్నవాడిని వేధించరాదు. దీనికి విపర్యయంగా జరిగితే, వివాదపడే వారిద్దరూ రాజదండనార్హులే!

శ్లో|| యస్తు దోషనలీం కన్యా మనాఖ్యాయ ప్రయచ్ఛతి|
తస్య కుర్యాన్న పో దండం షణ్ణపతిం పణ్యా||

ద్వేషంచేత ఎవడయిన కన్యను, ఆమె కన్యాత్వం గురించి నిందిస్తే, విచారణలేకుండానే రాజు అటువంటి మూడునికి నూరురూకల అపరాధరుసుము శిక్షగా విధించాలి అనడానికీ శ్లోకమే ప్రమాణం :

శ్లో|| అకన్యేతి తు యః కన్యాం బ్రూయా ద్వే షేణ మానవః|
స శతం ప్రాప్నుయాద్దండం తస్యా దోష మదర్శయF||

అది అలా ఉండగా, నిజంగానే పురుషసంపర్కం ఉండి ఆ పిల్ల దోషం కప్పిపుచ్చి ఓలి తీసుకొని, ఆమెను (కన్యకానిదానిని) ఎవరికైనా కట్టబెట్టితే, ఆ పిల్లనిచ్చినవానికి రాజు 96 రూకలు దండన విధించాలి. ఇట్టివి. భర్తవల్ల విచారణకు వచ్చినపుడే వెల్లడవుతాయి.

శ్లో|| పాణిగ్రహణికా మంత్రా నియతం దారలక్షణమ్|

తేషాం నిష్టాతు విజ్ఞేయా విద్వద్భిస్సప్తమే పదే||

మానవులలో వివాహమంత్రాలన్నీ కన్యల నిమిత్తమే చెప్పబడి ఉన్నాయి. కన్యలు కానివారి విషయమై ఈ మంత్రాలను వర్తింపచేయలేదు. కనుక - భర్తచేత ఆమె కన్యకాదని ఋజువులతో కూడిన ఆరోపణ న్యాయస్థానానికి వస్తే విచారించి, రాజు పిల్లనొసగిన వానికి దండన విధించవచ్చు! కర్మలు చేయడానికి స్త్రీలు ఈ కారణంచేతనే అనర్హతకు గురౌతూన్నారు.

శ్లో|| యస్మి యస్మిలాకృతే కార్యే య స్యేహానుశయో భవేత్|
తమనేన విధానేన ధర్మే పథి నివేశయేత్||

వివాహమంత్రాలు సలక్షణమైన భార్యకు మాత్రమే వర్తిస్తున్నందున, ఆ మంత్రాలన్నీ సప్తపదికీ ప్రాధాన్యం ఇవ్వడం వల్ల ఇక్కడ క్రయ - విక్రయాతీతమైన బంధంగా రూపొందుతున్నది. కనుక భార్యపట్ల (ఆమెకన్యాత్వవిషయమై) పదిరోజులలోగానే సంశయాన్ని నివారించడంలో రాజు చొరవచూపాలి.

శ్లో|| మాతరం పితరం జాయాం భ్రాతరం తనయం గురుమ్|
ఆక్షారయంచ్ఛతం దాప్యః పంథానం చాదదదురోః||

తల్లిని, తండ్రిని, భార్యను, తోబుట్టువును, కొడుకును, గురుదేవుని అందించే వానికి - గురువుకు దారి ఇవ్వక అవిధేయతతో ప్రవర్తించే వానికి రాజు నూరు రూకలు దండగ (జరిమానా) విధించవలసినదిగా ధర్మశాస్త్రం ర్దేశిస్తోంది.

శ్లో|| బ్రాహ్మణక్షత్రియాభ్యాం తు దండ: కార్యోనిజానతా|
బ్రాహ్మణే సాహసః పూర్వః క్షత్రియే త్వేవ మధ్యమః||

బ్రాహ్మణుడు - క్షత్రియుడు ఒకర్నొకరు తిట్టుకుంటే దండనీతి తెలిసిన రాజు ఇద్దరికీ దండన విధించాలి. అది ఎవరు ఎవర్ని మొదట తిట్టారనే 'న్ని విచారించి నిర్ణయించాలి.

శ్లో|| విట్ చూద్రయోరేవ మేవ స్వజాతిం ప్రతి తత్త్వతః|
ఛేదవర్ణం ప్రణయనం దండన్యేతి వినిశ్చయః||

వైశ్య శూద్రులొకర్నొకరు తిట్టుకొంటే, పైన చెప్పబడినట్లే అపరాధరుసుము ధించాలి. నాలుక తెగోయుట వంటి పరుష దండనలు తప్ప, దండగ ధించడం శాస్త్ర

సమ్మతమే|

శ్లో|| ధర్మోపదేశం దర్పేణ విప్రాణామస్య కుర్వతః|
తప్తమాసే చయేత్తైలం వక్త్రేశ్రోత్రేత పార్థివ: ||

ఎక్కడో ఎవరో చెప్పిన కొద్దిపాటి జ్ఞానం చేత, అహంకారం పూని, త్రియసద్రాహ్మణునికే ధర్మపన్నాలు చెప్పసాహసించే శూద్రునికి చెవిలోను నోట్లోను కాచిన సలసల మరిగేనూనె రాజు పోయించాలి.

శ్లో|| ఏకజాతిర్ద్విజాతీం స్తు వాచా దారుణయాక్షిపన్|
జిహ్వాయాః ప్రాప్నుయాచ్ఛేదం జఘన్యప్రభవోహి సః ||

శూద్రుడు ద్విజులను దారుణమైన పేర్లతో పిలిచినా - తిట్టినా వాని నాలుక గోయాలి. అతడు బ్రహ్మదేవుని పాద జన్ముడు.

శ్లో|| యేన కేన చిదంగేన హింసాక్షిచ్ఛేచ్ఛేష్ఠమంత్యజః|
ఛత్తవ్యం తత్తదేవాస్య తన్మనోరనుశాసనమ్||

తనకంటే శ్రేష్టులైనబ్రాహ్మణులను, శూద్రుడు సాహసించి వారిపై తన అవయవం (కాలు-చేయి) ఏది ప్రయోగించినా, ఆ శూద్రునికి ఆ అంగం ఛేదించాలి. కర్రతో కొట్టినా చేయినరికేయాలి. ఇది మన్వాదులు విధించిన శాసనము.

(శూద్రుని కంటే పైనున్న జాతుల వారే బ్రాహ్మణుని పట్ల భయభక్తులతో సంచరిస్తూండగా శూద్రుడీ సాహసం చేయదగదు.)

శ్లో|| పాణిముద్యమ్య దండం వా పాణిచ్ఛేదనమరత్తి|
పాదేన ప్రహరూ కోపాత్పాదచ్ఛేదనమర్హతి||

ఇందులో చెప్పబడిన శిక్ష కూడా ఇంతకుపూర్వపు శ్లోకానికిచ్చిన వివరణ యే| బ్రాహ్మణుని కొట్టేందుకు కర్ర ఉపయోగించినపుడు ఆ చేతిని; తన్నబోయిన కాలిని నరికేయడమే శిక్ష.

సమానత్వం ఆశించేవాడికి....

శ్లో|| సహాసనమభిప్రేప్పురుత్కృష్టస్యాపకృష్టజః|
కట్యాం కృతాంతో నిర్వాస్యః స్ఫిచం వాఽస్యావక ర్తయేత్||

బ్రాహ్మణునితో సమానసాగు ఆసనం ఆశించేవాడికీ ఆవిధంగా కూర్చొనే

శూద్రునికీ నడుము మీద ఒక కర్రు గాల్చి వాతవేయాలి. అతని పెదవుల్ని కత్తిరించాలి.

మూత్రవిసర్జన చేత అవమానిస్తే,

శ్లో|| అవనిష్ఠీవతో దర్పాద్ద్వావోష్ఠౌ ఛేదయేన్నృపః|
అవమూత్రయతో మేఢ్ర మవశర్ధయతో గుదమ్||

గర్వంచేత ఎవరయినా శూద్రుడు, బ్రాహ్మణునిపై ఉమ్మడం జరిగితే కూడ వాని పెదవులను కో సేయాలి. మూత్రవిసర్జన చేత అవమానిస్తే పురుషాంగ భేదనం, అపాన వాయువు విడిస్తే పిర్రలను కోసి వేయాలి. ప్రభువీ శిక్షలు అమలుజరపాలి.

శ్లో|| కేశేషు గృహ్ణతో హస్తౌ ఛేదయేదవిచారయ్యా|
పాదయోర్దాడికాయాం చ గ్రీవాయాం వృషణేషు చ||

గర్వంవల్ల బ్రాహ్మణుని కేశాలు పట్టుకుంటే, అట్టి శూద్రునికి రెండు చేతులూ ఖండించాలి. ఇంతేగాక వీనికి ఈ పనిలో సహకరించేవారికీ హస్తద్వయ ఖండనమే శిక్ష. (బ్రాహ్మణుని పై ఈగనైనా వ్రాలనివ్వని రీతిగా ఈ శిక్షాస్మృతి నేడేదీ ?)

శ్లో|| గర్దభా జావి కానాం తు దండ్యః స్యాత్పంచ మాషికః|
మాషకస్తు భవేద్దండఃశ్వసూకర నిపాతనే||

గాడిద, మేక, గొర్రె వీటిని యజమానుడు హింసిస్తూంటే, అతనికి ఐదురూకలు జరిమానా, అతని పెంపుడు పంది, కుక్క హింసవల్ల మృతి చెందితే ఒక వెండి రూక జరిమానా.

శ్లో|| భార్యాపుత్రశ్చ దాసశ్చ శిష్యోభ్రాతా చ సోదరః|
ప్రాప్తాపరాధా స్తాడ్యాః స్యూ రజ్జ్వా వేణు దళేన వా||
పృష్ఠ తస్తు శరీరస్య నో త్తమాంగే కథంచన|
అతోఽన్యథా తు ప్రహరన్ ప్రాప్తః స్యాచ్చౌర కిల్బిషమ్||

భార్యా పుత్రాదులను దండించాల్సి వస్తే త్రాటితోనో వెదురు బెత్తంతోనో వీపు వంటి వెనుక భాగాలలో కొట్టాలి తప్ప, తలమీద కొట్టరాదు. తోచినట్లెక్కడపడితే అక్కడ కొడితే, దొంగకు విధించిన శిక్షని అతనికి విధించాలి.

శ్లో|| ఏషోఽఖతేనాభిహితో దండపారుష్య నిర్ణయః|

స్తేనస్యాతః ప్రవక్ష్యామి వీధిం దండవినిర్ణయే||

మహరులారా! ఈ దండన పారుష్యం/కాఠిన్యం ఇది దీనికిట్లో ఉండాలని మన్వాదులు చెప్పిన చొప్పున మీకు చెప్పబడినది. ఇక చోరునికి శిక్షలు తెలియజేస్తాను.

చోరులకు దండన

శ్లో|| పరమం యత్నమతి ష్ఠేత్ సేనానాం నిగ్ర హే నృపః|
సేనానాం నిగ్రహాదస్య యశో రాష్ట్రం చ వర్ధతే||

దొంగలను పట్టే విషయమై రాజు ఎంతో జాగరూకుడై ఉండాలి. ప్రభువీ విషయంలో చేసే కృషి వల్లనే అతని కీర్తి - రాజ్యంవర్ధిల్లి, ప్రజలూ సుఖసంతోషాలతో ఉంటారు.

శ్లో|| అభయస్య హి యో దాతా స పూజ్యస్సతతం నృపః|
సత్రం హి వర్ధతే తస్య సదైవాభయదక్షిణం||

ప్రజలకు రాజు అనేవాడు నిత్యం అభయప్రదాత అయినప్పుడు మాత్రమే, అతడు జన పూజితుడవుతాడు. అట్టి ప్రభువే ప్రజాసంరక్షణమనే పెనుయాగం ద్వారా అన్నిటా వృద్ధి పొందగలడు.

శ్లో|| సర్వతో ధర్మషడ్భాగో రాజ్ఞో భవతి రక్షతః|
అధర్మాదపి షడ్భాగో భవత్యస్య హ్యరక్షతః||

ప్రజాసంరక్షణం చేసే రాజుకు ప్రజలు చేసే పుణ్యకార్యాలలో ఆరో వంతు పుణ్యం లభిస్తుంది. అలాజరగక - తన సుఖం చూసుకుంటూ ధర్మం మరచిన వానికి ప్రజలు చేసే పాపాలలో ఆరోవంతు అధర్మరీత్యా సంక్రమిస్తుంది.

శ్లో|| యదధీతే యద్యజతే యద్దదాతి యదర్చతి|
తస్య షడ్భాగభాగ్రాజా సమ్యగ్భవతి రక్షణాత్||

ఆ రాజ్యంలో ఎవరు జప - యాగ - దాన - దేవతాపూజనం మొదలగు సత్కార్యాలు చేస్తారో, ఆ సత్కార్యాలొనర్చే వారికి కలిగే ఫలితంలో ఆరవవంతు న్యాయరీత్యా ప్రజాసంరక్షణం చేసే ప్రభువుకు చేరుతున్నది.

లక్షగోదాన ఫలితంతోసమానంగా..

శ్లో|| రక్షణ ధర్మేణ భూతాని రాజవధ్యాంశ్చ ఘాతయ్య|
యజశేఽఖహరహర్యక్షైస్సహ స్రశతదక్షిణై: ||

ప్రతిరోజూ లక్షగోవులను దానంగానో/దక్షిణగానో ఇచ్చి యాగాలు చేసేవారికి ఎంత పుణ్యం వస్తుందో, ప్రజాహితంగా పరిపాలించే రాజు అటువంటి ఫలితాన్ని పొందుతూన్నాడు.

శ్లో|| యోఽరక్షణ బలిమాదత్తే కరం శుల్కం చ పార్థివః|
ప్రతిభాగం చ దండం చ స సద్యో నరకం వ్రజేత్||

ప్రజలను రక్షించు బృహదాధ్యత విస్మరించి, నిర్ణీత సుంకాలను - పన్నులను గాక, వ్యవహారాదులలో కొంత ధనం అధికంగా శుల్కం రూపంలో వసూలు చేసి స్వసుఖానికి వెచ్చించేరాజు శీఘ్రముగా మృతి చెంది నరకాన పడుతున్నాడు.

అది జనుల పాపమే

శ్లో|| అరక్షితారం రాజానం బలీషడ్భాగహారిణమ్|
తమాహుః సర్వలోకస్య సమగ్రమలహారకమ్||

ప్రజాక్షేమం చూడక, కప్పములు - సుంకముల మీదనే దృష్టిగలరాజు తాను గైకొంటున్నది ప్రజల పాపమేనని గ్రహించుకోవాలి.

ధర్మశాస్త్రాన్ని మీరితే నరకమే

శ్లో|| అన పేక్షితమర్యాదం నా స్తీకం విప్రలుంపకమ్|
అరక్షితారమత్తారం నృపం విద్యాదధోగతిమ్||

నీతి - ధర్మ శాస్త్ర మర్యాదలనతిక్రమించి, పరలోకం ఏదీ లేదంటూ, కప్పములు బలవంతంగా వసూలు చేయుట - లేకున్న శిక్షించుట వంటి దురాగతాలకు పాల్పడితే స్పష్టంగా నరకానికే వెళ్తాడు.

శ్లో|| అధార్మికం త్రిభీర్న్యాయైర్నిగృహ్ణీయాత్రయత్నతః|
నిరోధనేన బంధేన వివిధేన వధేన చ||

అధార్మికులైన దొంగలు మొదలగువారిని, దండనం కంటే వేజుగా మేలైన ఉపాయాలు వెతికి శిక్షించాలి. చెరలో ఉంచడం, సంకెళ్లు వేయడం, కాళ్లు -

చేతులు ఖండించడం వంటి సాధారణ శిక్షలు ఉండనే ఉన్నాయి.

శ్లో|| నిగ్రహేణ హి పాపానాం సాధూనాం సంగ్రహేణ చ|

ద్విజాతయ ఇవేజ్యాభిః పూయంతే సతతం నృపాః||

దుష్టుల్ని శిక్షించడం - సజ్జనుల్ని కాపాడటం...వీటి చేత రాజు పరిశుద్ధుడవుతాడు - బ్రాహ్మణుడు యాగం చేత పరిశుద్ధుడైనట్లుగా.....

శ్లో|| క్షంతవ్యం ప్రభుణా నిత్యం క్షిపతాం కారణాం నృణామ్|

బాలవృద్ధాతురాణాం చ కుర్వతా హితమాత్మనః||

తన మేలు కోరే రాజు, తన దగ్గర తగువు తీర్చుకోడానికొచ్చి ఓడినపుడు తిట్టినా; బాలురు - వృద్ధులు - రోగులు తిట్టినా ఓర్చుకోవాల్సి ఉంటుంది.

శ్లో|| యః క్షిప్తో మర్షయత్యార్తై స్తేన స్వర్గే మహీయతే|

య స్త్వైశ్వర్యాన్న క్షమతే నరకం తేన గచ్ఛతి ||

తగవుల్లో ఓడినవారు తీర్పరిని తిట్టడం సహజం. ఆ ప్రకారంగా రాజును తిట్టువారు - శాపనార్థాలు పెట్టేవారు పెట్టే తిట్లు రాజు ఓర్చుకొన్న వాడైతే స్వర్గంలో సుఖాలు పొందుతాడు. ఓర్చుకోక, ప్రభువుననే గర్వంతో వారిపట్ల కఠినంగా వర్తిస్తే నరకలోకం పొందుతాడు.

బ్రాహ్మణుని బంగారం దొంగిలిస్తే..

శ్లో|| రోజా స్తేనేన గంతవ్యో ముక్త కేశేన ధావతా|

ఆ చక్షాణేన తత్ స్త్వమేవంకర్మాస్మి శాధి మామ్||

స్కంధేవాదాయ ముసలం లగుడం వాపి ఖాదిరమ్|

శక్తిం చోభయత సీక్షామాయసం దండమేవ వా||

ఏ చోరుడైనాగాని, బ్రాహ్మణునికి చెందినట్టి సువర్ణాన్ని దొంగిలిస్తే, తానే ఒక ఆయుధాన్ని భుజంమీద వేసుకొని అందరికీ వెల్లడయ్యేలా స్వయంగా నేరాన్ని వెల్లడించుకుంటూ, రాజు మందిరానికి వేగంగా వెళ్లి, రాజు ఎదుట నిల్చి, తన నేరాన్ని వివరించి తనను ఆ ఆయుధంతో చంపమని కోరాలి.

శ్లో|| శాసనాద్వా విమోక్షాద్వా సేనః ।యాద్విముచ్యతే|

ఆశాసిత్వా తు తం రాజా స్తేనస్యాప్నోతి కిల్బిషమ్||

అలా జరిగినపుడు, నేరగాడే స్వయంగా ఒప్పుకొన్నందున విచారణ లేకుండా, రాజా ఆయుధంతో అతడ్ని చావబాది శిక్షించాలి. మృత్యువుకు చేరువగా వెళ్లి వాడు బతికి బైటపడితే, దొంగకు ఆపాపం పోతుంది. దయచూపిస్తే ఆ పాపం రాజుకు అంటుకుంటుంది.

శ్లో|| అన్నాదే భ్రూణహా మాష్టిగా పన్యౌభార్యాఽపచారిణీ|
గురౌ శిష్యశ్చ యాజ్యశ్చ స్తేనో రాజని కిల్బిషమ్||

బ్రహ్మహత్య, భ్రూణహత్య, జారిణి అయిన భార్యని చూసీ చూడనట్లు వదిలేయడం, సంధ్యావందన విషయమై బద్ధకించే శిష్యుని చూసీ చూడక విడవడం, ఇవి అన్నీ వారి యజమానులకు (ఉదా:- జారిణి భర్త, బద్ధకించే శిష్యుని గురువు మొ||) చేరతాయి. దొంగచేసే పాపం రాజుకు చేరుతుంది. కనుక శిక్షించి తీరాలి.

శ్లో|| రాజనిర్ధూతదండాస్తు కృత్వా పాపాని మానవాః|
నిర్మలాః స్వర్గమాయాంతి సంతస్సుకృతినో యథా||

బంగారం దొంగిలించడం వంటి వాటికి రాజదండనలు పొందడం వల్ల ఆయా నేరాలు చేసినవారు పుణ్యవంతులవుతున్నారు. అనగా రాజదండన మనేది, నేరాలవల్ల ఒనగూడే పాపానికి ప్రాయశ్చిత్తం వంటిది. కనుక రాజదండన పుణ్యదాయకం అని గ్రహించుకోవాలి.

శ్లో|| గోషు బ్రాహ్మణ సంస్థా సుచ్ఛురికా యాశ్చ భేదనే|
పశూనాం హరణే చైవ సద్యః కర్యోఽర్ధ పాదీక: ||

బ్రాహ్మణులకు చెందిన గోవులను అపహరించినప్పుడు బరువులు మోయించడానికి గొడ్డుటావుల్ని వినియోగించుకోజూసినపుడు, యాగం కోసం పశువులను అపహరించినపుడు రాజదండన తథ్యం.

శ్లో|| యేన యేన యథాంగేన స్తేనో నృషు విచేష్టతే|
తత్త దేవ హరే త్తస్య ప్రత్యాదేశాయ పార్థివః||

తండ్రి, గురువు, చెలికాడు, తల్లి, పెళ్లాం, కొడుకు, పురోహితుడు వీరిలో ఎవరినైనా (స్వధర్మపాలన చేయునపుడు) రాజు దండించడానికి వెనుకాడరాదు.

వారిని సైతం దండించి పక్షపాతరహితుడు కావాలి.

శ్లో|| వాన సత్యం మూల ఫలం దార్వ గ్న్యర్థం తథైవచ|
తృణం చ గో భ్యో గ్రా సార్థ మస్తేయం మనురబ్రవీత్||

చుట్టూ కంచె వేయనీ ఫలవృక్షభరితమైన తోటలోని పండ్లుగానీ, కాయలుగాని, గోవుకు గడ్డిగానీ, హోమానికి సమిధలు గాని ఎవరైనా దొంగతనం చేస్తే అవి దొంగతనం అన్పించుకోవు. దానికేం శిక్షలేదు.

శ్లో|| ద్విజోఽధ్వగః క్షీణ వృత్తిర్ద్వావిక్షూద్వేచ మూలకే|
ఆ ద దానః పరక్షేత్రాన్న దండం దాతు మర్హ్వతి||

'ఇవ్వనిదే పుచ్చుకోవడం' అనేది చౌర్యం. పరధనం అని తెలిసీ, అట్టి చోరునిచేత యాగం చేయించడం – ఆ ధనానికి తాను ఆశ పడటం జరిగితే, ఆ విప్రుడూ చోర సమానుడే! దండనలో అతనికీ భాగం ఉంది.

శ్లో|| అనేన విధినా రాజా కుర్వాణః స్తే స నిగ్రహమ్|
యశోఽస్మిన్ ప్రాప్నుయాల్లోకే పైత్యచా నుత్తమం సుఖమ్||

తిట్టడం, సొమ్ము దొంగిలించడం, కొట్టడం ఈ నేరాలు చేసేవారికంటే దుస్సాహసం చేసేవాడు అధికపాపి అని తెలుసుకోవలసి ఉంటుంది. అనడానికీ క్రింది శ్లోకమే ప్రమాణము:

శ్లో|| వాగ్దుషా త్త స్కరా చైవ దండేనైవ చ హింసితః|
సాహసస్య నరః కర్తా విశ్లేయః పాపకృత్తమః||

కనుకనే – (మొదట చెప్పబడిన శ్లోకానికి అర్థం) రాజు ఈ ధర్మశాస్త్రంలో చెప్పినట్లుగా దొంగలను శిక్షిస్తూ, ఇహపర సాధకుడు కావాలి.

శ్లో|| గురుం వా బాల వృద్ధె వా బ్రాహ్మణం వా బహుశ్రుతమ్|
ఆతతాయిన మా యాంతం హన్యా దేవో విచారయన్||

ఆత్మసంరక్షణ చేసుకోలేని గురువులను, బాలలను, వృద్ధులను, బ్రాహ్మణులను ఏ ఆకతాయిలైతే అల్లరి పెట్టజూస్తారో వారిని రాజేన్నడూ ఉపేక్షించకూడదు.

స్త్రీ సంగ్రహణము

శ్లో|| పరదారాభిమర్శేషు ప్రవృత్తాన్న న్మహీపతీ|
ఉద్వేజనకరైర్దం డైశ్చిహ్నాయిత్వా ప్రవాసయేత్||

పరుల భార్యలను సంగ్రహించే వారిని, వేగటు కలిగించేదండనలచేత శిక్షింపజేయాలి. చెవులు - ముక్కు - పెదవులు కత్తిరింపజేయుట వంటివి గుర్తులుగా శాశ్వతంగా ఉండేవి. వీటితో పాటు దేశ బహిష్కార శిక్ష కూడా!

శ్లో|| తత్సముతో హి లోకస్య జాయతే వర్ణ సంకరః|
యేన మూలహరో ధర్మః సర్వనాశాయ కల్పతే||

ఏ కారణం వల్లగానీ ఇతరుల భార్యల పై మోజువల్ల వర్ణసాంకర్య మేర్పడినపుడు, స్వచ్ఛమైన నడవడిగల భార్యలు లేని గృహస్థులకు యజ్ఞాదులు చక్కగా నడవవు. దీనివల్ల వర్షములు పడుట మొదలగు జగత్ సౌఖ్యదాయక క్రియలు నాశనమై, అరాచకం - అనావృష్టి తాండవించగలదు.

శ్లో|| పరస్య పత్న్యా పురుషః సంభాషాం యోజయన్రహం|
పూర్వమాక్షారితో దోషైః ప్రాప్ను యాత్పూర్వహిసమ్||

ఒకసారి ఏదో కారణాన పరస్త్రీతో సంభాషణ సంఘటిల్లినపుడు, జనుల సంశయం చేత ఏ పురుషుడైనా అనుమానితుడయినపుడు, తగిన కారణంలేక పరస్త్రీతో ముచ్చట్లాడుతూ పట్టుబడితే ప్రధమ సాహసం. క్రింద అతనికిజరిమానా విధించాలి.

కేవలం సచ్చరిత్రులకే

శ్లో|| యస్త్వనాక్షారితః పూర్వమభిభా షేత కారణాత్|
న దోషం ప్రాప్ను యత్కించిన్న హితస్య వ్యతిక్రమః ||

తన విషయంలో ఎవరికీ సందేహం లేనపుడు, పదుగురి సమక్షంలోనూ పరస్త్రీతో సంభాషించినా, అతడు కామప్రసంగాలేమీ చేయనందున జరిమానా(దండుగ) చెల్లించనక్కర్లేదు.

శ్లో|| పరస్త్రీయం యోఽభివదే తీర్థఽరణ్యే వనేఽపి వా|
నదీనాం వాపి సంభేదే న సంగ్రమణమాప్నుయాత్||

కొన్ని కొన్ని ఏకాంత ప్రదేశాలలో (ఉదా:- ఊరిబయట, అడవులలో,

దట్టమైన పొదలుండు చోట్లు, ఏటిరేవులు మొ||) సంశయగ్రస్తుడు కానట్టి వాడు పరస్త్రీతో సాధారణాంశములు మాట్లాడినా గాని, సంశయింపదగిన వాడిగా ముద్రపడి, జరిమానా చెల్లించుకోవాలి.

శ్లో|| ఉపచారక్రియా కేళి: స్పర్శో భూషణవాససామ్|
సహఖట్వాసనం చైవ సర్వం సంగ్రహం స్మృతమ్||

పూలదండలు, సువాసన ద్రవ్యాలు మొదలగునవి పంపుట, వేళాకోళం చేయుట, ఆభరణాలు – వస్త్రాలు తాకుట, కౌగిలింత, ఒకేమంచం మీద కూర్చొనుట మొదలగునవి అన్నీ పరస్త్రీ పట్ల వలపునకు గుర్తులని స్మృతులలో చెప్పబడి ఉంది.

శ్లో|| స్త్రియం స్పృ శేదదేశే యః స్పృష్టో వా మర్షయేత్తయా|
పరస్పరస్యానుమతే సర్వం సంగ్రహణం స్మృతమ్||

ఎవరైతే స్త్రీని తాకకూడని పిరుదులు, స్తనాలు మొదలగు ప్రదేశాలలో తాకుతాడో – ఆ స్త్రీ కూడా తనను అట్టి తాకరాని ప్రదేశాలలో తాకునో, అలా ఒకర్నొకరు స్పృశించకూడని చోట్ల తాకినా ఊరకొంటారో, వారిద్దరూ సంభోగాభిలాషగలవారని తెలియాలి. అదీ పరస్త్రీల విషయంలో దోషమే!

శ్లో|| అ బ్రాహ్మణస్సంగ్రహణే ప్రాణాంతం దండమర్హ తి|
చతుర్ణామపి వర్ణానాం దారా రక్ష్యతమాస్సదా||

తనను వలచి రాని బ్రాహ్మణ స్త్రీని బ్రాహ్మణేతరుడెవరైనా కోరితే, అతడు దండనారుడే అవుతాడు. ఇట్లే ఇతర వర్ణస్తులు కూడా తమభార్యల్ని ధనం కంటే అధికంగా కాపాడుకోవాలి.

శ్లో|| భిక్షుకా వందినశ్చైవ దీక్షితాః కారవస్తథా|
సంభాషణం సహ స్త్రీభిః కుర్యురప్రతివారితాః||

వృత్తి భిక్షుకులు, స్తుతి పాటగాళ్లు, యజ్ఞదీక్షలో ఉన్నవారు, వంటలు చేసేవారు, భిక్షుకులు పరస్త్రీతో ఎటువంటి ఆటంకం లేక చొరవగా మాట్లాడతారు. వీరి విషయంలో సంశయించడం దండకారులను చేయడం భావ్యం కాదు.

శ్లో|| న సంభాషాం పరస్త్రీభిః ప్రతిషిద్ధప్పమాచరేత్|
నిషిదో భాషమాణస్తు సువర్ణం దండమర తి||

యజమాని వద్దని చెప్పాక, ఆ సేవకుడు ఏ స్త్రీతోను సంభాషించరాదు. అప్పటికీ వాడు చొరవ చూపినపుడు రాజు ఆ తుంటరికి 16 మినుముగింజల పరిమాణం గల సువర్ణం అపరాధం చెల్లించడానికిగాను శిక్షించవచ్చు

శ్లో|| నైష చారణదారేషు విధిర్నాత్మోపజీవిషు|
సజ్జయంతి హి తే నారీర్ని గూఢాశ్చారయంతి చ||

నటులు - గాయకుల భార్యలకు పరస్త్రీ - దండనకు వర్తించే నియమాలు వర్తించవు. కొందరు నటులు, కేవలం భార్య మూలాన జీవిస్తారు. ధనలాభంకోసం తమ - తమ భార్యల చెంతకు వచ్చేవారిని భర్త ఓర్చి ఉన్నప్పుడు నిషేధం పనిచెయ్యదు. కొందరు చారణులు, పరపురుషుల్ని తామే స్వయంగా తెచ్చి భార్యలకు అప్పగిస్తారు. వారికీ ఈ నిషేధం వర్తించదు.

శ్లో|| కించిదేవ తు దాప్యస్స్యాత్సంభాషాం తాభి రాచర|
ప్రేష్యాసు చైకభక్తాసు రహః ప్రవ్రజీతాసుచ||

నిర్జన ప్రదేశంలో జారిణులైన స్త్రీలకు జీవనాధారం కోసం మధ్యవర్తిత్వం నెరిపే , స్త్రీలతో సంభాషించేవారు. ఆమె పరస్త్రీ కనుక, కొంత అపరాధరుసుము చెల్లించాలి.

ఇతరులను పొందరాదని, ముందే కట్టడిచేసి, తానుంచుకొన్న వేశ్యతో ఎవరైనా పరపురుషుడు సంభాషించినా అది అపరాధము మవుతుంది. బ్రహ్మచారిణులు - బౌద్ధ సన్యాసినులతో సంభాషించినా అపరాధ రుసుము చెల్లించాల్సి ఉంటుంది.

బలాత్కారానికి శిక్ష

శ్లో|| యోఽకామాం దూషయేత్కన్యాం స సద్యో వధమర తి|
సకామాం దూషయంస్తుల్యో న వధం ప్రాప్నుయాన్నరః||

ఎంత హీనజాతి వాడైనా, తనను కోరని స్త్రీని పొందడం (బలాత్కారంగా) జరిగితే, అట్టివాడు లింగచ్ఛేదమనే దండనకు అరుడు. ఆమే వలచి, అట్టివాడికోరిక తీరిస్తే దండన లేదు.

శ్లో|| కన్యాం భజంతీముత్కృష్టం న కించిదపి దాపయేత్|
జఘన్యం సేవమానాం తు సంయతాం వాసయేద హే||

సంభోగా పేక్షచేత, తనకంటే అధిక జాతిన పుట్టిన పురుషుని చేత తన కోరిక తీర్చుకున్న ఇంతికి దండనలేదు. కాని, తనకంటే హీనజాతి పురుషునితో సంభోగించ గోరుస్త్రీకి, గృహనిర్బంధం - కాళ్లకి సంకెళ్లు వేయుటవంటి శిక్షలు కామము మరల్చేందుకు వేయవచ్చు!

శ్లో|| ఉత్తమాం సేవమానస్తు జఘన్యో వధమర్హతి|
శుల్కం దద్యాత్సేవమానః సమామిచ్ఛేత్పితా యది||

కన్య ఉత్తమకులంలో ఉన్నప్పుడు, కామి అధమజాతి వాడైతే ఆ కన్య ఇష్టా ఇష్టాలతో నిమిత్తం లేక ఆ పురుషుని దండించాలి. లింగచ్ఛేదం - వధ వంటి శిక్షలుంటాయి.

సమాన జాతి గల పురుషుడే వలపుచేత, కన్యసమ్మతితో రమించి నట్లయితే, దానికి ఆ పిల్లతండ్రి ఆమోదం తెల్పితే, అతడు అడిగినంత ఓలి చెల్లించాలి. అంతేగాని ఆ పురుషుడు దండనారుడు కాడు. ఆ కన్యను అతడే తదుపరి వివాహం ఆడాలి.

శ్లో|| అభిషహ్యా తు యః కన్యాం కుర్యాద్దరేణ మానవః|
తస్యాశు కర్యే అంగుళ్యోదండం చార్హతి షట్ శతమ్||

ఏ పురుషుడైన బలత్కారంగా సమాన జాతి స్త్రీని అహంకారం చేత, దాని యోనిలోకి వ్రేళ్లు చొప్పించి నొప్పి కలిగిస్తే, అతని వేళ్లు కోసివేయడం, ఆరువందల బంగారు నాణేలు జరిమానా శిక్ష.

శ్లో|| సకామాం దూషయం సుల్యోనాంగుళి చ్ఛేద మప్నుయాత్ |
ద్విశతం తు దమం దాప్యః ప్రసంగ విని వృత్తయే||

తనయందు వలపుగల కన్యక రహస్యాంగంలో వ్రేళ్లు జొనిపిన వానికి శిక్షలేదు. కాని అమిత కామాసక్తి నివారించడానికి మాత్రం రెండొందల సువర్ణాల జరిమానా విధించవచ్చు!

శ్లో|| కన్యైవ కన్యాయా కుర్యా త్త స్యా స్స్యా ద్వీతోదమః|
శుల్కం చ ద్విగుణం దద్యాఛ్ఛిఫా శ్చైవాప్నుయాద్దశ||

సాటికన్యను మరొక కన్య (స్త్రీ) అయినప్పటికీ ఇదే విధంగా యోనిలోనికి

వ్రేళ్లు చొప్పించి బాధిస్తే పైన చెప్పినట్లే దండన విధించాలి. ఇది ఉపరతి క్రియ గనుక. దీన్ని స్త్రీ పట్ల పురుషుడాచరించినా మరో స్త్రీ చేసినా నేరము! దీనిగ్గాను ఆ పిల్లతండ్రి అడిగినంత శుల్కం కూడ ఇప్పించి మర్రి ఊడల చేత పది దెబ్బలు కొట్టించే శిక్ష స్త్రీకి అదనం.

శ్లో|| యా తు కన్యాం ప్రకుర్యాత్ స్త్రీసా సద్యో మౌండ్యమర్హతి|
అగుళ్యోరేవ వాచ్ఛేదం ఖరేణోద్వహనం తథా||

కన్యకు, ఒక వివాహిత యువతి ఇట్లే రహస్యాంగంలో వేళ్లుచొప్పించి బాధిస్తే, ఆ యువతికి తలనున్నగా గొణిగించి, గాడిద మీద ఊరేగించాలి.

శ్లో|| శూద్రో గుప్త మగుప్తం వా ద్వైజాతం వర్ణమావసన్|
అగుప్తమంగ సర్వస్వైర్గుప్తం సర్వేణ హీయతే||

భర్తలు మొదలగువారిచేత కాపాడబడేది. కానీ, కాపాడబడనిది కానీ ద్విజాతి స్త్రీని శూద్రుడు గాని పొందినా, అరక్షితస్త్రీని రమించినా అట్టివానికి పురుషాంగం కోసి, వాని ధనమంతా ప్రభుత్వపరం చేయాలి. రక్షితను బలాత్కారం చేస్తే, వాడిని వధించి ఆ పిల్లకు అతడి సమస్త ఆస్తి అప్పగించాలి.

శ్లో|| వైశ్య స్సర్వ స్వ దండస్యా త్సం వత్సరనిరోధితః|
సహస్రం క్షత్రియో దండ్యోమౌండ్యం మూత్రేణ చార్హ తి||

భర్తచేత రక్షితురాలైన బ్రాహ్మణస్త్రీని వైశ్యుడు బలాత్కరింపజూస్తే, అతడ్ని చెరలో వేసి - అతడి సమస్త ధనాన్ని లాక్కోవాలి. క్షత్రియుడీ పనికి పాల్పడితే వేయిరూకలు జరిమానా. దండనగా గాడిద ఉచ్చతో తలగొరిగించడం జరగాలి.

శ్లో|| సహస్రం బ్రాహ్మణో దండ్యో గుప్తాం విప్రాం బలాద్వ్రజన్|
శతాని పంచ దండ్యస్స్యా దిచ్ఛంత్యా సహసంగతః||
మౌండ్యం ప్రాణాంతికో దండో బ్రాహ్మణస్య విధీయతే|
ఇతరే షాం తు వర్ణానాం దండఃప్రాణాంతికో భవేత్||

రక్షితస్త్రీని (బ్రాహ్మణి అయినపుడు) ఇతరులు , ఎవరైనా బలాత్కరిస్తే వేయి రూకలు దండన.. ఆమె కోరి సంగమించినా వేయిరూకలు దండన. సాటి బ్రాహ్మణుడే ఈపనికి పాల్పడినా దండనలో ఈ మార్పులేదు. ఇంతకంటే హీనమైన

నేరాలవల్ల బ్రాహ్మణునికి వధం' శిక్షగా పడితే, అతడి తల నున్నగా గొరగడమే వధతో సమానమైన శిక్ష. కడ (అప్పటి విప్రులు గృహస్థులైతే జులపాలుంచు కొనేవారు?)

శ్లో|| న జాతు బ్రాహ్మణం హన్యాత్సర్వపాపే ష్వపిస్థితమ్|
రాష్ట్రాదేనం బహిః కుర్యాత్సమగ్రధనమక్షతమ్||

సకలపాపములు చేసే బాహ్మాబడినైనా వధించ కూడదు. అతడిని అన్ని విధాలా నిర్ధనుడిని చేసి, ఒక్కదెబ్బనైనా కొట్టక కట్టుబట్టల్లో దేశాన్నుంచి వెళ్ళగొట్టాలి.

శ్లో|| నబ్రాహ్మణ వధాద్భూయాన ధర్మో విద్యత్ భువి|
తస్మాదస్య వధం రాజా మనసా పిన చింతయేత్||

ఈలోకంలో బ్రాహ్మణ వధ కంటే మించిన గొప్ప అధర్మం ఇంకోటి లేదు. కనుక ప్రభువు బ్రాహ్మణ హత్యను మనస్సులో నైనా తలచరాదు.

శ్లో|| అంధో జడ: పీఠ సర్పీ సప్త త్యాస్థ విరశ్చయః|
శ్రోత్రియే ఘూ ప కుర్వం శ్చన దాప్యాః కేన చిత్కరమ్||

గుడ్డి, కుంటి మొదలగు వికలాంగులనుండి, 70సం|దాటిన వృద్ధుల నుంచి, శ్రోత్రియుల కు భూరి దానాలిచ్చే వారినుంచి, వారెంత క్షీణధనులైనప్పటికీ రాజు కప్పం చెల్లించమనరాదు.

శ్లో|| శ్రోత్రియం వ్యాధితార్తె చ బాల వృద్ధావ కించనమ్|
మహాకులీన మార్యం చ రాజా సంపూజయే త్సదా||

వేదాధ్యయన పరుడైన విప్రుని,బాలుని, దుఃఖితుని, వృద్ధుని, సత్కులంలో పుట్టిన వాడిని, ఉదారుని, దానం చేసేవానీని,పరోపకారిని రాజెన్నడూ ఆదరంగా చూడాలి.

శ్లో|| శుల్క స్థానేషు కుశలా స్సర్వ పణ్య విచక్షణాః|
కుర్య రరం యథా పుణ్యం తతో వింశం నృపోహరేత్||

మెట్టు భూమి లేదా పల్లంభూమిని బట్టి సుంకం/పన్ను విధించడంలో తేడా ఉండాలి. వాణిజ్యంలో సరుకుల మేలిమిని బట్టి లాభంలో ఇరవయ్యో

వంతుని నేర్పుగా సుంకం వసూలు చేసేవారిని నియమించి రాజు రాబట్టాలి.

శ్లో|| క్షత్రియం చైవ వైశ్యం చ బ్రాహ్మణో వృత్తికర్శితా|
బిభృయాదానృశం స్యేన స్వాని కర్మాణి కారయ||

క్షత్రియ - వైశ్యులిరువురూ బ్రాహ్మణుని కొలువ వచ్చినపుడు, వారిని విప్రుడు దయతో పరామర్శించి, వారికి విహితములైన రక్షణ - కృషియందు వారిని నియమించి సంరక్షణ - పోషణ బాధ్యత వహించాలి. ఈ విధంగా రాజవైశ్యులకే పనిచూపగలిగినంత సంపద విప్రునివద్ద ఏదీ?

శ్లో|| దాస్యం తు కారయణలోభాద్బ్రాహ్మణస్సంస్కృతాం ద్విజా|
అనిచ్ఛతః ప్రాభవత్యాద్రి దండ్య శ్శతాని షట్ ||

రాజు యొక్క అండచేత బ్రాహ్మణుడు, ఉపనయనాది సంస్కారాలు పొందిన ద్విజులను నీచకార్యాలలో ప్రయోగించడం గాని జరిగితే, రాజు అటువంటి బ్రాహ్మణునికి ఆరువందలరూకలు అపరాధ రుసుముగా సాధించాలి.

శ్లో|| శూద్రం తు కారయేద్దాస్యం క్రీతమక్రీత మేవ వా|
దాస్యాయైన హి సృష్టాఽసౌ బ్రాహ్మసస్య స్వయంభువి||

శూద్రుని సృష్టించడంలో బ్రహ్మఉద్దేశం - బ్రాహ్మణునికి సేవచేయుటయే| గత్యం పుచ్చుకొని గాని - భక్తిచేత గాని శూద్రుడు బ్రాహ్మణ సేవచేసి తీరాలి.

శ్లో|| న స్వామినా నిస్సృజ్ఞపి శూద్రో దాస్యాద్విముచ్యతే|
నిసర్గజం హి తత్తస్య క స్తస్మా త్తదపోహతి||

శూద్రునికి దాస్యవృత్తి స్వాభావికం. ఇతడు ప్రభుత్వాన్ని నడుపుతూండగా) విధంగానైనా పదవీచ్యుతుడైతే, జయించిన వానికి దాసుడవుతూన్నాడు. గాని అవతలి రాజు ఉదారుడై ఈశూద్రునికి దాస్యవృత్తి నుంచి విముక్తి ల్పించినా, ఐహిక సుఖం కోసం కాక, ఆముష్మిక సుఖం కోసం శూద్రుడు బాహ్మణ శుశ్రూష చేసి తీరాలి.

దాస్యం సంభవించేతీరు

శ్లో|| ధ్వజాహృతో భక్త దాసో గృహజః క్రీతద త్తిమౌ|
పైత్రికో దండదాసశ్చ నప్తైతే దాసయోనయః||

యుద్ధంలో పరాజితుడు, వేశ్యకు పుత్రుడు, విక్రయంవల్ల కొనబడినవాడు, బానిసగా ఇతరులకు ఇవ్వబడినవాడు, తండ్రి తాతల కాలం నుంచీ సమ్మకంగా పనిచేస్తున్నవాడు, భత్యంమీద ఆశచేత స్వయంగా వచ్చే వాడు, సండన వల్ల కుదిరినవాడు 7 రకాల దాసులున్నారు.

శ్లో|| భార్యాపుత్రీశ్చ దా సశ్చత్రయ ఏవాధనాః స్మృతాః|
యత్తే సమధిగచ్ఛంతి యస్య తే తస్య తద్ధనమ్||

మనువు మొదలగు మహరుల వచనం ప్రకారం పుత్రిక - భార్య - ఎవకుడు అనే ఈ ముగ్గురూ ధనానికి ప్రత్యక్షంగా యోగ్యత లేనివారు. క వేళ వీరిచే ధనం సంపాదించబడినప్పటికీ, అది వారెవరి సంరక్షణలో ఉంటే, వారి పరమవుతున్నది.

శ్లో|| వి సబ్ధం బ్రాహ్మణశ్శూ ద్రాద్రవ్యో పాదానమాచరేత్ |
న హి తస్యాప్తి కించిత్స్యం భర్తృహార్యధనో హి సః||

నిస్సంశయంగా బ్రాహ్మణుడు తన సేవకుని ధనాన్ని ఆశించవచ్చు! కారణం - దాసరికం చేసేవారికి స్వంతధనం ఉండదు.(అయితే ఇలా చేయడం ఆపత్సమయంలోనే) బలిమీన యజమానిగా ఉన్న విప్రుడు, తన సేవకుని ధనం తీసుకున్నా రాజదండన లేదు.

శ్లో|| వైశ్య శూద్రౌ ప్రయత్నేన స్వాని కర్మాణి కారయేత్|
తా హీ చ్యుతా స్వకర్మభ్యః క్షోభోయేతా మిదం జగత్||

గట్టి ప్రయత్నం చేసి అయినాసరే...వైశ్యుని చేత సేద్యాన్ని -శూద్రుని చేత బ్రాహ్మణ శుశ్రూషని చేయించాలి. స్వకర్మల నుంచి వీరిని తప్పించడం జరిగితే, అశాస్త్రీయ విధానాల ద్వారా ధనం సంపాదించి వీరు లోకాన్ని తలక్రిందులు చేయగల సమర్థులు.

ఇతి మానవేధర్మశాస్తే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం అష్టమోఽఅధ్యాయః.

భృగువుచే చెప్పబడిన మానవసంహిత అను మనుధర్మశాస్త్రంలో ఎనిమిదవ అధ్యాయం సమాప్తం.

మనుస్మృతిః

(మానవ సంహిత)
సవ్యాఖ్యాన ఆంధ్ర తాత్పర్య సహితము

మనుధర్మ శాస్త్రము – 9 – తొమ్మిదవ

అధ్యాయము

శ్లో|| పురుషస్య స్త్రీయాశ్చైవ ధర్మే వర్మని తిష్ఠతో|
సంయోగే విప్రయోగే చ ధర్మాన్ వక్ష్యామి శాశ్వతాన్||

ధర్మంకోసం ఒకొర్నొకరు విడవకుండాను, అదే ధర్మంకోసం ఒకర్నొకరు విడిచి పెట్టగలగడానికి గాను స్త్రీపురుషులకు పారంపర్యంగా వస్తూన్న నిత్యధర్మాలు చెప్తున్నాను – వినండి.

శ్లో|| అస్వతంత్రాః స్త్రియః కార్యాఃపురుపై స్వైర్దివానిశం|
విషయే షు చ సజ్జం త్యసంస్థా ప్యా ఆత్మనోవ||

భర్త మొదలగు పురుషులు స్త్రీలను తమ అధీనంలో ఉంచుకోవాలి. వారు తరచుగ నిషిద్ధ రూప – రస – గంధాది విషయాలలో ప్రవర్తించగలరు.(అనగా.... వద్దన్నవి చేయడం) వారినట్లు పోనివ్వక పురుషులు తమ చెప్పుచేతల్లో ఉంచుకోవాలి.

శ్లో|| కాలేఽదాతా పితా వాచ్యో వాచ్యశ్చానునయన్ పతిః |
మృతభర్తరి పుత్రస్తు వాచ్యో మాతుర రక్షితా||

కూతురికి సకాలంలో పెళ్లి చేయకుంటే, తండ్రిని లోకులు నిందిస్తారు.

ఋతుకాలంలోన స్త్రీని సంభోగించని పురుషుడు నిందితుడు. తల్లిని చూడని కొడుకు నిందితుడు.

శ్లో|| సూక్ష్మభ్యోఽపి ప్రసంగేభ్యః స్త్రియో రక్ష్యా విశేషతః|
ద్వయోరి కలయో శోకమావ హేయు రరక్షితాః||

దుష్టుల బారినుంచి (కొంచెమైనా అజాగ్రత్త వహించక) స్త్రీలను కాపాడాలి. వారు ఆవిధంగా కాపాడబడకపోతే, ఉభయవంశస్తులకు వారివల్ల అపకీర్తి, దుఃఖం సంప్రాప్తించవచ్చు!

శ్లో|| ఇమం హి సర్వవర్ణానాం పశ్యంతో ధర్మ ముత్తమమ్|
యతంతే రక్షితుం భార్యాం భర్తారో దుర్బలా అపి||

బ్రాహ్మణాదులైన చాతుర్వర్ణాలవారికీ తమతమ భార్యల శీల సంరక్షణ, అన్ని ఇతర ధర్మాల కంటే ముఖ్యమని తెలియాలి. భర్తలు తాము వికలాంగులైనా - దుర్బలులైనా తమతమ భార్యలను కాపాడుకోవాలి.

శ్లో|| స్వాం ప్రసూతిం చరిత్రం చ కులమాత్మాన మేవ చ |
స్వం చ ధర్మం ప్రయత్నేన జాయాం రక్షణ హ రక్షతి||

ఆ ప్రకారంగా భార్యను రక్షించుకుంటే, వ్యభిచారాది దోషములు లేనట్టి పవిత్ర సంతతిని - శిష్టాచారాన్ని నిల్పిన వారౌతారు. పతివ్రతలైన భార్యలవల్లనే పరలోక క్రియలు - యాగాదులు నిర్వహించడానికి సాధ్యమ వుతుంది.

శ్లో|| పతిర్భార్యాం సంప్రవిశ్య గర్భో భూత్వేహ జాయతే|
జాయాయా స్తద్ధి జాయాత్వం యదస్యాం జాయతే పునః||

భర్తయే రేతస్సు రూపంలో భార్యలోనికి ప్రవేశించి గర్భం చేత పుత్రునిగా జన్మిస్తున్నాడు. కనుకనే భార్యకు 'జాయ' అనే నామాంతరం ఇవ్వబడింది. భర్త తిరిగి తన భార్యయందు జన్మించడమే దీనికి కారణం.

అంతా భార్య వల్లనే..

శ్లో|| యాదృశం భజతే హి స్త్రీ సుతం సూతే తథావిధమ్|
తస్మాత్ ప్రజావిశుద్ధ్యర్థం స్త్రియం రక్షేత్ ప్రయత్నతః||

స్త్రీ ఎటువంటి పురుషుని పొందుతుందో, అటువంటి సంతానమే

కలుగుతుంది. అనగా గుణం - గుణహీనం అనేవి మాత్రమే భర్తకు చెందినవైతే, క్షేత్రం గనుక భార్యను అతడు మరింత శ్రద్ధగా కాపాడుకోవాలి. పరిశుద్ధమైన సంతానాన్ని పొందాలి.

శ్లో|| న కశ్చిద్యోషితశ్శక్తః ప్రసహ్యా పరిరక్షితమ్|
ఏ వైరుపాయయోగైస్తు శక్యా స్తాః పరిరక్షతుమ్||

(అయితే - లోకంలో ఒక అపవాదు ఉంది. ఎన్ని ఉపాయములున్నాయో, స్త్రీల వద్ద అంతకు రెట్టింపు మాయ లున్నాయి.) కనుక వారిని కాపాడటం ఎవరికీ తరం కాదు. కనుక - కొన్ని ఉపాయాలచే వారినిరక్షించాలి.

శ్లో|| అర్ధస్య సంగ్రహే చైనాం వ్యయే చైవ నియోజయేత్|
శౌచే ధర్మేఽన్న పక్త్యాం చ పారిణాహ్యస్య చేక్షణే||

డబ్బును కాపాడటం, వ్యయంచేయడం, ద్రవ్యాలు పరిశుద్ధి పరచుట, గృహోపకరణ సంరక్షణ, వంటావార్పులు, భర్తకు శుశ్రూష చేయుట, దేహాన్ని పరిశుభ్రపరచుట వంటి విధులలో ఆమెను నియమించాలి.

శ్లో|| అరక్షితా గృహే రుద్ధాః పురుషైరా ప్తకారిభిః|
ఆత్మానమాత్మనా యాస్తు రక్షేయుస్తాస్సురక్షితా: ||

కాపలావాళ్లను నియమించడం ద్వారా, నిర్బంధంగా భార్యాసంరక్షణం చేయాలనుకోవడం సమంజసం కాదు. వారి వల్ల స్త్రీ లెన్నడూ రక్షితలు కాలేరు. ఏ స్త్రీలు స్వతహాగా తమను తాము కాపాడుకోవాలనుకుంటారో వారే అసలైన పతివ్రతలు.

శ్లో|| పానం దుర్జనసంసర్గః పత్యా చ ర హొటనమ్|
స్వప్నోఽన్య గేహవాసశ్చ నారీసందూషణాని షట్ ||

మద్యపానం, దుష్టసహవాసం, భర్తనెడబాసి ఉండటం, ఒకచోట కాలు నిలువక ఎప్పుడూ ఎటో వెళ్తూ తిరుగుతూండాలనిపించడం, నిద్ర, పొరుగిళ్లకు పలుమార్లు వెళ్తూ ఉండటము అనే ఈ ఆరూ స్త్రీలు చెడిపోడానికి మార్గాలు.

శ్లో|| నైతా రూపం పరీక్షంతే నాసాం వయసి సంస్థితి:|
సురూపం వా విరూపం వా పుమానిత్యేవ భుంజతే||

ఎందుకంటే... వీరికి యవ్వనం ఉండే ప్రాయంలోనే ఎక్కువకాలం ఆ యవ్వనం నిల్చి ఉండదు. కనుక రూపం - ప్రాయం మంచి స్థితిలో ఉన్నప్పుడే పురుషుని వల్ల ఏదోలా సుఖపడదామనుకుంటారు.

శ్లో|| పౌంశ్చర్యాచ్చలచిత్తా చ్చ నై స్నేహ్యాచ్చ స్వభావతః|
రక్షితా యత్నతోఽపీహ భర్తృ ష్వేతా వికుర్వతే||

కొందరు పురుషులమీద మనసు పారేసుకున్న స్త్రీలు తమ మనసుల్ని నిల్పుకోలేక కొంత - భర్తతో తగినంత చనువులేక కొంత, ప్రయత్న పూర్వకంగా వార్ని కట్టడిచేయజూసినప్పటికీ భర్తల పైన వారు అనురాగంతో ఉంటారన్నది కల,

శ్లో|| ఏవం స్వభావం జ్ఞాత్వాఽసాం ప్రజాపతినిసర్గజమ్|
పరమం యత్నమతి ష్ఠేత్ పురుషో రక్షణం ప్రతీ||

బ్రహ్మ పుట్టించినది మొదలు వీరి స్వభావం ఇలాటిదని తెలిసివున్న పురుషుడు వీరిని ఎంతవరకు నియంత్రించాలో అంతవరకు నియంత్రించ డానికే ప్రయత్నించాలి.

శ్లో|| శయ్యాసనమలంకారం కామం క్రోధమనార్జవమ్|
ద్రోహభావం కుచర్యాం చ స్త్రీభ్యో మనురకల్పయత్||

పాన్పు, పీఠం, ఆభరణాలు, కామక్రోధాలు, కపటం, పరద్రోహ చింతన,పరహింస, కుత్సితనపు నడవడిక, తమకంటికి నచ్చిన పురుషుని పొందాలన్న యోచన...
వీటి నన్నిటినీ స్త్రీలను పుట్టించిననాడే మనువు కల్పించాడు. కనుక వీరిని కట్టుబాట్లలో ఉంచాలి.

శ్లో|| నా స్త్రీణాం క్రియా మంత్రేరితి ధర్మో వ్యవస్థితః|
నిరింద్రియా హ్యమంత్రాశ్చ క్రియోఽనృతమితి స్థితి||

జాతకర్మ, నామకరణం స్త్రీలకు మంత్రంతో కూడిలేవని ధర్మశాస్త్రాలు అంటున్నాయి. కనుక స్త్రీలు పాపం నుంచి విముక్తత పొందని వారని అభిప్రాయం. మంత్ర సంస్కారాలు లేకపోవడం చేత, వారిని ధర్మజ్ఞులుగా పరిగణించరాదు. వారి పాపాలు పోకార్చగల మంత్రాలు లేనందువల్ల, ప్రయత్నంచేతనేవారిని పాపాలు

చెయ్యనివ్వక కాపాడుకోవాలి.

శ్లో|| తథా చ శ్రుతయో ఒహ్వ్యో నిగీతా నిగమేష్వపి|

స్వాలక్షణ్యపరీక్షార్థం తాసాం శృణుత నిష్కృతీః||

స్త్రీలకు వ్యభిచార శీలత స్వాభావికం. ఈ విషయమై వేద వాక్యాలే ప్రమాణాలు. ఆ విధంగా చాలా వేద వాక్యాలు స్త్రీల వ్యభిచార శీలతను ప్రకటిస్తున్నాయి. అందులో ఒకటి దానికి ప్రాయశ్చిత్తంగా చెప్పబడిన వాక్యం చెపుతాను - వినండి.

ఒకానొక పుత్రుడు, తన తల్లియొక్క మానసిక వ్యభిచారాన్ని ఎఱిగి వున్నవాడై ఇలా అంటున్నాడు...

శ్లో|| యన్మే మాతా ప్రలులుభే విచరంత్యపతివ్రతా|

తన్మే రేతః పితా వృఙామిత్య స్యతన్నిదర్శనం||

తన పతిని తప్ప ఇతర పురుషుని కోరనిది పతివ్రత. అలాలేనిది వ్యభిచారిణి. మా తల్లి పొరుగిళ్లకు వెళ్లి పరపురుషుని కోరింది. అట్టి పరపురుషుని తలచుట' అనే పాపం చేసిన మా తల్లి రజోరూపమైన రేతస్సును మా తండ్రి శోధించుగాక! అంటూ కొడుకుపలికిన పలుకులే స్త్రీ స్వభావానికి నిదర్శనం.

శ్లో|| ధ్యాయత్యనిష్టం యత్కించిత్పాణిగ్రాహస చేతసా|

తస్యైష వ్యభిచారస్య నిహ్నవస్సమ్యగుచ్యతే||

భర్తకు ఏదైనా చెడుగును ఏ స్త్రీ అయినా తలచుచున్నట్లయితే అట్టి వ్యభిచారానికి ఈ మంత్రం చక్కని ప్రాయశ్చిత్తం. 'మాతా' అనుటచే ఇది పుత్రునిచే చెప్పబడినదని తెలియాలి.

శ్లో|| యాదృగ్గుణేన భర్త్రా స్త్రీ సంయుజ్యేత యథావిధి|

తాదృగ్గుణా సా భవతి సముద్రేణేవ నిమ్నగా||

భర్త మంచివాడో - చెడ్డవాడో గాని, ఏ స్త్రీ అయితే అతడ్ని పెళ్లి చేసుకుంటుందో అట్టి స్త్రీ మంచినీటి లాంటిది. కాని ఉప్పుసముద్రంలో మంచి నీరు కలసి ఉప్పగా మారినట్లు భర్తగుణాల్ని పొందుతోంది.

శ్లో|| అక్షమాలా వసి ష్ఠేన సంయుక్తాఽధమయోనిజా|

సారంగీ మందపాలేన జగామాభ్యర్హ ణీయతామ్||

ఈ విషయమై మరొక ఉత్తమమైన దృష్టాంతం చెప్పబడుతోంది. అక్షమాల అనే ఒక నీచజాతి కన్యక వశిష్టుని పెళ్లిచేసుకుని ఉత్తమురాలైంది. చటక అనే అధమజాతిది మందపాలుడనే ఋషిని పెళ్లాడి ప్రజలలో ఖ్యాతిగన్నది.

శ్లో|| ఏపాశ్చాన్యాశ్చలోకేఽస్మిన్నపకృష్టప్ర సూతయః|
ఉత్కర్షం యోషితః ప్రాప్తా: స్వై స్వైర్భర్తృగుణేశ్శుభై: ||

వీళ్లిద్దరే కాక, ఇంకా ఎందరెందరో తక్కువ జాతి స్త్రీలు మేటి గుణాలు కలిగిన భర్తలను పొంది, వారి మేలిమిగుణాలచేత తామూ గొప్పదనాన్ని పొందిన వారయ్యారు.

శ్లో|| ఏషోదితా లోకయాత్రా నిత్యం స్త్రీపుంసయోశ్శుభా|
ప్రేతేహ చ సుఖోదరా ప్రజాధర్మాన్ని బోధత||

భార్యాభర్తల విషయమైన - ఎల్లప్పుడు శుభదాయకమైనది అగు లోకమర్యాద ఇంతవరకు చెప్పబడింది. ఇహపరాలు రెండింట ఉత్తరకాలంలో మేలు కలిగించే ధర్మాలు చెప్తాను వినండి!

శ్లో|| ప్రజనార్థం మహాభాగః పూజారా గృహదీ ప్రయ:|
స్త్రీయః శ్రియశ్చ గేహేషు న విశేషోఽస్త్రీ కశ్చన||

స్త్రీల సంరక్షణరీత్యా చాలా కష్టాలున్నా, వారి దోషాలకు ప్రాయశ్చిత్తాదులు అధికంగా చెప్పబడకపోయినా, సంతానాన్ని పొందడానికి స్త్రీలు కారణ భూతులవుతున్నారు గనుక వీరు మహోపకారులే! కనుక వీరు వస్త్రాలు, భూషణాదులు ఇచ్చి సమ్మానింపదగినవారు. స్త్రీలు శ్రీలు ఇంటికి కాంతినిచ్చేవారు. శ్రీ (సంపద) లేని గృహం రాజిల్లనట్లే స్త్రీలేనిఇల్లుకూడ రాజిల్లదు.

శ్లో|| ఉత్పాదనమపత్యస్య జాతస్య పరిపాలనం|
ప్రత్యహం లోకయాత్రాయాః ప్రత్యక్షం స్త్రీనిబంధనం||

బిడ్డలను కనటం, వారిని పోషించటం, ప్రతిరోజూ మిత్ర బాంధవ అతిథి అభ్యాగతులకు భోజనసదుపాయాలు కలుగజేయడం మొదలగు పనులు ప్రత్యక్షంగా భార్య పర్యవేక్షణలోనే కదా జరిగేది. అందువల్ల గృహనిర్వహణ అనే

బృహత్తర బాధ్యత నిర్వర్తించే స్త్రీలు సమ్మానార్హులే!

శ్లో|| అపత్యం ధర్మ కార్యాణి శుశ్రూషా రతిరుత్తమా|

దారాధీన స్తథా స్వర్గః పితౄణామాత్మనశ్చ హ||

సంతతి, స్వధర్మానుష్ఠానం, శుశ్రూష, పతియందు అనురాగం, యజమానికి - పితరులకు స్వర్గం ఇవన్నీ భార్య అధీనంలో ఉన్నాయి. నీటముంచినా - పాలముంచినా ఆమెదే భారం.

శ్లో|| పతిం యా నాభిచరతి మనోవాగ్దేహసంయతా|

సా భర్తృలోకానాప్నోతి సద్భిః సాధ్వీతి చోచ్యతే||

మాటకు కట్టుబడేది, తన దేహాన్ని పరులకు అప్పగించక అదుపులో ఉండేది, భర్తనే నిరంతరం స్మరించగలిగేది, భర్తవల్ల సంపాదించబడిన పుణ్యంలో భాగం పంచుకొని 'సాధ్వి' అనబడుతోంది. అట్టి స్త్రీయే పుణ్యలోకాలు పొందుతూన్నది.

శ్లో|| వ్యభిచారాత్తు భర్తుః స్త్రీలోకే ప్రాప్నోతి నింద్యతామ్|

సృగాలయోనిం చాప్నోతి పాపరోగైశ్చ పీడ్యతే||

మరొక పురుషుని కోరడం చేత స్త్రీదూషితురాలౌతోంది. జన్మాంతరంలో నక్కజన్మ పొందుతున్నది. పాపాదీ రోగాలచేత పీడించబడుతోంది. వెనుకటి అధ్యాయములలో ఈ విషయం ప్రస్తావించబడినప్పటికీ సంతతి నిమిత్తం ఇక్కడ ప్రయోజన దాయకమని తిరిగి చెప్పబడినవి.

శ్లో|| పుత్రం ప్రత్యుదితం సద్భిః పూర్వజైశ్చ మహర్షిభిః|

విశ్వజన్యమిమం పుణ్యముపన్యాసం నిబోధత||

పురుష శ్రేష్ఠులారా| పుత్రుని గురించి శిష్టులయిన మనువు మొదలగు మహర్షులు - పూర్వఋషులు చెప్పిన ఈక్రింది సద్వాక్యములు ఆలకించండి!

శ్లో|| భర్తుః పుత్రం విజానంతి శ్రుతిద్వైధం తు భర్తరి|

అహురుత్పాదకం కేచిదపరే క్షేత్రిణం విదుః ||

భర్త విషయమై రెండు విధాల శ్రుతి ఉన్నది. భార్యగా ఆమెని పెళ్లాడకున్నా, ఆమెకు పుత్రుని పుట్టించినందువల్ల అతడామెకు భర్త అవుతున్నాడనీ

ఒకవాదం. ఆ పుత్రుని వల్ల అతడు పుత్ర వంతుడని చెప్పబడుతున్నాడు. పెళ్లి చేసుకున్న స్త్రీకి పుత్రసంతానం కలిగించలేక వేరొకనిచే పుట్టించబడిన వాడిని తన పుత్రునిగానే చెప్పుకోవడం ద్వారా పుత్రవంతుడనబడుతున్నాడు. ఇది సదసద్విచారమే!

శ్లో|| క్షేత్రభూతా స్మృతా నారీ బీజభూతః స్మృతః పుమా|

క్షేత్రబీజసమాయోగాత్సంభవస్సర్వదేహినాం||

స్త్రీని క్షేత్ర తుల్య అన్నారు. కనుక పురుషుడు బీజతుల్యుడు. ఈరెండింటి చేరిక చేతనే కదా సకల ప్రాణుల ఉత్పత్తి జరుగుతోంది.

బీజ-క్షేత్రాల సమతుల్యత

శ్లో|| విశిష్టం కుత్రచిద్బీజం సీయోని స్వేవ కుత్రచిత్|

ఉభయం తు సమం యత్ర సా ప్రసూతి: ప్రశస్యతే||

చంద్రునికి బుధుడు జన్మించిన రీతిగాను, వ్యాస౹ 3 ఋష్యశృంగుడు జన్మించిన విధంగాను కొన్ని సందర్భాలలో బీజము ముఖ్యము. విచిత్ర వీర్యునికి క్షత్రియకాంత క్షేత్రమున బ్రాహ్మణుని వల్ల పుట్టినప్పటికీ - ధృతరాష్ట్రాదులు క్షేత్రసంబంధులనబడ్డారు. ఐతే క్షేత్ర - బీజాలు రెండూ సమతుల్యంగా ఉండి సంతానంలో భాగం పంచుకోవడం శ్రేష్ఠం.

బీజమే ప్రధానం

శ్లో|| బీజస్య చైవ యోన్యాశ్చ బీజముత్కృష్టముచ్యతే|

సర్వభూతప్రసూతిరి బీజలక్షణలక్షితా||

పంచభూతార్థ రీత్యా సకలజీవరాశుల ఉత్పత్తి; బీజమునకు గల చిహ్న, వర్ణ, రూపాదులు..వీటిని యోచించి చూడగా క్షేత్ర బీజాలలో బీజమే ప్రధానమని చెప్పబడింది.

శ్లో|| యాదృశం తూప్యతే బీజం క్షేత్రే కాలోపపాదితే|

తాదృగ్రోహతి తత్తస్మి-బీజం స్వైర్వనింజితంగుణే:?||

వర్షాదుల వల్ల పదును చేయబడి, ఏ క్షేత్రంలో బీజాలు విత్తబడతాయో ఆ బీజం తన రంగు - రూపు మొదలగు వాటితో ఆ క్షేత్రంలో పుడుతోంది. ఆ

విధంగానే పురుషుని బీజం ఏ స్త్రీ యోనిలో పడుతూన్నదో, అట్టి లక్షణాలతో ఆ బీజం వృద్ధి పొందుతోంది.

శ్లో|| ఇయం భూమిర్హి భూతానాం శాశ్వతీ యోని రుచ్యతే|
న చ యోనిగుణాకాంశ్చద్బీజం పుష్యతి పుష్టిషు||

ఇదేకదా - భూమి, పంచభూతాలచేత ఆరంభించబడిన జీవులకు నిత్యకారణమైన క్షేత్రము. అయినా అందుంచబడే బీజం భూమిగుణాలను ఏల పొందడం లేదు? కనుక క్షేత్రమునకంటే బీజమే ప్రధానము.

శ్లో|| భూమావ ప్యేక కేదారే కాలోప్తాని కృషీవలైః |
నానా రూపాణి జాయంతే బీజానీహ స్వభావతః ||

కాపులచేత ఆయా కాలానుగుణంగా భూమియందు వేయబడిన ధాన్యాలు - కాయధాన్యాలు ఒక్కొక్క చేనులో ఆయాబీజాలకు తగినట్లు పలురూపాలుగా భూమిలో మొలిచినా భూమి గుణాలను పొందవు.

శ్లో|| వ్రీహయ శ్శాలయో ముద్గా స్తిలా మాషా స్తథా యవాః|
యథాబీజం ప్రరోహం తి లశునా నీక్ష వ స్థథా ||

ఏడాదికొకమారు ఫలించే ధాన్యాలు, కాయధాన్యాలు, పెసలు - యవలు ఉలవలు, మినుగులు మొ॥ పప్పుధాన్యాలు, ఉల్లి - చెఱకు వంటి పంటలు ఇవన్నీ బీజములకు తగినట్లుగా పుడుతూన్నాయి.

శ్లో|| నశ్యతీషుర్యథా విద్ధః ఖే విద్ధ మను విధ్యతః |
తథా నశ్యతి వై క్షిప్రం బీజం పర పరిగ్రహే ||

(అన్యాపదేశంగా మనువు ఇలా చెపూన్నాడు... ఒకని చేత ఒక మృగానికి గురి పెట్టి బాణం వేయబడినపుడు, ఆ బాణం ఏర్పరచిన కన్నంలో ఇంకొకడు బాణం వేస్తే ఆ బాణం ఎలా నిష్ఫలమవుతూన్నదో (ఆ మృగం మొదట బాణంవేసినవానికే ఎలా చెందుతూన్నదో) అట్లే పరక్షేత్రమున వేయబడిన బీజం త్వరగానే నిష్ఫలమవుతుంది.

శ్లో|| అత్రగాథావాయు గీతాః కీర్తయం తి పురావిదః|
యథాబీజం న వక్తవ్యం పుంసా పర పరిగ్ర హే ||

ఇదే విషయాన్ని తొలినాటి పెద్దలు వాయువు గానం చేసిన గాథల రూపంలో పాడుతూంటారు. పురుషుడు పరస్త్రీయందు బీజాన్ని ఉంచరాదనేది ఆ గానం సారాంశం.

శ్లో|| పృథోరపీమాం పృథివీం భార్యాం పూర్వవిదో విదు:|
స్థాణు చ్ఛేదస్య కేదార మాహు శ్శల్యవతో మృగమ్ ||

దీనికి ఉదాహరణగా - భూమినే చెప్పవచ్చు! మొదట ఈ భూదేవిని (పృథ్విని) పృథు చక్రవర్తి చేపట్టాడు కదా! తదుపరి ఎందురు రాజులు ఈ నేలను ఏలినప్పటికీ ఆమెను పృథ్వి అనే అన్నారు కానీ, ఆయా పరిపాలకుల పత్నిగా గుర్తించలేదు. కాబట్టి మేకుగొట్టి ఎవడు పొలం తీర్చుకుంటాడో (సాగుచేసు కుంటాడో) ఆ పొలం అతని పేరిట చెలామణీ అవుతున్నది. అలాగే ఏవిలుకాని వల్ల మృగం బాణపు దెబ్బకు గురౌతున్నదో ఆ మృగం ఆ విలుకానిదే అవుతోంది. అలాగే మొదట స్త్రీని ఎవరైతే పెళ్లాడతారో అతడే ఆమె క్షేత్రాధికారి. ఇతరులు బిడ్డపుట్టించడానికి కారకులైనా, క్షేత్రస్వామికే ఆ బిడ్డ చెందుతాడు. అంతేగాని ఆ స్త్రీ యందు బిడ్డ పుట్టించిన వాడు సంతానాధికారి కాడు.

శ్లో|| ఏతా వానేన పురుషో యజ్జాయాత్మాప్రజేతి హ|
విప్రాః ప్రాహుస్తథా చైతద్యో భర్తా సా స్మృతాంగనా ||

తాను ఒక్కడే కుటుంబ యజమానికాడు. ఇక్కడ 'పురుష' శబ్దం యాజమాన్యానికి చిహ్నం. తాను - భార్య - పుత్రుడు ముగ్గురినీ చేర్చి పురుష శబ్దానికి అన్వయించాలి. కనుక ఆ భార్యయందు తాను పుట్టించిన పుత్రుడైనా; ఇతరులచే పుట్టించబడినా అతడు తొలి యజమాని అయిన పురుషునికే చెందిన వాడవుతాడు.

శ్లో|| న నిష్క్రయ విసర్గాభ్యాం భర్తుర్భార్యా విముచ్యతే |
ఏవం ధర్మం విజానీమః ప్రాక్ ప్రజాపతి నిర్మితమ్ ||

విక్రయధనం గైకొన్నాగాని, లేదా భర్తచేత దానంగా ఇచ్చివేయబడినాగాని భార్య భర్త నుంచి విడుదల పొందినట్లు కాదు. ఇది బ్రహ్మ నిర్దేశించిన ధర్మం. కనుకనే ఇతరుల భార్యను తాను కొనుక్కొని దానికి సంతానం పుట్టించినా, ఆ

సంతతి క్షేత్రస్వామికే గాని బీజస్వామికి చెందదు.

శ్లో|| సకృదంతో నితపతి సకృత్కన్యా ప్రదీయతే |
సకృదాహ దదానీతి త్రీణ్యేతాని సతాం సకృత్ ||

పుత్రులందరికీ తండ్రి ధనాదుల పంపకం ఒక్కసారే చేస్తాడు. అదే మార్చి మార్చి తిరిగి పంచడు కదా! అట్లే - కన్య కూడా ఒక్కరికి ఒక్క మారే ఇవ్వబడుతుంది. దానిని పరిగ్రహించు వాడు ఇతరులకు ఆమెను ఇవ్వజాలడు. కన్య ఒకరికి ఇవ్వబడ్డాక ఏ కారణంచేతనైనా మరొకరి పరమైతే ఆమెకు జన్మించిన బిడ్డ మొదట ఆమె ఎవరికి
స్వంతమైందో ఆ క్షేత్రస్వామికే తప్ప బీజస్వామికి చెందదు. అలాగే - గోవులు మొదలైనవి మొదట ఒకరికి ఇస్తామని ఒప్పందం జరిగాక వేరొకరికి ఇవ్వవీలుకాదు. ధనం - కన్య - గోవు అనే ఈ మూడిటినీ సజ్జనులు ఒక్కసారే చేస్తారు గాని మళ్ళీ - మళ్ళీ దానం చేయరు. లేదా పంపకం చేయరు.

శ్లో|| యే క్షేత్రిణీ బీ జవంతః పరక్షేత్ర ప్రవాసినః |
తే వై సస్యస్య జాతస్య స లభంతే ఫలం క్వచిత్ ||

స్వంత పొలం లేనివారు, తమ దగ్గరున్న విత్తనాల్ని ఇతరుల పొలాలలో జల్లినప్పటికీ, ఆయా క్షేత్రాలలో పండిన పంటను వారు అనుభవించలేరు కదా | అట్లే.....

శ్లో|| య దన్య గోషు వృషభో వత్సానాం జనయేచ్ఛతం|
గోమినా మేన తే వతా మోఘం స్కందిత మార్షభం||

ఇతరుల గోవుల యందు ఆబోతు స్వంతగాడు, తన ఆబోతు చేత సంతతి కలిగించినా, ఆ సంతతి అంతా గోవుల స్వంతగానిదే అవుతుంది. కేవలం వృషభ వీర్యం తరుగుట మాత్రమే - ఇతనికి కలిగే ఫలం.

శ్లో|| తథైవ క్షేత్రిణే బీజం పరక్షేత్ర ప్రవాసినః|
కుర్వంతి క్షేత్రిణా మర్థం న బీజీ లభతే ఫలం ||

అట్లే.. తాను స్వంత భార్య లేక పరస్త్రీల యందు తన బీజాన్ని ఉంచినా ఆ ఫలం పరస్త్రీ యొక్క భర్తదే గాని బీజావాపనం చేసిన వాడిది కాదు. కానేరదు.

శ్లో|| ఫలం త్వ నభి సంధాయ క్షేత్రిణాం బీజినాం తథా |
ప్రత్యక్షం క్షేత్రిణా మర్థో బీజా దోని ర్గరీయసీ ||

క్షేత్రస్వాములు - బీజస్వాములు ఒక ఏర్పాటు లేదా ఒడంబడిక చేసుకోకపోయినప్పటికీ బీజం కంటే యోనియే ముఖ్యమగుట చేత,సంతానం ఆ యోని స్వంతదారుడైన క్షేత్రస్వామికే చెందుతుంది అనేది సుస్పష్టం.

శ్లో|| అన్యదుప్తం జాతమన్య దిత్యే తన్నో పవద్యతే|
ఉప్యతే యద్ధి యద్బీజం తత్తదేవ ప్రరోహతి||

విత్తనం ఒకటివేస్తే చెట్టు ఇంకోటి మొలవదు కదా! ఏ విత్తనం వేయబడునో ఆ విత్తనం మొలుస్తున్నది. ఇట్లు ధాన్యాదులందు బీజగుణాన్ని అనుసరించడం వల్ల అన్ని విధాలా బీజమే ప్రధానమని తెలియాలి.

శ్లో|| తత్రాజ్ఞైన వినీతేన జ్ఞాన విజ్ఞాన వేదినా|
ఆయుష్కామే స వస్తవ్యం న జాతు పరయోషితి||

ఇప్పుడు క్షేత్రప్రాధాన్యతను గూర్చి చెప్పడం జరుగుతుంది. ప్రముఖమైన అటువంటి బీజాన్ని శిష్టాచార సంపన్నుడు, వేదవిదుడు, ప్రజ్ఞావంతుడు, ఆయుష్కాముడు అయినవాడు ఎన్నడూ పరస్త్రీయందు ఉంచకూడదు.

శ్లో|| ఓఘు వాతా హృతం బీజం యస్యక్షేత్రే ప్రరోహతి|
అతః పరం ప్రవక్ష్యామి యోషితాం ధర్మమాపది||

బీజ-యోనులలో ఏది ప్రధానమో మీకు చెప్పాను. ఇక స్త్రీలకు సంతానం కలుగునపుడు వర్తించే ధర్మాలు వినండి!.

శ్లో|| భ్రాతు ర్జ్యేష్ఠస్య భార్యా యా గురుపత్న్యునుజస్య సా|
య వీయసస్తుయా భార్యా స్ను షా జ్యేష్ఠస్య సాస్మృతా||

అన్న భార్య తమ్మునికి గురుపత్నితో సమానురాలు. తమ్ముని భార్య అన్నకు కోడలితో సాటి అని మునులు చెపుతారు.

శ్లో|| దేవరాద్వా సపిండాద్వా శ్రియా సమ్యక్ నియుక్తయా|
ప్రజేప్సితాధి గంతవ్యా సంతానస్య పరిక్షయే||

సంతానం లేనపుడు ఒక స్త్రీ తన భర్త, గురువు, తల్లిదండ్రుల అనుమతితో

మరిది వల్లగాని, సపిండదాయాది వల్లగాని సమర్థుడైన పుత్రుని కనవచ్చు!

శ్లో|| విధవారం నియుక్తు ఘృతాన్తో వాగ్యతో నిశి|
ఏక ముత్పాద్యయే త్పుత్రం న ద్వితీయం కథం చన||

సంతతిని పుట్టించలేని అసమర్థ భర్తవల్ల భార్య బాధ నొందక, అతని అనుమతిచేత పైన చెప్పిన వారిలో ఎవరినైనా కోరితే, వారు రాత్రివేళ నిలువెల్లా నేతిని పూసుకుని మౌనంగా ఆమెను రమించి ఒక పుత్రుని కలిగించవచ్చు! అవకాశం దొరికింది కదా అని రెండో పుత్రుని పుట్టించరాదు.

శ్లో|| యస్యా ప్రియేత కన్యాయా వాచా సత్యే కృతే పతి:|
తామనేన విధానేన నీజో విం దేత దేవరః||

యోగప్రకరణమగుటచేత కన్యాగత విశేషమిట చెప్పబడుతున్నది. ఒక కన్యకను ఒకనికి వాగ్దత్తంగా ఇచ్చాక, ఆమెతో పెళ్లి జరుగవలసిన వరుడు గానీ మరణిస్తే, ఆమె మరిది ఆమెను పెళ్లాడవచ్చు!.

శ్లో|| విధాయ వృత్తిం భార్యాయాః ప్రవ సేత్కార్య వాన్నరః|
అవృత్తి కర్శితా హి స్త్రీ ప్రదు ష్యేత్ స్థితి మత్యది||

తానేదైనా ముఖ్యమైన కార్యము పై దేశాంతరాలకు వెళ్లవలసివస్తే, భార్యకు కూటికి - వస్త్రాలకు లోపంలేకుండా వనరులు ఏర్పరచి వెళ్లాలి. ఎంతటి పతివ్రత అయినా అన్నపానాదులకు లోటు ఏర్పడితే పరపురుషుని పొందగలదు.

శ్లో|| ప్రోషితో ధర్మకార్యార్థం ప్రతీక్ష్యోఽష్టౌ నరస్సనః|
విద్యార్థం షడ్యశోర్థం వా కామార్థం త్రీం సువత్సరాన్||

గుర్వాజ్ఞ మొదలగు పనుల పై ధర్మసాధన నిమిత్తం భర్త దేశాంతరాలకు వెళ్లినపుడు అతని రాకకోసం భార్య ఎనిమిదేళ్లు నిరీక్షించాల్సి ఉంటుంది. చదువు - కీర్తి మొదలగునవి సంపాదించబోయినపుడు ఆరేళ్లకాలం ఆగాలి. మరొక స్త్రీమీద వలపుచేత కొన్నాళ్లు కనిపించకుండాపోతే మూడేళ్లపాటు ఆగి, తదుపరి అతడ్ని వెతుక్కుంటూ అతడున్నచోటుకు వెళ్లాలి.

శ్లో|| సంవత్సరం ప్రతీ క్షేత ద్విషంతీం యోషితం పతిః|
ఊర్ధ్వం సంవత్స రాత్వేనాం గాయం హృత్వా న సంవ సేత్||

తన విషయమై ద్వేషం గల పతి, తనను విడిచి పరదేశ మేగి నపుడు, ఒక ఏడాదికాలం అతని కోసం ఆగితే చాలు!

శ్లో|| అతిక్రామేత్ ప్రమత్తం యా మత్తం రోగార్త మేవ వా|
సా తీన్ మాసాన్ పరిత్యాజ్య విభూషణ పరిచ్ఛదా||

జూదం మొదలగు దుర్వ్యసనాలున్నవాడు, మద్యపానం చేత మత్తు కలిగి సంచరించేవాడు, రోగపీడితుడు అయిన భర్తను శుశ్రూష చేయక అవమానపరిచే స్త్రీని ఆభరణాలు, మంచం మొదలగునవి లాక్కొని మూడు నేలలుపాటు దాన్ని వేరేగా ఉంచాలి.

శ్లో|| మద్యపాఽసాధువృత్తాచ ప్రతికూలా చ యా భవేత్|
వ్యాధితో వాధి వేత్తవ్యా హింసార్ధ ఘ్నీ చ సర్వదా||

నిషిద్ధమైనట్టి మద్యపానం చేసేది, దుర్వర్తన కలిగినది, భర్తకు ప్రతికూలంగా సంచరించేది, కుష్టు మొదలగు దీర్ఘరోగాలు కలిగినది, తీరని వ్యాధులున్నది, సేవకులు మొదలగు వారి పట్ల కఠినంగా వ్యవహరించేది, వృథా చేసేలా ఆహారపదార్థాలు వండి వార్చేది, తిండిపోతుగుణం అధికంగా ఉండేది... ఇటువంటి దుర్లక్షణాలు కలిగిన స్త్రీని వెంటనే విడనాడి వేరొక వివాహం చేసుకోవాలి.

శ్లో|| భర్తు శరీర శుశ్రూషాం ధర్మకార్యంచ నైత్యకం|
స్వా చైవ కుర్యాత్స ర్వేషాం నాన్యజాతిః కథంచన||

భర్తకు అన్ని విధాలా సపర్యలు చేయడం, అతిథిపూజ, గృహానికి భిక్షార్థం వచ్చినవారికి భోజనం పెట్టడం, అగ్ని హోత్రానికి కావలసినవి సిద్ధం చేయడం వంటి దైనందిన కార్యములకు ద్విజా (బ్రాహ్మణ) స్త్రీలు చేయవలసిన తప్పని సరి కార్యములు. వీటిని ఇతర జాతి పరిచారకుల చేత చేయించ రాదు.

శ్లో|| ఉత్కృష్టాయాభి రూపాయ వరాయ సదృశాయచ|
అప్రాప్తామపి తాం తస్మై కన్యాం దద్యాద్యథావిధి||

కులాదులచే ఉత్కృష్టమైన వాడిని, చక్కని రూపంగల వాడిని, సవరస్థుడు అయిన వరుడు లభించినప్పుడు, వయసురాని దైనను కన్యను బ్రాహ్మణ వివాహ

విధానం చేత వివాహం జరిపించేయాలి.

శ్లో|| అధివిన్నా తుయా నారీ నిర్గచ్ఛేద్రుషితా గృహాత్|
సా సద్యస్సన్ని రోధ వ్యా త్యాజ్యా వా కులసన్నిధే||

భర్త వేరొక పెళ్లి చేసుకున్నట్లు తెలిస్తే, (పై జెప్పబడిన బాల్యవివాహం పట్టించు కోక) పెళ్లయినప్పటికీ కన్నెచెరవీడని ఆ బాలికను భర్తకు అప్పగించడమో, అతడు నిరాదరిస్తే తమ దగ్గరకే తెచ్చి సంరక్షించడమో తల్లిదండ్రులదే బాధ్యత. అంతేగాని, ఆ కన్యనట్లు విడిగా ఉంచరాదు.

శ్లో|| కామమా మరణాత్తి ష్ఠే దృ హే కన్యత్తు మత్యపి|
న చైవైనం ప్రయచ్ఛేత్తు గుణహీనాయ కరి చిత్||

ఋతుమతియై/కన్యగా/ అవివాహితగా మరణ పర్యంతం తండ్రి ఇంట ఉన్నా మేలే కాని, విద్యా – గుణ హీనులకు పిల్లనివ్వరాదు అని శాస్త్రం.

శ్లో|| త్రీణి వర్షాణ్యుదీక్షేత కుమార్యృతుమతీ సతీ|
ఊర్ధ్వం తు కాలా దేతస్మాద్విందేత సదృశం పతిమ్||

కన్య తాను రజస్వల అయిన నాటినుంచి మూడేళ్లకాలం నిరీక్షించడానికి అవకాశం ఉంది. ఈలోగా తల్లిదండ్రులు సవ్యమైనట్టి వరుని వెతికి తెచ్చి. అతనికా పిల్లను కట్టబెట్టాలి. లేనపుడు కన్యకే గుణాలలో తనతో సాటిరాగలవానిని, అంతకంటే మేటిగుణాలు గలవాడిని స్వయంగా వెతుక్కొని పరిణయమాడే హక్కు ఉంది.

శ్లో|| అదీయమానా భర్తారమధిగచ్ఛేద్యది స్వయమ్|
నైనః కించిదవాప్నోతి న చ యం సాధిగచ్ఛతి||

తగిన తరుణంలో తల్లిదండ్రులు తనను యోగ్యుడైన వరునికిచ్చి పెండ్లి చేయడమనేది ఏ కారణంచేతనైనా సంఘటితం కాకపోయినపుడు మాత్రమే కన్య పై విధంగా చేయడం వల్ల ఆమెకు గాని, ఆమెని వరించినాతనికి గాని ఎటువంటి పాపములేదు.

శ్లో|| అలంకారం నాగదీత పిత్ర్యం కన్యా స్వయంవరా |
మాతృకం భ్రాతృదత్తం వా స్తీనా స్యాద్యదితం హరేత్||

స్వయంగా వివాహానికి పూనుకొన్న కన్య, తాను ఆ వివాహం చేసుకోడానికి ముందు - తల్లిదండ్రులుగాని, అన్నదమ్ములుగాని ఏవయినా సొమ్ములు/ఆభరణాలు ఇచ్చివున్నట్లయితే అవి వారికే తిరిగి ఇచ్చివేయాలి. లేకున్నచో ఆ కన్య చోరత్వం చేసినట్లవుతుంది.

శ్లో|| పిత్రే న దద్యాచ్ఛుల్కం తు కన్యామృతుమతీం హరన్|
స హి స్వామ్యాదతిక్రామే దృతూనాం ప్రతిరోధనాత్||

రజస్వల అయిన కన్యను పెళ్లాడితే, ఆ వరుడు, ఆ పిల్లతండ్రికి ఎటువంటి కన్యాశుల్కాన్ని (ఓలి) చెల్లించనక్కర్లేదు. ఎందుకంటే...తన పిల్లకు ఋతుకార్యమైనట్టి సంతతిని ఆ పే అధికారం అతనికి లేదు. రక్షణ బాధ్యత నుంచి కూడ అతడ్ని తప్పించాలి. అది ఆ క్షణంనుంచీ పెళ్లాడిన వారిదౌతుంది.

శ్లో|| త్రింశద్వర్షో వహేతన్యాం హృద్యం ద్వాదశవార్షికీమ్|
త్ర్యష్టవరోఽష్టవరాం వా ధర్మేసీదతి సత్వరః||

ముప్ఫయ్యేళ్ల వరుడు చక్కని పన్నెండేళ్ల కన్యను పెళ్లాడాలని (నాటి) ధర్మశాస్త్రం విధి. ఇరవై నాలుగేళ్లవాడు ఎనిమిదేళ్లచిన్న దానిని పెళ్లాడవచ్చు. గాని అంతకుముందే.....అనగా ఈ వయస్సుల కంటే చిన్న వధువులను - వరులను అనుమతించలేదు.

శ్లో|| దేవదత్తాం పతిర్భార్యాం విందతే నేచ్ఛయాత్మనః|
తాం సాధ్వీం బిభృయాన్నిత్యం దేవానాం ప్రియమాచరన్||

దేవతల సంకల్పంచేత తనకు ఏ కన్యక ఇవ్వబడినదో ఆ దేవతలకు, ప్రియము చేకూర్చేలా ఆమెనే తాను భార్యగా పొందాలి. ఆ విధంగా వరునికి స్వయంవరాధికారం ఇవ్వబడలేదు. వేల్పులచేత నిర్దేశించబడిన అట్టి కన్యక తన పట్ల అనురాగంగా లేనప్పటికీ ఆమె పోషణ బాధ్యత భర్తదే!

శ్లో|| ప్రజనార్థం స్త్రీయః సృష్టాస్సంతానార్థం చ మానవాః|
తస్మాత్సాధారణో ధర్మః శ్రుతో పత్న్యా నమోదితః||

గర్భధారణ నిమిత్తం, పురుషులకు సుఖాన్నీ - సంతానాన్నీ సమ కూర్చి పెట్టడానికై బ్రహ్మచేత సృజించబడినట్టి స్త్రీలను కేవలం పిల్లల్ని కనే యోని

యంత్రాలు గానే భావించక, అగ్నిహోత్రము వంటివి కలిసిచేస్తూ, ఆమెకు 'సహధర్మచారిణి' అనే యోగ్యత కలిగించమని వివాహంనాడే శాస్త్రం భర్తకు నిర్దేశించింది.

శ్లో|| కన్యాయాం దత్త శుల్కా యాం మ్రియేత యది శుల్కద|
దేవరాయ ప్ర దాతవ్యా యది కన్యానుమన్యతే||

వరుడు ఒక కన్యను పెళ్లి చేసుకొనే నిమిత్తం ఓలి ఇచ్చిన అనంతరం అతడు మృతి చెందితే- ఒకవేళ అతనికి తమ్ముడుంటే, కన్యను అతడికిచ్చి వేయాలి. లేదా ఓలి తిరిగివ్వాలి..

శ్లో|| అదదీత న శూద్రోఽపి శుల్కం దుహితరం దదత్|
శుల్కం హి గృహ్ణాకురుతే ఛన్నందుహితృవిక్రయమ్||

శాస్త్రాలేవీ తెలీని శూద్రుడైనాగాని కన్యనిచ్చి, ఓలి గ్రహించరాదు. ఇక - అన్నీ తెలిసిన బ్రాహ్మణుని సంగతి చెప్పనేల? ఓలిని గ్రహించినట్లయితే, అతడు రహస్యంగా కన్యావిక్రయం చేసిన వానితో జమ.

శ్లో|| ఏతత్తు న పరే చక్రుర్నాపరే జాతు సాధవః|
యదన్యస్య ప్రతిజ్ఞాయ పునరన్యస్య దీయతే||

ఒకరికి పిల్లనిస్తానని మాట ఇచ్చి, ఇంకొకరికి ఆ కన్యను కట్టబెట్టడం అనేది అకార్యం. దీనిని పురాణాలలో గాని, శాస్త్రాలలో గాని ఎక్కడా చూడము. ప్రకృతకాలంలో నూ ఇది ని షేధమే! ఎన్నటికీ తగనిది. ఎవరికివ్వదలచామో వారి చేతుల్లోనే కన్యనుంచాలి

శ్లో|| నానుశుశ్రుమ జాత్వేతత్పూ ర్విష్వపి హి జన్మను|
శుల్క సంజ్ఞైన మూల్యేన ఛన్నం దుహితృవియమ్||

ఓలి గైకొని కన్యావిక్రయం చేయడం అనే హీనకార్యం పెద్దలు ఒకప్పుడు చేశారని ఏకల్పంలోను ఎక్కడా చెప్పబడలేదు. అది జరిగిందనేందుకు ఒక్క ప్రమాణమైనా చూపడం అసాధ్యం.

శ్లో|| అన్యోన్యస్యాన్యభీచారో భవేదామరణాంతికః |
ఏష ధర్మస్సమాసేన జేయః స్త్రీపుంసయోః పరః||

భార్యాభర్తలకు జీవితమున్నంత కాలం ధర్మార్థకామములనేనాటిలో ఒకర్నొకరు ఎడబాయకుండాలనే ముఖ్యధర్మం సంగ్రహముగా చెప్పబడినది. వివాహ లక్ష్యం అదే!

శ్లో|| తథా నిత్యం యతేయాతాం స్త్రీపుంసౌ తు కృతక్రిటౌ|

యథా నాభిచరేతాం తౌ వియుక్తావితరేతరమ్||

పెళ్లి జరిగి, స్త్రీ పురుషులొకటయ్యాక ధర్మార్ధకామాలలో ఒకర్నొకరు ఎన్నడూ ఎడబాయక ఉండటానికే ప్రయత్నం చేయాలి.

శ్లో|| ఏష స్త్రీపుంసయోరుక్తో ధర్మో రతిసంహితః|

ఆపద్యపత్యప్రాప్తిశ్చ దాయభాగం నిబోధత||

భార్యాభర్తల కు అనురాగంతో కూడిన ధర్మం చెప్పబడింది. సంతతిలేనప్పుడు సంతతిపొందే విధం కూడ చెప్పబడింది. ఇక దాయభాగవ్యవస్థను కొంతవరకు తెలుపవలసివుంది. అది వినెదరుగాక.

శ్లో|| ఊర్ధ్వం పితుశ్చ మాతుశ్చ సమేత్య భ్రాతరస్సమమ్|

భజేం పైతృకం రిక్థమనీశా స్తే హి జీవతో||

తల్లిదండ్రులు జీవించి ఉండగా, వారి ధనానికి పుత్రులు అధికారులు కారు గనుక, వారి అనంతరమే సంతానం అందరూ కలిసి వారీ ధనాన్ని పంచుకోవాలి,

శ్లో|| జ్యేష్ఠ ఏవ తు గృహ్ణీయా త్పిత్ర్యం ధన మశేషతః|

శేషాస్త ముపజీవేయుర్యథైవ పితరం తథా||

సీమంతం మొదలగుసంస్కారాలు లేనివాడై పెద్దవాడు పుట్టినప్పటికీ, దంపతులు పుత్రవంతులే! (సీమంతం వంటివి వేడుకలని తెలియాలి.) జ్యేష్ఠుడే ధనారుడు. తమ్ములంతా అతడ్ని అనుసరించాలి.

శ్లో|| జ్యే షేన జాతమాత్రేణ పుత్రీ భవతి మానవః|

పితౄణామనృణశ్చైవ స తస్మాత్సర్వమర్హతి||

జ్యేష్ఠ సంతానం పుత్రుడైనపుడు, నరునికి పితృణం అప్పటితో తీరిపోతుంది. లేదా ఎప్పుడు పుత్రసంతానం కలిగితే అప్పుడు తీరిపోతుంది. పుత్రికాసంతానం ఇతర వంశాలను వృద్ధి చేస్తుంది. కనుక, ఆమె జ్యేష్ఠసంతానమైనా

పితృణం తీర్చ అరురాలు కాదు. పుత్రులలో అగ్రజుడే సర్వధనాధికారి.

శ్లో|| యస్మిన్నృణం సన్నయతి యేన చనంత్యమశ్నుతే |
న ఏవ ధర్మజః పుత్రః కామజానితరాన్విదుః||

జ్యేష్ఠునికి ధర్మాచరణం ముఖ్యం. అప్పుడే అతడు తండ్రి ధనలకు అధికారి.

శ్లో|| పిత్వ పాలయేత్పుత్రాల జ్యేషోభ్రాతృణ యవీయసః|
పుత్రవచ్చాపి వస్తేరు జ్యే ష్లే భ్రాతరి ధర్మతః ||

పుత్రులలో పెద్దవాడైన అన్నగారు, తనకంటే చిన్నవారైన తమ్ముళ్లను (తండ్రి వలెనే) ఆలనాపాలనా చూడడంలో జాగ్రత్త వహించాలి. వారు కూడా అన్నగారి పట్ల అదే పితృ - పుత్ర సంబంధాన్ని పాటించడం ద్వారా భక్తితో మెలగాలి. ఇది అనాదిగా వస్తున్న అవినాభావ సంబంధానికి తార్కాణం.

శ్లో|| జ్యేష్ఠః కులం వర్ధయతి వినాశయతి వా పునః |
జ్యేష్ఠః పూజ్యతమో లోకే జ్యేష్ఠః సద్భిరగర్షి తః ||

గుణవంతుడైన పెద్ద కొడుకు కులదీపకుడు కూడ. ఇతడు తాను సన్మార్గంలో పయనిస్తూ, ధర్మంతప్పక వర్తిస్తూ తన సోదరులు తనను అనుసరించేలా చేయగలిగితే, ధర్మం నిలుస్తుంది. అన్న అధర్మాన్ని ఆశ్రయిస్తే అతని తమ్ములు కూడ అదే మార్గాన్ని పట్టి, కుల నాశకులవుతారు.

శ్లో|| యే జ్యేష్ఠ జ్యేష్ఠోవృత్తి స్స్యాత్ మాతేవ స పితేవ సః |
అజ్యేష్ఠవృత్తిర్యస్తు స్యాత్స సంపూజ్యస్తు బంధువత్ ||

జ్యేష్ఠపుత్రుడు తల్లివలె - తండ్రివలె తమ్ములను ఆదరించినప్పుడు అతడెప్పుడూ స్తవనీయుడే| గౌరవించబడతాడు. అలా ఆప్యాయతాను రాగాలు గల అన్నగారు, మేన మామవలె మన్నించబడతాడని అర్థం.

శ్లో|| ఏవం సహ వ సేయుర్వా పృథగ్వా ధర్మకామ్యయా|
పృథగ్వివర్ధతే ధర్మ స్తస్మాద్ధర్మ్యా పృథక్ క్రీయా||

ఇంతవరకు చెప్పబడిన అంశాలు అవిభక్త కుటుంబంలోని పరిస్థితిని బట్టి చెప్పబడ్డాయి. అన్నదమ్ములు వేర్వేరుగా నివశిస్తున్నా వారు ధర్మాచరణ శీలురైతే, పంచమహాయజ్ఞాలు విస్తారంగా అభివృద్ధి చెంది, వారి పుణ్యం హెచ్చి సుఖిస్తారు.

కనుక 'దాయం' పంచుకోవడం ఆక్షేపణ కాదు.

ఆస్తి పంపకాలు

శ్లో|| సర్వేషాం ధనజాతానామాదదీతా గ్ర్యమగ్రః |
యచ్చ సాఽతిశయం కించిద్దశతశ్చాప్నుయాద్వరమ్||

(మనుస్మృతి ఆస్తిపంపకం విషయాన్ని వదిలి పెట్టలేదు.) ఆస్తిపంపకం లేదా దాయ విభాగం ఇలా సూచించబడింది. పంపకం విషయమై మేలైన సర్వధనాల్లో వందకు 20వ వంతు (Bవ వంతు) పెద్దవాని పరమవుతుంది. అందులో సగం 10వ వంతు మధ్యవారిది. దీనిలో సగం ఆఖరివానికి ఇచ్చి మిగిలినది అందరికీ సమానంగా పంచాలి.

శ్లో|| జ్యేష్ఠస్య వింశ ఉద్ధారః సర్వద్రవ్యాచ్చ యద్వరమ్ |
తతోఽర్ధం మధ్యమస్య స్యా త్తురీయం తు యవీయసః ||

పైన చెప్పబడిన రీతిగా మొదటి, చివర సోదరుల విషయమై మార్పేమీ లేదు. కాని మధ్యవారు ఒకరి కంటే ఎక్కువ మంది ఉంటే... ? దీనికి పెద్ద - చిన్న తారతమ్యం పాటించకుండా అందరికీ వందలో 40వ వంతు చొప్పున ఇవ్వాల్సిందిగా చెప్పబడినది.

శ్లో|| ఉద్ధారో న దశస్వస్తి సంపన్నా నాం స్వకర్మసు|
యత్కించిదేవ దేయం తు జ్యాయసే మానవర్ధనం||

అన్ని ధనాల్లోనికీ మేలైన వాటిని పెద్దవాడు తీసుకోవాలి. ఒక వేళ అన్నిటిలోనికీ ఒక్కటే మేలైనది ఉంటే దాన్నే పెద్దవాడు తీసుకోవాలి. గోధనం అయినపుడు పదింటికి ఒకటి చొప్పున మేలైనదాన్ని పెద్దవాడు తీసుకోవచ్చు| అయితే - ఇది జ్యేష్ఠుడు గుణవంతుడైన సందర్భాల్లో (మిగిలినవారు అంతగాకానపుడు) చెప్పబడింది. అందరూ సద్గుణులైతే...

శ్లో|| జ్యేష్ఠశ్చైవ కనిష్ఠశ్చ సంహరేతాం యథోదితమ్ |
యేఽన్యేజ్యేష్ఠకనిష్టాభ్యాం తేషాం స్యా న్మధ్యమం ధనమ్ ||

ఈ క్రింది ప్రకారం చేయాలి!

' **దశతశ్చాప్నుయాద్వరమ్** ' అనే సూక్తి ప్రకారం పైన చెప్పబడిన రీతిగా

మేలైనది పెద్దవానికి ఇవ్వనక్కర లేదు. జ్యేష్ఠుడనే శబ్దానికి గౌరవం ఆపాదించే నిమిత్తం, అదనంగా ఏదైనా కొంత ద్రవ్యరూపేణ ఇవ్వవచ్చు అదీ మర్యాద.

శ్లో|| ఏవం సముద్ధృతోద్ధారే సమానంశాల ప్రకల్పయేత్|
ఉద్ధరేఽనుద్ధృతే త్వేషామియం స్యాదంశకల్పనా||

నూటికి 20వ భాగం పెద్దవానికి ఇచ్చేశాక, మిగిలినది భాగాలుగా చేయాలి. అటు పైన సోదరుల సంఖ్యనుబట్టి, చిన్నవానికి 5వ వంతు ఇచ్చివేసి మిగిలిన దానిని మధ్యవారు పంచుకోవాలి. మిగిలిన అందరూ గుణవంతులు కానపుడు....

శ్లో|| ఏకాధికం హరేజ్జ్యేష్ఠః పుత్రోఽధ్యర్ధం తతోఽనుజః|
అంశమంశం యవీమాంస ఇతి ధర్మోవ్యవస్థితః ||

జ్యేష్ఠుడు మొత్తం ధనంలో రెండుపాళ్ళు గ్రహించవచ్చు! తరువాతివాడు ఒకటిన్నర పాళ్లు, మిగిలిన వారు ఒక్కో పాలు తీసుకోవాలి. పెద్దవాడు - అతని తర్వాతివాడు ఎక్కువ తీసుకోవడం దేనికంటే వారు మిగిలిన వారికంటే విద్యలోను గుణాల్లోనూ ఆధిక్యత కలిగి ఉన్నందు చేతనే! మిగిలినవారు నిర్గుణులైతేనే ఇలా పంచాలి.

శ్లో|| స్వేభ్యోం శేభ్యస్తు కన్యాభ్యః ప్రదద్యుభ్రాతరఃపృథక్|
స్వాత్స్వా దంశాచ్చతుర్భాగం పతితాః స్యురదిత్సవః ||

అన్నదమ్ములు పై విధంగా ఆస్తి పంపకాలు జరుపుకొన్నపుడు, అప్పటికి ఆ ఇంట పెళ్ళికానట్టి సోదరీమణులుంటే ఒక్కొక్కరూ తమ విభాగాల్లోంచి 4వవంతు తీసి ఇవ్వాలి. ఇలా సోదరి లేనివారలకు, సవతి తల్లి బిడ్డ ఉంటే (స్త్రీ సంతానం) ఆమెకు ఇవ్వవచ్చు!

శ్లో|| అజావికం సైకశఫం న జాతు విషమం భజేత్|
అజావికం తు విషమం జ్యేష్ఠస్యైవ విధీయతే||

ఒంటిగిట్ట మృగాలు (మేకలు, గొర్రెలు, గుర్రాలు మొ॥) ఉన్నా - అవి బేసి సంఖ్యలో ఉన్నా వాటిని జ్యేషుడే తీసుకోవాలి. ఆ విలువకు సమానమైనవిగాని, వాటిని అమ్మి సొమ్ముచేసి గాని మిగతా సోదరులు తీసుకోరాదు.

అన్నభార్యయందు సంతానాన్ని కంటే....

శ్లో|| యవీయా జ్యేష్ఠభార్యాయాం పుత్రముత్పాదయేద్యది|
సమస్తత్ర విభాగస్స్యాదితీ ధర్మో వ్యవస్థితః||

ఏ కారణం చేతనైనా జ్యేష్ఠుని భార్యకు మిగిలిన సోదరులలో ఒకరు, పుత్రుని పుట్టిస్తే ఆ పుత్రుడు క్షేత్రజుడన బడతాడు. ఇతనికి పినతండ్రితో సమానమైన వాటా ఇవ్వాలి. ఇది ధర్మబద్ధంగా పుత్రుని పుట్టించిన సందర్భాలలోనే! కామముచేత జన్మింపచేసే పుత్రునికి భాగంలేదు.

శ్లో|| ఉపసర్జనం ప్రధానస్య ధర్మతో నోపపద్యతే|
పీతా ప్రధానం ప్రజనే తస్మాద్ధర్మేణ తం భజేత్ ||

ఇటు కామ సంబంధం చేత పుట్టినవాడు అప్రధానుడు. క్షేత్రస్వామి అయిన తండ్రి (ఎవరిచేత పుట్టించబడుతున్నాడో అతడు) యొక్క ఆస్తికి కూడ ఇతడు అరుడు కాడు. కొన్ని సందర్భాలల్లో ధర్మం కొరకు, పెద్దల అనుమతితో వంశాభివృద్ధికరమైన
ప్రయోజనం నిమిత్తం పుట్టించబడిన పుత్రునికే, - కనిష్ఠునితో సమానంగా దాయభాగం ఇవ్వబడుతుంది.

శ్లో|| పుత్రః కనిష్ఠో జ్యేష్ఠాయాం కనిష్ఠాయాం చ పూర్వజః|
కథం తత్ర విభాగస్స్యా దితి చేత్సంశయో భవేత్||

ఒకనికి ఇద్దరు భార్యలుండి, వారిలో పెద్దదైన స్త్రీకి పుట్టినవాడు చిన్నవాడుగా; రెండో భార్య పుత్రుడే పెద్దవాడుగా ఉన్న సందర్భాలలో ఏ రీతిగా పంచుకోవాలి ? అనే సంశయానికి ఇదీ సమాధానంగా చెప్పబడింది - (తదుపరి శ్లోకంతో అన్వయం)

శ్లో|| ఏకం వృషభ ముద్ధారం సం హరేత స పూర్వజః|
తతోఽపరే జ్యేష్ఠ వృషాస్తదూనానాం స్వమాతృతః ||

మొదట పెండ్లాడబడిన భార్యకు పుట్టినవాడు కనిష్టుడైనాగానీ జన్మరీత్యా జ్యేష్ఠుడని ధర్మ నిర్ణయం.

వయస్సు రీత్యా చిన్నవాడయినప్పటికీ 15 గోవులకు - 1 ఆ బోతుకు

(గోధనం విషయంలో) అరుడు. మిగిలినవారు, మిగతా మేటి వృషభాలు ఎన్నయితే ఉన్నాయో వాటిని తమ తల్లుల చిన్న- పెద్ద తారతమ్యాన్ని బట్టి పంచుకోవాలి.

శ్లో|| జ్యేష్ఠ స్తు జాతో జ్యేష్ఠాయాం హరేద్వృషభ షోడశాః|
తతః స్వమాతృత శ్శేషా భజే ర న్నితి ధారణా ||

మొదట పెండ్లాడిన భార్యకు పుట్టినవాడు, జన్మరీత్యా అందరి కంటే పెద్దవాడై ఉన్నట్లయితే, అతడు 15 ఆవుల్ని – ఒక ఆబోతును తీసుకోవచ్చు| తర్వాత వారు తారతమ్యాల్ని బట్టి మొదట చెప్పిన విధంగా తమ భాగాలు పంచుకోవచ్చు

శ్లో|| సదృశ స్త్రీషు జాతానాం పుత్రాణామ విశేషతః|
న మాతృతో జ్యేష్ఠ మస్తి జన్మతో జ్యైష్ఠ ముచ్యతే ||

ఒకనికి ఒకే కులానికి చెందిన ఇద్దరు ముగ్గురు భార్యలుంటే (వర్ణ తారతమ్యం లేనపుడు) తల్లుల వరస రీత్యా జ్యేష్ఠత్వం సిద్ధించదు. ఇంతకుముందు ప్రారంభంలో చెప్పబడినరీత్యా మొదట పుట్టినవాడు నూరింట ఇరవయ్యోవంతు భాగానికి అరుడు. ఈ అన్నదమ్ముల గుణ – నీరుణాలనే ప్రధానంగా పరిగణించాలి.

శ్లో|| పుత్రికా యాం కృతా యాం తు యది పుత్రోను జాయతే |
సమస్త త్ర విభాగస్స్యా జ్యేష్ఠతా నాస్తి హి స్త్రియాః||

కూతురి వివాహకాలం వరకు పుత్రులు లేని వాడు, కూతురి పెళ్ళి చేశాక ఆమెకు పుట్టే పుత్రుడినే తన పుత్రునిగా భావించాలని ఒడంబడిక జరిగాక అతనికి పుత్రసంతతి అనుకోకుండా లభిస్తే, తన సంతానంతో పాటు కూతురి సంతానానికీ సమానవాటా ఇవ్వాలి.

శ్లో|| అపుత్రోఽ నేన విధినా సుతాం కుర్వీతపుత్రికామ్|
యదపత్యం భవేదస్యాం తన్మ మ స్యా త్స్వధాకరమ్||

పుత్రులు లేనివాడు, తన కూతురికి వివాహం చేసేటపుడే అల్లుని చేత మాట తీసుకోవాలి. “సోదరులు లేని ఈ కన్యను నీచేతిలో పెడుతున్నాను. దీనికి జన్మించే పుత్రుడు నాకు ఉత్తరక్రియలు చేయుగాక” అని ఒడంబడిక ద్వారా దౌహిత్రుడిని ఉత్తర కర్మాధికారిగా చేసుకోవచ్చు!

శ్లో|| అనేనతు విధానేన పురా చక్రేఽథ పుత్రికాః|

వివృద్ధ్యర్థం స్వవంశస్య స్వయం దక్ష ప్రజాపతిః||

పూర్వం ఒకప్పుడు పుత్రోత్పాదన వీధి నెఱిగిన దక్షప్రజాపతి తన వంశా భివృద్ధికై తన పుత్రికలను ఈ విధంగానే ఒడంబడిక మేరకు అల్లుళ్లకు ఇచ్చాడు.

శ్లో|| యథైవాత్మా తథా పుత్రః పుత్రేణ దుహితాసమా|

తస్యామాత్మని తిష్ఠం త్యాం కథమన్యో ధనం హరేత్||

తానెట్లో కొడుకూ అట్లే! కూతురు కూడ కొడుకుతో సమానురాలే! నరుడు పుత్రులు లేనపుడు తానే పుత్రీకరూపంలో ఉన్నట్లుగా భావించాలి. ఆ తండ్రిధనం కూతురికంటే ఇతరులకు ఎలా లభిస్తుంది?

శ్లో|| మాతుస్తు యౌతకం యత్స్యాత్కు మారీ భాగ ఏవ సః|

దౌహిత్ర ఏవ చ హరే దపుత్రస్యాఖిలం ధనమ్||

తల్లికి గల స్త్రీ ధనం, తల్లి మృతి చెందిన తర్వాత పెండ్లికాని కూతుళ్లకు చేరును. కాని కొడుకులకు అందులో భాగం లేదు. అట్లే పుత్రులులేనట్టి మాతామహుని ద్రవ్యం అంతా కూడా పుత్రిక యొక్క పుత్రునికే చెందాలి.

శ్లో|| దౌహిత్రో హ్యఖిలం రిక్థమ పుత్రస్య పితుర్హ రేత్|

స ఏవ దద్యా ద్వౌ పిండే పిత్రే మాతామహాయ చ||

పుత్రికా పుత్రుడే, పుత్రులులేనీ మాతామహునికి తన ధనాన్ని - తన తండ్రి ధనాన్ని ఇస్తాడు. అట్టి మనుమనిచేత తనకూ - తన తండ్రికీ శ్రాద్ధాదులు జరిగిస్తాడు.

శ్లో|| పౌత్ర దౌహిత్ర యోర్లోకే న విశేషోఽస్తి ధర్మతః|

తయోర్హి మాతాపితరౌ సంభూతౌ తస్య దేహత:||

పౌత్రునికిగాని, దౌహిత్రునికి గాని ధర్మకార్యాలు చేసే విషయమై భేదం లేదు. ఎందుకంటే వారికి కారణభూతులైన మాతా - పితలు ఒకే తండ్రికి "జన్మించిన వాళ్లు కాదా? కనుకనే వీరిలో తేడా లేదు.

శ్లో|| జన్మజ్యే ష్ఠేన చాహ్వానం సుబ్రాహ్మణ్యా స్వపిస్మృతమ్|

యమయో శ్చైవ గర్భేషు జన్మతో జ్యేష్ఠతా స్మృతాః||

కేవలం జన్మం వల్ల జ్యేష్ఠత్వం (పెద్దతనం) కలగదు.'సుబ్రహ్మణ్య' మనే

జ్యోతిష్టోమయాగాంతర్గత ఇంద్రాహ్వాన మంత్రం చేత తండ్రిని గూర్చి ప్రథమపుత్రుడు ఆహ్వానం చేయడంతో గర్భం కలుగుతుంది. అందుచే మొదట పుట్టినవానికే జ్యేష్ఠత్వం అనబడినది.

శ్లో|| పుత్రేణ లోకాజయతి పౌత్రేణానంత్యమశ్నుతే|

అథ పుత్రస్య పౌత్రేణ బ్రధ్న స్యాప్నోతి విష్టపమ్||

ఈలోకంలో పుత్రుడు జన్మించడంతోనే మానవునకు స్వర్గాది పుణ్య లోకాలు కలుగుతున్నాయి. మనుమని వల్ల ఆలోకాల్లో చిరకాల నివాస అర్హత కలుగుతోంది. ప్రపౌత్రుని జననంచేత సూర్యలోకాన్ని పొందిన వాడౌతున్నాడు.

శ్లో|| పున్నామ్నో నరకాద్యస్మాత్త్రాయతే పితరం సుతః|

తస్మాత్పుత్ర ఇతి ప్రోక్తః స్వయమేవ స్వయంభువా||

'పుత్' అనే నరకాన్నుంచి కొడుకు తండ్రిని తరింపజేస్తాడని పుత్రుడన్నారు. ఇది బ్రహ్మదేవునిచే పలకబడినమాట. ఏవిధంగా చూసినా పుత్రుడు మహోపకారి గనుక పుత్రునికి – ఆ పుత్రసంతతికి తండ్రిధనం చేరుతుంది.

శ్లో|| పౌత్రదౌహిత్రయోర్లోకే విశేషో నోపపద్యతే|

దౌహిత్రోఽపి హ్యముత్రైనం సంతారయతి పౌత్రవత్||

పుత్రికా పుత్రుడు సైతం ఈ మనుమని వలెనే (పౌత్రుడు) మాతామహునికి పరలోకసద్గతి కలిగిస్తాడు కనుక – ఇహలోకంలో పౌత్రునికి – దౌహిత్రునికీ తేడా లేదు. ఒక వేళ దౌహిత్రునికి అన్ని అధికారాలు ఇచ్చాక, పుత్రుడు తనకు జన్మించడం జరిగితే ఇద్దరికీ దాయభాగం సమానంగా ఇవ్వాలి.

శ్లో|| మాతుః ప్రతమతః పిండం నిర్వ పేత్పుత్రి కాసుతః|

ద్వితీయం తు తు స్తస్యా స్తృతీయం తత్పతుః పితు: ||

పుత్రికా పుత్రుడు మొదట తల్లికి పిండాన్ని, రెండోది తల్లి తండ్రికి, మూడోది తండ్రికి తండ్రియైన వానికి ఇవ్వాలి.

దత్తునికి అధికారాలు

శ్లో|| ఉపపన్నో గుణైస్సర్వైః పుత్రో యస్య తు దత్రిమ:|

స హరేతైవ తద్రిక్తం సంప్రాప్తఽవ్యన్యగోత్రత:||

ఒకనికి, తనవల్ల జన్మించిన ఔరస పుత్రుడున్నప్పటికీ - దత్తపుత్రుడు వేదాధ్యయనాది సకలసుగుణాలతోను అలరారుతుంటే, అతడు అన్యగోత్రం నుంచి వచ్చినప్పటికీ - ఔరసపుత్రుడు అవగుణుడైతే, దత్తపుత్రుడే ఆ తండ్రి ధనానికంతటికీ అధికారి.

దత్తునికి జనకగోత్రం వర్తించదు

శ్లో|| గోత్రరికే జనయితుర్నహరేద్దత్రిమ: క్వచిత్|

గోత్రరిజ్ఞానుగః పిండో వ్య పైతి దదతః స్వధా||

దత్తపుత్రుడెన్నటికీ తన జనకుని గోత్రధనాదులను పొందడానికి అరుడు కాడు. అతడు ఎవరికి దత్తతగా ఇవ్వబడతాడో అతనికే పిండశ్రాద్ధం ఇస్తాడు. కనుక పుత్రుని దానం చేసినవాడు, ఆ పుత్రునిచే ఇవ్వబడే పిండదానం - శ్రాద్ధం వంటివి పొందజాలడు.

శ్లో|| అనియుక్తాసుతశ్చైవ పుత్రిణ్యా ప్రశ్చ దేవరాత్|

ఉభౌ నౌ నార తో భాగం జారజాతక కామశౌ||

ఎవరు గురువు మొదలగువారి ఆనతి లేక పుట్టినవారో ఎవరు వియోగం వల్ల మరిదిచే పుత్రవతి అయిన స్త్రీకి పుట్టిన వారో ఆ ఇద్దరూ జారోత్పన్నుడు, కామజాతుడు అనబడి తండ్రి యొక్క ధనభాగానికి అర్హులు కారు.

శ్లో|| పుత్రాన్ ద్వాదశ యా నాహన్నృణాం స్వాయంభువోమనుః |

తేషాం షడ్బంధు దాయాది షడ దాయాద బాంధవాః||

స్వాయంభువ మనువుచే చెప్పబడిన 12రకాల పుత్రులలో, తొలిఆరుగురూ బంధువులు - దాయాదులు అవుతారు. తదుపరి ఆర్గురూ గోత్ర - ధనాదులకు అర్హులు కారు గాని, బంధుమర్యాదకు అర్హులు.

ద్వాదశ పుత్రుల లక్షణాలు

శ్లో|| స్వేక్షేత్ర సంస్కృతాయాం తు స్వయముత్పాదయే ఢియమ్|

తమౌరసం విజానీయాత్పుత్రం ప్రధమ కల్పితమ్||

సవర్ల స్త్రీని పెళ్లాడి, ఆమెకు ధర్మబద్ధంగా వుట్టించిన పుత్రుని ఔరస పుత్రుడంటారు. ముఖ్యంగా పుత్రుగ——ఇతడినే

శ్లో|| యస్తల్పజః ప్రమీతస్య ఓ య వ్యాధితస్యదా|
స్వధర్మేణ నియుక్తాయాం స పుత్రః క్షేత్రజః స్మృతః||

భర్త మృతిచెందినా, నపుంసకుడైనా, సంతానం పుట్టించలేనంత వ్యాధిగ్రస్తుడైనా అతని భార్య గురు సమ్మతి చేత, నేతిని పూసుకొని తనను సంగమించిన వాని ద్వారా కన్న సంగా–నం క్షేత్రజుడనబడతాడు.

శ్లో|| మాతాపితావా దద్యా? యమద్భిః పుత్రమా పది|
సదృశం ప్రీతి సంయుక్తం స షైయో దత్తి మస్మృతః||

తల్లిగాని, తండ్రిగాని, ఇద్దరూగాని తమకు కలిగిన పుత్రుని, పుత్రసంతానం లేనివారికి ఆపద్ధర్మంగా ప్రీతిపూర్వకంగా ఇచ్చేస్తే అట్టి వాడిని దత్తుడు అంటారు.

శ్లో|| సదృశం తు ప్రకుర్యాద్యం గుణదోషవిచక్షణమ్|
పుత్రం పుత్రగుణైర్యుక్తం స విజేయశ్చ కృత్రిమః||

సవర్ణస్టుడైవాడు తల్లిదండ్రులకు పరలోక సంబంధిక్రియలు చేయుట పుణ్యమని – అవి చేయకపోవడం పాపమని తెలియడం చేత, తమకు అన్ని విధాలా శుశ్రూష చేసేవానిని ఒకనిని ఎన్నుకొని, ఆ సవర్ణుని చేతనే అన్నీ చేయించుకొనే యోగ్యత కల్గిస్తే అతడు 'కృత్రిముడు'.

శ్లో|| ఉత్పద్యతే గృహే యస్య న చ జ్ఞాయేత కస్య సః|
స గృహే గూఢ ఉత్పన్న స్తస్య స్యాద్యస్య తల్పజః ||

ఎవని ఇంట తన భార్య ఉండగా పుత్రుడు పుట్టునో, అతడు సవర్ణుడని తెలిసినా, ఆ పుత్రుడెవరి బీజం వల్ల పుట్టినవాడో ఎరుగబడని జన్మ వల్ల గూఢత్పన్నుడనబడుతున్నాడు.

శ్లో|| మాతాపితృభ్యాముత్సృష్టం తయోరన్యతరేణ వా|
యం పుత్రం పరిగృహ్ణీయాదపవిద్ధస్స ఉచ్యతే||

తల్లిదండ్రులచే గాని,వారిలో ఒకరు మృతి చెందిన పిదప పోషణ జేయజాలక వారి పుత్రుడు విడవబడితే – పుత్ర సంతానం లేనివాడెవడైనా అతడ్ని చేరదీస్తే అతడు అపవిద్ధుడనబడతాడు.

శ్లో|| పితృవేశ్మని కన్యా తు యం పుత్రం జనయేద్రహః|

తం కానీనం వదేన్నామ్నా వోఢు: కన్యాసముద్భవమ్||

తన తండ్రిఇంట కన్య ఏ పుత్రునికంటుందో, అతనికి జన్మనిచ్చిన వాడిని గూర్చి ఆ కన్య ఏమీ చెప్పక వూరకొంటే, అతడు కానీనుడు.

శ్లో|| యా గర్భిణీ సంస్క్రియతే జ్ఞాతాఽ జ్ఞాతాపి వా సతీ|
వోఢుస్సగర్భో భవతి స హోఢ ఇతి చోచ్యతే||

గర్భిణిగా ఉన్నదానిని, కన్యగా భ్రమించి పెళ్లాడిన తర్వాత భర్త ఇంట ప్రసవించబడిన పుత్రుడు సహోడజుడు. ఇక్కడ కూడ వాని తండ్రి విషయం గోప్యమే

శ్లో|| క్రీడీయాద్య సంవత్సార్థం మాతాపిత్రోద్యమంతీకాత్|
స క్రీతకస్సుత స్తస్య సదృశోఽసదృశోఽపినా||

ఒకడు తల్లిదండ్రుల నుంచి ఎవరినైనా పుత్రునిగా కొన్నప్పుడు, అతడు కొన్నవారికి సమానవర్ణుడో - కాడో గాని అట్టివాడు క్రీతుడు.

శ్లో|| యా పత్యా వా పరిత్యక్తా విధవా వా స్వయేచ్ఛయా|
ఉత్పాదయేత్పునర్భూత్వాస పౌనర్భవ ఉచ్యతే||

ఏ స్త్రీ భర్త చేత వదిలేయబడిన వెంటనేగాని, మృతిపొందిన పిదప (ఏడాదిలోగా) వేరొకర్ని పెండ్లాడి అతనివల్ల పుత్రునికంటే, వాడు పౌనరర్భవుడనబడతాడు.

శ్లో|| సా చేదక్షత యోనిస్స్యాద్గత ప్రత్యాగతాపి వా|
పౌనర్భ వేన భర్త్రా సాపునస్సంస్కారమర్హతి||

ఆ స్త్రీకి వేరొకని వల్ల తొలిసంగమం జరిగితే, పౌనర్భవుడుదయించాక స్త్రీని మళ్లీ ఆరెండో భర్త వివాహమాడాలి. అలాకాకుండా - ఏ స్త్రీ యవ్వనంలో భర్తకు ఏకారణాన దూరమైనా రెండోవాడిని పొంది, తిరిగి మళ్లీ తొలిభర్తను కోరుకొంటే ఆమెకు యథావిధిగా అతనితో పెళ్లి జరిపించాలి.

శ్లో|| మాతాపితృవిహీనో యస్త్యక్తి వా స్యాదకారణాత్|
ఆత్మానం స్పర్శయేద్య సై స్వయంద త్తస్తు స స్మృతః||

తన తల్లిదండ్రులెవరో తెలియనట్టివాడు, ఊహతెలిశాక తనకుతానై

ఎవరికైనా విక్రయించుకుంటే అట్టివాడు స్వయందత్తుడనబడతాడు.

శ్లో|| దాస్యాం వా దాసదాస్యాం వా యశ్శూద్రస్య సుతో భవేత్|
సోఽనుజ్ఞాతో హరేదంశమితి ధర్మో వ్యవస్థితః||

దాసీయందు - దాసదాసియందుగాని శూద్రునికి పుట్టినవాడు, అతడు వివాహం చేసుకున్న దాని పుత్రులతో సమానభాగం అనుభవించాలని తండ్రి శాసించినపుడు, అది చెల్లుతుంది.

శ్లో|| క్షేత్రజాదీ సుతానేతానేకాదశ యధోదితాన్
పుత్ర ప్రతినిధీనాహుః క్రియాలోపాన్మనీషిణ||

పైన చెప్పిన క్షేత్రజుడు మొదలగు పదకొండు రకాల పుత్రులు క్రియలోపం వల్ల ఔరసపుత్రులకు ప్రతినిధులనే పేర్కొనబడతారు.

శ్లో|| య ఏతేఽభిహితాః పుత్రాః ప్రసంగాదన్యబీజజాః|
యస్య తే బీజతో జాతాస్తస్య తే నేతరస్య తు||

ప్రసంగ వశాన ఇక్కడ వీరి గురించి చెప్పబడినప్పటికీ సాధారణంగా ఆయా వ్యక్తులు ఏ తండ్రిబీజం చేత పుట్టినవారో అతినికే పుత్రులవుతారు. ఇతరుల పుత్రులు కాలేరు. లౌకికక్రియలు నడవడానికి ఇవన్నీ! ఔరస పుత్రుడు, పుత్రిక ఉండగా వీరు అనవసరం.

శ్లో|| భ్రాతృణా మేకజాతానా మేకశ్చే త్పుత్రవాన్భవేత్|
సర్వాంస్తాం స్తేన పుత్రేణ పుత్రిణే మను రబ్రవీత్||

అన్నదమ్ముల్లో ఒక్కరికి మాత్రం పుత్రుడు కలిగినా, వాని వల్లనే మిగతా సోదరులందరూ పుత్రవంతులుగా భావించబడుతున్నారు. వారికి నిజంగా పుత్రసంతానం ఒకప్పుడు లేకున్నా చింతించ పనిలేదు. ఆ సోదరుని పుత్రుడే వీరందరికీ కర్మాధికారి.

శ్లో|| సర్వాసా మేకపత్నీ నామేకా చేత్పుత్రిణీ భవేత్|
సర్వాస్తా స్తేన పుత్రేణ ప్రాహ పుత్రవతీర్మనుః||

ఒకనికి ఇద్దరో - ముగ్గురో భార్యలుంటే, అందులో ఒక్కతెకే పుత్రులుంటే, అతని వల్ల ఆ తల్లులంతా పుత్రవతులనే చెప్పాలి.

శ్లో|| శ్రేయసశ్రేయసోలాభే పాపీయాగ్రిక్థమర్హతి|
బహవశ్చేత్తు సదృశాః సర్వే రిక్థస్య భాగినః||

ఇంతవరకు చెప్పబడిన 12 రకాల పుత్రులలో ఔరసుడు అందరికంటే ఉత్తముడు. అదేక్రమంలో వరుసగా క్షేత్రజుడు మొదలగువారు. ఒకరికంటే ఒకరు తక్కువ వారిగా పరిగణించబడి అందరికంటే అధమ స్థాయిలో పౌనర్భవుడుంటాడు. అందరికంటే ఔరసుడు ముఖ్యుడైనందున అతడే మిగిలిన వారిని(ఒకవేళ ఉంటే) పోషించాలి. అరుదుగానే అయినా వీరంతా తండ్రి ఆస్తిలో దాయభాగానికి అర్హులు.

శ్లో|| న భ్రాతరో న పితరః పుత్రా రిక్తహరాః పితుః|
పితా హరేదపుత్రస్య రిక్తం భ్రాతర ఏవ చ ||

సోదరులు అయిన అన్నదమ్ములు గాని, తండ్రికి తోబుట్టువులు గాని, తండ్రియొక్క ధనానికి అర్హులు కారు. ఔరసపుత్రుడు లేనపుడు క్షేత్రజుడు మొదలగువారే ఆ తండ్రి ధనానికి అర్హులు. వీళ్లెవరూ లేనపుడే ఆధనం సోదరులపరమవుతుంది.

శ్లో|| ఆహార్యం బ్రాహ్మణద్రవ్యం రాజ్ఞా నిత్యమితి స్థితి:|
ఇతరేషాం తు వర్ణానాం సర్వాభావే హరేన్నృపః||

దాయాదులు ఎవ్వరూ లేకపోయినా బ్రాహ్మణ ద్రవ్యానికి రాజు ఆశించ కూడదని శాస్త్రాలు చెప్తున్నాయి. కనుక - అట్టిస్థితిలో ఆ ద్రవ్యాన్ని సద్గుణ బ్రాహ్మణులకు రాజు పంచి పెట్టాలి. సాటి క్షత్రియునికి దాయాదులు లేనపుడు మాత్రం అది రాజు ఖజానాకి చేరాల్సిందే!

శ్లో|| సంస్థిత స్యాన పత్య స్య సగోత్రాత్పుత్రమాహరేత్|
తత్రయద్రిక్థజాతం స్యాత్తత్మస్మిన్ ప్రతిపాదయేత్||

సంతానం లేక మృతి చెందిన వాని భార్య సమాన గోత్రుని వల్ల పెద్దల అనుమతి పొంది పుత్రుని పొందవచ్చు| మృతుని ధనమంతా ఆ పుత్రునికి చెందుతుంది.

శ్లో|| జనన్యాం సంస్థితాయాం తు సమం సర్వే సహోదరా|

భజేర న్మాతృకం రీర్థం భగిన్యశ్చ సనాభయ: ||

తల్లిమరణించాక పుత్రులు - పెండ్లికాని కూతుళ్లు కూడ తల్లి ధనం సమానంగా పంచుకోవాలి. పెళ్లయిన కూతుళ్లున్నా తల్లిధనంలోని 4వ భాగం పంచి ఇవ్వాలి.

శ్లో|| యస్తా సాం స్యుర్దుహితర స్తా సా మపి యథార్హత:|
మాతా మహ్యా ధనాత్కించి త్ప్రదేయం ప్రీతి పూర్వకమ్||

ఆ కూతుళ్లలో కన్యలకు తల్లిధనం నుంచి మర్యాదకు తగినట్లుగా భాగం - ఇచ్చేయాలి. సమానమైనా మంచిదే!

శ్లో|| అధ్య గద్యధ్యా వాహనికం దత్తం చ ప్రీతి కర్మణి|
భ్రాతృమాతృ పితృప్రాప్తం షడ్విధం స్త్రీధనమ్||
అన్వాధేయంచ యద్దత్తం పత్యా ప్రీతేన చైవయత్|
పత్యో జీవతి వృత్తాయాః ప్రజాయాస్తద్ధనం భవేత్||

స్త్రీధనం ఆరు విధాలు. అధ్యన్ని, ఆవాహనికరం, భర్త్రాదిదత్తం (వివాహానంతరం పుట్టింట - మెట్టింట లభించేది) తల్లి ఇచ్చినది, తండ్రి ఇచ్చినది, సోదరులిచ్చినది. భర్త జీవించి ఉండగా భార్య మృతి చెందినా ఆ స్త్రీ ధనమంతా ఆమె సంతతికి వెంటనే చేరుతుంది.

శ్లో|| బ్రాహ్మ దై వార్ష గాంధర్వ ప్రాజాపత్యేషు యద్వసు|
అప్రజాయా మతీతాయాం భర్త రేవ తదిష్యతే||

బ్రాహ్మ, దైవ, ఆర్ష, గాంధర్వ, ప్రాజాపత్య వివాహాలైదింట స్త్రీకి మునుపు చెప్పిన ఆరువిధాల ధనం(ఉంటే) అది సంతానానికి చేరుతుంది. సంతానం గాని లేనట్లయితే ఆమె భర్తకే చెందుతుంది.

ఈ మూడురకాల వివాహాలకు మాత్రం

శ్లో|| యత్త్వస్యాస్స్యాద్ధనం దత్తం వివాహేష్వాసురాదిషు|
అప్ర జాయామతీతాయాం మాతాపిత్రో స్తదిష్యతే||

అయితే.. ఆసుర-రాక్షస- పైశాచ వివాహాలలో మాత్రం స్త్రీకి పైన చెప్పబడిన ఆరురకాల స్త్రీధనం ఏదైతే ఉందో, ఆ స్త్రీకి సంతానం లేకున్నచో మృతి

చెందినపుడు ఆ స్త్రీధనం ఆమె తల్లిదండ్రులకు చెందుతుంది.

శ్లో|| ప్రియాం తు యద్భ వేద్విత్తం పిత్రా దత్తం కథంచన|
బ్రాహ్మణీ తద్ధ రెతన్యా తదపత్యస్య వా భవేత్||

బ్రాహ్మణుడే నాలుగు వర్ణాల స్త్రీలను పెళ్లాడినుడు క్షత్రియాది స్త్రీలు సంతతి లేక మృతి చెందితే వారికి తమతమ తండ్రులిచ్చినది మొదలగు స్త్రీ ధనం అంతా అందరికంటే పెద్దదైన బ్రాహ్మణ భార్య సంతానానికే వర్తిస్తాయి. ఇటు భర్తకుగాని, ఆయామృతస్త్రీల తల్లిదండ్రులగ్గాని చెందవు.

శ్లో|| న నిరా నం స్త్రయః కుర్యుః కుటుంబాద్బహుమధ్య గాత్|
స్వభాదపి చ విత్తాద్ధి స్వస్య భర్తురనాజ్ఞయా||

ఉమ్మడి కుటుంబాలై ఉండి నపుడు, సాధారణంగా గృహానికై వ్యయమయ్యే ధనం అధికంగా అవసరపడుతుంది గనుక,స్త్రీలు ఆభరణాలు - సొమ్ముల నిమిత్తం ధనం వేరే చేర్చి పెట్టుకోరాదు. భర్తఅనుమతిలేకుండా, అతని ధనంలోంచి అయినా, వేరేగా డబ్బుదాచరాదు. ఆవిధంగా చేర్చి పెట్టినది స్త్రీ ధనం కాజాలదు.

శ్లో|| పత్యా జీపతి యః స్త్రీభిరలంకారో ధృతో భవేత్|
న తం భజేరణ దాయాద్ భజమానాః పతంతి తే||

భర్తజీవించి ఉండగానే, భర్త అనుమతితో, అతని భార్య లేవేవి ఆభరణాలు ధరిస్తారో, ఆ భూషణాదులను భర్త గతించాక వారి పుత్రులు పంచుకోరాదు. అనగా తల్లి ఆభరణాలకై తనయులు ఆశించరాదని అర్థం. అలా ఆశించి ఆ సొమ్ములు పంచుకుంటే వారు పాపాత్ములవుతారు.

శ్లో|| అనంతౌ క్లీబపతితౌ జాత్యంధబధిరౌ తథా|
ఉన్మత్తజడమూకాశ్చ యే చ కేచిన్ని రింద్రియాః||

జాతీభ్రష్టుడు, నపుంసకుడు, పుట్టుకుంటి/మూగ/చెవుడు/గ్రుడ్డి మొదలగు వికలాంగులు పితృధనానికి అర్హులు కారు. కనుక, వార్ని మినహాయించి మిగిలిన వారు ధనం పంచుకొన్నప్పుడు వీరికి తిండికీ - బట్టకూ లోటు లేకుండా చూడవలసిన బాధ్యత వారిదే!

శ్లో|| సర్వేషామపితే న్యాయ్యం పోతుం శక్త్యా మనీషిణా|
గ్రాసాచ్ఛాదనమత్యంతం పతితో హ్యదదద్భవేత్||

పైన చెప్పబడిన వికలాంగల పోషణనిమిత్తం అందరూ గాని, వారి బాధ్యత తీసుకొన్న వాడుగాని బ్రతికి ఉన్నంతకాలం వారిని పోషించాలి. అటు పోషింపకున్న వాడు పాపాత్ముడే అవుతాడు.

పిత్రృధనంలో భాగం

శ్లో|| యద్యర్థితా తు దారై స్స్యాత్క్లీ బాదీనాం కథంచన|
తేషా మత్పన్నతంతూనా మపత్యం దాయమరతి||

పైన చెప్పబడిన వారిలో నపుంసకుడు వివాహాభిలాషచేత వివాహం చేసుకున్నా, ఆస్తిలో భాగం నిమిత్తం వివాహమాడినా, అతడు ఎలాగూ సంతానం పుట్టించలేక భార్యను వేరే వానితో సంగమింపజేసి పొందే సంతానం క్షేత్రజుడవుతాడు కనుక - ఆవిధంగా ఆస్తిలో భాగం పొందగలుగుతాడు.

శ్లో|| యత్కించిత్పితరి పై తే ధనం జ్యేష్ఠోఽధిగచ్ఛతి|
భాగో యవీయసాం తత్ర యది విద్యానుపాలినః||

మరొక ధర్మసూక్ష్మమిక్కడ చెప్పబడుతోంది....

తండ్రి మృతిచెందినా, సోదరులతో పంపకం చేసుకోని అన్నగారు, తన మేధాశక్తియుక్తుల చేత - ప్రయత్నం చేత ధనాన్ని వృద్ధిచేసినప్పటికీ, అదంతా అందరికీ పంచి ఇవ్వాల్సిందే| తమ్ములందరికీ అందులో భాగం ఉంటుంది.

శ్లో|| అవిద్యానాం తు సర్వేషామీహాతశ్చేష్ఠనం భవేత్|
సమ స్తత్ర విభాగస్స్యాదపిత్ర్య ఇతి ధారణా||

ఆవిధంగాకాక, సోదరులంతా సమానంగా సేద్యమో - వర్తకమో చేసి ధనం సంపాదించి ఉమ్మడిగా ఒకచోట ఉంచి, భాగస్తులుగా కొంతకాలానికి విడిపోదలిస్తే, తండ్రీధనాన్ని తప్ప మిగిలిన దానిని సమానంగా పంచుకోవాలి. దీనిలో పెద్దవానికీ ఏమీ ప్రమేయముండరాదు.

శ్లో|| విద్యాధనం తు యద్యస్య తత్త స్యైవ ధనం భవేత్|
మైత్ర్య మౌద్వాహికం చైవ మాధుపర్కిక మే వచ||

అయితే, విద్యవల్ల లభించిన ధనం ఎవరిదో అది వారిదే అవుతుంది. అంతేగాక స్నేహంలో గాని, వ్యాజ్యాలలోగాని, మధుపర్కపూజలోగాని లభించేవి పంపకానికి పెట్టబడవు.

శ్లో|| అనుపఘ్నన్ పితృద్రవ్యం శ్రమేణ యదుపార్జితమ్|
స్వయమీహిత లబ్ధం తన్నాకామో దాతు మర్త తి||

తండ్రి ఆస్తిని అలాగే ఉంచి, సేద్యం మొదలైన వాటిచేత - తన సామర్ధ్యం మేరకు సోదరుల్లో ఒకరెవరైనా కొంత ధనం సంపాదిస్తే, దాన్ని తాను పంచి ఇవ్వడానికి మనసు రాకుంటే, అది తోబుట్టువులాశించరాదు.

జూదం మొదలగునవి

శ్లో|| ద్యూతం సమాహ్వాయం చైవ రాజా రాష్ట్రాన్నినారయేత్|
రాజాంతః కరణావేతో ద్వౌ దోషౌ పృథివీక్షితామ్||

జూదం, సమాహ్వాయం అనే రెండు దోషాలు రాజులకు రాజ్యనాశకాలు - కనుక రాజు అనేవాడు ఈ రెండూ తన రాజ్యంలో లేకుండా చెయ్యాలి.

శ్లో|| ప్రకాశ మే తత్తా స్కర్యం యద్దేవన సమాహ్వాణా|
తయోర్నిత్యం ప్రతీఘాతే నృపతి ర్యత్న కొంక్ ఉత్||

జూదం, పందెం అనేవి రెండూ బహిరంగంగా చేసే దొంగతనంవంటివి. కనుక గట్టిగా రాజు వీటిని ప్రతిఘటించాలి.

శ్లో|| అప్రాణిభిర్యత్క్రియతే తల్లో కే ద్యూతముచ్యతే|
ప్రాణభిః క్రియతే యస్తు న విజ్ఞేయస్సమాహ్వాయః||

ప్రాణంలేనట్టి పాచికలు మొదలగు వాటితో ఆడబడేది జూదమనీ ప్రాణం ఉన్న పొట్టేళ్లు, కోళ్లు, ఎడ్లు, మేకలు మొదలగు వాటితో పందెం ఒడ్డి ఆడబడేది సమాహ్వాయం అనీ అంటారు.

రెండూ దండనారాలే

శ్లో|| ద్యూతంసమాహ్వాయం చైవ యః కుర్యాత్కారయేత వో|
తాల సర్వా ఘాతయేద్రాజా శూద్రాంశ్చ ద్విజలింగినః||

ఎవరైనా ఈ రెండూ క్రీడలుగా భావించి ఆడటంగానీ - ఆడించటం గానీ

చేస్తే వారి నేరానికీ, అక్కడ పందెంగా పెట్టి ఆడుతూన్న ద్రవ్యానికీ తగినట్లుగా చేతులు ఖండించడం వంటి శిక్షలను రాజు అమలు చేయవచ్చు| బ్రాహ్మణచిహ్నాలైన యజ్ఞోపవీతాదులను శూద్రులు ధరిస్తే, ఇదే శిక్ష వారికీ విధించవచ్చు|

శ్లో|| కితవాఽకుశీలవాల క్రూరాన్పాషండస్థాంశ్చ మానవాన్|

వికర్మస్థాఞ్ఛౌండికాంశ్చ క్షిప్రం నిర్వాస యేత్పురాత్||

జూదం ఆడేవారినీ, కపట చిహ్నాలు ధరించేవారినీ, నటగాయక విట ధూర్తులను ఆపద్ధర్మంగా గాక నిత్యం తమ వర్ణధర్మాలని విడిచి పెట్టి సంచరించేవారినీ, మద్యం తయారుచేసేవారినీ రాజు తన దేశం నుంచి తక్షణం బహిష్కరించాలి.

శ్లో|| ఏతే రాష్ట్రే వర్తమానా రాజ్ఞః ప్రచ్ఛన్నతస్కరా|

వికర్మ క్రియయా నిత్యం బాధంతే భద్రకాః ప్రజాః||

దీనికి కారణం ఏమనగా - పై జెప్పబడిన ఈ జూదరులు మొదలగు వారంతా వేషం మార్చిన దొంగలే| వీళ్లు రాజ్యంలోని సజ్జనులను సైతం తమ వంచన చేత ఆకర్షించి వారి ధనమానాలను హరించడానికి వెనుకాడరు.

శ్లో|| ద్యూతమేతత్పురాకల్పే దృష్టం వైరకరం మహత్|

తస్మాద్ద్యూతం న సేవేత హాస్యార్థమపి బుద్ధిమాన్||

కేవలం ఈ సందర్భంలో మాత్రమే కాదు! పూర్వము జరిగిపోయినట్టి కల్పములలో కూడ(కల్పం-ఒక కాలప్రమాణం) ఈ జూదం ఎంతెంతో వైరాన్ని కలిగించింది. కనుక బుద్ధిమంతులు వేడుకనిమిత్తమైనా జూదమాడరాదు.

శ్లో|| ప్రచ్ఛన్నం వా ప్రకాశం వా తన్ని షేవేత యో నరః|

తస్య దండవికల్పస్స్యా ద్యథేష్టం నృపతే స్తథా||

ఏ మనుజుడైనా అటువంటి నిషేధిత జూదాన్ని రహస్యంగా గాని, ఇతరులను మభ్య పెట్టిగాని ఆడినట్లు తెలిసినా రాజు ఆ ప్రదేశాన్ని దాడులకు గురిచేసి, ఆటగాళ్లను తన ఇచ్ఛప్రకారం దండించవచ్చు!

శ్లో|| క్షత్రవిట్ శూద్రయోనిస్తు దండం దాతుమశక్నువన్|

ఆనృణ్యం కర్మణా గచ్ఛేద్విప్రో దద్యాచ్ఛనైశనైః||

ఈ నేరం చేసిన క్షత్రియాదులు నిర్ధనులై, జూదంలో సర్వం కోల్పోయి జరిమానా చెల్లించలేని స్థితిలో ఉంటే రాజే ఆ దండగ చెల్లించాలి. ఈ నేరంలో బ్రాహ్మణుడుంటే దండగలేవీ చెల్లించకుండా హెచ్చరించి వదలాలి. వారిచేత పనిచేయించి ఆ దండగ చెల్లించేలా చేయాలన్నది కొందరి మతం.

శ్లో|| స్త్రీబాలోన్మత్తవృద్ధానాం దరిద్రాణాం చ రోగిణామ్|
శిఫావిదలరజ్జ్వర్యై ర్విదధ్యా న్నృపతి ర్దమమ్||

ఏవైనా పొరపాట్లు జరిగితే (తప్పులంత తీవ్రమైన కానివన్న మాట) స్త్రీ బాలవృద్ధుల విషయలో గాని, పిచ్చివారి విషయనై ..., దరిద్రులు - వ్యాధిపీడితులైతేను వెదురుకర్ర, త్రాడు ఉపయోగించి తగుమాత్రం దండన చేయాలి.

శ్లో|| యే నియుక్తాస్తు కార్యేషు హన్యుః కార్యాణి కార్యిణామ్|
ధనోష్మణా పచ్యమానాంస్తాన్ని స్స్వాకి కారయేన్నృపః||

వ్యవహార విచారణ నిమిత్తం రాజుచేత నియమితులైన విద్వాంసులు, పరిశీలకులు వివాదగ్రస్తుల తగవులు పరిష్కరించకుండా, రాజుకు చెడ్డ పేరు తెస్తే ప్రభువు వారి సొత్తునంతటినీ జప్తుచేసుకొని, ఖజానాకు జమవేయాలి.

శ్లో|| కూటశాసనకర్యంశ్చ, ప్రకృతీనాం చ దూషకాన్|
స్త్రీ బాలబ్రాహ్మణఘ్నాంశ్చ హన్యాద్విట్ సేవిన స్తథా||

తప్పుడు ఉత్తర్వుల చేత/శాసనాల చేతలు చేసే రాజాధికారులను - మంత్రులను, సైనికాధికారులను, తనతో తీవ్రంగా విభేదించే వారిని, స్త్రీలను- పిల్లలను - బ్రాహ్మణులను వేధించేవారిని, శత్రు గూఢచారుల్ని రాజు కనికరించరాదు.

శ్లో|| తీరితం చానుశిష్టం చ యత్ర క్వచన యద్భవేత్|
కృతం తద్ధర్మతో విద్యాన్న తద్భూయో నివర్తయేత్||
(తీరితం చానుశిష్టం చ యో మన్యేత వికర్మణా|
ద్విగుణం దణమాస్థాయ తత్కార్యం పునరుద్ధరేత్||)

ఏ వ్యవహారమైనా, అది న్యాయరీత్యా ముగించబడిందా - లేక దండన వరకూ వెళ్లిందా అని విచారించి రాజు తెలుసుకోవాలి. తుది తీర్పు పై ఏమైనా ఫిర్యాదులుంటేనే రాజు విచారణకు పూనుకోవాలి తప్ప, మిగిలిన సందర్భాలలో న్యాయసభ తీర్పు ఆమోదించాలి.

శ్లో|| అమాత్యాః ప్రాడ్వివాకో వా యత్కుర్యుః కార్యమన్యథా|
తత్స్వయం నృపతిః కుర్యాతౌన్సమగ్రం చ దండయేత్||

రాజుచే నియమితులైన మంత్రులు, న్యాయాధీశులు, వ్యవహారాలను చక్కగా పరిష్కరించనీ ఉద్యోగులకు వేయిరూకలు జరిమానాగా విధించాలి.

శ్లో|| బ్రహ్మహా చ సురావశ్చ స్తేయీ చ గురుతల్పగః|
ఏతే సర్వే పృథగ్ యా మహాపాతకనో నరాః||

బ్రహ్మహత్య, మద్యపానం,బ్రహ్మనుల బంగారం దొంగిలించడం, గురుభార్యను రమించడం అనే నాలుగు పాపాలూ మహాపాపాలు అనబడుతున్నాయి.

శ్లో|| చతుర్ణామపి చైతేషాం ప్రాయశ్చిత్తమకురవతామ్|
శారీరం ధనసంయుక్తం దండం ధర్మం ప్రకల్పయేత్||

ఈపాతకులు ప్రాయశ్చిత్తం చేసుకోకుంటే, డబ్బు రూపంలోను దేహానికీ దండన రూపంలోను రాజుకూ శిక్షించడానికి అధికారం ఉంది.

శ్లో|| గురుతల్పే భగః కార్యః సురాపానే సురాధ్వజః|
స్తేయే చ శ్వపదం కార్యం బ్రహ్మహణ్యశిరాః పుమాన్||

గురుభార్యను సంగమించిన మహాపాతకునికి నుదుట భగం గుర్తుతో కాల్చిన ఇనుప శలాకతో వాతవేయాలి. మద్యపానం చేసినవాని నుదుట కల్లుచెట్టుగురు, సువర్ణం దొంగిలించినవాని నుదుట కోడిపాదం లాంటి కాల్చినవాతలు పెట్టాలి. బ్రహ్మహత్య చేసిన వాని నుదుట తలలేని మొండెం గుర్తు వాత వేయాలి. ఇంకా...

మహాపాతకుల పాట్లు

శ్లో|| అసంభోజ్యా హ్యసంయాజ్యా అసంపాఠ్యావివాహినః|
చ రేయుః పృథివీం దీనాః సర్వధర్మ బహిష్కృతాః||

ఈ మహాపాతకులకు ఎవరూ భోజనం పెట్టకూడదు. వీరిచేత యాగాలు చేయించరాదు. వివాహం అసలే కూడని పని. వేదాధ్యాపన నాస్తి. నిర్ధినులై, శూద్రులింట భిక్ష మెత్తే వారై, శ్రౌత-స్మార్త కర్మలకు దూరులై అడవుల్లో సంచరిస్తారు.

శ్లో|| జ్ఞాతిసంబంధభి స్త్వేతే త్య క్తవ్యాః కృతలక్షణాః|

నిర్దయా నిర్నమస్కారా స్తన్మనో రనుశాసనమ్||

ఈ గుర్తులు వేయబడ్డవారిని దాయాదులు - బంధువులు విడిచివేయాలి. వీరిపట్ల జాలి చూపరాదు. వీరిని ఎవరూ చూడకూడదు. నమస్కరించ కూడదు అని మనువు శాసనం. మహా పాతకుల పాట్లు ఇటీవి.

ప్రాయశ్చిత్తం చేసుకుంటే......?

శ్లో|| ప్రాయశ్చిత్తం తు కుర్వాణా స్సర్వవర్ణా యధోదతమ్|

నాంక్యా రాజ్ఞా లలాటే స్యుర్దాప్యాస్తూ తమసాహసమ్||

ఈ మహాపాతకులు ప్రాయశ్చిత్త విధి నిర్వర్తిస్తే మాత్రం నుదుట గుర్తులు వేయడం పై మూడు వర్గాల వారికి జరగదు. కాని మహాసాహసం గనుక ఏడువందల రూకలు జరిమానా విధిస్తారు.

శ్లో|| ఆగస్సు బ్రాహ్మణ స్యైవ కార్యో మధ్యమసాహస:|

వివాస్యో వా భవేద్రాక్షేత్సద్రవ్య స్సపరిచ్ఛదః||

ఇవే అపరాధాలు బ్రాహ్మణుని వల్ల జరగడం సంభవిస్తే (అది సాధారణంగా జరగదు. విపరీత పరిస్థితులలో జరిగితే...) ప్రాయశ్చిత్తకొండ నిర్వర్తిస్తే బ్రాహ్మణుడికిది గొప్ప సాహసంగా పరిగణించి, అతని పూర్వగుణాలను కూడా పరిశీలించి ఈ తప్పులకు శిక్షగా దేశ బహిష్కారం విధించాలి.

శ్లో|| ఇతరే కృతవంతస్తు పాపాన్యేతాన్య కామతః|

సర్వస్వహార మర్హంతి కామతస్తు ప్రవాసనమ్||

బ్రాహ్మణేతరులైన క్షత్రియాదులీ అకృత్యాలకు పాల్పడితే అదీ బుద్ధిపూర్వకంగా అయితే - వారి సర్వస్వం దోచుకోవాలి రాజు. అనంతరం వారికి దండన వధించడమే|

శ్లో|| నాదగీత నృపస్సాధుర్మ హాపాతకినో ధనమ్|

ఆదదాను తల్లో భా తేన దో షేణ లిప్యతే||

ధార్మికుడైన రాజు మహాపాతకులకి సంబంధించిన అపరాధధనాన్ని గైకొనడు. అధికమైన ఆశచేత వారి ధనాన్నిగాని ఆశించినట్లయితే వారి పాతకంలో కొంతపాలు రాజుకు వచ్చి చేరుతుంది. ఆధనాన్ని పాతరవేయించాలి. కాలగర్భంలో అది ఎప్పుడో ఎవరికో దక్కుతుంది.

శ్లో|| అప్సు ప్రవేశ్య తం దండం వరుణాయోపపాదయేత్|
వ్రతవృత్తాపపన్నే వా బ్రాహ్మణే ప్రతిపాదయేత్||
యత్ర వర్జయతే రాజా పాపకృద్భ్యో ధనాగమమ్|
తత్ర కాలేన జాయంతే మానవా దీరర్ఘజీవినః||

ఇంకా మరో మార్గం ఉంది. దండన ధనాన్ని నదులనీటిలోకి వదలాలి. లేదా వేదాధ్యయన సంపన్నుడైన బ్రాహ్మణునికి ఇవ్వవలసినదే పాతక దోషాలు పోగొట్టుకోగల కృచ్ఛాలను ఆచరించగలవాడతడొక్కడే| రాజు మాత్రం గ్రహించనపుడు జనులకు సుఖశాంతులుంటాయి.

శ్లో|| నిష్పదంతే చ సస్యానీ యథోల్తాని విశాం వృథక్|
బాలాశ్చ న ప్రమీయంతే వికృతం న చ జాయతే||

ఏ దేశంలో రాజు ఈ మహాపాతక ధనానికి ఆశించడో అక్కడ జనులు దీర్ఘాయుర్దాయంతో జీవిస్తారు. వైశ్యులకు పంటలు ఫలిస్తాయి. అకాలంలో మరణాలు, వికృతమైన జననాలు ఉండవు.

హింసించదగిన నేరాలు

శ్లో|| బ్రాహ్మణాల బాధమానం తు కామాదవరవర్ణజమ్|
హన్యా చ్చిత్రై ర్వధోపాయై రుద్వేజనకరై ర్నృపః||

బ్రాహ్మణులను బుద్ధిపూర్వకంగా దెబ్బలు కొట్టుట, డబ్బు దోచుట మొదలగు విధాలుగా బాధించే నీచజాతి శూద్రులకు హింసతో కూడినట్టివి - ఇతరులకు భయంపుట్టి ఆ పాపాలు చేయకుండా చూసేటటువంటి కఠినశిక్షలు (అంగములు ఖండించు మొదలగువి) విధించాలి.

శ్లో|| యావానవధ్యస్య తావాన్వధ్యస్య మోక్షణే|

అధర్మో నృపతే ర్దృష్టో ధర్మ స్తు వినియచ్ఛతః||

వధించకూడని వాడిని వధించడం ఎంత పాపమో, వధించదగిన వాడిని విడవడం వల్ల కూడా అంత పాపం సంభవిస్తుంది. శాస్త్ర ప్రకారం దండన విధించినట్లయితే, పుణ్యం వస్తుంది గనుక, ప్రభువు అట్టిదండనలే విధించాలి.

శ్లో|| ఉదిత్యంఽ విస్తరశో మిథో వివదమానయోః|
అష్టాదవను మాధేషు వ్యవహారస్య నిర్ణయః ||

ఇంతవరకు ఋణం తీసుకొనుట మొదలగు అష్టాదశ వివాదాల వ్యవహారాలకు సంబంధించిన అంశాలు చెప్పబడ్డాయి. వీటికై దండనలు – ప్రభువు అనుసరించవలసిన ధర్మాలు ఉటంకించబడినవి.

శ్లో|| ఏవం ధర్మ్యాణి కార్యాణి సమ్యక్కుర్వన్మహీపతీ|
దేశానలబ్ధకాలిప్సేత లబ్ధాంశ్చ పరిపాలయేత్||

ఈ రీతిగా న్యాయం తప్పక, వ్యవహారాలను తీర్చే రాజులు ప్రజల ఆదరాభిమానాలకు పాత్రులై, కొత్త దేశాలను జయిస్తూ – జయించిన దేశాలను చక్కగా పరిపాలిస్తూ కీర్తి ప్రతిష్ఠలార్జించాలి.

శ్లో|| సమ్యఙ్నివిష్టదేశస్తు కృతదుర్గశ్చ శాస్త్రతః|
కంటకోద్ధరణే నిత్యమతి ఫేద్యత్నముత్తమమ్||

రాజు చక్కని వసతులున్న ఉనికిపట్టు కనుగొని, అక్కడ అన్ని సదుపాయాలతో కూడిన రాచనగరు నిర్మించి, ఏడవ అధ్యాయంలో చెప్పబడిన రీతిగా దుర్గ నిర్మాణం గావించి అటు పైన చోరులు, జారులు వంటి అరాచక శక్తులను అణిచేయడంలో తీవ్ర కృషి చేయాలి.

శ్లో|| రక్షణాదార్యవృత్తానాం కంటకొనాం చ శోధనాత్|
నరేంద్రాస్త్రిదివం యాంతి ప్రజాపాలనతత్పరాః||

సదాచారులను రక్షించడం వల్ల – దుష్టులను శిక్షించడం వల్ల ప్రజాపాలన సవ్యంగా జరుగుతుంది. ఈ రీతిగా జనరంజకంగా పరిపాలించే రాజులు స్వర్గం పొందుతారు. కనుక ప్రజాకంటకులను ఏరి పారేయడంలో ప్రభువెప్పుడూ నిర్లక్ష్యంగా ఉండరాదు.

శ్లో|| అశాసంస్తస్కరాయస్తుబలి, గృహోతి పార్థివః|
తస్య ప్రక్షుభ్యతే రాష్ట్రం స్వర్గాచ్చ పరిహీయతే||

దొంగలు మొదలగు వారిని అణచకుండా, కేవలం కప్పములు మాత్రమే కట్టించుకొనే రాజులపై ప్రజలకు ద్వేష భావం తప్ప ఆరాధనాభావం ఉండదు. దీనివల్ల రాజుకు మరో నష్టం కూడా| ఇతరత్రా రాజు తాను సంపాదించిన పుణ్యాన్ని కోల్పోతాడు.

శ్లో|| నిర్భయం తు భవేద్యస్య రాష్ట్రం బాహుబలాశ్రితమ్|
తస్య తద్వర్ధతే నిత్యం సిచ్యమాన ఇవ ద్రుమః ||

ఏరాజు రాజ్యం, అతని బాహుబలప్రభావం వల్ల దొంగలభయాలేమీ లేకుండా ఉంటుందో; తవి | రాజ్యం అనుదినం నీరుపోస్తే పచ్చగా 4 , చెట్టులా వృద్ధి చెందుతూంటుంది.

శ్లో|| ద్వివిధాంస్తస్కరాకవి ఎత్పరద్రవ్యాపహారకాన్|
ప్రకాశాంశ్చాప్రకాశాంశ్చ చారచక్షుర్మహీపతిః ||

గూఢచారులకే చోరుల వృత్తాంతాలు బాగా తెలుస్తాయి గనుక ప్రభువు అటువంటి వేగుల వారిని నియమించి, ప్రకటితంగాను - రహస్యంగాను పరుల ధనాన్ని దోచే అన్ని విధాల దొంగలను కని పెట్టవలసి వుంటుంది.

శ్లో|| ప్రకాశవంచ స్తేషాం నానాపన్యోపజీవినః|
ప్రచ్ఛన్న వంచకా స్త్వేతే యే స్తేనాటవికాదయః||

బైటకు కన్పించేలా మోసం చేసేవారూ, రహస్యంగా కన్నం తవ్వేవారూ ఈ రెండు రకాల దొంగలకు ఉదాహరణలు: తప్పుడు తూనికలు తూచి పట్టపగలే బంగారం వంటివి కాజేసేది ప్రకాశవంచకులు. రాత్రులు దారుల్లో అడవుల్లో బాటసారుల్నిదోచి, కన్నాలువేసి దోచుకొనేవారు రహస్యవంచకులు.

శ్లో|| ఉతోచకాశ్చాపధికా వంచకాః కితవా ప్రధా|
మంగళాదేశవృత్తాశ్చ భద్రాశ్చక్షణికై స్సహ||
అన్యమలక్కా రిణశ్చైవ మహామాత్రాశ్చికిత్సకాః|
శిల్పోపచారయుక్తాశ్చ నిపుణాః పణ్యయోషితః||

ఏవమాదీక్ష విజానీయాత్ ప్రకాశాEలోకకంటకా|
నిగూఢచారిణశాన్యానవార్యానార్యలింగినః||

లంచగొండులు, బెదిరించి సొమ్ములు దోచేవారు, జూదరులు, పిల్లలు, ధనం కలుగుతాయని చెప్పి సొమ్ము లాగజూ సేవారు, కపటవేషధారణతో ఆకట్టుకునే వంచకులు, హస్తరేఖాదులు చూసి మేలు - కీడు చెప్పేవారు, చికిత్సతెలీని వైద్యులు, వేశ్యలు, చిత్రపటకారులు మొదలగు వారిని గూఢచారుల ద్వారా రాజు తెలుసుకోవాలి.

గూఢచారుల ద్వారా మారువేషాల ద్వారా.....

శ్లో||తాన్విదిత్వా సుచరిత్రిగూడెస్తత్కర్మకారిభి|
చారైశ్చానేకసంస్థానైః ప్రోత్సాద్య వశమానయేత్||

పైనచెప్పనట్టి మోసగాళ్లను తానే మారువేషాలద్వారా గాని లేదా అందుకు సమర్థులైన గూఢచారుల ద్వారా గాని కని పెట్టి రాజ్యంలో వారి ఉనికి ఎక్కడా. లేకుండా నిరోధించాలి. ఇది శ్రేయఃకాముడైన రాజు ఆచరించదగినది.

శ్లో|| తేషాం దోషానభిఖ్యాప్య స్వే కర్మణి తత్త్వతః|
కుర్వీత శాసనం రాజా సమ్యక్ సారాపరాధతః||

ఈ రహస్య చోరులు గాని, దోపిడి దొంగలుగాని మితిమీరకుండా, అట్టివారు దొరికినపుడు వారిని ప్రధాన రాజమార్గాల ద్వారా దండిస్తూ తీసుకెళ్లి జనులందరికీ చూపుతూ వారి ఆస్తులను, దొంగిలించిన వస్తువులను వారి స్థావరాలనుంచి స్వాధీనం చేసుకోవాలి.

శ్లో|| న హి దండా దృతే శక్యః కర్తుం పాపవినిగ్రహః|
సేనానాం పాపబుద్ధీనాం నీభృతం చరతాం క్షితా||

ఇటువంటి కపటులను ఉపేక్షించడం జరిగితే, వీరు ఇంకా చెలరేగి మంచి తనంతో ప్రజలను వంచిస్తూ సంచరిస్తుంటారు. పైగా వీరికి అలుసు అయితే, తదుపరి చెడు నివారించడం కష్టం. కనుక వీరిని తప్పక శిక్షించాలి.

శ్లో|| సభాప్రపూపశాలావేశమద్యాన్నవిక్రయాః|
చతుష్పథా శ్చైత్యవృక్షా స్సమాజాః ప్రేక్షణాని చ||

జీర్ణోద్యానాన్యరణ్యాని కారుకావేశనాని చ|
శూన్యాన చాప్యగారాణి వనౌన్యుపవనాని చ||
ఏవంవిధాన్నృపో దేశా గుల్మైః స్థావరజంగమైః|
తస్కరప్రతి షేధార్థం చారైశ్చాప్యనుచారయేత్||

ఎంత విశాలమైన రాజ్యం రాజుకు ఉన్నా, చోరులభయంనుంచి ప్రజలకు విముక్తి లేకపోయినపుడు ఏం ప్రయోజనం?..........

అందుచేత - ప్రభువు ప్రతిచోటా..... ఒకటేమిటి? ఎక్కడెక్కడ చోరులు ఆవాసం చేయడానికి వీలుంటుందో అవన్నీ కని పెట్టి (ఉదా:- అన్నసత్రాలు, వనాలు, మద్యశాలలు, జనులుగుమిగూడు చోట్లు, పాడుబడిన ఆలయాలు, తోటలు మొదలగుని)

అక్కడక్కడ కొంత సైన్యాన్ని ఉంచాలి. దొంగలు తరుచుగా ఇటువంటి ప్రదేశాల్లోనే ఆహార విహారాలు, స్త్రీ సంభోగానికీ, విరోధుల్ని హతమార్చడానికీ సంచరిస్తుంటారు.

శ్లో|| తత్సహాయై రనుగ తైర్నా నాకర్మప్ర వేదిభిః|
విద్యాదుత్సాదయేచ్చైవ నిపుణై: పూర్వతస్కరై: ||

పాతదొంగలు, ఇటువంటి స్థలాలను ఆశ్రయించి, కన్నంవేయడం మొదలగు పనులలో నేర్పరులై ఉంటారు గనుక భటులనే గాక వేగుల వారినీ నియమించి, నేర్పుగా వారిని కనుగొని పట్టి బంధించి తగుదండన చేయాలి.

శ్లో|| భక్ష్యభోజ్యాపదేశైశ్చ బ్రాహ్మణానాం చ దర్శనైః|
శౌర్యకర్మాపదేశైశ్చ కుర్యు స్తేషాం సమాగమమ్||

ఈ వేగులవారు మారువేషాలు దాల్చడమేగాక, దొంగలకే మాటల నూయాజాలంతో టోకరా ఇవ్వగల ధీరులయి ఉండాలి. మంచిభోజనం దొరుకుతుందనో, గొప్పశౌర్యం గలవాని బలప్రదర్శన ఉందనో ఆ దొంగలను వారి మళ్లించి రాజభటులచేత పట్టించాలి.

శ్లో|| యే తత్ర నోపసర్పేయుర్మూల ప్రణిహి తాశ్చ యే|
తాగా ప్రసహ్య నృపో హన్యాత్సమిత్ర జ్ఞాతిబాంధవ్యా||

కొందరు తెలివిమీరిన దొంగలీ చారుల మాటలు నమ్మరు. సంశయంచేత కాగ్రత్తగా మెలగవచ్చు! అప్పుడు తమకు పట్టుబడ్డ దొంగల చేతనే, అట్టివారికి నమ్మకం కలిగేలా రప్పించే ఏర్పాట్లు చేయించి, బంధుమిత్రాదులతో సహా నారి పని పట్టాలి.

శ్లో|| న హోఢన వినా చౌరం ఘాతయేద్ధార్మికో నృపః|
స హోఢం సోపకరణం ఘాతయేదవిచారయ్య||

ధర్మాత్ముడైన రాజు, దొంగలుగా దొరికిన వారిదగ్గర ద్రవ్యం లేకపోయినా - కన్నం వేయడానికి తగిన పరికరాలు కనుగొనకపోయినా - ఇతరుల్ని బాధించే ఆయుధాలు వారి దగ్గర చూడకున్నా వెంటనే నిర్ధారణకు రారాదు. విచారించి కని పెట్టాలి.

శ్లో|| గ్రామేష్వపి చ యే కేచిచ్చోరాణాం భక్తదాయకాః|
భాండావకాశదాశ్చైవ సర్వాంస్తానపి ఘాతయేత్||

కొందరు గ్రామాలలో ఉండేవారు, దొంగల దొంగతనాన్ని తెలిసీ వారికీ రహస్యంగా భోజనాదులు సమకూర్చడం - పరికరాలు, ఆయుధాలు చేరవేయడం వంటివి కొంతదొంగ సొత్తుకాశపడి చేస్తుంటారు. అట్టివారినీ విడువరాదు.

శ్లో|| రా ష్టేషు రక్షాధికృత్వా సామంతాంశ్చైవ చోదిత్వా|
అభ్యాఘాతేషు మధ్యస్థాళ్చిష్యాచ్చైరానివ ద్రుతమ్||

మరో రకంగా దొంగలకు సహకరించే వారుంటారు.........వీరు రాజ్యసంరక్షణకే నియమితులైనా, సరిహద్దులలో ఉండేవారు దుష్టులయి దొంగలకు సహకరించవచ్చు| వీరు దొంగలకు సమన్వయకర్తలుగా వ్యవహరిస్తే, అట్టి వారిని పట్టి దండించాలి.

శ్లో|| యశ్చాపి ధర్మసమయాత్ ప్రచ్యుతో ధర్మజీవనః|
దండేనైవ తమస్యో షేత్స్వకొద్ధర్మాద్ధి విచ్యుతమ్||

యజ్ఞాలు చేయించడం - దానాలు తీసుకోవడం మొదలగువాటి వల్ల జీవించేవారు కొన్ని సందర్భాలలో ప్రజల అజ్ఞానాన్ని ఆసరాగా చేసుకొని అధర్మానికి పాల్పడితే వారూ చోరుల సరసన చేరుతారు. అట్టివారూ దండనారులే!

శ్లో|| గ్రామఘాతే హి తొంభంగే పథి మోషాభిదర్శనే|
శక్తితో నాభిధావంతో నిర్వాస్యా: నపరిచ్ఛదాః||

దొంగల దాడి జరుగుతూన్నపుడు, తమ శక్తి కొద్దీ సాయం చేయక చోద్యం చూ సేవారిని; దాపున ఉండి కూడా సహాయపడని వారినీ పరివారసమేతంగా దేశ బహిష్కారం విధించాలి.

శ్లో|| రాజ్ఞః కోశావహర్తంశ్చ ప్రతికూలేషు చ స్థితా|
ఘాతయేద్వివిధైర్దండైరరీణాం చోపజాపకా||

రాజుగారి ఖజానాకే కన్నంవేసే వారిని, రాజాజ్ఞ మీరేవారిని, శత్రురాజులతో చేరి తమ రాజుకు భేదం పుట్టించే వారిని తీవ్ర నేరస్తులుగా ఎంచి - హింసించే దండనలు విధించాలి.

శ్లో|| సంధిం ఛిత్వా తు యే చౌర్యం రాత్రి కుర్వంతి తస్క రాః|
తేషాం ఛిత్వా నృపో హస్తౌ తీక్షే శూలే నివేశయేత్||

రాత్రులందు అందరూ నిద్రిస్తూండగా, దొంగలు కన్నంవేసి సొమ్ము దొంగిలించడం వంటివి అతి హేయం గనుక, అట్టివారు పట్టుబడినపుడు వారి చేతులు నరికేయాలి.

శ్లో|| అంగులీ గ్రంథిభేదస్యచ్ఛే దయేత్రథమే గ్రహే|
ద్వితీయే హస్తచరణా తృతీయే వధమర్హతి||

ఆ దొంగలకు అదే మొదటిసారి తప్పు (ప్రధమసాహసం) అయితే వేళ్లు నరకాలి. రెండోసారి అదే తప్పు చేస్తూ దొరికితే చేతులు ఖండించాలి. తిరిగి అదే నేరం చేస్తే వధించాలి.

వారిసహకారులకూ్కడా...

శ్లో|| అగ్నిదా భక్త దాంశ్చైవ తథా శస్త్రవకాశదాE|
సన్నిధాతవాంశ్చ మోషస్య హన్యాచ్చోరమివేశ్వరః||

వారు దొంగలని తెలిసీ - వారికి నిప్పు, అన్నం, ఆయుధాలు, వసతి సమకూర్చి, దొంగిలించిన సొమ్ము దాచి పెట్టుటలో సహకరిస్తే వార్ని కూడా రాజు దొంగలను శిక్షించినట్లే శిక్షించాలి.

శ్లో|| తటాకభేదకం హన్యాదపు శుద్ధవధేన వా|
తద్వాపి ప్రతిసంస్కు ర్యాప్దాప్యస్తూత్తమసాహసమ్||

కొందరు ప్రజలకు సామూహికంగా చెఱుపు చేస్తారు. (ఉదా: చెరువు కట్టలు తెగ్గోసి నీళ్లు వదిలెయ్యడం). ఇట్టి ఆతతాయిల్ని వధించాలి. లేదా తిరిగి ఆ కట్టనిర్మిస్తానని చెప్పి ఆ పని చేస్తే, దండనగా జరిమానా విధించాలి.

శ్లో|| కోష్ఠాగారాయుధాగార దేవతాగారభేదకా|
హ స్త్యశ్వరథహర్యంశ్చ హన్యాదేవావిచారయ||

ప్రభువు అంతఃపురంలోగాని రాచనగరులో గాని రాజుగారి ఖజానా/ దేవతాగృహం/ ఆయుధాగారం మొదలగు వాటికి కన్నం వేసినా గుర్రాల్ని – రథాల్ని అపహరించినా తక్షణం వాడ్ని విచారణ లేకనే వధించవచ్చు!

శ్లో|| యస్తు పూర్వనివిష్టస్య తటాకస్యోదకం హరేత్|
ఆగమం వాప్యపాం భింద్యాత్స దాప్యః పూర్వసాహసమ్||

ప్రజలందరికీ ఉపయోగపడే జలవనరులను కేవలం తన స్వార్థానికే వినియోగించుకొనే వాడిని, నదీప్రవాహం మొదలగు వాటికి అడ్డుకట్టలు వేసి నీటిని మళ్లించుకొనే వాడినీ దండించాలి.

శ్లో|| సముత్సృ జేద్రాజమార్గే యస్త్వమేధ్యమనాపది|
స ద్వౌ కార్షాపణౌ దద్యాదమేధ్యం చాశు శోధయేత్||

రాచమార్గాన మల మూత్రాలు వదలుట ని షేధం. రోగంతో పీడించబడుతున్న వానికి మినహాయింపు ఉంది. ఆరోగ్యవంతుడీ పనిచేస్తే, అతడికి జరిమానా విధించడమేగాక ఆ మలమూత్రాదులతని చేతనే ఎత్తివేయించాలి.

శ్లో|| ఆపద్గతోఽథవా వృద్ధో గర్భిణీ బాల ఏవ వా|
పరిభాషణమర్హంతి తచ్చ శోధ్యమితి స్థితిః||

రోగి, వృద్ధుడు, బాలురు, గర్భిణి వీరి విషయమై ఈ నిషేధం లేనప్పటికీ ఎందుకట్లా చేయవలసివచ్చిందో విచారించి మందలించడం? తక్షణమే వారిచేత ఆప్రాంతాన్ని శుద్ధిచేయించడం జరగాలి. అపరాధరుసుము వసూలు చేయకూడదు.

శ్లో|| చికిత్సకానాం సర్వేషాం మిథ్యా ప్రచరతాం దమః|
అమాను షేషు ప్రథమో మాను షేషు తు మధ్యమ:||

వైద్యులు శాస్త్రజ్ఞానం శూన్యత చేగాని - పరాకున ఉండిగాని రోగికి శ్రద్ధగా వైద్యం చేయకపోతే వారినీ వదలి పెట్టరాదు. పశువుల చికిత్సకుని పొరపాట్లనూ ఉపేక్షించరాదు. తగిన దండన (విచారణచేసి) విధించాలి.

శ్లో|| సంక్రమధ్వజయష్టీనాం ప్రతిమానాం చ భేదక:|
ప్రతికుర్యాచ్చ తత్సర్వం పంచ దద్యాచ్చ తాని చ||

ప్రజలు నీటిమార్గాల్ని దాటడానికి వాడే చెక్కదుంగలు, రాళ్లు మొదలగు వాటినీ, ఆలయాలలో ధ్వజస్తంభాలనూ, మంటితో చెక్కతో చేసే గ్రామదేవతా ప్రతిమలను ఎవరైనా నష్టపరిస్తే వారికి అపరాధరుసుము విధించడమే గాక, తిరిగి కొత్తవి చేరిపించి ఇచ్చేలా శిక్షించాలి.

శ్లో|| అదూషితానాం ద్రవ్యాణాం దూషణే భేదనే తథా|
మణీనామపవేధే చ దండః ప్రథమసాహసః||

కత్తిలు, రత్నాల్ని పగలగొట్టడం, ముత్యాలు వంటివి సరిగ్గా తొల్వక పాడుచేయడం వంటి నేరాలకు, ఆయాస్వంతదారులకు కొత్తవి ఇవ్వడమేశిక్ష.

శ్లో|| సమైరి విషమం యస్తు చరేద్వై మూల్యతోపివా|
స ప్రాప్నుయాద్దమం పూర్వంనరో మధ్యమమేవ వా||

ఒకేరీతిగా వెలపుచ్చుకొని, కొందరికి మంచివి, మరికొందరికి కత్తేవి ఇచ్చే వారిని; ఒకే కొలత కలిగిన వస్తువుకు ఒకరివద్ద ఎక్కువ వెల - మరొకరి వద్ద తక్కువ వెల పుచ్చుకొనే వారిని ప్రథమతప్పు అయితే హెచ్చరించడం; తిరిగిజరిగితే దండన.

శ్లో|| బంధనాని చ సర్వాణి రాజా మార్గే నివేశయేత్|
దుఃఖితా యత్ర దృశ్యేరన్వికృతాః పాపకారిణః||
ప్రాకారస్య చ భేత్తారం పరిమాణాం చ పూరకమ్|
ద్వారాణాం చైవభక్తారం క్షిప్రయేవ ప్రవాసయేత్||

బందీఖానాలను, రచ్చ చావిళ్లను సలుగురూ సంచరించే ప్రధాన మార్గాలలో ఏర్పరచి, దొంగలను- పాపాత్ములను అక్కడ అందరికీ వెల్లడయ్యేలా

ప్రదర్శించడం వల్ల, కొందరైనా వారి హీనస్థితిని ప్రత్యక్షంగా చూడడం చేత అటువంటి పనులకు సాహసించరు. రాజద్రోహ నేరాలేవి చేసినా దేశ బహిష్కారమే వారికి శిక్ష.

శ్లో|| అభిచారేషు సర్వేషు కర్తవ్యో ద్విశతో దయః|
మూలకర్మణి చానా సైః కృత్యాసు వివిధాసు చ||

అభిచార క్రియలు చేస్తామంటూ కొందరు, దయ్యాలను వదలగొడతా మంటూ కొందరు ప్రజలను ఏమార్చిధనం/మానం వశీకరణల వంటి వాటికి పాల్పడితే ఆయానేరాల తీవ్రతను బట్టి వివిధరీతుల దండించే అధికారం రాజుకు ఉంది. దండగచెల్లించమనడంగాని – దండనకు గురిచేయడం గాని చేయవచ్చు|

శ్లో|| అబీజవిక్రయీ చైవ బీజోత్కృష్టం తథైవ చ|
మర్యాదాభేదకశ్చైశవ వికృతం ప్రాప్ను యాద్వధమ్||

మొలకెత్తని విత్తనాలు మంచివని అమ్మినా; పుచ్చు విత్తనాలతో మంచి విత్తనాలు కలిపి (కల్తీచేసి) అమ్మినా; అట్టివారి కాళ్లు, చేతులు ఖండించాలి.

శ్లో|| సర్వకంటక పాపిష్ఠం హేమకారం తు పార్థివః|
ప్రవర్తమానమన్యాయే చ్ఛేదయేల్లవశః క్షురైః||

వన్నె తక్కువ బంగారంకల్ప్ చేయడం తప్పుడు తూకం వెయ్యడం, కొంత బంగారం కాజేయడం వంటి నేరాలకు పాల్పడేవాడు పాపాత్ములలో కెల్ల పాపాత్ముడైన అట్టి కంసాలిని ముక్కలు ముక్కలుగా నరకాలి.

శ్లో|| సీతాద్ర వ్యాపహరణే వస్త్రాణామౌషధస్య చ|
కాలమాసాద్య కార్యం చ రాజా దండం ప్రకల్పయేత్||

భూమి దున్నడానికి ముఖ్యమైన కట్టు, నాగలివంటివి; కత్తులు మొదలగు ఆయుధాలు; విలువైన ప్రజోపయోగ ఔషధాలు, వస్త్రాలు దొంగిలిస్తే అట్టివి ఉపయోగిస్తూ పట్టుబడినపుడు రాజదండనానికి గురి కావలసి ఉటుంది.

శ్లో|| స్వామ్యమాత్యా పురు రాష్ట్రం కోశదండౌ సుహృ త్తథా|
సప్త ప్రకృతయో హ్యేతాః సప్తాంగం రాజ్యముచ్యతే||

రాజ్యానికి ఏడు ప్రకృతులుంటాయి గనుక, దీనికి 'సప్తాంగ' మనే మరో

పేరుంది. 1. రాజు 2. మంత్రి 3. రాజధాని 4. రాచనగరు/దుర్గం 5. ఖజానా 6. రాజుచేలికాడు 7. చతురంగబలాలు.

శ్లో|| సప్తానాం ప్రకృతీనాం తు రాజ్యస్యాసాం యథాక్రమమ్|
పూర్వ పూర్వంగురుతరం జానీయాద్వ్యసనం మహత్||

రాజు ఈ సప్తాంగాన్ని ఎప్పుడూ కాపాడుకుంటూ ఉండాలి. ఇవి వెనుకనుంచి ఒక క్రమంప్రకారం ఒకదానికంటే ఒకటీ బలవత్తరమైనవి. రాజుకు చెలికాని కంటే చతురంగబలాలు ముఖ్యం. అది లేకుంటే ఖజానా వృద్ధి కాదు. దాన్ని కాపాడ్డానికి కోట ఉండాలి. రాజధానిలో ఉంటేనే క్షేమం. మంత్రిలేకుంటే మిగతావన్నీ బలహీనం. మంత్రికంటే తాను ముఖ్యుడు. మొదట తనను తాను కాపాడుకోవాలి.

శ్లో|| సప్తాంగ స్యేహ రాజ్యస్య విష్టబ్ధస్య త్రిదండవత్|
అన్యోన్యగుణవైశేషాలన్న కించిదతిరిచ్యతే||

ఈ ఏడు అంగాలలో ఒకదానితో నొకదానికి పరస్పరమైత్రి ఉంటుంది. ఒక దాని తోడ్పాటు మరో అంగానికి అవసరం.

సంన్యాసికి త్రిదండములవలే, రాజుకీ సప్తాంగాలూ ముఖ్యమైనవే| దేనినీ తక్కువగా అంచనా వేయరాదు.

శ్లో|| తేషు తేషు తు కృత్యేషు త త త్తదంగం విశిష్యతే|
యేవ యత్సాధ్యతే కార్యం తత్తస్మిన్ శ్రేష్ఠ ముచ్యతే||

ఆయా కార్యనిర్వహణకు ఆ అంగమే ముఖ్యమైనది. ఒకదానివల్ల జరగవలసినది మరో అంగంచేత జరగదు. చేతులతో చేసే అన్నం తినడం వంటివి కాలితో చేయగలమా? చతురంగబలాలు చేయవలసినపని చెలికానితో కాదు గదా| కనుక అన్నీ అవసరమే|

శ్లో|| చారేణోత్సాహయోగేన క్రియయైవ చ కర్మణామ్|
స్వశక్తిం పరశక్తిం చ నిత్యం విద్యార్మహీపతిః||

అందువల్లనే రాజు మారువేషాలు ధరించి గాని, తన గూఢచారులచేత ఆ పని చేయించి గాని ప్రజల మనోభావాలను పరిశీలిస్తూ వారికీ

ఉపయోగదాయకమైన పనులకు ఎప్పటికప్పుడు చేయిస్తూ, స్వశక్తినీ - వైరిరాజులశక్తిని అంచనా వేయిస్తూ ఉండాలి.

శ్లో|| పీడనాని చ సర్వాణీ వ్యసనాని తథైవ చ|
అరభేత తతః కార్యం సంచింత్య గురులాఘవమ్||

క్రోధం వల్ల కలిగే కష్టనష్టాలను, జనం నష్టం వల్ల కలిగే ఉపద్రవాలను, శత్రురాజుల బలం - బలగాలను సమీక్షించాకనే ఏరాజైనా సంధిగాని - యుద్ధంగాని ఆచరించాలి.

శ్లో|| ఆరభేత్తైవ కర్మాణి శ్రాంతః శ్రాంతః పునఃపునః|
కర్మాణ్యారభమాణం హి పురుషం శ్రీర్ని షేవతే||

స్వంతరాజ్యాన్ని వృద్ధిచేయడానికీ - పరరాజ్యాలను వశపరచుకోడానికీ ప్రయత్నాలు ఆరంభించడం సుక్షత్రియుని లక్షణం. వీటికి ఎన్ని అవాంతరాలెదురైనా వీటిని ఎప్పటికప్పుడు కొత్తగా ఆరంభిస్తూనే ఉండేవారినే రాజ్యలక్ష్మి కరుణిస్తుంది.

శ్లో|| కృతం త్రేతాయుగం చైవ ద్వాపరం కలిరేవ చ|
రాజ్ఞో వృత్తాని సర్వాణి రాజా హి యుగముచ్యతే||

రాజే చేసే చర్యలనే యుగ విభాగంగా భావించాలి. అంటే రాజే కృతయుగం, అతడే త్రేతాయుగం, అతడే ద్వాపర, కలియుగాలు కూడా| ఆయా యుగస్వరూపప్రతినిధీ రాజే |

శ్లో|| కలిః ప్రసుత్తే భవతి స జాగ్రద్వాపరం యుగమ్|
కర్మస్వభ్యుద్యత ప్రేతా విచరంస్తు కృతం యుగమ్||

అజ్ఞానం, సోమరితనం, నిర్లక్ష్యం మొదలగునవి కలిరాజ లక్షణాలు. ఈ యుగంలో రాజు ప్రయత్నహీనుడిగా ఉంటాడు. ఇక - వెనుకటి ద్వాపరంలో రాజు జ్ఞాని అయికూడా నిర్లిప్తుడు. తమ కృత్యములలో జాగ్రత్తపరులైఉండే రాజలక్షణం త్రేతాయుగానిది. శాస్త్ర రీత్యానే అన్ని కార్యాలు నిర్వహించే లక్షణం గలవారు కృతయుగ క్షత్రియులు. ఆదర్శవంతమైన ఈ లక్షణం పాటించాలి.

శ్లో|| ఇంద్రస్యార్కస్య వాయోశ్చ యమస్య వరుణస్య చ|

చంద్రస్యాగ్నేః పృథివ్యాశ్చ తేజోవృత్తం నృపశ్చరేత్||

ప్రభువు ఇంద్రాదుల వీర్యాన్ని పొందినవాడు. అనగా తత్తుల్య వీరత్వం గలవాడు. అందుకు దీటైన నడవడికనే కలిగి ఉండాలి. శత్రువులపట్ల కఠినంగాను, మిత్రుల పట్ల సౌహార్ధంతోను మెలగాలి.

శ్లో|| వార్షికాంశ్చతురో మాసాం యథేంద్రో భిప్రవర్షతి|
తథాభివర్షేత్స్వం రాష్ట్రం కామైరింద్రవ్రతం చర్య||

ఇంద్రుని వైఖరి ఎలా ఉంటుందంటే – శ్రావణం మొదలు 4 నెలలపాటు వర్షాలు కురిపించి సస్య ఫలములు ఇస్తాడు. ఆ విధంగా ప్రభువు కొంతకాలం పాటు తన దేశానికి వచ్చే సుజనుల మనోభీష్టాలను గమనించి, వారికి ఆయా వాంఛితాలను ఇచ్చి సంతోషపరిచేలా ఇంద్రవ్రతము అనుష్ఠించాలి.

శ్లో|| అష్టా మాసాలు యథాదిత్యస్తోయం హరతి రశ్మిభిః|
తథా హరేత్కరం రాష్ట్రాన్నిత్యమర్కవ్రతం హి తత్||

సూర్య భగవానుడు మార్గశిరం మొదలు ఎనిమిది నెలలు, తన కిరణాలచేత కొద్దికొద్దిగా జలవనరుల్లోంచి జలాన్ని సంగ్రహించే రీతిగా ప్రజలకు భారం లేకుండా, నీతి మార్గాన పన్నులు వసూలు చేయాలి. రాజులకు ఇది సూర్యవ్రతము అనుష్ఠించినట్లే!

శ్లో|| ప్రవిశ్య సర్వభూతాని యథా చరతి మారుతః|
తథా చారైః ప్రవేష్టవ్యం వ్రతమేతద్ధిమారుతమ్||

గాలి (వాయుదేవుడు) అన్ని ప్రాణులలోనికి ప్రవేశించి ఏ విధంగా శోధించి శుద్ధి చేస్తుందో – ఎలా వాటి ప్రాణాలు నిల్పుతున్నదో అదే రీతిగా గూఢచారుల చేత రాజ్యాన్ని సంశోధింపజేస్తూ ప్రజలకు సుఖశాంతులు కలుగజేయాలి. రాజులీ తీరుగా చేయడం అంటే మారుత వ్రతాన్ని అనుష్టించడంతో సమానం.

శ్లో|| యథా యమః ప్రియద్వేష్యౌ ప్రాప్తి కాలే నియచ్ఛతి|
తథా రాజ్ఞా నియంతవ్యాః ప్రజాస్తద్ధి యమవ్రతమ్||

తనను పూజించినా, నిందించినా యముడు జీవులందరి పట్ల ఒక్కలాగానే సమావర్తిత్వం ప్రదర్శించి మరణకాలంలో అందరినీ దరి చేర్చుకుంటాడు. శత్రు –

మిత్రులు లేని యమ వైఖరిని రాజులూ పాటించాలి. అనగా - అనురాగ ద్వేషాలకు అతీతంగా మెలగాలని అర్థం! ఇది యమవ్రతం.

శ్లో|| వరుణేన యథా పాశైర్బద్ధ ఏకాభిదృశ్య తే|
తథా పాపాన్ని గృహ్ణీయాద్వ్రతమేతద్ధి పారుణమ్||

వరుణపాశాలకు కట్టుబడాలని ఎవరూ కోరుకోరు. కాని అందరూ ఏదో నాటికి వరుణపాశాలకు చిక్కక తప్పదు. పాపం చేసేవారిని తప్పించుకోనివ్వ కుండా తగిన దండన విధించడానికి సదా సంసిద్ధుడై ఉండాలి. ఇది రాజులు ఆచరించే వరుణ వ్రతం.

శ్లో|| పరిపూర్ణం యథా చంద్రం దృష్ట్వా హృష్యంతి మానవాః|
తథా ప్రకృతయో యస్మిలా సచాంద్రవతికో నృపః||

చంద్రుని చూసి ప్రజలు ఎలా ఆనందించగలుగుతారో - తమ ఉత్సాహాన్ని ప్రదర్శిస్తారో రాజును చూసి ప్రజలూ, అతని మంత్రి, సైన్యాధిపతీ, సామంతాదులూ ఆ విధంగానే సంతోషించగలిగేలా ప్రభువు ప్రవర్తించాలి. రాజులు అనుష్ఠించే చంద్రవ్రతం ఇలా ఉంటుంది.

శ్లో|| ప్రతాపయుక్త స్తేజస్వీ నిత్యం స్యాతాపకర్మసు|
దుష్టసామంతటాంప్రశ్చ తదాగ్నేయవ్రతం స్మృతమ్ ||

తన ప్రతాపం - శౌర్యం అనే తేజస్సుతో ప్రభువు అవిధేయులను అనుచితవర్తనులను దండించడానికి వెనుకాడ కూడదు. దహించడానికి అదీ - ఇదీ అనే తేడాలేకుండా అగ్నిదేవుడెలా వర్తిస్తాడో ఇదీ అంతే! రాజు అనుష్టించే అగ్ని వ్రతం ఇది.

శ్లో|| యథా సర్వాణి భూతాని ధరా ధారయతే సమమ్|
తథా సర్వాణి భూతాని బిభ్రతః పార్థివం ప్రతమ్||

ఉత్తములనూ - నీచులనూ కూడా భూమి ఏ విధంగా సమానదృష్టితో పోషిస్తుందో రోజు కూడా అదే విధంగా పండితులను - పామరులను దీనులను - సంపన్నులను సమదృష్టితో చూసి పరిపాలించాలి. ఇది ప్రభువు నేరవేర్చదగిన పృథ్విప్రతం అన్పించుకుంటుంది.

శ్లో|| ఏతైరుపాయైరనైశ్చ యుక్తో నిత్యమతంద్రితః|
సేనాన్రాజా నిగృహ్యాత్స్వరాష్ట్ర పర ఏవచ ||

ఇంత వరకు పైన చెప్పిన దేవతల తత్వాలను అనుసరిస్తూ - వారి వలెనే వర్తిస్తూ, ఇతర ఉపాయాల చేత - తన బుద్ధి కుశలత చేత స్వదేశ - విదేశ దోపిడిగాండ్రను కని పెట్టి వారిని శిక్షిస్తూ, రాజ్యంలోని ప్రజలకు సుఖశాంతులు అందిచాల్సినది ప్రభువులే!

శ్లో|| బీజానాముప్తివిచ్చ స్యాత్ క్షేత్రదోషగుణస్య చ|
మానయోగం చ జానీయాత్తులాయోగాంశ్చ సర్వశః||

విత్తనాలు నాటే విధానంతో సహా, చేను యొక్క గుణ - దోషాలతో సహా, ఏ భూమిలో ఏ పైరు వేస్తే చక్కగా ఫలిస్తుందో అది గ్రహించేవాడు; తాను మోసపోకుండా త్రాసు - తూకంరాళ్లు - కొలతలను బాగా గ్రహించేవాడు వైశ్యలక్షణాలున్న వాడనిపించుకుంటాడు.

శ్లో|| పరామప్యాపదం ప్రాప్తో బ్రాహ్మణాన్న ప్రకోపయేత్|
తే హ్యేనం కుపితా హస్య స్సద్యస్స బల వాహనమ్||

ఖజానా తరిగిపోవడం వంటి అవాంతరాలెదురైనా, రాజు తన రాజ్యంలో విప్రులకు ఆగ్రహం కలిగించరాదు. వారికి కోపం వస్తే రాజుని శపించి, మంత్రాలచేత రూపుమాపగలరు.

శ్లో|| యైః కృత స్సర్వ భక్షోఽబ్నిర పేయశ్చ మహోదధిః|
క్షయో చాప్యాయిత సోమః కో న నశ్యేత్రకోప్యతాన్||

ఏ బ్రాహ్మణులు బాగా విసిగిపోయి, దేవతారూపుడైన అగ్నినే సర్వభక్షకునిగా శపించారో, చంద్రుని క్షయరోగ పీడితుని చేసి తిరిగి చక్కబరిచారో అట్టి బ్రాహ్మణులకు ఆగ్రహం కల్గిస్తే సుఖమా?

శ్లో|| లోకానన్యా న్సృ జేయుర్యే లోకపాలాంశ్చ కోపితాః|
దేవాన్ కుర్యుర దేవాంశ్చకః క్షీణ్వం స్తాం త్సమృధ్నుయాత్||

ఏ విప్రులు కోపిస్తే స్వర్గాది లోకాల్ని - ఇంద్రాది దిక్పాలురను సృజింప గలరో, దేవతల్ని సైతం శపించి మానవ జన్ములుగా మార్చగలరో, అట్టివారిని

నొప్పిస్తే క్షేమమా?

శ్లో|| యాను పాశ్రిత్య తిష్ఠంతి లోకాదేవశ్చ సర్వదా|

బ్రహ్మ చైవ ధనం యేషాం కో హింస్యాత్తాన్ జిజీవిషుః||

యజనం - యాజనం చేసే ఏ బ్రాహ్మణుల్ని భూమ్యాది లోకాలును, దేవతలును ఆశ్రయించి ఉంటారో అట్టి వేద విద్యాధిపత్యమున్న బ్రాహ్మణులకు హాని కల్గించ సాహసమా?

శ్లో|| అవిద్వాంశ్చైవ విద్వాంశ్చ బ్రాహ్మణో దైవతం మహత్|

ప్రణీత శాయి ప్రణీతశ్చ యథాగ్ని రైవతం మహత్||

సంస్కరింపబడినా - సంస్కరించ బడకపోయినా అగ్ని ఏవిధంగా గొప్పదో అట్లే విద్వాంసుడయినా, కాకున్నా బ్రాహ్మణుడే అందరికీ ముఖ్య దైవము. నిప్పు వంటి వాడే బ్రాహ్మణుడు. తెలిసి పట్టుకున్నా - తెలీక పట్టుకున్నా అగ్నీ - విప్రులిద్దరూ కాల్చగల సమర్థులే| కనుక వారిని ప్రజ్వలింపచేయరాదు. భూసురోత్తములని ఎంచి పూజించమని చెప్పేది ఇందులకే|

శ్లో|| శ్మశానే ష్వపి తేజస్వీ పావకో నైవ దుష్య|

హూయ మాన శ్చ యజ్ఞేషు భూయ ఏకాభి వర్ధతే||

అగ్ని ఎక్కువ తేజస్సు కలదై అటు శ్మశానంలో శవాల్ని దహించినా, ఆపరిశుద్ధం కాకుండా యజ్ఞ కార్యములలో పవిత్రమైనదిగా ఎంచబడు తూన్నదో, అట్లే...

శ్లో|| క్షత్ర స్యాతి ప్రవృత్త స్య బ్రాహ్మణాన్ ప్రతి సర్వశః|

బ్రహ్మైన సన్నియం తృ స్యాతక్షత్రం హి బ్రహ్మసంభవమ్||

విప్రులు నీచకార్యాలలో ప్రవర్తిల్లినా అన్ని విధాలా పూజ్యులే|

శ్లో|| క్షత్ర స్యాతి ప్రవృత్తి స్య బ్రాహ్మణాన్ ప్రతి సర్వశః|

బ్రహ్మైన సన్నియం తృ స్యాతక్షత్రం హి బ్రహ్మసంభవమ్||

బ్రాహ్మణునికి బాధ కలిగించే క్షత్రియులను వారే శాపాదులచే శిక్షిస్తారు. క్షత్రియుడు బ్రహ్మ(బ్రాహ్మణ) పుత్రుడు. బాహు సంభవుడు కదా|

శ్లో|| అద్భ్యోఽగ్ని ర్బ్రహ్మతః క్షత్రమశ్మనో లోహముత్థితమ్|

తేషాం సర్వత్రగం తేజః స్వాసు యోనిష శామ్యతి ||

నీటిలోంచి అగ్ని, బ్రాహ్మణుని నుంచి క్షత్రియుడు, రాతినుంచి లోహాలు పుట్టాయి. ఇవి తమ పరాక్రమం చూపగలవేమోగాని, తమ జన్మకు కారణమైన వారి పై ఏమీ చెయ్యజాలవు.

శ్లో|| నా బ్రహ్మ క్షత్రమృధ్నోతి నాక్షత్రం బ్రహ్మవర్ధతే|
బ్రహ్మ క్షత్రం చ సంపృక్తమిహ చాముత్ర వర్ధతే||

బ్రాహ్మణుడు లేక రాజు వర్ధిల్లజాలడు. రాజులేని బ్రాహ్మణుడు యజ్ఞయాగాదులు చేయజాలడు. వీరు ఒకరికొకరు పరస్పరం సహక రించు కుంటూ ఇహపరములకు కావలసిన ధర్మార్ధ మోక్షాలను పెంపుచేస్తుంటారు.

అంత్య దశలో రాజు

శ్లో|| దత్వా ధనం తు విప్రేభ్యస్సర్వం దండముత్తితమ్|
పుత్ర రాజ్యం సమాసృజ్య కుర్వీత ప్రాయణం రణే ||

రాజు తీరని వ్యాధిచేత అంత్యదశలో ఉంటే పుత్రునికి రాజ్యాభిషేకం జరిపి, అన్యాయార్జితం కానట్టి ధనాన్ని విప్రులకు ఇచ్చి, ఉత్తమగతి పొందగోరడమో, లేక యుద్ధమునందు మరణించి వీర స్వర్గం పొందడమో లేక ప్రాయోపవేశం చేసి ప్రాణాలు వదలడమో చేయాలి.

శ్లో|| ఏవం చరన్ సదా యుక్తో రాజధర్మేషు పార్థివః|
హితేషు చైవలోకస్య సర్వాః భృత్యాన్ని యోజయేత్||

ఈ ప్రకారం గతములో చెప్పబడివున్న రాజధర్మాలన్నీ సక్రమంగా నిర్వర్తిస్తూ, (స్వధర్మానుష్టాన పరతంత్రుడై) సదా జాగ్రత్తపరుడై ప్రజల హితంకోరి, భృత్యులను నియమించాలి.

శ్లో|| ఏషోఖిలః కర్మవిధిరుక్తో రాజస్సనాతనః|
ఇమం కర్మవిధిం విద్యాత్ క్రమశో వైశ్యశూద్రయోః||

వంశ పారంపర్యంగా క్షత్రియులు అనుసరించదగిన ధర్మములెల్ల చెప్పబడినవి. ఇక వైశ్యులు, శూద్రులు నిర్వర్తించగల ధర్మాలు చెబుతాను.

వైశ్య-శూద్రధర్మములు

శ్లో|| వైశ్యస్తు కృతసంస్కారః కృత్వా దారపరిగ్రహమ్|
వార్తాయాం నిత్యయు క్షస్స్యాత్పశూనాం చైవ రక్షణే||

ఉపనయన సంస్కారం జరిగాక వైశ్యుడు, వివాహం చేసుకొని జీవిక కోసం సేద్యం మొదలగు పనులలోను - పశుసంరక్షణంలోను లేదా వర్తకంలోను జాగ్రత్త కలిగి జీవనోపాధి చేసుకోవచ్చు! వీరికి వర్తకమేగాక పై రెండూ కూడా చెప్పబడ్డాయి. దీనికి కారణం

శ్లో|| ప్రజాపతిర్హి వైశ్యాయ సృష్ట్వా పరిదదే పశూన్|
బ్రాహ్మణాయ చ రాజ్ఞే చ సర్వాః పరిదదే ప్రజా ||

మొదట బ్రహ్మదేవుడు గోవులను సృష్టించి, వాటి సంరక్షణను వైశ్యుల అధీనంలో ఉంచాడు. ప్రజలను సృష్టించి వారి సంరక్షణ బాధ్యత బ్రాహ్మణులకు - రాజులకు ఇచ్చాడు.

శ్లో|| న చ వైశ్యస్య కామస్స్యాన్న రక్షేయం పశూనితి|
వైశ్య చేచ్ఛతి నాన్యేన రక్షితవ్యాః కథంచన||

పశు సంరక్షణ చేయనని వైశ్యుడెన్నడూ పలుకరాదు. సేద్యం వంటి వృత్తులున్నప్పటికీ గోసంరక్షణ తప్పక చేయాలి. వైశ్యుడే ఈవృత్తిలో ఉండగా, ఇతరులెవరూ ఆ గ్రామమున ఆ వృత్తి పూనరాదు.

శ్లో|| మణిముక్తా ప్రవాళానాం లోహానాం తాంతవస్య చ|
గంధానాం చ రసానాం చ విద్యాదరబలాబలమ్||

వైశ్యుడు ఇంకా మణులు, ముత్యాలు, బంగారం, వెండి, లోహములు, సుగంధద్రవ్యాలు, లవణాదరసాలు, వస్త్రాలు వీటికి దేశకాలానుసారం పెరిగే - తరిగే విలువలను కనిపెడుతూండాలి.

శ్లో|| సారాసారం చ భాండానాం దేశానాంచగుణగుణాన్|
లాభాలాభం చ పణ్యానాం పశూనాం పరివర్ధనమ్||

ద్రవ్యముల ఉత్తమ - అధమ గుణాలు, వ్యాపారాది వస్తువుల లాభనష్టాలు, గో సంరక్షణ విధానాలు బాగా తెలిసి ఉండాలి.

శ్లో|| ధర్మేణ చ ద్రవ్య వృద్ధా వా తిష్ఠే దత్న ముత్తమమ్|

దద్యాచ్చ సర్వాభూతానా మన్న మేవ ప్రయత్నతః||

న్యాయమార్గంలో వస్తువులను విక్రయించి ధనాన్ని వృద్ధి చేయడానికై అధికప్రయత్నం చేస్తుండాలి. ప్రాణులకు బంగారం వంటి వాటికంటే అన్నమే ప్రధానమని తెలిసి, అది ఇవ్వగలవాడై ఉండాలి.

శ్లో|| విప్రాణాం వేదవిదుషాం గృహస్థానాం యశస్వినామ్|
శు షేవ తు శూద్రస్య ధర్మోపై శ్రేయసః పరః||

వేదాధ్యయనం చేత, స్వకర్మానుష్టానంచేత కీర్తిపొందినట్టి విప్రులకు శుశ్రూష చేయుటయే శూద్రునకు ముఖ్యముగా చెప్పబడినది. బ్రాహ్మణులు కాకున్న క్షత్రియ వైశ్యులను ఆశ్రయించడం - వారికి సపర్యలు చేయడం విధించబడినది.

ఇతి మానవధర్మశాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం నవమోఽధ్యాయః.

భృగువుచే చెప్పబడిన తూనతసంహిత అను మనుధర్మశాస్త్రంలో తొమ్మిదవ అధ్యాయం సమాప్తం.

మనుస్మృతిః

(మానవ సంహిత)
సవ్యాఖ్యాన ఆంధ్ర తాత్పర్య సహితము

మనుధర్మ శాస్త్రము - 10 - పదో అధ్యాయం

బ్రాహ్మణేతరులు వేదం బోధించరాదు

శ్లో|| అధీ్య రంరుయో వర్ణాః స్వకర్మస్థా ద్విజాతయః|
ప్రబ్రూయాద్రాహ్మణ స్త్వేషాం నేతకావితనిశ్చయం||

బ్రాహ్మణులు స్వకర్మానుష్టాన తత్పరులై వేదాలను అధ్యయనం చేయాలి. అయినపుడు క్షత్రియులు, వైశ్యులు వేదాధ్యయనం చేసిన వారైనప్పటికీ బ్రాహ్మణులవలే వేదాధ్యాపన కూడదు.

శ్లో|| సర్వేషాం బ్రాహ్మణో విద్యా ద్వృత్త్యు పాయాన్ యథావిధిః|
ప్రబ్రూయా దిత రేభ్యశ్చ స్వయం చైవ తథా భవేత్||

బ్రాహ్మణుడు మిగిలిన అన్ని వర్గాలవారికి, తన జీవన ఉపాధేయమైన శాస్త్రజ్ఞానం బోధించాలి. అందరూ ఇట్లే వేదాధ్యాపనం చేస్తే విప్రునికి ఉపాధి ఏదీ? ఇతరులకు చెప్పడమేకాక తానూ ఆచరించాలి.

శ్లో|| వైశేష్యా ప్రకృతి శ్రేషా న్నియమస్య చ ధారణాత్|
సంస్కారస్య విశేషా చ్చ వర్ణానాం బ్రాహ్మణః ప్రభుః||

తమ కులము బ్రహ్మ యొక్క శిరస్సు నుంచి ఉద్భవించడం చేత, వేదాధ్యయన - వ్యాఖ్యానాదులు తెలిసి ఉండటం చేత, ఉపనయనాది సంస్కారాలు - వేదాధ్యాపనం - వృత్తుల ఉపదేశం వీటన్నిటివల్ల బ్రాహ్మణుడే అన్నిటా శ్రేష్టుడు.

శ్లో|| సర్వవర్ణేషు తుల్యాసు పత్నీ ష్య క్షత యోనిషు|

అనులోమ్యేన సంభూతా జాత్యా జేయా స్త ఏవతే||

బ్రాహ్మణాదులగు నాలుగు జాతులవారు, తమ - తమ స్వవర్ణస్తులైన వారినే పెళ్లి చేసుకొని వ్యభిచార దోషము లేకుండా జీవించాలి. సవర్ణులనగా - బ్రాహ్మణునకు బ్రాహ్మణి, క్షత్రియునకు క్షత్రియ, ఇట్లే మిగతా జాతులలో ఆయా జాతి స్త్రీలకు పుట్టినవారే అని గ్రహించదగును.

శ్లో|| బ్రాహ్మణః క్షత్రియో వైశ్యస్త్రయో వర్ణ ద్వీజాతయః |
చతుర్థ ఏకజాతిస్తు శూద్రో నా స్త్రీ తు పంచమః ||

'ద్విజ' శబ్దానికి అర్హులైనవారు మూడు జాతులవారు మాత్రమే ఉపనయనం అనే గొప్ప సంస్కారం చేత ఈ మూడు జాతుల వారికీ ద్విజత్వం ప్రాప్తిస్తుంది. నాలుగోది శూద్రజాతి. ఇవి తప్ప అన్యజాతులనేవి లేవు.

శ్లో|| స్త్రీష్వనంతరజాతాసు ద్విజైరుత్పాదితో సుతాం |
సదృశానేవ తానాహు ర్మాతృదోషవిగర్హి తా ||

ద్విజునకు ఇతర జాతుల వల్ల సంతానం కలిగినా, వారు పితృసజాతీయులే అవుతారు. అయినప్పటికీ వృత్తులలో తేడా ఉంటుంది. ఉదాహరణకు బ్రాహ్మణునికి క్షత్రియ స్త్రీ యందు జన్మించిన పుత్రునికి వృత్తి పెంపుడు జంతువుల్ని మచ్చిక చేయడం, రథం తోలడం వంటివి వృత్తులు - అవుతాయి. క్షత్రియునికి వైశ్య స్త్రీ యందు జన్మించిన వానికి నృత్యగీతాల చేత - వాయిద్యాల చేత జీవనం గడపడం వృత్తి అవుతుంది.

శ్లో|| అనంతరాసు జాతానాం విధి రేష సనాతనః |
ద్వ్యేకాంతరాసు జాతానాం ధర్మం విద్యాదిమం విధిం ||

(చాలా మందికి వర్ణములకు - వృత్తిచేత ఏర్పడిన కులములకు తేడా తెలియడం లేదు. శూద్ర కులములోనే అనంతవృత్తులు ఏర్పడివున్నాయి. 4 వర్ణములకు (జాతులకు) మించి జాతులు లేవని మనువు స్పష్టంచేసి ఉన్నాడు.)

వర్ణం సంకరం చేత, (దోష బుద్ధి గల స్త్రీ చేతగానీ కామ ప్రవృత్తి గల పురుషునిచేత కానీ) కలిగే సంతానం వల్ల ఎన్నుకోబడిన వృత్తులతో కులాలు ఏర్పడ్డాయి. ఉదాహరణకు బ్రాహ్మణునికి వైశ్య స్త్రీ యందు సంతానం కలిగితే......

శ్లో|| బ్రాహ్మణా ద్వైశ్యకన్యాయా మంబషో నామ జాయతే|
నిషాదః శూద్రకన్యాయాం యః పారశవ ఉచ్యతే ||

... అట్టివానిని అంబష్ఠుడంటారు. అట్లే బ్రాహ్మణునికి శూద్ర స్త్రీ వల్ల సంతానం కలిగితే అతడిని నిషాదుడంటారు. పారళవుడు అనే నామాంతరం కూడా ఇతడికి ఉన్నది.

ఇట్టివారు తండ్రి యొక్క బ్రాహ్మణత్వాన్ని లేదా తండ్రి యొక్క కుల వృత్తిని స్వీకరించజాలరు.

తమ ప్రవృత్తి చేత ఇతర వృత్తులను ఎన్నుకుంటారు.

శ్లో|| క్షత్రియా చ్ఛూద్రకన్యాయాం క్రూరాచారవిహారవాన్|
క్షత్రశ్శూద్రవపు ర్ణంతు రుగ్రో నామ ప్రజాయతే ||

(వర్ణ సంకర దోషాన్ని మనువు ఇంకా ఇలా స్పష్టం చేస్తున్నాడు.) క్షత్రియునికి శూద్ర స్త్రీ వల్ల జన్మించిన వాడు ఉగ్ర / కూర కర్మల పట్ల ఆసక్తి కలిగి ఉంటాడు. మొండి / బండ పనులు సైతం చేయగల సమర్థుడై క్షత్రియ - శూద్ర శరీర సమ్మిశ్రీతుడై 'ఉగ్రుడు' అనుబడతాడు.

శ్లో|| విప్రస్య త్రిషు వర్ణేషు నృపతే ర్వర్ణయోర్ద యోః |
వైశ్యస్సవర్ణ చైకస్మికా షడేతేఽపశదాఃస్మృతాః ||

బ్రాహ్మణునికి క్షత్రియ - వైశ్య - శూద్ర స్త్రీల వల్ల జన్మించేవారు; క్షత్రియునకు వైశ్య - శూద్రల వల్ల జన్మించేవారు; వైశ్యునికి శూద్ర స్త్రీ వల్ల జన్మించేవారు (మొత్తం ఈ 6 రకాల వారు సాంకర్యదోషం చేత) స్వజాతి స్త్రీల యందు పుట్టిన వారి కంటే భిన్నంగా ఉండి నీచులౌతారు. అనగా - తమ కులధర్మాలు అనుష్టించేందుకు మొగ్గు చూపరని భావం.

శ్లో|| క్షత్రియాద్విప్రకన్యాయాం సూతో భవతి జాతితః |
వైశ్యాన్మాగధవైదేహో రాజవిప్రాంగనాసుతే ||

(వర్ణ సాంకర్య దోషం ఎంత హీనంగా ఉంటుందో ఇంకా వివరిస్తూన్నాడు మనువు. తమ జాతి కంటే ఒక మెట్టు దిగువన వున్న జాతిలో జన్మించిన వారి గురించి మాత్రమే గాక, విలోమంగా అనగా - తమ జాతికంటే ఒక మెట్టు పైన ఉన్న

జాతీలో జన్మించిన వారి గురించీ వివరణ ఇచ్చాడు.) క్షత్రియునికి బ్రాహ్మణ స్త్రీ వల్ల పుట్టినవాడు సూతుడు. (భారతంలో కర్ణుని కులం ఇచే). వైశ్యునికి క్షత్రియ స్త్రీల వల్ల పుట్టినవాడు మాగధుడు. వైశ్యునికి బ్రాహ్మణ స్త్రీ వల్ల పుట్టినవాడు వైదేహికుడు.

శ్లో|| శూద్రాదాయోగవః క్షత్తా చండాలశ్చాధమో నృణామ్|
వైశ్యరాజన్యవిప్రాసు జాయంతే వర్ణసంకరాః||

ఇక శూద్రునికి వరుసగా వైశ్య, క్షత్రియ, బ్రాహ్మణ స్త్రీల యందు జన్మించిన వారిని అయోగవుడు, క్షత్ర, ఛండాలుడు అని పేర్కొనడం జరిగింది. వర్ణ సాంకర్య దోషరీత్యా వీరిలో ఛండాలుని అథమాథముడని పరిగణించమన్నాడు. (ఇక్కడ కామదోషం పురుషునిదా ? సీదా అని విచారించనవసరం లేదు. సంతానానికీ పేరు తథ్యం)

శ్లో|| ఏకాంతరే తానులోమ్యాదంబష్ఠోగ్రౌ యథాస్మృతా|
క్షత్తృవైదేహకౌ తద్వత్ ప్రాతిలోమ్యేపి జన్మని ||

(ఈ కారణం చేతనే తమ - తమ స్వజాతి కన్యలను గుణ శీలవతులను పెళ్లాడి వర్ణాశ్రమ ధర్మాలు చక్కగా నెరవేర్చుకోవలసిందిగా సూచించాడు మనువు.) స్వవర్ణం వల్ల పుట్టిన సంతానం సత్సంతానం కనుక, ఆయా వర్గాల ధర్మాలు అనుష్ఠించడం వారికి జన్మతో వచ్చే అవకాశం అధికం. (ఆధునిక జన్యు శాస్త్రవేత్తలూ దీనినే నిర్ధారించారు.) అత్యంత దోష జన్మ ఛండాలునిది. కనుక - అతడు స్పర్శకు కూడ తగడు.

శ్లో|| పుత్రా యేऽనంతరస్త్రీజాః క్రమేణోక్తా ద్విజన్మ నామ్|
తాననంతరనామస్తు మాతృదోషాత్ప్రచక్ష తే ||

బ్రాహ్మణునికి వరుసగా - తమ జాతి కంటే తక్కువ జాతులలో (అనులోమక్రమంలో... క్షత్రియ - వైశ్య - శూద్ర జాతులు) పుట్టినవారు, క్షేత్ర సంబంధం చేత (తల్లివైపు నుండి) హీనజాతుల వారు అవుతున్నప్పటికీ మాతృజాతికి చెందిన సంస్కారాలు జరపడానికి అర్హులవుతారు.

సంకీర్ణ జాతులు

శ్లో|| బ్రాహ్మణాదుగ్ర కన్యాయామావృతో నామ జాయతే,

ఆభీరోంఽబద్ధక న్యాయామాయోగవ్యాం తు ధ్విగణః.

(ఇంతవరకు పురుష సంతతి సాంకర్యం గురించి చెప్పబడింది. అదే స్త్రీ సంతానమైతే...? ఆ విషయాలు వివరిస్తున్నాడిక్కడ.) క్షత్రియునికి శూద్ర స్త్రీ వల్ల జన్మించినది ఉగ్ర. ఈమెకు బ్రాహ్మణ సంపర్కం తగిలితే, పుట్టేవాడిని ఆవృతుడనాలి. బ్రాహ్మణునికి వైశ్యస్త్రీ వల్ల పుట్టిన, అంబష్టకు తిరిగి బ్రాహ్మణ సంపర్కం తగిలితే, పుట్టేవాడు ఆభీరుడు. ఇట్లే శూద్రస్త్రీని కామించిన వైశ్యునికి అయోగ జన్మిస్తే, ఆమెకు విప్రునివల్ల పుట్టేవాడు ధిగ్వణుడు.

శ్లో|| ఆయోగవశ్చ క్షత్తా చ చండాలశ్చాధమో నృణామ్,
ప్రాతిలోమ్యేన జాయంతే శూద్రాదపశ దాస్త్రయః.

విలోమంగా జన్మించిన అయోగవుడు, క్షత్ర, ఛండాలుడనే మానవాథములు శూద్ర వర్ణాల వారికంటే నీచులు. అనగా... వీరు శూద్ర వర్ణాల్లోకి చేర్చడానికి కూడా తగనివారు. ఆయా తండ్రులకు తగిన సంస్కారాలు ఏవీ వీరికి జరపడానికి వీలు లేదు.

శ్లో|| వైశ్యాన్మాగధవైదేహౌ క్షత్రియాత్సూత ఏవ తు,
ప్రతీపమేతే జాయంతే పరే ప్యపశ దాస్త్రయః.

వైశ్యునికి క్షత్రియ స్త్రీ వల్ల; బ్రాహ్మణ స్త్రీ వల్ల పుట్టిన మాగధ, వైదేహులు, క్షత్రియుని వల్ల బ్రాహ్మణ స్త్రీకి పుట్టిన సూతుడు అనే 3 తెగల వారు ప్రతిలోమం వల్ల కలిగిన జన్మలు కనుక వీరు కూడ పుత్ర సంస్కారాలకి అనరులే | కనుక హీనులుగానే పరిగణించాలి.

శ్లో|| జాతో నిషాదాచ్ఛూద్రాయం జాత్యా భవతి పుల్కసః,
శూద్రాష్టోతో నిషాద్యాం తు స వై కుక్కుటకః స్మృతః.

` అప్పటికే వర్ణ సాంకర్యం వల్ల పుట్టిన నిషాదుని వల్ల, శూద్ర స్త్రీకి (తిరిగి) సంతానం కలిగితే పుక్కసుడని; నిషాద కన్యకు శూద్ర సంపర్కం చేత సంతానం కలిగితే కుక్కుటుడని పిలుస్తారు. హీనాతి హీన జన్మలివి.

(అనగా రాను రాను అథమాథమ స్థాయికి వెళ్తూన్న వైనమిది అని అర్థం.)

శ్లో|| క్షత్తర్జాత స్తథోగ్రాయాం శ్వపాక ఇతి కీర్త్యతే |

వైదేహా కేన త్వంబష్యాముత్పన్నో వేణ ఉచ్యతే ||

శూద్రుని వల్ల వైశ్య స్త్రీకి సంతానం కలిగితే క్షత; క్షత్రియుని వల్ల శూద్ర స్త్రీకి సంతానం కలిగితే ఉగ్ర అనీ అంటారు. ఈ సంకర కన్యలకు బ్రాహ్మణేతర జాతులో తిరిగి సంపర్కం కలిగితే వారు శ్వపాకులు అవుతారు. వైదేహకునికి అంబద్ధ వల్ల పుట్టేవాడు వేణు డనబడతాడు.

వ్రాత్యజాతులు ఏర్పడుట

శ్లో|| ద్విజాతయస్సవర్ణాను జనయంత్యవ్రతాంను యాః |
తాగి సావిత్రీపరిభ్రష్టా వ్రత్యానికి వినిర్దిశేత్ ||

బ్రాహ్మణుడై ఉండీ, బ్రాహ్మణ స్త్రీ యందు పుత్రులను కన్నప్పటికీ – ఆ సంతానానికి ఉపనయనాది సంస్కారాలు లేకపోయినప్పుడు (ద్విజులకు 16 సంవత్సరాల వరకు ఉపనయన అర్హత ఉంది.) అట్టి వారిని వ్రాత్యులుగా పరిగణించాలి. ద్విజత్వం ప్రాప్తించే దీ ఉపనయన సంస్కారం వల్లనే|

శ్లో|| వ్రాత్యాత్తు జాయతే విప్రోత్పాపాత్మా భూర్జకంటకః |
అవంత్యవాటధానౌ చ పుష్పధశైఖ ఏవ చ ||

ఇటువంటి వ్రాత్యునికి ఇతరేతర వర్ణాల వల్ల గాక, సవర్ణ స్త్రీయందే జన్మించినప్పటికీ, అతని సంతానాన్ని భూర్జకంటకుండంటారు. దేశ/రాజ్య భేదాలను బట్టి అవంత్యుడు, వాటధానుడు, పుష్పధుడు, శైఖుడు అని ఇతని పేర్లు.

శ్లో||ఝురల్లో మల్లశ్చ రాజన్యాద్వ్రత్యాన్నిచ్ఛివిరేవచ|
నటశ్చ కరణశ్చైవ ఖగో ద్రవిడ ఏవ చ||

వ్రత్య శబ్దానికి అరుడైన క్షత్రియుని సంతానానికి, (అనగా సవర్ణ అయిన క్షత్రియ స్త్రీకి) పుట్టిన వారికి ఝుల్ల – మల్ల – నిచ్ఛవి – నట – కరణ – ఖస – ద్రవిడులు అనే శబ్దం దేశ భేదాన్ని బట్టి కలుగుతుంది.

శ్లో|| వైశ్యాత్తు జాయతే వ్రాత్యాత్సు ధన్వాచార్య ఏవ చ |
కారూశశ్చ విజన్మా చ మైత్రసాత్వత ఏవ చ ||

వ్రాత్యుడైన వైశ్యుని వల్ల సవర్ణ స్త్రీకి పుట్టినా, దేశ భేదాన్ని బట్టి ఆ వైశ్యసంతానానికి సుధన్వ, కరూశ, విజన్మ మైత్ర, సాత్వత నామధేయాలు

ఏర్పడుతూన్నాయి.

శ్లో|| వ్యభిచా రేణ వర్ణానామవేద్యా వేదనేన చ |
స్వకర్మ ణాం చ త్యాగేన జాయంతే వర్ణ సంకరాః ||

వ్రాత్యులుగా పరిగణింపదగిన ఇతరులలో.... సగోత్రులను పెండ్లాడుట వల్ల కలిగిన వారు, ఉపనయనాది సంస్కార హీనత్వం చేత స్వధర్మాచరణ దూరులై వర్ణ సాంకర్యానికి బీజభూతమైన వారు, ఇతర వర్ణాల స్త్రీలని కామించడం / పొందడం చేత సంతానాన్ని పొందేవారు కూడ చేరతారు.

శ్లో|| సంకీర్ణయోనయే యే తు ప్రతిలోమానులోమజాః|
అన్యోన్యవ్యతిషక్తాశ్చ తాల ప్రవక్ష్యామ్య శేషతః ||

అనులోమ – విలోమ సంబంధాల కారణంగా సంకరజాతులుగా జన్మించే వారినేమంటారో చెప్పబడింది. ఇప్పుడు వారి – వారి ఉత్కృష్టతను – అపకర్షను చర్చిద్దాము.

శ్లో|| సూతో వైదేహకశ్చైవ చండాలశ్చ నరాధమః |
మాగధః క్షత్తృజాతిశ్చ తథాయోగవ ఏవ చ ||
ఏతే షట్ సదృశాన్వర్ణాల జనయంతి స్వయోనిష |
మాతృజాత్యాం ప్రసూయంతే ప్రవరాను చ యోనిషు ||

సూతుడు, వైదేహికుడు, ఛండాలుడు, మాగధుడు, క్షత్త, అయోగవుడు... అనే ఆరుగురూ ప్రతిలోమ జాతులను పెంపుచేస్తారు. ఉదాహరణకు శూద్రునికి వైశ్యజాతిస్త్రీ యందు జన్మించిన అయోగవ – అయోగవిల సంతానం అట్టి జాతిని పెంపు చేస్తుందని అర్థం.

ఇలాగే మాతృపక్షం రీత్యా చూసినపుడు – పోలికలు కలిగిన (వైశ్యజాతి స్త్రీకి బ్రాహ్మణ పురుషుని వల్ల జన్మించే సంతానం) వారు జన్మించినప్పటికీ, లక్షణాల రీత్యా హీన జాతికే చెందిన వారవుతారు.

శ్లో|| యథా త్రయాణాం వర్ణానాం ద్వయోరత్మాస్య జాయతే |
ఆనంతర్యాత్స్వన్యాం తు తథా బా హ్యేష్యపి క్రమాత్ ||

బ్రాహ్మణునకు అనులోమ సంబంధం చేత క్షత్రియ – వైశ్య స్త్రీలకు

సంతానం కలిగితే, వారు ఉపనయన సంస్కారానికి (తండ్రిరీత్యా) అరులవుతున్నారు. ఇట్లే వైశ్యులకు క్షత్రియ - బ్రాహ్మణ స్త్రీల యందు; క్షత్రియనకు బ్రాహ్మణి యందు జన్మించేవారికి ఉత్కృష్టత - అపకర్షత రెండూ కల్గుతాయి. శూద్రునికి జన్మించిన ప్రతిలోముల కంటే వైశ్యులకు జన్మించిన ప్రతిలోములే కొంత వరకు ఉత్కృష్టులు.

శ్లో|| తే చాపి బాహ్యే సుబహూంస్తతోஉప్యధిక దూషితాన్ |
పరస్పరస్య దారేషు జనయంతి విగరి తా ||

పైన చెప్పబడిన 6 రకాలవారు, ఒకరికొకరు సంబంధాలు చేసుకొంటే, వీరి అనులోమ సంబంధాల వల్ల జన్మించే సంతానం దుషులుగా సత్క్రియలకు బాహ్యామైనవారుగా తయారవుతారు. ఉదాహరణకు.. అయోగవుడు క్షత్తజాతి స్త్రీయందు తన కంటే హీనుని పుట్టిస్తాడు. ఇదే విపర్యయంగాను సంభవించవచ్చు | ఇతర ప్రతిలోమజాతుల బంధాలు కూడా ఇంతే

శ్లో|| యథైవ శూద్రో బ్రాహ్మణ్యాం బాహ్యం జంతుం ప్రసూయతే |
తథా బాహ్యతరం బాహ్యశ్చాతుర్వర్ణ్యే ప్రసూయతే ||

బ్రాహ్మణ స్త్రీ యందు శూద్రుడు, తన కంటే కర్మ బాహ్యుడైన చండాలునికి ఎలా కారణమవుతున్నాడో - అట్లే బాహ్యుడైన చండాలుడు పై నాలుగు జాతుల వారితో కూడినపుడు మరింత చండాలుని ర్మ విదూరుని పుట్టించగలడు. సాంకర్యంలోనూ అతి హీనత్వానికి ఇది పరాకాష్ఠ.

శ్లో|| ప్రతికూలం వర్తమానో బాహ్యే బాహ్యతరాల పునః |
హీనా హీనాః ప్రసూయంతే వర్ణాల పంచదశైవ తు ||

శూద్రుని వల్ల పై ఉత్తమ జాతి స్త్రీలకు పుట్టే సంతానం, (కర్మ బాహ్యులైన వారు) ఇట్టి సంకరజాతి స్త్రీలను పెండ్లాడి సంతానాన్ని కంటే తమ కన్నా హీనమైన సంతానాన్ని 15 రకాలుగాను, విలోమ జాతులు తిరిగి సంకరమైతే 30 రకాలుగాను సంకరజాతి వర్గాల వారు తయారవుతారు. అయోగవుడు తన అయోగ విజాతి స్త్రీతోపాటు; ప్రతిలోమ జాతులతో కూడితే 7 రకాల వారు జన్మించడానికి కారకుడవుతున్నాడని అర్థం

శ్లో || ప్రసాధనోపచారజ్ఞ మదాసం దాసజీవనమ్ |
సైరింధ్రం వాగురావృత్తం సూతే దస్యుర యోగవే ||

తలదువ్వటం, (కేశాలంకరణ) వంటి ఉపచారాలు చేస్తూ, ఎంగిలి పదార్థాలు తినని జాతిగల, శుశ్రూషలు – సపర్యలు తెలిసినవాడు సైరంథి పేరుగల దానిని కూడి (దస్యుడు శూద్రస్త్రీని కూడి) అయోగవి అనే సంతానాన్ని పుట్టిస్తాడు. .

శ్లో|| మైత్రేయకం తు వైదేహి మాధూకం సంప్రసూయతే |
న్య ప్రశంసత్యజస్రం యో ఘంటతాడోఽరుణోదయే ||

వైదేహుడు (వైశ్యపురుష – బ్రాహ్మణస్త్రీ సంతానం) అయోగవిని కూడి మైత్రేయుని పుట్టిస్తాడు. ఇతడు విదూషకుడుగా – హాస్యము లాడు వానివలె జీవించడానికి రాజుల చెంత చేరి, రాజనగరు వాకిట ఘంటా నాదాన్ని ప్రతి ఉదయం పలికించడంలో నేర్పరి అవుతాడు.

శ్లో|| నిషాదో మార్గవం సూతే దాసం నౌకర్మజీవనమ్|
కైవర్త మీతి యం ప్రాహురార్యావర్తనివాసినః||

బ్రాహ్మణ పురుష – శూద్ర స్త్రీ సంతానం నిషాద జన్మ ఇట్టివానికి అయోగవి వల్ల కలిగిన సంతానాన్ని దాసుడని – మార్గవుడని పిలుస్తారు. ఆర్యావర్తనంలో నివసించేవారు ఇట్టి దాసుని కైవర్తుడని అంటారు. తొమ్మిది రకాల సపర్యలలో ఏదో ఒకటి జీవనం కోసం స్వీకరించేవాడితడు.

శ్లో || మృతవస్త్రభృత్స్వనాల్యాను గర్హి తాన్నాశనాసు చ|
భవంత్యాయోగవీ ష్వేతే జాతిహీనాః పృథక్ త్రయః ||

సైరంధ్ర, మైత్రేయ, మార్గవ నామధేయాలకు అర్హులైన ఇట్టివారు హీన జాతులు గనుక పీనుగు మీద వస్త్రాలకు ఆశపడుట– కూర చేష్టలకు వెరవకుండుట – ఎంగిలి దినుట వంటివి (తండ్రుల తేడాని బట్టి) చేయడానికి వెనుకాడరు.

శ్లో|| కారావరో నిషాదాత్తు చర్మ కారః ప్రసూయతే |
వైదేహా సైరంధ్రభేదౌ బహిర్గ్రామ ప్రతిశ్రమౌ ||

నిషాదుని వల్ల వైదేహా స్త్రీకి పుట్టినవాడు కారావరుడు. ఇతడికి చర్మకార వృత్తి (మాదిగ) చెప్పబడినది. ఇట్లే ఇతరులు చేయరాని – చేయదగని పనులు చేసే

సైరంధ్రి, వైదేహికుడు మొ||వారు గ్రామాలకు వెలుపలనే ఉండదగిన వారు.

శ్లో|| చండాలాత్పాండుసోపాక స్వకారవ్యవహారవా |
ఆకొండికో నిషాదేన వై దేహ్యామేవ జాయతే ||

వైదేహి వనితకి చండాలుని వల్ల పాండుసోపాకునేవాడు జన్మిస్తే అతడు వెదుళ్లు నరికి జీవించే మేదరి వాడవుతున్నాడు. నిషాదునికి వైదేహివల్ల జన్మించే హిండకుడనే వాడు కారాగార కావలి అవుతున్నాడు.

శ్లో|| చండాలేన తు సోపాకో మూలవ్యసనవృత్తిమాన్ |
పులస్యాం జాయతే పాపస్సదా సజ్జనగరితః ||

శూద్రస్త్రీకి నిషాద పురుషునికీ పుట్టిన పుక్కస కన్యను చండాలుడు చేపడితే జన్మించే సంతానాన్ని సోపాకుడంటారు. తలారి వృత్తి ఇతడిది. రాజాజ్ఞ ప్రకారం తలలు తీసే వాడు గనుక వృత్తిరీత్యా నిందితుడు. పాపి కూడా

శ్లో|| నిషాదస్త్రీ తు చండాలాత్పుత్రమంత్యావసాయినం |
శ్మశానగోచరం సూతే బాహ్యానామసి గరి తం ||

నిషాద వనితకు చండాలునితో సంపర్కం సంఘటిల్లగా జన్మించే వాడు అంత్యావసాయి అనబడతాడు. ఇతడిది శ్మశాన జీవనం. కాటి కాపరి వృత్తి గల ఇతడు చండాలుని కన్నా హీనుడు.

శ్లో|| సంకరే జాతయ స్త్వేతాః పితృమాతృప్రదర్శితాః |
ప్రచ్ఛన్నా వా ప్రకాశా వా వేదితవ్యాః స్వకర్మభిః ||

ఇంతవరకు చెప్పబడిన వర్ణ సాంకర్యం వల్ల ఏఏ జాతులకు - ఏఏ వృత్తులో బయటకు తెలుస్తాయి. ఇలా కాకుండా రహస్య సంబంధాల వల్ల - వ్యభిచారం వల్ల ఎవరికి ఎవరి వల్ల ఎవరు జన్మించారో తెలియని స్థితి ఏర్పడినపుడు వారి జీవనోపాధిని బట్టి జన్మ తెలుస్తుంది.

శ్లో|| సజాతిజానంతరజాషట్ సుతా ద్విజధర్మిణః |
శూద్రాణాం తు సధర్మాణస్సర్వేఽపధ్వంసజాః స్మృతాః ||

బ్రాహ్మణులకు సవర్ణ స్త్రీలయందు - అనులోమ సంబంధ రీత్యా (వైశ్య, క్షత్రియ సంబంధాల వల్ల) పుట్టినవారు; అట్లే క్షత్రియుల - వైశ్యుల విషయంలోనూ

మొత్తం 6 రకాల వారికి ద్విజధర్మం ప్రకారం ఉపనయనం జరుగుతుంది. ద్విజస్త్రీయే తల్లి అయినా ప్రతిలోమ సంబంధం వల్ల పుట్టిన వారికీ సంస్కారం చెప్పబడలేదు.

శ్లో|| తపోబీజప్రభావైస్తు తే గచ్ఛంతి యుగే యుగే |

ఉత్కరం చాపకరం చ మనుష్యేష్విహ జన్మతః ||

కృతయుగంలో సజాతి సంతానం చేత; త్రేతాయుగం - ద్వాపరయుగాల్లో పరః ప్రభావంచేత (విశ్వామిత్రాదుల వలె) - బీజ ప్రభావం చేత (ఋష్యశృంగాదుల వలె) నరులలో జాతి ఎక్కువ తక్కువలు; కలియుగంలో - వెంబడి జాతి చేత సంతానం వృద్ధి చెందుతుంది.

శ్లో|| శనకైస్తు క్రియాలోపాదిమాః క్షత్రియజాతయః |

వృషలత్వం గతా లోకే బ్రాహ్మణాదర్శనేన చ ||

క్షత్రియజాతులు ఉపనయనాది క్రియల లేమి చేత; బ్రాహ్మణులు యజ్ఞ యాగాదుల లేమి - అధ్యాపన ప్రాయశ్చిత్తాల లేమి చేత మెల్లమెల్లగా శూద్రులవుతుంటారు. ఇది ఏఏ రాజ్యాలలో అధికంగా ఉన్నదీ చెప్పాడు మనువు.

శ్లో|| పౌండ్రకాశ్చౌఢ్రద్రవిడా: కాంభోజా యవనాశకః |

పారదోపప్లవాశ్చీనాః కిరాతా దరదాః ఖశాః ||

పౌండ్రకులు, ఓఢ్రులు, ద్రవిడులు, కాంభోజులు, యవనులు, శకులు, పారదులు, పహ్లావులు, చీనులు, కిరాతులు, దరదులు, ఖశరాజ్యం పోరు ఉపనయనాది సంస్కారాల లేమి చేత శూద్రులయ్యారు.

శ్లో|| ముఖ బాహూరుపజ్జానాం యా లోకే జాతయో బహిః |

మేచ్ఛనాచశ్చార్యవాచస్సర్వే తే దస్యవః స్మృతాః ||

బ్రాహ్మణాది త్రివర్ణాలలో సంస్కార లేమి చేత ఏఏ జాతులు బాహ్యాము లైనవో, ఆ జాతుల వారు మేచ్ఛ భాష మాట్లాడేవారుగాను; ఆర్యభాషలో వ్యవహరించే వారుగా ఉన్నా సరే దస్యులు అనబడ్డారు.

శ్లో|| యే ద్విజానామపశదా యే చాపధ్వంసజాః స్మృతాః |

తే నిందతైర్వర్తయేయుర్ద్విజానామేవ కర్మభిః ||

ఎవరు బ్రాహ్మణులలో అపశదులో - ఎవరు అపధ్వంసజులో వారు

బ్రాహ్మణులకు ఉపకారములైనట్టి ఈ వక్ష్యమానములైనట్టి నిందిత కర్మలచేత జీవిస్తారు.

శ్లో|| సూతానామశ్వసారథ్యమంషానాం చికిత్సనమ్ |
వైదేహకానాం స్త్రీకార్యం మాగధానం వణిక్ పథః ||

గుర్రాలకు మచ్చిక - మాలిమి చేయడం, రథసారథ్యం, అశ్వసేనాధిపత్యం సూతులకు; వైద్యం అంబషులకు; అంతఃపురవ్యవహారాలు వైదేహికులకు; మెట్టప్రాంతం/ఎడారి వర్తకం మాగధులకు వృత్తులవుతాయి.

శ్లో|| మత్స్యఘాతో నిషాదానాం త్వష్టిస్త్వాయోగవస్య చ |
మేదాంధ్ర చుంచుమద్గూనా మారణ్యపశుహింసనమ్ ||

నిషాదులకు చేపలు పట్టడం, అయోగవులకు వడ్రంగం, మేదులు - ఆంధ్రులు - చుంచులు - మద్గులు - వీరికి అరణ్య మృగాలను హింసించడము వృత్తులు కాగలవు.

శ్లో|| క్షత్రుగ్రపుల్కసానాం తు బిలౌకోవధబంధనమ్ |
ధిగ్వణానాం చర్మకార్యం వేణానాం భాండవాదనమ్ ||

క్షత్త, ఉగ్ర, పుక్కసులకు ఉడుములు మొదలైన కలుగులలోని జంతువులను చంపుట - వాటిని పట్టుట; ధిగ్వణులకు తోళ్లు శుభ్రం చేసే పని, వేణులకు తప్పెట మొ|| సంగీత వాద్యవృత్తులు చెప్పబడ్డాయి.

శ్లో|| చైత్యద్రుమశ్మశానేషు శైలేషూపవనేషు చ |
పసేయు రేతే విజ్ఞానా వర్తయంతః స్వకర్మభిః ||

పైన చెప్పబడిన వారందరూ గ్రామాలకు దరిదాపులలో చెట్లక్రిందగాని, వెలుపల గుడిసెలు వేసుకొని గాని, పర్వతాలు - అడవులు - శ్మశానాలు ఆక్రమించిగాని నివశిస్తూ తమ తమ వృత్తుల చేత జీవిస్తూంటారు.

శ్లో|| చండాలశ్వపచానాం తు బహిర్గామాత్ప్రతిశ్రయః |
అపపాత్రాశ్చ కర్తవ్యా ధనమేషాం శ్వగర్దభమ్ ||
ఛండాలాది జాతులకు....

శ్లో|| వాసాంసీ మృతచేలాని భాన్నభాండేషు భోజనమ్|

కార్ష్ణియసమలంకారః పరివ్రాజ్యా చ నిత్యశః||

శ్వపచులు, చండాలులు వీరికి గ్రామం వెలుపలనే నివాసం. వీరికి వంట పాత్రలుండవు. కుక్కలు - గాడిదలే వీరికి ధనం. పీనుగు బట్టలే వీరికి వస్త్రాలు. పగిలిన కుండపెంకులే ఆహారం ఆరగించే పల్లెరములు. ఇనుపచట్రాలే ఆభరణాలు. దేశసంచారం చేస్తూ జీవిస్తుంటారు.

శ్లో|| న తై స్సమయమన్విచ్ఛేత్పురుషో ధర్మమాచరా|
వ్యవహారో మిథస్తేషాం వివాహస్సదృశైస్సహ||

కనుకనే ధర్మానుష్ఠాన సమయాల్లో వీరిని చూడటం, మాట్లాడటం శాస్త్ర నిషిద్ధం. వీరిలో వీరికి ఇచ్చుకొను - పుచ్చుకొను ఆచారాలున్నట్లే పెళ్లిళ్లు వగైరా కూడా ఉన్నాయి. అయినప్పటికీ వీరు ఇతరులందరిచేత దూషణాది తిరస్కారాలకు అర్హులు.

శ్లో|| అన్నమేసాం పరాధీనాం దేయం స్యాద్భిన్నభాజనే|
రాత్రి న విచరేయు స్తే గ్రామేషు నగరేషు చ||

వీరికి ఎదురుగా నిల్చి అన్నం ఇవ్వదగదు. పనివాళ్లచేత వీళ్ల కుండ పెంకులలోనికి ఎత్తి పడవేయించాలి. రాత్రుల్లో కూడ వీరు ఊరిలో తిరగరాదు.

శ్లో|| దివా చరేయుః కార్యార్థం చిహ్నితో రాజశాసనైః|
అబాంధవం శవం చైవ నిర్హ రేయురితి స్థితిః||

పగటిపూట క్రయవిక్రయాలు చాటించడానికై రాజుగారి ముద్ర చేబూని వీరు గ్రామాలలో తిరగవచ్చు! అంతే గాక దిక్కులేని శవాలను గ్రామాలలోనుంచి ఊరవతలకి ఈడ్చువచ్చును.

శ్లో|| వధ్యాంశ్చ హన్యుస్సతతం యథాశాస్త్రం నృపాజ్ఞయా|
వధ్యవాసాంసి గృహ్ణీయుశ్శయ్యాశ్చాభరణాని చ||

వధింపదగిన వారిని, శాస్త్రానుసారంగా శూలారోపణం (కొర్రుకు దిగవేయుట) మొదలగు రక్తం చిందే శిక్షల విషయమై రాజు ఆనతి ప్రకారం నడవాలి. అటువంటివారి వస్త్రాలను, పాన్పులను వారే సంగ్రహించాలి.

శ్లో|| వర్ణా పేతమవిజ్ఞాతం నరం కలుషయోనిజమ్|

ఆర్యరూపమివాకార్యం కర్మభిః స్వైర్విభావయేత్||

వర్ణం నుంచి వెలివేయబడినా, సంకర జాతివాడైనా, పైకి ఆర్యజాతి వానిలా కన్పించి అనార్యుడయినా, ఆయా నిందిత జాతులకుండే లక్షణాలని బట్టి వారు అనార్యజాతులను ఎటుగవలెను.

శ్లో|| అనార్యతా నిష్ఠురతా క్రూరతా నిష్క్రియాత్మతా|
పురుషం వ్యఞ్జయంతీహ లోకే కలుషయోనిజమ్||

చెడునడవడి, పరుషపు పలుకులు, చంపే స్వభావం, తీవ్రంగా తిట్టుకోవడం, నోరు తెరిస్తే చాలు – గట్టిగా అరవడం, విధివిహిత అనుష్టానంలేమి ఇవి నీచ జాతిలక్షణాలు.

శ్లో|| శనకైస్తు క్రియా లోపాదిమాః క్షత్రియజాతయః|
వృషలత్వం గతాలోకే బ్రాహ్మణాదర్శనే న చ||

కొన్ని క్షత్రియ జాతులు ఉపనయనాది క్రియలు లేక, బ్రాహ్మణుల వల్ల యాజన, అధ్యాపన, ప్రాయశ్చిత్తాది విషయాలు తెలియక మెల్లమెల్లగా శూద్రులయ్యారు.

శ్లో|| పిత్ర్యం వా భజతే శీలం మాతురోభయమేవ వా|
న కథంచన దుర్యోనిః ప్రకృతిం స్వాం నియచ్ఛతి||

ఈ శూద్ర జాతివారైనా లేక సంకరజాతి వారైనా ఇటు తల్లినడవడినిగాని, అటు తండ్రి నడవడినిగాని అనుసరిస్తారే తప్ప తమ పుట్టుకను/జాతి లక్షణాన్ని కప్పిపుచ్చుకోజాలరు.

శ్లో|| కు లే ముఖ్యేఽపి జాతస్య యస్య స్యాద్యోనిసంకరః|
సంశ్రయత్యేవ తచ్ఛీలం నరోఽఅల్పమపి వా బహు||

గొప్ప కులంలో పుట్టిన వానికైనా ఎవరికి గోప్యమైన యోని సంకరం కలుగుతుందో, అతడు కొద్దిగానో – ఎక్కువగానో తండ్రిగుణాన్ని కలిగి ఉంటాడు.

శ్లో|| యత్ర త్వేతే పరిధ్వంసా జ్ఞాయంతే వర్ణదూషకాః|
రాష్ట్రికై స్సహ తద్రాష్ట్రం క్షిప్రమేవ వినశ్యతి||

ఏ రాజ్యంలో ఈ వర్ణసంకరులు వ్యభిచారం వల్ల గానీ, ఇతరత్రా రహస్య సంగమాల వల్ల గానీ జన్మిస్తారో ఆ రాజ్యం అచ్చటి జనులతో గూడ ప్రకృతి

ఉత్పాతాలకు ఇతర పరిణామాలకు లోనై వేగమే వినాశం పొందుతుంది.

శ్లో|| బ్రాహ్మణార్ధే గవార్తే వా దేహత్యాగోఽనుసస్కృతః|

స్త్రీబాలాభ్యుపపత్తా చ బాహ్యేనాం సిద్ధికారణమ్||

గో, బాల, బ్రాహ్మణ,స్త్రీలను కాపాడేందుకు ఇతరదురుద్దేశాలు లేని వారై ఈ ప్రతిలోమజాతులవారు ప్రాణాలు విడిచినట్లయితే వారికి్కూడా స్వర్గాది పుణ్యలోక ప్రాప్తి కలుగుతుంది.

శ్లో|| బీజమేకే ప్రశంసంతి క్షేత్రమన్యే మనీషిణః|

బీజ క్షేత్రే తథైవాన్యే తత్రేయం తు వ్యవస్థితి: ||

కొందరు బీజం గొప్పదని పొగుడుతారు. ముఖ్యం అంటారు. మరికొందరు క్షేత్రానిదే గొప్పంటారు. బీజక్షేత్రాలు రెండూ గొప్పవంటారు కొందరు. అవి ఇలా నిర్ణయించాలి.

శ్లో|| అక్షేత్రే బీజముత్సృష్ట మంతరైవ వినశ్యతి|

అబీజక మపి క్షేత్రం కేవలం స్థండిలం భవేత్||

చౌడునేలలో విత్తనం విత్తితే ఏమైనా ప్రయోజనంఉందా? అది మొల కేత్తదే| మేలైన క్షేత్రం ఉన్నా ఎటువంటి బీజాలూ విత్తనపుడు అది కొన్నాళ్లకి బీడు భూమిగా మారిపోదా? కనుక క్షేత్రం - బీజం రెండూ మంచివై ఉండాలి.

శ్లో|| యస్మాద్బీజ ప్రభావేణ తిర్యగ్జా ఋషయోన్ భవన్|

పూజితాశ్చ ప్రశస్తి శ్చ తస్మాద్బీజం ప్రశస్యతే||

బీజం ప్రధానం అనే పక్షంలో - ఏ కారణంచేత బీజం ముఖ్యమైనదో తిర్యక్ యోనులలో పుట్టినా వారు గొప్ప గొప్ప ఋషులై అందరిచేతా పూజితులైరో ఆ కారణంచేత బీజం శ్లాఘించబడాలి.

శ్లో|| బ్రాహ్మణా బ్రహ్మయోని స్థా యే స్వకర్మణ్యవస్థితాః|

తే సమ్యగుప జీవేయుః షట్కర్మాణి యథాక్రమమ్||

ఏ బ్రాహ్మణులు బ్రహ్మప్రాప్తికి కారణమైన వేదాలందు/ బ్రహ్మమునందు నిలకడ గలవారో, అనుష్టానాలు పాటించడంలో నియమాలచేత షట్కర్మలూ చక్కగా చేస్తారు.

బ్రాహ్మణుని ఆపద్ధర్మాలు

శ్లో|| అధ్యాపనం చాధ్యయనం యజనం యాజనం తథా|

దానం ప్రతిగ్రహశ్చైవ షట్కర్మాణ్యగ్రజన్మనః||

పైన ఉదహరించబడిన ఆరు ధర్మాలు ఏవనగా:-1. సాంగ వేదాధ్యయనం 2. వేదాలను అభ్యసింపచేయడం 3. యజ్ఞాలుచేయడం 4. యాగాలు చేయించడం 5. దానం ఇవ్వడం 6. దానం పుచ్చుకోవడం. ఇవీ బ్రాహ్మణుల ముఖ్యధర్మాలు.

శ్లో || షణ్ణాం తు కర్మణా మస్య త్రీణి కర్మాణి జీవికి|

యజనా ధ్యాపనే చైవ విశుద్ధాచ్చ ప్రతిగ్రహః||

ఈ ఆరుధర్మాల్లో మూడు బ్రాహ్మణులు జీవనానికి అనుసరించదగిన కర్మల.. అవి:- 1. అధ్యాపనం 2. యాగాలు చేయించడం 3. దానాలు పుచ్చుకోవడం. కాని శాస్త్ర బద్ధంగా చేయాల్సినవి.

శ్లో|| త్రయోధర్మా నివర్తంతే బ్రాహ్మణాత్ క్షత్రియంప్రతి|

అధ్యాపనం యాజనం చ తృతీయశ్చ ప్రతిగ్రహః||

బ్రాహ్మణుని అటుల నుంచి క్షత్రియుని విషయానికొస్తే అధ్యయనం యగాలు చేయడం - దానమివ్వడం అతనిచేత జరగాల్సినవి.

శ్లో|| వైశ్యం ప్రతి తథైవైతే నీవస్తే రన్నితి స్థితిః|

న తౌప్రతి హి తాన ధర్మాన్ మనురాహ ప్రజాపతిః||

వైశ్యునకు కూడ యాగాలు చేయించడానికీ, వేదాలు బోధించడానికీ, దానాలు తీసుకోడానికీ శాస్త్రం అంగీకరించదు.

శ్లో|| వేదాభ్యాసో బ్రాహ్మణస్య క్షత్రియస్య చ రక్షణమ్|

వార్తా కర్మైవ వైశ్యశ్చ విశిష్టాని స్వ కర్మసు||

బ్రాహ్మణునికి సాంగ వేదాధ్యయనం, క్షత్రియునికి ప్రజాసంరక్షణం, వైశ్యునికి వర్తకం, జీవనం కోసం అనుష్ఠించాల్సిన ధర్మాలు.

శ్లో|| అజీవం స్తు యథోక్తేన బ్రాహ్మణః స్వేన కర్మణా|

జీవేత్ క్షత్రియ ధర్మేణ సహ్యస్య ప్రత్యనంతర: ||

బ్రాహ్మణుడు తన ధర్మాన్ని నిర్వర్తించడం ద్వారా నిత్యజీవికకు విఘాతం ఏర్పడితే, దానిని వదలి క్షత్రియవృత్తి అయిన నగర గ్రామపాలనచేత జీవితం గడపవచ్చు|

శ్లో|| ఉ బాభ్యా మప్య జీవం స్తుకథం స్యాదితి చేద్భవేత్|
కృషి గో రక్ష మాస్థాయ జీవేద్వై శ్యస్య జీవికామ్||
వైశ్య వృత్త్యాపీ జీవం స్తు బ్రాహ్మణః క్షత్రియోపివా|
హింసా ప్రాయాం పరాధీనాం కృషిం యత్నేన వర్జయేత్||

ఆపద్ధర్మంగానైనా క్షత్రియోచిత వృత్తి ఉపకరించనపుడు లేదా అందుకు అవకాశం లేకపోయినపుడు గాని వైశ్యవృత్తి అయిన పశుపాలన, సేద్యం, వర్తకం మొదలగునవి అవలంబించవచ్చు|

అట్లని అన్ని రకాల సరకులూ విక్రయించరాదు. (అవి మున్ముందు చెప్పబడును)

స్వయంకృతమైన కృషి మొదలగునవి బ్రాహ్మణుడు చేసినా, ఆపద లేనపుడు మాత్రం ఋతం - అమృతాదులచే జీవించవచ్చు|

శ్లో|| కృషిం సాధ్వితి మన్యం తే సా వృత్తి స్సద్విగరితా|
భూమిం భూమి శయాంశ్చైవ హంతి కాష్ఠమయోముఖమ్||

కొందరు సేద్యమే ఉత్తమమైన కృషి అంటారు. ఇది సజ్జనులకు నింద్యమైనది. ఎందుకనగా నాగలి, గొడ్డలి, పాట మొదలగు ఇనుప మొనలు గల సాధనాలు భూమిని భూమిలోపల తలదాచుకొనే ప్రాణులను చంపే అవకాశం ఉన్నందున అది అనర్హమైనదే అని అందరూ ఒప్పుకొంటారు.

శ్లో|| ఇదంతు వృత్తివైకల్యాత్త్యజతో ధర్మనైపుణ్యమ్|
విట్పణ్యముద్ధృతో దారం విక్రేయం విత్తవర్ధనమ్||

బ్రాహ్మణునకు గాని, క్షత్రియునకు గాని తన వృత్తి వల్ల జీవనం దుర్లభమైనపుడు, ధర్మం కోసం పస్తులతో మాడకుండా కేవలం జీవిక నిలుపుకోవడం కోసం (ధన సంపాదన నింద్యము కానివి) ఇప్పుడు చెప్ప బడును.

శ్లో|| సర్వా రసానపో హేత కృతాన్నం చ తిలైస్సహ|

అశ్మనో లవణం చైవ పశవో యే చ మానుషాః||

మొదట విడువదగినవి చెప్పబడుతున్నవి.....తెల్లావాలు, నువ్వులు, నువ్వులపొడి కలిపినట్టి అన్నం, రకరకాల రాళ్లు - పలకలు, ఉప్పు, జంతుజాలం (పక్షులు-మృగాలు) వీటి విక్రయం ని షేధం. ఇట్లే....

శ్లో|| సర్వం చ తాంతవం రక్తం శాణక్షైమావికాని చ|
అపిచేత్స్యురరక్తానీ ఫలమూలే తథౌషధీః||

రంగురంగులు నూలు బట్టలు, గోగునార - అవిశనారతో నేసినవీ పనికిరావు (ఇవి రంగులేకున్నా సరే|) కంబళ్లు విక్రయించ రాదు. పళ్లు-దుంపలు-ఓషధి మూలికలు నిషేధం. ఇంకా....(తదుపరి శ్లోకంతో అన్వయం)

శ్లో|| అపశ్శస్త్రం విషం మాంసం సోమం గంధాంశ్చ సర్వశః|
క్షీరం హైద్రం దధి ఘృతం తైలం మధు గుడం కుశాన్||

నీరు, శస్త్రములు, విషం, మాంసం, సోమలత, సుగంధద్రవ్యములు, పాలు, తేనె, పెరుగు, నెయ్యి, నూనె, దర్భలు, బెల్లం....వీటిని కూడ విప్రుడు విక్రయించరాదు.

శ్లో|| అరణ్యాంశ్చ పశు సర్వాన్ దంష్ట్రిణశ్చ వయాంసి చ|
మద్యం నీలీం చ లాక్షాం చ సర్వాంశ్చైకశఫాంస్తథా||

అడవుల్లో పుట్టిన ఏనుగులు, కోటలు గల కౄరమృగాలు, మత్స్యములు, పక్షులు, జలజంతువులు, మద్యం, లక్క, కాలిగిట్టలు చీలి ఉండే జంతు జాలాన్ని విక్రయించరాదు.

శ్లో|| కామముత్పాద్య కృష్యాం తు స్వయమేవ కృషీవల:|
విక్రణీత తిలాష్ఛుద్ధాక్ ధర్మార్థమచిరస్థితాన్||

ఇతర తృణధాన్యాలతో పాటు, తిలలను కూడ సేద్యగాడు పండించి నపుడు, ఆ నువ్వుపంటను ఎక్కువకాలం ఉంచక వెంటనే విక్రయించేయాలి. బ్రాహ్మణుడు సేద్యం చేసినా ఇట్లే| తిలవిక్రయం నిషిద్ధం.

శ్లో|| భోజనాభ్యంజనాద్దానాద్యదన్యత్కురుతే తిలైః|
కృమిభూతః శ్వవిష్టాయాం పితృభిస్సహ మజ్జతి||

భోజనం, తలంటు, దానం.....ఈమూడు పనులలోను కాక ఇతరత్రా తిలలను ఉపయోగించేవాడికి కుక్కమలంలో తిరుగాడే పురుగు జన్మ ప్రాప్తిస్తుంది.

శ్లో|| సద్యః పతతి మాం సేన లాక్షయా లవణేన చ|

త్ర్య హేణ శూద్రీభవతి బ్రాహ్మణః క్షీరవిక్రయాత్||

లక్క, మాంసం, ఉప్పు వీటిని విక్రయిస్తే, వాడు వెంటనే భ్రష్టత్వం పొందుతున్నాడు. పాలు అమ్మడం వల్ల విప్రునికి మూడు రోజుల్లో శూద్రత్వం ప్రాప్తిస్తుంది.

శ్లో|| ఇతరేషాం తు పణ్యానాం విక్రయాదిహ కామతః|

బ్రాహ్మణస్స పరాత్రేణ వైశ్యభామ నియచ్ఛతి||

ఇంతవరకు చెప్పిన మాంసాదులకంటే తక్కిన వస్తువులలో శాస్త్ర నిషిద్ధమైనవి ఏవి అమ్మినా, జీవిక కోసమే అయినా విప్రుడు వారం రోజుల్లో శూద్రుడవుతాడు.

శ్లో|| రసా రసైర్నిమాతవ్యా న త్వేవ లవణం రసై: |

కృతాన్నం చాకృతాన్నేన తిలా ధాన్యేన తత్సమాః||

బెల్లం మొదలగు రసద్రవ్యాల్ని సరికిసరి పరిమాణంలో ద్రవ్యమార్పిడి — చేసుకోవచ్చు! కాని ఉప్పును మాత్రం దేనికీ మార్చి తీసుకోరాదు. వండిన అన్నాన్ని, వండని బియ్యానికి మార్చుకోవచ్చు! నువ్వులను కూడ సరికిసరి మార్చుకోవచ్చు.

శ్లో|| జీవేదేతేన రాజన్యస్స ర్వేణాప్యనయం గతః|

నత్వేవ జ్యాయసీం వృత్తిమభిమన్యేత కర్హిచిత్||

క్షత్రియునికి ఆపద్ధర్మంగా చెప్పబడినవి ఇవి:- పైన బ్రాహ్మణునకు నిషిద్ధంగా చెప్పబడినవస్తువులను రాజుతన జీవికకు లోపం ఏర్పడినపుడు విక్రయించవచ్చు! అనగా వైశ్యవృత్తి చేపట్టవచ్చు! క్షత్రియేతరుడైనా బ్రాహ్మణవృత్తి చేత జీవించరాదు.

శ్లో|| యో లోభాదధమో జాత్యా జీవేదుత్కృష్టకర్మభిః|

తం రాజా నిర్ధనం కృత్వా క్షిప్రమేవ ప్రవాసయేత్| |

హీన జాతులలో పుట్టినప్పటికీ - ఉత్కృష్టమైన జాతిధర్మాలతో ఎవరైతే

జీవిస్తారో అట్టివారిని కని పెట్టి – వాని ధనాలను రాజుచేత కొల్లగొట్టించి అట్టివారికి దేశ బహిష్కార శిక్ష విధింపజేయాలి.

శ్లో|| వరం స్వధర్మో విగుణీ న పారకఃస్వనుష్ఠితః|
పరధర్మేణ జీవ హి సధ్యః పతతి జాతితః||

గుణవంతమైనదా – కాదా అనే యోచనపక్కన బెట్టి తనకు నిర్దేశించిన ధర్మాన్నే తాను అనుష్ఠించాలి. ఇది అన్ని జాతులకూ వర్తిస్తుంది. పరధర్మాలు పాటించడం వల్ల జాతి భ్రష్టుడూ – తుదకు దేశభ్రష్టుడు అవుతాడు.

శ్లో|| వైశ్యోఽ జీవన్స్వధర్మేణ శూద్రవృత్త్యాపి వర్తయేత్|
అనాచారన్న కార్యాణి నివర్త్త చ శక్తి మా||

స్వంత వృత్తి అయిన వ్యాపారాదులు కలిసిరాక, వాటివల్ల జీవింపజాలక, ఇతరుల ఉచ్ఛిష్టాలు భుజించలేక జీవికకై అలమటించే వైశ్యుడు, బ్రాహ్మణులకు మాత్రము శుశ్రూషచేసి జీవించవచ్చు! ఆపదలగాక, కావాలనుకుంటే శుశ్రూష మానవచ్చు|

శ్లో|| ఆశక్నువంస్తు శుశ్రూషాం శూద్రః కర్తుం ద్విజన్మనామ్|
పుత్రదారాత్యయం ప్రాప్తో జీవేత్కారుకకర్మభి||

శూద్రుడు ఇటువంటి ద్విజశుశ్రూషలను చేయజాలక జీవికకై అనుసరించ దగ్గ ఆపద్ధర్మం – భక్ష్య భోజ్యాలు చేసి, అమ్మి బతుకు కొన సాగించడమే!

ఇంక... వడ్రంగం, శిల్పకార వృత్తి, చిత్రలేఖనం, వాయిద్య వృత్తు లవలంబించ వచ్చనడానికి ఈక్రింది శ్లోకమే ప్రమాణం:

శ్లో|| యైః కర్మభిః ప్ర చరిత్రశుశ్రూష్యంతే ద్విజాతయః|
తాని కారుకకర్మాణి శిల్పాని వివిధాని చ||

బ్రాహ్మణుని ఆపద్ధర్మ విశేషము

శ్లో|| వైశ్యవృత్తి మనాతిష్ఠ బ్రాహ్మణః స్వే పథి స్థితః|
అవృ త్రికర్శితస్సీదన్ని మం ధర్మం సమాచరేత్||

బ్రాహ్మణుడు వేరే జీవనంలేక కృశిస్తూన్నప్పుడు మాత్రం క్షత్రియ వైశ్య వృత్తులను అవలంబించవచ్చు|అట్లు 'జరగని సందర్భాలలో జీవికకు లోటు

ఏర్పడితే ఈ ఆపద్ధర్మాలు ఆచరించవచ్చు|

శ్లో|| సర్వతః ప్రతిగృహీయాద్బ్రాహ్మణ స్వనయం గతః|
పవిత్రం దుష్యతీత్యేతద్ధర్మతో నోపపద్యతే||

బ్రాహ్మణుని ఉనికికి ప్రమాదం వాటిల్లినపుడు, ఎవ్వరిచేతిదానమైనా తీసుకోవచ్చు| గంగా జలం నిత్యం పవిత్రం, అదీ కాలిబాటల్లోని నీటినైనా పునీతం చేస్తుందే కాని పాడు చేయదు కదా|

శ్లో|| నాధ్యాపనాద్యాజనాద్వా గ రీతా ద్వా ప్రతిగ్రహాత్|
దోషో భవతి విప్రాణాం జ్వలనాంబుసమా హితే ||

తమ స్వభావం చేతనే పరిశుద్ధులైన విప్రులకు యాజనం - అధ్యాపనం - దానం పుచ్చుకోవడం అనేవి ఉండనే ఉన్నాయి.

ఉదకంతోను - అగ్నిహోత్రంతోను సమానులైన ఇట్టి విప్రులకు స్వభావ శుద్ధత వల్ల దోషమంటదని తాత్పర్యం.

శ్లో|| సీదద్భిః కుప్యమిచ్ఛద్భిర్ధనం వా పృథివీపతిః|
వాచ్యస్స్యా త్స్నాతకై ర్విప్రై రదిత్సం స్త్యాగమర్త తి||

కుటుంబ భారాన్ని మోసే నిమిత్తం శ్రమించే విప్రుడు బంగారం వెండి తప్ప ఇతర ధాన్యాదులను - యాగం వంటి వాటికోసం రాజునైనా ఆశ్రయించి తెచ్చుకోవచ్చు| ఒక వేళ రాజు అన్యాయార్జితుడే అయినా, లోభికాకుంటే అడగాలి. లేకుంటే విడవాలి.

శ్లో|| అకృతం చ కృతాత్ క్షేత్రా దౌరజావికమేవ చ|
హిరణ్యం ధాన్య మన్నం చ పూర్వం పూర్వమదోషవత్||

దున్నిన చేలలో పండిన ధాన్యంకంటే, దున్నక దానికి అదే పండే ఆహారాలు వంటివి కోరాలి. గోవులు, మేకలు, గొఱ్ఱలు, బంగారం, ధాన్యం, అన్నం....ఈ వరసక్రమంలో అతి అధమస్థాయిలో ఉన్నది అన్నం. కనుక ఆఖరుగా కోరదగినదీ – జీవిక నిల్పుకోడానికి తప్పనిదీ ఇది మాత్రమే!

శ్లో|| సప్త విత్తాగమా ధర్మ్యా దాయో లాభః క్ర యో జయః|
ప్రయోగః కర్మయోగ శ్చ సత్ప్రతిగ్రహ ఏవ చ||

దాయ భాగంగాసంక్రమించినదీ, వంశపారంపర్యంగా సంక్రమించినది, స్నేహం వల్ల లభించే ద్రవ్యం, కొన్న వస్తువులు ఇవి నాలుగు వర్ణాల వారికీ ధర్మబద్ధమైనవి. జయించినందువల్ల లభ్యమైనది గనుక రాజుకు ధర్మము. వర్తకం - వడ్డీ ద్వారా లభించే సొమ్ము వైశ్యునికి ధర్మం. ధర్మ బద్ధంగా ఏదీ లభించనపుడే విప్రుడు దానాదుల వెంట పడవలసినది.

శ్లో|| విద్యా శిల్పం భృతి సేవా గోరక్షం విపణిః కృషిః|
ధృతిర్భైక్ష్యం కుసీదం చ దశ జీవన హేతవః||

చాతుర్వర్ణాల వారికి ఆపద్ధర్మాలుగా జీవికనిల్పుకోడానికి ఇవీ ధర్మాలు:

ఆపత్సమయాల్లో వైద్యం, తర్కం, శిల్పం, మొదలగు వృత్తులు అవలంబించడం, రాజులకొలువు, గోపాలనం, సేద్యం, వర్తకం, బిచ్చమెత్తడం, వడ్డీ మీద జీవించడం దూష్యం కావు. అయితే...

శ్లో|| బ్రాహ్మణః క్షత్రియో వాపి వృద్ధిం నైవ ప్రయోజయేత్|
కామం తు ఖలు ధర్మార్థం దద్యాత్పాపీయసేల్పికామ్||

బ్రాహ్మణ - క్షత్రియులు ఆపద్ధర్మంగానైనా ధనాన్ని వడ్డీ కిచ్చుట అనేది చేయరాదు. కాని వారి ధనం వల్ల వచ్చే వడ్డీ ధార్మిక ప్ర.జసాల నిమిత్తం వినియోగపడేటపుడు పాతిక/అర వడ్డీగా తీసుకోవచ్చు|

శ్లో|| చతుర్థమాదదానోఽపి క్షత్రియో భాగమపది|
ప్రజా రక్షణ పరం శక్త్యా కిల్బిషాత్ ప్రతిముచ్యతే||

క్షత్రియునికి ఎంత ఆపద ఎదురైనా, పురజనులనుంచి 4వ భాగం మించకుండా పన్ను తీసుకోరాదు. అధిక శ్రద్ధతో ప్రజాపాలన చేసే రాజుకు ఇది వర్తించదు. విలువను బట్టి పన్నులు వేయవచ్చు| తన ఆపత్సమయం లోనూ రాజు ప్రజారక్షణకే ప్రాధాన్యం ఇవ్వాలి.

శ్లో|| స్వధర్మో విజయస్తస్య నాహవే స్యా త్పరాఙ్ముఖః|
శస్త్రేణ వైశ్యా రక్షిత్వా ధర్మమాహార యేద్బలిమ్||

ఎందుకంటే...క్షత్రియునికి యుద్ధమే స్వధర్మం......యుద్ధంలో రాజెన్నడూ విముఖత ప్రదర్శించకూడదు. అస్త్రశస్త్రాదులు ప్రయోగించి అయినా సరే| వైశ్యులను

చోరాదులనుంచి రాజే కాపాడాలి. వారి దగ్గర్నుంచి కప్పం గ్రహించాలి. అమ్మకపు పన్ను తీసుకోవాలి.

శ్లో|| దాన్యేఽఅష్టమం విశాం శుల్కం వింశం కారావణావరమ్|
కర్మోపకరణా శ్శూ ద్రో: కారవః శిల్పిన స్తథా||

ఆ సుంకములు ఈ రీతిగా ఉండవచ్చు!......

ఇరవై భాగాల ధాన్యంలో 8 వ వంతు, లేదా 12 వ వంతును తీసుకోవాలి. ఇది లాభంలోని వాటా అయి ఉండాలి. మరీ దీనస్థితి యందున్నప్పుడు 4వ వంతు తీసుకోవచ్చు! మిగిలిన వృత్తి పనివారికి పన్నుకు బదులుగా పని చేయించుకోవాలి.

శ్లో|| శూద్రస్తు వృత్తిమాకాంక్షణ క్షత్రమారాధయేద్యది|
ధనినం వాప్యుపారాధ్య వైశ్యం శూద్రో జిజీవిషేత్||

శూద్రుడు బ్రాహ్మణునకు శుశ్రూష చేయడానికి ఒప్పుకోకపోతే అతడిని క్షత్రియ-వైశ్యులకు శుశ్రూష చేయడానికి రాజు ఒప్పించాలి. వీటికి కూడా అతడు విముఖుడైన పక్షంలో ఇంతకుముందు చెప్పబడిన వృత్తులనా శ్రయించాలి.

శ్లో|| స్వర్గార్థ ముభయార్థం వా విప్రానారాధయేత్తు పః|
జాతబ్రాహ్మణశబ్దస్య సా హ్యస్య కృతకృత్యతా||

వాస్తవంగా స్వర్గలోక ప్రాప్తి కోసం శూద్రునికి బ్రాహ్మణ శుశ్రూష ఉత్తమం. కాని, జీవిక సాగడానికి ధనం అవసరం కదా| అది బ్రాహ్మణుల వద్ద అంతగా లభ్యంకానపుడు పైన చెప్పినవి ఆలోచించాలి.

శ్లో|| విప్ర సేవైన శూద్రస్య విశిష్టం కర్మ కీర్త్యతే|
యదతోఽన్యద్ధి కురుతే తద్భవత్యస్య నిష్ఫలమ్||

ఏది ఏమయినా శూద్రునికి బ్రాహ్మణ సేవ జన్మసాఫల్యాన్ని కలిగిస్తుంది. కనుక - ఇతర వృత్తుల కంటే బ్రాహ్మణ శుశ్రూషయే ముఖ్య కార్యమని శాస్త్రవచనం. ఇట్టివెన్ని చేసినా నిష్ఫలమే!

శ్లో|| ప్రకలా తస్య తై ర్వృత్తి: స్వకుంటుంబాద్యథార్హ్వ తః|
శక్తిం చావేక్ష్య దాక్ష్యం చ భృత్యానాం చ పరిగ్రహమ్||

శూద్రునికి పరిచర్యలో గల సామర్థ్యాన్ని బట్టి, పనుల్లో వాడికున్న

ఉత్సాహాన్ని బట్టి - కుటుంబాన్ని వాని పై ఆధారపడిన వారిని బట్టి జీవికకు కావలసినవన్నీ, విప్రుడు తమ ఇంటినుంచే సమకూర్చాలి.

శ్లో|| ఉచ్ఛిష్ట మన్నం దాతవ్యం జీర్ణాని వసనాని చ|
పులాకాశ్చైవ ధాన్యానాం జీరాశ్చైవ పరిచ్ఛదాః||

తననే ఆశ్రయించిన శూద్రునికి మిగిలిన అన్నం, పాతబట్టలు, అంతగా వాడని బట్టలు, ఒక పంట కొత్తగా చేతి కొచ్చేటపుడు పాతధాన్యం వంటివి అతడికిచ్చేయాలి.

శ్లో|| న శూద్రే పాతకం కించి న్న చ సంస్కారమర్హతి|
నాన్యాధికారో ధర్మేఽస్మి న్న ధర్మాత్ ప్రతిషేధనమ్||

నీషిద్ధాహారాలైన ఉల్లిగడ్డలు వంటివి ఎన్నో శూద్రునికి పాపం అంటదు. బ్రాహ్మణ ధిక్కార-తిరస్కారములు మహాపాపము. అహింస అనేది సర్వవర్ణాల వారికీ అనుసరణీయమే! ఉపనయనం - అగ్నిహోత్రం శూద్రులకు లేవు. స్వధర్మ ని షేధం లేదు.

శ్లో|| ధర్మేప్సవస్తు ధర్మజ్ఞా|
స్సతాం వృత్తమనుష్ఠితాః||
మంత్ర వర్జం న దుష్యంతి|
ప్రశంసాం ప్రాప్నువంతి చ||

ధర్మానుష్టానం కోరే స్వధర్మనిరతులైన శూద్రులు పెద్దల అనుష్టానాలు ఆచరిస్తూ, వేరే మంత్రాలను ఉచ్చరించక పంచయజ్ఞాలను ఆచరిస్తే వారికి దోషం లేదు. పైగా వారు లోకంలో కీర్తిమంతులౌతారు.

శ్లో|| శక్తేనా పి హి శూద్రేణ న కార్యో ధన సంచయః|
శూద్రోహి ధన మాసాద్య బ్రాహ్మణానేవ బాధతే||

శూద్రుడు ధన సంపాదనలో సమర్థత ఉన్నప్పటికీ, కుటుంబాన్ని పోషించుకోడానికి మించిన ధనాన్ని సంపాదించకూడదు. ఆ విధంగా విరివిగా ధనసంపాదన చేస్తే, ధర్మశాస్త్ర పరిజ్ఞాన శూన్యత చేత బ్రాహ్మణులనే హింసించగలడు.

శ్లో|| ఏతే చతుర్ణాం వర్ణానా మాసద్ధర్మాః ప్రకీర్తితాః|
యాన్ సమ్యగను తిష్టంతో ప్రజంతి పరమాంగతిమ్||

ఈ నాలుగు వర్గాల వారికి ఆపదలందు అనుష్టించాల్సిన ధర్మాలతో సహా వివరించడం జరిగింది. వీటిని చక్కగా అనుష్ఠించేవారు, అవి చెయ్యడం వల్ల - నిషేధించినవి చెయ్యక ఉండటం వల్ల పాపరహితులై మోక్షాన్ని పొందగలరు.

శ్లో|| ఏషధర్మ విధిః కృత్స్న శ్చాతుర్వర్ణస్య కీర్తితః|
అతఃపరం ప్రవక్ష్యామి ప్రాయశ్చిత్తవిధిం శుభమ్||

నాలుగు వర్ణాలవారి ఆచారవ్యవహారాలు పూర్తిగా వివరించాను. ఇంకా మేలు కలిగించే ప్రాయశ్చిత్త విధానం చెప్పనున్నాను. అని భృగువు పలికాడు.

ఇతి మానవధర్మశాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం దశమోఽధ్యాయః.

భృగువుచే చెప్పబడిన తనతసంహిత అను మనుధర్మశాస్త్రంలో పదవ అధ్యాయం సమాప్తం.

మనుస్మృతిః

(మానవ సంహిత)
సవ్యాఖ్యాన ఆంధ్ర తాత్పర్య సహితము

మనుధర్మ శాస్త్రము – 11 – పదకొండవవ

అధ్యాయము

శ్లో|| సాంతానికం యక్ష్యమాణ మధ్వగం సర్వవేదసం|
గుర్వర్థం పితృ మాత్రర్థం స్వాధ్యా యార్థ్యుపతాపిన: ||
నవైతాన్ స్నాతకాన్ విద్యాద్బ్రాహ్మణాన్ ధర్మభిక్షుకాన్|
నిస్వేభ్యో దేయమే తే భ్యో దానం విద్యా విశేషతః||

(ఈ అధ్యాయంలో దాన విషయాలు ప్రధానంగా చెప్పబడటంచేత, ముందుగా దానారులెవరెవరో నిరూపించ బడుతున్నారు.....)

పెళ్లి చేసుకోగోరువారు, తప్పకుండా చేయవలసి ఉన్న జ్యోతిష్టోమాది యాగాలు చేయగోరువారు, బాటసారి, తన యావద్దనం వెచ్చించి విశ్వజిద్యాగం చేయగల్గినవాడు, విద్య నేర్పిన గురువు యొక్క కుటుంబ పోషణకు – స్వకుటుంబ పోషణకు వేదాధ్యయనానికి కావలసిన గ్రాసవాసాలు కోరువారు, వ్యాధిగ్రస్తులు వీరు, నిర్ధనులతో కలిసి మొత్తం 9 రకాలవారు ధర్మంగా యాచనకు వచ్చినపుడు వారి యోగ్యతలను బట్టి ఆయా వస్తు/ ద్రవ్య/ సంభారములు దానంగా ఇవ్వాలి. వీరే దానారులు.

శ్లో|| ఏతేభ్యో హి ద్విజా భ్యో దేయ మన్నం సదక్షిణం|

ఇతరేభ్యో బహిర్వేది కృతాన్నం దేయ ముచ్యతే||

ఈ తొమ్మిది రకాల వారికి యజ్ఞవాటికలో అన్నం పెట్టవచ్చు. మిగిలిన వారికి యజ్ఞవేదికకు ఆవల అన్నం పెట్టవలే! అయితే ధనదాన విషయంలో ఏనియమాలూ లేవు.

శ్లో|| ధనాని తు యథాశక్తి విప్రేషు ప్రతిపాదయేత్|
వేద విత్సు వివిక్తే షు ప్రేత్య స్వర్గం సమశ్నుతే||

ధనం, గోవులు, భూమి, బంగారం మొదలగునవి వేద విదులు శక్తిననుసరించి భార్యపుత్రాదులుగల బ్రాహ్మణులకు దానంగా ఇవ్వాలి. అటువంటి దానాల వల్ల దాతలకు స్వర్గాది పుణ్యలోకప్రాప్తి.

శ్లో|| యద్ధనం యజ్ఞ శీలానాం దేవస్వం తద్విదుర్బుధాః|
ఆయజ్వనాం తు య ద్విత్త మాధురస్వం తదుచ్యతే||

యజ్ఞం చేసే స్వభావం గల వారి ధనం ఏది ఉన్నదో అది యాగాదులందు వినియోగపరచడాన్ని దేవతాద్రవ్య వినియోగం అనీ, కానిదానిని ఆసుర ద్రవ్య వినియోగం అనీ అంటారు. కనుక యాగం ద్వారా ద్రవ్యం దైవద్రవ్యంగా మార్చుకోవాలి.

శ్లో|| న తస్మిన్ ధారయే ద్దండం ధార్మికః పృథివీ పతిః|
క్షత్రియస్య హి బాలిశ్యా బ్రాహ్మణ స్సీదతి క్షుధా||

బ్రాహ్మణుడు ఇంతకు పూర్వం చెప్పబడిన యజ్ఞాంగానికై ద్రవ్యమును దొంగిలించినా, బలాత్కారంగా లాక్కొన్నా రాజు అతన్ని దండించకూడదు. క్షత్రియుని అవివేకం వల్ల బ్రాహ్మణునికే నాశనం.

శ్లో|| తస్య భృత్యజనం జ్ఞాత్వా స్వకుటుంబాన్మ హీపతిః|
శ్రుతి శీలే చవిజ్ఞాయ వృత్తిం ధర్మ్యాం ప్రకల్పయేత్||

బ్రాహ్మణుడు తప్పక పోషింపదగినవారిని కని పెట్టి వారి విద్యాప్రావీణ్యత పరీక్షించి అందుకు తగినట్లుగా శాస్త్ర విరుద్ధంకాని జీవికను తన ఇంటి నుంచి (పై చెప్పిన వారిలో) కల్పించాలి.

శ్లో|| న యజ్ఞార్థం ధనం శూద్రా ద్విప్రోభిక్షేత కర్హిచిత్|

యజమానో హి భిక్షిత్వా చండాలః ప్రేత్యజాయతే||

బ్రాహ్మణుడేటువంటి సమయంలో అయినా, యజ్ఞం నిమిత్తం ధనం శూద్రుని దగ్గర్నుంచి యాచించకూడదు. అలా శూద్ర ద్రవ్యంతో యాగంచేస్తే చండాల జన్మ వస్తుంది. అయాచితంగా ఎవరిచ్చిన ద్రవ్యమైనా యాగానికి పనికొస్తుంది. ఇదే ధర్మసూక్ష్మమంటే.

శ్లో|| యజ్ఞార్థమఠం భిక్షిత్వా యో న సర్వం ప్రయచ్ఛతి|
స యాతి భాసతాం విప్రః కాకతాం వా శతం సమా||
దేవస్వం బ్రాహ్మణ స్వం వా లోభేనో పహీన స్త్రియః|
స పాపాత్మా పరే లోకేగ్రధోచ్ఛిష్ట న జీవతి||

యజ్ఞం నిమిత్తం ద్రవ్యం సంపాదించి, దాన్నంతటినీ ఆ కార్యానికి వినియోగించడో అతడికి గ్రద్ధ జనో - కాకి జనో ప్రాప్తిస్తుంది. దేవాలయాల్లో పూజనిమిత్తం ఇచ్చిన ద్రవ్యాన్ని, పూజారి విప్రుల ద్రవ్యాన్ని అపహరిస్తాడో, జన్మాంతరమున గ్రద్ధలు తినగా మిగిలినది తింటాడు

శ్లో|| ఇష్టం వైశ్వానరీం నిత్యం సర్వపే దబ్ద పర్యయే|
క్లుప్తానాం పశు సో మానాం నిష్కృత్యర్థమసంభవే||

పాత ఏడాది గడిచి, కొత్త ఏడాది వచ్చే చైత్రమాసంలో గత ఏడాది పశు సోమయాగాలు చేయనప్పుడు తద్దోషపరిహారార్థం ఎల్లప్పుడూ శూద్రాదుల నుంచి అయినా ధనాన్ని సంగ్రహించి వైశ్వానరేష్టి చేయాలి.

శ్లో|| ఆపత్క ల్పేన ధర్మం కురుతేనాపది ద్విజః|
స నాప్నోతి ఫలం తస్య పరత్రేతి విచారితమ్||

ఏ ద్విజుడు ఆపత్కాలంలో విధించిన ధర్మాలతో, ఆపదలేని కాలంలో కూడ యజ్ఞాలు అనుష్టిస్తాడో (అనగా - ధర్మశాస్త్రం చెప్పనీరీతిగా శూద్రాదులనుంచి యాచించి యాగం చేయడం వంటివి....) ఆ విధంగా అనుష్టించే యజ్ఞాదిక్రియలు పరలోకంలో నిష్ఫలం అవుతాయని మన్వాదులు వివరించారు.

శ్లో|| విశ్వైశ్చ దేవైస్సాధ్యైశ్చ బ్రాహ్మణేశ్చమహర్షి భిః|
ఆపత్సు మరణాద్భీతైర్విధేః ప్రతినిధిః కృతః||

విశ్వేదేవులు, సాధ్యులు, మహరులు, బ్రాహ్మణులు, ముఖ్యయాగాలు చేయడానికి వెళుచినట్లయితే, అప్పుడు వైశ్వానరేష్ఠి వంటివి వాటికి బదులుగా చెప్పబడ్డాయి. ముఖ్యేషులు జరిగించడానికి వీలున్నప్పుడు, వాటినే చెయ్యా లి.

శ్లో|| ప్రభుః ప్రథమకల్పస్య యోఽ నుకల్పేన వర్తతే|
న సాంపరాయికం తస్య దుర్మతేర్విద్యతే ఫలమ్||

ప్రధానమైన కర్మానుష్టానాలు చెయ్యగలిగేశక్తి వున్నా, అవి మానివేసి ఆపత్కాలంకోసం చెప్పబడిన కర్మాచరణం మీద దృష్టి పెట్టడం దుర్బుద్ధి అవుతుంది. దీనివల్ల పరలోకంలో ఉత్తమ గతులుగాని, దోషపరిహారాలు గాని లభించవు.

శ్లో|| న బ్రాహ్మణో వేదయేత కించిద్రాజని ధర్మవిత్|
స్వవీర్యేణైవ తాక్ఛిష్యాన్మానవానవ కారిణః||

ధర్మం తెలిసిన వాడైన బ్రాహ్మణుడు, తనమీద ఎవరైనా అపకారానికి పాల్పడితే, అది రాజువరకూ వెళ్లనివ్వక, తన మంత్రశక్తిచేతనే అభిచారాది క్రియలతో తనకు అపకారం చేసిన వాడిని చచ్చేలాగ చెయ్యెచ్చు! కాని ఇలాగే అందర్నీ అభిచార హోమాలు చేసి చంపాలనుకోవడం అన్యాయం. విన్నవించదగినవి రాజుకు విన్నవించవలసినదే!

శ్లో|| వ్వవీర్యాద్రాజవీర్యాచ్చ స్వవీర్యం బలవత్తరమ్|
తస్మా త్స్వేనైన వీర్యేణ నిగృహ్ణీయాదరీEద్విజః||

క్షత్రియుని వీరత్వం కంటే, బ్రాహ్మణుని వీరత్వం మంత్రబలం చేత చాలా అధికం. కనుక శత్రుస్థానంలో ఉన్న వాడిని, తానే స్వయంగా బ్రాహ్మణుడు అంత మొందించాలి. అలా చెయ్యగలడు కూడా!

శ్లో|| శ్రుతీరధర్వాంగిరసీ: కుర్యాదిత్యవిచారయన్|
వాక్ శస్త్రం వై బ్రాహ్మణస్య తేన హన్యాదరీE ద్విజ: ||
తదస్త్రం సర్వవర్ణానామనివార్యం చ శక్తితః|
తపోవీర్యప్రభవేణ అవధ్యానపి బాధతే||

అధర్వవేదంలో చెప్పబడిన, ఆంగారసఋషి సంబంధ అభిచార మంత్రాల్ని

ప్రయోగించవచ్చు! ఎందుకంటే... ఈ మంత్రాల ఉచ్చారణయే బ్రాహ్మణునికి వాగ్బాణం లాంటిది. ఈ అస్త్రాలు ఎంత బలమైనవంటే.... శత్రువులెంత బలిష్టులైనా,తమ తపఃప్రభావంచేత వారిని తుదముట్టించేటంత శక్తి గలవి.

శ్లో|| క్షత్రియో బహువీర్యేణ తరేదాపదమాత్మనః|

ధనేన వైశ్యశూద్రౌ తు జప హోమైర్ద్విజోత్తమః||

రాజు తన బాహుబలంచేత తన ఆపద తప్పించుకోగలడు. వైశ్యశూద్రులు ధనం' వెదజల్లి ఆపదలోంచి బైటకురావచ్చు! బ్రాహ్మణుడు అభిచార యోగం వల్లనే దీన్ని సాధిస్తాడు.

శ్లో|| విధాతా శాసితో వక్తా మైత్రో బ్రాహ్మణ ఉచ్యతే|

తస్మై వా కుశలం బ్రూయాన్న శుష్కాం గిరమీరయేత్||

శాస్త్ర విహితానుష్ఠానాలో నర్చేవారు, పుత్ర - శిష్యాదులను శిక్షించేవారు, ప్రాయశ్చిత్తాది ధర్మాలు చెప్పేవారు, సకల భూతములందు మైత్రినే ముఖ్యంగా గలవారు బ్రాహ్మణులనబడతారు. అట్టి బ్రాహ్మణుని కొట్టుట తిట్టుట కూడదు.

శ్లో|| ఇంద్రియాణి యశః స్వర్గమాయుః కీర్తిం ప్రజాః పశూన్|

హంత్యల్ప దక్షిణో యజ్ఞస్తస్మాన్నేల్పధనో యజేత్||

(అన్నహీనో ద హేద్రాష్ట్రం మన్త్రహీనస్తు ఋత్విజః|

దీక్షితం దక్షిణా హీనో నాస్తి యజ్ఞ సమోరిపుః ||)

తక్కువ దక్షిణలతో యాగం చేస్తే అది కర్తయొక్క ఖ్యాతినీ స్వర్గాన్నీ, ఆయువునూ, సంతతిని, పశువులను కూడ నశింపజేస్తుంది. (అన్న దానలోపంతో జరిగిన యజ్ఞం రాజ్యాన్ని పాడుచేస్తుంది. మంత్రంహీనంగా ఉంటే, అది ఋత్విక్కులకు చేటు, దక్షిణలలో లోటు ఏర్పడితే దీక్షితుని దహిస్తుంది. కనుక సవ్యంగా చెయ్యకపోతే, ఆ యజ్ఞమంత శత్రువు ఇంకొకటిలేదు.)

శ్లో|| బ్రహ్మహా ద్వాదశ సమాః కుటీం కృత్వావనే వసేత్|

భైక్ష్యాశ్యాత్మ విశుద్ధ్యర్థం కృత్వా శవ శిరోధ్వజమ్||

బ్రహ్మహత్య చేసిన విప్రుడు 12 సం||కాలం అడవిలో/వనంలో ఒక పూరి పాక వేసుకొని జీవించాలి. తన చేత హతుడైన వాని పుర్రెనికాని, ఏదైనా కపాలాన్ని కాని

చేత్తోధరించి భిక్షాటన చేయాలి. బుద్ధిపూర్వకంగానే బ్రాహ్మణ హత్యచేస్తే, ఈ ప్రాయశ్చిత్త కాండ రెట్టింపుకాలం (24సం!) ఆచరించాలి. భిక్షాటనలో ఏమీ దొరకనపుడు, కేవలం జలం త్రాగి గడపాలి. ఈ బ్రాహ్మహత్యాదోషం క్షత్రియులకూ రెండింతలే! వైశ్యునికైతే 36సం||లు, శూద్రునికైతే నాల్గింతలు (48సం!!)

ప్రాయశ్చిత్త విధి

శ్లో|| కృతవాపనో నివ సేద్గ్రామాంతే గోవ్ర జేఽ వా |
ఆశ్ర మే వృక్షమూలే వా గోబ్రాహ్మణహితే రతః||

ఈ 12 సంవత్సరాల పాటు వ్రతం చేసేవాడు క్షౌరం చేయించుకొని గోళ్లు తీసేసి గో బ్రాహ్మణహితం కోరి, వారికి ఉపకారం చేస్తూ గ్రామసమీపంలో ఆవులమంద/ పుణ్యాశ్రమం/వృక్షమూలం వీటిలో ఏ ఒక్కదానిలోనైనా ఉండవచ్చు!

శ్లో|| బ్రాహ్మణార్థే గవాధే వా సద్యః ప్రాణాల పరిత్యజేత్|
ముచ్యతే బ్రహ్మహత్యాయా గోప్తా గోర్బ్రాహ్మణస్య చ||

ఈ 12 సంవత్సరాల వ్రతం మధ్యలో అగ్ని, ఉదకం, లేదా వధించేవాడి చేజిక్కిన ఆవును గాని - బ్రాహ్మణునిగాని కాపాడినట్లయితే ఆ యత్నంలో తన ప్రాణం కోల్పోవడం తటస్థిస్తే బ్రహ్మహత్యాదోషం నుంచి అతడు వెంటనే విడుదల పొందిన వాడౌతున్నాడు. ఆవ్రత సమాప్తి చేసినవానితో సమానుడవుతున్నాడు.

శ్లో|| త్రివారం ప్రతిరోద్ధా వా సర్వస్వమవజిత్య వా |
విప్రస్య తన్నిమిత్తే వా ప్రాణాలాభే విముచ్యతే||

దొంగలు మొదలగువారు బ్రాహ్మణుల ధనాన్ని దొంగిలించినపుడు దానిని తేవడానికి శక్తివంచన లేకుండా ప్రయత్నించినప్పుడు, దొంగలతో ముమ్మారు యుద్ధం సంఘటిల్లితే, ఆ ప్రయత్నంలో విజయం సాధించి ఆ సొమ్మును దాని యజమానికి ఇచ్చినా - మరణం తటస్థిస్తే ధనం యజమానికి చేరకపోయినా బ్రహ్మహత్యాపాతకం పోతుంది.

అయితే - ఈ ఉపకార ప్రయత్నం చేసినందుకుగాను, దొంగలచేతిలో బ్రాహ్మణుడు మరణించినపుడు అపహృతద్రవ్యంతో సమానమైన ధనాన్ని, ధనం కోల్పోయిన వాడే మృతుని జ్ఞాతులకివ్వాలి.

శ్లో|| ఏవం దృఢవ్రతో నిత్యం బ్రహ్మచారీ సమాహితః|
సమాప్తే ద్వాద శే వర్షే బ్రహ్మహత్యాం వ్యపోహతి||

ఈ విధంగా ఎవరు నియమాలచేత స్త్రీ సంభోగాది అనుభవాలు మాని, జితేంద్రియులై ఉండి 12 సంవత్సరాలు పూర్తి చేస్తారో, వారే బ్రహ్మ హత్యాపాతకం నుంచి విముక్తులవుతారు.

శ్లో|| శిష్ట్వా వా భూమిదేవానాం నరదేవసమాగమే|
స్వమేనోఽవభృథస్నాతో హయమేధే విముచ్యతే||

అశ్వమేధయాగంలో ఋత్విక్కులంతా చేరి ఉండ గా రాజు యజ్ఞనిర్వాహకుడై ఉండగా బ్రహ్మహత్యా పాతకుడు తన పాతకాన్ని తనకు తానుగా వివరించి, ఆ యాగంలో అవభృధస్నానం ఆచరించినట్లయితే, బ్రహ్మహత్యాపాతకం నుంచి విముక్తుడవుతాడు.

శ్లో|| ధర్మస్య బ్రాహ్మణో మూలమగ్రం రాజన్య ఉచ్యతే|
తస్మాత్సమాగమే తేషామేనో విఖ్యాప్య శుద్ధ్యతి||

బ్రాహ్మణుడు ఉపదేశించే ధర్మమే, రాజు అనుష్టిస్తాడు గనుక - ధర్మవృక్షానికి వేర్లు - బ్రాహ్మణుడు. చిగురుకొన - రాజు అవుతున్నారు. ఈ విధంగా వృక్షమంతా ఉన్నచోట పాపి తన పాపాన్ని వెల్లడిచేసుకోవడం వల్ల పరిశుద్ధుడవుతున్నాడు. స్నానంతో విముక్తుడవుతూన్నాడు.

శ్లో|| బ్రాహ్మణ సంభవేనైవ దేవానా మపిదైవతమ్|
ప్రమాణం చైవలోకస్య బ్రహ్మాత్రైవ హి కారణమ్||

బ్రాహ్మణుడు జన్మచేతనే, లోకపూజ్యుడు. లోకానికి ప్రత్యక్ష ప్రమాణమూ అయి వున్నవాడు. దీనిక్కారణం సర్వధర్మాలకు మూలమయిన వేదమే అతని యందున్నది.

శ్లో|| అతోఽన్యత మమాస్థాయ విధిం విప్రస్సమా హితః|
బ్రహ్మహత్యా కృతం పాపం వ్యపో హ్యాత్మ వ త్తయా||

కనుక - బ్రహ్మహత్య చేసినవాడు పైన చెప్పబడిన ప్రాయశ్చిత్తాలలో ఏదైనా ఒక ప్రాయశ్చిత్తం జితేంద్రియుడై నిర్వర్తించిన, ఆ హత్యాపాతకం నుంచి నివృత్తి

పొందగలడు.

శ్లో॥ హత్వా గర్భ మ విజ్ఞాత మేత దేవ వ్రతం చరేత్।
రాజన్య వైశ్యా చే జానా నాత్రేయీ మేవ చస్త్రియమ్॥

బ్రాహ్మణస్త్రీ గర్భాన్నీ విచ్ఛిన్నం చేసినా, యాగంలో ఉండగా క్షత్రియ - వైశ్యుల్ని చంపినా, రజస్వలై వున్న స్త్రీని చంపినా, ఈ మూడు హత్యలూ బ్రహ్మహత్యాపాతకంతో సమానమైనవి గనుక, దానికి చేసే ప్రాయశ్చిత్తమే వీటికీ వర్తిస్తుంది.

మద్యపాన ప్రాయశ్చిత్తాలు

శ్లో॥ సురాం పీత్వా ద్విజో మోహాదగ్నివర్ణాం సురాంబేత్।
తయా స కాయే నిర్దగ్ధే ముచ్యతే కిల్బిషాత్తతః॥

ముఖ్యంగా కల్లును లేదా పులియబెట్టిన మద్యాలనుగాని ఆసక్తిచేతనో, మోహంచేతనో, ఇతరుల బలవంతం మీదనో ఒక్కసారి తాగినా బ్రాహ్మణుడా అపరాధానికి ప్రాయశ్చిత్తంగా సలసల కాగే కల్లును తెచ్చి తాను తాగవలసిందే! దీంట్లో నోరుకాలితేనే ఆ పాపం పోయినట్లు.

శ్లో॥ గోమూత్రమగ్ని వర్ణం వా పిబేదుదక మేవ వా ।
పయో ఘృతం తో క్షరణా ద్గోశకృద్రసమేవ వా॥

చచ్చేంత పనిజరిగేలా (కొన్ని సందర్భాల్లో మృతి చెందినా) ఆవు మూత్రాన్ని లేదా ఆవు పాలను లేదా ఆవు నెయ్యిని బాగా సలసలకాచి, అట్లాకల్లుదాగిన విప్రుని నోటిలో పోయాలి. (పరిమాణం సూచించబడలేదు గనుక, కొందరు అత్యల్పపరిమాణం కొద్దిచుక్కలు తాగి ప్రాయశ్చిత్తం అయిందనిపిస్తారు.)

శ్లో॥ కణాన్వా భక్షయేదబ్దం పిణ్యాకం వా సకృన్నిశి।
సురాపానాపను త్త్యర్థం వాలవాసా జటీ ధ్వజీ॥

ఆవు రోమాల చేత నేసిన కంబళ్లు ధరించి, జడలు పెరిగేలా దేశ దిమ్మరి అయి, కల్లు ముంతవంటి పాత్రను నెత్తిన పెట్టుకొని రాత్రి ఒకపూట మాత్రం గానుగ ఆడిన తెలకపిండిని తింటూ కాలం గడపాలి. ఇది సాధారణ మద్యపానం విషయమై అజ్ఞాన వశాన త్రాగినదానికి విధించినది. బుద్ధిపూర్వకంగా చేయబడిన దానికి

కాదు.

ఇదొకరకం మద్యం

శ్లో|| సురా వై మలమన్నానాం పాప్మా చ మలముచ్యతే|
తస్మాద్బ్రాహ్మణరాజన్యౌ వైశ్యశ్చ న సురాం పిబేత్||

పైష్టి అనే ఒక రకం మద్యం బియ్యపు పిండితో చేయబడి, నిల్వఉంచడం చేత దీన్ని అన్నసారపుమలం అన్నారు. ఇక్కడ 'మల' శబ్దానికి పాపమని అర్థం. కల్లు పాపసదృశం గనుక పై మూడు వర్ణాల వారికిది నిషిద్ధం.

శ్లో|| గౌడీ పైష్టీ చ మాధ్వీ చ విజ్ఞేయా త్రివిధ సురా|
యథే వైకా తథా సర్వా న పాతవ్యా ద్విజో త్తమైః||

గౌడి, పైష్టి, మాధ్వి అని 3 రకాలమద్యాలున్నాయి. గౌడి బెల్లంచేత చేయబడినది. పైష్ఠి పిండిచేత తయారైనది. మాధ్వి విప్ప పూలసారాయి. వీటిలో ద్విజులు దేనినీ పానం చేయరాదు. ఉపనయనం జరిగిన వారెవ్వరికైనా ప్రాయశ్చిత్త కాండ, మద్యం సేవిస్తే తప్పదని తెల్సుకోవాలి.

శ్లో|| యక్షరక్షః పిశాచాన్నం మద్యం మాంసం సుంసవమ్|
తద్బ్రాహ్మణేన నెత్తవ్యం దేవానామశ్నతా హవిః||

ఇంకా ఈ మూడు రకాలే గాక మొత్తం ఉపజాతి మద్యాలతో కలిసి 9 రకాల మద్యాలున్నాయి. (పులియబెట్టినవి వగైరా||) ఆసవంవంటి మద్యాలు కూడా రాక్షసులు పానం చేయదగినవే! దేవతా సంబంధమైన విప్రుడీ వైపు కూడా చూడరాదు. యజ్ఞవేత్తకివి నిషిద్ధాలు.

శ్లో|| అమేధ్యే వా పతేన్మత్తో వైదికం వా వ్యుదాహరేత్|
అ కార్యమన్యత్కు ర్యాద్వా బ్రాహ్మణో మదమోహితః||

మద్యపానం చేశాక ఒళ్లు తెలీని స్థితిలో ఎవరైనా ఏం చేస్తారో చెప్పడం కష్టం! తీసుకున్న పరిమాణాన్ని బట్టి కలిగే మత్తువల్ల విప్రునికి – తాను మలంలో పడినా, వేద మంత్ర పఠనం ఇట్టి సందర్భాల్లో నిషిద్ధమైనప్పటికీ అది తన నోటి కొచ్చేసినా ఏదైనా జరగొచ్చు! లేదా ఒళ్లు వశం తప్పి హత్యకైనా పాల్పడవచ్చు! కనుకనే దీన్ని కఠినంగా నిషేధించారు.

శ్లో|| యస్య కాయగతం బ్రహ్మ మద్యేనాప్లావ్యతే సకృత్ |
తస్య వ్య పైతి బ్రాహ్మణ్యం శూద్రత్వం చ స గచ్ఛతి||

వేదరూపుడైన బ్రాహ్మణుడు మద్యం సేవిస్తే, వేదార్హత కోల్పోతాడు. బ్రాహ్మణ్యాన్ని కోల్పోతాడు. శూద్రత్వం సంభవిస్తోందని అర్థం. కనుకనే విప్రుని విషయంలో మద్యపానాన్ని తీవ్రమైన పాపంగా పరిగణించారు.

శ్లో|| ఏషా విచిత్రాభిహితా సురాపానస్య నిష్కృతిః|
అత ఊర్ధ్వం ప్రవక్ష్యామి సువర్ణ స్తేయనిష్కృతిమ్||

ఈ ప్రకారం సురాపానం వల్ల కలిగే పాపం, ప్రాయశ్చిత్తాల గురించి చెప్పబడింది. ఇప్పుడు బంగారం దొంగిలించిన వారికి ప్రాయశ్చిత్తాలు చెప్పబడుతుంది.

సువర్ణా స్తేయప్రాయశ్చిత్తం

శ్లో|| సువర్ణ స్తేయకృద్విప్రో రాజానమభిగమ్య తు|
స్వకర్మ ఖ్యాపయ్E బ్రూయాన్మా భవాననుశా స్త్వితి||

బ్రాహ్మణుని బంగారాన్ని బ్రాహ్మణుడే దొంగిలిస్తే అతడే స్వయంగా రాజు దగ్గరకెళ్లి "నేను బంగారం విప్రునిది అపహరించాను. నన్ను శిక్షించుము" అని చెప్పాలి. (రాజుకు చెప్పడం వల్ల) చేసిన పాపం కొంత చెస్తే పోతుందని" నానుడి కనుక అలా చెప్పాలి. తిరిగి ఇంటికి వచ్చి, తపస్సు చేత ఆపాపం పోగొట్టుకోవాలి.

శ్లో|| గృహీత్వా ముసలం రాజా సకృద్ధన్యాత్తు తం స్వయమ్|
వధేన శుద్ధ్యతి స్తేనో బ్రాహ్మణ స్తపసైవ తు||

ఇతరులు ఈ పాపం చేసినపుడు వారే స్వయంగా ఒక రోకలి వంటి ఆయుధంతో రాజు వద్దకు వెళ్లి, తమ పాపం తామే వెల్లడించి రాజును శిక్షించమని కోరాలి.
ఆ ఆయుధంతోనే రాజు అతడిని ఒక్కదెబ్బవేయాలి. దాంతో వాడు మృతిచెందినా, చచ్చేంత పర్యంతం అయినా ఆ పాపం పోతుంది. బ్రాహ్మణునికి మాత్రం తపస్సు చేతనే పాపం నశిస్తుంది.

శ్లో|| తపసాపనునుత్సుస్తు సువర్ణస్తేయజం మలమ్ |
చీరవాసా ద్విజోஉరణ్యే చరేద్బ్రహ్మహణో వ్రతమ్||

ఈ తపస్సు చేత, అట్టి పావం పోగొట్టుకోదలచిన బ్రాహ్మణుడు నారవస్త్రాలను

ధరించి, అడవుల్లో 12 సంవత్సరాల కాలం సంచరిస్తూ, బ్రహ్మహత్యాపాతకం చేసినవాడనుసరించే ప్రాయశ్చిత్త విధిననుసరించాలి.

శ్లో|| ఏతైర్వ్రతైరపోహేత పాపం స్తేయకృతం ద్విజః|
గురుస్త్రీగమనీయం తు వ్రతై రేభిర పానుదేత్||

పైన చెప్పబడిన ప్రాయశ్చిత్తాలచేత బ్రాహ్మణ సువర్ణాపహరణదోషాలను పోగొట్టుకోవాలి. ఇప్పుడు గురుభార్యను సంగమించే వారి దోషానికి ప్రాయశ్చిత్తాలు చెప్పబడతాయి.

శ్లో|| గురుతల్ప్యభిభాష్యైనస్త ప్తే స్వప్యాదయోమయే|
సూర్మీం జ్వలంతీం స్వాశ్లి షేన్మృత్యునా స విశుద్ధ్యతి||

ఏ శిష్యుడైనాగానీ, తుంటరితనం చేతగాని లేదా యవ్వనవతిగా ఉన్న గురుభార్య అందానికి గాని వశుడై, గురువు ఇంటలేనపుడు, మిగిలిన శిష్యులు వేదాధ్యాయంలో ఉండగా ఒంటరిగా ఉన్న గురుభార్యను సంగమించినట్లయితే తానోర్చిన పాపాన్ని రాజుకు చెప్పుకొని, బాగా కాలిన ఇనుపమంచం మీద, అంతకంటే ఎర్రగా కాల్చిన స్త్రీ ప్రతిమను కౌగలించుకొని మరణిస్తే నే ఆపాపం పోతుంది.

శ్లో|| స్వయం వా శిశ్నవృషణావత్కృ త్యాధాయ చాంజలౌ|
నైరృతీం దిశమాతిష్ఠే దానిపాతాదజీహ్మగః||

లేదా, తన శిశ్నాన్ని వృషణాలతో సహా తానే కోసుకొని చేత పట్టుకొని నైరృతి మూలనుద్దేశించి నడుస్తూ క్రిందపడి మరణించేదాకా చీకటిలోన సాగిపోవాలి. నరకంలో విధించే శిక్షలను తనకుతానే ఇహంలోనే విధించుకుని పాపం పోగొట్టుకోవాలి.

శ్లో|| ఖట్వాంగీ చీరవాసా వా శ్మశ్రులో విజనే వనే|
ప్రాజాపత్యం చరేత్కృచ్ఛమబ్దమేకం సమూహితః||

గృహస్థుడైతే, భ్రమచేత తన భార్యకు బదులు గురుపత్నితో రమిస్తే, ఆ పాపం పోవడానికి నిర్జన వనంలో జడలు పెరిగేదాకా పుర్రె - నారవస్త్రాలు ధరించి, చింకిపాతలతో తిరుగుతూ ఏడాది కాలం ప్రాజాపత్య కృచ్ఛం ఆచరించాలి.

గురుభార్య జారిణి అయితే....

శ్లో|| చాంద్రాయణం వా త్రీEక మాసానభ్య స్యేన్ని యతేంద్రియ:|

హవిష్యేణ యవాగ్వా వా గురుతల్పపనుత్తయే||

జారిణి అయిన గురుభార్యని సంగమించినా, ఆమె గురుపత్ని స్థానములో ఉన్నదికనుక, దోషపరిహారార్థం ఇంద్రియాలు వశంలోకి తెచ్చుకొని దుంపలు, పండ్లు ఆహారంగా తీసుకొంటూ, లేదా నీటినే పుచ్చుకొంటూ మూడు నెలల కాలం చాంద్రాయణ వ్రతం ఆచరించాలి.

శ్లో|| ఏతైర్వ్రతైరపో హేయుర్మహాపీకినో మలమ్|

ఉపపాతకిన స్త్వేవమేభిర్నానావిధైర్వ్రతై: ||

పైన చెప్పబడిన రీతుల్లో ముఖ్య మహాపాతకాలు పోగొట్టుకోవాలి. గోవధ వంటి ఉపపాతకములకు ఇప్పుడు చెప్పబోయే ప్రాయశ్చిత్తాలు వర్తిస్తాయి.

శ్లో|| ఉపపాతకసంయుక్తో గోఘ్నో మాసం యవ్వEపిబేత్|

కృతవాపో వసేద్గోష్ఠే చర్మణా తేన సంవృతః||

చతుర్థకాలమశ్నీ యాదక్షారలవణం మితమ్|

గోమూత్రోణాచరేత్స్నానం ద్వౌ మాసౌ నియతేంద్రియః||

దివానుగచ్ఛేద్గాస్తాస్తు తిష్ఠన్నూర్ధ్వం రజః పిబేత్|

శుశ్రూషిత్వా నమస్కృత్య రాత్రౌ వీరాసనం వసేత్|

తిష్ఠంతీష్వనుతిష్ఠేత్తు ప్రజంతీష్వప్యనువ్రజేత్|

ఆసీనాసు తథాసీనో నియతో వీతమత్సర:||

గోహత్య చేసినట్లయితే శిరోముండనం చేసుకొని, ఒక నెలంతా బియ్యం ఉడికించిన గంజి మాత్రమే తాగి ఉండి, తదుపరి తాను చంపిన గోవు చర్మంతోనే దేహాన్ని కప్పుకొని, ఉప్పుకారాలు లేని తిండి తింటూ మూడు నెలలు గోవులమంద మధ్యలో వాసం చేయాలి.

ఈ విధంగా రెండు మూడు నెలలు గడిచాక, వాటి గిట్టల తాకిడి వల్ల లేచిన దుమ్మును (గోధూళి) ఆఘ్రాణిస్తూ గోవుల్ని తోలుకు వెళ్లాలి. (పశువులను మేతకు

తీసుకెళ్లే వారి వలె)

రాత్రులలో వాటికి ఒడలు గోకుట వంటి శుశ్రూషలు చేస్తూ వాటికి నమస్కరిస్తూండాలి. అవిమేత మేస్తూ నిలబడితే తానూ నిలబడాలి. వాటి వెంటే తిరుగుతూ, అవి పరుంటే తానూ పరుండాలి. అనుక్షణం వాటినే వెంబడిస్తూండాలని అర్థం. ఇంకా....

శ్లో|| ఆతురామభిశస్తాం వా చౌరవ్యాఘ్రాదిభిర్భయైః|
పతితాం పంకలగ్నాం వా సర్వో పాయైర్విమోచయేత్||
ఉషే వర్షతి శీతే వా మారుతే వాతి వా భృశమ్|
న కుర్వీతాత్మనస్త్రాణం గోరకృత్వాతు శక్తితః||
ఆత్మనో యది వాన్యేషాం గృహే క్షేత్రేఽ థవా ఖలే|
భక్షయంతీం న కథయేత్పిబంతం చైవ వత్సకం|
అనేన విధినా యస్తు గోఘ్నో గామనుగచ్ఛతి|
స గోహత్యాకృతం పాపం త్రిభిర్మా సైర్వ్యపోహతి||

అవి రోగాల బారినపడినా, బెదురుచేత మిట్టపల్లాల్లోకి పరుగులిడి పడినా, కూరజంతువుల బారిన పడినా, రొంపి వంటి వాటిలో దిగబడినా తన శక్తి మేరకు వాటిని రక్షించాలి.

శీత, వాతాతపబాధలతో గోవులమంద బాధపడకుండా వాటి సంరక్షణ చూస్తూ ఏడాది కాలం గడపాలి. మేతమేస్తున్న ఆవును అది ఇతరుల చేనులో మేస్తున్నా ఆ విషయం ఆ పైరు యజమానికి చెప్పరాదు. అట్లే ఇతరుల ఆవుల దూడలు, మరొకరి ఆవుల పాలు కుడుస్తున్నా చెప్పరాదు. ఈ ప్రకారం వాట్ని సంరక్షిస్తూ 18 నెలల కాలానికి గోహత్యాపాతకం నుంచి విముక్తుడు కావచ్చు!

శ్లో|| వృషభైకాదశా గాశ్చ దద్యాత్సు చరిత వ్రతః|
అవిద్యమానే సర్వస్వం వేదవిద్భ్యో నివేదయేత్||

ఈ విధంగా పరిపూర్ణ ప్రాయశ్చిత్తం అనుష్ఠించేవాడు, వ్రతం పూర్తయ్యాక 15 ఆవులను - ఒక ఆంబోతును దానం చేయాలి. లేదా దాత, తన యావత్ ధనాన్ని వేదవేత్తలయిన బ్రాహ్మణులపరంచేయాలి. తిరిగి కొత్తగా ద్రవ్యసముపార్జన

చేసుకోవాలి.

శ్లో|| ఏతదేవ వ్రతం కుర్యురుపపాతకినో ద్విజాః|
అవకీర్ణివర్జం శుద్ధ్యర్థం చాంద్రాయణమథాపి వా||

ఇట్లే అవకీర్ణితు అయినవాడు తప్ప, మిగిలిన ఉపపాతకాలన్నిటికీ గోవధ విషయమై చెప్పిన ప్రాయశ్చిత్తమే వర్తిస్తుంది. లేదా తేలికగా ఉన్నందున చాంద్రాయణ వ్రతాన్నయినా ఆచరించాలి. లఘువైన ఉపపాతకం చేసినపుడు వర్ణమును బట్టి వారి గుణాలను బట్టి, శక్తిని బట్టి ఈ వ్రతం వర్తిస్తుంది.

శ్లో|| అవకీర్ణీ కాణేన గర్దభేన చతుష్పథే|
పాకయజ్ఞవిధానేన యజేత నిర్ఋతిం నిశి||

అవకీర్జి అయితే, కన్నుకాయకాచివున్న గాడిదను వెతుక్కుని, రాత్రి పూట నాలుగుదార్లు కలిసేచోట గాడిదవసతో పాకయజ్ఞతంత్రం ప్రకారం నైర్ఋతికి హోమం చేయాలి.

శ్లో|| హుత్వాగ్నౌ విధివద్ధోమానంతతశ్చ సమేత్యృచ్|
వాతేంద్రగురువహ్నీనాం జుహుయాత్సర్పిషాహుతీ:||

ఈ విధంగా శాస్త్ర ప్రకారం గర్ధభవ పాలతో హోమంచేసి అటు పైన "సం మా సించన్తు మరుతః' అనే ఋక్కుతో బృహస్పతి, అగ్ని, ఇంద్రుడు, వాయువులకు నేతితో హోమం చెయ్యాలి.

అవకీర్ణి అంటే....?

శ్లో|| కామతో రేతసస్సేకం వ్రతస్థస్య ద్విజన్మనః|
అతిక్రమం వ్రతస్యాహుర్ధర్మజ్ఞా బ్రహ్మవాదినః||

ఏ బ్రాహ్మణుడు బ్రహ్మ చర్య వ్రతధారి అయి ఉండి కూడా అతికామంతో యోనిలోనికి రేతస్సు వదులుతాడో....అనగా బ్రహ్మచర్యవ్రత భంగం చేస్తాడో అట్టివాడిని అవకీర్ణి అంటారు. ఈ అవకీర్ణతకు అతడెంచుకొన్న స్త్రీ వేశ్య అయినా కావచ్చు! కనుకనే భ్రష్టత్వం ప్రాప్తి.

శ్లో|| మారుతం పురుహూతం చ గురుం పావక మేవ చ|
చతురో వ్రతినోఽభ్యేతి బ్రాహ్మం తేజోఽవకీర్ణినః||

అవకీర్ణిని బ్రహ్మతేజస్సు విడిచి పెట్టి వెళ్లిపోయి ఇంద్ర, వాయు, అగ్ని, బృహస్పతులను చేరుతోంది. కనుకనే అవకీర్ణి తిరిగి తన తేజస్సు పొందడానికి వాయ్వాది దేవతలకు ఆజ్యహోమం జరపాల్సి వుంటుంది.

శ్లో|| ఏతస్మి న్నేనపి ప్రాప్తే వసీత్వా గర్దభాజినమ్|

సప్తాగారాంశ్చ రేద్భైక్షం స్వకర్మ పరికీర్తయE||

అవకీర్ణ దోషం సంభవించినపుడు, ప్రాయశ్చిత్త విధి నిర్వర్తించుకొన్నాక, అతడు గాడిద చర్మం ధరించి, "నేను అవకీర్ణినైతిని' అని స్వయంగా చెప్పుకుంటూ ఏడు ఇళ్లలో భిక్షం ఎత్తుకోవాలి.

శ్లో|| తేభ్యో లబ్ధేన భైక్షేణ వర్తయన్నేక కాలికం|

ఉపస్పృశంస్త్రిషవణం త్వబ్దేన స విశుధ్యతి||

అలా బిచ్చమెత్తినభోజనమే ఒంటిపూట తింటూ, ఒక ఏడాది కాలం మూడు పూటలా స్నానం చేస్తూంటే గాని అతనికా అవకీర్ణత నుంచి పరిపూర్ణ
ఉపశమనం కలగదు.

జాతి భ్రంశకరమైనవి...

శ్లో|| జాతిభ్రంశకరం కర్మ కృత్వాన్యతమమిచ్ఛయా|

చరేత్సాంతపనం కృచ్ఛ్రం ప్రాజాపత్యమనిచ్ఛయా||

జాతిభ్రంశకరమైన ఏ అకార్యాలొనర్చినా, అవి బుద్ధిపూర్వకంగా చేస్తే ఇటు పై చెప్పబడే సాంతపన కృచ్ఛాలనే ఏడు రోజుల ప్రాయశ్చిత్తాలు చేయాలి. తెలియక చేస్తే ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రా లాచరించాలి.

శ్లో|| సంకరాపాత్రకృత్యాసు మాసం శోదనమైందవమ్|

మలినీకరణీయేషు త ప్తస్స్యాద్యావకైస్త్ర్యహమ్||

సంకరీకరణం, అపాత్రీకరణం వంటివి బుద్ధి పూర్వకంగా చేస్తే ఒక నెల చాంద్రాయణ వ్రతం చేయాలి. మలినీకరణ కర్మలు చేస్తే మూడు రాత్రులు వేడివేడి గంజి త్రాగాలి.

శ్లో|| తురీయో బ్రహ్మహత్యాయాః క్షత్రియస్య వధే స్మృతః |

వై శ్యేఽష్టమాంశో వృత్త స్థే శూద్రే జ్ఞేయస్తు షోడశః||

సుక్షత్రియుని చంపితే బ్రహ్మహత్యాపాతక ప్రాయశ్చిత్తంలో నాల్గవభాగం మూడు సంవత్సరాలకాలం పాటు చేయవలసి ఉంటుంది. మొత్తం 12 సంవత్సరాల కాలంలోను ఇది చివరిది. ఇది గుణవంతుడైన క్షత్రియుడిని చంపితే, చేయాల్సి ఉంటుంది. వైశ్యుడికైతే ఏడాదిన్నర కాలం, శూద్రుడ్ని చంపితే తొమ్మిదినెలల కాలం ఈ కృచ్ఛ్రం ఆచరించాలి.

శ్లో|| అకామతస్తు రాజన్యం వినిపాతక ద్విజోత్తమః|
వృషభైకసహస్రా గా దద్యాత్సు చరితవ్రతః ||

సుక్షత్రియుని తెలీక బ్రాహ్మణుడు వధించడం జరిగితే వెయ్యి ఆవులను, ఒక ఆంబోతును దానం చేయాల్సి ఉంటుంది.

ప్రత్యామ్నాయ నిష్కృతి

శ్లో|| త్ర్యబ్దం చరేద్వా నియతో జటీ బ్రహ్మహణే వ్రతమ్|
పస దూరతరే గ్రామాద్వృక్షమూలనికేతన:||

ఈ పాపానికి మరో నిష్కృతిగా ఇలా చెయ్యవచ్చు. జడధారి అయి, గ్రామానికి ఎంతో దూరంగా చెట్లకింద నివశిస్తూ జితేంద్రియత్వం కలిగి మూడేళ్ల పాటు బ్రహ్మహత్యాపాతక ప్రాయశ్చిత్తంలో చివరిభాగాన్ని ఆచరించాలి. హతుని పుర్రె ధరించుట వంటి నియమాలు వర్తించవు.

శ్లో|| ఏతదేవ చ లేదబ్దం ప్రాయశ్చిత్తం ద్విజోత్తమః|
ప్రమాప్య వైశ్యం వృత్తస్థం దద్యాచ్చైకశతం గవామ్||

సలక్షణమైన వైశ్యుని ఏ కారణం చేతనైనా బ్రాహ్మణుడు వధిస్తే ఒక సంవత్సరకాలం ఈ కృచ్ఛ్రంలో చివరిభాగాన్ని ఆచరించాలి. అంతేగాక 101 గోవులను బ్రాహ్మణులకు దానం చేయాలి.

శ్లో|| ఏతదేవ వ్రతం కృత్స్నం షణ్మాసాచ్ఛూద్రహా చరేత్|
వృషభైకాదశా వాపి దద్యాద్విప్రాయ గాస్సితా:||

సలక్షణుడైన శూద్రుడ్ని తాత్కాలికావేశాదులచేత విప్రుడు వధించి నపుడు ఇదే కృచ్ఛ్రం 6 మాసోల పాటు ఆచరిస్తే సరిపోతుంది. ఆవులు 10, ఆ బోతునొక్కదానిని

దానంగా ఇవ్వాలి.

శ్లో|| మార్జారకులౌ హత్వా చాషం మండూకమేవ చ|
శ్వగోధోలూకకాకాంశ్చ శూద్రహత్యావ్రతం చరేత్||

పిల్లి, ముంగిస, పాలపిట్ట, కప్ప, కుక్క, కాకి, ఉడుము, గుడ్లగూబ, వీటిని చంపినట్లయితే శూద్ర హత్య ప్రాయశ్చిత్తం (చాంద్రాయణ వ్రతం) ఆచరించాలి. కాని బ్రాహ్మహత్యాపాతకంలో చేసే ప్రాయశ్చిత్తంలో 16వ వంతు ఆచరించవలసిన పనిలేదు. ఇదైనా బుద్ధిపూర్వకంగా పలుమార్లు వీటిని చంపినపుడే ఆచరించాలి. జీవ/ జంతు జాలాన్ని చంపడం బోయవృత్తి. దాన్ని మిగిలినవారు చేస్తే పాతకమే!

శ్లో|| పయః పిబే త్త్రిరాత్రం వా యోజనం వాధ్వనో వ్రజేత్|
ఉపస్పృ శేత్స్రవంత్యాం వా సూక్తంవాబ్దైవతం జపేత్||

బుద్ధిపూర్వకంగా గాని, పొరపాటుగాగాని, మార్జాలాదులను చంపినపుడు మూడు రోజులు పాలే ఆహారంగా తీసుకోవాలి. లేదా రోజుకు మూడు యోజనాల దూరం నడవాలి. దానికీ శక్తిలేకపోతే మూడు రోజులపాటు నదీస్నానంగాని – ఆబైవతా మంత్రాలను పఠించడం గాని చేయాలి.

శ్లో|| అభ్రిం కార్ష్ణాయసీం దద్యాత్సరం హత్వా ద్విజోత్తమః|
పలాలభారకం షండే సైసకం చైకమాషకమ్||

బ్రాహ్మణుడు పామును చంపితే, వాడి మొనగల శూలాన్ని దానం చెయ్యాలి. నపుంసకుని చంపితే కసవు(గడ్డి)మోపు, సీసపుపాత్ర దానం చెయ్యా లి.

శ్లో|| ఘృతకుంభం వరా హేతు తిలద్రోణం తు తిత్తిరౌ|
శుకే ద్విహాయనం వత్సం క్రౌంచు హత్వా త్రిహాయనమ్||

పందిని చంపితే నేతితో నిండిన పాత్రని దానం చేయాలి.

తిత్తిరి పిట్టని చంపితే నాలుగు తూముల నువ్వులు దానం చేయాలి. చిలుకని చంపితే రెండేళ్ల దూడని దానం చేయాలి.

క్రౌంచపక్షిని చంపితే మూడేళ్లదూడని బ్రాహ్మణునకు దానంగా ఇవ్వాలి.

శ్లో|| హత్వా హంసం బలాకాం చ బకం బర్హి ణమేవ చ|
వానరం శ్యేనభాసౌ చ స్పర్శయేద్బ్రాహ్మణాయగామ్||

హంస, కొంగ, కొక్కిరాయి, నెమలి, కోతి, డేగ, గ్రద్ద.ఈ పక్షులలో దేన్ని చంపినా బ్రాహ్మణునికి గోదానం చేయాలి.

శ్లో|| వాసో దద్యాద్ధయం హత్వా పంచ నీతాE వృషాE గజమ్|
అజమేషావనడ్వాహం ఖరం హత్వైకహాయనమ్||

గుర్రాన్ని చంపితే వస్త్రదానం, ఏనుగును చంపితే ఐదు నల్లని ఎద్దుల దానం, మేక పోతునో - పొట్టేలునో చంపితే ఒక ఎద్దును, గాడిగను గాని చంపితే ఒక ఏడాది వయస్సున్న లేగదూడ దానం చేయాలి.

శ్లో|| క్ర వ్యాదాంస్తు మృగాE హత్వా ధేనుం దద్యాత్పయస్వినీమ్|
అక్రవాదాన్వత్సతరీముష్ట్రం హత్వాతు కృష్ణలమ్||

పచ్చిమాంసం తినే పులి వంటి కౄరమృగాల్ని చంపితే బాగా సమృద్ధిగా పాలిచ్చే పాడి ఆవును; మాంసం తినని లేడి వంటి మృగాల్ని చంపితే మూడేళ్ల వయసున్న లేగదూడను దానం చేయాలి. ఒంటెని చంపితే ఒక గురివింద గింజ ఎత్తు బంగారం దానం ఇవ్వాలి.

శ్లో|| జీన కార్ముకబస్తావీE పృథగ్గద్యాద్విశుద్ధయే|
చతుర్ణామపి వర్ణానాం నారీర్హ త్వానవస్థితాః||

వ్యభిచారిణిగా లోభంచేత మారినట్టి బ్రాహ్మణస్త్రీని చంపితే గుర్రపు జీను, అటువంటి క్షత్రియస్త్రీ అయితే విల్లు, వైశ్య స్త్రీఅయితే మేక, శూద్ర స్త్రీ అయితే పొట్టేలును దానం చేయాలి.

శ్లో|| దానేన వధనిర్ణీకం సర్పాదీనామశక్నువక్|
ఏకైక శశ్చ రేత్కృచ్ఛం ద్విజః పాపాపనుత్తయే||

పామును చంపడం మొదలగు పాపాల నుంచి నివృత్తి పొందడానికి కొయ్యగొడ్డలి దానం చెయ్యాలి. బ్రాహ్మణులు ఈ పైవాటిని ఏయే జంతువులను చంపినా కొనవలసివున్న వస్తు/జంతు జాలం కొనలేకపోతే అన్ని ప్రాయశ్చిత్తాలకు ముఖ్యమైన దైన ప్రాజాపత్యకృచ్ఛం ఆచరించాలి.

క్షుద్ర ప్రాణులు – కీటకాల వధకు....

శ్లో|| అస్థిమతాం తు సత్త్వానాం సహస్రస్య ప్రమాపణే|

పూర్ణే చానస్యనస్థ్నాంతు శూద్ర హత్యోవ్రతం చ రీత్||

ఎముకలుండే తొండలు వంటివి ఒక వేయి చంపినపుడు, ఎముకలులేనివీ - కీటకాల జాతికి చెందినవీ అయిన పేను, నల్లి వంటి వాటిని లెక్కలేనన్ని చంపినపుడు శూద్రవధకు ఆచరించే ప్రాయశ్చిత్తాన్ని ఆచరించాలి. ఇట్టి క్షుద్రజంతువుల విషయమై మరి కొన్ని ప్రాయశ్చిత్తాలు ఈ దిగువ చెప్పబడ్డాయి.....

శ్లో|| కించిదేవ తు విప్రాయ దద్యాదస్థిమతాం వధే |

అనస్థాం చైవ హింసాయాం ప్రాణాయామేన శుద్ధ్యతి||

పైన ఉదహరించిన జంతువులలో తొండనొక్కటి చంపినపుడు ఒక బ్రాహ్మణునికి ఒక వెండి రూక దానంగా ఇస్తే ఆ పాపం పోతుంది. పేను, నల్లి వంటి క్షుద్రజీవులను చంపితే, ద్విజుడు ప్రాణాయామం చేత పరిశుద్ధుడు కావచ్చు!

ఫలవృక్షాలు, పూపొదలు నరికిన పాపం

శ్లో|| ఫలదానాం తు వృక్షాణాం ఛేదనే జప్యమృక్శతమ్|

గుల్మవల్లీలతానాం చ పుష్పితానాం చ వీరుధామ్||

ఫలాలనిచ్చే చెట్లు, గొజ్జ గి వంటి పొదలు, చెట్లకు అల్లుకొని ఉన్నతీగలు, కూరగాయపాదులు, ఏ ఒక్కటీ నరికినా సావిత్రీ - గాయత్రీ జపం వంద సంఖ్యలో చెయ్యాలి. వంటచెరకు నిమిత్తం పచ్చిచెట్లు నరకడం అనేది ఉపపాతకాల క్రిందకి వస్తున్నందున దానికి అధికప్రాయశ్చిత్తం. ఇవన్నీ ఒక్కసారి చేయబడిన వాటికే. మళ్లీ నరికితే తిరిగి ప్రాయశ్చిత్తమేగతి.

సూక్ష్మప్రాణుల విషయంలో...

శ్లో|| అన్నాద్యజానాం సత్త్వానాం రసజానాం చ సర్వశః |

ఫలపుష్పోద్భవానాం చ ఘృతప్రాశో విశోధనమ్ ||

అన్నాదుల వల్ల జనించినవి, బెల్లం మొదలగు రస పదార్థాలందు బుట్టినవి, అత్తి - ఇప్ప మొదలగు పువ్వులలో పుట్టినవి అయిన సూక్ష్మ ప్రాణులు, కీటకాలు వీటిని చంపితే వచ్చే పాపానికి నేతిని అపోశనం పట్టి లోపలికి పుచ్చుకోవాలి. అదే ప్రాయశ్చిత్తం సూక్ష్మజీవుల విషయంలో.

ధాన్యాదుల విషయంలో...

శ్లో|| కృష్ణజానామోషధీనాం జాతానాం చ స్వయం వనే|
వృథాలంభేఽనుగచ్ఛేద్గాం దినమేకం పయోవ్రతః||

నేల దున్ని పండించే ధాన్యాలు, ఓషధులు, పైర్లు మొదలగునవి; వనాలలో అంతటా మెలిచే నీవార ధాన్యాలు వీటిని ప్రయోజనరహితంగా పెరికితే, ఒకరోజు అంతా పాలు ఆహారంగా గ్రహించాలి. ఒక రోజు మొత్తం గోవును వెంబడించి తిరగడమే ప్రాయశ్చిత్తం.

శ్లో|| ఏతైర్వ్ర తైరపోహ్యం స్యాదేవో హింసాసముద్భవమ్|
జ్ఞానాజ్ఞానకృతం కృత్స్నం శృణుతానాద్యభక్షణే||

ఈ పైన చెప్పబడిన ప్రాయశ్చిత్తాలచేత జ్ఞానంలేదా అజ్ఞాన కృతమైనట్టి ప్రాణిహింస పాపాలను పోగొట్టుకోవాలి.

ఇక - భక్షించకూడని వస్తువులను భక్షించడం వల్ల కలిగే దోషాలకు నివృత్తి చెపుతాను - వినండి!

శ్లో || అజ్ఞానాద్వారుణీం పీత్వా సంస్కారేనైవ శుద్ధ్యతి|
మతిపూర్వమనిర్దేశ్యం ప్రానాంతికమితి స్థితి:||

పైష్టి, మాధ్వి అనే రెండు రకాల మద్యజాతులను తప్ప మిగిలిన అన్ని రకాల మద్యములు బుద్ధిపూర్వకముగాగాక, అజ్ఞానం వల్ల పానం చేస్తే అతనికి తిరిగి ఉపనయనసంస్కారం చేయాలి. బుద్ధిపూర్వకంగా చేస్తే ప్రాణపరిత్యాగమే దండనముగా విధించాలి.

శ్లో ||అపస్సు రాభాజనస్థా మద్య భాండస్థితా స్తథా|
పంచరాత్రం పిబేత్పీత్వా శంఖపుష్పీశ్రీతం పయః ||

పైఢీ అనే సురపాత్రలతో ఉంచినవి, తదితర మద్యాలయినా, లేక ఆ మద్యపాత్రలలో వాసన లేనట్టి మద్యాన్ని సేవించినట్లయినాఐదురోజులు శంఖపుష్పి మూలికతో కాచిన పాలు త్రాగి నిరాహారంగా ఉంటే పాపం హరిస్తుంది.

శ్లో|| స్పృష్ట్వా దత్వా చ మదిరాం విధివత్రతిగృహ్య చ|
శూద్రోచ్ఛిష్టాశ్చ పీతాపః కుశవారి పిబేత్త్ర్యహమ్||

మద్యాన్ని తాకినా, ఇతులకు ఇచ్చినా, మంత్రపురస్సరంగానే మద్యాన్ని గైకొన్నా, ఏ

విధంగా సురాపానం చేసినా పాపమే! శూద్రుడు తాగగా మిగిలిన నీటిని దర్భగడ్డివేసి కాచి మూడు రోజులు తాగడమే ప్రాయశ్చిత్తం.

శ్లో|| బ్రాహ్మణస్తు సురాపస్య గంధమాఘ్రాయ సోమపః|

ప్రాణానప్సు త్రిరాయమ్య ఘృతం ప్రాశ్య విశుద్ధ్యతి||

సోమయాగం చేసిన విప్రుడు, మద్యపానం చేసినట్టి వాని ముఖం నుంచి వచ్చే వాసనను ఆఘ్రాణించడం గాని జరిగితే, దానిక్కూడా ప్రాయశ్చిత్తవిధీ ఉంది. నీటి నడుమ ముమ్మారు ప్రాణాయామాన్ని ఆచరించి, ఆజ్యపానం(నెయ్యి) వల్ల పరిశుద్ధుడవుతాడు.

శ్లో|| అజ్ఞానాత్రాశ్య విణ్మూత్రం సురాసంస్పృష్ట మేవ చ|

పునస్సంస్కారమర్హాం తి త్రయో వర్ణాద్విజాతయః||

తమకు తెలియకుండా మలినపదార్థముల భక్షణగాని జరిగిపోయినపుడు - బ్రాహ్మణులకున్న ఏకైక మార్గం - తమకు అంతవరకు ఉన్న బ్రాహ్మణ్యం కోల్పోయినందున, తిరిగి శాస్త్రోక్తంగా ఉపనయనం చేసుకోవడమే!

శ్లో|| వపనం మేఖలా దండో భైక్షచర్యా వ్రతాని చ|

నివర్తంతే ద్విజాతీనాం పునస్సంస్కారకర్మణి||

క్షౌరం, మొలతాడు ధరించడం, భిక్షాటనం చేయడం, మద్యమాంసాలను స్త్రీని వీడుట వీనికి సంబంధించిన ప్రాయశ్చిత్తాలు తిరిగి ఉపనయనం చేసుకొంటే ద్విజులు ఆచరించనక్కర్లేదు.

అభక్ష్య భక్షణానికి

శ్లో|| అభోజ్యానాంతు భుక్త్వాన్నం స్త్రీశూద్రోచ్ఛిష్టమేవ చ|

జగ్ధ్వా మాంసమభక్ష్యం చ సప్తరాం యవాE పిబేత్||

భక్షించదగని వారింట అన్నం తిన్నా, స్త్రీలు - శూద్రులైన వారి ఎంగిలి తిన్నా, అభక్ష్యజంతుమాంసం భక్షించినా ఏడురోజులపాటు బాగా మరుగు తూన్న వేడిగంజిని మాత్రమే తాగాలి. దీనితో నోటి నుంచి లోపలి పేగుల వరకూ అన్నీ శుద్ధి అవుతాయని శాస్త్రం.

శ్లో || శుక్తాని చ కషాయాంశ్చ పీత్వామేధ్యాన్యపి ద్విజః|

తావద్భవతప్రయతో యావత్త న్న ప్రజత్యధ||

స్వాభావికంగానే మధురమైన రసాలుగలవే అయినా, ఎక్కువ కాలం నిల్వ ఉండటంచేత, నీరు పోసి ఉంచడంచేత, ఇతర మార్గాల వల్ల పులిసిపోతాయో అట్టివి మద్యంతో సమానం. వీటిని శుక్తాలు అని చెప్పారు. ఇవి అరిగేంతవరకు అపరిశుదుడే! వేడినీరు తాగడం ప్రాయశ్చిత్తం.

శ్లో|| విడ్వరాహఖరోష్ట్రాణాం గోమాయోః కపికోకయో:|

ప్రాశ్య మూత్రపురీషాణి ద్విజశ్చాంద్రాయణం చరేత్||

ఊరపంది, కోతి, గాడిద, ఒంటే, నక్క, కాకి వీటి వల్ల వదలబడిన విసర్జకాలు ఏ పదార్థాలలోనో కలిసిపోయి, తెలీక భక్షించడం జరిగితే చాంద్రాయణ వ్రతాన్ని ఆచరించాలి.

శ్లో || శుష్కాణి భుక్త్వా మాంసాని భౌమాని కవకొని చ|

అజ్ఞాతం చైవ సూనాస్థమేతదేవ వ్రతం చరేత్||

గాలికి ఆరబెట్టిన మాంసం, గోంగూర, జింక/లేడి మాంసం,ఫలానా జంతువుదని తెలీకుండా ఉన్నా ఏ మాంసమైనా బ్రాహ్మణుడు భుజిస్తే చాంద్రాయణ వ్రతాన్ని ఆచరించాలి.

శ|| క్రవ్యాదసూకరోప్రాణాం కుక్కుటానాం చ భక్షణే|

నరకాకఖరాణాం చ తప్తకృచ్ఛం విశోధనమ్||

మాంసంతినే జంతువుల మాంసంగాని; పందీ, ఒంటె, కాకి, కోడీ, మనిషి, గాడిద వీటి మాంసాన్ని గాని బుద్ధిపూర్వకంగా ద్విజుడు భక్షించినట్లయితే తప్తకృచ్ఛమనే ప్రాయశ్చిత్తం ఆచరించాలి.

శ్లో|| మాసికాన్నం తు యోఽశ్నీయా దసమావర్తకో ద్విజః|

స త్రీణహా న్యుపవ సేదేకాహం చోదకే వసేత్||

సమావర్తన వ్రతాన్ని ఆచరించనిబ్రహ్మచారి ఏకోద్దిష్టము మొదలగు మాసికాలలో శ్రాద్ధాన్ని భుజించినట్లయితే మూడు రోజులు ఉపవాసం ఉండాలి. ఒక రోజంతా నీటిలోనే నివశించాలి.

శ్లో|| బ్రహ్మచారీ తు యోఽశ్నీయా న్మధు మాంసం కథంచన|

స కృత్వా ప్రాకృతం కృచ్ఛం వ్రతశేషం సమాపయేత్||

బ్రహ్మచారి తేనెను గాని - మాంసాన్ని గాని కోరికతో భక్షించినా - ఆపత్కాలంలో భక్షించినా ప్రాజాపత్య కృచ్ఛము ఆచరించి తాను ఆరంభించిన బ్రహ్మచర్యాశ్రమము మిగిలిన భాగం పూర్తిచేయవలసి వుంటుంది.

శ్లో|| బిడాలకాకాఖచ్ఛిష్టం జగ్ధ్వా శ్వనకులస్య చ|
కేశకీటావపన్నం చ పిబేద్బ్రహ్మసువర్చలామ్||

పిల్లి, కాకి, ఎలుక, కోడి, ముంగిస వంటి క్షుద్రజంతువులచేత కొంత తినబడి అవి వదిలి వేయగా మిగిలిన అన్నాన్ని గాని; వెంట్రుకలు, పురుగులు చేరిన అన్నాన్ని గాని తెలియక భుజించినపుడు, దర్భలు వేసి కాచిన నీటిని త్రాగడమే ప్రాయశ్చిత్తం.

శ్లో|| అభోజ్యమన్నం నెత్తవ్య మాతన శృద్ధిమిచ్ఛతా|
అజ్ఞానభుక్తం తూత్తార్యం శోధ్యం వాప్యాశు శోధనైః||

నిషేధించబడినట్టి ఆహారాన్ని ఆత్మశుద్ధికలవారు కోరకూడదు. తెలియక అలా జరిగితే వాంతి చేసుకోడానికై ప్రయత్నించవలె. అటు పైన ప్రాయశ్చిత్తాది పరిహార క్రియలు జరుపుకొన వలె. కోరికతో చేసినపుడు - పైన చెప్పబడిన ప్రాయశ్చిత్తాలు శుద్ధి చేస్తాయి.

శ్లో|| ఏషోఽనాద్యాదనస్యోక్తో వ్రతానాం వివిధో విధిః|
స్తే యదోషాపహ ర్తృణాం వ్రతానాం శ్రూయతాం విధిః||

అభక్ష్య భక్షణం వల్ల కలిగే దోషాలకు ఇంతవరకు ప్రాయశ్చిత్తం చెప్పబడింది. ఇప్పుడు వివిధ చౌర్యాలకు ప్రాయశ్చిత్త విధి వివరిస్తాను - వినండి.........

చౌర్యాలకు ప్రాయశ్చిత్తం.

శ్లో|| ధాన్యాన్నిధనచౌర్యాణి కృత్వా కామాద్ద్విజోత్తమః |
స్వజాతీయగృహాదేవ కృచ్ఛ్రాబ్దేన విశుద్ధ్యతి||

సాటి బ్రాహ్మణుని ఇంటినుంచి ధనం, ధాన్యం, ఆహారపదార్థాలు బుద్ధిపూర్వకంగా దొంగిలిస్తే - ఒక ఏడాది కాలం ప్రాజాపత్య కృచ్ఛం ఆచరించాలి. వీటి పరిమాణాన్ని బట్టి, వస్తు గుణాన్ని బట్టి కష్టమైన రీతి గానా? సులభంగానా? ఎలా ఆచరించాలి? అనేది నిర్ణయం ఔతుంది.

శ్లో|| మనుష్యాణాం తు హరణే స్త్రీణాం క్షేత్రగృహస్య చ|
కూపవాపీజలానాం చ శుద్ధిశ్చాంద్రాయణం స్మృతమ్||

మనుష్యులను, స్త్రీలను, చేలను, నూతినీటిని, ఇంటి భాగాన్ని కాని, ఇంటినిగాని, మొదలైన పరధనాదులకాశించి, వాటిని కొద్దికొద్దిగా గాని - ఏక మొత్తంగా గాని హరించినపుడు చాంద్రాయణ వ్రతం ఆచరించాలి. ఋషులు, మన్వాదులచే ఇది స్మృతులలో చెప్పబడినది.

శ్లో|| ద్రవ్యాణామల్పసారాణాం స్తేయం కృత్యాన్యవేశ్మతః|
చరేత్సాంతపనం కృచ్ఛం ర్యాత్యాత్మశుద్ధయే||

కొంచెం విలువైనవి, కొద్ది పనికొచ్చేవి, పెద్దగా ప్రాయశ్చిత్తం అవసరంలేని సీసం వంటి లోహాలను అపహరిస్తే - వాటి విలువకు తగ్గ ధనాన్ని యజమానికి ఇచ్చి, ఆత్మ శుద్ధికై సాంతపన కృచ్ఛం అనే ప్రాయశ్చిత్తం జరుపుకోవాలి.

శ్లో|| భక్ష్యభోజ్యాపహరణే యూనశయ్యాసనస్య చ |
పుష్పమూలఫలానాం చ పంచగవ్యం విశోధనమ్||

అన్ని దోషాలలోను (చౌర్యం) స్వంతవారికి ద్రవ్యరూపేణ పరిహారం చెల్లించడం గొప్ప ప్రాయశ్చిత్తం. పుష్పములు, ఫలములు, భోజనములు, శయ్య వాహనాలు, పీటలు మొదలగు ఆసనములు ఏది సంగ్రహించినా నోటిలోనికి పంచ గవ్యములు తీసుకోవాలి.

శ్లో|| తృణకాష్ఠద్రుమాణాం చ శుష్కా న్నస్య గుడస్య చ|
చేల చర్మామిషాణాం చ త్రిరాత్రం స్యాదభోజనమ్||

గడ్డి, కట్టెలు, బియ్యం మొదలైనవి; బెల్లం, తోళ్లు, మాంసం వీటిలో దేన్ని అపహరించినా మూడు రోజులు ఉపవాసం చేయాలి.

శ్లో|| కార్పాసకీటజో ర్ణానాం ద్విశ ఫైకశఫస్య చ|
పక్షిగంధౌషధీనాం చ రజ్జ్వాశ్చైవ త్ర్యహం పయః||

దూది, పట్టువస్త్రాలు, కంబళ్లు, చీలని గిట్టలు గల జంతువులు, చీలిన గిట్టలు గల జంతువులు, (గుర్రం, ఆవుమొదలగునవి) చిలుకలు మున్నగు పక్షులు, త్రాళ్లు, సుగంధ ద్రవ్యాలు వీటిలో దేన్ని అపహరించినా మూడు రోజులు పాలు మాత్రమే

ఆహారంగా స్వీకరించాలి.

శ్లో|| మణిముక్తాప్రవాళానాం తామ్రస్య రజతస్యచ |
అయఃకాంస్యోపలానాం చ ద్వాదశాహం కణాన్న తా||

రత్నాలు, ముత్యాలు, పగడాలు, రాగి, వెండి, కంచు, ఇనుము, రాళ్లు వీటిలో ఏవి హరించినా 12 రోజులపాటు బియ్యపు నూకలు మాత్రమే ఆహారంగా గ్రహించాలి.

పొందదగనివి పొందితే, ప్రాయశ్చిత్తాలు

శ్లో|| ఏతైర్వ్రతైరపో హేత పాపం స్తృకృతం ద్విజః|
అగమ్యాగమనీయం తు వ్రతై రేభిరపానుదేత్||

ఈ విధంగా దొంగతనాలలో వస్తువులను బట్టి కలిగే పాపాలకు ప్రాయశ్చిత్తాలుంటాయి. అలాగే పొందదగని వస్తువులను పొందడం చేత కలిగే పాపాలకు వేరే ప్రాయశ్చిత్తాలు విధించబడ్డాయి. అవి ఈక్రింది విధంగా ఉంటాయి.

శ్లో|| గురుతల్పవ్రతం కుర్యాద్రేతసిక్త్వా స్వయోనిషు|
సఖ్యుః పుత్రస్య చస్త్రీషు కుమారీష్వంత్యజాసు చ||

తోబుట్టువులు, స్నేహితులభార్యలు, కోడళ్లు, కన్యలు, చండాల స్త్రీలతో రమించినపుడు - అది కూడా అజ్ఞానవశాన సంఘటిల్లినపుడు మాత్రమే గురుభార్యతో సంగమం చేసిన వానికి విధించే ప్రాయశ్చిత్తం ఆచరించాలి. బుద్ధిపూర్వకంగా చేసినపుడు ప్రాణత్యాగమొక్కటే మార్గం.

శ్లో|| పైతృష్వ సేయీం భగినీం స్వసీయాం మాతురేవ చ|
మాతుశ్చ భ్రాతు స్తనయాం గత్వా చాంద్రాయణం చరేత్||

మేనత్త కూతురు, పినల్లి, పెత్తల్లి, కూతుళ్లు, మేనమామ కూతురు, మేనకోడలు .... వీరుకూడా సోదరి సమానులే. అనగా - సంగమించడానికి తప్పుగా భావించవలె. అజ్ఞానవశాన వీరిని పొందినపుడు చాంద్రాయణ వ్రతాన్ని ఆచరించాలి. అదీ ఒక్కమారు అయితేనే.

శ్లో|| స తాస్తిస్రస్తు భార్యార్థే నొపయచ్ఛేత్తు బుద్ధిమాE|
జ్ఞాతిత్వేనాను పేయాస్తాః పతతి హ్యుపయన్న ధ:||

పైన చెప్పబడిన మేనత్త కూతురు మొదలగువారు దాయాదులు; బంధువులు

అవుతారుగనుక, విజ్ఞుడు వీరిని పెండ్లాడరాదు. వీరిని పెండ్లాడిన వాడు నరకాన్ని పొందగలడు. (అసపిండా చయామాతుః=తల్లిగోత్రానికి సపిండురాలు కానిదానినే పెళ్లాడాలని శాస్త్రం. దక్షిణ దేశాచారం ప్రకారం మేనమామకూతురును పెళ్లి ఆడటం నిషిద్ధం కాదు.)

మృగాదుల యందు రమించడం

శ్లో|| అమానుషీషు పురుష ఉదక్యాయామయోనిషు|
రేతసిక్త్వా జలే చైవ కృచ్ఛ్రం సాంతపనం చరేత్||

మానుషజాతికి చెందని జంతువులు....గోవు మొదలగునవి; మృగములు మొదలగునవి; రజస్వల అయిన స్త్రీ; స్త్రీ అయినప్పటికీ యోని యందుకాక ఇతర ప్రదేశాలలోను సంగమించడం పాపం. అట్టి వారికి సాంతపం అనే ప్రాయశ్చిత్తం విధించబడింది. ఇట్టి అసహజరతి విధానాలకు (గోయోనిలో సంగమించడం వంటివి) అవకీర్ణి ప్రాయశ్చిత్తం తప్పదు.

శ్లో|| మైథునం తు సమాసేవ్య పుంసి యోషితి వా ద్విజః|
గోయానేఽప్సు దివా చైవ సవాసాస్నానమాచరేత్||

ఇట్లే మరికొన్ని అసహజ మైధునాలు (పురుషుని మలద్వారాన సంగమం), స్త్రీతో గుదమైధునం,పగటిపూట సంగమం, నీటిలో (జలకాలాడుతూ) మైధునం... ఇవన్నీ పాపదాయకమే! వీటన్నిటికీ సచేలస్నానమే ప్రాయశ్చిత్తంగా చెప్పబడింది. .

శ్లో|| చండాలాంత్యక్రియో గత్వా భుక్త్వా చ ప్రతిగృహ్య చ|
పతత్యజ్ఞానతో విప్రో జ్ఞానాత్సామ్యం తు గచ్ఛతి||

అజ్ఞానంచేత చండాల స్త్రీతో రమించినా, మేచ్ఛజాతి స్త్రీతో సంగమించినా పతితుడనబడతాడు. వారింట భోజనాదికాలు చేసి ఇంకా పాపి అవుతాడు. పతితునికి విధించిన ప్రాయశ్చిత్తాన్ని ఇతడు ఆచరించాలి. బుద్ధిపూర్వకంగా పలుసార్లు ఇదే విధంగా పైజెప్పబడిన వారితో సంగమించేవాడు, వారితో సమానుడే అవుతాడు.

బుద్ధిపూర్వకంగా స్త్రీ వ్యభిచరిస్తే

శ్లో|| విప్రదుష్టాం స్త్రియం భర్తా నిరుంధ్యాదేక వేశ్మని|

యత్పుంసః పరదారేషు తచ్చైనాం చారయేద్వ్రతమ్||

స్వభావంచేత తన భార్య బుద్ధిపూర్వకంగానే వ్యభిచారిణి అని ఆమె భర్త దృష్టికి వచ్చినపుడు లేదా పరపురుషునితో రమిస్తూ పట్టుబడిన సందర్భాలలో ఆమె భర్త ఆమెకు సంకెళ్లు వేసి, పరభార్యను సంగమించిన వారికి విధించిన ప్రాయశ్చిత్తం జరిపించాలి.

తిరిగి తిరిగి అదే పనిచేస్తే....

శ్లో|| నా చేత్పునః ప్రదు ష్యేత్తు సదృశేనోపయంత్రి తా|

కృచ్ఛ్రం చాంద్రాయణం చైవ తదస్యాః పావనం స్మృతమ్||

పరపురుషునితో సంగమించి ఒకసారి ప్రాయశ్చిత్తం జరిగాక కూడా, తిరిగి సవర్ణుడైన పురుషునితో సంగమాభిలాష గలదైనపుడు ఆ పాపపరిహారానికి కృచ్ఛ్రచాంద్రాయణవ్రతమే ప్రాయశ్చిత్తము.

చండాల స్త్రీతో సంభోగం – ప్రాయశ్చిత్తం.

శ్లో|| యత్క రోత్యేక రాత్రేణ వృషలీ సేవనాద్ద్విజః|

తద్భైక్ష భుగ్జపన్నిత్యం త్రిభిర్వర్షైర్వ్యపోహతి||

బ్రాహ్మణుడు ఒక్కరాత్రి చండాలస్త్రీని సంగమించినా చాలా పాపం. ఈ పాపం పోగొట్టు కోడానికి అతడు భిక్షాటన చేత శరీరాన్ని నిల్పుకొని, గాయత్రిమంత్రాన్ని అనుదినం జపిస్తూంటే మూడేళ్లకు ఆ పాపం పరిహారం కాగలదు.

పతితులతో సంచరించుట –పాపపరిహారం

శ్లో|| ఏషాం పాపకృతాముక్తా చతుర్ణామపీ నిష్కృతిః|

పతితైస్సం ప్రయుక్తానా మిమాః శృణుత నిష్కృతీః||

ఒకే వాహనం మీద వెళ్లుట, ఒకే ఆసనంమీద కూర్చొనుట, ఏక పంక్తిన భుజించుట అనే కృత్యాల ద్వారా పతితులతో సహసంచారం జరిపిన వారికి యాజనం, వేదాధ్యాపనం మొదలగునవి జరపాలి.

హింస, అభక్ష్యభక్షణం, దొంగతనం, సంగమించదగని వారితో వ్యభిచారం ఇవన్నీ పతితులతో పాటు పాపులుగా ఎంచదగిన వారి కృత్యాలే!

శ్లో|| సంవత్సరేణ పతతి పతితేన సహాచరన్|

యాజనాధ్యాపనాద్యౌనాన్నతు యానాసనాశనాత్||

ఇటువంటివి ఆచరించేవాడు ఒక ఏడాదికి పతితుడౌతాడు. పైన చెప్పబడిన వేదాధ్యాపనం, యజ్ఞాల ద్వారా వీరిని సంస్కరించవలసి ఉంటుంది.

శ్లో|| యో యేన పతితేనైషాం సంసర్గం యాతి మానవః|
స తస్యైవ వ్రతం కుర్యా త్తత్సంసర్గవిశుద్ధయే||

ఎవరెలాటి పతితునితో కూడి తిరిగినా, వారు ఆ సంసర్గ దోషనివృత్తికి, పతితునికి విధించిన ప్రాయశ్చిత్తంలో 3/4 వ వంతు ఆచరించాలి. ఉదా!! బ్రహ్మహత్య చేసిన వారికి విధించబడిన 12 సంవత్సరాల ప్రాయశ్చిత్తంలో 3/4వ వంతు అంటే 9ఏళ్లు వీరికి ప్రాయశ్చిత్తం.

భ్రష్టునికీ మరణసమానప్రాయశ్చిత్తం

శ్లో|| పతితస్యోదకం కార్యం సపిండై ర్బాంధవైర్బహిః|
నిందితేఽహని సాయాహ్నే జ్ఞాత్యృత్విగ్గురుసన్నిధౌ||

ఎవరైనా భ్రష్టత్వం పొంది, అట్లే సంచరిస్తూ వుంటే, వారిని మృతి చెందిన వారిగా ఎంచి, అతని దాయాదులు గ్రామం వెలుపలకి జ్ఞాతులతో – ఋత్విక్ లతో - గురువులతో కలసి వెళ్లి నవమినాటి సాయంకాలం వేళ ఉదకదానం, ప్రేతకృత్యం, పిండప్రదానం మొదలగునవి మరణానంతర కృత్యాలన్నీ జరిపి, మృతసమానుడని గ్రహించాలి.

శ్లో|| దాసీ ఘటమపాం పూర్ణం పర్య స్యే త్రేతవత్పదా|
అ హూరాత్రముపాసీరన్న శౌచం బాంధవైస్సహ||

సపిండులైన వారిచేత ఇలా చేయబడే కృత్యంలో ఒక ముఖ్య విధి - ఒక దాసీ దానిచేత నీటితో నిండిన కుండను దక్షిణాభిముఖంగా ఉంచి, నీళ్లన్నీ కారిపోయేలాగ తన్నించాలి. సమానోదక పిండులు ఆ రోజంతా ఆశౌచం పాటించాలి.

భ్రష్టునికి వేలి

శ్లో|| నివర్తేరంశ్చ తస్మాత్తు సంభాషణసహాసనే|
దాయాద్యస్య ప్రదానం చ యాత్రా చైవ హి లౌకికీ||

సపిండులు ఆ పతితునితో మాట్లాడటంగాని, ఒకేఆసనముమీద కూర్చోడంగాని, వానికి/దానికి ధనం ఇవ్వడం గాని, శ్రాద్ధాదులకు పిలవడంగాని చేయరాదు. వెలి పాటించాలి.

భ్రష్టులు పెద్దవారైనా సరే!....

శ్లో|| జ్యేష్ఠతా చ నివర్తే జ్యేష్టావాప్యం చ యద్ధనమ్|
జ్యేషాంశం ప్రాప్ను యాచ్చాస్య యవీయాE గుణతోఽధిక: ||

అగ్రజులే అయినప్పటికీ అట్టి భ్రషుల విషయంలో మర్యాదలేవీ పాటించనక్కర్లేదు. శాస్త్ర రీత్యా ఇవ్వవలసిన 20వ భాగం ఉద్ధారాంశం ఇవ్వక, అది కూడ అట్టి వారి సోదరుడు గుణవంతులైతే వారికివ్వాలి.

పతిత ప్రాయశ్చిత్తం అనంతరం

శ్లో|| ప్రాయశ్చిత్తే తు చరితే పూర్ణకుంభమం నవమ్|
తేనైవ సార్ధం ప్రాస్యేయుః స్నాత్వా పుణ్యే జలాశయే||

ఒక పతితునికి భ్రష్టునికి ప్రాయశ్చిత్తం జరిపాక, సమానోదక పిండులు అట్టివానితో ఒక పరిశుద్ధ నదీ నదంలో స్నానం చేసి నీటితో కూడిన కొత్తకుండని నీటిలో పడవేయవలసి వుంటుంది.

భ్రష్ఠ స్త్రీల విషయంలో...

శ్లో|| స త్వప్సు తం ఘటం ప్రాస ప్రవిశ్య భవనం స్వకమ్|
సర్వాణి జ్ఞాతికార్యాణీ యథాపూర్వం సమాచరేత్||

భ్రష్టురాళ్లయిన స్త్రీల విషయంలో కూడ ఇలాగే భర్త ఇతర సపిండులు ఆచరించాలి. ప్రాయశ్చిత్తం ఆచరించబడిన పతిత ఆ మొదటి కుండను నీటిలో వేశాక, ఇంటికి వెళ్లి తాను ప్రాయశ్చిత్తం చేసుకోక ముందు చేయవలసివున్న జ్ఞాతి కృత్యాలన్నీ చేయాలి. (ఇవన్నీ కలికాలానికి వర్తించవని గమనించాలి)

శ్లో|| ఏతమేవ విధిం కు ర్యాద్యోషిత్సు పతితాస్వపి|
వస్త్రాన్న పానం దేయం తు వ సేయుశ్చ గృహాంతికే||

భ్రష్ట స్త్రీల విషయమై, ఆ స్త్రీకి ప్రాయశ్చిత్తం జరిపిన తర్వాత ఇంటికి చేరువగా ఒక గుడిసె కట్టించి అందులో ఆమెకు నివాసం కల్పించి కూడు – గుడ్డ ఇవ్వాలి గాని

ఇంట్లోకి రానివ్వకూడదు.

వారి గతం గుర్తు చేయరాదు.

శ్లో|| ఏనస్విభిరనిర్ణిక్తైర్నార్థం కించిత్సహాచరేత్|
కృతనిస్టేజనాంశ్చైవ న జుగుప్సేత కర్హిచిత్||

తమ పాపాలకు ప్రాయశ్చిత్తం చేసుకొన్న వారికి దానం ఇవ్వడం - వారినుంచి తీసుకోవడం ని షేధం. కాని, వారి పూర్వ పాపాలు మళ్లీ మళ్లీ గుర్తు చేసి నిందించరాదు. ఎప్పటిలాగే స్నేహంగా ఉండాలి.

శ్లో|| బాలఘ్నాంశ్చ కృతఘ్నుంశ్చ విశుద్ధనపి ధర్మతః|
శరణాగతహంతౄకాంశ్చ స్త్రీహంతౄకాంశ్చ న సంవసేత్||

చేసిన మేలు మరచి అపకారంతో తననే చేడి పేవాడిని, బాలురను హత్యచేసిన వాడిని, శరణన్న వారిని చంపిన వాడిని, స్త్రీ హత్యకు పాల్పడినవాడిని ప్రాయశ్చిత్తం చేసుకొన్నప్పటికీ స్నేహంగా మెలగరాదు.

సకాలంలో ఉపనయనం జరగకపోతే

శ్లో|| యేషాం ద్విజానాం సావిత్రీ నానూచ్యేత యథావిధి|
తాం శ్చారయిత్వా త్రీE కృచ్ఛాFయథావిధ్యుపనాయయేత్||

(చిత్రంగానే కన్పించినప్పటికీ) సకాలంలో ఉపనయనం జరగని బ్రహ్మక్షత్రియ వైశ్య వర్ణాలవారికి మూడు ప్రాజాపత్య కృచ్ఛాలను చేయించి అటు పైన వారికి ఉపనయనం చేయాలి. నిర్ణీత వయస్సున ఒడుగు చేయకపోవడం కూడ పాప హేతువని మనుధర్మ శాస్త్రం అంటుంది.

శూద్రసేవనం పాపం

శ్లో|| ప్రాయశ్చిత్తం చికీర్షంతి వికర్మస్థాస్తు యే ద్విజాః|
బ్రహ్మణా చ పరిత్యక్తా స్తేషా మ హ్యేతదాదిశేత్||

నిషేధించబడినట్టి శూద్ర సేవలో ఏ ద్విజులైనా ఉండవలసివస్తే, వారికి ఉపనయనం జరిగివున్నప్పటికీ - వేదాధ్యయన పరులైనప్పటికీ ప్రాయశ్చిత్తంగా 3 ప్రాజాపత్యకృచ్ఛాలు చేయించాలి.

పట్టరాని దానాలవల్ల.....

శ్లో|| యద్గర్హి తేనార్జయంతి కర్మణా బ్రాహ్మణా ధనమ్|
తస్యోత్సర్గేణ శుద్ధ్యంతి జప్యేన తప సైవ చ||
పట్టకూడని దుష్టమైన దానాలను పట్టడం మొదలగువాటివల్ల విప్రులు ధనసంపాదన చేస్తే, ఆధనాన్ని తిరిగి ఇంకొకరికి దానం ఇవ్వడం వల్ల కలిగే పాపం/ దుష్ఫలితం మొదలగువాటికి; విక్రయించకూడని వస్తువులు విక్రయించడం వల్ల కలిగే పాపాలకు ఇవీ ప్రాయశ్చిత్తాలు.......... శ్లో|| జపిత్వా త్రీణి సావిత్ర్యా స్సహస్రాణి సమాహితః|
మాసం గోష్ఠే పయః పీత్వా ముచ్యతే సత్ప్రతిగ్రహాత్||

అవి ఏమిటంటే –

దుష్టదానాలు పట్టినపుడు మూడువేలు గాయత్రీజపం చేసుకోవాలి. ఆవుల మందతో పాటు నివశిస్తూ ఒక నెల పాలు మాత్రమే ఆహారంగా స్వీకరించాలి. దుష్టవర్తకం చేసి ధనం సంపాదించినా, దుష్టదానాల వల్ల డబ్బు పొందినా, శూద్రుల వల్ల ఇటువంటి దానాలు పొందినా ప్రాయశ్చిత్తవిధి ఇదే!

ధర్మవిచార ప్రశ్న

శ్లో || ఉపవాసకృశం తం తు గోవ్రజా త్పునరాగతమ్|
ప్రణతం పరిపృచ్ఛేయుః సామ్యం సౌమ్యేచ్ఛసీతి కిమ్||

ఈ పాలు ఆహారం ప్రాయశ్చిత్తం నిర్వర్తించి మరలివచ్చిన వానిని, బ్రాహ్మణ ధర్మపరిషత్తు (ఒక విద్రమండలి) విచారించి తెలిసో తెలియకో ఈ దుష్టదానం పట్టావు. ప్రాయశ్చిత్తం జరిగింది కదా! ఇక పై తిరిగి ఇటువంటివి చేయనట్లయితేనే నీకు సాటి బ్రాహ్మణులలో గౌరవం" అని హెచ్చరించాలి.

శ్లో || సత్యముక్త్వా తు విపేషు వికిరేద్యవసం గవామ్|
గోభిః ప్రవర్తితే తీర్థే కుర్యుస్తస్య పరిగ్రహమ్||

నేను ఇకపై ఇటువంటి అసత్ దానాలకు పాల్పడనని, ఆ విప్రుని చేత గట్టిగా చెప్పించి, గోవులకు అతడిచేత మేతవేయించాలి. గోవులు ఆ గడ్డిని పరిపూర్ణంగా మేస్తేనే, అతడు పాప పరిశుద్ధుడైనట్లు లెక్క.

శ్లో|| వ్రత్యానాం యాజనం కృత్వా పరేషా మంత్యకర్మ చ|

అభిచారమహీనం చ త్రిభిః కృచ్ఛైర్వ్యపోహతి||

వ్రాత్యుల చేత వ్రాత్యస్తోమం మొదలైన యాగాలు చేయించి; గురువు – తల్లిదండ్రులు తప్ప ఇతరులైన వారికి దాహసంచయములు చేయించి; శ్యేనయాగం మొదలగు అభిచార క్రియలు ప్రయోగించి; అహీనమనే యాగం చేయించి మూడు ప్రాజాపత్యకృచ్ఛాలు ఆచరింపజేస్తేనే అట్టి విప్రునికి పరిపూర్ణ పరిశుద్ధత లభించినట్లుగా పరిగణన.

శ్లో|| శరణాగతం పరిత్యజ్య వేదం విప్లావ్య చ ద్విజః|
సంవత్సరం యవాహార స్తత్పాపమపనేధతి||

శరణన్న వారిని రక్షించగలిగీ ఎవడు అతడిని విడిచి పెడతాడో, ఆ పాపాన్ని పోగొట్టుకోడానికి అతడు అనధ్యాయదినాలలో వేదం చెప్పాలి. సంవత్సరకాలానికి పాపపరిహారం. లేదా ఏడాది పాటు రసవర్గ సహిత భోజనానికి దూరంగా ఉంటూ చప్పటి ఆహారం భుజించాలి.

జంతుజాలపు ఎంగిలి విషయము

శ్లో|| శ్వసృగాలఖరైర్దష్టో గ్రామ్యైః క్రవ్యాది రేవ చ|
నరాశ్వోష్ట్రవరా హైశ్చ ప్రాణాయామేన శుధ్యతి||

(శనాఘూతావలీఢస్య దత్తైర్విదలితస్య చ! అద్భిః ప్రక్షాళనం ప్రోక్త మగ్నినా చోపచూలనమ్.)

కుక్క నాకినా/ వాసన చూసినా/ పండ్లతో చీల్చినా ఆ వస్తువును బాగా కడిగి నిప్పుల పై సెగతగిలేలా వేడి చేయాలి.

అట్లే..

కుక్క, నక్క, గాడిద, గుర్రం, పంది, ఒంటె, పిల్లి మొదలైనవీ నరుడూ కరచినపుడు బ్రాహ్మణుడు ప్రాణాయామం చేత పరిశుద్ధుడవుతాడు.

పతితులని చెప్పబడి, పంక్తిబాహ్యులైనవారి విషయమున ఈ క్రింది విధంగా ఆచరించాలి :

శ్లో|| షష్ఠాన్నకోలతా మాసం సంహితాజవ ఏవ వా|
హోమాశ్చ సకలా నిత్యమపాఙ్క్త్యానాం విశోధనమ్||

అపాంకేయులు నెలకు 3 ఉపవాసాలు చేస్తూ నాలుగవనాడు సాయంకాలం భోజనం చేస్తూ, ప్రతిరోజూ వేదాధ్యయనం ఆచరించాలి. ప్రత్యేకమైన 8 మంత్రాలతో హోమాన్ని నిర్వర్తించాలి. ఇట్లా ఒక ఏడాది కాలం నిర్వర్తిస్తే గాని పరిశుద్ధుడు కాడు. తిరిగి బ్రాహ్మణుల సరసన నిలబడటానికైనా అరుడు కాడు.

శ్లో|| ఉష్ట్రయానం సమారుహ్య ఖరయానం తు కామతః|

స్నాత్వాతు విప్రో దిగ్వాసాః ప్రాణాయామేన శుద్ధ్యతి||

బ్రాహ్మణుడెన్నడూ గాడిదలు – ఒంటెలు పూన్చబడిన బండిని ఎక్కరాదు. అజ్ఞానముచేత ఆవిధంగా జరిగినా, దానికి ప్రాయశ్చిత్తంగా నగ్నంగా స్నానం చేసి ప్రాణాయామం చేత పరిశుద్ధుడు కావలసి ఉంటుంది.

నీట్లోకి అశుద్ధం వదలిన దోషం

శ్లో|| వినాద్భిరప్సు వా ప్యార్త శ్శారీరం సన్ని వేశ్య చ|

సచేలో బహిరాపుత్య గ్రామాలభ్య విశుద్ధ్యతి||

తెలిసిగాని – తెలీకగాని నీటిలోనికి వేగంగా మూత్రపురీషాదులు వదలిన వానికి ప్రాయశ్చిత్తం:

నదిలో సచేలస్నానం, వేదాధ్యయనం, తదుపరి గోవును తాకి పరిశుద్ధుడు కావడం.

శ్లో|| వేదోదితానాం నిత్యానాం కర్మణాం సమతిక్రమే|

స్నాతకవ్రతలో పే చ ప్రాయశ్చిత్తమభోజనమ్||

ప్రత్యేక ప్రాయశ్చిత్తం విధించబడని కొన్ని అకార్యాల విషయంలో (ఉదా: వేదోక్త నిత్యకర్మలు విడిచినపుడు, నాల్గవ అధ్యాయములో చెప్పబడిన స్నాతక వ్రతాదులు వదిలేసినపుడు) ఒక రోజంతా ఉపవాసం చేయడమే ప్రాయశ్చిత్తం.

శ్లో|| హుంకారం బ్రాహ్మణ స్యోక్త్వా త్వంకారు చ గరీయసః|

స్నా త్వానశ్నన్నహ శ్శేష మభివాద్య ప్రసాదయేత్||

తన కంటే వయస్సులో పెద్దవాడైనా, విద్యలో అధికుడైనా అట్టి విప్రుని నిందించేవారికి ప్రాయశ్చిత్తము: ఒక నెల రోజులపాటు ఒంటిప్రొద్దులుండి, ఆఖరిరోజున ఆ బ్రాహ్మణుని కాళ్లు పట్టుకొని, ఆయన కోపాన్ని ఉపశమింప జేయాలి.

తృణంతో నైనా విప్రునికొట్టరాదు

శ్లో|| తాడయిత్వా తృణే నాపీ కంఠే వాబద్ధ్య వాససా|
వివాదే వావినిర్జిత్య ప్రణిపత్య ప్రసాదయేత్||

బ్రాహ్మణుని చివరకు గడ్డిపరకతో కూడ కొట్టకూడదు. మెడపట్టి గెంటరాదు. వాదులాడి తనదే విజయమని గర్వించరాదు. అట్లు జరిపిన వారికి ప్రాయశ్చిత్తం: అదే బ్రాహ్మణునికి సత్కారం చేయడం.

శ్లో|| అవగూర్య త్ర్య ఇశతం సహస్రమభిహత్య చ|
జిఘాంసయా బ్రాహ్మణస్య నరకం ప్రతిపద్యతే||

బ్రాహ్మణుని చంపడానికి కర్ర పైకెత్తినా చాలు! నూరేళ్లు నరకవాసం తప్పదు. బెదిరింపుగాక నిజంగానే కొడితే వెయ్యేళ్లు నరకంలో పడి ఉండాలి.

శ్లో|| శోణితం యావతః పాంసూక్Eసంగృహ్ణాతి మహీతలే|
తావం త్యబ్దసహస్రాణి తత్క ర్తా నరకే వసేత్||

దీన్నింకా వివరంగా చెప్తున్నాడు మనువు.... బ్రాహ్మణుని చంపబోయి, కొట్టగా ఆ బ్రాహ్మణుని దేహం నుంచి రక్తంకారి ఎన్ని ధూళి కణాలు తడిస్తే, అన్ని వేల ఏళ్లు ఆ దండించేవాడికి నరకం తప్పదు.

శ్లో|| అవగూర్య చరేత్కృచ్ఛ మతికృచ్ఛం నిపాతనే|
కృచ్ఛాతికృచ్ఛౌకుర్వీత విప్రస్యో త్పాద్య శోణితమ్||

చంపబోయి కర్ర ఎత్తేవాడు అతికృచ్ఛవ్రతం ఆచరించాలి. బ్రాహ్మణునికి గాయం చేసేంతగా కొడితే కృచ్ఛం - అతి కృచ్ఛం రెండూ ప్రాయశ్చిత్తంగా ఆచరించాలి.

ఇక్కడ చెప్పబడని పాపాలకు...

శ్లో|| అనుక్తనిష్కృతీనాం తు పాపానామపనుత్తయే|
శక్తిం చావేక్ష్య పాపం చ ప్రాయశ్చిత్తం ప్రకల్పయేత్||

ఇక్కడ చెప్పబడని పాపాలు చేసినపుడూ, లేదా పై చెప్పబడిన పాపాలకూ కర్తయొక్క ధనం, శారీరక బలం, సామర్థ్యాన్ని బట్టి అది కావాలని చేసినదా? పొరపాటున జరిగినదా అనేది విచారించి ప్రాయశ్చిత్తం విధించాలి.

శ్లో|| యెరభుపాయై రేనాంసి మానవో వ్యపకర్షతి|

తాEవోఽ భుపాయాకEవక్ష్యామి దేవర్షి పిత్రు సేవితాE||

మానవుడు ఏ కారణాలచేత పాపాలను పోగొట్టుకుంటే...ప్రాయశ్చిత్తం చేసుకుంటే మంచిదో; అందుకు రుషులు అనుష్ఠించిన మార్గాలేమిటో చెపుతాను - గ్రహించండి!

శ్లో|| త్ర్యహం ప్రాతస్త్ర్యహం సాయంత్ర్యహమద్యాదయాచితమ్|
త్ర్యహం పరం చ నాశ్నీయా త్రాజాపత్యం చర్వEద్విజః||

ప్రాజాపత్యకృచ్ఛ్రం ఆచరించేవారు పగటి పూట మాత్రమే 3రోజులు, రాత్రిపూట మాత్రమే 3రోజులు ఉపవసించాలి. మరో 3రోజులు ఎవరినీ ఏదీ యాచించక, దొరికినదే తినాలి. అటు పైన 3 రోజులు కఠిన ఉపవాసం. (కబళం అనగా నోరు పట్టినంత లేదా కోడిగ్రుడ్డంత ముద్ద అని అర్థం)

శ్లో|| గోమూత్రం గోమయం క్షీరం దధి సర్పి: కుశోదకమ్|
ఏక రాత్రోపవాసశ్చ కృచ్ఛ్రం సాంతపనం స్మృ తమ్||

ఇంకా... గోమూత్రం ఆవు పేడ, ఆవుపాలు, ఆవునెయ్యి ఆవు పెరుగు (వీటిని పంచగవ్యాలు అంటారు) వీటికి దర్భలు చేర్చి ఒక రోజు ఆహారంగా తినాలి. మరునాటి రోజు ఉపవాసం చేయాలి. దీన్ని సాంతపన కృచ్ఛ్రం అంటారు. ఇక్కడ చెప్పిన ఆరువస్తువులను రోజుకొక్కటి చొప్పున భుజించి ఏడో రోజు ఉపవాసం ఉంటే దానిని మహాసాంతపనం అని అంటారు.

శ్లో|| ఏకైకం గ్రాసమశ్నీ యాత్త్ర్యహాణి త్రీణి పూర్వవత్|
త్ర్యహం చోపవ సేదంత్య మతికృచ్ఛ్రం చరE ద్విజః||

అతికృచ్ఛ్ర వ్రతం అంటే - బ్రాహ్మణుడు 3 రోజులు ఉదయ సాయం కాలాలు మాత్రం అయాచితంగా ఒక్కొక్క కబళం తిని ఉండాలి. మరో 3 రోజులు దొరికిన మూడేసి ముద్దలు తిని తదుపరి 3 రోజులు కటిక ఉపవాసం చేయాలి.

శ్లో|| తప్తకృచ్ఛ్రం చరEవిప్రో జలక్షీరఘృతానిలాE|
ప్రతీత్ర్యహం పిబేదుష్ణాEసకృత్స్నాయీ సమాహితః||

తప్తకృచ్ఛ్రం అంటే - 3 రోజులు వేడినీరు, 3 రోజులు కాచిన పాలు, 3 రోజులు కరిగించిన నెయ్యి భుజించి, మూడు రోజులు వేడిగాలిని భుజించాలి. ఒక్కమారు

స్నానం ఆచరించాలి. (3పలములు నేతిని తాగాలి)

శ్లో || సుతాత్మనోఽ ప్రమత్తస్య ద్వాదశాహమభోజనమ్|
పరాకో నామ కృచ్ఛ్రోఽఽయం సర్వపాపాపనోదనః||

ఇంద్రియాదులను అణచుకొని, 12 రోజులు అభోజనంగా శుద్ధోపవాసం చేయడాన్నే పరాకకృచ్ఛము అంటారు. ఇది ఒక్కమారైనా లేక ఓపిక ఉన్నన్ని సార్లయినా చేస్తే, తెలిసి గాని - తెలీక గాని తన వల్ల జరిగిన పాపాలన్నీ పోగొట్టుకొన్నవాడౌతాడు.

శ్లో|| ఏకైకం హ్రాసయత్పిండం కృష్ణే శుక్ల చ వర్ధయేత్|
ఉపస్పృశం స్త్రిషవణ మేత చ్చాంద్రాయణం స్మృతమ్||

ఉదయ సాయంకాలాలలోను, మధ్యాహ్నవేళ స్నానాలు చేస్తూ, పూర్ణిమ తిథి రోజున 15 ముద్దలు తిని, తర్వాత కృష్ణపక్షంలో రోజుకోముద్ద తగ్గిస్తూ అమావాస్యనాటికి కటిక ఉపవాసం చేస్తూ తిరిగి పున్నం వరకూ ఒక్కోముద్ద హెచ్చించి పౌర్ణమి రోజున 15 ముద్దలు తినడంతో ఏ వ్రతం ముగుస్తుందో దాన్ని పిపీలికామధ్యం అనే చాంద్రాయణవ్రతం అంటారు.

శ్లో|| ఏతమేవ విధిం కీత్స్న మాచరేద్యవమధ్య మే|
శుక్లపక్షాది నియతశ్చ రంశ్చాంద్రాయణం వ్రతమ్||

యవ మధ్యం అనే చంద్రాయణవ్రతం ఇంకోటుంది. పైన చెప్పబడినట్లే - శుక్ల పక్షంలో రోజుకో ముద్ద చొప్పున హెచ్చిస్తూ పోయి పున్నమినాడు 15 కబళాలు తిని, క్రమంగా కృష్ణపక్షంలో రోజుకొకటి తగ్గిస్తూ అమావాస్యనాడు పూర్తిగా ఉపవాసం ఉండాలి.

శ్లో|| అష్టావష్టౌ సమశ్నీయా త్పిండా న్మధ్యందినే స్థితే|
నియతాత్మా హవిష్యాశీ యతి చాంద్రాయణం చరE||

శిశు చాంద్రాయణ వ్రతం అనే ప్రాయశ్చిత్త విధి ఏమిటంటే ఉదయం కేవలం 4 ముద్దలు - రాత్రి కేవలం 4 ముద్దలు మాత్రమే ఆహారంగా తీసుకోవడం. (శ్లోక ప్రమాణం క్రింద ఇవ్వబడింది)

శ్లో|| చతురః ప్రాతరశ్నీయా త్పిండాEవిప్రస్సమాహితః|

చతుంఽస్తమితే సూర్యే శిశుచాంద్రాయణం స్మృతమ్||

(శిశువుల ఆహారాన్ని అనుకరించడమన్నమాట!) ఇక - యతి చాంద్రా యణమంటే.... ఈ శ్లోకంలో చెప్పినట్లుగా - కేవలం మధ్యాహ్నం మాత్రం 8 ముద్దలు తినివుండటం

ఈ వ్రతాలు ప్రాయశ్చిత్తంగానా? లేక అభ్యుదయాభివృద్ధికా?

శ్లో|| యథా కథంచితిపిండానాం తిస్రోఽ శీతీస్సమాహితః|

మాసేనాశ్నEహవిష్యస్య చంద్ర స్యైతి సలోకతామ్||

ఒక్క మాటలో చెప్పాలంటే - ప్రాయశ్చిత్తంగా పై చెప్పిన వ్రతాలు ఆచరిం చేవారూ ఉన్నారు. (తప్పనిసరి స్థితిలో) పాపాలు జరిగి ఉండవచ్చు. కనుక, వాటి పరిహారార్ధం ఓపిక ఉన్నప్పుడే ప్రాయశ్చిత్త కర్మ జరుపుకోవాలన్న ముందు జాగ్రత్తపరులూ ఉన్నారు. ఏవిధంగా ఐతేనేం 'నీవార ధాన్యం' అన్నం ముద్దలు 240 మించకుండా (నెలకు) చూసుకొనేవారికి చంద్రలోకప్రాప్తి, పాపక్షయం తధ్యం.

శ్లో|| ఏతద్రుద్రా స్తథాదిత్యా వసవశాచరEవ్రతమ్|

సర్వాకుశల మోక్షాయ మరుతశ్చ మహర్షి భిః||

ఈ చాంద్రాయణ వ్రతాలను ఆచరించిన వారిలో సప్తమరుత్తులతో సహా అష్టవసువుల మొదలు ఏకాదశరుద్రులు, ద్వాదశాదిత్యులు కూడా ఉన్నారు. కొద్ది పాపాలు పోవడానికి ఒకసారి, ఎక్కువ పాపాలు నివారించుకోడానికి పలుమార్లు ఆచరించేవారున్నారు.

శ్లో|| మహావ్యాహృతిభిరోహమః కర్తవ్యః స్వయమన్వహమ్|

అహింసాం సత్యమక్రోధమార్జవం చ సమాచరేత్||

అయితే - ఈ వ్రతాలను ఆచరించేవారు ప్రతిరోజూ ఒక నేలకాలం వరకు నేతితో హోమం చేయాలి. మహావ్యాహృతి మంత్రాలను పఠించాలి.

స్వాభావికంగా ఉండవలసిన అహింస, సత్యం, కోపం లేకపోవుట వంటి గుణాలు వ్రతాచరణ సమయంలో నైనా తప్పక ఉండేలా చూసుకోవాలి.

శ్లో|| త్రిరహ్న స్త్రీర్ని శాయాశ్చ సవాసా జలమావిశేత్|

స్త్రీశూద్రపతితాంశ్చైవ చాభిభాషేత కర్హిచిత్||

పిపీలికామధ్యమ యవమధ్యమ చాంద్రాయణ వ్రతాలను మినహాయించి మిగిలిన వాటి విషయమై స్నానం:- నదిలో స్నానం చేయాలి. మొత్తం 4సార్లు పగలు, రాత్రి వాటి నడిమి కాలాలు. సచేలంగా స్నానంచేసి వ్రతం ఆచరించాలి. పై రెండు చాంద్రాయణాలకు త్రిషవణ స్నానం (ముమ్మారు) చాలు! ఈ వ్రతాలలో ఏది ఆచరిస్తున్నా స్త్రీలు, శూద్రులు, పతితులతో ఎన్నడూ సంభాషించరాదు.

శ్లో|| స్థానాసనాభ్యాంద విహరేదశక్తోఽ ధశ్శయీత వా|
బ్రహ్మచారీ వ్రతీ చ స్యాద్గురు దేవద్విజార్చకః||

వ్రతాచరణ సమయాల్లో పగలైనా - రాత్రయినా జాగరణ ముఖ్యం, నిలబడి కాని, కూర్చొని కాని ఉండాలి. శక్తిహీనత వల్ల నేల పై పరుండినా నిద్రించరాదు. మంచము మొదలగునవి కలలోనైనా ఊహించరాదు. సీసంభోగం అసలే వర్జ్యము. దండము, మౌంజి ధరించాలి. గురువు, దేవతలు, బ్రాహ్మణులను పూజించాలి.

శ్లో|| సావిత్రీం చ జపేన్ని త్యం పవిత్రాణి ఇచ శ క్తితః|
సర్వేష్వేవ వ్రతేష్వేవం ప్రాయశ్చిత్తార్థమాదృతః||

నిరంతరం గాయత్రిని జపిస్తుండాలి. లేదా పరిశుద్ధ దాయకమైన అఘమర్షణ సూక్తాలనైనా జపించాలి. వీటిని చాంద్రాయణ వ్రతమందు వలెనే, తక్కిన ప్రాజాపత్యాది కృచ్ఛాలలోనూ ప్రయత్నంచేత అలవరచుకోవాలి.

పరిషత్తు నిర్ణయిస్తాయి...

శ్లో|| ఏతైర్ద్వి జాతయశ్శోధ్యా వ్రతైరావిష్కృతైనసః|
అనావిష్కృతపాపాంసు మంత్రైర్హో మైశ్చ శోధయేత్||

అధికభాగం జరిగేపాపాలు, వాటి ప్రాయశ్చిత్తాలు ఇక్కడ చర్చించబడ్డాయి. ఇవేకాక లోకరీతిన విభిన్నమైన పాతక క్రియలు ఆచరించేవారుండొచ్చు! వాటిని పోగొట్టడానికి పండిత పరిషత్తు చర్చించి నిర్ణయించినవి కూడా శిరోధార్యాలే! తాము చేసినట్లుగా ఆ పాపాల గురించి వెల్లడి చేయక "ఈ పాపానికి ఏం ప్రాయశ్చిత్తం?" అని అడిగి తెలుసుకొని, పరిషత్ పెద్దలు చెప్పిన రీతిన పాపప్రక్షాళన జరుపుకోగలరు.

శ్లో|| ఖ్యాపనేనానుతాపేన తపసాఽధ్యయనేన చ|

పాపకృన్ముచ్యతే పాపాత్తథా దానేవ చాపది||

తమ పాపాలనుంచి విముక్తులు రావడానికి లోకులకు పశ్చాత్తాపాలను మించిన ప్రాయశ్చిత్తాలు లేవు. అయితే అందుకు చాలా నిజాయితీ అవసరం! రహస్యంగా తాము చేసే రకరకాల పాపాలను వెల్లడి చేయగల ధైర్యం ఏ కొద్దిమందికో గాని ఉండదు. మానవ మనస్తత్వ రీతులను క్షుణ్ణంగా అధ్యయనం చేసినవారికి సైతం తోచని పాపాలు లోకంలో తెలిసో తెలియకో జరిగిపోవచ్చు! కనుకనే చాలా వాటికి వేదాధ్యయనం, కఠినతపం వంటివి ప్రాయశ్చిత్తాలుగా చెప్పబడ్డాయి. ఇవికాక విశేషగోదానాదులు (ఏడాదికి 30 చొప్పున 12 సం||లకు 360 గోవులు) కూడా కొన్నింటికి ప్రాయశ్చిత్తాలే!

శ్లో|| యథా యథా నరోఽధర్మం స్వయం కృత్వా నుభాషతే|
తథా తథా త్వచేవాహి స్తేనాధర్మేణ ముచ్యతే||

("చేసిన పాపం చేస్తే పోతుంది" అనే నానుడి ఏర్పడ్డానికి ముఖ్యాధారమైన శ్లోకం ఇది) సజ్జనుడైన వాడు తాను పాపంచేసి దాన్ని దాచి పెట్టుకోరాదు. అతడు దాన్నెంతగా వెల్లడి పరుస్తాడో అతడంతగా ఆపాపం నుంచి విముక్తుడవుతున్నాడని అర్థం.

శ్లో|| యథా యథా మనస్తస్య దుష్కృతం కర్మ గర్హతి|
తథా తథా శరీరం త త్తేనాధర్మేణ ముచ్యతే||

అంతేకాదు! తానొనర్చిన పాపం గురించి మిక్కిలి విచారిస్తూ "అయ్యో! నేనేల ఇంతటి దుష్కృత్యానికి పాల్పడ్డాను? ఇటు పైన ఇట్టిది నావల్ల జరగదు" అని పశ్చాత్తాపపడతాడో, వాని జీవాత్మ పాపం నుంచి విడుదల పొందుతుంది.

శ్లో|| కృత్వా పాపం హి సంతప్య తస్మాత్పపాత్ ప్రముచ్యతే|
నైవం కుర్యాం పునరతి నివృత్యా పూయతే తు సః||

ఎవరైనా పాతకుడు తానొనరించిన పాతకములను ఒంటరిగాగాని, పరిషత్ సమక్షంలో పదిమంది ఎదుటగాని వెల్లడించుకొని "ఈ అకృత్యం జరిపిన ఈ జన్మమేల? కాల్చనా" అని ఎంతెంతగా పశ్చాత్తాపపడితే, అతడా పాపం నుంచి విముక్తుడై పరిశుద్ధుడవుతున్నాడు.

శ్లో|| ఏవం సంచింత్య మనసా ప్రేత్య కర్మఫలోదయమ్|
మనోవాఙ్మూర్తిభిర్నిత్యం శుభం కర్మ సమాచరేత్||

ఈ ప్రకారం శుభాశుభకర్మలకు ఫలితాలుంటాయి. ఇహంలో గాని - పరమందుగాని ఆయాకర్మలకు (అనగా....మంచి చేసిన పుణ్యం, చెడు చేసిన పాపము) ఫలితముంటుందని గ్రహించేవారు ఇహ, పర సౌఖ్యదాయక స్వర్గం నిమిత్తం మంచినే ఆచరించాలి తప్ప దుష్కర్మల పాల్పడరాదు.

శ్లో|| అజ్ఞానాద్యది వా జ్ఞానాత్కృత్వా కర్మ విగరి తమ్|
తస్మాద్విముక్తిమన్విచ్ఛEద్వితీయం న సమాచరేత్||

ఏమరుపాటుచేత కానీ, కోరికతో గానీ నిషిద్ధకార్యాలు ఆచరించినా, ఆపాపం నుంచి విముక్తులు కాదలచి ప్రాయశ్చిత్తం చేసుకొన్నవారు తిరిగి అట్టి పనులకు పాల్పడరాదు. అంటే...ప్రాయశ్చిత్తం ఉందికదా అనే ధీమాతో మరల - మరల పాడుపన్లకై యత్నించరాదు.

శ్లో|| యస్మిEక్కర్మణస్య కీతే మనసస్స్యా దలాఘవమ్|
తస్మింస్తా వత్తపః కుర్యాద్యావత్తుష్టికరం భవేత్||

ఏ ప్రాయశ్చిత్తం జరిపినా; పరిపూర్ణంగా తానా పాపం నుంచి విముక్తుడినయ్యానని మనస్సాక్షిగా అతడు సాంత్వన పొందేంతవరకూ ఆ ప్రాయశ్చిత్తకాండ అతడు నిర్వర్తించాలి. మొక్కుబడిగా చేయరాదు.

శ్లో|| తపోమూలమిదం సర్వం దైవమానుషకం సుఖమ్|
తపోమధ్యం బుధైః ప్రోక్తం తపోంతం వేదదర్శభిః||

దేవతలకైనా - మనుజులకైనా వారు అనుభవించే సుఖాలన్నిటికీ తపస్సే కారణం! దీనిచేతనే వారి సుఖం నిలిచి ఉంటుంది. సుఖాంతానికీ మూలం తపస్సే! దీన్ని బట్టి ఆదిమధ్యాంతాలలో సుఖాలకు తపస్సే మూలమని చెప్పడుతోంది.

శ్లో|| బ్రాహ్మణస్య తపో జ్ఞానం తపః క్షత్రస్య రక్షణమ్|
వైశ్యస్య తు తపో వార్తా తపశ్శూ ద్రస్య సేవనమ్||

బ్రాహ్మణునికి బ్రహ్మచర్యారూపమైన వేదాంతాన్ని తెలుసుకోవడమే తపస్సు. రాజుకు ప్రజాసంరక్షణమే తపస్సు. వైశ్యునికి వాణిజ్యం, పశుపాలనలే తపస్సు. శూద్రునికి

కృషి – బ్రాహ్మణ పరిచర్య తపస్సు.

శ్లో|| ఋషయస్సంయతాత్మనః ఫలమూలానిలాశనాః|
తప సైవ ప్రపశ్యంతి త్రైలోక్యం సచరాచరమ్||

ఋషులు మనో వాక్కాయ నియమాలు కలవారై కందమూల ఫలాలను తింటూ, గాలినే ఆహారంగా స్వీకరిస్తూ తమజ్ఞాన దృష్టిచేత (దివ్యదృష్టిచేత) కూర్చున్నచోటునుంచే ముల్లోకాలను వీక్షించగలుగుతున్నారు.

శ్లో|| ఔషధాన్యగదో విద్యా దైవీ చ వివిధ స్థితి|
తపసైవ ప్రసిద్ధ్యంతి తవ స్తేషాం హి సాధనమ్||

రోగాల్ని పోగొట్టగల ఓషధులు, ఆరోగ్యం, బ్రహ్మజ్ఞానం, తపస్సుచేతనే కలుగుతున్నాయి. ధర్మశాస్త్రం బోధపరుచుకోగల జ్ఞానం వేదాలకు సంబంధించిన విషయాలు ఇవి కూడా తపస్సు చేతనే విశదమవుతున్నాయి. అందువల్ల అన్నిటినీ పొందడానికి తపస్సు ఒక చక్కని సాధనం – కారణం అవుతూన్నది.

శ్లో|| యద్దుస్తరం యద్దురాపం యద్దుర్గం యచ్చ దుష్కరమ్|
సర్వం తు తపసా సాధ్యం తపో హి దురతిక్రమమ్||

ఏది గ్రహదోషాలచేత సంచీతమైనదో, ఏది దాటరానిదో ఏది విశ్వామిత్రుని బ్రాహ్మ్యతేజంలా పొందనలవికానిదో, మేరు శిఖరం వలె ఏది ఎక్కడానికి సాధ్యం కానిదో, అది అంతా తపస్సుచేత సాధించడానికి వీలవుతుంది. ఎంత దుష్కర కార్యమైనా తపస్సుకు లొంగాల్సిందే!

తపోమహిమ అసాధారణం

శ్లో|| మహాపాతకినశ్చైవ శేషాశ్చా కార్యకారిణః|
తప సైవ సుతప్తేన ముచ్యంతే కిల్బిషా త్తతః||

పై వాటినన్నిటినీ పరికించి చూడగా, బ్రహ్మహత్యాది మహాపాపములు చేసినవారు, మిగిలిన ఉపపాతకాలు ఆచరించినవారు ఎవరైనా గానీ తపస్సు చేతనే వాటిని పోగొట్టుకోవడం (పురాణాలలో చదివి వున్నాం!) కనుక తపోమహిమ అసాధారణం.

శ్లో|| కీటాశ్చాహిపతంగాశ్చ పశవశ్చ వయాంసి చ|

స్థావరాణి చ భూతాని దివం యాంతి తపోబలాత్||

కీటకాలు, పురుగులు, పశువులు, పక్షులు, పాములు, వృక్షాదిస్థావరాలు, జంతువులు తపోమహిమచేతనే స్వర్గాన్ని పొందుతున్నాయి.

ఇతిహాసాలలో కొన్ని ఉపాఖ్యానాలు, చారిత్రములు పఠించినపుడు మానవేతరప్రాణులు సైతం తపోదీక్ష వల్ల తమ తమ పాపఫలముగా తమకు సంభవించిన రూపాలను వీడి, మరుజన్మలో ఆ పుణ్యవశాన ఉత్తమత్వం సిద్ధించి, అనంతరం స్వర్గం పొందిన ఋజువులున్నాయి.

శ్లో|| యత్కించిదేనః కుర్వంతి మనోవాఙ్మూర్తిభిర్జనాః|
తత్సర్వం నిర్దహంత్యాశు తపసైవ తపోదనాః||

మానవులు తమ మనస్సుచేత, వాక్కు చేత, దేహం చేత తపస్సును సాధనంగా మలుచుకోవడం ద్వారా, పాపాలనుంచి విముక్తులు కాగలరన్నది తిరుగులేని సత్యం.

శ్లో|| తప సైవ విశుద్ధస్య బ్రాహ్మణస్య దివౌకసః|
ఇజ్యాశ్చ ప్రతిగృహ్లంతి కామాEసంవర్ధయంతి చ||

ప్రాయశ్చిత్తరూపమైన తపస్సు వల్ల పాపాలను పోగొట్టుకోగలిగినా, విప్రుడు పరిశుద్ధుడైనట్లే! అట్టి బ్రాహ్మణుని యాగంలో హవిస్సులు దేవతలు అందుకొని, కోరిన వరాలు అనుగ్రహిస్తారు.

శ్లో|| ప్రజాపతిరిదం శాస్త్రం తప సై వాస్యజత్ ప్రభుః|
తథైవ వేదానృషయ స్తపసా ప్రతి పేదిరే||

సకల లోకాల ఉత్పత్తి – స్థితి – లయం అనే మూడిటికీ కారణభూతుడైన పరమాత్మ కృపచేతనే బ్రహ్మదేవుడు హిరణ్యగర్భుడై ఈ ధర్మ శాస్త్రాన్ని రచించాడు. వశిష్టాది ఋషులు సైతం తపోమహిమకారణంగానే మంత్రబ్రాహ్మణాత్మకమైన వేదాలను – వాటి అర్థాలను గ్రహించగలిగారు.

శ్లో|| ఇత్యేతత్తపసో దేవా మహాభాగ్యం ప్ర చక్షతే|
సర్వస్యాస్య ప్రపశ్యంత స్తపసః పుణ్యముత్తమమ్||

సకల జంతువులకు ఏది దుర్లభమో, అటువంటి జన్మాన్ని తపస్సుచేతనే

పొందగలుగుతామని దేవతలు గ్రహించిన వారై, అన్నిటికీ తపస్సే మూలమని తపోమహిమను స్తుతించారు.

శ్లో|| వేదాభ్యాసోఽన్వహం శక్త్యా మహాయజ్ఞక్రియా క్షమా|
నాశయంత్యాశు పాపాని మహాపాతకజాన్యపి||

శక్తిమేరకు అనుదినం వేదాభ్యాసం; పంచమహాయజ్ఞాల అనుష్ఠానం, కష్టాలకు ఓర్చుకోవడం అనేవి మహాపాతకాలను సైతం శీఘ్రంగా తొలగజేస్తున్నాయి. ఇక సామాన్యపాపాలు ఇట్టే నశింపజేస్తాయనడానికి సందేహం అనవసరం.

శ్లో|| యథైధస్తేజసా వహ్నిః ప్రాప్తం నిర్దహతి క్షణాత్|
తథా జ్ఞానాగ్నినా పాపం సర్వం దహతి వేదవిత్||

దగ్గరలో ఉన్న కట్టెలను అగ్ని ఏవిధంగా దహించగలదో, అలాగే జ్ఞానం అనే అగ్ని చేతనే వేదవేత్త అయిన బ్రాహ్మణుడు సకలపాపాలను దహించుకోగలుగుతాడు. పరమార్ధ జ్ఞానం అనే అగ్నికి అంతటిశక్తి ఉన్నదని తెలుసుకోవాలి.

శ్లో|| ఇత్యేతదేనసాముక్తం ప్రాయశ్చిత్తం యథావిధి|
అత ఊర్ధ్వం రహస్యానాం ప్రాయశ్చిత్తం నిబోధత||

ప్రకాశవంతమైన ప్రాయశ్చిత్త విధి వల్లనే బ్రహ్మహత్యాది మహాపాపాలు తొలగుతూన్నాయి. తేజోవిరాజితమైన ప్రాయశ్చిత్త వీధి వల్ల రహస్య పాపాలూ తొలగిపోగలవని చెప్పడానికి సందేహించనక్కరలేదు కదా!

శ్లో|| సవ్యాహృతిప్రణవకాః ప్రాణాయామాస్తు షోడశ|
అపి భ్రూణహణం మాసాత్పురం త్యహరహః కృతాః||

వ్యాహృతి, ప్రణవములతో - గాయత్రీ పఠనంతో, రేచక - పూరక - కుంభకములతో పదహారు ప్రాణాయామాలు చేయబడితే బ్రహ్మ హత్యాది పాపాలు చేసిన వాడిని సైతం పాపరహితునిగా చేసి పరిశుద్ధపరిచే ప్రాయశ్చిత్త మంత్రాధికారం గల ద్విజులకే ఉంది.

శ్లో|| కౌత్సం జప్త్వాఽప ఇత్యేతద్వాసిష్ఠం చ ప్రతీత్యృచమ్|
మాహిత్రం శుద్ధవత్యశ్చ సురాపోఽపి విశుద్ధ్యతి||

కౌత్సమహర్షి ప్రతిపాదించిన సూక్తం, వశిష్టుడు కన్పరచిన సూక్తం, మాహిత్రసూక్తం

అనే పరిశుద్ధసూక్తత్రయం అనుదినం ఆరుసార్లు చొప్పున నెలదినాలు జపిస్తే, సురాపాన దోషం పోతుంది.

శ్లో|| సకృష్ణప్స్వాస్యవామియం శివసంకల్ప మేవ చ|

అపహృత్య సువర్ణం తు క్షణాద్భవతి నిర్మల:||

సువర్ణాన్ని అపహరించిన రహస్య దోషం వల్ల కలిగిన పాపాన్ని శివ సంకల్పమనే గొప్ప స్తోత్రపఠనం ద్వారా నివారించుకోవచ్చు!

శ్లో|| హవిష్యం తీయమభ్యస్య న తమంహ ఇతీతి చ|

జపిత్వా పౌరుషం సూక్తం ముచ్యతే గురుతల్పగః||

వేదాలలో చెప్పబడిన కొన్ని ఋక్కులు గొప్ప పాతకవినాశకర శక్తిని కలిగి ఉన్నాయి. 'హవిష్యాంత మజరం'... అంటూ ప్రారంభమయ్యే 19 ఋక్కు; 'నతమం హో న దురితం' అంటూ మొదలయ్యే 8 ఋక్కు, పురుషసూక్తం, శివసంకల్పం రోజుకు 16సార్లు చొప్పున జపిస్తే గురువు భార్యతో సంగమించిన పాపం నుంచి విముక్తుడవుతాడు.

శ్లో|| ఏససాం స్థూలసూక్ష్మాణాం చికీర్షన్నపనోదనమ్|

అవేత్యృచం జపేదబ్దం యత్కిం చేదమితీతి వా||

మహాపాపాలను - ఉపపాతకాలను పోగొట్టుకో గోరువారు 'అవతే హేడో వరుణనమోభిః' అనే ఋకను, 'యత్కిం వేదం వరుణ' మనే ఋకను, "ఇతివా ఇతి మే మనః' అనే ఋక్కు రోజుకొక మారు ఒక ఏడాది కాలం జపిస్తే పరిశుద్ధులవుతారు.

శ్లో|| ప్రతిగృహ్యాప్రతిగ్రాహ్యం భుక్త్వా చాన్నం విగర్హి తమ్|

జపం స్తరత్సమందీయం పూయతే మానవస్త్ర్యహాత్||

పట్టరాని దానాలు పట్టడం, నింద్యమైన ధనాదులను కోరడం, (అవసరార్థమే అయినా) తీసుకోదగనివారి చేతినుంచి సొమ్ము గ్రహించడం, అటువంటి వారి చేతి అన్నం తినడం వెదలగు పాపాలకు "తరత్సమందీధ్వాతి' అనే 4 ఋక్లను మూడు రోజులు జపించాలి. పవిత్రులౌతారు.

శ్లో|| సోమారౌద్రం తు బహ్వేనా మాసమభ్యస్య శుద్ధ్యతి|

ప్రవంత్యామాచEస్నానమర్యమ్ణామితి చత్శృ చమ్||

చేయరాని పాపాలు లెక్కలేనన్ని చేసినవారు "సోమారుద్రాధార' అనే 4 ఋక్లను; 'అర్యమణం మిత్రం' అనే 3 ఋక్లను; నదీస్నానానంతరం నెలరోజులపాటు జపిస్తూంటే ఆపాతకాలనుంచి విముక్తులు కాగలుగుతారు.

అన్ని పాపాలూ ఒక్కుమ్మడిగా నశించడానికి...

శ్లో|| అబ్దార్థమింద్రమిత్యేతదేనస్వీ సప్తకం జపేత్|
అప్ర శస్తం తు కృత్వాప్సు మాసమాసీత భైక్షభుక్||

సకలపాపాలూ ఒకేసారిగా పోవడానికి "ఇంద్రం మిత్రం వరుణ" అంటూ మొదలయ్యే 7 ఋక్లను ఆర్నెల్ల కాలం పాటు సస్వర సహితంగా జపించాలి. ఒక నెల రోజులపాటు భిక్షమెత్తి భోజనం చేయడం ద్వారా జలాల్లో అశుద్ధం విడిచిన పాపానికి నిష్కృతి కలుగుతుంది.

శ్లో|| మంత్రైశ్శాకల హోమియైరబ్ధం హుత్వా ఘృతం ద్విజః|
సుగుర్వప్యపహం త్యేనో జప్త్వా వా నమ ఇత్యృచమ్||

"దేవకృతస్య' మొదలగు శాకలహోమమంత్రాలతో ఒక ఏడాది కాలంపాటు నేతి ధారలతో హోమం చేస్తే లేదా 'నమ ఇంద్రశ్చ' అనే ఋక్ ను ఏడాదికాలం పాటు జపిస్తే మహా – మహా ఘోర కౄర పాతకాలు ఉపశమిస్తాయి.

శ్లో|| మహాపాతకసంయుక్తో ఉ నుగచ్ఛేద్గాస్సమాహితః|
అభ్యస్యాబ్దం పావమానీ ర్భైక్షాహారో విశుద్ధ్యతి||

భిక్షాటన వల్ల లభించే ఆహారంతో కడుపు నింపుకొంటూ, జితేంద్రియుడై వైరాగ్యంతో పశువుల మందతో కూడ ఆవులవెంట నడుస్తూ "యః పాప మా నీ రభ్యేతి" మొదలైన ఋక్లను ప్రతిరోజూ శ్రద్ధగా జపించగలిగినన్ని సార్లు జపిస్తూంటే మహాపాతకాలంతరిస్తాయి.

శ్లో|| అరణ్యే వా త్రిరభ్యస్య ప్రయతో వేదసంహితామ్|
ముచ్యతే పాతకైస్సర్వై: పరాకై శోధితస్త్రిభిః||

అరణ్యంలో నివశిస్తూ, బాహ్యాభ్యంతర శుచికోసం మూడు ప్రోక్షణ మంత్రాలను పఠిస్తూ, నిత్య స్నానంచేస్తూ మంత్ర బ్రాహ్మణ రూపమైన వేదసంహితను ముమ్మారు

పారాయణం చేసినా పాపవిముక్తులౌతారు.

శ్లో|| త్ర్యహం తూపవ సేద్యు కస్త్రిర హ్నుఽభ్యుయన్నరః|

ముచ్యతే పాతకైస్సర్వై స్త్రీర్జపిత్వాఽ ఘమర్షణమ్||

కూర - ఘరపాతకాలను పోగొట్టుకోదలచినవారికి మనుస్మృతిలో పెక్కు ప్రత్యామ్నాయ సాధనలు లభిస్తాయి. (ఆచరించగలగాలే కాని, చాలా ఉన్నాయి. ఇదీ అటువంటిదే! అయితే - వేదవిదులను మరోసారి సంప్రదించి కచ్చితమైన పూర్తి మంత్రపాఠాన్ని తెల్సుకొని పారాయణ చేయాలి గాని, ఇక్కడ ఇచ్చిన సూచనాత్మకమగు ప్రారంభపదం పట్టుకొని సాధన చేయడం సరికాదు)

శ్లో|| యథాశ్వమేధ: క్రతురాట్సర్వపాపాపరోదన:|

తథాఘమర్షణం సూక్తం సర్వపాపాపనోదనమ్||

యాగాలన్నిటిలోనికీ అశ్వమేధయాగం ఏవిధంగా ఉత్తమమైనదో, అట్లే స్తోత్రాలన్నిటిలోనికీ అఘమర్షణస్తోత్రంఅంత ఉత్తమం. అఘం అంటే పాపం, మరణం అంటే అణచడం. పేరులోనే ఆ విషయం ఉంది.

శ్లో|| హత్వా లోకానపీమాంస్త్రీనశ్నన్నప్ యతస్తతః|

ఋగ్వేదం ధారయEవిప్రో నైనః ప్రాప్నోతి కించన||

స్త్రీహత్య, భ్రూణహత్య వంటి కూరపాతకాలు చేసినా, మహాపాపాలు చేసిన వారి చేతి అన్నాన్ని భుజించినా ఋగ్వేదాధ్యయనం నిరంతరం చేసే బ్రాహ్మణులకు పాతకాలు అంటుకొనవు. అట్లని వేదం చదువుతూ, కూరపాతకాలు చేయమని పొరపాటు అర్థం తీయరాదు.

శ్లో|| ఋక్సంహితాం త్రిరభ్యస్య యజుషాం వా సమాహితః|

సామ్నాం వా సరహస్యానాం సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే||

రహస్యంగా చేసే పాపాల్ని సైతం పోగొట్టగల శక్తి ఋగ్వేదానికి ఉన్నది. కనుక - అటువంటి పాపాలు అజ్ఞాన వశాన జరిగితే, ఈ ఋగ్వేద పారాయణ ఫలితదాయకం. యజుర్వేదం - సామవేదం కూడా అంతటి శక్తి గలవే! వేద విదులచేత పారాయణ చేయించాలి.

శ్లో|| యథా మహాహ్రదం ప్రాప్య క్షిప్తం లోష్టం వినశ్యతి|

తథా దుశ్చరితం సర్వం వేదే త్రివృతి మజ్జతి||

మంటి పెళ్ల ఏదైనా ఒక గొప్ప మడుగులోపల పడినపుడు ఏవిధంగా కరిగిపోతుందో, ఈ వేద త్రయాన్ని ముమ్మారు పారాయణ చేయడం/ చేయించడం వల్ల సమస్త పాపాలు నశిస్తాయి.

శ్లో|| ఋచో యజూంషి చాన్యాని సామాని వివిధాని చ|
ఏష జ్ఞేయస్త్రీవృద్వేదో యో వేదైనం స వేదవిత్||

ఈ మూడు వేదాల్లోని మంత్రాలు, వేర్వేరుగా గల మంత్రబ్రాహ్మణములు త్రివృద్వేదం అని పిలువబడతాయి. దీనిని తెలిసినవాడే వేదవిదుడు అనబడతాడు.

శ్లో|| ఆద్యం యత్త్ర్యక్షరం బ్రహ్మ త్రయీ యస్మిప్రతిష్ఠితా|
స గు హ్యోఽన్యస్త్రివృద్వేదో య స్తం వేద స వేదవిత్||

ప్రణవం (ఓంకారం) ఒక త్రివృద్వేదంతో సమానం. ఎవరీ రహస్యాన్ని తెలిసి ఓంకార్ పాసన చేస్తారో వారు వేదవిదులే! వారికి పాపాలు అంటవు.

ఇతి మానవేధర్మశాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం సంహితాయాం ఏకాదశోఽధ్యాయః||

భృగువుచే చెప్పబడిన నూనతసంహిత అను మనుధర్మశాస్త్రంలో 11వ అధ్యాయం సమాప్తం.

మనుస్మృతిః

(మానవ సంహిత)
సవ్యాఖ్యాన ఆంధ్ర తాత్పర్య సహితము

మనుధర్మ శాస్త్రము – 12 - పన్నెండవ

అధ్యాయము

శ్లో|| చాతుర్వర్ణ్యస్య కృత్స్నోఽ యముక్తి ధర్మ స్త్వయానఘ|
కర్మణాం ఫలనిర్వృత్తిం శంస నస్తత్త్వతః పరామ్||

"పాపరహితుడివైన మహర్షీ! బ్రాహ్మణాది చాతుర్వర్ణాల వారికి, సంకీర్ణ జాతులవారికి సంబంధించిన సమస్త ధర్మాలు వివరంగా చెప్పావు. ఇప్పుడు పాపపుణ్యకర్మలకు సంబంధించి, జన్మజన్మలకు వచ్చేవి) కలిగే శుభాశుభ ఫలితాలను వివరించు" అని ఋషులు భృగుమహర్షిని ప్రశ్నించారు.

శ్లో|| న తానువాచ ధర్మాత్మా మహర్షి న్మానవో భృగు:|
అస్య సర్వస్య శృణుత కర్మయోగస్య నిర్ణయమ్||

ధర్మమే ప్రధానంగా రూపుకట్టిన వాడు - మనుపుత్రుడు ఐన భృగుమర్షి మునులందర్నీ చూసి "మీరడిగినట్లే ఈ కర్మలకు చెందిన గుణ దోషఫలితాలు తెలుపుతాను - వినండి" అని ఇలా చెప్పసాగాడు.

శ్లో|| శుభాశుభఫలం కర్మ మనోవాగ్దేహసంభవమ్|
కర్మజా గతయో నృణాముత్తమాధమమధ్యమా:||

మనస్సు, వాక్కు, దేహం - వీటివల్ల కలిగినదీ; శాస్త్రాన విధించబడినదీ;

ఖదుఃఖాది ఫలితాలు కలుగుతాయి. శాస్త్ర విహితమైనది గుణం కలిగిస్తే, శాస్త్ర నిషిద్ధమైనది దోషం కలిగిస్తుంది. కనుక రెండిట్నీ శాస్త్రం చెప్తుంది. ఈ కర్మాచరణను బట్టి మనిషికి ఉత్తమజన్మమో లేదా నీచ జన్మమో ప్రాప్తిస్తుంది. ఇంకా వివరించాలంటే ..

శ్లో|| అదత్తానాముపాదానం హింసా చైవావిదానతః|
పరదారోపసేవా చ శారీరం త్రివిధం స్మృతమ్||

ఉత్తమ కర్మలచేత దేవత్వం, మధ్యమస్థాయి కర్మలచేత (తిరిగి) మనుష్యత్వం అధమస్థాయి కర్మల చేత పశుపక్ష్యాది జన్మలు కలుగుతాయి. ఈ విధంగా కలిగే జన్మలకు మనోవాక్కాయ కర్మలే మూలమైనప్పటికీ, మనస్సే ప్రధానంగా ప్రవర్తకమని, మనో సంకల్పాన్ని బట్టి ఆయాజన్మలు కలుగుతున్నాయని వివరణ ఇవ్వవచ్చు!

శ్లో|| మానసం మన సై వాయముపభుఙ్క్తే – శుభాశుభమ్|
వాచా వాచాకృతం కర్మ కాయేనైవ చ కాయికమ్||

మనస్సుచేత చేయబడే శుభాశుభకర్మల యొక్క సుఖదుఃఖరూపమైన ఫలితాలను మన స్సే అనుభవిస్తుంది. వాక్కు వల్ల జరిగేవి కూడ ఇట్లే (మధుర భాషితం లేదా పరుషవచనం మొ॥} ఫలితదాయకమై ఉన్నాయి. దేహం వల్ల జరిగే మంచీ చెడు పనులను బట్టి ఆయా ఫలితాలు దేహమే అనుభవిస్తుంది. (మంచి చేస్తే భోగభాగ్యాలు – చెడుచేస్తే వ్యాధులు మొ||నవి)

శ్లో|| త్రివిధం చ శరీరేణ వాచా చైవ చతుర్విధమ్|
మనసా త్రివిధం కర్మ దశ ధర్మపథాం స్త్యజేత్||

కనుక – వివేకి అయినవాడు మూడు విధాలుగా జరిగే దైహిక పాపకర్మలు, నాలుగు విధాలుగో జరిగే వాచిక పరమైన పాపకర్మలు, మూడు విధాలుగా జరిగే మనోసంబంధ పాపకర్మలు... మొత్తం 10 రకాలుగా జరిగే అధర్మ మార్గాలను విడిచి పెడతాడు. ధర్మాన్నే అనుష్ఠిస్తాడు.

శ్లో|| శరీరజైః కర్మదోషైర్యాతి స్థావరతాం నరః|
వాచికైః పక్షిమృగతాం మాన సై రంత్యజాతితామ్||

మూడు రకాలుగా ఉండే శరీర సంబంధ కర్మదోషాలచేత, మానవుడు చెట్లు, కొండలు మొదలగునవి స్థావర రూపాలను పొందుతాడు. నాలుగు రకాలుగా ఉండే వాక్ కర్మ దోషాలచేత పక్షిజన్మగాని, మృగజన్మగాని పొందుతాడు. మానసిక సంబంధ పాపాలచేత చండాల జన్మ ప్రాప్తిస్తుంది.

శ్లో|| (శుభైః ప్రయోగైర్దేవత్వం వ్యామిశ్రైర్మానుషో భవేత్|
అశుభైః కేవలైశ్చైవ తిర్యగ్యోనిషు జాయతే||)

కేవలం శుభకర్మలచేతనే దేవతాజన్మ కేవలం పాపకర్మల / అశుభ కర్మలచేతనే మృగ పక్ష్యాదుల జన్మస్ శుభాశుభకర్మల మిశ్రమం చేతనే మృగపక్ష్యాదులకు భిన్నమైన మానుష జన్మప్రాప్తిస్తాయి.

శ్లో|| వాగ్దండోఽథ మనోదండః కాయదండ స్తథైవ చ|
య స్యైతే నిహితా బుద్ధౌ త్రిదండీతి స ఉచ్యతే||

నిషిద్ధమైన పలుకులు పలుకుట అనేది; దుర్మార్గపుటాలోచనలో ఉండుట అనేది; దుర్మార్గవర్తనం జరుపుట అనేది ఎవరు చేయరో వారిని త్రిదండి అంటారు. (అనగా వార్ఘండం, మనోదండం, కాయదండం అనేవి త్రికరణ శుద్ధిగా అణచి ఆచరించేవారని అర్థం.)

శ్లో|| త్రిదండ మేతన్ని క్షిప్య సర్వభూతేషు మానవః|
కామక్రోధౌ తు సంయమ్య తతస్సిద్ధిం నియచ్ఛ:||

ఈ ఆచరణకు ఎవరు అంకితమై ప్రవర్తిస్తుంటారో వారు మొదట వీటికి కారణమైన కామక్రోధాదులను అణుచుకోవలసి ఉంటుంది. వీటి పై జయం సాధించిన మనుజుడు నేరుగా మోక్షప్రాప్తికీ అరుడవుతూన్నాడు.

ఎవరు సిద్ధులు?

శ్లో|| యోఽ స్యాత్మనః కారయితా తం క్షేత్రజ్ఞం ప్రచక్షతే|
యః కరోతి తు కర్మాణి స భూతాత్మోచ్యతే బుధై: ||

ఆత్మోపకారకమైనందున, ఆత్మ అయిన శరీరాన్ని శుభా శుభకార్యాల న్నిటియందు ప్రవర్తింపచేసే వారిని క్షేత్రజ్ఞులు అంటారు.

★ (దీనిని గూర్చి మాచే ప్రచురించబడిన శ్రీ భగవద్గీత చూడగలరు.)

ఏ శరీరం ఈ సకల వ్యాపారాలను నిర్వర్తిస్తున్నదో - అది పృథివ్యాది పంచభూతాలచేత చేయబడింది కనుక 'భూతాత్మ అని పండితులచేత వ్యవహరించబడుతున్నది.

శ్లో|| జీవసంజ్ఞోఽం అంతరాత్మాన్యసహజస్సర్వ దేహినామ్|
యేన వేదయతే సర్వం సుఖం దుఃఖం చ జన్మను||

క్షేత్రజ్ఞ, భూతాత్మలకంటే భిన్నమైనట్టిది - మహత్తత్వం కలిగినట్టిదీ అయిన 'ఆత్మ' మరొకటి ఉంది. ఆ మహత్తత్వం యొక్క సహాయం వలననే, క్షేత్రజ్ఞుడు ప్రతిజన్మలోనూ సుఖదు:ఖాలను పొందుతున్నాడు.

శ్లో|| తావుభౌ భూతసంవృక్తౌ మహాEక్షేత్రజ్ఞ ఏవ చ;
ఉచ్చావచేషు భూతేషు స్థితం తం వ్యాప్య తిష్ఠతః||

ఆ మహత్, ఈ క్షేత్రజ్ఞులు రెండూ పృథివ్యాది పంచభూతాలతో కలసినవై, సకలలోకాలలోను వ్యాప్తి చెందినవై 'సత్' అనబడే పదార్థంగా ఉత్తమమధ్యమ అధమ ప్రాణులన్నిటా ఉన్న పరమాత్మనాశ్రయించి ఉంటుందని వేదపురాణ శాస్త్రసారం.

శ్లో|| అసంఖ్యా మూర్తయస్తస్య నిష్పతంతి శరీరతః|
ఉచ్చావచాని భూతాని సతతం చేష్టయంతి యాః||

ఈ పరమాత్మనుంచే అసంఖ్యాకంగా జీవులు, లింగశరీరధారణ చేత కలుగుతున్నాయి. క్షేత్రజ్ఞత వీటికే ఆపాదించబడుతున్నదని అర్థం. ఇవే సకల భూత భౌతిక కర్మలయందు ప్రవర్తిల్లుతూన్నాయి. 'అగ్నినుంచి మిణుగురులు వెలువడిన రీతి' అనీ పోలిక చెప్పబడింది.

శ్లో|| పంచభ్య ఏవ మాత్రాభ్యః ప్రేత్య దుష్కృతినాం నృణామ్|
శరీరం యాతనార్థీయ మన్యదుత్పద్యతే ధ్రువమ్||

ఈ యాతనా శరీరం (భౌతిక రూపమైన ఈ దేహం) సకల ప్రాణికోటికీ పృథివ్యాది పంచ భూతాల వల్లనే కలిగి, నరకం - రోగాలు - బాధలు - కష్టాలు మొదలగునవి పొందుతున్నది.

శ్లో|| తేనానుభూయ తా యామీశ్శరీరేణేహ యాతనాః |

తాస్వేవ భూతమాత్రాసు ప్రలీయంతే విభాగశః||

పాపాత్ములైన జీవులకు, ఈ యాతనా శరీరం తోనే యమునిచేత బాధలకు గురిచేయబడి, సూక్ష్మశరీరం నశించగా, వాటికి మూలమైన పంచ భూతాలలోనే లయం పొందుతోంది.

శ్లో|| తౌ ధర్మం పశ్యత స్తస్య పాపం చాతంద్రితౌ సహ|
యాభ్యాం ప్రాప్నోతి సంపృక్తః ప్రేత్యేహ చ సుఖాసుఖమ్||

ఆ మహత్తు కలిగిన పరమాత్మ వల్లనే ధర్మాధర్మాలతో మిళితమైన కార్యాలొనరించేది జీవుడు, ఏ సుఖదుఃఖాలను ఇతరలోకాలందు కూడ పొందుతున్నాడో – అది ఆ జీవుని పుణ్యపాప విశేషాలను బట్టి పరమాత్మయే వానికి/ వాటికి ఆ స్వర్గ – నరకాలు కల్పిస్తున్నాడు.

శ్లో|| యద్యాచరతి ధర్మం న ప్రాయశోఽధర్మమల్పశః|
తైరేవ చావృతో భూత్తై స్స్వర్గే సుఖముపాశ్నుతే ||

మానవునిగా జన్మించినపుడైనా, జ్ఞానం చేత ధర్మాన్ని అధికంగాను అధర్మాన్ని తక్కువగాను ఆచరించడం ద్వారా ఆ జీవునికి స్థూలశరీరరూపంతో చేయబడే కృత్యాల వల్ల స్వర్గాది సౌఖ్యాలు కలుగుతున్నాయి.

శ్లో|| యది తు ప్రాయశోఽ ధర్మం సేవతే ధర్మమలశః|
త్రైర్భూ త్తైస్స పరిత్యక్తో యామీః ప్రాప్నోతి యాతనాః||

ఆ జీవుడే అతి దుర్లభమైన ఈ మానవజన్మలో పాపాలు అధికంగా – పుణ్యం కొద్దిగా ఆచరిస్తే పంచభూతాత్మకమైన ఈ దేహం నశించిన వెనుక నరకంలో పడి నానా బాధలకు గురి కావలసి వస్తున్నది.

శ్లో|| యామిస్తా యాతనాః ప్రాప్య స జీవో వీతకల్మషః|
తాన్యేవ పంచభూతాని పునరభ్యేతి భాగశః||

యముడు నరకంలో పెట్టే బాధలన్నిటినీ దేహి పలువిధాల యాతనలతో భరించి, ఆ అనుభవం వల్ల పాపాలు ప్రక్షాళితమై తిరిగి ఎన్నడో పృథివ్యాది పంచభూతాత్మకమైన మానుషాది దేహాలను పొందుతున్నాడు.

శ్లో|| ఏతా దృష్ట్వాస్య జీవస్య గతీ స్స్వే నైవ చేతసా|

ధర్మతోఽ ధర్మతశ్చైవ ధర్మే దధ్యాత్సదా మనః||

ఈ జ్ఞానం కలిగిన మానవుడు సదా ధర్మానుష్టానం యందే మనస్సు నిలుపుతాడు. తెలిసీ అజ్ఞానిలా ప్రవర్తిస్తే బాధలు పొందుతాడు.

గుణత్రయ లక్షణము

శ్లో|| స త్వం రజస్తమశ్చైవ శ్రీన్విద్యా దాత్మనో గుణాE|
యైర్వ్యా ప్యేమాE స్థితో భావా న్మహాన్సర్వానశేషతః||

రజస్సత్వతమోగుణాలనే మూడిటితో కూడిన మహత్ తత్త్వమొకటి, స్థావర జంగమరూపమైన ఈ జగత్తునందుండు పదార్థములన్నిటా వ్యాపించి ఉన్నది.

శ్లో|| యో యద్వైషాం గుణో దేహే సాకల్యేనాతిరిచ్యతే|
స తదా తద్గుణప్రాయం తం కరోతి శరీరిణమ్||

అన్ని రకాల దేహధారులకు ఈ గుణత్రయం ఉన్నా, ఏ దేహంలో ఎప్పుడే గుణం అధికంగా ప్రవర్తిల్లు తూ ఉంటుందో అప్పుడా దేహిని ఆ గుణంగలవానిగా భావించాలి.

శ్లో|| స త్వం జ్ఞానం తమోఽ జ్ఞానం రాగద్వేషౌ రజస్ము తమ్|
ఏతద్వ్యాప్తిమదేతేషాం సర్వభూతా శ్రితం వపుః||

ఈ 3 గుణాలకు ఇవీ లక్షణాలు :- పదార్థాల వాస్తవ స్వరూప జ్ఞానం తెలిసివుండటం సత్త్వగుణం. అదే పదార్థాలకు వాస్తవ విరుద్ధమైన జ్ఞానం కలిగిఉండటాన్ని చూడటమే తమోగుణం. ద్వంద్వాలున్నాయని తెలియడం రజోగుణం. ఇవి సకలప్రాణులకు సామాన్యం .

శ్లో|| తత్ర యత్ప్రీతిసంయుక్తం కించిదాత్మని లక్షయేత్|
ప్రశాంతమివ శుద్ధాభం సత్త్వం తదుపధారయేత్||

ఒక్కొక్క జీవాత్మయందు ఏ గుణం అధికంగా ఉటుందో అది ఆ జీవిలక్షణం. సంప్రీతి, ప్రకాశం, సంతృప్తి, జ్ఞానం వంటి ఉత్తమలక్షణ సమన్వితం సత్వ గుణం.

శ్లో|| యత్తు దుఃఖసమాయుక్త మప్రీతికరమాత్మనః|
తద్రజోఽప్రతిఘం విద్యా త్సతతం హారి దేహినామ్ ||

ఆత్మలో ఏగుణం దుఃఖంతో కూడి, సత్త్వ పూర్ణమైన ఆ ఆత్మకు ప్రీతి కలిగించక,

ప్రాణులను నిరంతరం విషయలంపటంలోకి ఏదైతే లాగుతూంటుందో అది (ఆ లక్షణం) రజో గుణం.

శ్లో|| యత్తు స్యా న్మోహసంయుక్త మవ్యక్తం విషయాత్మకమ్|
అప్రతర్క్యమవిజ్ఞేయం తమస్తదుపధారయేత్||

ఏది మంచి? ఏది చెడు? అనే విచక్షణా జ్ఞాన శూన్యమైనది, అంతః కరణచేతగాని, బాహ్యాబుద్ధుల చేతగాని ఎటుగరానిది, స్పష్టమయిన స్వరూపం తెలియబడనిది ఏదైతే ఉంటుందో ఆ లక్షణం తమో గుణం. అన్నిటికంటే సత్త్వగుణమే శ్రేష్ఠమని చెప్పడానికే ఇతర గుణాల లక్షణాలు చెప్పడం జరిగింది.

శ్లో|| త్రయాణామపి చైతేషాం గుణానాం యః ఫలోదయః|
అగ్ర్యో మధ్యే జఘన్యశ్చ తం ప్రవక్ష్యామ్యశేషతః||

ఈ గుణత్రయం విభాగ రీత్యా, వరుసగా ఉత్తమ – మధ్యమ – అధమ ఫలితాలు ఏఏ క్రియలవల్ల కలుగుతాయో ఇప్పుడు చెపుతాను.

ఏయే గుణాలకు ఏయే కార్యాలు ప్రేరణ?

శ్లో|| వేదాభ్యాసస్తపో జ్ఞానం శౌచమింద్రియనిగ్రహః |
ధర్మక్రియాత్మ చింతా చ సాత్త్వికం గుణలక్షణమ్||

వేదాభ్యాసం, ప్రాజాపత్యాది కృచ్ఛాలు, శాస్త్రార్థ జ్ఞానం, జలం మృత్తిక(మట్టి) వంటి వాటితో పరిశుద్ధం చేసుకోవడం, ఇంద్రియ నిగ్రహం, దానాది సత్కార్యాలు జరపడం, బ్రహ్మ ధ్యానం పైన ఆసక్తి ఇవి సత్వగుణం యొక్క కార్యములు.

శ్లో|| ఆరంభరుచితా ఽ ధైర్యమసత్కా ర్యపరిగ్రహః|
విషయోపసేవా చాజస్రం రాజసం గుణలక్షణమ్||

ఫలితాన్ని ఆశించి పనిచేయుట, చిన్న కార్యానికైనా పెను ప్రయత్నం (అధైర్యంచేత) చేయుట, పనియందు ఆసక్తి, ఇంద్రియాది విషయాలందు నిరంతరాభిలాష ఇవి రజోగుణ కార్యాలు.

శ్లో|| లోభః స్వప్నోఽధృతిః క్రౌర్యం నా స్తిక్యం భిన్నవృత్తితా|
యాచిష్ణుతా ప్రసూదశ్చ తామసం గుణలక్షణమ్||

అత్యాశ, అధైర్యం, సురాపానాసక్తి, ఇతరుల పై కొండెములు పలుకుట,

ఆచారశూన్యత, యాచన, అన్నీ ఉండి కూడా ధర్మముల పైన అభిరుచిలేక పోవడం ఇవి తామస గుణకార్యాలు.

శ్లో|| త్రయాణామపి చైతేషాం గుణానాం త్రిషు తిష్ఠతామ్|
ఇదం సామాసికం జ్ఞేయం క్రమశో గుణలక్షణమ్||

వివేకి అయినవాడు, ఈ గుణత్రయము యొక్క లక్షణాలను తరచుగా పరిశీలించడం ద్వారా నిర్ధారణ చేసుకోవచ్చు!

శ్లో|| యత్కర్మ కృత్వా కుర్వంశ్చ కరిష్యంశ్చైవ లజ్జతి|
తత్ జ్ఞేయం విదుషా సర్వం తామసం గుణలక్షణమ్||

ఏద్దైనా పనిచేసిగాని, చేస్తూ గాని, చేయబోతూగాని ఎవరైతే బిడియ పడతారో వారు తమో గుణ లక్షణంగలవారు అని తెలియాలి.

శ్లో|| యేనాసిEకర్మణా లోకే ఖ్యాతిమిచ్ఛతి పుష్కలామ్|
న చ శోచత్యసంపత్తౌ తద్విజ్ఞేయం తు రాజసమ్||

ఈ లోకంలో కీర్తి కోసం ప్రాకులాట చెందడమేగాని, పరలోకానికి అది ఎంతవరకు ఉపకరిస్తుందన్న యోచన లేక కార్యాలు ఎవరైతే నిర్వర్తిస్తారో, ఒక వేళ కార్యసాఫల్యం చెందకున్నా విచారించరో వారు రజోగుణ లక్షణం గలవారు.

శ్లో|| యత్స ర్వేణేచ్ఛతి జ్ఞాతుం యన్న లజ్జతి చాచరE|
యేన తుష్యతి చాత్మాస్య తత్సత్త్వగుణలక్షణమ్ ||

ఎవరు ఏ క్రియ చేస్తూ బిడియపడరో - చక్కగా దాని సాఫల్యత నెఱిగి ఎవరేద్దైనా ఆచరిస్తారో, సంతృప్తి చేత ఫలితమాశించక కార్యనిర్వహణ చేస్తారో వారు సత్వగుణ లక్షణం గలవారు.

శ్లో|| తమసో లక్షణం కామో రజస్స్వర్థ ఉచ్యతే |
సత్త్వస్య లక్షణం ధర్మః శ్రేష్ఠ్యమేషాం యధో త్తరమ్||

కామమే ప్రధానంగా కలిగినది తామసలక్షణం. ద్రవ్య పరత్వమే రజోగుణంలో ప్రధానం. ధర్మపరత్వమే సత్త్వం. ఇవి వరుసగా ఒకదానికంటే మరొకటి మేలైనవి.

శ్లో|| దేవత్వం సాత్వికా యాంతి మనుష్యత్వం చ రాజసాః|
తిర్యక్త్వం తామసా నిత్యమిత్యేషా త్రివిధా గతి: ||

ఎవరు సత్వగుణం మీదే దృష్టి నిల్పుతారో (ఆచరిస్తారో) వారు దేవత్వం పొందుతారు. రజోగుణం మీద నిలకడగలవారు తిరిగి మానుషజన్మ; తమోగుణమందు ఇష్టులు జంతుపక్షిజన్మలు పొందుతారు.

శ్లో|| యేన యాంస్తు గుణేనై షాం నంసారాE ప్రతిపద్యతే|

తాE సమా సేవ వక్ష్యామి సర్వస్యాస్య యథాక్రమమ్||

పైన చెప్పబడిన రీతిగా - దేని మూలాన జీవుడు తిరిగి తిరిగి ఏయే జన్మలను పొందుతాడన్నది అతడికి ఆయా గుణకర్మ విభాగరీత్యా సంక్రమిస్తుందని అర్థం.

తిరిగి ఇది3 విధాలు

శ్లో|| త్రివిధా త్రివిధేషాం తు విజ్ఞేయా గౌణికీ గతిః|

అధమా మధ్యమాగ్ర్యా చ కర్మవిద్యా విశేషతః||

ఈ ప్రకారం కలిగే జన్మలు దేశకాలాది భేదం చేతను, (భౌతిక ప్రపంచ కారణమైన కర్మభేదం చేతను) జ్ఞానభేదం చేతను అధమ మధ్యమ ఉత్తమ స్థాయీ భేదం చేతను తిరిగి 3 రకాలుగా ఉంటాయి.

శ్లో|| స్థావరాః క్రిమికీటాశ్చ మత్స్యాస్సర్పాస్సకచ్ఛపా:|

పశవశ్చ మృగాశ్చైవ జఘన్యా తామసీ గతిః||

తమోగుణజన్మములు :- చెట్లు మొదలగు స్థావరాలు, సూక్ష్మజీవులు, క్రిములు, కీటకాలు, మత్స్యాలు, సర్పాలు, తాబేళ్లు, పశువులు, మృగాలు ఇవి నీచ జన్మములు.

శ్లో|| హ స్తినశ్చ తురంగాశ్చ శూద్రా మ్లేచ్ఛాశ్చ గర్హి తాః|

సింహా వ్యాఘ్రు వరాహశ్చ మధ్యమా తామసీ గతిః||

ఏనుగులు, గుర్రాలు, పెద్దపులులు, సింహాలు, శూద్రులు, మ్లేచ్ఛులు తమోగుణం వల్ల కలిగిన మధ్యమ జన్మములు.

శ్లో|| చారణాశ్చ సువర్ణాశ్చ పురుషాశ్చైవ దాంభికాః|

రక్షాంసి చ పిశాచాశ్చ తామసీషూత్తమా గతిః||

నటులు, కపటులు, రాక్షసులు, పిశాచులు తమోగుణం వల్ల కలిగిన జన్మములలో ఉత్తములు.

రాజసజన్మలలో అధములు

శ్లో|| ఝల్లా మల్లా నటశ్చైవ పురుషాశ్శస్త్రవృత్తయ:|
ద్యూతపాన ప్రసక్తాశ్చ జఘన్యా రాజసీ గతి: ||

కట్టెలతో యుద్ధం (కర్రసాము) చేసేవారు, మల్లయుద్ధవీరులు, నాట్యం చేసేవారు, శస్త్ర జీవులు, తాగుబోతులు, జూదరులు రాజసజన్మలలో అధములు.

శ్లో|| రాజానః క్షత్రియాశ్చైవ రాజ్ఞాం చైవపురోహితాః|
వాదయుద్ధప్రధానాశ్చ మధ్యమా రాజసీ గతిః||

పట్టాభిషిక్తులైన రాజులు, క్షత్రియవంశ సంభూతులు, రాజపురోహితులు, యుద్ధం/ శాస్త్రవాదంలో ఆసక్తి గలవారు రాజసజన్మలలో మధ్యములు.

శ్లో|| గంధర్వా గుహ్యకా యక్షా విబుధానుచరాశ్చ యే|
తథైవాప్సరసస్సర్వా రాజసీషూ త్తమా గతిః||

గంధర్వులు, యక్షులు, విద్యాధరులు, అప్సరసలు రాజసజన్మలలో ఉత్తములు.

సత్వగుణ జన్మలలో అధములు

శ్లో|| తాపసా యతయో విప్రాయే చ వైమానిక గణాః|
నక్షత్రాణి చ దైత్యాశ్చ ప్రథమా సాత్త్వికీ గతిః||

వానప్రస్థులు, సన్యాసులు, వేదవేత్తలు, అప్సరసలకంటే ఇతర దేవసంచార జాతులు, దైత్యులు, నక్షత్ర రూపులు సత్వగుణోపేతులైన వారిలో క్రిందిస్థాయి వారు.

శ్లో|| యజ్వాన ఋషయో దేవా వేదా జ్యోతీంషి వత్సరాః|
పితరశ్చైవ సాధ్యాశ్చ ద్వితీయా సాత్త్వికీ గతి:||

యాగం చేసే స్వభావం గలవారు, ఋషులు, వేల్పులు, వేదాల్లో చెప్పబడిన దేవతలు, ధ్రువుడు మొదలగు జాతి నక్షత్రాలు, సోమపాదులైన పితృదేవతలు, సాధ్యులనే దేవజాతి వారు సత్వగుణ మధ్యములు.

శ్లో|| బ్రహ్మా విశ్వసృజో ధర్మో మహానవ్య క్తమేవ చ |
ఉత్తమాం సాత్త్వికీయేతాం గతిమాహుర్మనీషిణః||

నాలుగు ముఖాల బ్రహ్మ సృష్టికర్త అయిన మరీచ్యాదులు, ధర్మం, మహత్, అవ్యక్తం అనబడేవి సత్వగుణసంబంధి అయిన ఉత్తమములు.

ఇవేకాక ఇతరమైనవి

శ్లో|| ఏష సర్వస్సముద్దిష్ట స్త్రీప్ర కారస్య కర్మణః|
త్రివిధస్త్రీవిధః కృత్స్న: సంసారస్సార్వభౌతికః||

త్రిగుణాత్మక - మనోవాక్కాయ భేదాల - శుభాశుభ కర్మ ప్రకారం 9 రకాల (3x3) ఉత్తమమధ్యమ అధమ స్థాయి ప్రాణి ప్రపంచము వివరించబడింది. ఇతరమైనవి ఈ విధంగా ఉండగలవు.

శ్లో|| ఇంద్రియాణాం ప్రసంగేన ధర్మ స్యా సేవనేన చ |
పాపాEసంయాంతి సంసారమవిద్వాంసో నరాధమా:||

ఇంద్రియాలను వివిధ విషయాదులలో ప్రవేశింప జేయుడం, అకార్యకరణం, ప్రాయశ్చిత్తాది ధర్మనిర్వహణ లేమి చేత మూడజనులకు పాపాలరాశి పెరిగి, దుర్గతులు సంప్రాప్తిస్తాయి.

శ్లో|| బహూEవరగణాEఘోరాన్నరకాE ప్రావ్య తతయాత్|
సంసారాEప్రతిపద్యంతే మహాపాతకిన స్విమాE||

బ్రహ్మహత్యాది మహాపాపాలు చేసినవారు వేనవేల ఏళ్లు కూరనరకాలలో పడి, అప్పటికీ ఆపాపం తీరక, ఈ క్రింది జన్మలు పొందుతారు.

శ్లో|| శ్వసూకరఖరోష్ట్రాణాం గోజావిమృగపక్షిణామ్|
చండాలపుల్క సానాం చ బ్రహ్మహా యోనిమృచ్ఛతి||

పాపశేషం యొక్క ఎక్కువ తక్కువలను బట్టి - కుక్క, గొర్రె, మృగం పక్షిజాతులు, బోయ - ఛండాల జాతులలో జన్మ కలుగుతాయి. ఈ జన్మలకు మూలకారణం - బ్రహ్మహత్యాపాతక శేషమే!

మద్యపానం చేస్తే..........

శ్లో|| క్రిమికీటపతంగానాం విడ్భుజాం చైవ పక్షిణామ్|
హింస్రాణాం చైవ సత్త్వానాం సురాపో బ్రాహ్మణో వ్రజేత్||

బ్రాహ్మణుడు మద్యపానం చేస్తే క్రిమికీటకాలు, మిడతలు, మలభక్షక ఆ ప్రాణులు, పులుల వంటి కూర మృగాల జన్మ ఎత్తవలసి వస్తుంది.

బంగారాన్ని దొంగిలిస్తే.....

శ్లో|| లూతాహీసరటానాం చ తిరశ్చాం చాంబుచారిణామ్|
హింస్రానాం చ పిశాచానాం స్తేనో ఏప్రస్సహస్రశః||

బంగారాన్ని దొంగిలించిన వానికి పాము, సాలీడు, తొండ, నీటి పక్షులు, కూర జంతువుల జన్మ ప్రాప్తిస్తుంది.

గురుభార్యతో సంగమిస్తే...

శ్లో|| తృణగుల్మ లతానాం చ క్రవ్యాదాం దంష్ట్రిణామపి|
క్రూరకర్మకృతాం చైవ శతశో గురుత్పగః||

గురువు భార్యతో రమించిన వానికి కసవు, పొదలు, తీగలు, పచ్చిమాంసం తినే గ్రద్ద, పులులు – సింహాల జన్మ కలుగుతాయి.

జీవహింస చేసేవారికి.....

శ్లో|| హింస్రా భవంతీ క్రవ్యాదాః క్రీమయో ఉ భక్ష్యభక్షిణః|
పరస్పరాదినః స్తేనాః ప్రేతాంత్యస్త్రీని షేవిణః||

జీవులను చంపడమే వృత్తిగా గలవారికి పిల్లులు, క్రిములు జన్మమేగతి. పాత కులు – చోరులు ఒక రిమాంసాన్నొకరు తినే జన్మ ఎత్తు తారు. ఆ చండాలాది స్త్రీలను కూడినవారు ప్రేతులు గా జన్మిస్తారు.

పరస్త్రీ వాంఛగలవారికి.........

శ్లో|| సంయోగం పతితైర్గత్వా పర స్యైవ చ యోషితమ్ |
అపహృత్య చ విప్రస్వం భవతి బ్రహ్మరాక్షసః||

పతితులతో – భ్రష్టులతో సంయోగం, పరస్త్రీ వాంఛ వంటి పాపాలకు బ్రహ్మరాక్షస జన్మ తధ్యం.

లోభికి కలిగే జన్మ

శ్లో|| మణిముక్తాప్రవాళాని హృత్వా లోభేన మానవః|
వివిధాని చ రత్నాని జాయతే హేమకర్తృషు||

రత్నాలు, ముత్యాలు, పగడాలు మొదలగునవి తనవిగా చేసుకోవాలన్న తపనతో మోసానికి పాల్పడేవాడు కంసాలి జాతిలో పుడతాడు. లోభం చేత ఈ జన్మ ప్రాప్తిస్తుంది.

ధాన్యాదులు దొంగిలిస్తే

శ్లో|| ధాన్యం హృత్వా భవత్యాఖు: కాంస్యం హంసో జలం ప్లవః|

మధు దంశః పయః కాకో రసం శ్వా నకులో ఘృతమ్||

ధాన్యాన్ని దొంగిలిస్తే ఎలుకగా, కంచు దొంగిలిస్తే హంసగా, నీటిని చౌర్యంచేస్తే బెగ్గురు పక్షిగా, తేనె దొంగిలిస్తే ఈగగా, పాలు చౌర్యం చేస్తే కాకిగా, చెరుకురసం దొంగిలిస్తే కుక్కగా, నేతిని చౌర్యం చేసి ముంగిస జన్మిస్తారు.

మాంసాదులు దొంగిలిస్తే.....

శ్లో|| మాంసం గృధ్రో వపాం మద్గుగస్తైలం తైలపకః ఖగః|

చీరివాకస్తు లవణం బలాకా శకునిర్దధి||

మాంసం దొంగిలిస్తే గ్రద్దగా, వప దొంగిలిస్తే నీటికాకిగా,నూనే దొంగిలిస్తే గబ్బిలంగా, ఉప్పు దొంగిలిస్తే గాజుపురుగుగా, పెరుగుచౌర్యం చేస్తే కొక్కెరగా జన్మిస్తారు.

వస్త్రాల చౌర్యం....

శ్లో|| కౌశేయం తిత్తిరిర్హృత్వా క్షామం హృత్వాతు దద్దుర:|

కార్పాసతాంతవం క్రౌంచో గోధా గాం వాగ్గుడో గుడమ్||

పట్టుబట్ట చౌర్యానికి తిత్తిరిపిట్టగా, నారబట్ట అయితే కప్పగా, నేత బట్ట అయితే కొంగగా, గోవును దొంగిలిస్తే ఉడుం, బెల్లం చౌర్యం పక్షి జన్మకు కారణం.

సుగంధద్రవ్యాల విషయం....

శ్లో|| ఛుచుందరిశుభాకో గంధాల పత్రశాకం తు బర్హిణః|

శ్వావిత్కృ తాన్నం వివిధమకృతాన్నం తు శల్యకః||

సుగంధ ద్రవ్యాలను హరిస్తే చుంచుగా, పత్రశాకాలు (ఆకుకూరలు) అయితే నెమలిగా, అన్నం - పిండి మొదలగునవైతే ముళ్ల పందిగా, బియ్యం - పప్పు - కూరలు దొంగిలిస్తే శల్యమృగంగా జన్మిస్తారు.

శ్లో|| బకో భవతి హృత్వాగ్నిం గృహకారీ హ్యుపస్కరమ్|

రక్తాని హృత్వా వాసాంసి జాయతే జీవజీవక:||

అగ్నిని దొంగిలిస్తే కొంగగా, చేట - రోకలి మొదలగు వస్తువుల దొంగిలిస్తే గోడల్ని

తొల్చే పురుగుగా, రంగు వస్త్రాలను దొంగిలిస్తే వెన్నెలపురుగుగా జన్మిస్తారు.

జంతువులను దొంగలిస్తే, జంతుజన్మే!

శ్లో|| వృకో మృగేభం వ్యాఘ్రోఽశ్వం ఫలమూలం తు మర్కటః|

స్త్రీమృక్షః స్తోకకో వారి యానాన్యుష్ట్రః పశూనజః||

ఏనుగు, జింకలను దొంగిలిస్తే తోడేలుగా, గుర్రాన్ని దొంగిలిస్తే పులిగా, పండ్లు - దుంపలు హరిస్తే కోతిగా, స్త్రీలను ఎత్తుకుపోతే ఎలుగుబంటిగా నీటిని అపహరిస్తే చాతక పక్షిగా, బండి దొంగిలిస్తే ఒంటెగా, ఇతర పశువులను దొంగిలిస్తే పొట్టేలుగా జన్మిస్తారు.

పరద్రవ్యాపహరణం

శ్లో|| యద్వా తద్వా పరద్రవ్య మపహృత్య బలాన్నరః|

అవశ్యం యాతి తిర్యక్త్వం జగ్ధ్వా చైవా హుతం హవిః||

ఎటువంటిదైనా సరే - ఇతరులకు చెందిన ద్రవ్యం అపహరిస్తే, అట్లే హోమం చెయ్యనిపురోడాశం మొదలగునవి హవిస్సులను ఆరగిస్తే జంతుజాలంలో ఏదో ఒక జన్మ కలుగుతుంది.

శ్లో||స్త్రియోఽ ప్యేతేన కల్పేన హృత్వా దోషమవాప్నుయుః|

ఏతేషామేవ జంతూనాం భార్యాత్వముపయాంతి తా:||

స్త్రీలైనాసరే-ఈ విధంగా బుద్ధిపూర్వకంగా పరులసొమ్ముహరిస్తే పాపం పొంది, పై చెప్పిన జంతుజన్ములకు భార్యగా ఆ జంతువు రూపంలోనే జన్మిస్తారు.

శ్లో|| స్వేభ్య స్స్వేభ్యస్తు కర్మభ్యశ్చ్యుత్వా వర్ణా హ్యనాపది|

పాపా సంసృత్య సంసారాE ప్రేష్యతాం యాంతి శత్రుషు||

ఇలాటి ని షేధపు పనులు చేయడం వల్ల, బ్రాహ్మణులయినా ఇతరులయినా, ఆపదలేవీ కలుగనపుడు) సాంగోపాంగంగా చేయబడే పంచయజ్ఞాది విధులు నిర్వర్తించనపుడు నానాహీన జాతీయోనులలోను జన్మిస్తారు.

శ్లో|| వాంతాశ్యులాముఖః ప్రేతో విప్రో ధర్మాత్స్యకాచ్యుతః|

అమేధ్యకుణపాశీ చక్షత్రియఃకటపూతనః||

స్వకర్మాచరణ విస్మరించి చరించే విప్రునికి జ్వాలాముఖప్రేత జన్మ ప్రాప్తిస్తుంది. ఇట్లే

తన ధర్మాన్ని నిర్వర్తించని రాజులకు కటపూతనుడనే ప్రేతజన్మ కలుగుతుంది.

శ్లో|| మైత్రాక్షజ్యోతికః ప్రేతో వైశ్యో భవతి పూయభుక్|
చైలాశకశ్చ భవతి శూద్రో ధర్మాత్స్వకాచ్యుతః||

తనకు విహితమైన కర్మాచరణ చేయని వైశ్యునికి మైత్రాక్షజ్యోతి అనే ప్రేతజన్మ వస్తుంది. చీలాశక ప్రేతమనే జన్మ మొందగల శూద్రుడు స్వకర్మ భ్రష్టుడని చెప్పనక్కర్లేదు.

శ్లో|| యథా యథా ని షేవంతే విషయాE విషయాత్మకాః|
తథా తథా కుశలతా తేషాం తేషూపజాయతే||

ఏఏ విషయాలలో ఎంతెంతగా ఆశపడతారో (ఉదా:- కామాన్ని అనుభవించాలనే వారి తృష్ణ) వారికి ఆయా ఇంద్రియ సుఖాభిలాషలోనే ప్రావీణ్యత వస్తుంది.

శ్లో|| తేఽభ్యాసాత్కర్మణాం తేషాం పాపానామల్పబుద్ధయః|
సంప్రాప్నువంతి దుఃఖాని తాసు తాస్విహ యోనిషు||

నిరంతర కామసుఖాభిలాషులు, తమకు అలవడిన ప్రావీణ్యత - అనుభవ విశేషం చేత నీచం - నీచతరం - అతి నీచం అయిన జంతుజాలపు యోనులలో పుట్టి దుఃఖాలనుభవిస్తారు.

శ్లో|| తామిస్రాదిషు చోగ్రేషు నరకేషు వివర్తనమ్|
అసిపత్రవనాదీని బంధనచ్ఛేదనాని చ||

తమిస్రం మొదలగు ఘోరనర కాలలో ఎంతో కాలం దుఃఖాలు అనుభవించినా తీరని పాపాలకు - అక్కడే ఉన్న అసిపత్ర వనం, ఛేదనం, బంధనము అనే ఇతర నరకాలలో శిక్షించబడతారు.

శ్లో|| వివిధాశ్చైవ సంపీడా: కాకోలూకైశ్చ భక్షణమ్|
కరంభవాలుకాతాపాE కుంభీపాకాంశ్చ దారుణాE||

అక్కడా పలుబాధలు.....కాకులు - గుడ్లగూబలచే కరిపించబడుట, కాలిన ఇసుకతో పాటు వేగడం, పెద్ద పెద్ద కాగులలో మరిగే నూనెలోకి త్రోయబడటం వంటివి.

శ్లో|| సంభవాంశ్చ వియోనీషు దుఃఖప్రాయాసు నిత్యశః|

శీతాతపాభిఘాతాంశ్చ వివిధాని భయాని చ||

అప్పటికీ పాప శేషం హరింపబడక పోగా, నిత్యదుఃఖదాయకమైన జంతుయోనులలో జన్మప్రాప్తిస్తుంది. చలి – ఎండ – వాన మొదలగు వాటిలోనే ఉండవలసి వస్తుంది.

శ్లో|| అసకృద్గర్భ వా సేపు వాసం జన్మ చ దారుణమ్|
బంధనాని చ కష్టాని పరప్రేష్యత్వమేవ చ||

మాటిమాటికి నీచ జన్మప్రాప్తి, నానాయోనులలోను పలుమార్లు జన్మించుట, అల్పాయువు గల జంతు పక్షి జన్మలలో బంధనాలచేత (కట్టుర్రాళ్లు మొ||నవి) చిక్కి ఉండుట వంటి వీడలు కలుగుతాయి. పరదాస్యం తప్పని జంతుజన్మలూ(ఎద్దుమొ||) తప్పవు.

శ్లో|| బంధుప్రియవియోగాంశ్చ సంవాసం చైవ దుర్జనైః |
ద్రవ్యార్జనం చ నాశం చ మిత్రామిత్రస్య చార్జనమ్||

అంతేగాక –బంధుమిత్రుల ఎడబాటు, దుర్జనులతో కలిసి వాసం చేయవలసి రావడం, ధన సంపాదనలో ఇక్కట్లు, ద్రవ్యం నష్టమవడం,
మిత్రులేర్పడటం కష్టం కావడం, శత్రువులు సులభంగా తయారవడం వంటివీ పొందగలరు.

శ్లో|| జరాం చైవాప్రతీకారాం వ్యాధిభిశ్చోపపీడనమ్|
క్లేశాంశ్చ వివిధాంస్తాంస్తా నృత్యుమేవ చ దుర్జయమ్||

చికిత్స అనేదే లేని ముసలితనం ప్రాప్తించడం మానుషజన్మకు తప్పనిది. అయినప్పటికీ – పాపులకు అకాల వార్ధక్యం, అకాలమృత్యువు, రోగబాధ, ఆకలిదప్పులచే బాధించబడటం అధికం.

శ్లో|| యాదృశేన తు భావేన యద్యత్కర్మ ని షేవతే|
తాదృశేన శరీరేణ తత్తత్ఫలముపాశ్నుతే||

ఎటువంటి గుణాలవల్ల ఏ కర్మలను ఆచరిస్తారో, ఆయా రాజస తామస సాత్విక శరీరాలతో ఆయా పుణ్యపాపాలు అనుభవిస్తారు.

శ్లో|| ఏష సర్వస్సముద్దిష్టః కర్మణాం వః ఫలోదయః|

నై శ్రేయస్కరం కర్మ విప్ర స్యేమం నిబోధత||

ఋషులారా! మీకు శాస్త్రం ఒప్పుకొన్నవీ - శాస్త్రం ఒప్పుకోనివి అయిన కర్మలు చేయడం వల్ల కలిగే ఫలితాలన్నీ చెప్పాను. ఇప్పుడు బ్రాహ్మణునికి మోక్షం కలిగే మార్గం వివరిస్తాను.

శ్లో|| వేదాభ్యాస స్తపో జ్ఞాన మింద్రియాణాం చ సంయమః|
అహింసా గురు సేవా చ నిశ్శ్రేయసకరం పరమ్||

ఉపనిషదాభ్యాసం, వాటి అర్థాలను తెలుసుకోవడం, కృచ్ఛం - ప్రాజాపత్యం మొదలగు తపస్సులు, బ్రహ్మజ్ఞానం, ఇంద్రియాలను అణచడం, శాస్త్రం అంగీకరించని హింసాచరణవదలడం, గురుశుశ్రూష ఇవి ముఖ్య మోక్ష సాధనాలు.

శ్లో|| సర్వేషామపి చైతేషాం శుభానామిహ కర్మణామ్|
కించిచ్ఛ్రేయస్కరతరం కర్మోక్తం పురుషం ప్రతి||

ఈ వేదాధ్యయనాదులు మొదలయిన అన్ని సత్కర్మలలో ఏది పురుషులకు మోక్షసాధకం? అని ప్రశ్నించుకుంటే.....

శ్లో|| సర్వేషామపి చైతేషామాత్మజ్ఞానం పరం స్మృతమ్|
తద్ధ్యగ్ర్యం సర్వవిద్యానాం ప్రాప్యతే హ్యమృతం తతః||

వీటన్నిటిలోను, ఉపనిషత్లచే ప్రతిపాదించబడిన బ్రహ్మను గూర్చిన జ్ఞానమే శ్రేష్ఠం. ఆ జ్ఞానం వల్లనే మోక్షం కలుగుతుంది. కనుక అది అన్నిటికంటే ముఖ్యంగా సంపాదించాలి.

శ్లో|| షణ్ణామేషాం తు సర్వేషాం కర్మణాం ప్రేత్య చేహ చ|
శ్రేయస్కరతరం జ్ఞేయం సర్వదా కర్మ వైదికమ్||

పైన చెప్పబడిన ముఖ్య మోక్ష సాధనాలలో పరమార్థవస్తుజ్ఞానం ఐహికా ముష్మిక శ్రేయోదాయకం గనుక అది సంపాదించితీరాలి.

శ్లో|| వైదికే కర్మయోగేతు సర్వాణ్యే తాన్య శేషతః|
అంతర్భవంతి క్రమశ స్తస్మిం స్తస్మిEక్రియావిధౌ||

'పరమాత్మోపాసన' అనే వైదిక కర్మయందు ఈ పైన చెప్పిన ఐహికా ముష్మిక శ్రేయోదాయక ఫలములు అన్నీ సంఘటిల్లుతాయి.

కర్మ విభాగము

శ్లో || సుఖాభ్యుదయికం చైవ నైశ్రేయసిక మేవ చ|

ప్రవృత్తం చ నివృత్తం చ ద్వివిధం కర్మ వైదికమ్||

ఈ వైదిక కర్మ రెండు విధాలు. ఒకటి – ప్రవృత్తి కర్మ, రెండోది – నివృత్తి కర్మ. మొదటిది స్వర్గాది సుఖప్రాప్తికి, రెండోది సంసార నివృత్తికి హేతువులు.

శ్లో|| ఇహ చాముత్ర వా కామ్యం ప్రవృత్తం కర్మ కీర్త్యతే|

నిష్కామం జ్ఞానపూర్వం తు నివృత్తిముపదిశ్యతే||

ఈ లోకంలో ఆనంద దాయకంగాను, అంత్యమున స్వర్గాది సుఖదాయకంగాను ఏ కర్మ వల్ల ప్రాప్తం ఉంటుందో అదంతా ప్రవృత్తి. బ్రహ్మజ్ఞానం వల్ల మోక్షం పొందడం అనేది నివృత్తి కర్మ.

శ్లో|| (అకామోపహితం నిత్యం నివృత్తం చ విధీయతే|

కామతస్తు కృతం నిత్యం ప్రవృత్తముపదిశ్యతే)

దీన్నింకా విస్తరించి వివరించాలంటే....ఫలాపేక్ష లేకుండా నిత్యం చేయబడే కర్మ నిత్యకర్మ మనబడుతుంది. ఫలాపేక్షతో చేయబడేది ప్రవృత్త కర్మ.

శ్లో|| ప్రవృత్తం కర్మ సం సేవ్య దేవానామేతి సామ్యతామ్|

నివృత్తం సేవమానస్తు భూతాన్యత్యేతి పంచ వై||

ఇటువంటి కర్మలకు యజ్ఞ – దానాదులు ఉదాహరణలు. వీటివల్లనే దేవతలకు అందుబాటులో ఉండే సుఖాలు పరలోకంలో మనిషికి లభిస్తాయి. నివృత్తకర్మ అంటే, ఈ స్వర్గాపేక్ష కూడలేనట్టి మోక్షమార్గం.

శ్లో|| సర్వభూతేషు చాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని|

సమం పశ్యన్నాత్మ యాజీ స్వారాజ్య మధిగచ్ఛతి||

స్థావర జంగమరూపములయిన సర్వభూతములయందు ఆత్మ స్వరూపంతో పరమాత్మ ఉన్నాడు. అట్టి స్థావర జంగమాలన్నీ నాలోనూ ఉన్నాయి – అనే భావంతో బ్రహ్మార్పణ బుద్ధితో జ్యోతిష్టోమాది యాగాలు చేసేవాడు బ్రహ్మత్వం పొందుతున్నాడు. సంసార విముక్తుడవుతున్నాడు.

శ్లో|| యథోక్తాన్యపి కర్మాణి పరిహాయ ద్విజోత్తమః |

ఆత్మజ్ఞానే శమే చ స్యాద్వేదాభ్యా సే చ యత్నవాE||

విప్రోత్తముడు శాస్త్ర విహితములైన అగ్నిహోత్రాదులను పరిత్యజించి అయినా ఇంద్రియజయాన్ని, ప్రణవజపాన్ని, వేదపారాయణాన్ని పరమాత్మ చింతనను వీటిలో ఏ ఒక్కదానినైనా ప్రయత్నంచేత పొందాలి. అట్లా అని అగ్నిహోత్రాదులు విస్మరించమని అర్థం తీయరాదు.

శ్లో|| ఏతద్ధి జన్మ సాఫల్యం బ్రాహ్మణస్య విశేషతః|
ప్రాప్యైతత్కృతకృత్యో హీ ద్విజో భవతి నాన్యథా||

ఆత్మజ్ఞాన - వేదాభ్యాసాలే ముఖ్యంగా బ్రాహ్మణునికి జన్మ సాఫల్య మార్గాలు. అట్లు కానపుడు జన్మాంతమున కృతార్థుడు కాలేడు.

వేదముల ప్రశంస

శ్లో|| పితృదేవమనుష్యాణాం వేదశ్చక్షుస్సనాతనమ్|
అశక్యం చాప్రమేయం చ వేదశాస్త్రమితి స్థితి||

పితరులకు, దేవతలకు, కంటికి కన్పించని ఫలితాలకు వేదములే ప్రత్యక్షంగా కనిపించే ప్రమాణాలు. ఇవి అపౌరుషేయాలు కనుక,
ఇతరులచేత రచింపశక్యమైనవి కావు. సకల శాస్త్రాల వల్ల, మీమాంసాది జ్ఞానం వల్ల వేదార్థాన్ని తెలుసుకోవాలి.

శ్లో|| యా వేదబాహ్యాః శ్రుతయో యాశ్చ కాశ్చ కుదృష్టయః|
సర్వాస్తా నిష్ఫలాః ప్రేత్య తమోనిషా హి తాః స్మృతాః||

ఏవి వేదదూరమయిన స్మృతులో, ఏవి దుషార్గాన్ని బోధిస్తాయో, ఏవి కుతరాలకు నెలవై అదృష్టం - దేవతలు అనేవి లేవని బోధిస్తాయో, అవి పరలోకంలో నరకమే అని మన్వాదులు చెప్పారు.

వేద బాహ్యామైనవి నశిస్తాయి

శ్లో|| ఉత్పద్యంతే చ్యవంతే చ యాన్యతోఽ నాని కాని చిత్|
తాన్యర్వాక్కాలికతయా నిష్ఫలానన్నృతాని చ||

మూలం వేదం కాకుండా, ఏ శాస్త్రాలైనా పుట్టడం జరిగితే అవి ఎవరిచేతనో పుట్టించబడేవే! పుట్టే వాటికి నాశనం తప్పదు కదా! అవి ఈ కాలముననే ఏర్పడ్డాయి

గనుక నశిస్తాయి. ప్రయోజనరహితమైనవి.

శ్లో|| చాతుర్వర్ణ్యం త్రయో లోకాశ్చ త్వారశ్చాశ్రమాః పృథక్|
భూతం భవద్భవిష్యచ్చ సర్వం వేదాత్రసిద్ధ్యతి||

నాలుగు వర్ణాలు, స్వర్గాదిలోకాలు, బ్రహ్మచర్యాదిగాగల ఆశ్రమములు.... వీటితో పాటు జరిగేవి, జరగబోయేవాటికి వేదాలే ఆధారాలు - ప్రమాణాలు.

శ్లో|| శబ్దః స్పర్శశ్చ రూపశ్చ రసో గంధశ్చ పంచమః|
వేదాదేవ ప్రసూయంతే ప్రసూతిగుణకర్మత:||

విషయగుణములతో చేరి ఉండి శబ్ద స్పర్శ రూపరస గంధాదులనేవి వేదం చేతనే శాశ్వతమై ఉన్నాయి.

పాంచభౌతిక భూత భారకాలు

శ్లో|| బిభర్తి సర్వభూతాని వేదశాస్త్రం సనాతనమ్|
తస్మాదేతత్పరం మన్యే యజ్ఞంతోరస్య సాధనమ్||

వేదశాస్త్రములే సర్వదా సర్వభూతములను భరిస్తున్నాయి. కనుక శాశ్వతమైనట్టి ఈ వేదాలు వైదిక కర్మాధికారి యగు పురుషునికి గొప్ప పురుషార్ధసాధకము అని తెలియవలసి ఉన్నది.

శ్లో|| సైనాపత్యం చ రాజ్యం చ దండనేతృత్వమేవ చ|
సర్వలోకాధిపత్యం చ వేదశాస్త్రవిదర్హ తి||

వేదరూపమైన ఈ శాస్త్రాన్నెజిగిన వాడు రాజ్యం, సర్వభూమ్యాధిపత్యం, దండనాయకత్వం, సైన్యాధిపత్యం అన్నీ చేయడానికి అరుడై ఉన్నాడు.

శ్లో|| యథా జాతబలో వహ్నిర్ధహత్యార్ధానపి ద్రుమాF|
తథా దహతి వేదజ్ఞః కర్మజం దోషమాత్మనః||

బలవత్తరమైన అగ్ని పచ్చి ఆకుల్ని సైతం (కార్చిచ్చురూపములో రగుల్కొన్నపుడు) కాల్చి వేయగలుతూన్నదో, అట్లే వేదముల అర్థాన్నే జిగినవాడు, దోషాలవల్ల కలిగే పాపాలను పోగొట్టుకోగల శక్తి యుతుడవు తున్నాడు.

శ్లో|| న వేదబలమా శ్రిత్య పాపకర్మరుచిర్భవేత్|
అజ్ఞానాచ్చ ప్రమాదాచ్చ దహతే కర్మ నేతరత్||

ద్విజుడీ వేద బలం పొందినప్పటికీ, పాపకర్మాసక్తుడు కారాదు. తెలియక జరిగిన పొరపాట్లనే వేదం మన్నిస్తుంది.

శ్లో|| వేదశాస్త్రార్థతత్త్వజ్ఞో త్ర తత్రాశ్రమే వసE|
ఇ హైవ లోకే తిష్ఠక్స బ్రహ్మ భూయాయ కల్పతే||

వేదం – వేదార్థం – బ్రహ్మాత్మక కర్మ తెలిసినవాడు నిత్య నైమిత్తికాది కర్మానుష్టానం వల్ల జన్మించిన బ్రహ్మజ్ఞానం వలన, గృహస్థాశ్రమంలో ఉన్నా మోక్షాన్ని పొందగలుగుతున్నాడు.

శ్లో|| అజ్ఞేభ్యో గ్రంనధిః శ్రేష్ఠా గ్రంధిభ్యో ధారిణో వరాః|
ధారిభ్యో జ్ఞానినః శ్రేష్ఠా జ్ఞానిభ్యో వ్యవసాయినః||

కొద్దిపాటి వేదాభ్యాసానికంటే పూర్తిగా అధ్యయనం చేసినవారు ఉత్తములు. కేవలం గ్రంథాన్ని మొత్తం వల్లెవే సేవారికంటే – వేదార్థాలు తెలిసినవారు శ్రేష్ఠులు. వాటిని ఆచరణలో పెట్టువారు మరీమరీ ఉత్తములు. ఆచరిస్తూ తిరిగిలోకానికి బోధించగలవారు ఉత్తమోత్తములు.

శ్లో|| తపో విద్యా చ విప్రస్య నిశ్శ్రేయసకరం పరమ్|
తపసా కిల్బిషం హ ని విద్యయాఽ మృతమశ్నుతే||

తపస్సు, బ్రహ్మజ్ఞానం ఇవే బ్రాహ్మణునకు మేలు కల్గించేవి. తపస్సు వల్ల చేసిన పాపాలు పోవడం – బ్రహ్మజ్ఞానం వల్ల పునర్జన్మ రాహిత్యాన్ని పొందగల్గడం తథ్యం.

శ్లో|| ప్రత్యక్షం చానుమానం చ శాస్త్రం చ వివిధాగమమ్|
త్రయం సువిదితం కార్యం ధర్మశుద్ధిమభీప్సతా||

ధర్మశాస్త్రం యొక్క వాస్తవ జ్ఞానం పరిపూర్ణంగా తెలిసి ఉండడానికి వేదం ఆధారంగా గల్గిన స్మృత్యాదులను క్షుణ్ణంగా తెలిసి ఉండాలి. ప్రత్యక్షాను మానములు – శాస్త్రం ఇవియే మనువు చేత చెప్పబడిన ధర్మశాస్త్రం యొక్క ఉద్దేశం. (అర్థాపత్తి, ఉపమానం అనుమానముననే అంతర్భాగాలు.)

శ్లో|| ఆర్షం ధర్మోపదేశం చ వేదశాస్త్రావిరోధినా |
యస్తర్కే ణానుసంధత్తే స ధర్మం వేద నేతరః||

ఋషి ప్రోక్తమైన వేదాలు బాగా తెలిసిన వారికి ధర్మశాస్త్రం అర్థం కాగలదు. న్యాయ

– మీమాంసాదులు ఎఱుగని వారికి ధర్మసూక్ష్మాలు బోధపడవు. మీమాంసయందు సాధనము – ఫలము అనేవి రెండు అంగములు.

శ్లో|| నై శ్శ్రేయసమిదం కర్మ యధోదితమ శేషతః|

మానవస్యాస్య శాస్త్రస్య రహస్యముపదిశ్యతే||

మోక్ష సాధనమైన ఈ కర్మమంతా పూర్తిగా శాస్త్రోక్తంగా వివరించబడింది. మానవ ధర్మమే అయినా ఒక గోప్యమగు విషయాన్ని చెపుతాను వినండి!

శ్లో|| అనామ్నాతేషు ధర్మేషు కథం స్యాదితి చేద్భవేత్|

యం శిష్టా బ్రాహ్మణా బ్రూయుస్స ధర్మస్స్యాదశంకితః||

ఇందులో చెప్పబడని ధర్మ సూక్ష్మాల విషయంలో ఎవరికైనా ఎప్పుడైనా శంక కలిగితే, శిష్టులయిన వేదవిదులు విప్రులు ఏ ప్రకారం ధర్మనిర్ణయం చేస్తారో, ఆ విధంగా నడుచుకోవాలి.

శ్లో|| ధర్మేణాధిగతో యైస్తు వేదస్సపరిబృంహణః|

తే శిష్టా బ్రాహ్మణా జ్ఞేయాః శ్రుతి ప్రత్యక్ష హేతవః||

ఇంతవరకు సవిస్తరంగా చెప్పబడిన బ్రహ్మచర్యం, వేదాలు, మీమాంస, తర్కం, ధర్మశాస్త్రం, పురాణాలతో చేరివున్న వేదాన్ని బాగా చదివి అర్థం చేసుకోగల పండితులు, విద్వాంసులు శిషులు అనబడతారు. ఈ విద్వాంసబృందం చేసే ధర్మనిర్ణయానికి కట్టుబడి ఉండాలి.

శ్లో|| దశావరా వా పరిషద్యం ధర్మం పరికల్పయేత్|

త్ర్యవరా వాపి వృత్తస్థా తం ధర్మం న విచాలయేత్||

ఎక్కువమంది పండితులు ఒక్కచోట చేరడానికి అవకాశం లేనపుడు పదిమందికి తగ్గకుండా పరిషత్తు ఏర్పడవచ్చు! ఏ కారణంచేతనైనా ఈ పదిమందీ లభ్యం కానపుడు ముగ్గురు కలిసి ఏది నిర్ణయిస్తే, అది ధర్మమని ఒప్పుకోడానికి సందేహించక్కర్లేదు.

శ్లో|| త్రైవిద్యోఽ హేతుక స్తర్కీ నైరుక్త ధర్మపాఠక:|

త్రయశ్చాశ్రమిణః పూర్వే పరిషత్స్యాద్దశావరా||

వేదాలకు సంబంధించిన మూడు శాఖలను అధ్యయనం చేసేవారు శృతి

స్మృతులకు విరుద్ధంగా వర్తించరు. తర్కం, న్యాయం, మీమాంసాది శాస్త్రాలు నిరుక్తం, ధర్మశాస్త్రం, గృహ్యాసూత్రాలు, బ్రహ్మజ్ఞానం......ఇవన్నీ సద్గోష్ఠి అనబడతాయి.

శ్లో|| ఏతద్వోఽభిహితం సర్వం నిశ్రేయసకరం పరమ్|
అస్మాదప్రచ్యుతో విప్రః ప్రాప్నోతి పరమాం గతిమ్||

మోక్ష సాధకమైన ఉత్తమ ధర్మాదికమంతా మీకు పూర్తిగా వివరించాను. దీనిని తప్పక అనుష్ఠించే విప్రులు స్వర్గాపవర్గ రూపమైన సుఖదాయక మోక్షాన్ని పొందగలరు.

శ్లో|| ఏవం స భగవాEదేవో లోకానాం హితకామ్యయా|
ధర్మస్య పరమం గుహ్యం మమేదం సర్వముక్తవాE||

ఈప్రకారం ఐశ్వర్యాది గుణాలు గలవాడు గొప్ప జ్ఞానరూపుడు అయిన మనువు పైన చెప్పిన చొప్పునలోకహితాన్ని కోరి ధర్మశాస్త్ర రహస్యమంతా నాకు వివరించాడు.

శ్లో|| సర్వమాత్మని సంపశ్యేత్సచ్చాసచ్చ సమాహితః|
సర్వం హ్యాత్మని సంపశ్యన్నాధర్మే కురుతే మనః ||

సత్, అసత్ అనేవి తెలిసి; అది అంతా పరమాత్మ స్వరూపమయిన బ్రహ్మ తనయందు ఇదెల్ల ఉన్నదని ఎగి; ధ్యానాదుల చేత ఆ రూపాన్ని ప్రత్యక్షం మనుస్మృతి చేసుకోవాలి. ఆ విధంగా ప్రయత్నించేవారు దుష్కర్మలు – దురాచారాలు ఎన్నడూ చెయ్యరు.

శ్లో|| ఆత్మేవ దేవతాస్స ర్వాస్సర్వమాత్మన్యవస్థితమ్|
ఆత్మా హి జనయత్యేషాం కర్మయోగం శరీరిణామ్||

ఇంద్రాది దేవతలంతా కూడా పరమాత్మయే! సర్వమును పరమాత్మ రూపుడైన అతనియందే ఉన్నది. ఆ పరమాత్మయే జీవులకు కర్మానుబంధం కలిగిస్తున్నది.

శ్లో|| ఖం సన్నివేశయేతేషు చేష్టనస్పర్శనేఽనిలమ్|
ప ఓ దృష్ట్యాః పరం తేజః స్నే హేపో గాం చ మూర్తిషు||
మనసీందుం దిశః శ్రోత్రే క్రాంతే విష్ణుం బలే హరమ్|
వాచ్యగ్నిం మిత్రముత్సరే ప్రజల్లే చ ప్రజాపతిమ్||

ప్రశాసితారం సర్వేషామణీయాంసమనోరపి|
రుక్మాభం స్వప్నధీగమ్యం విద్యాత్తం పురుషం పరమ్||

బ్రహ్మధ్యాన విశేషము:

ఉదరము మొదలగువాటితో కూడిన శరీరాకాశాన్ని బాహ్యాకాశముతో లయింపచేయాలి. ఈ దైహిక చలనాలకు కారణమైన వాయువులో బైటి వాయువు, జరాగ్ని - నయనాగ్నుల్లో సూర్యాగ్నుల వెలుగు, దైహిక జలంలో బయటి జలం, శరీర పార్థివ భాగాల్లో బైట పృధ్వి, మనస్సున చంద్రుడు, చెవుల్లో దిక్కులు, బలంలో హరుడు, ఉప ఫేంద్రియంలో ప్రజాపతిని లయించినట్లుగా భావించాలి.

ఈ విధంగా ఆధ్యాత్మిక భూతాదులను స్వ - ఆత్మలో చేరినట్లుగా భావించి ఆ పరమాత్మ స్వరూపాన్ని జ్ఞానం చేతనే దర్శించాలి. ఇది యోగం వల్లనే సాధ్యం

శ్లో|| ఏతమేకే వదంత్యగ్నిం మనుమన్యే ప్రజాపతిమ్|
ఇంద్రకేఽ పరే ప్రాణమపరే బ్రహ్మ శాశ్వతమ్||

ఈ పరమాత్మనే కొందరు అగ్నిగా, కొందరు ప్రజాపతిగా, కొందరు ఇంద్రునిగా, కొందరు ప్రాణంగా, కొందరు నిత్యానంద స్వరూపునిగా కొలుస్తూంటారు. ఈ విధంగా సగుణ-నిర్గుణ రూపమైన ఉపాసనారీతులెన్నెన్నో...

శ్లో|| ఏష సర్వాణి భూతాని పంచభిర్వ్యాప్య మూర్తిభిః|
జన్మ వృద్ధిధక్ష యైర్నిత్యం సంసారయతి చక్రవత్||

ఈ పరమాత్మ రూపుడు ప్రాణుల్ని పృధి వ్యాది పంచభూతాలతో పరిగ్రహించి, జన్మాంతరములలో ఆర్జించబడిన పాపపుణ్యాలకు తగినట్లు ఒక చక్రభ్రమణ గతిన ఉత్పత్తి - స్థితి - లయం అనే మూడిటితో మోక్షము పొందేవరకు ఒక క్రీడగా ఆచరిస్తూంటాడు.

శ్లో|| ఏవం యస్సర్వభూతేషు! పశ్యత్యాత్మాన మాత్మనా ||
స సర్వ సమతామేత్య! బ్రహ్మాభ్యేతి పరంపదమ్||

ఈ ప్రకారం ఎవరు సర్వభూతములలోను ఉన్న ఆత్మను బ్రహ్మజ్ఞానంతో చూస్తారో, వారు బ్రహ్మ సాక్షాత్కారం వల్ల ఉత్తమ స్థానమైన బ్రహ్మమును పొంది, ఆ పరమాత్మలో లీనమవుతూన్నాడు.

ఫలశ్రుతి

శ్లో|| చతుర్వేద సమం పుణ్యమస్య శాస్త్రస్య ధారణాత్|
భూయోవాఽస్మృతి రిచ్యత పాపనిర్యాపనం మహత్||

ఈ మానవ ధర్మశాస్త్రం నాలుగు వేదాలు అధ్యయనం చేసినపుడు లభించే పుణ్యం కంటే హెచ్చు పుణ్యాన్ని ఇవ్వగల మహోద్ధంథరాజము. పాపాలను సమస్తం ప్రక్షాళితం చేయడంలో దీనిని మించినది వేరొకటి లేదు.

శ్లో|| ఇత్యేత న్మానవం శాస్త్రం భృగుప్రోక్తం పఠన్ ద్విజః |
భవత్యాచార వాన్ని త్యం యధేషాం ప్రాప్నుయాద్గతిమ్||

ఈ విధంగా భృగుమహర్షి చేత చెప్పబడిన మానవ సంహిత అనే మనుధర్మశాస్త్రం, ఏ ద్విజుడైతే పఠిస్తాడో అతడు నిత్యం సదాచార సంపద కలిగినవాడై, తనకిష్టమయిన స్వర్గాది లోక సౌఖ్యమును పొందగలడు.

ఇతి మానవేధర్మశాస్త్రే భృగుప్రోక్తాయాం
సంహితాయాం ద్వాదశోఽధ్యాయః||

భృగువుచే చెప్పబడిన మానవసంహిత అను మనుధర్మశాస్త్రంలో చివరిదైన
ద్వాదశాధ్యాయం సమాప్తం.

శ్లో|| మనుః స్వాయంభువో దేవః సర్వశాస్త్రార్థ పారగః
తస్యాస్య నిర్గతం ధర్మం విచార్య బహువిస్తరాత్||
యే పఠన్తి ద్విజాః కేచిత్ సర్వపాపోపశాన్తిదమ్|
తే గచ్ఛన్తి పరం స్థానం బ్రహ్మణః సద్మశాశ్వతమ్||

స్వాయంభువ మనువు సర్వశాస్త్రాలను పరిపూర్ణంగా తెలిసిన వాడు. బహు శాస్త్ర విషయాలను చక్కగా శోధించి - యోచించి శాస్త్ర బాహుళ్యసారం అనదగ్గ ధర్మశాస్త్రాన్ని రచించాడు. సర్వపాపహరమైన ఈ ధర్మశాస్త్రమనే పవిత్ర గ్రంథాన్ని ఏ విప్రవర్యులు పఠిస్తారో, వారికి
తమైన పరబ్రహ్మప్రాప్తి నిశ్చయము.

శివార్పణ మస్తు

మనో హి రమతేయేషాం ధర్మాధర్మవివేచనే |

పశ్యంతు సంహితా మేతాం తే భవంతు గతజ్వరాః||

మనుస్మృతి సర్వం సంపూర్ణమ్. ఓం తత్సత్.